

L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2006 Volum I

Anàlisi d'indicadors

*FERRAN FERRER
I BERNAT ALBAIGÉS
(DIRECTORS)*

**L'estat de l'educació a Catalunya.
Anuari 2006. Volum I
Anàlisi d'indicadors**

*FERRAN FERRER I BERNAT ALBAIGÉS
(DIRECTORS)*

L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2006 Volum I

Anàlisi d'indicadors

FERRAN FERRER I BERNAT ALBAIGÉS
(DIRECTORS)

La col·lecció *Polítiques* és la principal col·lecció de la Fundació Jaume Bofill. S'hi publiquen aquelles investigacions que han estat encarregades i que es consideren més rellevants pel seu interès social i polític. Les opinions que s'hi expressen corresponen als autors.

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels propietaris del *copyright*, i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: gener de 2008

© Fundació Jaume Bofill, 2008
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

© d'aquesta edició: Editorial Mediterrània, S. L.
Guillem Tell, 15, entl. 1a
08006 Barcelona
Tel. 93 218 34 58 – Fax 93 237 22 10
editorial@editorialmediterrania.cat
www.editorialmediterrania.cat

Disseny de la col·lecció: Martí Abril
Disseny de la coberta: Amador Garrell
Fotografia de la coberta: Lluís Salvadó
Maquetació: Jordi Vives

ISBN de l'Obra Completa: 978-84-8334-893-2
ISBN del Volum I: 978-84-8334-894-9
DL: B-9.722-2008

Impressió: Romanyà Valls, Capellades (Anoia)
Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Índex

Volum I

PRESENTACIÓ	13
<i>Jordi Sànchez</i>	
PRIMERA PART: INDICADORS DE L'EDUCACIÓ A CATALUNYA	19
<i>Bernat Albaigés i Ferran Ferrer</i>	
1. EL CONTEXT DEL SISTEMA EDUCATIU	31
Desenvolupament demogràfic	34
Desenvolupament del mercat laboral	45
Desenvolupament econòmic	52
Desenvolupament de la societat del coneixement	55
Desenvolupament de la societat del benestar	64
En síntesi...	73
2. EL FINANÇAMENT DE L'EDUCACIÓ	79
Despesa pública en educació	81
Despesa de les llars	100
Relació dels resultats educatius i la despesa pública	104
En síntesi...	109
3. ELS ENSENYAMENTS PREOBLIGATORIS	115
Evolució de l'escolarització a l'educació infantil de primer i segon cicle	119
Desigualtats d'accés i desenvolupament del sector públic	134
Distribució de l'alumnat per sectors de titularitat	143
Provisió de professionals a l'escolarització	155
En síntesi...	161
4. ELS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS	167
Evolució de l'escolarització als ensenyaments obligatoris	171

Evolució de l'escolarització de l'alumnat estranger	181
Distribució de l'alumnat per sectors de titularitat	187
Provisió de professionals a l'escolarització	204
Incorporació de les noves tecnologies al sistema educatiu	211
Aprenentatge de les llengües estrangeres	212
Equitat i excel·lència en l'adquisició de competències claus	215
Promoció als ensenyaments obligatoris	227
Graduació en els ensenyaments obligatoris	235
Abandonament del sistema educatiu reglat sense graduació	245
En síntesi...	259
5. ELS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS	269
Evolució de l'escolarització als ensenyaments postobligatoris	272
Distribució de l'alumnat per sectors de titularitat	287
Escarització de l'alumnat estranger i normalització de l'accés als ensenyaments postobligatoris	292
Provisió de professionals a l'escolarització	308
Promoció i graduació als ensenyaments postobligatoris	309
Abandonament escolar prematur	319
Nivell d'assoliment dels ensenyaments postobligatoris	325
Esperança de vida escolar	332
En síntesi...	335
6. EDUCACIÓ I OCUPACIÓ	343
Adequació del capital humà	345
Incidència del nivell d'estudis en l'accés a l'ocupació	352
Incidència del nivell d'estudis en la qualificació de l'ocupació	371
En síntesi...	379
7. LA FORMACIÓ AL LLARG DE LA VIDA	385
Nivell d'instrucció de la població	387
Participació de la població adulta en la formació	399
Participació en la formació d'adults	411

Participació en la formació per al treball	424
En síntesi...	434
8. CATALUNYA EN EL MARC DE L'ESTRATÈGIA DE LISBOA	441
En síntesi...	457

Volum II

SEGONA PART: AGENDA POLÍTICA EN EDUCACIÓ

9. LA POLÍTICA EDUCATIVA A CATALUNYA: BALANÇ 2003-2006

Ramón Plandiura

10. LA POLÍTICA EDUCATIVA A CATALUNYA VISTA PELS EXCONSELLERS D'EDUCACIÓ

Joan Guitart (1980-1988)

Josep Xavier Hernández (1996-1999)

Carme Laura Gil (1999-2003)

Marta Cid (2004-2006)

Joan Manuel del Pozo (2006)

TERCERA PART: MIRADES SOBRE L'EDUCACIÓ

11. ESTAT ACTUAL DE LA RECERCA EN EDUCACIÓ: 2001-2006

Begoña Gros

12. L'EDUCACIÓ ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ (2004-2006)

Salvador Cardús

13. L'EDUCACIÓ A CATALUNYA VISTA DES DE LA COMUNITAT EDUCATIVA: L'ACCIÓ DEL CONSELL ESCOLAR DE CATALUNYA (2003-2006)

Jordi Riera i Mireia Civís

QUARTA PART: MONOGRAFIA SOBRE PROFESSORAT

14. LES RELACIONS PROFESSOR-ALUMNE EN ENTORNS D'IMMIGRACIÓ. LA SITUACIÓ A CATALUNYA

Joaquín Gairín

15. LA SÍNDROME D'ESGOTAMENT PROFESSIONAL I EL PROFESSORAT A CATALUNYA

Jordi Longás

16. DIAGNÒSTIC DE LA SITUACIÓ DEL PROFESSORAT A CATALUNYA DES D'UNA PERSPECTIVA COMPARATIVA

Francesc Pedró

17. EL PROFESSORAT A CATALUNYA: ESTAT DE LA QÜESTIÓ I PROPOSTES DE MILLORA

Miquel Martínez, Ramon Farré, Iñaki Echebarria i Ramon Plandiura

CINQUENA PART: CONCLUSIONS, PRIORITATS I PROPOSTES**18. CONCLUSIONS, PRIORITATS I PROPOSTES**

Ferran Ferrer i Bernat Albaigés

Presentació

L'informe *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2006* ha estat sens dubte l'estudi sobre educació que més atenció social, política i mediàtica ha assolit mai en el nostre país. Mercès a aquest informe, i a l'aparició quinze dies després de l'Informe PISA relatiu al 2006, s'ha generat un gran debat públic a través dels mitjans de comunicació i també a través d'una munió d'institucions i organismes que han volgut abordar una reflexió sobre l'estat de l'educació a Catalunya. La intensitat d'aquest debat i el gran nombre d'aportacions que ha tingut el fan excepcional i el situen molt lluny del que fins ara es podia considerar habitual, atorgant-li una gran rellevància.

Lògicament, motius per explicar aquesta reacció no en falten. Les dades sobre les quals s'ha fixat l'atenció mediàtica són prou contundents com per passar pàgina sense més. Alguns han descobert una realitat dura, incòmoda i, sobretot, preocupant.

Dura perquè mostra amb tota transparència que l'educació al nostre país està molt lluny de ser un model de referència per a tercers i sobretot perquè ens situa, en massa indicadors utilitzats en aquest informe, a la cua no només d'Europa (aquella que el poeta dibuixava com a noble, rica i culta) sinó també de les comunitats autònomes de l'Estat (aquelles que tantes vegades molts catalans ens hem mirat —i encara ho fem— entre la displicència i la compassió).

Incòmoda perquè l'informe, lluny de buscar responsables, ha volgut responsabilitzar d'aquesta situació el conjunt de la societat. I afortunadament ha incomodat diversos

sectors i estaments. Evidentment, ha incomodat els responsables polítics —actuals i passats— que s'han vist directament interpel·lats i alguns qüestionats per les polítiques seguides en les dues darreres dècades. Ha incomodat també els agents educatius per excel·lència —començant pels representants del professorat— que s'han esforçat a tirar pilotes fora de manera massa ràpida i simple, tot negant cap mena de responsabilitat en aquesta situació.

Els agents econòmics han estat també incomodats, ja que s'ha posat de manifest el poc valor que massa sovint es dona des del sector empresarial a la formació dels més joves de la nostra societat, els quals es troben al capdamunt del rànquing en l'abandonament educatiu a partir dels disset anys, només per darrere de Malta i Portugal. Malauradament no és evident que hagi incomodat ni l'alumnat ni tampoc les seves famílies, i fins que això no passi, és a dir, fins que el malestar per la responsabilitat en aquesta qüestió no sigui també parcialment assumit per aquests estaments, la possibilitat de reaccionar amb èxit serà molt més limitada.

Preocupant perquè s'intueix que el canvi de rumb que es requereix és de tal magnitud que es fa difícil, veient l'actual escenari social i polític català, imaginar que hi haurà prou fortalesa per impulsar-lo i, sobretot, la generositat i intel·ligència de tots els actors implicats (socials, polítics i òbviament educatius) per fer-lo possible. Però també preocupant perquè els resultats de qualsevol modificació no seran visibles fins d'aquí a uns anys, els que el sistema necessiti per processar-los i canalitzar-los.

En qualsevol cas, l'informe *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2006* és un informe amb un contingut molt més ric i complex que les qüestions que van protagonitzar aquest debat públic. A part dels indicadors estadístics, recull el treball de diversos experts que han abordat aspectes relacionats amb el sistema educatiu o simplement amb l'educació a Catalunya. Els directors de l'informe van creure oportú recollir la mirada de tots els consellers d'Educació des de 1980 fins al 2006 sobre els reptes que l'educació té plantejats en el nostre país. És indubtable que aquesta mirada plural enriqueix la capacitat d'anàlisi que el lector de l'anuari probablement busca en aquesta publicació. Aquest informe es complementa amb un seguit de capítols i treballs monogràfics, el més important a l'entorn del professorat, i finalitza amb unes conclusions i propos-

tes que busquen alimentar el debat necessari que necessitem per encarar el futur de l'educació a Catalunya.

Resta només agrair la contribució de tots els col·laboradors que han fet possible l'informe d'enguany, fent especial atenció als seus directors, Ferran Ferrer i Bernat Albaigés, i a Mercè Chacón, responsable de l'Àrea d'Educació de la Fundació Jaume Bofill, que ha acompanyat i guiat tot el procés de concepció i realització d'aquest informe. A tots ells, moltes gràcies.

Jordi Sànchez i Picanyol
Director de la Fundació Jaume Bofill

Primera part:

Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya

Bernat Albaigés Blasi i Ferran Ferrer Julià

En aquesta primera part, *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2006* conté l'anàlisi de diversos indicadors estadístics claus sobre la situació del sistema educatiu a Catalunya. Pel que fa a aquesta part, la vigent edició de l'anuari pretén donar continuïtat al treball iniciat l'any anterior amb *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*, sota la direcció de Xavier Bonal. Com podreu constatar, es manté el plantejament general —amb l'accent posat a analitzar l'equitat i la qualitat de l'educació al nostre país— i l'estructura bàsica del sistema d'indicadors. Des d'aquesta perspectiva, doncs, el lector ha de saber que ens proposem replicar amb dades més actualitzades l'anàlisi desenvolupada en el primer anuari.¹

Aquesta segona edició, no obstant, també incorpora alguns canvis, tant en el contingut com en l'estructura del sistema d'indicadors, que convé destacar. Òbviament, el primer dels canvis fa referència a l'actualització dels indicadors de l'any 2006, en tots aquells casos en què les fonts estadístiques ho han permès. Sobre aquest punt, la limitació principal rau en el fet que algunes de les fonts no es renoven amb una periodicitat anual. Davant la impossibilitat d'actualitzar determinades fonts, o bé s'ha mantingut la mateixa informació de l'anuari anterior, o bé s'ha substituït per informació similar extreta d'altres fonts actualitzades. És el cas, per exemple, de les dades del cens de

1. Bonal, X. i Albaigés, B. (2006). "Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya", a Bonal, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

població de 2001, que s'han substituït, sempre que ha estat possible, per dades de l'Enquesta de població activa, de 2006.

En segon lloc, cal destacar la incorporació de l'evolució com a element analític clau. A diferència de l'edició anterior, i amb la finalitat de copsar els canvis de tendència, tots els indicadors incorporen dades evolutives.

En tercer lloc, cal fer esment als canvis en l'estructura dels àmbits temàtics objectes d'anàlisi. D'una banda, s'han incorporat nous àmbits, específicament relatius al context de l'educació a Catalunya i a la seva situació en relació a l'Estratègia de Lisboa de la Unió Europea. I de l'altra, s'ha reorganitzat la informació amb una estructura relativament diferent, que respon no tant als reptes principals que té el nostre sistema educatiu, com succeïa amb l'anuari de l'any 2005, sinó a les diferents etapes educatives (ensenyaments preobligatoris, obligatoris, postobligatoris i formació al llarg de la vida). S'ha adoptat aquesta estructura perquè és més estable en el temps, i s'ajusta més als informes sobre l'estat de l'educació que elaboren els diferents països i organitzacions internacionals.

Tant la inclusió de nous àmbits temàtics com la reorganització de la informació apuntada anteriorment han requerit incorporar nous indicadors en l'anàlisi. Val a dir que, tal i com fan la majoria d'informes internacionals, l'anàlisi de les diferents etapes educatives s'ha realitzat des de la perspectiva de l'accés, el procés i els resultats, la qual cosa ha comportat considerar nous indicadors relatius, per exemple, a la transició educativa o a la dotació de professionals.

I finalment, en quart lloc, convé fer referència a l'esforç per analitzar les relacions entre indicadors. La consideració d'aquestes relacions permet comprendre millor els factors que expliquen el comportament educatiu de Catalunya en els diferents àmbits temàtics objectes d'anàlisi.

D'altra banda, tot i aquestes modificacions, el lector ha de ser conscient que el sistema d'indicadors no pretén en cap cas oferir una mirada global i completa sobre l'estat de l'educació a Catalunya. La delimitació temàtica que aquí es fa està condicionada per la disponibilitat de dades estadístiques oficials, entre altres factors, i respon a una deter-

minada orientació teòrica. Inevitablement, doncs, tal i com ja vàrem fer amb l'anuari anterior, s'han deixat fora àmbits que també poden ser considerats fonamentals per comprendre la situació de l'educació al nostre país. És el cas, per exemple, de l'educació superior i l'educació no formal. Des d'aquesta perspectiva, els àmbits temàtics finalment seleccionats són: el context del sistema educatiu a Catalunya; el finançament de l'educació; l'escolarització als ensenyaments preobligatoris; l'escolarització als ensenyaments obligatoris; l'escolarització als ensenyaments postobligatoris; l'educació i l'ocupació; la formació al llarg de la vida, i Catalunya en el marc de l'Estratègia de Lisboa.

D'altra banda, els eixos d'anàlisi configuren la perspectiva des de la qual s'aborda cadascun d'aquests àmbits temàtics. A continuació s'exposen els eixos que han orientat l'anàlisi:

- En primer lloc, i com a element nou en aquesta edició de l'anuari, l'evolució temporal. Es pretén, així, detectar els principals canvis que experimenta el sistema educatiu al nostre país.
- En segon lloc, les desigualtats socials, referents especialment a la classe social, a la nacionalitat, al gènere i al nivell educatiu. Com ja vàrem destacar en l'anuari anterior, l'eix fonamental d'anàlisi és l'equitat educativa.
- En tercer lloc, la comparació externa de Catalunya amb la resta de comunitats autònomes i països de la Unió Europea i de l'OCDE. En aquesta anàlisi comparada, s'utilitzen els indicadors que empren els principals organismes internacionals per valorar el desenvolupament de l'educació en els diferents països. Precisament, i donada la seva rellevància política, la primera part del present anuari incorpora un darrer capítol específic sobre el seguiment dels objectius per a l'any 2010 establerts per la Unió Europea en la seva Estratègia de Lisboa, en què es fa una comparativa a escala europea de la situació de Catalunya.
- I en quart lloc, i des d'una perspectiva de comparació interna, la localització de les desigualtats educatives en el territori català, prenent com a unitat territorial d'anàlisi les comarques i els municipis més grans de 50.000 habitants.

Aquests àmbits temàtics i eixos d'anàlisi configuren l'estructura bàsica a partir de la qual s'organitza el sistema d'indicadors. En la vigent edició de l'anuari, els *indicadors* analitzats són:

El context del sistema educatiu a Catalunya

- Índex de renovació de la població escolar, per àmbit territorial.
- Índex d'envelliment, per àmbit territorial.
- Índex de recanvi de població activa, per àmbit territorial.
- Taxa de creixement natural, per àmbit territorial.
- Taxa de natalitat, per àmbit territorial.
- Taxa de creixement migratori, per àmbit territorial.
- Taxa de creixement demogràfic, per àmbit territorial.
- Taxa de dependència juvenil i senil, per àmbit territorial.
- Percentatge de població de nacionalitat estrangera, per àmbit territorial.
- Població en edat d'escolarització obligatòria (1998=100), per àmbit territorial.
- Taxa d'activitat, per àmbit territorial.
- Taxa d'atur, per àmbit territorial.
- PIB per càpita, per àmbit territorial.
- Percentatge del personal en R+D sobre el total de l'ocupació, per àmbit territorial.
- Despesa en R+D (% del PIB), per àmbit territorial.
- Consum de diaris, per àmbit territorial.
- Llars amb accés a Internet i amb algun tipus d'ordinador, per àmbit territorial.
- Renda disponible bruta (per càpita), per àmbit territorial.
- Renda anual mitjana per persona, per àmbit territorial.
- Taxa de risc a la pobresa, per àmbit territorial.
- Coeficient de Gini, per àmbit territorial.
- Percentatge de despesa social sobre el PIB, per àmbit territorial.
- Índex de desenvolupament humà, per àmbit territorial.

Finançament de l'educació

- Percentatge de la despesa pública en educació (no universitària i universitària) sobre el PIB, per nivell educatiu i per àmbit territorial.
- Percentatge de la despesa pública en educació (no universitària) per estudiant en relació al PIB per càpita i per àmbit territorial.
- Percentatge de la despesa pública en ensenyaments privats (concerts) sobre la despesa pública en educació (no universitària), per àmbit territorial.

- Percentatge d'estudiants en centres concertats (no universitaris) sobre els estudiants (no universitaris), per àmbit territorial.
- Despesa pública en centres privats (concerts) per estudiant en centres concertats, per àmbit territorial.
- Despesa en personal (educació no universitària), per àmbit territorial.
- Percentatge de despesa en beques sobre la despesa en educació (no universitària), per àmbit territorial.
- Percentatge de becaris sobre el total d'estudiants, per àmbit territorial.
- Import de la beca sobre els becaris/estudiants, per àmbit territorial.
- Percentatge de despesa de les llars en ensenyament, per àmbit territorial.
- Despesa mitjana de les llars en ensenyament, per àmbit territorial.
- Despesa mitjana de les llars en ensenyament, per estudiant i per àmbit territorial.
- Índex de variació de la despesa mitjana per llar en ensenyament, per àmbit territorial.

Escolarització als ensenyaments preobligatoris

- Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació infantil de 1r i 2n cicle per sector de titularitat a Catalunya (1996-97=100).
- Taxa neta d'escolarització dels infants, per edat i perfil socioeconòmic, per àmbit territorial.
- Percentatge d'alumnat en el sector públic, per àmbit territorial.
- Percentatge d'alumnat estranger en el sector públic, per nivell educatiu i àmbit territorial.
- Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger, per sector de titularitat, nivell educatiu i àmbit territorial.
- Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil, per àmbit territorial.
- Índex d'evolució de professorat.
- Ràtio alumnat per professor per sector de titularitat, nivell educatiu, per àmbit territorial.

Escolarització als ensenyaments obligatoris

- Índex d'evolució del nombre d'alumnes als ensenyaments obligatoris, per nivell educatiu i sector de titularitat a Catalunya.

- Taxa neta d'escolarització als quinze anys als ensenyaments obligatoris, per àmbit territorial.
- Percentatge de concentració de l'alumnat dels ensenyaments obligatoris al sector públic, per nivell educatiu i àmbit territorial.
- Percentatge d'alumnat estranger al sector públic, per nivell educatiu i àmbit territorial.
- Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger, per sector de titularitat, nivell educatiu i àmbit territorial.
- Perfil socioeconòmic de l'alumnat de quinze anys a Catalunya, per sector de titularitat.
- Indicadors de dissimilaritat per nivell socioeconòmic i nivell educatiu per països de l'OCDE.
- Índex d'evolució de professorat als ensenyaments obligatoris a Catalunya.
- Ràtio alumnat per professor per sector de titularitat, nivell educatiu, per àmbit territorial.
- Número mitjà de llengües estrangeres estudiades als ensenyaments obligatoris per àmbit territorial.
- Resultats en matemàtiques (PISA) de l'alumnat de quinze anys, per perfil sociodemogràfic, socioeconòmic i àmbit territorial.
- Variància intracentres i intercentres en els resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys per àmbit territorial.
- Índex de reproducció de la desigualtat socioeconòmica (PISA) en el sistema educatiu.
- Percentatge d'alumnat de quinze anys amb insuficiència formativa en matemàtiques (PISA), per perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Taxa d'idoneïtat en els ensenyaments secundaris, per perfil sociodemogràfic, cicle educatiu, sector de titularitat i àmbit territorial.
- Taxa de repetició a l'educació secundària obligatòria per àmbit territorial.
- Taxa de graduació en els ensenyaments obligatoris, per perfil sociodemogràfic, cicle educatiu, sector de titularitat i àmbit territorial.
- Població de disset anys que ha completat ensenyaments secundaris, per perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Transició educativa de la població que abandona l'ESO sense graduació per àmbit territorial.

- Taxa de no graduació, per perfil sociodemogràfic, sector de titularitat i àmbit territorial.
- Taxa d'abandonament del sistema educatiu sense graduació, per perfil socio-demogràfic, sector de titularitat i àmbit territorial.
- Percentatge de població de setze i disset anys que no estudia, per perfil socio-demogràfic, perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Situació laboral de la població que abandona l'ESO sense graduació per àmbit territorial.
- Impacte dels programes de garantia social, per àmbit territorial.

Escolarització als ensenyaments postobligatoris

- Índex d'evolució del nombre d'alumnes als ensenyaments postobligatoris, per nivell educatiu i sector de titularitat a Catalunya.
- Taxa d'escolarització dels joves de disset anys en els ensenyaments postobligatoris segons cicle educatiu, per perfil sociodemogràfic, perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Taxa d'escolarització dels joves de vint anys en els ensenyaments postobligatoris, per àmbit territorial.
- Percentatge de distribució de l'alumnat al sector públic, per nivell educatiu i àmbit territorial.
- Percentatge d'alumnat estranger al sector públic, per nivell educatiu i àmbit territorial.
- Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger, per sector de titularitat, nivell educatiu i àmbit territorial.
- Percentatge d'alumnat als ensenyaments postobligatoris segons cicle educatiu, per perfil sociodemogràfic i àmbit territorial.
- Índex de normalització en l'accés als ensenyaments postobligatoris segons cicle educatiu, per perfil sociodemogràfic i àmbit territorial.
- Índex d'evolució de professorat als ensenyaments secundaris a Catalunya (1999-2000=100).
- Transició educativa de l'alumnat amb graduació en ESO l'any 2001 per àmbit territorial.
- Percentatge d'alumnat repetidor, per titularitat i sexe, per àmbit territorial.
- Transició educativa de l'alumnat amb graduació en batxillerat l'any 2001 per àmbit territorial.

- Abandonament educatiu prematur, per perfil sociodemogràfic i àmbit territorial
- Taxa de graduació en els ensenyaments postobligatoris, per perfil sociodemogràfic, cicle educatiu, sector de titularitat i àmbit territorial.
- Percentatge de població amb estudis secundaris postobligatoris —o superiors— completats, per perfil sociodemogràfic, perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Evolució de l'esperança de vida escolar als sis anys per comunitats autònomes (2004-2005).

Educació i ocupació

- Taxa d'activitat de la població de setze anys o més, per nivell d'instrucció segons el perfil sociodemogràfic.
- Taxa d'atur de la població de setze anys o més, per nivell d'instrucció, perfil sociodemogràfic i àmbit territorial.
- Relació entre el nivell d'estudis i el nivell de qualificació de l'ocupació de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys, per perfil socioeconòmic.
- Ingressos mitjans anuals segons el nivell de formació, per perfil sociodemogràfic, perfil socioeconòmic i àmbit territorial.

Formació al llarg de la vida

- Nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys segons el perfil sociodemogràfic i per àmbit territorial.
- Percentatge de població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys amb estudis en curs, per perfil sociodemogràfic, perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Percentatge de població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys amb ensenyaments per a adults en curs, per perfil sociodemogràfic i perfil socioeconòmic.
- Impacte dels ensenyaments d'adults, per àmbit territorial.
- Percentatge de població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys que participa en cursos de formació promoguts per l'empresa / formació per al treball, per perfil sociodemogràfic, perfil socioeconòmic i àmbit territorial.
- Impacte de la formació ocupacional, per àmbit territorial.

Catalunya, en el marc de l'Estratègia de Lisboa

- Evolució del percentatge d'alumnat de quinze anys amb insuficiència formativa en comprensió lectora segons les proves PISA per països europeus (2000, 2003).

- Evolució de l'abandonament escolar prematur per països europeus (2000, 2005).
- Evolució de la finalització d'ensenyaments secundaris postobligatoris per països europeus (2000, 2005).
- Evolució del nombre de graduats superiors en matemàtiques, ciències i tecnologia per 1.000 habitants per països europeus (2000, 2004).
- Evolució de la participació de la població adulta a la formació al llarg de la vida per països europeus (2000, 2005).

Com en l'anuari de l'any 2005, les dades estadístiques que s'utilitzen estan extretes de fonts oficials, la qual cosa permet dotar l'anàlisi de fiabilitat. Respecte a les fonts, volem agrair molt especialment al Departament d'Educació que ens hagi facilitat l'Estadística d'Ensenyament corresponent als darrers cursos, amb les dades per comarques i municipis de Catalunya. La comparativa per comunitats autònomes s'ha elaborat a partir de l'Estadística d'Ensenyament i de Despesa en Educació del Ministeri d'Educació, del cens de població de 2001 i de diverses enquestes promogudes per l'Institut Nacional d'Estadística, com ara l'Enquesta de població activa, l'Enquesta de pressupostos familiars, l'Enquesta de transició educativoformativa i inserció laboral, etc. Finalment, per a la comparativa a escala internacional, s'ha utilitzat la informació estadística que disposa Eurostat sobre educació i formació, i també l'OCDE, específicament amb les dades PISA.

El fet que totes aquestes fonts estadístiques s'actualitzin cada cert temps permet a l'anuari analitzar l'evolució temporal de l'estat de l'educació al nostre país. A continuació, doncs, hi trobareu l'actualització dels indicadors corresponent a l'any 2006 (o any més proper, en el cas que l'actualització de la font estadística al 2006 no sigui possible).

1 El context del sistema educatiu

El comportament de l'educació està condicionat per factors tan diversos com el progrés econòmic, la composició demogràfica, l'estructura social, la conjuntura política o els trets culturals del propi territori. La importància dels factors contextuals s'observa clarament si hom revisa, des d'una perspectiva històrica, quins elements han incidit en l'educació al nostre país. Així, per exemple, per explicar els baixos nivells actuals d'escolarització als ensenyaments postobligatoris a Catalunya, comparativament a altres països del nostre entorn europeu, és imprescindible fer referència al desenvolupament tardà de l'escola de masses o als dèficits històrics acumulats d'inversió pública en educació. Al seu torn, aquests factors es podrien explicar per la situació política i econòmica viscuda durant la segona meitat del segle xx, caracteritzada, entre d'altres, pel retard en la construcció de l'Estat del benestar, pels menors nivells de riquesa i d'inversions socials o per la poca prioritització dels aspectes educatius en l'agenda política.

Per posar un altre exemple, per explicar la importància que actualment té el sector privat a Catalunya, a diferència d'altres comunitats autònomes, és necessari esmentar els dèficits de despesa pública, ja comentats, o la major renda per càpita de la població al nostre país, a més de factors relacionats amb l'existència de moviments de renovació pedagògica o amb la voluntat d'incorporar la llengua catalana en l'ensenyament durant la darrera etapa del franquisme.

Aquests són dos exemples que il·lustren clarament la importància del context per entendre el funcionament del sistema educatiu. De fet, els darrers informes publicats

sobre la situació de l'educació a Catalunya (CSASE, 2006 i 2007; Calero, 2006; Ferrer, 2006, etc.) ja aporten aproximacions sobre diferents factors contextuals que han condicionat històricament, i que ho segueixen fent actualment, el nostre sistema educatiu. En aquest capítol, simplement, pretenem analitzar des d'una perspectiva comparada algunes dimensions demogràfiques, polítiques i econòmiques que poden condicionar l'educació a Catalunya en el present o en el futur immediat.

DESENVOLUPAMENT DEMOGRÀFIC

Les taules següents recullen diferents indicadors relacionats amb la demografia del nostre país. Des d'un punt de vista estrictament educatiu, aquests indicadors demogràfics ens informen sobre la demanda educativa i sobre la dimensió que han d'assolir els sistemes d'educació i formació per tal de garantir la seva cobertura.

En aquest sentit, la taula 1 conté l'evolució del moviment i de l'estructura d'edats de la població. En ella s'hi observa l'important procés de creixement demogràfic que ha experimentat Catalunya en els darrers anys, sustentat per un augment de la natalitat i per un increment notable dels fluxos migratoris, integrats principalment per població jove. D'ençà de l'any 2002, la taxa de natalitat ha passat del 10,5‰ a l'11,5‰, mentre que la taxa de creixement migratori ha passat del 8,7‰ al 17,3‰. En aquest mateix període, la taxa de creixement demogràfic s'ha doblat.

Per un costat, cal tenir present que l'any 2005 es denoten alguns indicis d'estancament d'aquesta tendència creixent, especialment pel que fa a la taxa de creixement migratori. Podríem dir, doncs, que els fluxos immigratoris tendeixen a atenuar-se. Per l'altre costat, però, convé destacar que els increments acumulats en els darrers temps han permès que, després d'un període d'envelliment de la població, la tendència actual d'ençà l'any 2001 sigui de rejuveniment. En els darrers quatre anys, l'índex d'envelliment i la taxa de dependència senil han disminuït i, en canvi, la taxa de dependència juvenil ha augmentat.

Des del punt de vista del sistema educatiu, aquestes dinàmiques demogràfiques es tradueixen amb un progressiu augment de la població en edat escolar. A partir de l'any

Taula 1.**Evolució dels indicadors demogràfics a Catalunya i Espanya (1998-2006)**

Catalunya	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Índex de renovació de la població escolar	61,0	66,6	70,8	78,3	86,2	93,6	100,0	106,6	111,5
Índex d'envelliment	16,9	17,2	17,3	17,4	17,4	17,2	16,9	16,5	16,5
Índex de recanvi de població activa	80,3	81,4	78,9	84,4	84,2	85,7	92,7	102,7	104,3
Taxa de creixement natural	0,1	-	-	-	1,6	1,9	2,8	2,5	3,3
Taxa de natalitat	9,2	-	-	-	10,5	10,9	11,3	11,4	11,5
Taxa de creixement migratori	-	-	-	-	8,7	8,4	19,1	18,1	17,3
Taxa de creixement demogràfic	-	-	-	-	10,3	10,2	21,9	20,6	20,6
Taxa de dependència juvenil	20,0	20,0	19,7	19,7	19,8	19,9	20,2	20,3	20,7
Taxa de dependència senil	24,3	25,0	25,1	25,2	25,2	24,8	24,5	23,7	23,8
Percentatge de població de nacionalitat estrangera	2,0	2,3	2,9	4,0	5,9	8,1	9,4	11,4	12,8
Població en edat d'escolarització obligatòria (1998=100)	100,0	99,3	98,4	97,9	98,9	101,5	103,1	105,9	108,8
Espanya	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Índex de renovació de la població escolar	58,3	60,2	63,4	66,6	71,7	77,8	82,4	88,3	92,7
Índex d'envelliment	16,3	16,8	16,9	17,1	17,1	17,0	16,9	16,6	16,7
Índex de recanvi de població activa	72,7	73,0	71,1	75,1	74,6	76,9	82,8	90,7	93,2
Taxa de creixement natural	0,1	-	-	-	1,2	1,3	1,9	1,8	2,5
Taxa de natalitat	9,2	-	-	-	10,0	10,3	10,5	10,6	10,8
Taxa de creixement migratori	-	-	-	-	10,7	10,4	14,6	14,8	15,6
Taxa de creixement demogràfic	-	-	-	-	11,9	11,7	16,5	16,5	18,1
Taxa de dependència juvenil	22,1	21,6	21,2	20,7	20,5	20,6	20,5	20,5	20,7
Taxa de dependència senil	23,8	24,5	24,6	24,9	24,9	24,8	24,5	24,0	24,3
Percentatge de població de nacionalitat estrangera	1,6	1,9	2,3	3,3	4,7	6,2	7,0	8,5	9,3
Població en edat d'escolarització obligatòria (1998=100)	100,0	98,2	96,7	95,3	94,9	95,6	95,6	96,2	96,9

Nota: Els indicadors que conté la taula responen al càlcul següent:

- Índex de renovació de la població escolar = (Població de 0 a 4 anys / Població de 16 a 20 anys) * 100
- Índex d'envelliment = (Població de 65 anys i més / Població de menys de 15 anys) * 100
- Índex de recanvi de població activa = (Població de 60 a 64 anys / Població de 15 a 19 anys) * 100
- Taxa de creixement natural = (naixements - defuncions) / Població * 1000
- Taxa de natalitat = naixements / Població * 1000
- Taxa de dependència juvenil = (Població de 0 a 14 anys / Població de 15 a 64 anys) * 100
- Taxa de dependència senil = (Població de 65 anys o més / Població de 15 a 64 anys) * 100

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística.

2001, la població en edat d'escolarització obligatòria incrementa a un ritme superior al 2%, i capgira la tendència imperant fins aleshores, que era decreixent.

Malgrat la moderació dels fluxos immigratoris, és previsible que aquesta tendència creixent es mantingui en els propers anys. L'índex de renovació de la població escolar, —que posa en relació la població de zero a quatre anys, amb edat d'incorporar-se al sistema educatiu, i la població de setze a vint anys, amb edat de sortir-ne—, augmenta any rera any. A l'augment del pes demogràfic de la primera infància provocat per la recuperació de la natalitat i per l'aportació dels fluxos migratoris en els últims temps, cal destacar l'efecte en les cohorts dels joves d'avui de la davallada de la natalitat durant les dècades dels vuitanta i noranta. El 2005, per primer cop en la darrera dècada, la població menor de cinc anys supera en nombre la població major de quinze, concretament en un 6,6%. El 2006, aquest desequilibri ja representa l'11,5%.

És destacable la important aportació dels fluxos immigratoris a l'hora de mantenir la població en edat escolar a partir de finals dels anys noranta, i de pal·liar els efectes sobre el decreixement de la demanda educativa que hauria tingut aquesta davallada de la natalitat experimentada en la dècada dels vuitanta i noranta. Cal tenir present que, per exemple, l'any 2000, per cada deu joves més grans de quinze anys, només hi havia set infants menors de cinc anys. Com a conseqüència d'aquests fluxos immigratoris, el percentatge de població de nacionalitat estrangera ha anat augmentant progressivament, fins a situar-se l'any 2006 en el 12,8%.

Aquesta evolució denota la complexitat del context demogràfic a la qual el sistema educatiu ha de fer front actualment: es combina un increment de la demanda educativa, que comporta augmentar la provisió de recursos (places, escoles, professionals, etc.), i un increment de la seva diversitat interna, que suposa augmentar la capacitat de donar resposta a necessitats educatives diferenciades (professionals, recursos especialitzats, etc.).

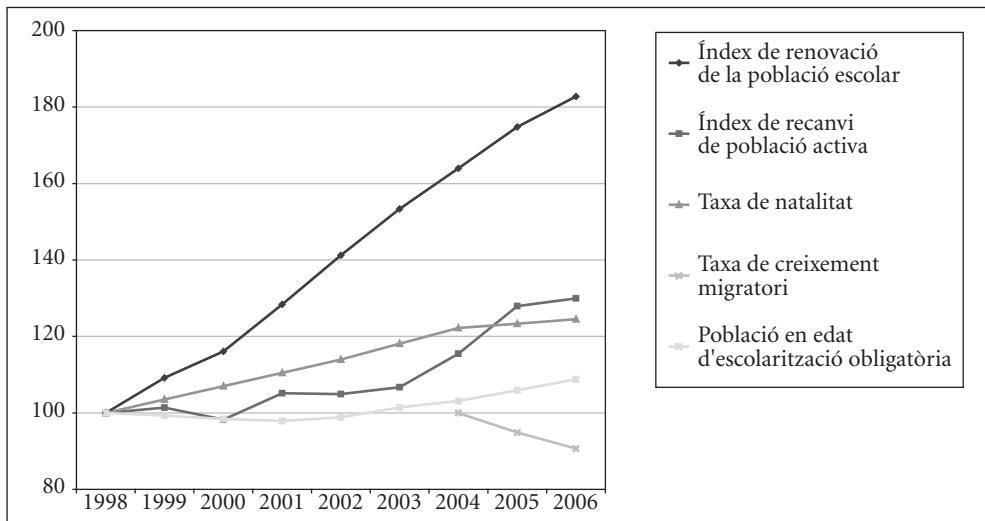
D'altra banda, també és interessant comentar l'evolució de l'índex de recanvi de la població activa, que posa en relació la població de seixanta a seixanta-quatre anys, que està a punt d'abandonar el mercat de treball, i la de setze a vint anys, que just està

en edat d'incorporar-s'hi. La reducció del pes demogràfic d'aquests darrers, com a conseqüència del descens de la natalitat durant la dècada dels vuitanta i noranta i de l'impacte reduït del fet migratori en aquest grup d'edat, ha provocat que l'índex de recanvi sigui cada cop més equilibrat (igual a 100).

Val a dir, però, que, dels darrers temps, el 2005 representa el primer any que la població amb edat d'abandonar el mercat de treball és superior a la població amb edat d'incorporar-s'hi. El 2006, l'índex continua augmentant, amb un valor de 104,3. Si els fluxos immigratoris s'atenuen, i aquesta tendència és manté en el temps, s'incrementaria la pressió del mercat de treball sobre les cohorts més joves per tal d'incorporar-les a la vida activa. Des d'un punt de vista educatiu, no cal dir que això podria suposar augmentar l'abandonament prematur del sistema educatiu per part dels joves. Tot i així, és previsible que, a mesura que les cohorts que han rebut un impacte més significatiu del fet migratori es vagin fent grans, l'evolució de l'índex de recanvi de població activa s'anirà equilibrant novament.

Gràfic 1.

Evolució dels indicadors demogràfics a Catalunya (1998-2006) (1998=100)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística.

Aquestes tendències també s'observen per al conjunt de l'Estat espanyol, encara que es manifesten amb uns ritmes i amb uns nivells més moderats. A Espanya, les taxes de natalitat i de creixement migratori han augmentat en els darrers anys, i la població tendeix a rejuenir-se, però els nivells se situen clarament per sota de Catalunya. De fet, l'evolució de l'índex de renovació de la població escolar és menys accentuada, i això fa que la població en edat d'escolarització obligatòria hagi augmentat menys d'ençà l'any 2002, i que encara no hagi recuperat els nivells de l'any 1998.

La taula 2 mostra com Catalunya se situa entre les comunitats que combinen altes taxes de natalitat i elevades taxes de creixement migratori, juntament amb Balears, Madrid, Múrcia, la Comunitat Valenciana i Canàries. Comunitats com Andalusia tenen una taxa de natalitat elevada, però presenten un pes del fet migratori més moderat. En aquesta línia, el gràfic 2 il·lustra com Catalunya representa la cinquena comunitat autònoma amb una taxa de natalitat i amb un percentatge de població de nacionalitat estrangera més destacades (per sota de Múrcia, Andalusia, Madrid i Balears, respecte de la natalitat; i de Balears, Comunitat Valenciana, Múrcia i Madrid, pel que fa a la població estrangera). Després de Balears, és la comunitat amb una taxa d'immigració exterior (procedent de l'estranger) més alta, amb les necessitats d'acollida que això representa.

De fet, aquesta i altres dades posen de manifest que Catalunya és una de les comunitats que més canvis en la demanda del sistema educatiu ha experimentat. A més de comptar amb un dels impactes més forts del fet migratori, és la comunitat, no més darrera de Navarra, que ha viscut un increment més important de la població amb edat d'escolarització obligatòria. Previsiblement, aquesta posició s'accentuarà encara més perquè, com mostra el gràfic 3, també és la comunitat amb un índex de renovació de la població escolar més elevat, és a dir, amb més infants que tenen edat per incorporar-se al sistema educatiu, en comparació als joves que tenen edat per sortir-ne.

Taula 2.
Indicadors demogràfics per comunitats autònomes (2006)

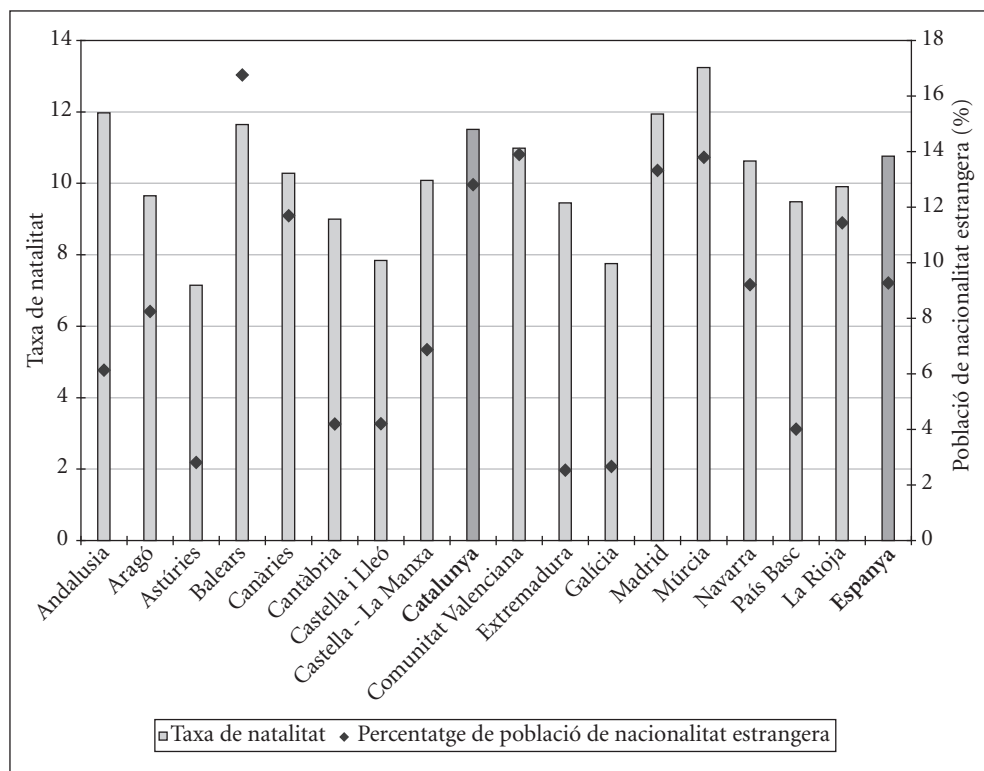
Ambit territorial	Índex de renovació de la població escolar	Índex d'envel·liment	Índex de recanvi de població activa	Taxa de creixement natural	Taxa de natalitat	Taxa de creixement migratori	Taxa d'immigració (interior i exterior)	Taxa d'immigració (exterior)	Taxa de creixement demogràfic	Taxa de dependència juvenil	Taxa de dependència senill	Percentatge de població de nacionalitat estrangera	Població en edat d'escolarització (1998=100)
Andalusia	84,4	14,7	72,7	4,1	12,0	11,3	21,1	12,3	15,4	23,5	21,3	6,1	91,4
Aragó	91,9	20,5	110,1	-0,5	9,6	16,9	27,1	14,7	16,4	19,1	30,7	8,2	99,6
Astúries	76,3	22,0	129,8	-4,3	7,1	5,0	13,9	5,3	0,7	14,5	32,2	2,8	78,2
Balears	99,6	13,8	90,7	3,8	11,6	30,5	45,1	23,8	34,3	21,1	19,4	16,8	108,5
Canàries	79,2	12,3	77,2	3,8	10,3	17,9	32,0	18,6	21,7	20,7	17,0	11,7	100,0
Cantàbria	90,7	18,7	102,1	-0,8	9,0	11,8	24,6	8,4	11,0	17,6	27,0	4,2	86,9
Castella i Lleó	75,5	22,6	111,4	-2,3	7,8	9,3	19,4	8,1	6,9	17,4	34,3	4,2	84,1
Castella-La Manxa	81,6	18,8	73,3	1,4	10,1	25,9	37,2	13,5	27,3	23,0	28,5	6,9	98,1
Catalunya	111,5	16,5	104,3	3,3	11,5	17,3	30,3	22,6	20,6	20,7	23,8	12,8	108,8
Comunitat Valenciana	95,2	16,3	97,1	2,8	11,0	24,3	35,6	22,6	27,1	20,8	23,5	13,9	101,6
Extremadura	69,1	19,2	74,2	0,2	9,5	4,8	16,9	4,7	5,0	22,5	29,1	2,5	83,2
Galícia	76,0	21,5	120,3	-2,9	7,8	6,4	13,7	7,0	3,5	16,8	32,0	2,7	80,4
Madrid	106,1	14,5	95,7	5,2	11,9	18,9	32,0	20,6	24,1	20,3	20,4	13,3	105,2
Múrcia	102,1	13,8	68,1	6,1	13,2	22,3	37,4	21,5	28,4	24,6	19,9	13,8	105,8
Navarra	108,8	17,4	108,1	2,2	10,6	15,0	25,4	11,6	17,2	21,0	25,6	9,2	110,5
País Basc	105,1	18,4	130,6	0,9	9,5	5,6	15,4	7,3	6,5	17,8	26,6	4,0	91,1
La Rioja	97,3	18,4	102,1	1,3	9,9	16,7	43,5	21,4	18,0	19,4	26,9	11,4	101,6
Ceuta	106,0	11,2	58,5	12,5	18,6	4,0	25,9	4,0	16,6	29,8	16,4	4,1	94,4
Melilla	104,7	10,9	51,1	13,7	20,4	26,2	36,0	7,0	40,0	32,8	16,3	6,0	104,7
Espanya	92,7	16,7	93,2	2,5	10,8	15,6	15,8	15,8	18,1	20,7	24,3	9,3	96,9

Nota: Per conèixer com estan construïts els indicadors, vegeu la nota de la taula 1. En aquesta taula, la taxa d'immigració (interior i exterior) correspon a immigrants interiors i exteriors per 1.000 habitants (2005). La taxa d'immigració (exterior), en canvi, correspon a immigrants exteriors per 1.000 habitants (2005).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

Gràfic 2.

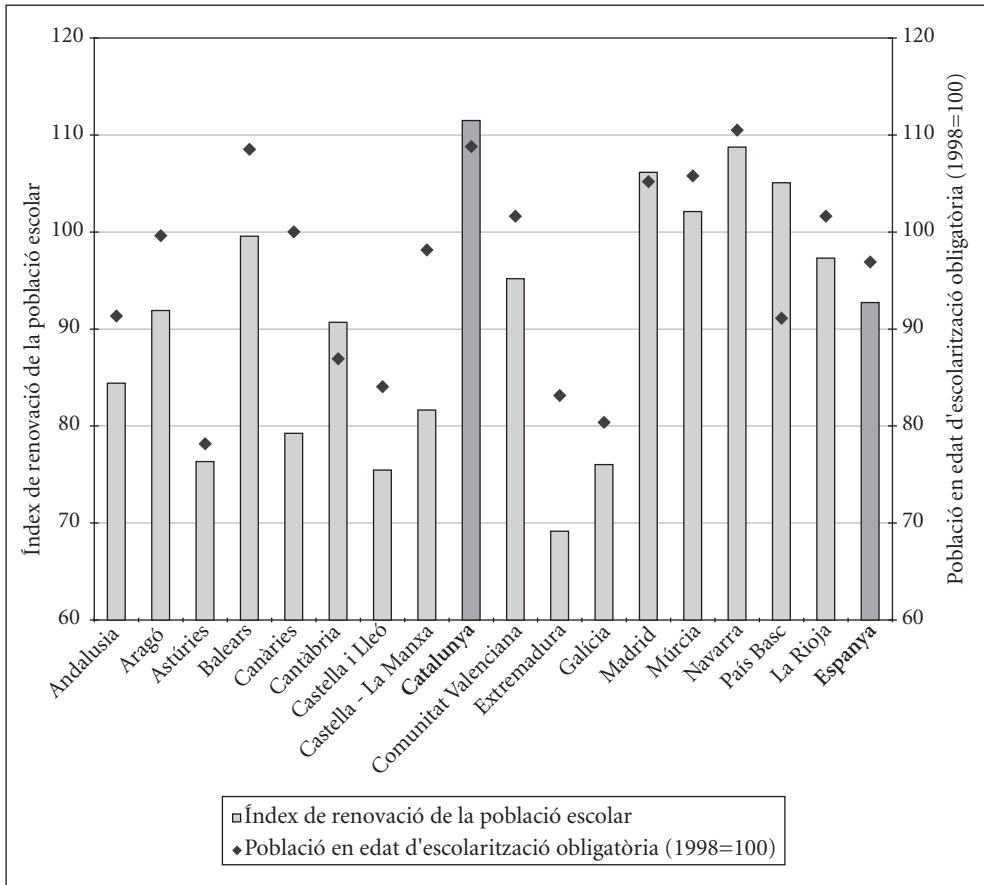
Taxa de natalitat i percentatge de població de nacionalitat estrangera per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

Gràfic 3.

Índex de renovació de la població escolar i evolució de la població en edat d'escolarització obligatòria per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

Taula 3.
Indicadors demogràfics per països europeus (2006)

Àmbit territorial	Índex de renovació de la població escolar	Índex d'envel·liment	Índex de recanvi de població activa	Taxa de dependència juvenil	Taxa de dependència senill	Percentatge de població estrangera	Taxa d'immigració	Taxa de creixement natural	Taxa de natalitat	Població en edat d'escolarització (1998=100)
UE-25	84,6	16,9	83,6	23,9	25,1	-	-	-	-	91,7
Alemanya	73,8	19,3	96,6	21,2	28,9	8,8	8,0	-1,8	8,2	88,5
Àustria	81,2	16,5	91,1	23,5	24,4	9,8	12,2	0,4	9,4	96,7
Bèlgica	91,7	17,2	80,4	26,0	26,2	8,6	-	-	-	99,5
Catalunya	111,5	16,5	104,3	3,3	11,5	12,8	22,6	3,3	11,5	108,8
Dinamarca	103,5	15,2	108,3	28,3	22,9	5,0	10,5	1,7	12,0	114,0
Eslòvaquia	63,7	11,7	58,3	23,2	16,4	0,5	1,0	0,1	10,0	77,6
Espanya	73,0	15,6	81,9	20,1	22,2	2,4	10,0	0,4	9,5	79,9
Estònia	92,7	16,7	93,2	20,7	24,3	9,3	18,6	2,4	10,8	96,9
Finlàndia	62,7	16,7	61,9	22,1	24,5	-	-	-1,8	11,1	66,1
França	88,8	16,0	92,8	25,9	24,0	2,2	4,3	2,0	11,2	95,9
Grècia	97,8	16,2	68,7	28,5	24,9	-	-	4,7	13,2	98,0
Holanda	87,7	18,5	92,7	21,3	27,6	-	-	0,5	10,0	86,1
Hongria	99,7	14,3	84,6	27,1	21,1	4,2	6,2	3,0	11,3	104,3
Irlanda	76,3	15,8	90,3	22,4	22,9	1,5	-	-3,1	9,9	86,0
Itàlia	102,8	11,1	61,0	29,9	16,2	7,4	20,7	-	-	95,4
Letònia	94,4	19,7	108,6	21,3	29,8	4,5	-	-	-	99,7
Lituània	56,2	16,8	67,0	20,8	24,4	1,7	1,2	-4,7	9,7	62,7
Luxemburg	55,9	15,3	63,5	24,1	22,5	1,0	2,3	-4,0	9,2	74,8
Malta	100,7	14,4	77,5	27,7	21,4	39,6	-	-	12,0	114,8
Noruega	69,0	13,4	75,7	24,7	19,4	3,0	-	1,7	9,6	89,1
Polònia	96,1	14,7	79,9	29,7	22,4	4,8	9,9	3,7	12,6	108,6
Portugal	62,1	13,3	51,7	23,0	18,9	-	0,3	0,1	9,8	74,1
Regne Unit	93,7	17,1	94,8	23,1	25,4	-	3,7	0,3	10,0	93,8
República Txeca	86,4	16,0	79,1	26,9	24,2	5,2	-	4,1	12,4	95,7
Suècia	73,3	14,2	91,5	20,6	20,0	2,5	6,7	0,1	10,3	79,0
Suïssa	82,9	17,3	95,8	26,4	26,4	5,3	10,6	1,6	11,7	93,7
Suïssa	82,8	16,0	95,8	23,5	23,5	20,7	-	1,8	9,9	98,8

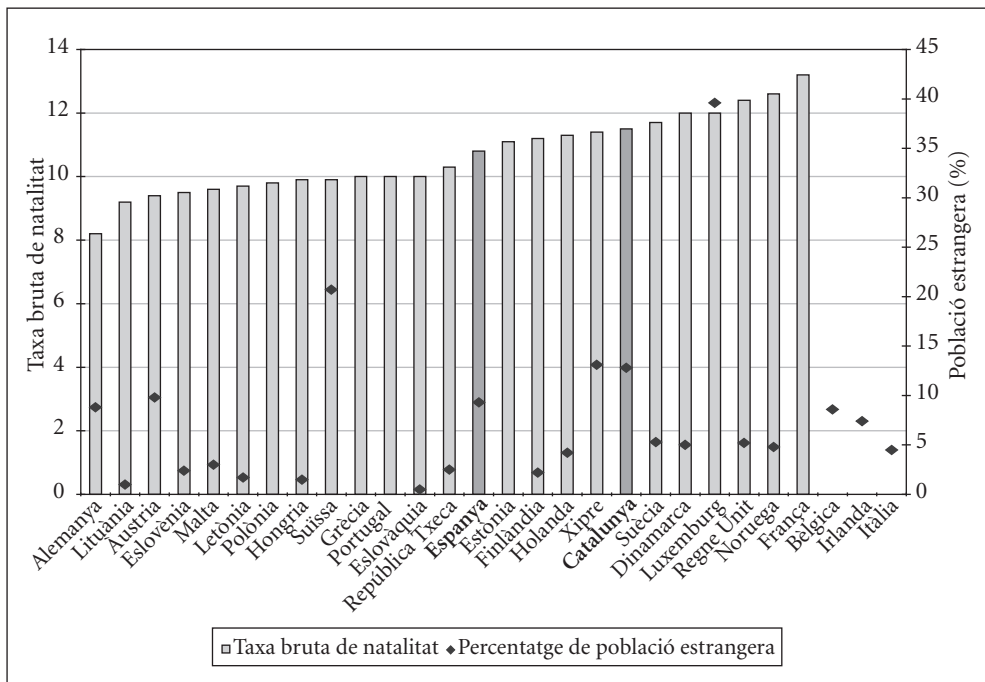
Nota: Per conèixer com estan construïts els indicadors, vegeu la nota de la taula 1.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

L'anàlisi internacional ens aporta conclusions similars. Per un costat, la taula 3 confirma que Catalunya compta amb una taxa de natalitat i un pes del fet migratori comparativament elevades, superiors a la majoria de països europeus. Encara que no estan disponibles les dades de tots els països, el gràfic 4 mostra com és el quart país en percentatge de població estrangera, i el setè en natalitat, sempre per sobre d'Espanya. I per un altre costat, i com a conseqüència d'aquest dinamisme demogràfic, Catalunya també és un dels països que ha experimentat un augment més destacat de la població amb edat d'escolarització obligatòria en els darrers anys, només per sota de Dinamarca, Luxemburg i Noruega (gràfic 5). Com succeïa amb la resta de comunitats autònomes, també presenta l'índex de renovació de la població escolar més alt.

Gràfic 4.

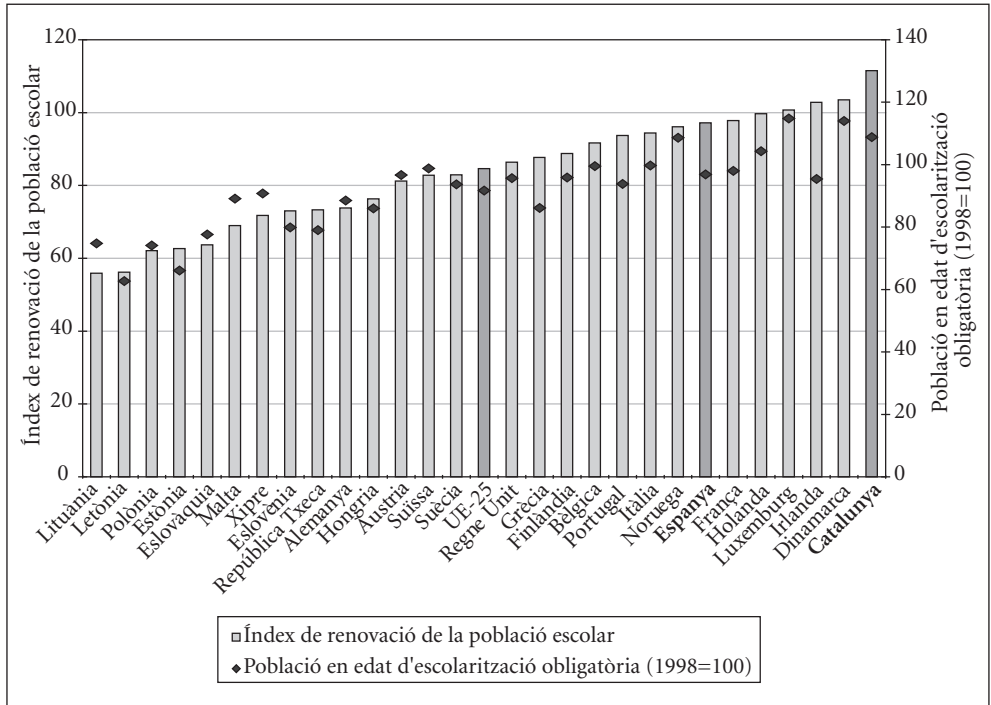
Taxa de natalitat i percentatge de població de nacionalitat estrangera per països europeus (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

Gràfic 5.

Índex de renovació de la població escolar i evolució de la població en edat d'escolarització obligatòria per països europeus (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

La comparativa per comunitats autònomes i per països europeus, doncs, evidencia que Catalunya compta amb una demanda educativa realment canviant, tant quantitativament com qualitativa. Els profunds canvis sociodemogràfics experimentats fan que sigui un dels països que més transformacions i adaptacions necessita del seu sistema educatiu.

DESENVOLUPAMENT DEL MERCAT LABORAL

Les taules següents contenen diferents indicadors relacionats amb l'accés al mercat de treball i les desigualtats laborals al nostre país. Des d'un punt de vista estrictament educatiu, la situació laboral és especialment interessant perquè condiciona extraordinàriament el comportament de l'alumnat envers l'educació. En l'anuari de l'any 2005, per exemple, ja vam constatar com els problemes de prolongació de les trajectòries escolars a Catalunya es devien, en part, a les oportunitats laborals que el mercat oferia als joves poc qualificats. La importància dels factors laborals explica que en aquest informe es dediqui un capítol específic a analitzar la relació entre les dinàmiques de l'ocupació i l'educació.

La taula 4 recull l'evolució de la taxa d'activitat i de la taxa d'atur a Catalunya, i en ella s'hi observa el desenvolupament positiu que han mantingut aquests indicadors en els darrers anys, i més encara si es compara amb la mitjana estatal i europea. D'una banda, Catalunya, de la mateixa manera que Espanya i Europa, presenta un descens de l'atur i un increment de l'activitat, la població que treballa o està disposada a fer-ho. I de l'altra, aquesta tendència és més accentuada en el cas català, especialment si es compara amb Europa. Així, per exemple, l'any 2000 Catalunya tenia unes taxes d'activitat i d'atur relativament equiparables a la mitjana europea i, en canvi, l'any 2006 el panorama laboral del nostre país és clarament més positiu.

Taula 4.

Evolució dels principals indicadors laborals per àmbit territorial (1999-2006)

Taxa d'activitat	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UE-25	-	56,3	56,2	56,4	56,6	56,6	57,1	57,3
Espanya	51,6	52,8	52,1	53,4	54,6	55,5	56,7	57,6
Catalunya	55,8	56,8	57,3	58,0	59,7	60,1	60,6	62,2
Taxa d'atur	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
UE-25	-	9,2	8,5	8,8	9,1	9,3	9,0	8,2
Espanya	15,5	13,8	10,3	11,2	11,3	11,1	9,2	8,5
Catalunya	10,8	8,9	8,6	10,1	10	9,7	7,0	6,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

Això significa que actualment el mercat de treball català ofereix majors oportunitats d'accés que els de l'Estat espanyol i la Unió Europea, globalment. En alguns casos, això suposa incrementar la pressió envers la inserció laboral de l'alumnat que es troba en el sistema educatiu, i conseqüentment afavorir l'abandonament escolar prematur. En altres casos, però, també amplia les possibilitats de posar en valor el capital educatiu adquirit, la qual cosa actuaria com a estímul per a l'escolarització. Els elevats nivells d'activitat i ocupació, en qualsevol cas, haurien d'afavorir les oportunitats d'accés de la població a la formació al llarg de la vida.

Aquests bons resultats en l'ocupació es fan evidents, òbviament, en analitzar la situació per comunitats autònomes que es recull a la taula 5. Catalunya només presenta una taxa d'activitat més baixa que Madrid, i una taxa d'atur més alta que Aragó, Madrid, Navarra, Balears i La Rioja, comunitats que, juntament amb el País Basc, compten amb un dinamisme laboral i econòmic més gran (vegeu el gràfic 6).

Val a dir, a més, que en el mercat laboral català les desigualtats en l'accés al treball són més reduïdes, tant per gènere, —només després de La Rioja—, com per edat (vegeu el gràfic 7). En general, aquesta major equitat fa que els factors educatius siguin més determinants en la posició de la població activa en l'estructura ocupacional, fet que incideix positivament sobre la prolongació de les trajectòries d'escolarització. Com ja hem dit, però, especialment entre els joves, les facilitats d'inserció laboral també estimulen l'abandonament educatiu prematur.

En aquest sentit, la taula 5 també ens aporta informació sobre el percentatge d'ocupació qualificada, que a Catalunya (49,6%) és inferior a la mitjana espanyola (50,2%), i clarament inferior a les comunitats més potents econòmicament, com són Madrid, País Basc i Navarra. La composició sectorial del mercat de treball, amb un pes més fort del sector turístic en el cas català, explica en bona part aquesta situació. En general, la baixa qualificació de l'ocupació també estimula l'abandonament educatiu prematur entre una part significativa de joves, i actua de fre a l'hora de promoure la instrucció de la població. Només en alguns segments de població pot estimular la seva sobrequalificació, empesos per la major concurrència en l'accés als llocs qualificats.

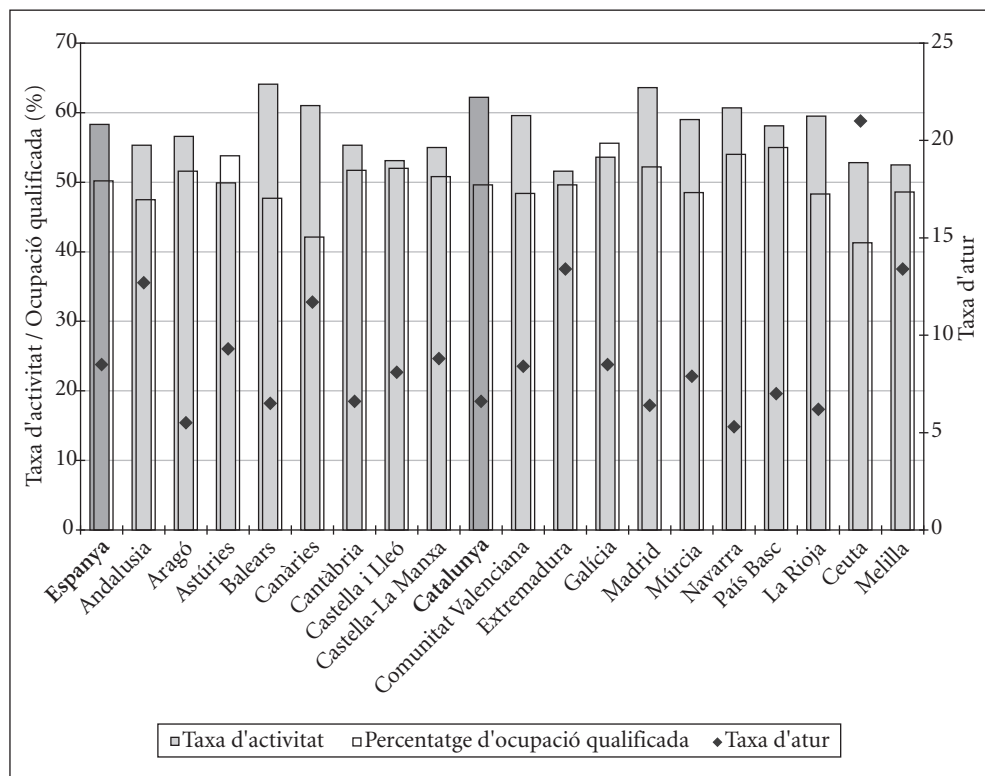
Taula 5.**Indicadors laborals per comunitats autònomes (2006)**

Àmbit territorial	Taxa d'activitat	Taxa d'atur	Desigualtats per gènere en la taxa d'atur (dones-homes)	Desigualtats per edat en la taxa d'atur (joves-adults)	Percentatge d'ocupació qualificada
Espanya	58,3	8,5	5,2	10,6	50,2
Andalusia	55,3	12,7	8,7	10,5	47,5
Aragó	56,6	5,5	4,2	7,6	51,6
Astúries	49,9	9,3	5,8	14,8	53,8
Balears	64,1	6,5	3,2	7,8	47,7
Canàries	61,0	11,7	5,4	13,6	42,1
Cantàbria	55,3	6,6	5,0	11,5	51,7
Castella i Lleó	53,1	8,1	7,2	9,8	52
Castella-La Manxa	55,0	8,8	9,7	9,4	50,8
Catalunya	62,2	6,6	3,1	9,1	49,6
Comunitat Valenciana	59,6	8,4	4,8	10,7	48,4
Extremadura	51,6	13,4	9,1	12,6	49,6
Galícia	53,6	8,5	5,4	10,5	55,6
Madrid	63,6	6,4	4,0	9,2	52,2
Múrcia	59,0	7,9	5,1	10,6	48,5
Navarra	60,7	5,3	3,2	9,7	54,0
País Basc	58,1	7,0	3,5	15,1	55,0
La Rioja	59,5	6,2	2,8	10,5	48,3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

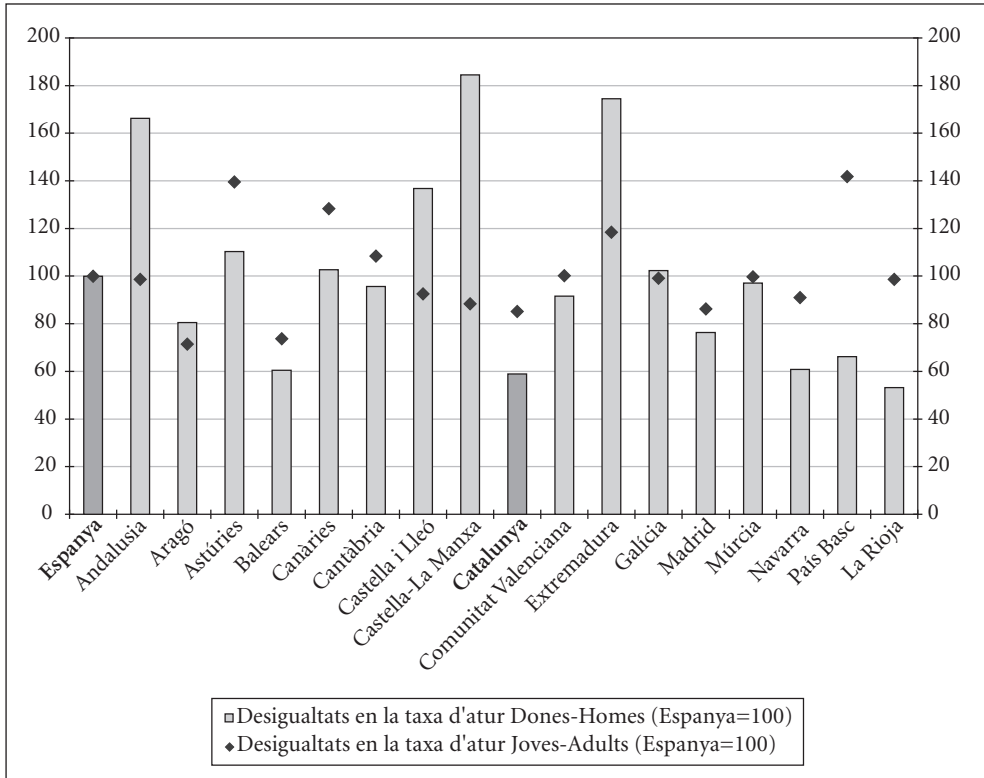
Gràfic 6.

Indicadors d'accés al mercat de treball per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

Tal com succeïa amb les comunitats autònomes, Catalunya presenta una situació comparativament positiva si es pren com a referència la resta de països europeus. La comparativa europea demostra com els països més dinàmics econòmicament compten amb taxes d'activitat més altes i taxes d'atur més baixes. En aquest sentit, la taula 6 mostra que els països del nord d'Europa, com ara Dinamarca, Holanda, Irlanda o el Regne Unit, responen clarament a aquest perfil. Encara que amb un panorama sensiblement menys positiu respecte aquests països capdavanters, el gràfic 8 il·lustra com

Gràfic 7.**Indicadors de desigualtat laboral per comunitats autònomes (2006)**

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

Catalunya presenta una situació força equiparable, especialment pel que fa als nivells d'activitat, diferenciada de la resta de països del seu entorn geopolític immediat.

En general, els països laboralment més dinàmics també presenten menors desigualtats en l'accés al treball —encara que aquí cal afegir diversos països de l'Europa de l'Est (vegeu el gràfic 9). A diferència del que hem comentat pels nivells d'activitat i atur, no obstant, el comportament de Catalunya no divergeix substancialment de la resta

Taula 6.
Indicadors laborals per països europeus (2006)

Àmbit territorial	Taxa d'activitat	Taxa d'atur	Desigualtats per gènere en la taxa d'atur (dones-homes)	Desigualtats per edat en la taxa d'atur (joves-adults)
UE-25	57,3	8,2	1,6	10,2
Alemanya	59,2	10,2	-0,2	4,0
Àustria	60,2	4,7	0,9	5,1
Bèlgica	53,1	8,2	1,9	13,5
Bulgària	51,3	9,0	0,7	11,6
Catalunya	62,2	6,6	3,1	9,1
Dinamarca	65,9	3,9	1,2	4,5
Eslovàquia	59,1	13,4	2,4	14,9
Eslovènia	59,3	6,0	2,3	8,9
Espanya	57,6	8,5	5,3	10,6
Estònia	60,4	5,9	-0,6	6,8
Finlàndia	61,0	7,7	0,7	12,5
França	56,0	9,1	1,5	15,1
Grècia	53,4	8,9	8	17,7
Holanda	65,3	3,9	0,9	3,2
Hongria	50,6	7,5	0,6	12,6
Irlanda	63,0	4,4	-0,5	5,1
Itàlia	49,2	6,8	3,4	16,1
Letònia	59,4	6,8	-1,2	6,2
Lituània	55,9	5,6	-0,4	4,6
Luxemburg	55,0	4,7	2,7	12,3
Malta	50,4	7,3	2,4	11,1
Polònia	54,0	13,8	1,9	18,1
Portugal	62,5	7,7	2,5	9,6
Regne Unit	62,4	5,3	-0,8	10,3
República Txeca	59,3	7,1	3	11,3
Romania	55,0	7,3	-2,1	15,7
Suècia	63,4	7,1	0,4	16,5
Xipre	63,5	4,5	1,5	6,1

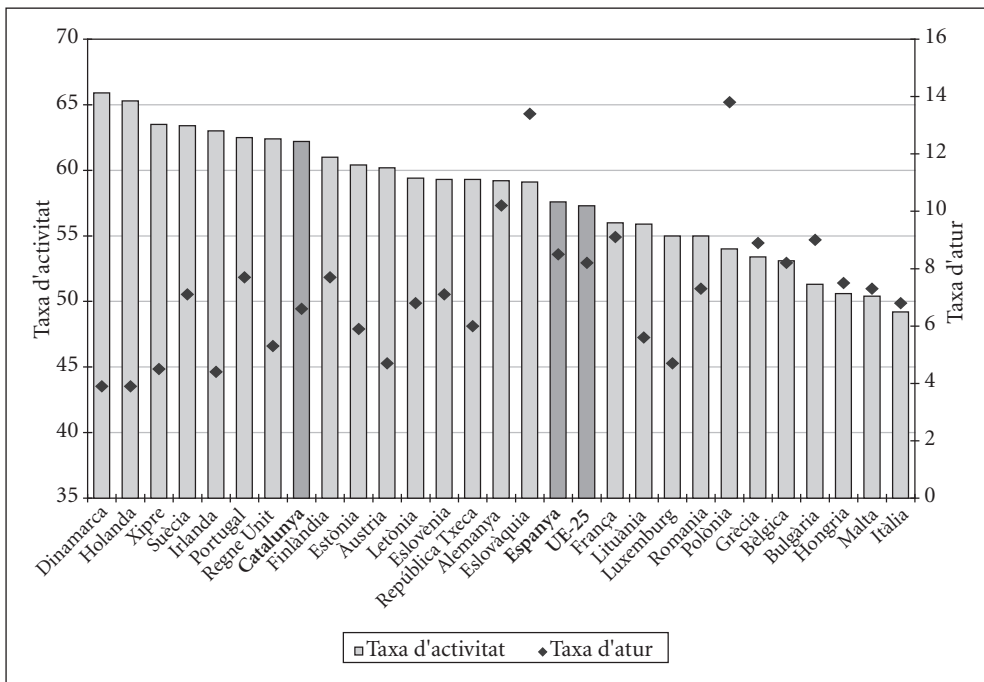
Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

de països del sud d'Europa, i presenta unes desigualtats comparativament pronunciades, especialment per raó de gènere. En efecte, per gènere, és el quart país amb més desigualtats entre homes i dones, només superat per Itàlia, Espanya i Grècia. Per edat, en canvi, la situació dels joves és una mica més equitativa en l'accés a l'ocupació, per sota de la mitjana europea.

En definitiva, els indicadors laborals posen de manifest que Catalunya compta amb un mercat de treball força dinàmic, i les oportunitats laborals que ofereix, comparativament a altres comunitats autònomes i països, provoquen que cada cop més població que romanía laboralment inactiva—entre els quals destaquen molts estudiants—passi a l'activitat i a l'ocupació. Les majors facilitats dels joves a l'hora d'accedir al treball,

Gràfic 8.

Indicadors d'accés al mercat de treball per països europeus (2006)

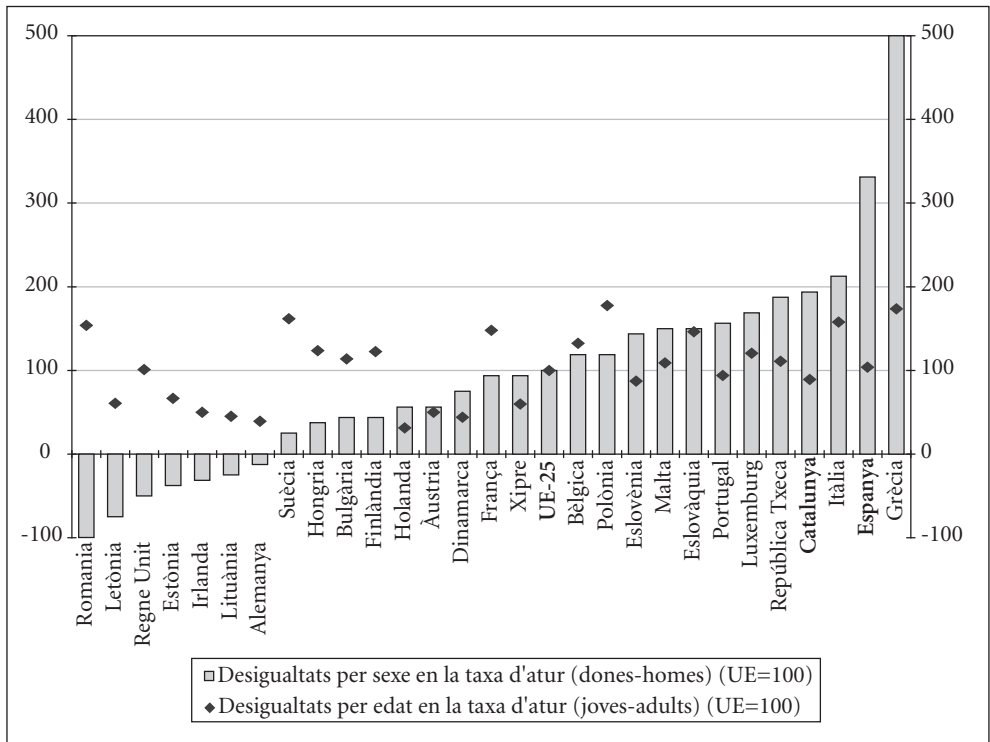

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

com a conseqüència d'unes desigualtats per edat comparativament baixes, i el menor pes de l'ocupació qualificada conformen una escenari favorable per a l'abandonament escolar prematur de molts joves.

Gràfic 9.

Indicadors de desigualtat laboral per països europeus (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2006).

DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC

El nivell de riquesa de cada país és un dels factors que més condicionen el funcionament dels sistemes d'educació i formació. Com veurem més endavant, la situació econòmica

repercuteix directament, entre molts altres aspectes, sobre la despesa pública i privada en educació o sobre les oportunitats socials i educatives de la població. Els països econòmicament més rics, a priori, presenten majors facilitats per garantir l'òptim desenvolupament dels processos educatius entre la seva població.

Un dels indicadors més explicatius del nivell de desenvolupament econòmic d'un país és el PIB per càpita. La taula 7 recull la informació relativa a les comunitats autònomes, i en ella s'hi observa la forta desigualtat territorial interna existent a l'Estat espanyol. Les comunitats econòmicament capdavanteres són Madrid, seguida del País Basc i Navarra. A la cua, en canvi, hi trobem Extremadura, precedida d'Andalusia i Castella-La Manxa. Catalunya, per la seva banda, presenta un nivell de riquesa superior a la mitjana estatal, i se situa en quarta posició, darrere de les tres comunitats autònomes econòmicament més potents.

Malgrat la bona posició global, cal destacar la distància considerable que existeix entre Catalunya i aquestes comunitats capdavanteres. Podríem dir, doncs, que el nostre país compta amb un escenari econòmic menys favorable per promoure l'educació. Precisament, l'anàlisi evolutiva constata que aquesta distància, concretament amb el País Basc i Navarra, ha tendit a augmentar en els darrers anys. D'ençà l'any 2000, el PIB per càpita a Catalunya ha crescut un 30%, per sota la mitjana estatal (33%), mentre que al País Basc i Navarra ho ha fet en un 38% i 33%, respectivament. Madrid, en canvi, presenta una evolució sensiblement menys favorable (28%) que Catalunya. En general, les comunitats menys riques són les que segueixen un creixement més pronunciat, com és el cas d'Astúries (42%), Extremadura (41%), Cantàbria (40%) i Andalusia (39%).

La comparativa internacional situa Catalunya en un escenari similar. En general, els països nòrdics i anglosaxons, seguits dels de l'Europa continental, presenten nivells de riquesa superiors als països mediterranis. Després, hi trobem els països de l'Europa de l'Est.

El gràfic 10 mostra com Catalunya, respecte al seu entorn geopolític immediat, presenta un desenvolupament econòmic superior. Des d'una perspectiva més global, fins

Taula 7.

Indicadors sobre el desenvolupament econòmic per comunitats autònomes (2005)

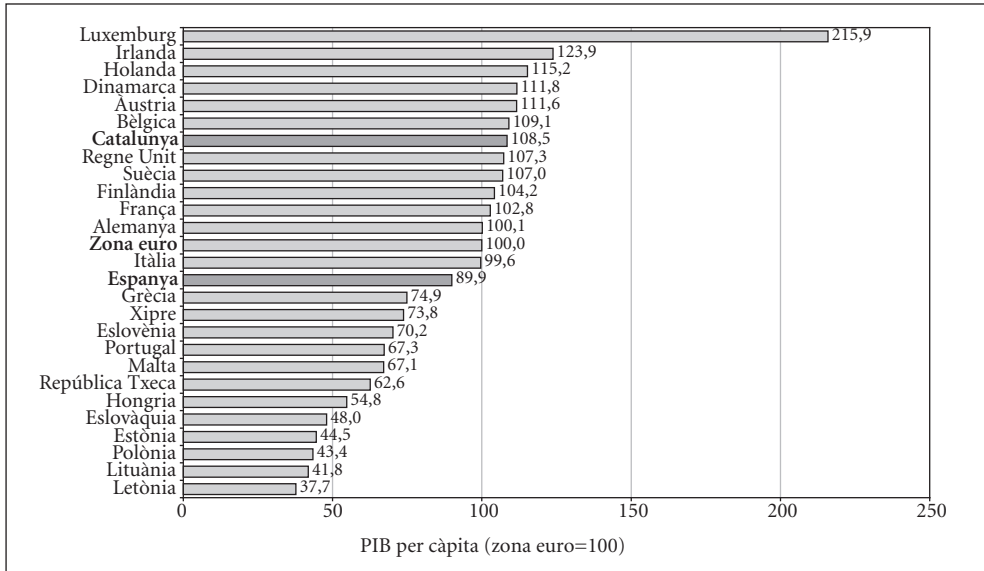
Àmbit territorial	PIB per càpita (Espanya=100)	PIB per càpita (zona euro=100) (2003)	PIB per càpita (2000=100)
Espanya	100,0	96,0	133,1
Andalusia	77,6	68,4	139,5
Aragó	106,8	96,0	136,9
Astúries	88,2	76,7	141,7
Balears	111,6	103,0	119,0
Canàries	90,8	84,1	127,2
Cantàbria	98,1	87,0	140,5
Castella i Lleó	94,6	83,3	139,7
Castella-La Manxa	78,4	70,2	132,6
Catalunya	118,8	108,5	130,3
Comunitat Valenciana	91,9	84,8	126,2
Extremadura	67,6	58,9	141,0
Galícia	81,4	70,8	138,7
Madrid	131,0	119,0	128,2
Múrcia	83,6	76,0	131,9
Navarra	126,2	113,6	132,9
País Basc	126,5	111,4	138,2
La Rioja	107,0	99,0	126,5
Ceuta	91,1	79,2	141,5
Melilla	89,8	76,9	138,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

i tot, està entre els països econòmicament més desenvolupats de la Unió Europea, clarament per sobre de la mitjana de la zona euro. Val a dir, però, que hi ha països, de característiques demogràfiques similars, que presenten una situació econòmica millor. És el cas de Luxemburg, Irlanda, Holanda, Dinamarca, Àustria i Bèlgica. Aquests són països que parteixen d'un escenari econòmic a priori més favorable que Catalunya per garantir l'òptim desenvolupament de l'educació entre la seva població.

Gràfic 10.

PIB per càpita (zona euro=100) per països europeus (2003)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2003).

DESENVOLUPAMENT DE LA SOCIETAT DEL CONEIXEMENT

En aquest apartat, s'analitzen diferents indicadors relacionats amb el desenvolupament de la societat del coneixement al nostre país. Des d'un punt de vista estrictament educatiu, aquests indicadors ens informen sobre el valor social de l'educació, és a dir, sobre les necessitats d'instrucció que la societat requereix de la seva població. Cal tenir present que la societat del coneixement es construeix sobre la base del capital educatiu de la població.

La taula 8 recull l'evolució de l'esforç realitzat en R+D, i s'hi observa com aquest àmbit adquireix cada cop més importància a Catalunya. El percentatge d'ocupats en R+D i el percentatge sobre el PIB de la despesa en R+D augmenten any rera any, a uns ritmes

superiors a la mitjana estatal i europea. Aquesta evolució positiva ha permès compensar parcialment el retard que patia Catalunya en R+D respecte de la mitjana europea, i ha incrementat les diferències que ja existien respecte de la mitjana espanyola. Malgrat els avenços assolits, però, cal remarcar que l'any 2004 la Unió Europea encara comptava amb una despesa en R+D netament superior a Catalunya.

Les dades en l'àmbit de l'R+D, doncs, mostren un desenvolupament comparativament més accelerat a Catalunya, amb una tendència progressiva cap a la convergència amb els nivells mostrats per la Unió Europea. L'indicador sobre el percentatge de persones que llegeix diaris, indicador que reflecteix sobre el grau de consum d'informació, també coincideix amb aquesta evolució positiva envers el desenvolupament de la societat del coneixement.

Taula 8.

Evolució dels indicadors sobre el desenvolupament de la societat del coneixement per àmbit territorial (1995-2004)

Percentatge del personal en R+D sobre el total de l'ocupació	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
UE-25	-	-	-	-	1,43	1,44	1,45	1,5	1,5	1,49
Espanya	1,18	-	1,16	-	1,21	-	1,29	1,4	1,45	1,49
Catalunya	-	-	-	-	1,22	-	1,26	1,54	1,66	1,73
Despesa en R+D (% del PIB)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
UE-25	1,81	1,79	1,79	1,8	1,86	1,86	1,89	1,90	1,90	1,86
Espanya	0,79	0,81	0,80	0,87	0,86	0,91	0,91	0,99	1,05	1,06
Catalunya	0,88	0,9	0,92	1,07	1,04	1,06	1,04	1,19	1,27	1,34
Consum de diaris (%)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
UE-25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Espanya	-	-	-	-	-	36,3	35,9	37,4	39,7	41,1
Catalunya	-	-	-	-	-	39,5	39,3	41,8	45,2	45,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat i de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

La comparativa per comunitats autònomes, no obstant, evidencia que Catalunya compta encara amb un retard important respecte a les comunitats econòmicament

capdavanteres. La taula 9 mostra com el País Basc, Navarra i especialment Madrid, comunitats amb un PIB per càpita més elevat, realitzen un esforç en R+D netament superior a Catalunya (vegeu també el gràfic 11).

De fet, el gràfic 12 il·lustra la relació positiva que existeix entre el PIB per càpita i la despesa en R+D a l'Estat espanyol. Aquelles comunitats menys desenvolupades tenen una despesa relativa inferior, mentre que les comunitats més riques presenten nivells superiors —amb l'excepció de Balears, que basa principalment la seva activitat econòmica en el sector turístic, de baix valor afegit.

Taula 9.

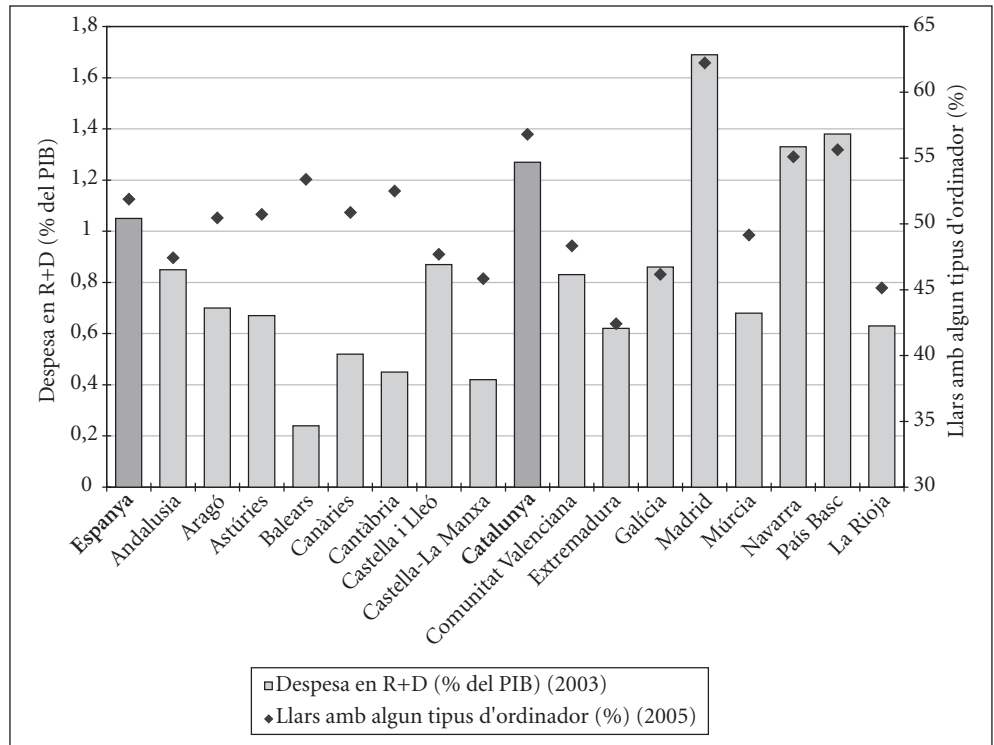
Indicadors sobre el desenvolupament de la societat del coneixement per comunitats autònomes (2005)

Àmbit territorial	Percentatge del personal en R+D sobre el total de l'ocupació (2004)	Despesa en R+D (% del PIB) (2003)	Llars amb algun tipus d'ordinador	Llars amb accés a Internet	Consum de diaris (2004)
Espanya	1,49	1,05	51,9	34,0	41,1
Andalusia	1,09	0,85	47,4	27,0	30,1
Aragó	1,45	0,7	50,5	34,5	45,0
Astúries	1,24	0,67	50,7	34,2	55,6
Balears	0,39	0,24	53,4	38,2	48,4
Canàries	0,79	0,52	50,9	33,2	40,1
Cantàbria	0,86	0,45	52,5	37,1	52,8
Castella i Lleó	1,54	0,87	47,7	28,0	44,8
Castella-La Manxa	0,71	0,42	45,8	27,2	25,7
Catalunya	1,73	1,27	56,8	41,8	45,8
Comunitat Valenciana	1,23	0,83	48,3	30,2	33,5
Extremadura	0,75	0,62	42,4	20,5	28,6
Galícia	1,44	0,86	46,2	25,4	47,9
Madrid	2,45	1,69	62,2	45,4	47,2
Múrcia	1,08	0,68	49,2	28,5	31,8
Navarra	2,31	1,33	55,1	38,1	57,7
País Basc	2,08	1,38	55,6	39,4	55,0
La Rioja	1,28	0,63	45,1	27,4	48,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

Els indicadors relacionats amb la penetració de les noves tecnologies entre la població posa de relleu novament el dèficit que presenta Catalunya respecte a Madrid. Amb diferència, aquesta és la comunitat les llars de la qual tenen més a l'abast algun tipus d'ordinador i Internet. Val a dir, però, que en aquesta ocasió el País Basc i Navarra tenen una situació similar a la de Catalunya, amb uns percentatges de penetració situats sensiblement per sota. El gràfic 13 torna a mostrar la relació existent entre el nivell de riquesa de la comunitat i el nivell de desenvolupament de la societat del coneixement (mesurada, en aquesta ocasió, per la penetració de les noves tecnologies a les llars).

Gràfic 11.
Indicadors sobre el desenvolupament de la societat del coneixement per comunitats autònomes (2005)

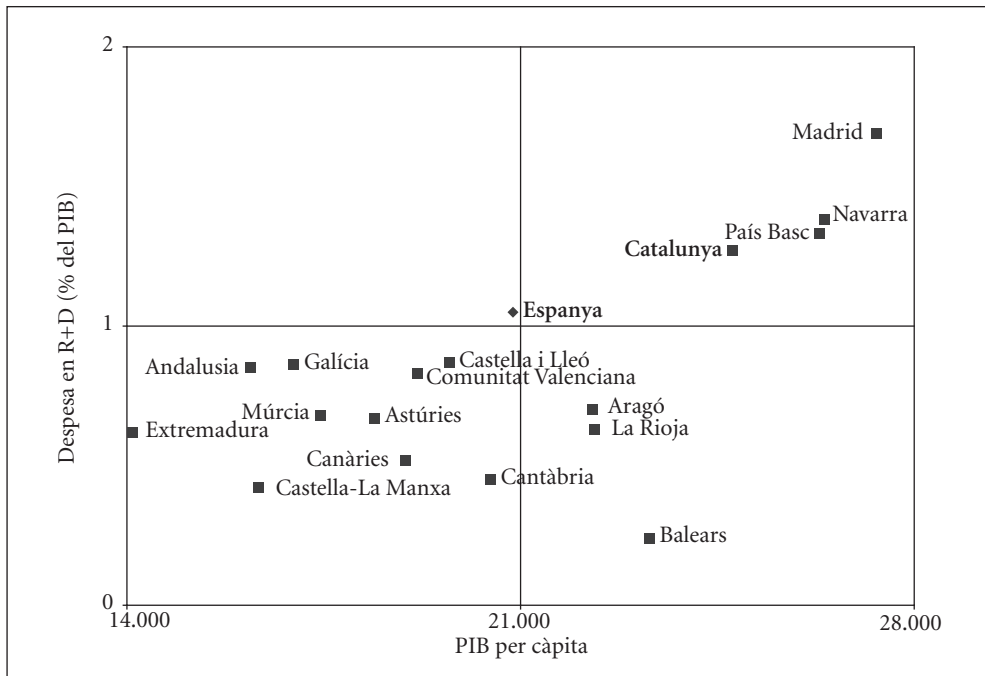

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

L'indicador sobre consum de diaris, finalment, mostra que Catalunya (45,8%) presenta un percentatge de lectura superior al conjunt de l'Estat (41,1%), però clarament inferior a comunitats com Navarra (57,7%) i el País Basc (55,0%). Madrid (47,2%), un cop més, presenta una situació més òptima que Catalunya.

Gràfic 12.

Relació entre la despesa en R+D i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2004)

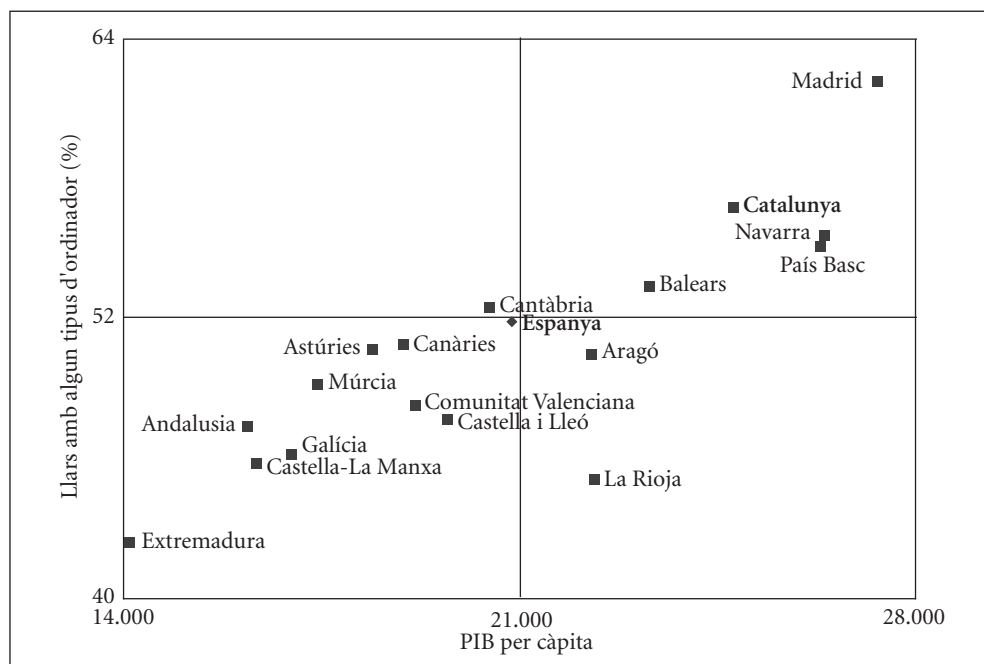

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2004).

La comparativa internacional, que recull la taula 10, també evidencia el retard que Catalunya encara pateix en relació als països capdavanter europeus. Per un costat, és ben cert que, respecte a Espanya i a la resta de països mediterranis, Catalunya presenta globalment millors resultats en el desenvolupament de la societat del coneixement, i

Gràfic 13.

Relació entre la penetració de les noves tecnologies a les llars i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

que, respecte a la mitjana europea, compta amb una situació relativament equivalent en la penetració de les noves tecnologies a les llars. No obstant això, per un altre costat, Catalunya obté una posició netament inferior a la mitjana europea en la despesa en R+D, i se situa a una distància notable en els diversos indicadors utilitzats de països com Finlàndia, Islàndia, Dinamarca, Holanda, Regne Unit, Alemanya, Luxemburg, Noruega, Eslovènia, Àustria, França, Suïssa, Bèlgica o Suècia. De fet, els gràfics 14, 15 i 16 posen de manifest que els països nòrdics, anglosaxons i continentals, econòmicament més rics, són aquells que compten amb un desenvolupament més gran de la societat del coneixement. Des d'aquesta perspectiva, Catalunya se situa lleugerament per sota del que caldria esperar pel seu nivell de riquesa.

Taula 10.

Indicadors sobre el desenvolupament de la societat del coneixement per països europeus (2005)

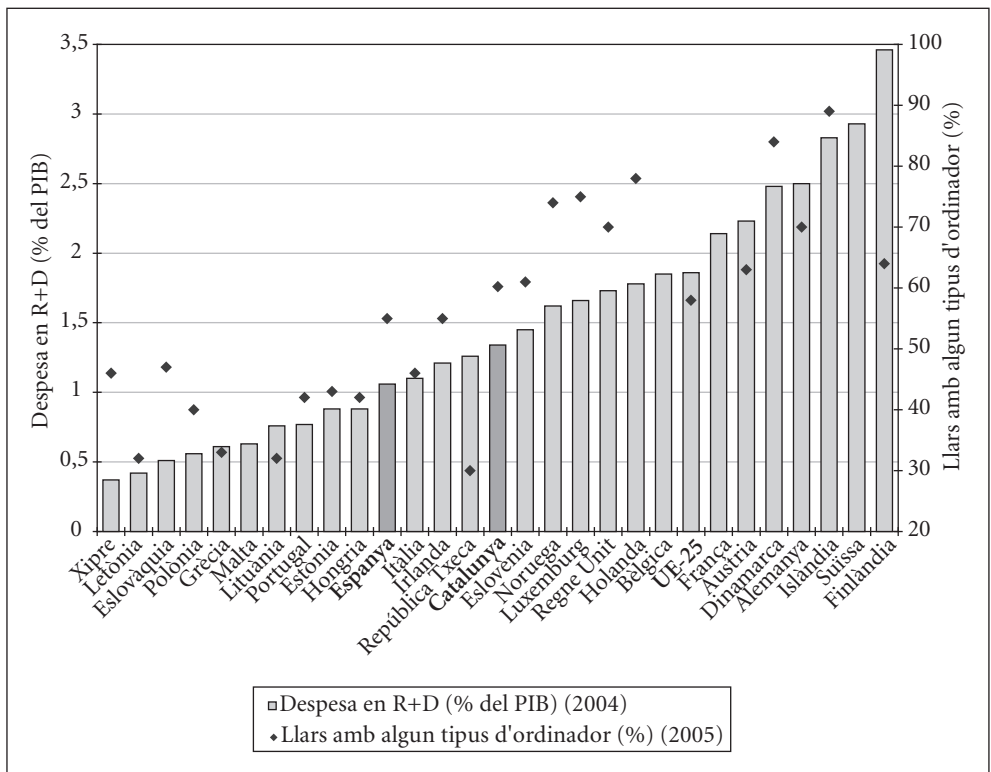
Àmbit territorial	Percentatge del personal en R+D sobre el total de l'ocupació (2004)	Despesa en R+D (% del PIB) (2004)	Llars amb algun tipus d'ordinador (%)	Llars amb accés a Internet (%)
UE-25	1,49	1,86	58	48
Alemanya	-	2,5	70	62
Àustria	1,98	2,23	63	47
Bèlgica	-	1,85	-	50
Bulgària	0,62	0,51	-	-
Catalunya	1,73	1,34	60	44
Dinamarca	2,41	2,48	84	75
Eslovàquia	1,02	0,51	47	23
Eslovènia	1,08	1,45	61	48
Espanya	1,49	1,06	55	36
Estònia	1,32	0,88	43	39
Finlàndia	3,24	3,46	64	54
França	1,73	2,14	-	-
Grècia	-	0,61	33	22
Holanda	-	1,78	78	78
Hongria	1,27	0,88	42	22
Irlanda	1,4	1,21	55	47
Islàndia	-	2,83	89	84
Itàlia	1,14	1,1	46	39
Letònia	0,81	0,42	32	31
Lituània	1,15	0,76	32	16
Luxemburg	-	1,66	75	65
Malta	0,9	0,63	-	-
Noruega	-	1,62	74	64
Polònia	0,92	0,56	40	30
Portugal	-	0,77	42	31
Regne Unit	-	1,73	70	60
República Txeca	1,28	1,26	30	19
Romania	0,45	0,39	-	-
Suècia	-	-	80	73
Suïssa	8,5	2,93	-	-
Xipre	0,66	0,37	46	32

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2005).

En síntesi, doncs, convé manifestar, en primer lloc, que el nivell de desenvolupament de la societat del coneixement a Catalunya és comparativament millor que a Espanya o a la resta de països del seu entorn immediat, i que s'han produït avenços importants en els darrers temps, tot permetent fer convergir progressivament el nivell assolit pel nostre país amb el de la mitjana europea. No obstant això, i en segon lloc, cal considerar que Catalunya encara compta amb un retard notable respecte de les comunitats autònomes i els països europeus capdavanters. Des d'un punt de vista educatiu, s'evi-

Gràfic 14.

Indicadors sobre el desenvolupament de la societat del coneixement per països europeus (2005)

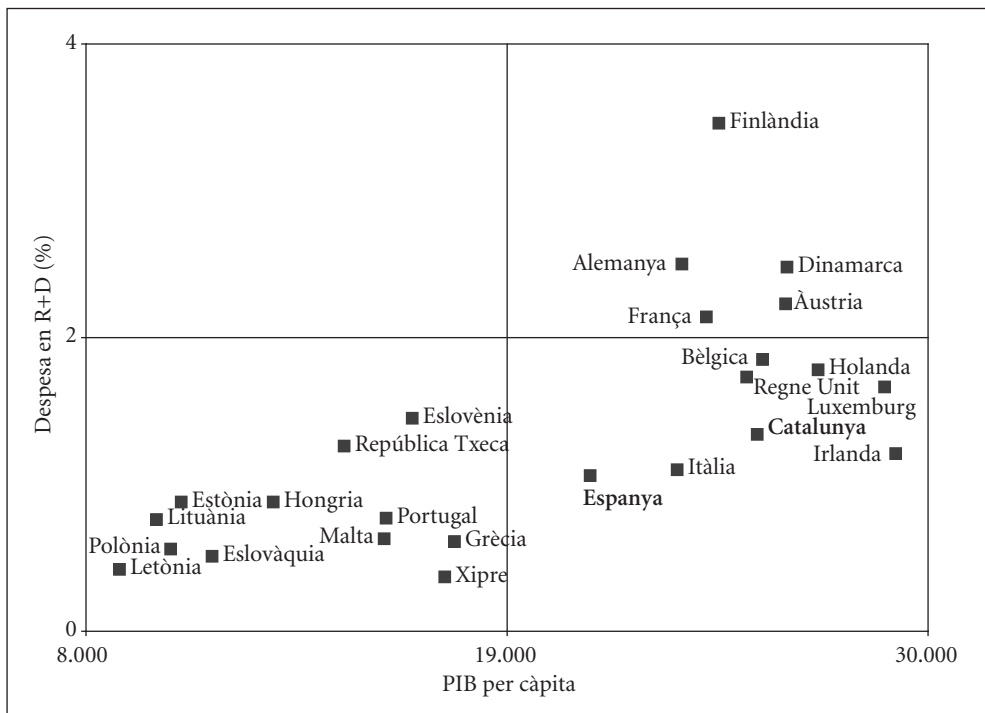

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2005).

dencien les necessitats d'inversió en capital educatiu que requereix Catalunya si pretén prosseguir amb aquests nivells de desenvolupament de la societat del coneixement i assolir finalment aquestes posicions capdavanteres.

Gràfic 15.

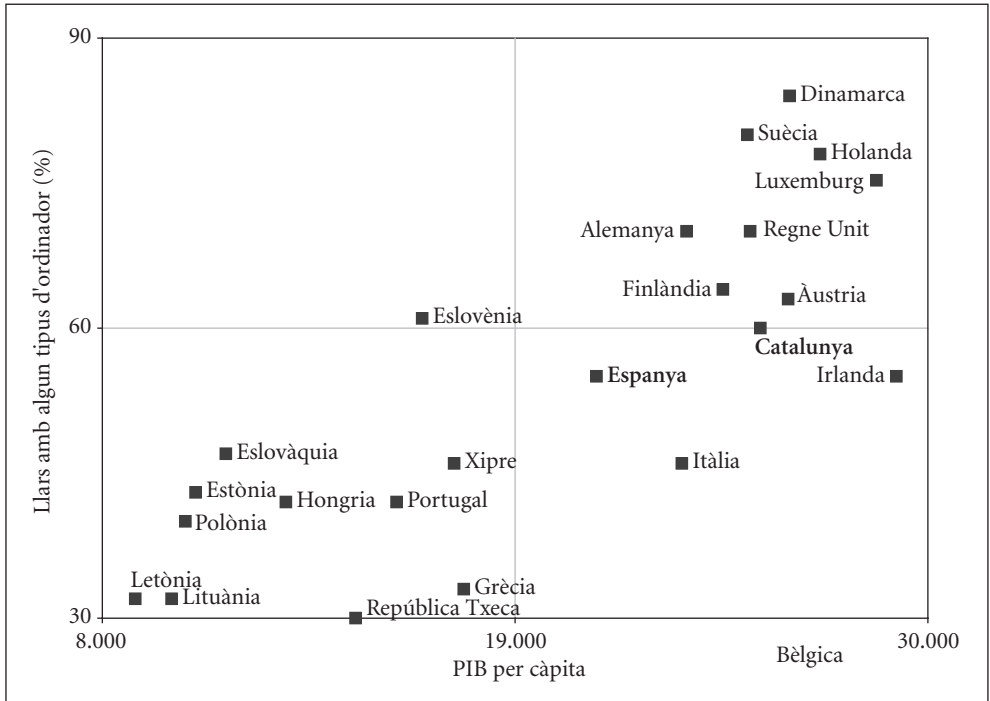
Relació entre la despesa en R+D i el PIB per càpita per països europeus (2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2004).

Gràfic 16.

Relació entre la penetració de les noves tecnologies a les llars i el PIB per càpita per països europeus (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2005).

DESENVOLUPAMENT DE LA SOCIETAT DEL BENESTAR

En darrer lloc, exposem diversos indicadors relacionats amb la desigualtat social. En *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* ja vàrem mencionar com el sistema educatiu reproduceix la desigualtat social, i com la condició socioeconòmica de la família incideix sobre l'escolarització dels seus fills i filles. En general, l'equitat en el context social redueix la complexitat socioeducativa de la demanda i afavoreix la igualtat en els sistemes d'educació i formació.

La taula 11 recull informació bàsica per comunitats autònomes. Respecte a la renda per càpita, l'escenari és molt similar al que ja hem exposat en l'apartat corresponent al desenvolupament econòmic. La població catalana compta amb una renda per càpita superior a la mitjana estatal, però se situa clarament per sota de Madrid, el País Basc i Navarra, que són les comunitats econòmicament més desenvolupades. Les famílies d'aquestes tres comunitats, doncs, parteixen, de mitjana, amb més possibilitats econòmiques que les famílies catalanes. De fet, Catalunya se situa en una quarta posició, amb un nivell equivalent a Balears, Aragó i La Rioja. Extremadura, Andalusia, Múrcia i Castella-La Manxa, un cop més, són les comunitats que, en el conjunt de l'Estat espanyol, experimenten més negativament l'impacte de les enormes desigualtats territorials existents.

Les condicions econòmiques de les famílies fa que Catalunya compti amb una taxa de risc de pobresa (12,7%) clarament inferior a la mitjana estatal (19,8%), però per sobre de la de Navarra (9,5%), el País Basc (9,9%) i Madrid (12,0%). El gràfic 17, però, il·lustra com aquestes comunitats autònomes econòmicament capdavanteres tenen diferències importants quant a la seva estructura social. L'anàlisi del Coeficient de Gini, que és un indicador sobre el grau de desigualtat social, ens informa que el País Basc i Navarra combinen nivells elevats de riquesa familiar i nivells alts d'equitat entre grups socials, mentre que Madrid presenta també una bona situació econòmica de les famílies, però compta amb elevats nivells de desigualtat. De fet, el País Basc i Navarra són les comunitats de l'Estat amb major equitat social, mentre que Madrid és la comunitat amb major desigualtat. Catalunya, per la seva banda, també és una de les comunitats amb un Coeficient de Gini més elevat, després de Madrid i Extremadura.

Globalment, doncs, el País Basc i Navarra compten amb nivells de benestar clarament superiors al nostre país. Per al sistema educatiu d'aquestes comunitats, això es tradueix, a priori, en una demanda menys complexa de gestionar, i en majors facilitats de funcionar amb bons resultats en equitat i eficàcia. Catalunya, per la seva banda, presentaria aquesta situació més avantatjosa respecte de la mitjana estatal.

Taula 11.

Indicadors sobre el desenvolupament de la societat del benestar per comunitats autònomes (2004)

Àmbit territorial	Renda disponible bruta (per càpita) (en euros)	Índex (Espanya=100)	Índex (2000=100)	Renda anual mitjana per persona	Índex (Espanya=100)	Taxa de risc a la pobresa: Població per sota del llindar de la pobresa (2005)	Coefficient de Gini (2002)
Espanya	12.646	100,0	122,4	7.925	100,0	19,8	34
Andalusia	10.171	80,4	125,6	6.454	81,4	27,7	32
Aragó	13.731	108,6	123,9	8.592	108,4	16,2	32
Astúries	12.344	97,6	128,4	8.837	111,5	15,2	31
Balears	14.259	112,8	114,0	8.837	111,5	16,8	32
Canàries	11.453	90,6	119,5	6.680	84,3	28,5	33
Cantàbria	13.000	102,8	127,1	8.480	107,0	14,9	31
Castella i Lleó	12.609	99,7	126,7	7.363	92,9	25,5	33
Castella-La Manxa	10.691	84,5	123,2	6.643	83,8	29,6	32
Catalunya	14.434	114,1	121,0	9.109	114,9	12,7	33
Comunitat Valenciana	11.789	93,2	116,9	7.364	92,9	20,0	31
Extremadura	9.574	75,7	126,9	6.229	78,6	34,6	34
Galícia	11.209	88,6	127,5	7.458	94,1	19,7	32
Madrid	15.228	120,4	119,1	9.515	120,1	12,0	39
Múrcia	10.429	82,5	119,4	6.700	84,5	24,7	31
Navarra	15.897	125,7	123,2	10.255	129,4	9,9	28
País Basc	15.875	125,5	125,8	9.495	119,8	9,5	29
La Rioja	14.031	111,0	117,5	7.394	93,3	19,6	30
Ceuta	12.153	96,1	128,8	7.815	98,6	33,8	37
Melilla	12.195	96,4	128,6	-	-	-	-

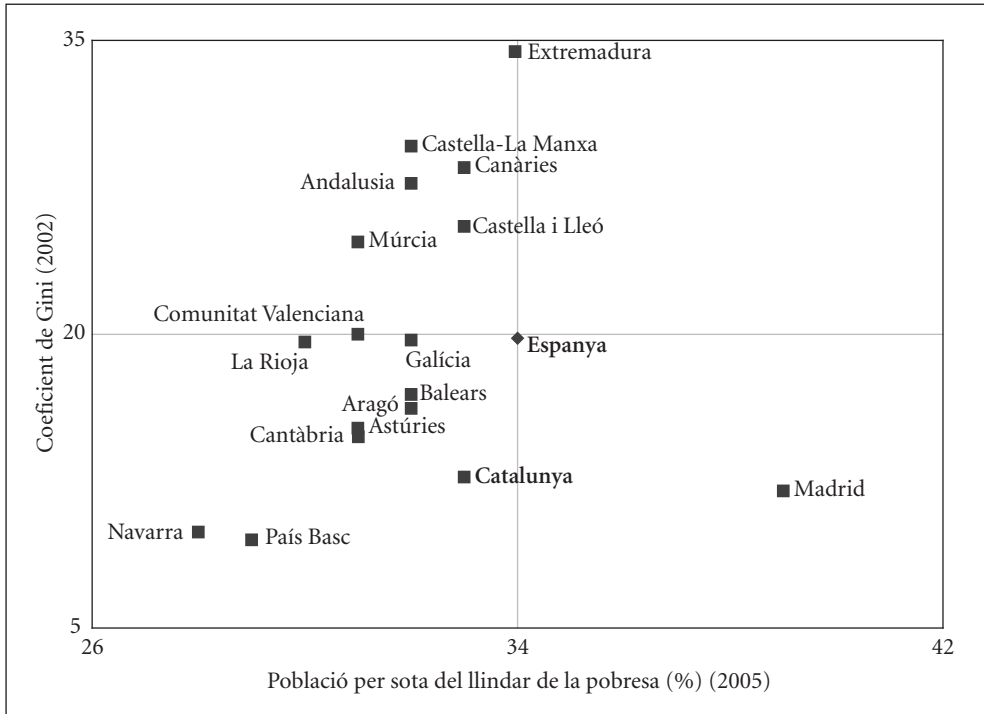
Nota 1: Els indicadors de renda corresponents a Ceuta i Melilla estan calculats conjuntament.

Nota 2: La taxa de risc a la pobresa està calculada amb el llindar espanyol, a partir de l'Enquesta de Condicions de Vida (2005). El Coeficient de Gini està calculat a partir de l'Enquesta d'Estructura Salarial (2002).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

Gràfic 17.

Relació entre el nivell de risc de pobresa i desigualtat social per comunitats autònomes (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

La comparativa europea és interessant per demostrar com les polítiques de benestar han incidit sobre l'estructura social dels diferents països europeus. La taula 12 mostra com els països nòrdics, com Suècia, Dinamarca o Finlàndia, amb estats del benestar de tipus socialdemòcrata basats en el principi d'igualtat, presenten els nivells més baixos de pobresa i de desigualtat social (vegeu també el gràfic 18). El paper central que juga el sector públic fa que siguin països amb nivells alts de despesa social (vegeu el gràfic 19).

Taula 12.

Indicadors sobre el desenvolupament de la societat del benestar per països europeus (2004)

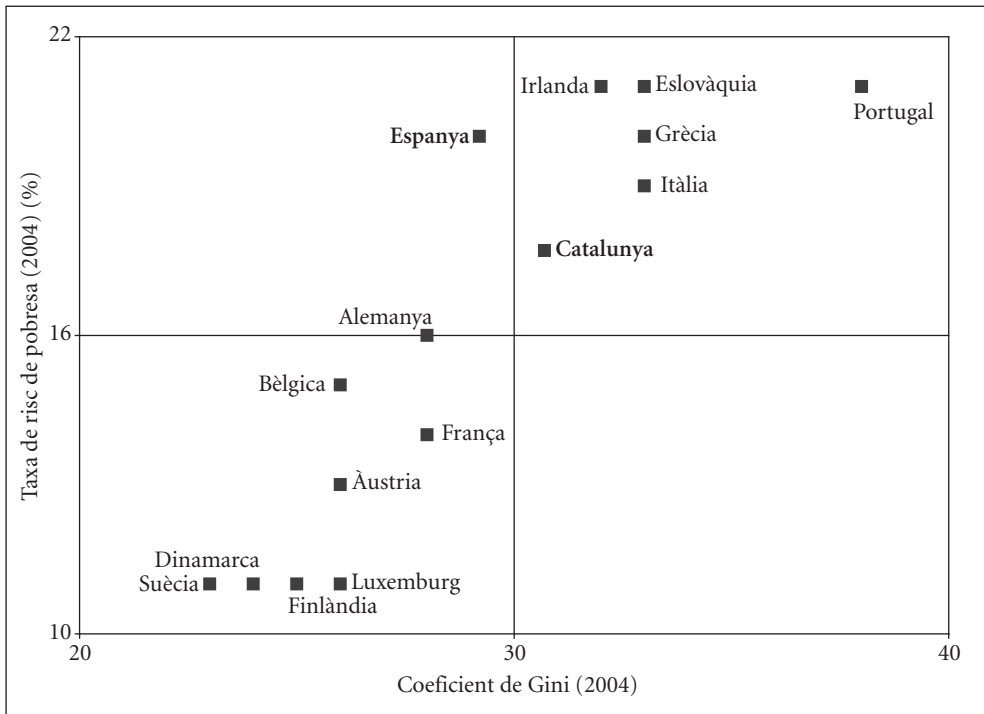
Àmbit territorial	Taxa de risc a la pobresa	Coefficient de Gini	% de despesa social sobre el PIB (2003)
UE-25	16	30	27,4
Alemanya	16	28	30,2
Àustria	13	26	29,5
Bèlgica	15	26	29,1
Bulgària	15	26	-
Catalunya	18	31	17,8
Dinamarca	11	24	30,7
Eslovàquia	21	33	18,2
Eslovènia	-	-	24,6
Espanya	20	29	19,9
Estònia	-	-	12,9
Finlàndia	11	25	26,5
França	14	28	30,9
Grècia	20	33	26,0
Holanda	-	-	28,3
Hongria	-	-	21,1
Irlanda	21	32	16,5
Islàndia	10	35	23,3
Itàlia	19	33	25,8
Letònia	-	-	13,4
Lituània	-	-	13,6
Luxemburg	11	26	22,2
Malta	-	-	17,9
Noruega	11	25	27,5
Polònia	-	-	20,9
Portugal	21	38	24,2
Regne Unit	-	-	26,4
República Txeca	-	-	20,2
Suècia	11	23	33,3
Suïssa	-	-	29,3
Xipre	-	-	18,5

Nota: La taxa de risc a la pobresa està calculada amb el llindar català.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2004).

Gràfic 18.

Relació entre el nivell de risc de pobresa i desigualtat social per països europeus (2004)

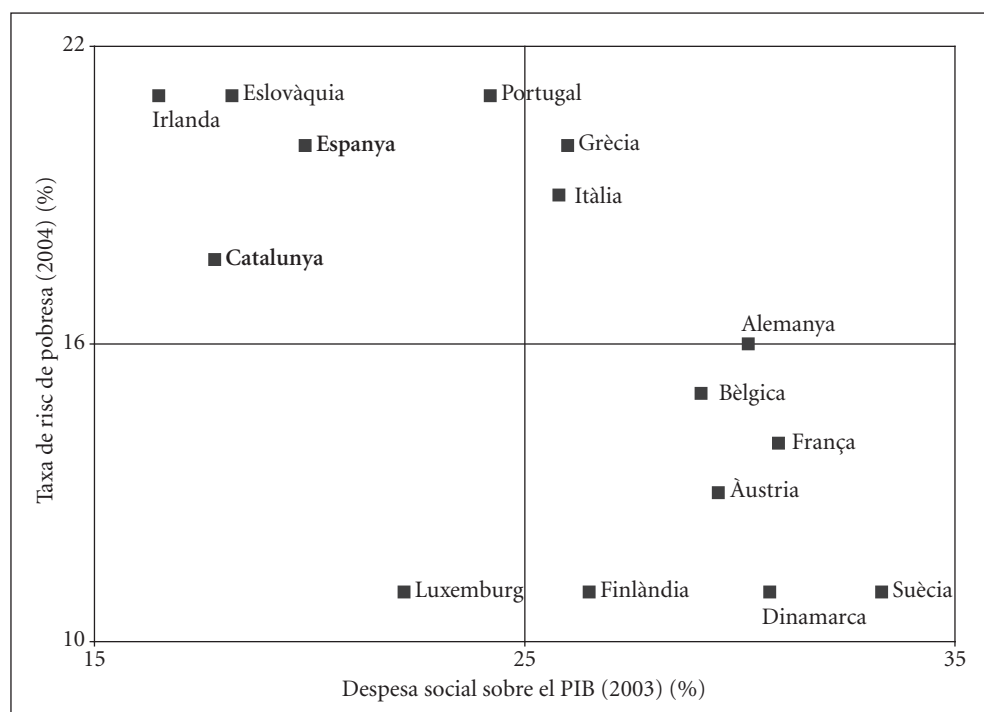
Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2004).

Alemanya, Àustria, França o Bèlgica, que responen a règims de benestar més conservadors, compten amb un pes més important de la pobresa i la desigualtat social. La subsidiarietat de l'Estat en la provisió de benestar afavoreix que la despesa social sigui sensiblement inferior. Irlanda, en canvi, amb un règim de benestar liberal, fortament mercantilitzat, més centrat en la capacitat individual que en l'equitat, mostra una prevalença més gran de la pobresa i la desigualtat social. El paper marginal de l'Estat, que és merament assistencialista, provoca que sigui el país amb el nivell més baix de despesa social.

El desenvolupament tardà de l'Estat del benestar als països mediterranis, com Portugal, Grècia i Espanya, provoca que els nivells de despesa social també siguin baixos, i que els nivells de desigualtat i pobresa siguin alts. Malgrat comptar amb un PIB per càpita superior als països del seu entorn geopolític immediat, Catalunya s'adscriu força a aquest perfil de societat del benestar, el qual combina un pes significatiu de la desigualtat i un nivell baix de despesa social. De fet, Catalunya, després d'Irlanda, és el país europeu amb una menor despesa social.

Gràfic 19.

Relació entre el nivell de risc de pobresa i la despesa social sobre el PIB per països europeus (2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (2004).

En comparació amb la resta de països europeus, doncs, Catalunya presenta una societat del benestar poc desenvolupada. La poca despesa social i la notable desigualtat social, a priori, conformen un context poc propici per al desenvolupament del sistema educatiu al nostre país.

Finalment, per la seva importància, fem referència a l'Índex de Desenvolupament Humà, elaborat pel Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD). Aquest indicador complementa les classificacions basades en paràmetres estrictament de caràcter econòmic perquè incorpora variables relacionades amb la salut, l'educació o el nivell de vida. Catalunya, respecte a aquest índex, se situa en una bona posició (el lloc 15, en la taula 13), per sobre d'Espanya i de la resta de països del seu entorn immediat. Un cop més, els països nòrdics se situen en les posicions capdavanteres, així com també els països que es caracteritzen per un major desenvolupament econòmic. A més de l'impacte de les polítiques socials, com ja hem vist anteriorment, el gràfic 20 també posa de manifest la relació existent entre el desenvolupament econòmic del país i el desenvolupament de la societat del benestar.

Taula 13.
Índex de Desenvolupament Humà (2004)

Àmbit territorial	Índex de desenvolupament humà	Posició IDH	Diferència respecte el 2000 (IDH2004-IDH2000)*100	Índex de desenvolupament relatiu al gènere (IDG)	Posició IDG
Noruega	0,965	1	0,9	0,962	1
Islàndia	0,960	2	1,5	0,958	2
Austràlia	0,957	3	1	0,956	3
Irlanda	0,956	4	2,4	0,951	4
Suècia	0,951	5	0,2	0,949	5
Canadà	0,950	6	-	0,947	7
Japó	0,949	7	1,0	0,942	13
Estats Units	0,948	8	0,8	0,946	8
Suïssa	0,947	9	0,6	0,944	10
Holanda	0,947	10	0,3	0,945	9
Finlàndia	0,947	11	0,9	0,943	11
Luxemburg	0,945	12	1,5	0,949	6
Bèlgica	0,945	13	0,0	0,943	12

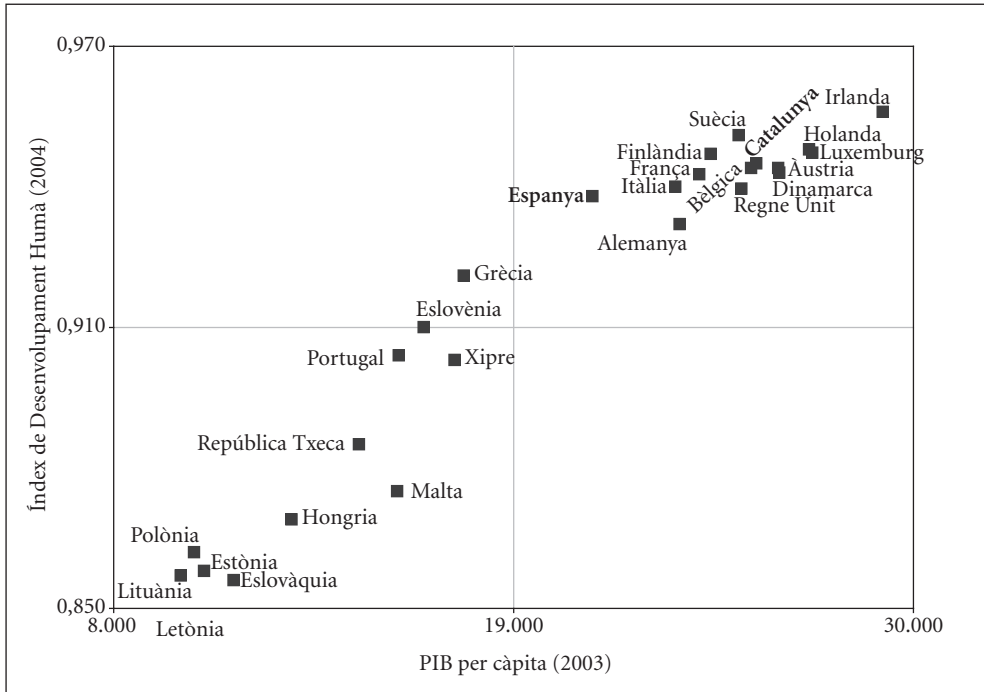
Àustria	0,944	14	0,7	0,937	17
Catalunya	0,944	15	1,7	0,940	16
Dinamarca	0,943	15	1,1	0,940	14
França	0,942	16	0,7	0,940	15
Itàlia	0,940	17	1,6	0,934	18
Regne Unit	0,940	18	0,1	0,938	16
Espanya	0,938	19	1,1	0,933	19
Nova Zelanda	0,936	20	1,1	0,932	20
Alemanya	0,932	21	-	0,928	21
Hong Kong, Xina	0,927	22	1	-	-
Israel	0,927	23	0,9	0,925	22
Grècia	0,921	24	2,4	0,917	23
Singapore	0,916	25	-	-	-
República de Corea	0,912	26	2,2	0,905	25
Eslovènia	0,910	27	2,2	0,908	24
Portugal	0,904	28	0,2	0,902	26
Xipre	0,903	29	1	0,9	27
República Txeca	0,885	30	2	0,881	28
Barbados	0,879	31	-	-	-
Malta	0,875	32	-0,1	0,869	29
Kuwait	0,871	33	3	0,864	31
Brunei	0,871	34	-	-	-
Hongria	0,869	35	2,4	0,867	30
Argentina	0,863	36	0,3	0,859	32
Polònia	0,862	37	1,4	0,859	33
Xile	0,859	38	1,6	0,85	37
Bahrain	0,859	39	1,7	0,849	-
Estònia	0,858	40	2,7	0,856	34
Lituània	0,857	41	2,7	0,856	35
Eslovàquia	0,856	42	-	0,853	36
Uruguai	0,851	43	1	0,847	39
Croàcia	0,846	44	1,8	0,844	40
Letònia	0,845	45	3	0,843	41
Qatar	0,844	46	-	-	-
Seychelles	0,842	47	-	-	-
Costa Rica	0,841	48	0,9	0,831	42
Emirats Àrabs	0,839	49	0,6	0,829	43
Cuba	0,826	50	-	-	-

Nota: La taula només recull els 50 països que millor puntuació obtenen en l'Índex de Desenvolupament Humà.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya i del Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD) (2004).

Gràfic 20.

Relació entre l'Índex de Desenvolupament Humà i el PIB per càpita per països europeus (2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat, de l'Institut d'Estadística de Catalunya i del Programa de les Nacions Unides pel Desenvolupament (PNUD) (2004).

EN SÍNTESE...**DESENVOLUPAMENT DEMOGRÀFIC**

- Catalunya es troba entre les comunitats autònomes i països europeus que han experimentat un creixement demogràfic més important en els darrers anys. Aquest creixement s'explica per l'increment de la natalitat i dels fluxos immigratoris (encara que d'ençà el 2005 els fluxos immigratoris tendeixin

a atenuar-se). Actualment, el nostre país presenta una taxa de natalitat i un percentatge de població de nacionalitat estrangera superiors a la mitjana estatal i europea.

- Aquesta dinàmica demogràfica ha permès que d'ençà del 2001, després d'un període caracteritzat per l'envelliment de la població, el nostre país tendeixi a retenir-se. Des de l'any 2001 hi ha hagut un augment molt significatiu de la població en edat d'escolarització obligatòria. Convé recordar que, abans de l'any 2001, aquesta població tendia a deprimir-se. A escala estatal, Catalunya és la segona comunitat amb un increment més important de la població amb edat d'escolarització obligatòria. A escala europea, només Dinamarca, Luxemburg i Noruega mostren un increment més pronunciat.
- Els profunds canvis sociodemogràfics experimentats fan que sigui un dels països que més transformacions i adaptacions necessita del seu sistema educatiu. El sistema educatiu afronta un context caracteritzat per un dels increments més elevats de la demanda educativa (la qual cosa obliga a augmentar la provisió de recursos), i per una diversificació social interna més gran (la qual cosa obliga a augmentar la capacitat de donar resposta a necessitats educatives diferenciades).

DESENVOLUPAMENT DEL MERCAT LABORAL

- Catalunya presenta un comportament força positiu de l'activitat i de l'atur, especialment si es compara amb la resta de comunitats autònomes i països europeus. El nostre país té una prevalença més baixa de l'atur i més alta de l'activitat respecte a la mitjana estatal i europea, i alhora mostra una evolució d'aquests indicadors més favorable al llarg dels darrers anys. Aquest gran dinamisme laboral, superior fins i tot a la majoria de comunitats i països econòmicament més ben posicionats que Catalunya, suposa oportunitats d'ocupació més grans, i també una pressió més gran del mercat de treball a l'hora de fomentar la inserció laboral de la població laboralment inactiva —entre els quals hi ha molts joves estudiants. Això pot afavorir, més que en altres territoris, l'abandonament educatiu prematur a Catalunya.
- Aquests bons resultats pel que fa a la creació d'ocupació contrasten amb la mala posició comparada respecte al percentatge d'ocupació qualificada. Catalunya

se situa per sota de la mitjana espanyola, i clarament per sota de les comunitats econòmicament capdavanteres (Madrid, País Basc i Navarra). La importància del sector turístic en l'estructura de l'activitat econòmica a Catalunya afavoreix que el nivell de qualificació de l'ocupació sigui més baix. Cal tenir present que aquesta baixa qualificació de l'ocupació també afavoreix l'abandonament educatiu prematur entre una part significativa de joves, i no estimula la població a invertir en capital instructiu.

- Les majors oportunitats d'ocupació que presenta Catalunya, i el fet que bona part d'aquesta sigui poc qualificada, afavoreix l'abandonament educatiu prematur.

DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC

- Catalunya presenta un nivell de desenvolupament econòmic superior a la mitjana estatal i europea, però clarament inferior als territoris econòmicament capdavanteres. A escala estatal, les comunitats autònomes amb el PIB per càpita més elevat són Madrid, el País Basc i Navarra. I a escala europea, els països més rics són Luxemburg, Irlanda, Holanda, Dinamarca, Àustria i Bèlgica.
- Existeixen territoris que presenten una evolució del PIB per càpita més favorable. La tendència actual allunya Catalunya de la majoria de territoris econòmicament més potents. En els darrers anys, per exemple, la distància amb el País Basc i Navarra ha tendit a augmentar.
- A priori, les comunitats autònomes i països europeus amb un PIB per càpita més elevat presenten una situació econòmica més favorable que Catalunya per a l'òptim desenvolupament del sistema educatiu (més riquesa, més recursos educatius, etc.).

DESENVOLUPAMENT DE LA SOCIETAT DEL CONEIXEMENT

- A Catalunya, els indicadors de desenvolupament de la societat del coneixement mostren una tendència positiva, a uns ritmes de creixement superiors a la mitjana estatal i europea.
- Tot i així, Catalunya encara presenta un retard important respecte a les comunitats i països econòmicament capdavanteres, tant pel que fa a la inversió en R+D

com a l'ús de les noves tecnologies. D'una banda, a escala estatal, el País Basc, Navarra i especialment Madrid, comunitats amb un PIB per càpita més elevat, realitzen un esforç en R+D netament superior al que fa Catalunya. Madrid, que és la comunitat amb un nivell de desenvolupament de la societat del coneixement més gran, també presenta una millor penetració de les noves tecnologies entre les llars. D'altra banda, a escala europea, països com Dinamarca, Holanda, Luxemburg, Àustria o Bèlgica, econòmicament més rics, també tenen més bons resultats en aquests indicadors. En el cas de la comparativa europea, cal afegir que el retard també es constata respecte d'altres països amb un PIB per càpita inferior a Catalunya, com ara Finlàndia, Islàndia, Regne Unit, Alemanya, Noruega, Eslovènia, França, Suïssa o Suècia. De fet, el nostre país se situa lleugerament per sota del que caldria esperar pel seu nivell de riquesa.

- Per continuar amb l'evolució positiva, i per compensar el retard que encara experimenta Catalunya pel que fa al desenvolupament de la societat del coneixement, és important prioritzar les polítiques que persegueixen incrementar la inversió i producció de capital educatiu al nostre país.

DESENVOLUPAMENT DE LA SOCIETAT DEL BENESTAR

- Catalunya presenta una renda per càpita superior a la mitjana estatal i europea, encara que clarament inferior a les comunitats autònomes i als països europeus econòmicament més rics (Madrid, País Basc i Navarra, i Irlanda, Dinamarca, Holanda i Àustria, respectivament).
- Malgrat el nivell de renda de la població, Catalunya també mostra uns nivells comparativament alts de desigualtat en la distribució de la riquesa i comparativament baixos en la despesa pública en polítiques socials. A escala europea, només Irlanda té una despesa social inferior.
- Els dèficits d'equitat i de despesa social no s'expliquen necessàriament pel seu nivell riquesa. De fet, la majoria de comunitats autònomes i de països europeus econòmicament més rics mostra majors nivells d'equitat i també de despesa social. Només no és així en el cas de Madrid i Irlanda.
- El País Basc o Navarra, o Dinamarca, Holanda, Suècia o Àustria, com a territoris capdavanters des del punt de vista del desenvolupament de la societat del ben-

estar, compten amb un context social clarament més favorable que Catalunya pel que fa a garantir l'òptim desenvolupament del sistema educatiu.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses del context del sistema educatiu a Catalunya

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • Catalunya ha experimentat una de les transformacions de la demografia educativa més intenses de l'Estat i de la Unió Europea. • Catalunya presenta uns comportaments de l'activitat i de l'atur clarament positius, en comparació amb la mitjana estatal i europea. • Els indicadors sobre el desenvolupament de la societat del coneixement mostren una evolució força destacable. • El nivell de riquesa del nostre país (PIB per càpita) se situa per sobre la mitjana estatal i europea. • En general, Catalunya presenta un context social i econòmic més favorable pel sistema educatiu que les comunitats i països europeus del seu entorn immediat. És el cas de la Comunitat Valenciana, Aragó o Balears, i també dels països del sud d'Europa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Catalunya presenta un percentatge de qualificació de l'ocupació inferior a la mitjana estatal, i clarament per sota de les comunitats autònomes econòmicament capdavanteres. • El nostre país mostra una evolució del PIB per càpita menys positiva que els territoris econòmicament capdavanteres. • Catalunya presenta una situació econòmica clarament per sota dels territoris capdavanteres (País Basc, Navarra, Madrid, Dinamarca, Holanda, etc.). • Malgrat l'evolució positiva, Catalunya experimenta un retard en el nivell de desenvolupament de la societat del coneixement (R+D, ús de noves tecnologies). • Catalunya, després d'Irlanda, és el país europeu amb un nivell de despesa en polítiques socials més baix. • En general, el País Basc i Navarra són comunitats que presenten un context social i econòmic clarament més favorable que Catalunya pel que fa al desenvolupament del sistema educatiu. A escala europea, el mateix succeeix amb la majoria de països nòrdics i continentals.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

CALERO, J. (2006). *La equidad en educación. Informe analítico del sistema educativo español*. Ministerio de Educación y Ciencia. Madrid: CIDE.

CSASE (2006). *Sistema d'indicadors d'Educació de Catalunya 10*. Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

CSASE (2007). *Informe per a la millora dels resultats del sistema educatiu*. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu. Informes d'Avaluació, 10.

FERRER, F. (dir.) (2006). *Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Informes Breus, 1.

2 El finançament de l'educació

DESPESA PÚBLICA EN EDUCACIÓ

Els principals organismes internacionals destaquen la importància de millorar el finançament per afrontar les millores dels sistemes d'educació i formació. El Consell d'Europa, en el marc dels seus objectius estratègics per al 2010 definits a Lisboa l'any 2000, especifica la necessitat que els estats membres incrementin substancialment la despesa per càpita en educació per aconseguir convertir la UE en el territori amb major capital humà del món. En el cas de Catalunya, aquesta necessitat és encara més evident. En aquest sentit, l'anuari anterior posava de manifest el dèficit de despesa pública en educació existent a Catalunya, tant en comparació amb el conjunt de l'Estat com sobretot amb la Unió Europea (Bonal i Albaigés, 2006). De fet, el Pacte Nacional per a l'Educació, signat el dia 20 de març de 2006 entre el Govern de la Generalitat de Catalunya i vint organitzacions vinculades al món de l'educació, parteix del reconeixement d'aquest dèficit i assumeix que per afrontar amb garanties els reptes educatius actuals —entre els que destaca la consolidació del Servei Públic d'Educació i el foment de l'equitat i la igualtat d'oportunitats educatives—, el sistema necessita uns nivells de finançament equiparables als del context europeu. A través del Pacte, el Govern assumeix el compromís d'incrementar “progressivament els recursos econòmics destinats a l'educació, amb l'objectiu d'assolir en un termini de sis anys una convergència amb l'esforç de finançament públic que realitzen de mitjana els països del nostre entorn i que se situa al voltant del 6% del PIB” (Pacte Nacional per a l'Educació, 2006:11).

En aquesta línia, el Pla de Govern de la Generalitat de Catalunya per al període 2007-2010 preveu en el desplegament del Pacte una inversió de quasi 1.200 milions d'euros durant aquesta legislatura, amb la finalitat d'apropar progressivament la despesa en educació a nivell europeu. Segons l'estimació realitzada per la Cambra de Comerç de Barcelona del dèficit de despesa a Catalunya amb relació a la Unió Europea, la despesa pública en educació no universitària hauria d'incrementar-se a un ritme anual del 14,9% a partir del 2005 per situar-se al voltant de la mitjana europea l'any 2010 (Gabinet d'Estudis Econòmics de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, 2005).

Les dades més recents, corresponents a 2005, no ens permeten encara analitzar si, en efecte, s'acompleix aquesta tendència. En qualsevol cas, la taula 1, que conté l'evolució dels pressupostos liquidats en els darrers deu anys disponibles, sí que ens confirma que la despesa pública en educació no universitària ha augmentat a Catalunya a un ritme anual del 6% i que, a partir del 2002, el creixement ha girat a l'entorn del 10%.

Aquesta despesa en educació no universitària no només ha revertit en el sector públic, sinó també en el privat concertat. En relació al finançament dels concerts, la despesa s'ha doblat en la darrera dècada analitzada a Catalunya, amb un ritme de creixement situat per sobre del conjunt de la despesa pública en educació no universitària. El fet que el ritme de creixement de la despesa pública en el sector privat concertat hagi estat superior a la del sector públic contrasta amb l'evolució de l'alumnat, que ha mostrat la tendència oposada (cada cop més concentrat en el sector públic que en el privat). Val a dir, però, que aquesta evolució tendeix a atenuar-se en els darrers anys: d'un increment anual que girava a l'entorn del 9%, d'ençà el 2002 s'ha passat a un creixement anual del 7%.

Una altra part de la despesa en educació no universitària està adreçada a finançar el personal docent. En relació a aquesta partida, cal precisar que també ha experimentat un increment significatiu, especialment a partir del 2003, quan es va passar de creixements anuals del 5% al 10%. Tot i així, convé comentar que el ritme de creixement ha estat inferior al mostrat pel conjunt de la despesa pública, fet que provoca que, amb el pas dels anys, la inversió en personal hagi perdut pes sobre el conjunt de la despesa (del 62% de

Taula 1.**Evolució de la despesa pública en educació a Catalunya i Espanya (1995-2005)**

Despesa pública en educació no universitària	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya (1995=100)	100,0	106,3	116,4	121,2	130,5	137,5	143,3	160,5	174,0	193,0	215,7
Creixement interanual	...	6,3	9,5	4,2	7,7	5,3	4,2	12,0	8,4	10,9	11,8
Espanya (1995=100)	100,0	105,2	108,8	114,0	124,1	131,4	139,6	153,0	163,0	175,1	189,2
Creixement interanual	...	5,2	3,4	4,8	8,8	5,9	6,2	9,6	6,5	7,4	8,0
Despesa pública en educació universitària	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya (1995=100)	100,0	109,5	111,4	110,2	116,6	125,4	134,3	148,1	149,2	262,1	177,2
Creixement interanual	...	9,5	1,7	-1,1	5,8	7,6	7,1	10,3	0,7	75,7	-32,4
Espanya (1995=100)	100,0	110,2	123,8	125,8	133,3	144,9	156,7	165,7	181,8	209,9	198,2
Creixement interanual	...	10,2	12,4	1,6	6,0	8,7	8,2	5,7	9,7	15,5	-5,6
Despesa pública en educació	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya (1995=100)	100,0	107,2	115,0	118,1	127,0	134,6	141,4	157,4	167,0	212,5	205,5
Creixement interanual	...	7,2	7,3	2,7	7,5	5,9	5,1	11,4	6,1	27,2	-3,3
Espanya (1995=100)	100,0	106,4	110,6	116,4	124,6	133,0	141,7	152,6	164,7	179,3	188,9
Creixement interanual	...	6,4	3,9	5,3	7,0	6,7	6,6	7,6	7,9	8,9	5,3
Despesa en concerts (educació no univ.)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya (1995=100)	100,0	107,0	126,3	132,2	151,0	156,8	165,9	179,3	183,7	204,5	223,6
Creixement interanual	...	7,0	18,1	4,7	14,3	3,8	5,8	8,1	2,4	11,3	9,3
Espanya (1995=100)	100,0	103,9	110,8	119,7	134,5	146,7	161,0	175,9	185,3	202,0	218,5
Creixement interanual	...	3,9	6,6	8,1	12,3	9,1	9,7	9,3	5,3	9,0	8,2
Despesa en personal (educació no univ.)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya (1999=100)	100,0	105,3	108,6	115,9	126,3	139,4	152,4
Espanya (1999=100)	100,0	107,6	112,5	120,0	128,0	136,7	144,2
% de la despesa en personal sobre total (educació no univ.)	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya (1999=100)	61,8	61,8	61,1	58,2	59,0	58,2	56,9
Espanya (1999=100)	69,2	70,3	69,2	67,3	67,4	67,0	65,4

Nota 1: Les dades de despesa pública en educació que conté la taula recullen la despesa dels departaments d'Educació i Universitats, però no contempen la despesa pública feta pels ajuntaments. En el cas de Catalunya, s'ha tingut en compte la despesa en educació d'adults efectuada per altres departaments. En canvi, no s'ha contemplat la despesa en formació ocupacional realitzada per altres departaments. Pel que fa a l'educació universitària, inclouen el finançament d'origen privat de les universitats i la despesa de beques per exempció de preus acadèmics.

Nota 2: Les dades de finançament a 2005 són provisionals.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació.

1999 al 56,9% del 2005). En qualsevol cas, és possible que en posteriors anuaris s'observin canvis significatius com a conseqüència de l'augment de contractació de professorat experimentat en els darrers tres cursos. Segons dades del Govern, s'ha contractat més de 2.000 docents nous el curs 2004-2005, més de 2.000 docents més el curs 2005-2006, i més de 5.000 el curs 2006-2007, coincidint amb la implementació de la sisena hora.

D'altra banda, destaca la important inversió feta el 2004 en ensenyaments universitaris. Aquesta inversió, de caràcter excepcional, va servir per cancel·lar el deute per inversions que tenien les universitats. A més, aquest augment també coincideix amb l'aprovació de la Llei d'Universitats de Catalunya, de 19 de febrer de 2003, que preveu augmentar la dotació assignada al finançament de les universitats públiques dins el període 2003-2010 i de manera gradual, fins arribar a un increment real mínim del 30% de la dotació pressupostada per al 2002. Tot i que el 2005 la despesa en educació universitària ha experimentat una reducció del 32,4% en comparació amb l'any anterior, cal destacar que es manté l'acceleració del ritme de creixement respecte al 2003.

Convé comentar que Catalunya venia d'un període de dèficit d'inversió en educació universitària. Aquest dèficit acumulat es constata amb el fet que el creixement de la despesa d'ençà de l'any 1995 hagi estat inferior (177,2, essent 1995=100) que a l'educació no universitària (215,7), i també inferior respecte a l'increment experimentat pel conjunt de l'Estat (198,2). L'evolució dels dos darrers anys ha de permetre compensar progressivament aquesta situació.

Precisament, l'evolució de la despesa pública en educació no universitària durant el darrer decenni ha estat globalment més positiva, amb un creixement més sostingut en el temps, situat l'any 2005 clarament per sobre del del conjunt de l'Estat (215,7 vs. 189,2, essent 1995=100). Aquesta evolució positiva en educació no universitària ha permès que Catalunya se situï entre les comunitats autònomes amb un increment més elevat de la despesa pública en educació. D'ençà del 2000, primer any de què es disposa de les dades completes per totes les comunitats autònomes, el nostre país presenta una evolució de la despesa pública en educació només superada per Balears i Castella-La Manxa. Catalunya compta amb creixements de la despesa pública similars als de Madrid, i lleugerament per sobre dels del País Basc i Navarra.

Val a dir, però, que l'evolució de la despesa pública en educació està molt condicionada a l'evolució demogràfica i econòmica de cada territori. Així, per exemple, aquelles comunitats que han incrementat més els seus pressupostos liquidats són les que tenen increments més pronunciats de la població escolaritzada. Per això, per valorar l'evolució és necessari posar en relació la despesa amb altres variables, com ara el PIB o l'alumnat.

Si les dades evolutives situen Catalunya en una tendència positiva respecte al conjunt de l'Estat, la taula 2 mostra un panorama negatiu en relació a l'esforç econòmic que l'Administració pública catalana destina a l'educació. Mentre a Espanya la despesa pública en educació representa el 4,2% del PIB, o a la Unió Europea, el 5,1%, a Catalunya és netament inferior, amb un percentatge del 2,8. A *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* ja constatarem el clar estancament pel que fa als recursos econòmics destinats a l'educació (Bonal i Albaigés, 2006). Només l'any 2004, amb la inversió de caràcter excepcional que van experimentar els ensenyaments universitaris, el finançament de l'educació universitària a Catalunya (1,0%) va superar la mitjana espanyola (0,82%) i va aproximar-se a la mitjana europea (1,14%).

Els dèficits de finançament es constaten si hom observa la despesa unitària en ensenyament no universitari, així com el pes d'aquesta despesa en relació al PIB per càpita, magnituds que continuen essent significativament més baixes a Catalunya que a Espanya. Podríem dir, doncs, que Catalunya no hauria sabut aprofitar la pèrdua d'alumnat en el sistema educatiu durant la darrera dècada per millorar la situació del finançament. És veritat que aquestes magnituds creixen progressivament, i que el 2004 és el primer any en què la distància entre Catalunya i la mitjana estatal tendeix a escurçar-se. Però també ho és que l'augment actual de la despesa en educació coincideix amb un increment de la complexitat socioeducativa de l'alumnat i, conseqüentment també, amb les necessitats del sistema de comptar amb més recursos financers.

Finalment, la taula 2 també mostra com la despesa pública en concerts és significativament més alta a Catalunya (22,9% de la despesa pública no universitària) que a Espanya (16,0%), la qual cosa s'explica fonamentalment per la proporció superior d'alumnat escolaritzat en centres privats (33,1% i 25,8%, respectivament). De fet, si hom compara la despesa pública en concerts per estudiant, s'adona que Catalunya i

Taula 2.

Evolució dels indicadors de despesa en educació per àmbit territorial (2000-2005)

Despesa pública en educació (no univ.) / PIB	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	2,01	1,94	2,04	2,06	2,14	2,22
Espanya	3,00	2,96	3,02	3,01	3,01	3,01
UE-25	3,68	3,96	4,01	4,06	3,98	-
Despesa pública en educació (univ.) / PIB	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	0,58	0,58	0,60	0,56	1,00	0,58
Espanya	0,74	0,74	0,73	0,75	0,82	0,71
UE-25	1,03	1,06	1,13	1,15	1,14	-
Despesa pública en educació (total) / PIB	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	2,60	2,53	2,65	2,85	3,44	2,80
Espanya	4,23	4,15	4,17	4,35	4,41	4,17
UE-25	4,71	5,02	5,14	5,21	5,12	-
Despesa pública en educació (no univ.) per estudiant	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	2.392,1	2.506,5	2.798,3	2.980,2	3.232,4	3.543,9
Espanya	2.714,6	2.934,0	3.241,4	3.445,1	3.669,3	3.946,8
Despesa pública en educació (no univ.) per estudiant en relació PIB per càpita	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	12,54	12,30	13,08	13,30	13,73	14,30
Espanya	17,34	17,57	18,37	18,54	18,69	18,92
Despesa pública en ensenyaments privats (concerts) / Despesa pública en educació (no univ.)	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	24,17	25,57	24,69	23,32	23,41	22,89
Espanya	14,54	15,96	15,91	15,73	15,96	15,98
Estudiants centres concertats (no univ.) / Estudiants no universitaris	2000*	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	42,12	35,44	35,16	34,96	34,41	33,12
Espanya	31,72	24,82	25,61	25,83	25,80	25,78
Despesa púb. centres privats / Estudiants en centres concertats	2000	2001	2002	2003	2004	2005 (p)
Catalunya	1.430,5	1.808,7	1.964,9	1.987,8	2.198,9	2.449,1
Espanya	1.322,0	1.886,0	2.013,0	2.098,1	2.269,7	2.446,0

Nota 1: Les dades de despesa pública en educació que conté la taula recullen la despesa dels departaments d'Educació i Universitats, però no contemplen la despesa pública realitzada pels ajuntaments. Si s'hagués considerat aquesta despesa, a 2005, per exemple, la despesa pública en educació sobre el PIB seria del 3,08% a Catalunya (en comptes del 2,80%) i del 4,53% a Espanya (en comptes del 4,17%). D'altra banda, en el cas de Catalunya, s'ha tingut en compte la despesa en educació d'adults efectuada per altres departaments, però no la despesa en formació ocupacional realitzada per altres departaments. Pel que fa a l'educació universitària, inclouen el finançament d'origen privat de les universitats i la despesa de beques per exempció de preus acadèmics.

Nota 2: Les dades corresponents a la Unió Europea són estimades per l'Eurostat.

Nota 3: Les dades estan calculades en PIB base 2000.

Nota 4: Les dades d'estudiants en centres concertats corresponents a l'any 2000 incorporen tots els estudiants matriculats en centres privats.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, l'Institut Nacional d'Estadística i l'Eurostat.

Espanya mantenen xifres molt similars (2.449,1 € i 2.446,0 € per estudiant, respectivament). Fins i tot, entre 2001 i 2004, Catalunya destinava menys recursos econòmics per estudiant escolaritzat al sector privat.

Precisament, com ja comentàvem en l'anuari anterior, l'existència de diferents règims de provisió educativa contribueix a explicar les diferències existents entre comunitats autònomes quant al finançament (Bonal i Albaigés, 2006). A priori, aquelles comunitats autònomes amb un règim de tipus "subsidiari", caracteritzat pel pes important del sector privat, tendeixen a tenir una menor despesa en educació, perquè el cost unitari de l'alumnat en el sector concertat és més baix que en el públic. En canvi, aquelles comunitats que compten amb un règim "públic" de provisió educativa, caracteritzat pel pes poc rellevant del sector privat, tendeixen a tenir una major despesa pública en educació (Calero i Bonal, 2004).

D'una banda, és cert que Catalunya no és una excepció en aquest raonament. En efecte, la taula 3 mostra com és una de les comunitats autònomes amb un percentatge més elevat d'alumnat escolaritzat al sector concertat (33,1%), només superada pel País Basc (50,2%) i Navarra (34,5%), i també una de les comunitats que menys esforç destina a l'educació no universitària. Pel que fa a la despesa pública sobre el PIB, per exemple, Catalunya (2,2%) només té per sota a Madrid (1,8%).

D'altra banda, però, també és ben cert que altres comunitats similars quant al règim de provisió educativa mostren una situació molt més positiva que Catalunya des del punt de vista del finançament de l'educació. De fet, si prenem com a referència les comunitats amb percentatges més elevats d'alumnat al sector concertat, amb un règim més de tipus "subsidiari", com ara País Basc (50,2%), Navarra (34,5%), Balears (33,0%), Cantàbria (32,3%) i La Rioja (30,4%), Catalunya és la que presenta una despesa en educació no universitària sobre el PIB més baixa. El País Basc i Navarra, malgrat presentar un major pes del sector concertat que Catalunya, fan un esforç econòmic clarament superior (3,0% i 2,8%, respectivament, per 2,2% en el cas català).

Aquests dèficits de la despesa pública són especialment preocupants a Catalunya si es té en compte la dualització que experimenta el sistema educatiu en funció de la

titularitat. En l'anuari anterior ja posàvem de manifest que, en general, els grups socioeconòmicament benestants tendeixen a escolaritzar-se més en el sector privat-concertat, mentre que els grups socials més desfavorits, que requereixen d'una atenció socioeducativa més complexa, es concentren creixentment en el sector públic (Bonal i Albaigés, 2006). Si el sector públic no compta amb els recursos financers necessaris, no pot donar respostes adequades i, conseqüentment, la dualització s'intensifica. Precisament, en períodes en què la precarietat i la desigualtat socioeconòmica incrementa, és especialment important que els territoris amb un règim de provisió "subsidiari" garanteixin l'òptim finançament del sector públic, perquè aquesta és la millor forma de prevenir que la titularitat es converteixi en un factor de distinció social de les famílies en l'escolarització dels seus fills i filles.

En aquest sentit, és possible que la dualització del sistema educatiu s'hagués minimitzat si el comportament de la despesa a Catalunya hagués estat similar al del País Basc o Navarra. Precisament, el País Basc i Navarra s'escapen del patró assenyalat per al cas de Catalunya. Malgrat ser les comunitats més afins al règim "subsidiari", també són les que més gasten en educació (si prenem com a referència la despesa unitària). En efecte, el País Basc (5.381,6 €) i Navarra (4.694,0 €) inverteixen més de 1.000 € més per estudiant que Catalunya (3.543,9 €), i la magnitud d'aquesta diferència no sembla explicar-se únicament per l'existència del concert econòmic o pel nivell de riquesa, sinó per altres factors relacionats amb la prioritat sociopolítica de l'àmbit educatiu.

Cal tenir present que la mateixa prevalença del sector concertat en les diferents comunitats autònomes s'explica per la confluència de factors de tipus demogràfic, econòmic i cultural, però també de caràcter polític. La concentració geogràfica de la població, la major renda per càpita, l'existència de processos de distinció social associats a determinades desigualtats econòmiques, la presència de llengües pròpies, la presència de moviments de renovació pedagògica, la relació de l'Església amb l'àmbit educatiu, etc., són factors que expliquen les diferències entre comunitats quant a la prevalença del sector concertat. Tot i així, les polítiques desenvolupades pels respectius governs i el nivell de "protecció" econòmica que aquests donen als sectors públic i privat també esdevenen claus per comprendre el comportament de les famílies en l'escolarització dels seus fills i filles.

Taula 3.**Indicadors de finançament de l'educació per comunitats autònomes (2005)**

Àmbit territorial	Despesa pública en educació (no univ.) / PIB	Despesa pública en educació (univ.) / PIB	Despesa pública en educació (total) / PIB	Despesa pública en educació (no univ.) per estudiant	Despesa pública en educació (no univ.) per estudiant en relació PIB per càpita	Despesa pública en ensenyaments privats (concertats) / Despesa pública en educació (no univ.)	Estudiants centres concertats (no univ.) / Estudiants no univ.	Despesa púb. centres privats / Estudiants en centres concertats
Andalusia	3,48	0,86	4,33	3088,3	19,07	12,17	17,19	2.187,4
Aragó	2,43	0,66	3,11	3689,5	16,56	18,01	28,67	2.317,1
Astúries	2,80	0,74	3,88	4282,1	23,26	11,91	22,04	2.315,0
Balears	2,52	0,26	2,79	3843,9	16,50	21,65	32,97	2.524,2
Canàries	3,31	0,64	3,99	3679,4	19,42	8,87	16,05	2.033,7
Cantàbria	2,85	0,62	3,47	4188,9	20,46	20,38	32,28	2.644,0
Castella i Lleó	2,99	0,95	3,96	4133,4	20,95	17,40	29,35	2.450,9
Castella-La Manxa	4,08	0,50	4,59	3951,5	24,17	8,32	16,31	2.015,6
Catalunya	2,22	0,58	2,80	3543,9	14,30	22,89	33,12	2.449,1
Comunitat Valenciana	2,87	0,78	3,67	3555,6	18,55	20,52	26,81	2.721,2
Extremadura	4,50	0,64	5,17	3610,8	25,60	8,83	16,30	1.956,0
Galícia	3,34	0,73	4,10	4026,1	23,72	12,85	23,57	2.195,2
Madrid	1,78	0,73	2,55	3052,0	11,17	20,88	27,64	2.305,5
Múrcia	3,27	0,89	4,20	3107,6	17,82	14,18	22,57	1.951,5
Navarra	2,75	0,38	3,17	4694,0	17,83	21,85	34,54	2.969,5
País Basc	3,00	0,53	3,60	5381,6	20,39	30,44	50,25	3.260,2
La Rioja	2,50	0,45	2,96	3910,4	17,52	17,62	30,39	2.266,6
TOTAL	3,01	0,71	4,17	3946,8	18,92	15,98	25,78	2.446,0

Nota 1: Les dades de despesa pública en educació que conté la taula recullen la despesa dels departaments d'Educació i Universitats, però no contemplen la despesa pública realitzada pels ajuntaments. Si s'hagués considerat aquesta despesa, a 2005, per exemple, la despesa pública en educació sobre el PIB passaria del 2,80% al 3,08% a Catalunya i del 4,17% al 4,53% a Espanya —Madrid, per la seva banda, passaria del 2,55% al 2,65%, el País Basc, del 3,60% al 3,75%, i Navarra, del 3,17% al 3,49%. Aquest fet, en qualsevol cas, no modifica la posició comparada de Catalunya respecte a la resta de comunitats, ni pel que fa a educació no universitària, ni per la despesa global en educació. D'altra banda, en el cas de Catalunya, s'ha tingut en compte la despesa en educació d'adults efectuada per altres departaments, però no la despesa en formació ocupacional realitzada per altres departaments. Pel que fa a l'educació universitària, inclouen el finançament d'origen privat de les universitats i la despesa de beques per exempció de preus acadèmics.

Nota 2: Les dades estan calculades en PIB base 2000.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i l'Institut Nacional d'Estadística.

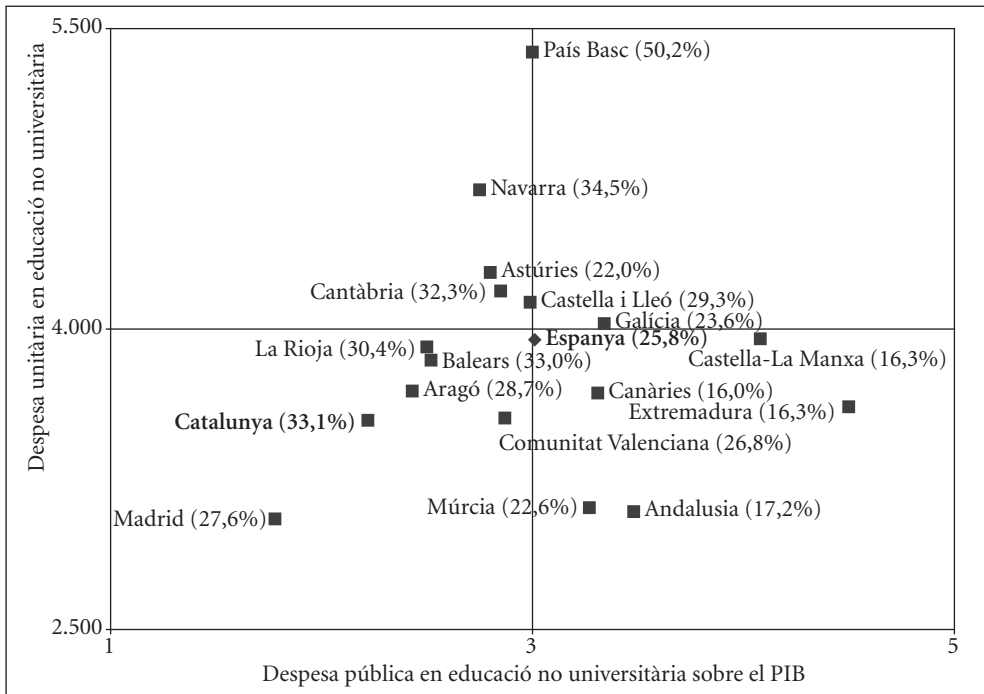
Altres comunitats, com Aragó (28,7%), Castella i Lleó (29,3%), Madrid (27,6%) i la Comunitat Valenciana (26,8%), són territoris que presenten un pes del sector concertat inferior a Catalunya però lleugerament superior a la mitjana estatal. Com succeeix en el règim de tipus “subsidiari”, l'esforç econòmic en ensenyament no universitari és baix o moderat, igual o inferior al del conjunt de l'Estat, tant pel que fa a despesa en educació sobre el PIB i a despesa per estudiant.

En aquest sentit, convé destacar que Madrid és la comunitat autònoma que presenta un escenari més negatiu des del punt de vista del finançament: és la que menys gasta en educació, en valors relatius sobre el PIB (1,8%), i també en valors absoluts de despesa unitària (3.052,0 € per estudiant). En general, aquelles comunitats més riques, amb més recursos públics, tendeixen a comptar amb despeses unitàries relativament elevades, malgrat que el percentatge sobre el PIB sigui baix i que una part important del seu alumnat s'escolaritzi en el sector concertat (la qual cosa contribueix a disminuir la despesa unitària). En el seu cas, Madrid inverteix menys en educació que moltes altres comunitats amb menys recursos públics i amb percentatges més elevats d'alumnat al sector privat, com Aragó, Castella i Lleó o Cantàbria.

En general, les comunitats amb menys nivell de riquesa tendeixen a tenir un pes més important de l'escolarització en el sector públic, ja que el sector privat troba menys oportunitats de desenvolupar-se com a conseqüència de les menors possibilitats econòmiques de les famílies. És el cas de comunitats com Andalusia, Astúries, Canàries, Castella-La Manxa, Extremadura, Galícia i Múrcia, que compten amb un règim “públic” de provisió educativa. Alhora, també es caracteritzen per una despesa sobre el PIB més elevada, com a conseqüència de l'esforç econòmic necessari per desplegar l'oferta pública, així com de la menor disponibilitat de recursos pressupostaris públics, que suposa invertir proporcions més elevades en cobrir aquelles polítiques bàsiques de benestar, com és el cas de l'educació, encara que sigui amb despeses unitàries no gaire altes. En aquest sentit, destaquen comunitats amb percentatges de despesa en educació no universitària sobre el PIB molt destacables, com Andalusia (3,5%) i Múrcia (3,3%), clarament per sobre de la mitjana catalana (2,2%), que tenen despeses per estudiant (3.088,3 € i 3.107,6 €, respectivament) netament per sota de Catalunya (3.543,9 €).

Gràfic 1.

Relació de la despesa pública en educació no universitària sobre el PIB i de la despesa unitària en educació no universitària per comunitat autònoma (2005)

Nota: Entre parèntesi, s'assenyala el percentatge d'alumnat escolaritzat al sector concertat.

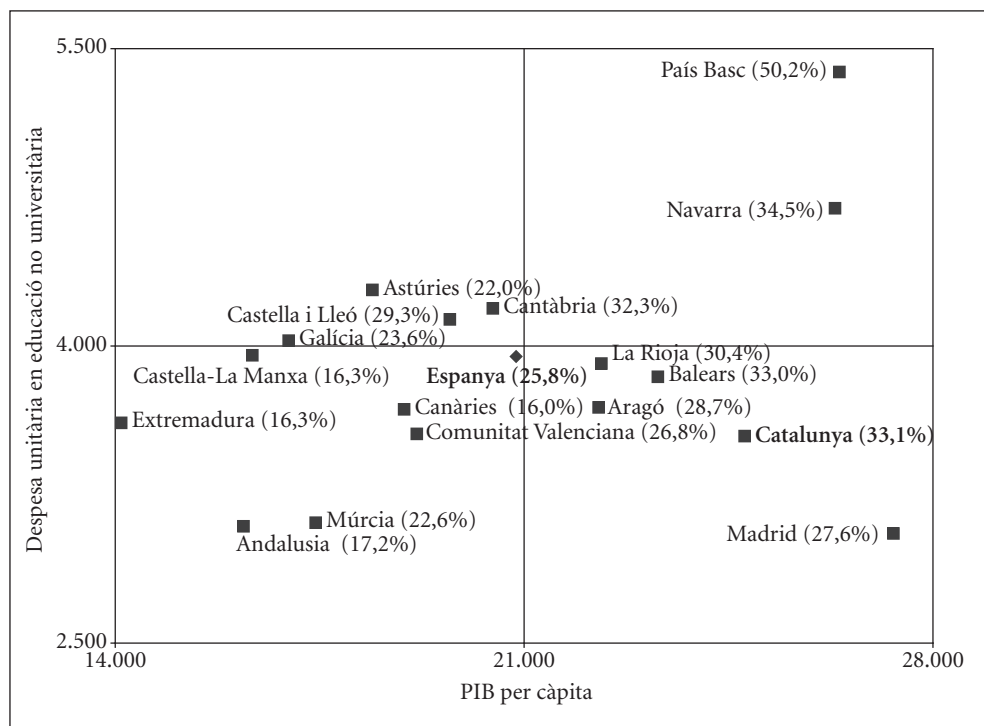
Font: elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació.

El gràfic 1 intenta resumir la posició que ocupa Catalunya respecte de la resta de comunitats autònomes. El pes relativament gran del sector concertat en l'escolarització de l'alumnat i la major disponibilitat de recursos públics per part de l'Administració catalana feien preveure per a Catalunya uns nivells de despesa no universitària sobre el PIB relativament baixos, i uns nivells de despesa unitària per estudiant relativament mitjans. La realitat, però, és que Catalunya se situa per sota d'aquest escenari previst. Només presenta una situació més favorable que Madrid en despesa pública sobre el PIB, i que Andalusia, Madrid i Múrcia en despesa unitària.

El gràfic 2 posa en relació la despesa pública per estudiant i el nivell de riquesa de les comunitats autònomes. I de manera il·lustrativa, un cop més, s'observen les diferències de comportament de les comunitats amb el PIB per càpita més elevat, afins al règim de provisió "subsidiari". El nivell de despesa de Catalunya, encara que és superior al de Madrid, se situaria clarament per sota de comunitats amb recursos pressupostaris inferiors i amb un pes del sector concertat només lleugerament menor, com Balears, La Rioja, Cantàbria o Castella i Lleó.

Gràfic 2.

Relació entre despesa per estudiant i PIB per càpita per comunitat autònoma (2005)

Nota: Entre parèntesi, s'assenyala el percentatge d'alumnat escolaritzat al sector concertat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació.

La comparativa presentada per comunitats autònomes no dista gaire de la posició que ocupa Catalunya en el panorama europeu. Tal i com s'observa en la taula 4, Catalunya se situa en el grup de països cuers de la Unió Europea. De fet, la posició de cadascun dels països respon als models de benestar imperants, molt diferents quant als nivells de despesa pública. El gràfic 3 il·lustra clarament la relació existent entre despesa social i despesa en educació. Aquells països que atorguen a l'Estat i als serveis públics un paper central a l'hora de garantir la solidaritat, la igualtat d'oportunitats i la provisió de drets socials bàsics, com és el de l'educació —més propers al model d'origen socialdemòcrata caracteritzat per Esping-Andersen (1993) propi dels països nòrdics (Dinamarca, Suècia, Finlàndia, Islàndia o Noruega)—, presenten nivells elevats de despesa social, i també de despesa pública en educació. D'altra banda, aquells països que tenen un estat de tipus subsidiari, més característic del model conservador propi de països continentals com Alemanya, França o Àustria, amb uns serveis públics que intervenen quan la família no aconsegueix cobrir les necessitats socials bàsiques, mostren nivells mitjans de despesa social, així com també de despesa en educació. I finalment, aquells països anglosaxons, com Irlanda, situats en el model de benestar més de tipus liberal en el que l'estat juga un paper residual, i és el mercat el responsable de proveir els serveis bàsics, presenten nivells baixos de despesa social i de despesa en educació.

Per la seva banda, els països del sud d'Europa, com Espanya o Grècia, o de l'Europa de l'Est, amb estats del benestar poc desenvolupats, o desenvolupats de forma tardana, se situen a la cua en relació a la despesa social i a la despesa en educació. Entre aquests països cuers, s'hi troba Catalunya.

D'aquests països cuers, però, Catalunya es diferencia, entre d'altres coses, pel nivell de riquesa. De fet, l'anàlisi de la relació entre la despesa pública en educació i el PIB per càpita, exposada en el gràfic 4, aporta nous elements en la diferenciació dels models de benestar descrits anteriorment. Els països del nord d'Europa, com Dinamarca, Suècia o Finlàndia, amb models de benestar d'origen socialdemòcrata, presenten nivells de riquesa elevats, i també una forta despesa pública en educació. Amb un PIB per càpita similar se situen els països de l'Europa continental, com França, Alemanya o Àustria. Aquests, però, amb un model de benestar d'origen conservador, tenen nivells més modestos quant a la despesa pública en educació. En contraposició a aquestes dues

Taula 4.

Despesa pública en educació (universitària i no universitària) sobre el PIB a la Unió Europea i altres països (2004)

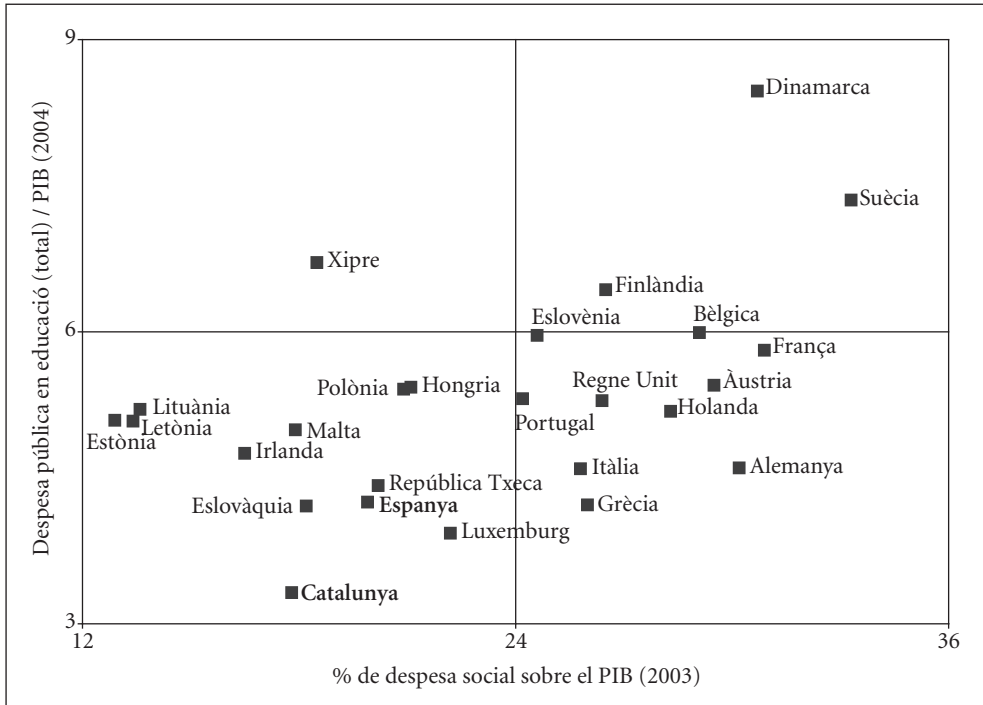
Àmbit territorial	Despesa pública en educació (total) / PIB	Despesa pública en educació (no univ.) / PIB	Despesa pública en educació (univ.) / PIB
Alemanya	4,60	3,44	1,16
Àustria	5,45	4,03	1,42
Bèlgica	5,99	4,70	1,29
Bulgària	4,57	3,76	0,81
Catalunya	3,32	2,33	1,18
Croàcia	4,50	3,68	0,82
Dinamarca	8,47	5,94	2,53
Eslovàquia	4,21	3,22	0,99
Eslovènia	5,96	4,61	1,35
Espanya	4,25	3,28	0,97
Estats Units	5,12	3,80	1,32
Estònia	5,09	4,21	0,88
Finlàndia	6,43	4,36	2,07
França	5,81	4,60	1,21
Grècia	4,22	2,76	1,46
Holanda	5,18	3,83	1,35
Hongria	5,43	4,41	1,02
Irlanda	4,75	3,64	1,11
Islàndia	7,59	6,18	1,41
Itàlia	4,59	3,81	0,78
Japó	3,65	3,00	0,65
Letònia	5,08	4,40	0,68
Lituània	5,20	4,14	1,06
Luxemburg	3,93	-	-
Macedònia	3,39	2,88	0,51
Malta	4,99	4,44	0,55
Noruega	7,58	5,15	2,43
Polònia	5,41	4,26	1,15
Portugal	5,31	4,47	0,84
Regne Unit	5,29	4,27	1,02
República Txeca	4,42	3,47	0,95
Romania	3,29	2,59	0,70
Suècia	7,35	5,26	2,09
Suïssa	5,97	4,30	1,67
Turquia	3,74	2,53	1,21
UE-25	5,12	3,98	1,14
Xipre	6,71	5,23	1,48

Nota: Eurostat no ofereix dades regionals. Les dades de Catalunya estan calculades a partir de la informació disponible del Ministeri d'Educació, prenent com a referència la despesa pública corresponent a Espanya segons Eurostat i el mateix ministeri.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, l'Institut Nacional d'Estadística i l'Eurostat.

Gràfic 3.

Relació entre despesa pública en educació (universitària i no universitària) (2004) i despesa pública social sobre el PIB a la Unió Europea (2003)

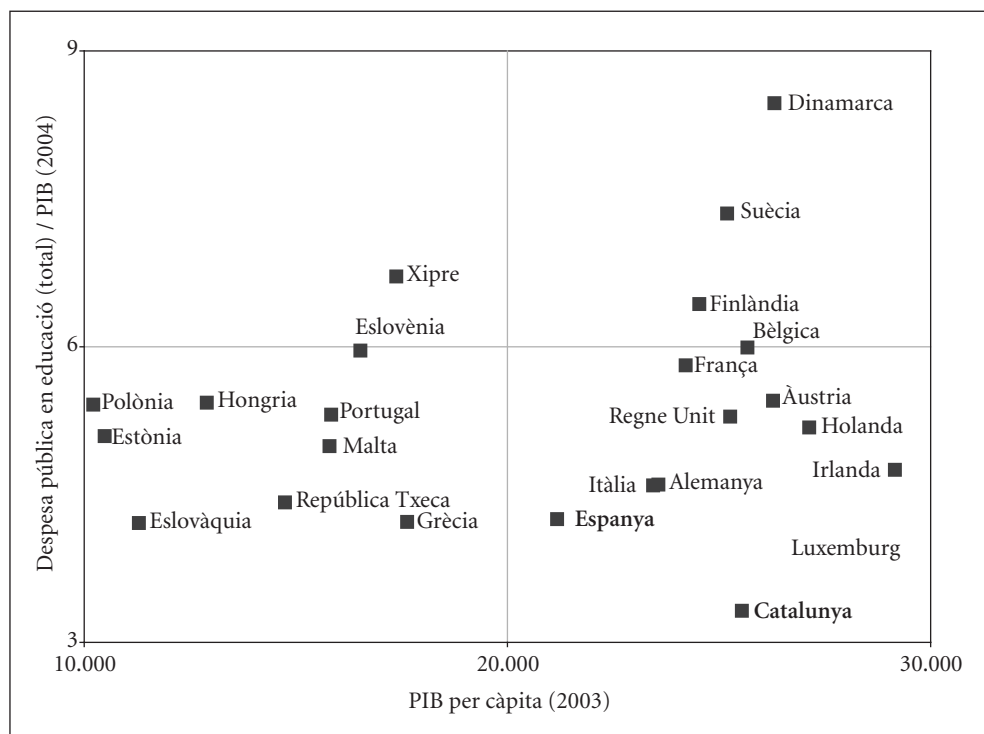

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, l'Institut Nacional d'Estadística i l'Eurostat.

realitats, se situen els països mediterranis del sud d'Europa, com Grècia, Portugal o Espanya, que compten amb el PIB per càpita i el percentatge de despesa en educació més baixos de tota la UE. Finalment, amb nivells de despesa igualment baixos, encara amb un PIB per càpita similar al dels països nòrdics, se situen els països anglosaxons, amb models de benestar més de caire liberal, com Irlanda. El cas de Catalunya, en aquest escenari, és força paradoxal: malgrat estar situada al Sud d'Europa, presenta un dels PIB per càpita més elevats, i no obstant això, també té la despesa pública en educació més baixa.

Gràfic 4.

Relació entre despesa pública en educació (universitària i no universitària) (2004) i PIB per càpita a la Unió Europea (2003)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, l'Institut Nacional d'Estadística i l'Eurostat.

No cal dir que els dèficits de finançament afecten negativament la qualitat del sistema educatiu sufragat amb fons públics, així com també l'equitat social en els processos d'escolarització. En apartats posteriors veurem com el capital econòmic i cultural de les famílies condiciona extraordinàriament l'accés als recursos educatius, les trajectòries escolars i també els resultats acadèmics. En aquest context de desigualtat, tal i com ja apuntàvem en l'anuari anterior, sorprèn com les polítiques de beques a l'Estat espanyol, i particularment a Catalunya, hagin tingut tanta poca importància, tant des

del punt de vista de la despesa destinada com del nivell de cobertura (Bonal i Albaigés, 2006). L'existència de beques és fonamental, per exemple, per garantir l'escolarització en etapes postobligatòries.

Les taules 5 i 6 proporcionen informació de les beques i ajudes atorgades pels departaments d'Educació de les diferents comunitats autònomes i pel mateix Ministeri d'Educació i Ciència, que estan destinades a cobrir despeses relacionades amb l'ensenyament, els llibres de text i material didàctic, el transport, el menjador, la residència, la mobilitat, etc.

Taula 5.

Evolució dels indicadors bàsics del finançament del sistema de beques (no universitari) per Catalunya i Espanya (1999-2005)

Import/Despesa (%)	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Catalunya	1,1	1,4	1,7	1,7	1,6	1,5
Espanya	1,3	1,6	1,6	1,6	1,7	1,9
Import/Estudiants	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Catalunya	25,5	34,5	41,3	46,0	47,0	47,6
Espanya	33,1	42,8	47,6	52,3	58,5	67,6
Import/Becaris	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Catalunya	283,6	289,1	301,4	313,1	339,3	325,1
Espanya	246,0	237,8	228,4	219,2	225,7	233,4
Import	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Catalunya	100,0	134,3	161,7	183,1	191,5	197,6
Espanya	100,0	127,6	141,0	155,2	175,1	203,1
Becaris/Estudiants	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Catalunya	9,0	11,9	13,7	14,7	13,9	14,6
Espanya	13,5	18,0	20,9	23,9	25,9	29,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística.

La taula 5 mostra com en els darrers anys Catalunya ha experimentat un increment de la despesa destinada a les beques i de la seva cobertura en percentatge d'estudiants. Mentre l'any 1999 es destinava l'1,1% de la despesa en sufragar les beques, i només el 9,0% de l'alumnat escolaritzat a Catalunya percebia algun tipus d'ajuda, el 2005 aquests

percentatges han augmentat fins al 1,5% i al 14,6%, respectivament. Tot i així, destaca com l'esforç econòmic segueix essent encara molt petit. A més, en comparació amb Espanya, Catalunya presenta un nivell de despesa i de cobertura inferior, i la tendència dels darrers anys ha mostrat un ritme de creixement inferior. Fins i tot, això ha provocat que actualment Espanya (29,0%) dobli en cobertura Catalunya (14,6%).

La taula 6, per la seva banda, constata que Catalunya és una de les comunitats autònomes que realitza menys esforç econòmic en beques (amb un 1,8% de la despesa), només superada per la Rioja (1,4%). En general, aquelles comunitats amb menors nivells de renda per càpita tenen majors nivells de cobertura i una despesa proporcionalment més important. Tot i així, comunitats riques com Madrid, el País Basc i Navarra tenen una situació significativament millor.

Per interpretar la situació de Catalunya, convé explicitar un doble dèficit. El primer d'ells fa referència a la manca de polítiques de beques promogudes des de l'Administració catalana, complementàries a les ajudes pròpies que dona el Ministeri d'Educació. De fet, a Catalunya, només el 36,6% de les beques són atorgades pel Departament d'Educació, i aquestes són majoritàriament de transport i menjador escolar. Des de fa temps, hi ha governs autonòmics que s'han ocupat de desenvolupar programes més diversificats de beques. Castella-La Manxa, Aragó, el País Basc, Navarra, la Comunitat Valenciana, Canàries, Cantàbria, Andalusia, Madrid o Múrcia, per exemple, compten amb programes de gratuïtat de llibres de text parcials o complets, universals o específics, segons el cas. Encara que no sigui equivalent, a Catalunya, aquests tipus d'iniciatives s'han plantejat recentment amb el programa de reutilització de llibres de text, endegat el curs 2005-2006, i que hauria d'estar generalitzat a partir del curs 2007-2008. És un programa que preveu reduir la despesa mitjana en aquest concepte en un 85% per cada fill o filla. L'escàs desenvolupament de les polítiques de beques a Catalunya es posa de manifest, també, en el pla de govern 2007-2010, en què només s'esmenta la voluntat d'ampliar les beques de menjador.

I el segon dels dèficits fa referència al fet que les beques que atorga el Ministeri d'Educació, que són la majoria, s'adjudiquen segons el llinar de renda previst per al conjunt de l'Estat. Això perjudicaria Catalunya i la resta de comunitats autònomes riques, i

Taula 6.

Indicadors bàsics del finançament del sistema de beques per comunitats autònomes (2005)

Àmbit territorial	Despesa en beques/Despesa en educació (%)	Despesa en beques (no univ.)/Despesa en educació (no univ.) (%)	Despesa en beques (univ.)/Despesa en educació (univ.) (%)	Número de becaris (no univ.)/Estudiants (no univ.) (%)	Número de becaris (univ.)/Estudiants (univ.) (%)	Número de becaris/Estudiants (%)	Import (no univ.)/Becaris (no univ.) (en euros)	Import (univ.)/Becaris (univ.) (en euros)	Import/becaris (en euros)	Import (no univ.)/Estudiants (no univ.) (en euros)	Import (univ.)/Estudiants (univ.) (en euros)	Import/Estudiants (en euros)
Espanya	2,7	1,9	7,9	29,0	16,0	26,6	233,4	2243,2	450,9	67,6	358,8	120,1
Andalusia	4,6	3,4	12,4	41,3	19,6	38,1	231,0	2722,6	420,1	95,4	534,3	160,1
Aragó	2,0	1,1	6,1	8,1	17,1	9,6	473,4	1747,6	844,4	38,5	298,5	81,1
Astúries	2,0	1,1	6,4	12,1	13,6	12,5	354,3	2070,0	739,0	43,0	282,3	92,0
Balears	1,8	1,0	10,7	12,5	39,9	14,9	284,8	1094,5	473,7	35,5	437,2	70,4
Canàries	3,2	2,4	9,0	34,8	25,9	33,7	241,4	1734,3	390,6	84,1	449,3	131,5
Cantàbria	1,9	1,2	5,6	15,0	16,4	15,2	300,7	1863,9	529,0	45,2	305,0	80,5
Castella i Lleó	3,9	2,1	11,3	52,8	19,7	45,9	152,1	2521,4	363,9	80,3	497,5	167,1
Castella-La Manxa	3,2	1,8	14,9	20,3	29,2	21,1	315,2	2776,9	623,3	64,1	810,1	131,8
Catalunya	1,8	1,5	2,9	14,6	10,7	14,0	325,1	2205,9	548,7	47,6	235,9	77,0
Comunitat Valenciana	3,1	1,9	7,8	31,8	20,3	29,8	202,1	1996,0	411,4	64,2	404,8	122,6
Extremadura	4,8	2,7	24,7	46,3	30,3	44,4	205,5	2971,7	433,6	95,2	901,5	192,5
Galícia	3,7	2,1	11,2	30,3	19,6	28,3	260,5	2540,6	544,5	78,8	499,0	154,4
Madrid	2,7	1,8	6,0	26,5	12,3	23,5	189,5	2169,6	410,6	50,2	266,3	96,4
Múrcia	3,1	1,7	10,7	23,2	24,5	23,4	214,8	1810,5	448,9	49,9	443,2	105,1
Navarra	2,1	0,9	11,1	23,7	19,6	23,0	177,6	2131,3	450,8	42,1	418,6	103,7
País Basc	2,2	1,7	6,5	27,9	13,3	25,3	321,4	1796,2	459,5	89,6	238,2	116,1
La Rioja	1,4	0,8	5,5	10,1	9,7	10,0	277,9	2225,0	550,4	28,0	214,8	55,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística.

explicaria com, per exemple, Extremadura o Andalusia dupliquen l'esforç econòmic i els nivells de cobertura presents en el cas català. Val a dir que les diferències entre comunitats relacionades amb el cost de la vida i amb els llindars de precarietat no quedarien ponderades. Això pot generar exclusions a les beques per part de famílies que, malgrat comptar amb graus significatius de necessitat socioeconòmica, se situïn just per sobre del llindar de renda espanyol.

DESPESA DE LES LLARS

Els dèficits de despesa pública comentats anteriorment provoquen que les famílies hagin de fer un major esforç econòmic per costejar l'escolarització dels seus fills i filles. *L'Estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* ja posava de manifest com Espanya és un dels estats de l'OCDE amb una despesa privada en educació més elevada, al voltant del 0,6% del PIB, considerablement per sobre de la mitjana del conjunt de països de l'OCDE, que és del 0,38% (Bonal i Albaigés, 2006). La taula 7 mostra com Catalunya, amb un dèficit més important de finançament públic del sistema educatiu, presenta uns nivells de despesa privada superiors a Espanya, molt per sobre de la mitjana de l'OCDE.

De mitjana, les llars catalanes destinen un 30,6% més de recursos econòmics a l'ensenyament que les del conjunt de l'Estat, i un 47,3% més si hom pren com a referència l'indicador de despesa de les llars per estudiant. Val a dir, però, que l'evolució de la despesa privada presenta algunes lleugeres diferències entre aquests dos territoris. En els darrers anys, la despesa de les llars catalanes (mesurat per despesa en ensenyament per llar o per despesa de les llars per estudiant) mostra un cert estancament, mentre que la de les llars espanyoles ha augmentat lleugerament. Sembla, doncs, que les diferències entre ambdós territoris tendeixin progressivament a escurçar-se. Tant a Catalunya com a Espanya, però, les llars destinen una part cada cop més petita del seu pressupost a finançar l'ensenyament (a Catalunya, entre 1998 i 2004, aquest volum ha passat del 1,68% al 1,33%).

Taula 7.**Evolució dels indicadors de despesa de les llars en ensenyament a Catalunya i Espanya (1998-2004)**

Percentatge de despesa en ensenyament	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	1,68	1,65	1,60	1,43	1,59	1,44	1,33
Espanya	1,34	1,31	1,23	1,15	1,15	1,13	1,06
Índex de variació de la despesa total (1998=100)	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	100,0	107,9	119,0	127,2	131,3	140,1	152,2
Espanya	100,0	106,8	119,5	129,3	135,7	144,0	156,0
Índex de variació de la despesa en ensenyament (1998=100)	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	100,0	105,8	113,4	107,9	124,0	119,6	120,0
Espanya	100,0	105,0	110,3	111,6	117,0	122,0	124,3
Índex de variació de la despesa mitjana per llar (1998=100)	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	100,0	103,3	110,6	114,6	114,0	119,0	126,4
Espanya	100,0	103,4	112,0	117,8	120,2	124,5	131,6
Despesa mitjana per llar en ensenyament	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	325,32	329,65	342,76	316,46	350,27	330,81	324,24
Espanya	236,86	240,79	244,85	240,68	245,41	249,69	248,58
Índex de variació de la despesa mitjana per llar en ensenyament (1998=100)	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	100,0	101,3	105,4	97,3	107,7	101,7	99,7
Espanya	100,0	101,7	103,4	101,6	103,6	105,4	104,9
Despesa en ensenyament de les llars per estudiant (universitari i no univer.)	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	-	-	612,4	587,3	675,6	643,0	633,8
Espanya	-	-	374,3	384,2	406,5	424,2	430,4
Índex de variació de la despesa en ensenyament de les llars per estudiant (univ. i no univ.) (2000=100)	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Catalunya	-	-	100,0	95,9	110,3	105,0	103,5
Espanya	-	-	100,0	102,6	108,6	113,3	115,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (Enquesta de Pressupostos Familiars).

Taula 8.

Indicadors de despesa de les llars en ensenyament a Catalunya i Espanya (2004)

Àmbit territorial	Percentatge de despesa en ensenyament	Despesa mitjana per llar en ensenyament	Índex de variació de la despesa total (1998=100)	Índex de variació de la despesa en ensenyament (1998=100)	Índex de variació de la despesa mitjana per llar (1998=100)	Índex de variació de la despesa mitjana per llar en ensenyament (1998=100)	Despesa en ensenyament de les llars per estudiant (univ. i no univ.)	Índex de variació de la despesa en ensenyament de les llars per estudiant (univ. i no univ.) (2000=100)
Catalunya	1,33	324,24	152,2	120,0	126,4	99,7	633,8	103,5
Espanya	1,06	248,58	156,0	124,3	131,6	104,9	430,4	115,0
Andalusia	0,98	216,33	161,5	132,7	139,7	114,8	311,6	124,6
Aragó	0,82	198,78	160,0	85,3	142,1	75,7	407,0	130,1
Astúries	1,02	225,89	139,2	107,3	127,5	98,3	518,2	152,5
Balears	0,63	155,62	188,1	125,9	144,8	96,9	337,0	96,3
Canàries	0,86	177,71	163,8	162,3	124,0	122,9	296,5	168,0
Cantàbria	0,69	155,88	153,0	104,0	132,2	89,8	317,2	99,3
Castella i Lleó	0,97	192,16	148,3	123,2	127,5	105,9	463,9	126,4
Castella-La Manxa	0,47	88,5	160,3	143,3	135,6	121,3	136,8	98,6
Comunitat Valenciana	0,86	195,56	167,7	125,7	140,3	105,2	364,6	123,5
Extremadura	0,42	65,6	139,6	49,6	121,0	43,0	114,3	72,8
Galícia	0,78	169,91	145,4	94,9	133,7	87,3	311,2	79,3
Madrid	1,35	376,2	151,7	117,4	122,3	94,6	624,9	112,5
Múrcia	0,83	186,03	170,0	198,1	137,8	160,6	266,8	150,5
Navarra	1,08	301,37	138,1	114,7	119,9	99,5	550,6	85,5
País Basc	1,71	478,72	155,8	186,5	135,2	161,9	925,8	136,7
La Rioja	0,88	205,44	162,2	147,8	130,9	119,3	430,9	101,2
Ceuta i Melilla	0,84	228,75	141,7	241,1	138,5	235,7	261,6	185,3

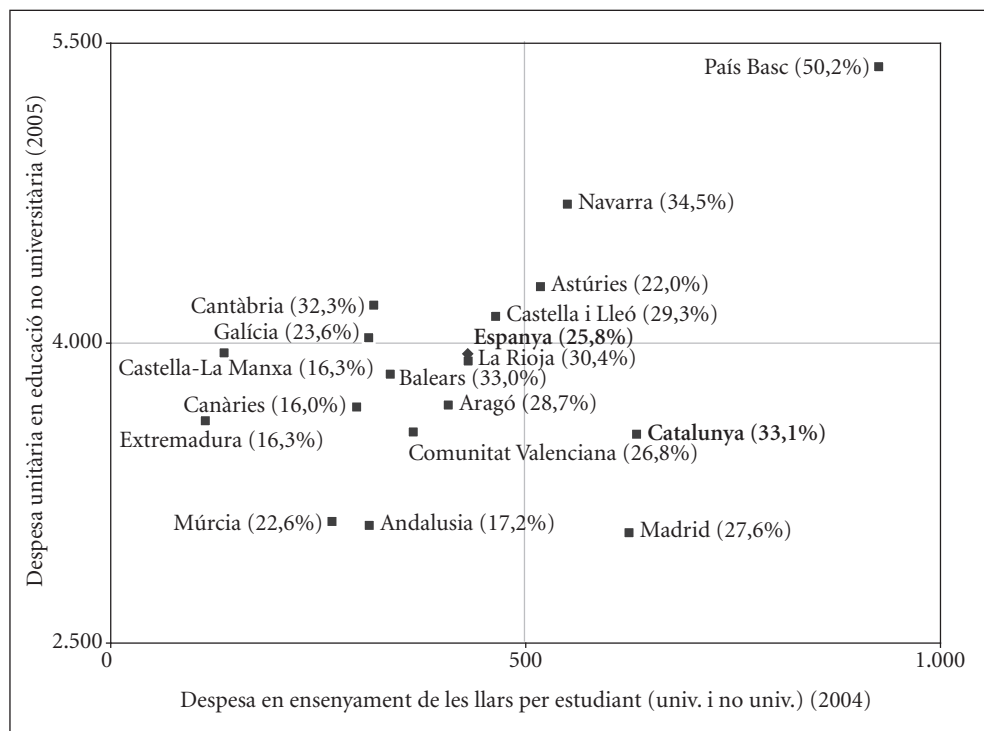
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (Enquesta de Pressupostos Familiars).

Les comunitats autònomes amb un pes més important del sector privat, i amb major PIB per càpita, com és el cas del País Basc, Madrid, Catalunya i Navarra, són les que presenten una despesa de les llars més elevada, tant en percentatge sobre la despesa total com en despesa mitjana per llar (vegeu la taula 8). Les llars catalanes destinen a l'ensenyament 324 € de mitjana (comptant també les famílies que no tenen fills/es escolaritzats/des), 75 € més que les llars espanyoles, però 154 € menys que les del País Basc, i 52 € menys que les de Madrid. En l'extrem oposat hi trobem les comunitats afins al règim públic de provisió educativa, amb menors nivells de renda, com Extremadura i Castella-La Manxa, amb una despesa de 259 € i 236 € menys que Catalunya, respectivament. L'indicador de despesa en ensenyament per estudiant, que pondera la despesa de les llars en funció del nombre d'alumnat, ofereix un panorama similar, tot posant de manifest l'existència de diferències molt importants entre comunitats autònomes relacionades amb les condicions d'escolarització.

El gràfic 5 posa en relació la despesa unitària pública i privada. S'hi observa com el País Basc i Navarra són les comunitats amb una despesa pública i privada per estudiant més elevada, contràriament a Andalusia, Múrcia, Castella-La Manxa i Extremadura, que conformen el grup que menys gasta en educació. Catalunya presentaria un comportament similar a Madrid, amb nivells baixos de despesa pública i nivells elevats de despesa privada. Aquestes xifres posen de relleu importants diferències en les condicions en que es produeix l'escolarització en les diverses comunitats autònomes. Al País Basc, per exemple, la gran aportació de les famílies està acompanyada per una forta despesa pública, i això contribueix a dotar de recursos importants el sistema educatiu en els seus sectors públic i concertat. En canvi, a Catalunya l'esforç econòmic de les llars, propi de les comunitats amb un pes del sector concertat elevat, es produeix en un context de dèficit de finançament públic. En aquestes condicions, és més probable trobar processos de diferenciació entre els sectors de titularitat.

Gràfic 5.

Relació entre despesa pública unitària no universitària (2005) i despesa de les llars per estudiant (universitària i no universitària) per comunitats autònomes (2004)

Nota: Entre parèntesi, s'assenyala el percentatge d'alumnat escolaritzat al sector concertat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística (Enquesta de Pressupostos Familiars).

RELACIÓ DELS RESULTATS EDUCATIUS I LA DESPESA PÚBLICA

Anteriorment comentàvem que la despesa pública és fonamental a l'hora de garantir tant la qualitat del sistema sufragat amb fons públics com l'equitat educativa. En general, una dotació de recursos públics més elevada optimitza les condicions d'accés als

recursos educatius, la qualitat dels processos d'escolarització i les oportunitats d'èxit en els resultats acadèmics de l'alumnat.

En aquest mateix capítol, per exemple, hem esmentat superficialment la despesa en professorat. No cal dir que aquesta inversió permet adequar la resposta educativa que dona el sistema a les característiques de l'alumnat, especialment també per a aquells que tenen més dificultats de seguir l'escolarització de forma normalitzada, elements essencials per a la qualitat i la igualtat en l'escolarització dels infants. En el capítol següent, per exemple, destinat a l'anàlisi dels ensenyaments preobligatoris, es fa referència al fet que la inversió en places públiques d'educació infantil de primer cicle no només incrementa les oportunitats d'escolarització dels infants, sinó que també millora les condicions d'igualtat en l'accés d'aquells grups socials més desafavorits i incideix positivament en la qualitat de les seves futures trajectòries escolars. I el mateix podríem afirmar amb molts altres aspectes relacionats amb els recursos públics de què disposa el sistema educatiu.

En general, doncs, un sistema educatiu ben dotat està més ben situat per aconseguir els objectius de qualitat i d'equitat en l'escolarització de la població. En canvi, els sistemes deficitaris des del punt de vista de la despesa pública, com és el cas del de Catalunya, tenen més limitades les seves possibilitats d'assolir aquests objectius, i posen en risc la seva eficàcia. En efecte, en successius capítols analitzem diversos aspectes negatius del funcionament del sistema educatiu català que podrien explicar-se, en part, pels dèficits existents de despesa pública.

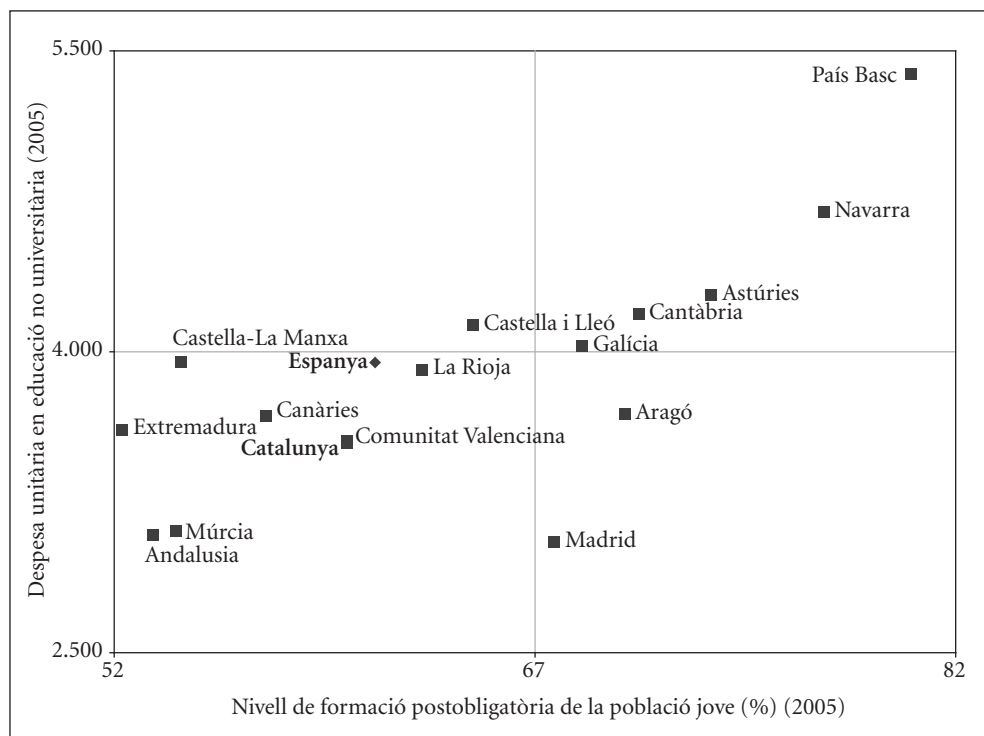
Com que els recursos públics són limitats, i les possibilitats d'inversió, infinites, convé no perdre de vista també l'eficiència de la despesa pública, la qual cosa suposa posar en relació la qualitat i la quantitat dels resultats aconseguits i els mitjans i recursos utilitzats per assolir-los. Precisament, i a tall d'exemple, sense cap pretensió d'abordar de manera global l'anàlisi de l'eficiència del sistema educatiu a Catalunya, els gràfics 6, 7 i 8 il·lustren la relació de la despesa pública i el nivell de formació assolit per la població de vint a vint-i-quatre anys.

En general, sembla constatar-se que els majors nivells de formació de la població jove estan relacionats amb una despesa pública elevada, i a la inversa. Per comunitats au-

tònomes, la relació de la despesa unitària amb el nivell de formació és força evident. Les comunitats que gasten més per estudiant, com és el cas del País Basc i Navarra, són aquelles que tenen una proporció més elevada de joves de vint a vint-i-quatre anys amb estudis postobligatoris. En canvi, el nivell de formació és comparativament menor entre aquelles comunitats que tenen un nivell de despesa unitària més baixa, com succeeix amb Andalusia i Múrcia, per exemple. Catalunya, per la seva banda, se

Gràfic 6.

Relació entre la despesa (en educació no universitària) per estudiant i el nivell de formació (postobligatòria) de la població jove per comunitats autònomes (2005)

Nota: El nivell de formació jove correspon al percentatge de població entre vint i vint-i-quatre anys que ha completat com a mínim el nivell d'educació secundària (2a etapa).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i l'Institut Nacional d'Estadística.

situa entre les comunitats amb menor despesa per estudiant i menor nivell de formació de la població jove.

En aquest sentit, només comunitats com Madrid i Balears semblen defugir aquest patró de comportament. Madrid, malgrat comptar amb una despesa unitària (i també en percentatge sobre el PIB) inferior a Catalunya, obté millors resultats educatius. Balears, en canvi, malgrat tenir una major despesa unitària (i també en percentatge sobre el PIB), és la comunitat amb un menor nivell de formació de la població jove. La causa pot estar relacionada amb factors interns, com l'eficiència del sistema i la qualitat i l'equitat dels seus processos d'escolarització, i també amb factors externs, com ara als incentius de continuar els estudis, a la reproducció intergeneracional del capital cultural, als nivells d'ocupació juvenil, etc. (Bonal i altres, 2005).

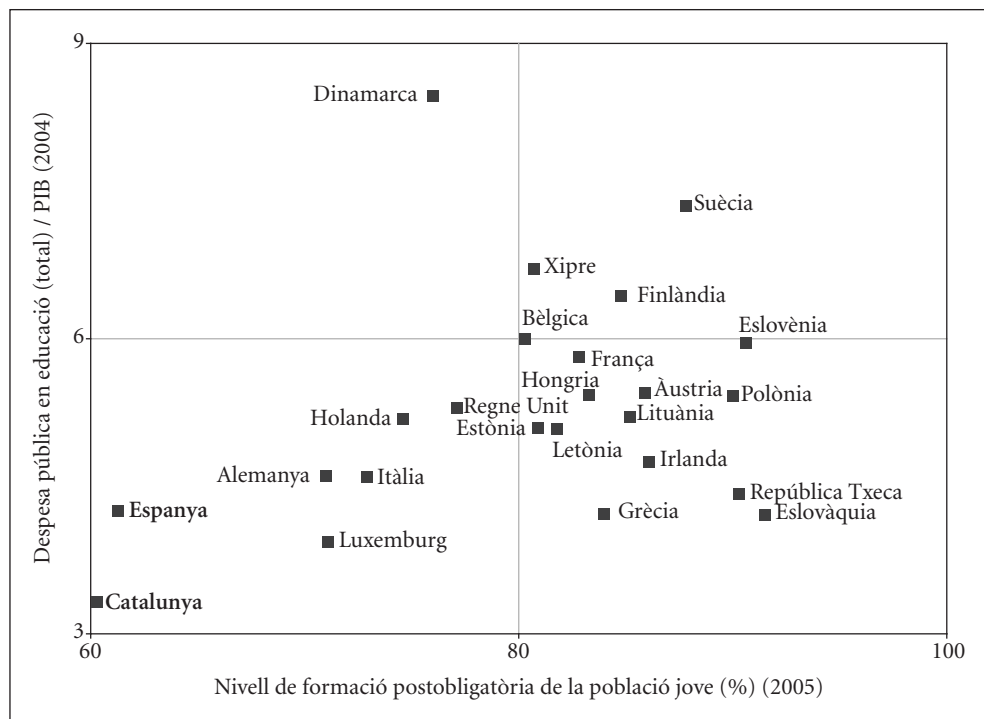
La diversitat de comportaments per comunitats autònomes no sembla explicar-se pels règims de provisió educativa. Trobem comunitats afins al règim públic que assolixen bons nivells de formació de la població jove, com Astúries i Galícia, de la mateixa manera que trobem comunitats afins al règim de tipus "subsidiari", com Madrid o Aragó. Ara bé, Catalunya, entre les comunitats autònomes afins al règim "subsidiari", només obté millors resultats que Balears.

Els gràfics 7 i 8, a escala internacional, mostren la relació entre la despesa pública en educació (mesurada en percentatge sobre el PIB) i els resultats educatius (mesurats pel nivell de formació de la població jove i per la puntuació mitjana a les proves PISA). En tots dos, s'hi observa la importància de la despesa social a l'hora d'explicar l'eficàcia del sistema. Països nòrdics com Suècia, Finlàndia o Dinamarca, caracteritzats per nivells elevats de despesa pública, aconsegueixen puntuacions altes en les proves de competència PISA. També reïxen a l'hora d'escolaritzar proporcions elevades de joves en ensenyaments secundaris postobligatoris. Països continentals com Alemanya, França o Àustria, caracteritzats per una despesa pública en educació més moderada, obtenen resultats educatius globalment també més modestos. Finalment, països mediterranis com Espanya o Portugal, caracteritzats pels nivells més baixos de despesa pública, se situen a la cua en les proves PISA i en el nivell de formació de la seva població jove. Per la seva banda, Catalunya no s'allunya gaire d'aquests patrons de comportament. Per

un costat, és el país amb un menor percentatge de despesa pública en educació sobre el PIB i, per l'altre, no destaca especialment pels seus resultats educatius. Malgrat que en les proves PISA obté uns resultats intermitjos, Catalunya és un dels països amb un menor nivell de formació de la població jove, només superat per Portugal.

Gràfic 7.

Relació entre la despesa pública en educació sobre el PIB (2004) i el nivell de formació de la població jove a la Unió Europea (2005)

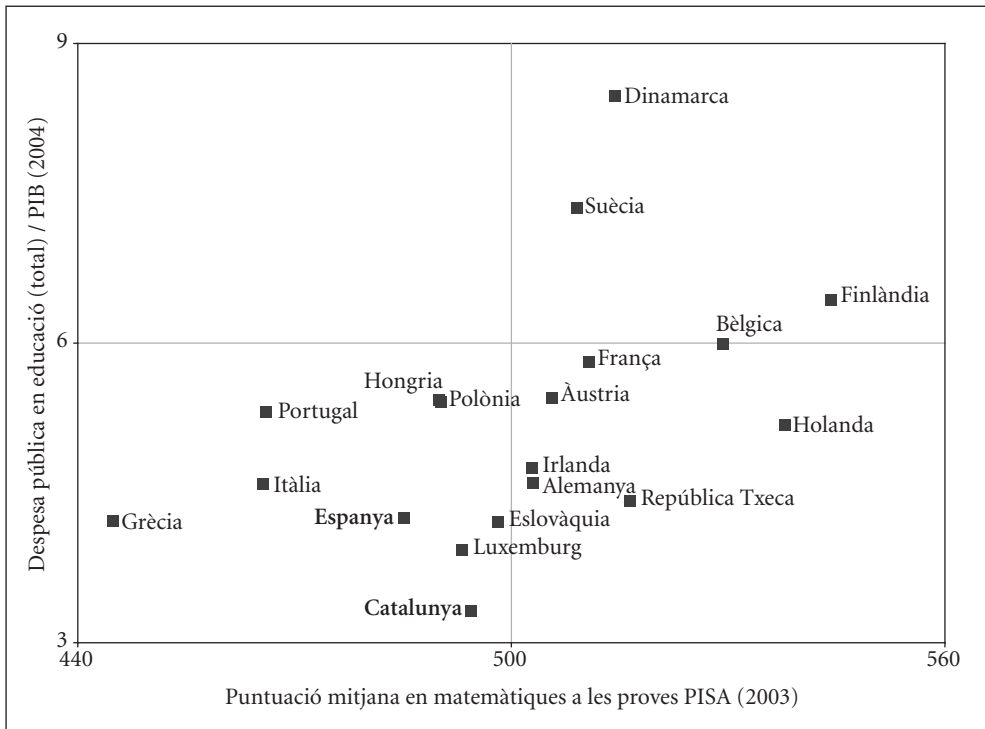

Nota: El nivell de formació jove correspon al percentatge de població entre vint i vint-i-quatre anys que ha completat com a mínim el nivell d'educació secundària (2a etapa)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació, l'Institut Nacional d'Estadística i l'Eurostat.

Gràfic 8.

Relació entre la despesa pública en educació sobre el PIB (2004) i la puntuació mitjana en matemàtiques a les proves PISA a la Unió Europea (2003)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE.

EN SÍNTESI...**DESPESA PÚBLICA EN EDUCACIÓ**

- Catalunya presenta un dels nivells de despesa pública en educació més baixos de l'Estat espanyol i de la Unió Europea. A escala estatal, Catalunya és la segona comunitat que presenta una despesa en educació no universitària sobre el PIB

més baixa (2,2%). La pèrdua d'alumnat al sistema educatiu en els darrers anys no ha servit per posicionar millor Catalunya pel que fa al finançament públic de l'educació no universitària. Només Madrid presenta un escenari més negatiu, amb una despesa sobre el PIB i una despesa unitària inferiors a Catalunya. A escala europea, també se situa en el grup de països cuers, juntament a altres del sud d'Europa o de l'Europa de l'Est, territoris amb estats del benestar poc desenvolupats, o desenvolupats de forma tardana —que, altrament, també tenen un PIB per càpita netament inferior al nostre país.

- Els baixos nivells de despesa pública en educació no universitària a Catalunya no s'expliquen pel règim de provisió educativa, de tipus “subsidiari”, caracteritzat per un fort pes del sector privat, sinó més aviat per factors relacionats amb el caràcter prioritari de la política educativa. De fet, el País Basc, Navarra i Balears, comunitats amb un pes del sector privat més elevat, tenen nivells de despesa superiors a Catalunya, tant en despesa sobre el PIB com en despesa unitària. El País Basc (5.381,6 €) i Navarra (4.694,0 €), les comunitats amb major inversió, inverteixen més de 1.000 € més per estudiant que Catalunya (3.543,9 €). Aquests dèficits de la despesa pública són especialment preocupants a Catalunya si es té en compte la dualització que experimenta el sistema educatiu en funció de la titularitat.
- La despesa pública en educació tendeix a incrementar-se a Catalunya. En el darrer trienni, aquesta tendència creixent s'ha accelerat a un ritme que gira a l'entorn del 10% (abans era del 6%). La despesa en educació no universitària en l'últim decenni ha augmentat més a Catalunya que a Espanya. Catalunya és una de les comunitats autònomes amb una evolució de la despesa pública en educació més positiva, només superada per Balears i Castella-La Manxa. De fet, aquesta evolució permet reduir progressivament les diferències que existeixen encara entre la situació de Catalunya i les mitjanes estatal i europea. Cal tenir present, no obstant això, que el bon ritme de creixement de la despesa pública coincideix també amb un increment de la complexitat socioeducativa de l'alumnat i, consegüentment, de les necessitats del sistema de comptar amb majors recursos financers.
- La despesa pública en concerts és superior a Catalunya (22,9% de la despesa pública no universitària) que a Espanya (16,0%), fet que s'explica principalment

pel pes superior del sector concertat (33,1% i 25,8%, respectivament). De fet, Catalunya i Espanya tenen una despesa pública en concerts per estudiant equivalent (2.449,1 € i 2446,0 € per estudiant, respectivament).

- Durant el darrer decenni, la despesa en concerts ha augmentat a un ritme de creixement superior al del conjunt de la despesa pública en educació no universitària. Aquesta tendència contrasta amb l'evolució de l'alumnat, que ha tendit a decreixer.
- Pel que fa a les beques, Catalunya presenta uns nivells de despesa (1,5% de despesa en beques sobre la despesa total) i de cobertura (14,6% dels estudiants) clarament inferiors a Espanya (1,9% i 29,0%, respectivament). La tendència en els darrers anys és creixent, però el ritme de creixement és inferior a Catalunya que a Espanya.

DESPESA DE LES LLARS

- Els baixos nivells de despesa pública en educació a Catalunya afavoreixen que la despesa de les llars en educació sigui elevada. De fet, el nostre país presenta una despesa privada superior a la mitjana estatal: les llars catalanes gasten més d'un 30% més de recursos econòmics a l'ensenyament que les llars espanyoles. Respecte a la mitjana del conjunt de països de l'OCDE, aquest esforç econòmic de les llars catalanes és comparativament encara més gran. Condicionar la inversió en educació a la despesa de les llars no juga a favor de l'equitat educativa.
- Les comunitats autònomes econòmicament més riques, com són el País Basc, Navarra, Madrid i Catalunya, són les que presenten una despesa de les llars més elevada. En positiu, cal destacar el País Basc i Navarra, que combinen nivells elevats de despesa pública en educació i també nivells elevats de despesa privada. Des de la perspectiva del finançament, aquestes dues comunitats són les que presenten unes millors condicions. Quan la despesa privada es produeix en un context de dèficit d'inversió pública, com és el cas de Catalunya, és més probable trobar problemes d'equitat i processos de diferenciació entre sectors de titularitat.
- A Catalunya, l'increment de la despesa pública coincideix amb un estancament de la despesa de les llars. A les llars espanyoles, en canvi, el creixement de la despesa pública coincideix amb un increment de l'esforç econòmic de les famílies.

RELACIÓ DELS RESULTATS EDUCATIUS I LA DESPESA PÚBLICA

- El nivell de despesa en educació condiona les possibilitats de disposar d'un sistema educatiu equitatiu i de qualitat. En general, els territoris amb una despesa pública en educació més elevada obtenen millors resultats educatius. La situació de Catalunya ratifica aquesta pauta: els baixos nivells de despesa pública coincideixen amb una situació de baix nivell educatiu de la població jove i de resultats discrets en les proves PISA. A escala estatal, el País Basc i Navarra són les comunitats que tenen més bons resultats educatius, i també les que presenten una despesa unitària en educació més alta. A escala europea, succeeix el mateix amb els països nòrdics.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses del finançament del sistema educatiu a Catalunya

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • La despesa pública en educació tendeix a incrementar-se a Catalunya, essent aquesta una de les comunitats autònomes amb una evolució més positiva en els darrers anys. Aquesta tendència s'ha accelerat encara més en el darrer trienni, i actualment el ritme és superior respecte a Espanya. • Catalunya i Espanya tenen una despesa pública en concerts per estudiant similar. • A Catalunya augmenta la despesa en beques i el percentatge de cobertura. • Les diferències entre Catalunya i Espanya pel que fa a la despesa de les llars en educació tendeixen a reduir-se. 	<ul style="list-style-type: none"> • Catalunya presenta un dels nivells de despesa pública en educació més baixos de l'Estat espanyol i de la Unió Europea. A escala estatal, només Madrid presenta un escenari més negatiu. El País Basc i Navarra, en canvi, que tenen un pes del sector privat més important, tenen nivells de despesa clarament superiors. Aquest dèficit es produeix en un context de creixent dualització del sistema educatiu. • Catalunya té una despesa en beques menor i una cobertura menor que Espanya, i l'evolució dels darrers anys tendeix a incrementar aquestes diferències. • Catalunya té uns nivells de despesa en educació de les llars superiors a la mitjana estatal i de l'OCDE, la qual cosa, si es combina amb una despesa pública en educació baixa, no afavoreix l'equitat educativa. • Catalunya presenta una situació comparativament pitjor que el País Basc i Navarra: aquestes dues comunitats també presenten nivells elevats de despesa privada, però, a diferència de Catalunya, tenen nivells elevats de despesa pública. • Els baixos nivells de despesa pública en educació condicionen negativament l'equitat i la qualitat del sistema educatiu. El País Basc i Navarra, a escala estatal, i els països nòrdics, a escala europea, són els territoris amb més despesa en educació i amb millors resultats educatius.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X. i ALBAIGÉS, B. (2006). “Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya”, a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

BONAL, X., RAMBLA, X., CALDERÓN, E., i PROS, N. (2005). *La descentralización educativa en España. Una mirada comparativa a los sistemas escolares de las Comunidades Autónomas*. Barcelona: Fundació Carles Pi i Sunyer.

CALERO, J., i BONAL, X. (2004). “La financiación de la educación en España”, a NAVARRO V. (ed.), *El Estado de Bienestar en España*. Barcelona: Tecnos-UPF.

ESPING-ANDERSEN, G. (1993). *Los tres mundos del Estado del Bienestar*, València: Edicions Alfons el Magnànim

GABINET D'ESTUDIS ECONÒMICS DE LA CAMBRA OFICIAL DE COMERÇ, INDÚSTRIA I NAVEGACIÓ DE BARCELONA (2005). “El repte de l'educació no universitària a Catalunya: situació actual i propostes d'actuació”. A *Perspectiva econòmica de Catalunya*, Març del 2005. Cambra de Comerç de Barcelona.

Generalitat de Catalunya (2006). Pacte Nacional per a l'Educació, de 20 de març de 2006. Disponible a www.gencat.net/educacio/pacte/docs/pacte_nacional.pdf

3 Els ensenyaments preobligatoris

L'extensió de l'escolarització en l'etapa preobligatòria s'ha convertit en una de les prioritats en l'agenda política de molts governs. En les societats occidentals, la importància que han assumit aquestes polítiques educatives s'explica per múltiples factors, entre els quals cal destacar l'augment de la participació de les dones al mercat de treball, les dificultats creixents de conciliació de la vida laboral i familiar, la progressiva pèrdua de suport de les xarxes informals en l'atenció a la infància, la caiguda dels índexs de fertilitat, la concepció —cada cop més estesa entre la població— de l'educació primerenca dels infants com a dret, o l'emergència de situacions de precarietat socioeconòmica que posen en risc la qualitat de la cura infantil. Els problemes relacionats amb la disponibilitat d'oferta i amb la seva qualitat, que tenen a veure amb dèficits d'inversió pública en aquesta etapa educativa, han accentuat encara més la necessitat d'impulsar aquestes polítiques.

Certament, la importància de l'escolarització primerenca es posa de manifest amb nombroses iniciatives que s'ocupen d'analitzar i corregir els dèficits relacionats amb els serveis educatius adreçats a la primera infància. En el context internacional, el Consell Europeu celebrat a Barcelona l'any 2002 va fixar com a objectiu per al 2010 que el 33% dels menors de tres anys i que el 90% dels infants entre els tres anys i l'edat d'escolarització obligatòria estigués atès en serveis d'educació i atenció infantil. La UNESCO, per la seva banda, ha incorporat com a objectiu per al 2015 del programa *Educació per a Tothom* estendre i millorar la protecció i educació integrals de la primera

infància, especialment dels infants més vulnerables i desfavorits. També el Comitè d'Educació de l'OCDE ha desenvolupat actuacions en aquest sentit, especialment de treballs d'anàlisi comparativa de les polítiques d'educació i cura de la primera infància de determinats països amb l'objectiu de proporcionar informació i recomanacions als estats membres de l'organització. Per exemple, l'any 2006 l'OCDE ha publicat l'informe *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*, en què s'analitza la situació de vint països diferents.

Pel que fa a Catalunya, també trobem iniciatives polítiques recents centrades en l'etapa educativa de zero a dos anys. La mateixa Llei 5/2004, de 9 de juliol, de creació de llars d'infants de qualitat, aprovada durant la legislatura anterior, compromet el govern a crear trenta mil places públiques noves durant el període 2004-2008, amb la finalitat que l'oferta pública cobreixi entre el 15 i el 30% de la població menor de tres anys. L'objectiu per al 2008 és promoure una xarxa de llars d'infants —públiques i privades— que tingui capacitat d'assegurar una oferta suficient per a la demanda existent, que es calcula que girarà a l'entorn del 60% en els propers anys. Val a dir que, per estimular aquest creixement, s'ha incrementat significativament la inversió econòmica que la Generalitat aporta als ajuntaments per a la creació i sosteniment de les places escolars, i s'ha intensificat la coordinació del Departament d'Educació amb les administracions locals, les quals juguen un paper fonamental en el desplegament de l'oferta. A final de 2007, al voltant de tres-cents ajuntaments han compromès la pràctica totalitat de les trenta mil noves places públiques de llars d'infants, de les quals se n'ha construït per ara una mica més de dotze mil.

Aquest increment quantitatiu de l'oferta i dels recursos destinats s'ha acompanyat d'iniciatives polítiques de regulació de la qualitat. És el cas del Decret 282/2006, de 4 de juliol, pel qual es regulen el primer cicle de l'educació infantil i els requisits dels centres, i estableix els criteris bàsics d'exigència que ha de garantir qualsevol llar d'infants (ràtios d'alumnes per grup, nombre i qualificació dels professionals, característiques dels espais, etc.). Sense entrar a valorar la idoneïtat o no dels criteris establerts i altres possibles mancances relacionades amb el marc normatiu —aspectes que serien objecte d'un altre treball (vegeu, per exemple, l'informe extraordinari del Síndic de Greuges sobre l'escolarització dels zero als tres anys, elaborat l'any 2007)—, aquest decret posa

sobre la taula la necessitat política d'ordenar i planificar, des de les diferents administracions implicades, aquesta etapa educativa a Catalunya.

EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ A L'EDUCACIÓ INFANTIL DE PRIMER I SEGON CICLE

L'interès polític envers l'educació infantil es posa de manifest quan hom revisa la tendència expansiva que ha experimentat aquesta etapa educativa en el darrer decenni. En el gràfic 1 es mostra l'evolució de l'accés a l'educació infantil de 1r cicle a Catalunya, i s'hi observa que quasi s'ha doblat des de 1996 (amb una taxa de creixement del 91,8%). L'augment de la demanda, provocada per fenòmens com l'increment de la natalitat, dels fluxos immigratoris o de la taxa d'activitat femenina, s'ha vist acompanyat d'un augment significatiu de la provisió d'oferta, especialment de titularitat pública.

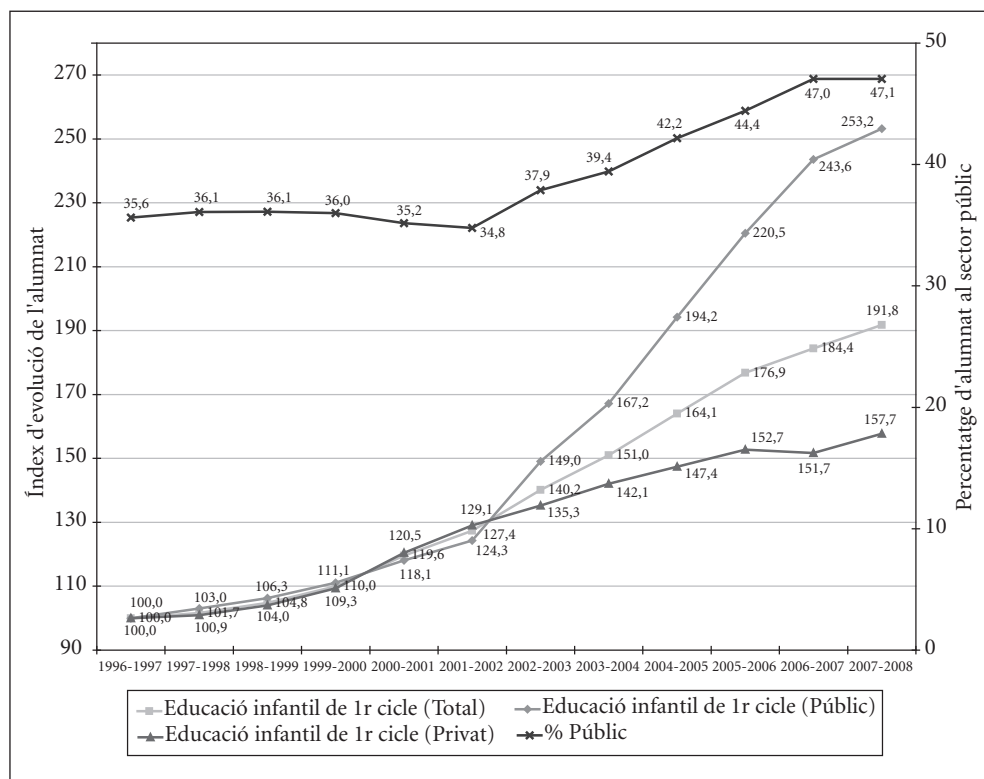
Aquesta tendència s'accentua de manera molt particular a partir del 2002. Fins aleshores, el pes del sector públic sobre el total de l'oferta s'havia estancat al voltant del 35%, i l'evolució per sectors de titularitat mostrava una tendència molt similar (amb increments anuals a l'entorn del 4%). Des de l'any 2002, en canvi, el sector públic experimenta un creixement anual que dobla el del sector privat.

Mentre que en els quatre cursos que precedien l'any 2002 l'oferta s'incrementava en 2.571 places de mitjana anual —760 de públiques i 1.811, de privades—, a partir d'aquest any el ritme anual de creació de places ha girat a l'entorn de les 4.950, 3.427 de públiques, i 1.523 de privades. En altres paraules, si abans el sector privat proporcionava el doble de noves places a la xarxa d'educació de zero a tres anys que el sector públic, actualment aquesta tendència s'ha capgirat. L'execució del pla de creació de trenta mil places d'escola bressol per al període 2004-2008 accentuarà encara més, com ja ho està fent, aquesta tendència.

En l'etapa d'educació infantil de 2n cicle s'observa una tendència similar (vegeu el gràfic 2). Malgrat un primer lustre d'un cert retrocés, l'accés a l'educació infantil experimenta un augment sostingut d'ençà de l'any 2001, especialment en el sector

Gràfic 1.

Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació infantil de 1r cicle per sector de titularitat a Catalunya (1996-1997=100)

Nota: Les dades del curs 2007-2008 corresponen a la previsió que fa el Departament d'Educació.
 Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

públic (amb un increment del seu pes sobre el conjunt de l'oferta del 59,2% al 65,6% durant el darrer decenni).

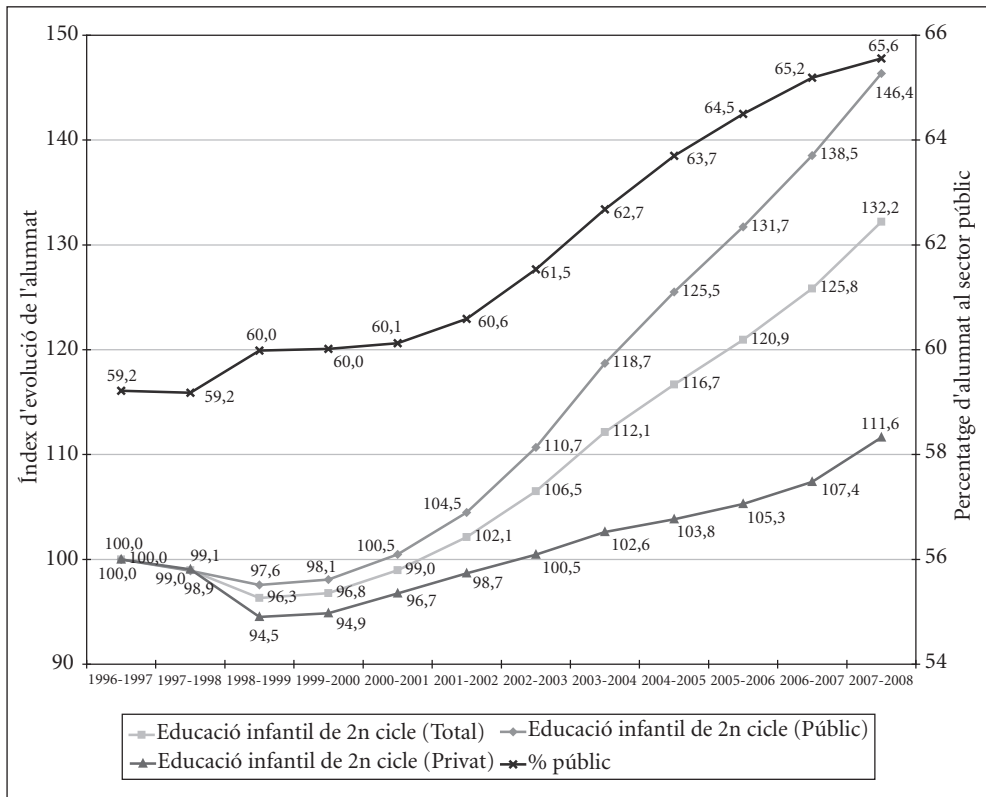
La recuperació de la natalitat i l'escolarització de la nova població infantil d'origen immigrat expliquen aquesta evolució. Ara bé, mentre que les diferències entre sectors en el primer cicle s'expliquen pels dèficits estructurals d'oferta, que obliga l'Adminis-

tració a respondre a la demanda no coberta existent de manera molt significativa, en el segon cicle l'expansió del sector públic està provocada especialment per diferències entre sectors quant a l'assumpció de l'escolarització dels infants d'origen immigrant.

La comparativa entre Catalunya i Espanya sobre l'evolució de l'educació infantil deixa entreveure algunes diferències significatives per cicle educatiu i titularitat de centre.

Gràfic 2.

Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació infantil de 2n cicle per sector de titularitat a Catalunya (1996-97=100)

Nota: Les dades del curs 2007-2008 corresponen a la previsió que fa el Departament d'Educació.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Taula 1.
Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació infantil per sector de titularitat (1996-97=100) a Catalunya i a Espanya (de 1996-1997 a 2007-2008)

Catalunya	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
1r cicle	100,0	101,7	104,8	110,0	119,6	127,4	140,2	151,0	164,1	176,9	184,4	191,8
Públic	100,0	103,0	106,3	111,1	118,1	124,3	149,0	167,2	194,2	220,5	243,6	253,2
Privat	100,0	100,9	104,0	109,3	120,5	129,1	135,3	142,1	147,4	152,7	151,7	157,7
% públic	35,6	36,1	36,1	36,0	35,2	34,8	37,9	39,4	42,2	44,4	47,0	47,1
2n cicle	100,0	99,0	96,3	96,8	99,0	102,1	106,5	112,1	116,7	120,9	125,8	132,2
Públic	100,0	98,9	97,6	98,1	100,5	104,5	110,7	118,7	125,5	131,7	138,5	146,4
Privat	100,0	99,1	94,5	94,9	96,7	98,7	100,5	102,6	103,8	105,3	107,4	111,6
% públic	59,2	59,2	60,0	60,0	60,1	60,6	61,5	62,7	63,7	64,5	65,2	65,6
Ed. infantil	100,0	99,5	97,9	99,3	102,9	106,9	112,9	119,5	125,7	131,6	137,0	143,5
Públic	100,0	99,4	98,6	99,7	102,7	106,9	115,4	124,7	134,0	142,7	151,5	159,6
Privat	100,0	99,6	97,1	98,8	103,2	106,9	109,9	113,3	115,6	118,1	119,4	124,1
% públic	54,7	54,7	55,1	55,0	54,6	54,7	55,9	57,1	58,4	59,4	60,5	60,9
Espanya	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
1r cicle	100,0	106,2	116,7	130,6	148,9	185,4	209,4	249,0	292,7	327,1	367,7	-
Públic	100,0	108,6	120,3	137,4	153,8	189,5	206,9	245,5	293,5	330,0	373,7	-
Privat	100,0	104,5	114,1	125,5	145,3	182,3	211,2	251,7	292,1	324,9	363,2	-
% públic	42,5	43,4	43,8	44,7	43,9	43,4	42,0	41,9	42,6	42,8	43,2	-
2n cicle	100,0	100,3	100,2	99,8	101,8	104,8	108,8	113,4	117,3	120,4	124,4	-
Públic	100,0	100,4	100,6	99,3	100,6	102,9	107,2	111,9	115,9	118,8	122,6	-
Privat	100,0	100,2	99,4	100,9	104,6	108,9	112,5	116,8	120,3	123,9	128,3	-
% públic	69,3	69,3	69,5	68,9	68,4	68,1	68,2	68,3	68,5	68,4	68,3	-
Ed. infantil	100,0	100,7	101,2	101,7	104,7	109,7	115,0	121,7	128,0	133,0	139,2	-
Públic	100,0	100,7	101,3	100,8	102,7	106,3	111,0	117,0	122,7	126,9	132,3	-
Privat	100,0	100,6	101,0	103,5	109,0	116,8	123,2	131,4	139,0	145,7	153,8	-
% públic	67,6	67,6	67,7	67,0	66,3	65,5	65,3	65,0	64,8	64,5	64,2	-

Nota: Les dades del curs 2007-2008 corresponen a la previsió que fa el Departament d'Educació.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i del Ministeri d'Educació.

La taula 1 mostra com, en termes relatius, l'increment de l'oferta d'educació infantil de primer cicle a Espanya ha estat més elevat que a Catalunya, en part perquè es partia d'uns nivells d'escolarització menors. Alhora, Catalunya compta amb un increment més accentuat del sector públic que del privat, mentre que a Espanya l'evolució dels dos sectors està força equilibrada.

En el segon cicle d'infantil, Catalunya mostra una evolució molt similar a la del conjunt de l'Estat, encara que l'increment és més accentuat en el sector públic, mentre que a Espanya ho és en el sector privat. En general, doncs, cal destacar que la demanda d'educació infantil a Catalunya, tant de primer com de segon cicle, es concentra cada cop més en el sector públic i, en canvi, a Espanya el pes d'aquest sector disminueix.

Per la seva banda, la taula 2 ens mostra l'evolució de la taxa d'escolarització en els diferents grups d'edat significatius. Hi observem com la taxa d'escolarització dels infants a l'educació infantil de primer cicle a Catalunya s'està incrementant substancialment any rere any d'ençà del curs 2001-2002, després d'un període d'un cert

Taula 2.

Evolució de la taxa neta d'escolarització a Catalunya i a Espanya (de 1999-2000 a 2006-2007)

Taxa d'escolarització de 0 a 2 anys	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	27,7	27,9	27,6	28,3	29,3	29,8	30,6	32,1
Espanya	9,0	9,9	11,7	12,2	14,2	15,9	16,3	18,0
Taxa d'escolarització 3 anys	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	101,1	100,3	100,2	98,0	97,6	95,7	96,3	-
Espanya	87,6	91,7	95,7	98,2	97,1	95,8	96,0	-
Taxa d'escolarització de 3 a 5 anys	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,5	100,4	100,1	98,7	98,6	96,9	96,6	96,7
Espanya	95,6	97,9	99,8	99,9	99,9	98,4	97,4	97,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i del Padró d'habitants a 1 de gener de cada any.

estancament caracteritzat per un augment moderat de l'oferta i la demanda. Com ja hem comentat, aquest augment coincideix amb l'increment dels fluxos migratoris i amb la recuperació dels índexs de natalitat, fenòmens que fan créixer la demanda potencial, però també coincideix amb un creixement proporcionalment superior de l'oferta de places escolars.

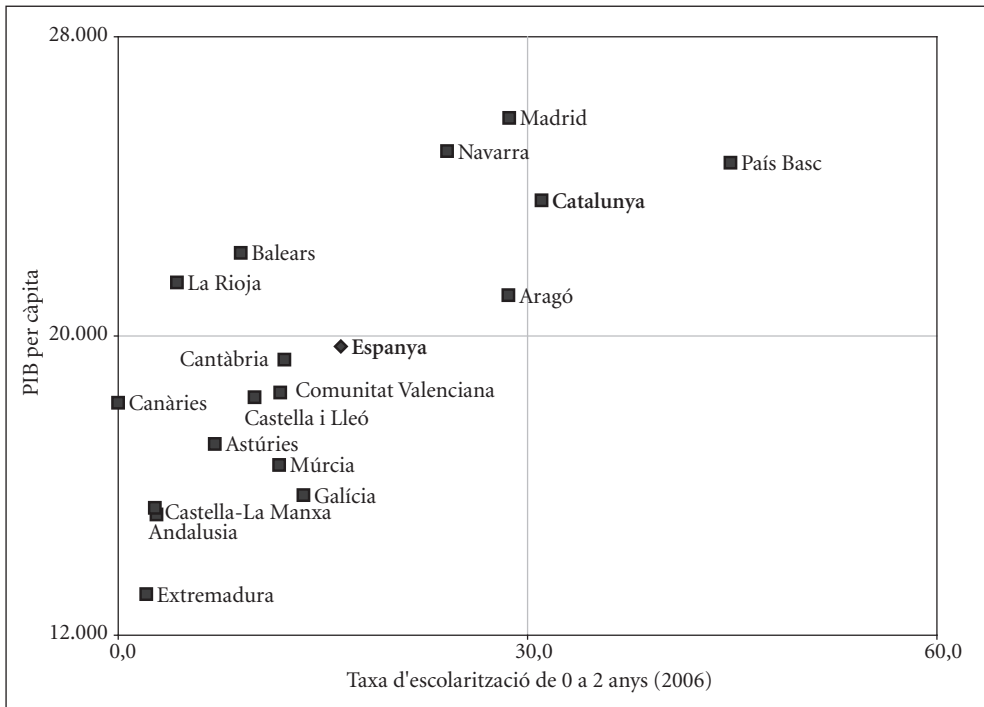
Precisament, convé destacar que l'evolució de la taxa d'escolarització de tres a cinc anys segueix la tendència contrària. Després d'un període d'assoliment del 100% d'escolarització, la intensificació del fet migratori principalment, i possibles desajustos en la seva acollida educativa immediata, han fet decreixer el percentatge d'infants escolaritzats. En aquest sentit, la taula 3 mostra com, mentre a Espanya augmenta més l'alumnat (15,2% en el període 2001-2005) que la població infantil (13,7%), a Catalunya aquesta relació s'inverteix (17,9% per 20,7%).

Un altre fet remarcable és que, en comparació a Espanya, Catalunya pràcticament dobla la taxa d'escolarització dels infants de zero a dos anys (32,1% vs. 18%). Existeixen importants diferències internes entre comunitats autònomes, però Catalunya està entre les capdavanteres en l'accés a l'educació infantil de primer cicle, per darrere del País Basc (48,3%) i Madrid (32,9%) i per davant d'Aragó (30,4%) i Navarra (25,7%). Coincideix, també, que són les comunitats autònomes amb un PIB per càpita més elevat, amb més famílies que tenen oportunitats de costejar-se l'accés al sistema. Des d'aquesta perspectiva, en l'extrem oposat hi trobem comunitats autònomes amb menors nivells de riquesa, com Extremadura, Andalusia o Castella-La Manxa. Només Balears, Canàries i La Rioja semblen trencar aquesta relació entre la taxa d'escolarització de zero a dos anys i el PIB per càpita (vegeu el gràfic 3). La manca de regulació de l'educació infantil de primer cicle durant molts anys i la presència feble del sector públic han afavorit aquesta diversificació dels escenaris, molt dependents de la provisió d'oferta privada.

Aquesta bona posició en comparació al conjunt de l'Estat no ha de fer perdre de vista que Catalunya és una de les comunitats autònomes amb una proporció de demanda més alta. L'elevada taxa d'activitat femenina se suma a una tradició cultural i educativa del país i a una expansió social del servei, que augmenta la demanda latent per

Gràfic 3.

Relació entre la taxa d'escolarització de 0 a 2 anys i el PIB per càpita, per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i del Padró d'habitants a 1 de gener.

les majors expectatives d'accés per part de les famílies (González, 2005). Al mateix temps, Catalunya també és una de les comunitats autònomes que en termes relatius més augmenta la demanda potencial. Com ja comentàvem a *l'Estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* (Bonal i Albaigés, 2006), experimenta un dels creixements demogràfics de població infantil més elevats i, en canvi, l'increment de places escolars és comparativament moderat (en valors relatius). Així, en el període 2001-2005, la taxa de creixement de la població infantil a Catalunya se situa 6 punts percentuals per sobre la mitjana estatal, només superada per Madrid, la Comunitat Valenciana, Múrcia

i La Rioja; i la taxa de creixement de l'alumnat està 70 punts percentuals per sota de la mitjana espanyola, només per sobre d'Astúries, Castella-La Manxa i Canàries.

Entre els infants de 3 a 5 anys, Catalunya té una taxa d'escolarització lleugerament inferior a la del conjunt de l'Estat (96,7% vs. 97,5%). Només comunitats autònomes que tenen un impacte important del fet migratori i un pes rellevant de l'activitat

Taula 3.

Taxa d'escolarització per comunitats autònomes (2004-2005; 2006-2007)

Comunitat autònoma	Taxa d'escolarització 0-2 anys	Taxa de creixement alumnat (2000-2001=100)	Taxa de creixement població de 0 a 2 anys respecte 2001	Taxa d'escolarització 3-5 anys	Taxa de creixement alumnat (2000-2001=100)	Taxa de creixement població de 3 a 5 anys respecte 2001 (2005)
	2006-2007	2004-2005	2005	2006-2007	2004-2005	2005
Espanya	18,0	200,6	115,7	97,5	115,2	113,7
Andalusia	4,1	284,5	108,0	99,4	117,7	107,0
Aragó	30,4	909,3	114,3	100,0	113,5	111,4
Astúries	8,7	127,9	107,5	97,4	105,5	109,4
Balears	10,1	147,0	124,2	91,9	116,1	119,4
Canàries	-	0,0	110,1	97,1	113,1	117,9
Cantàbria	16,5	531,0	116,7	98,1	113,6	114,4
Castella i Lleó	12,5	394,6	105,3	100,0	103,1	103,0
Castella-La Manxa	2,5	126,9	105,5	100,0	107,9	106,4
Catalunya	32,1	137,0	121,7	96,7	117,9	120,7
Comunitat Valenciana	11,4	229,2	122,4	94,5	121,2	119,8
Extremadura	2,9	174,9	98,3	100,0	98,0	97,3
Galícia	16,2	-	106,7	99,2	107,7	105,2
Madrid	32,9	239,5	129,6	91,5	120,7	123,8
Múrcia	14,1	162,1	122,5	99,4	118,1	115,6
Navarra	25,7	-	117,9	99,7	115,8	114,3
País Basc	48,3	213,2	112,4	100,0	111,4	112,3
La Rioja	4,8	208,6	122,2	99,0	116,5	118,7
Ceuta	4,6	113,0	106,2	100,0	104,9	99,9
Melilla	16,3	119,0	110,8	100,0	108,4	94,2

Nota: Les dades d'escolarització dels zero als dos anys de Galícia corresponen al curs 2004-2005.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (cursos 2004-2005 i 2006-2007).

econòmica estacional, com ara Balears, Canàries, Comunitat Valenciana o Madrid, tenen taxes d'escolarització inferiors a Catalunya. A diferència del 1r cicle d'educació infantil, no garantit de forma universal pel sector públic, les comunitats autònomes amb menys renda per càpita, com ara Extremadura, Andalusia, Múrcia, Castella i Lleó o Castella-La Manxa, tenen taxes d'escolarització quasi del 100%. Això demostra la importància de la universalitat i del sector públic a l'hora de garantir l'equitat en l'accés als recursos educatius.

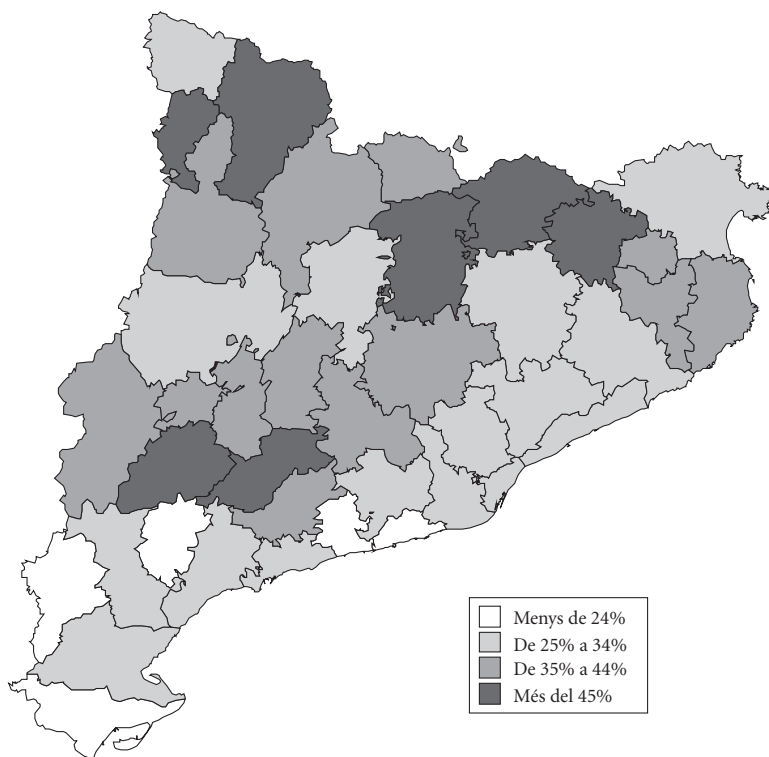
Els mapes 1 i 2 exposen les taxes d'escolarització per comarques a l'educació infantil de primer i segon cicle, respectivament. S'hi observen desequilibris territorials notables, que no sempre responen a lògiques demogràfiques (nivells de concentració de la població, evolució de la demanda potencial, etc.) o socioeconòmiques (nivells de renda, impacte del fet migratori, etc.), sinó que sovint responen a diferències quant a les polítiques promogudes per les diferents administracions competents.

Pel que fa a l'educació infantil de primer cicle (mapa 1), per exemple, la majoria de comarques interiors, de característiques eminentment rurals, compta amb taxes d'escolarització superiors a nombroses comarques del litoral, comparativament més poblades i amb major renda per càpita. El Berguedà, la Garrotxa, el Pallars Sobirà, el Ripollès, la Segarra i la Conca de Barberà són les comarques amb taxes més elevades, properes al 50%, mentre que el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental, el Maresme, el Tarragonès, el Baix Penedès, el Garraf i la Selva, per exemple, tenen taxes que en el millor dels casos giren al voltant del 30%. Precisament, aquesta situació està molt relacionada amb la distribució no equilibrada de l'oferta pública en el territori i amb el dinamisme mostrat per les administracions locals envers aquest àmbit educatiu. Aquí caldria afegir la incidència de factors de caràcter socioeconòmic, relacionats amb la localització de situacions de precarietat social en determinades zones urbanes i amb l'estacionalitat de l'activitat econòmica. En negatiu, destaca la situació del Montsià, la Terra Alta i el Garraf, amb taxes inferiors al 20%.

En l'educació infantil de segon cicle (mapa 2), també hi trobem diferències rellevants entre comarques, sense patrons explicatius clars, encara que el caràcter universal d'aquesta etapa sembla reforçar la incidència dels factors de tipus socioeconòmic. De

Mapa 1.

Taxa d'escolarització de 0 a 2 anys per comarques (2005-2006)

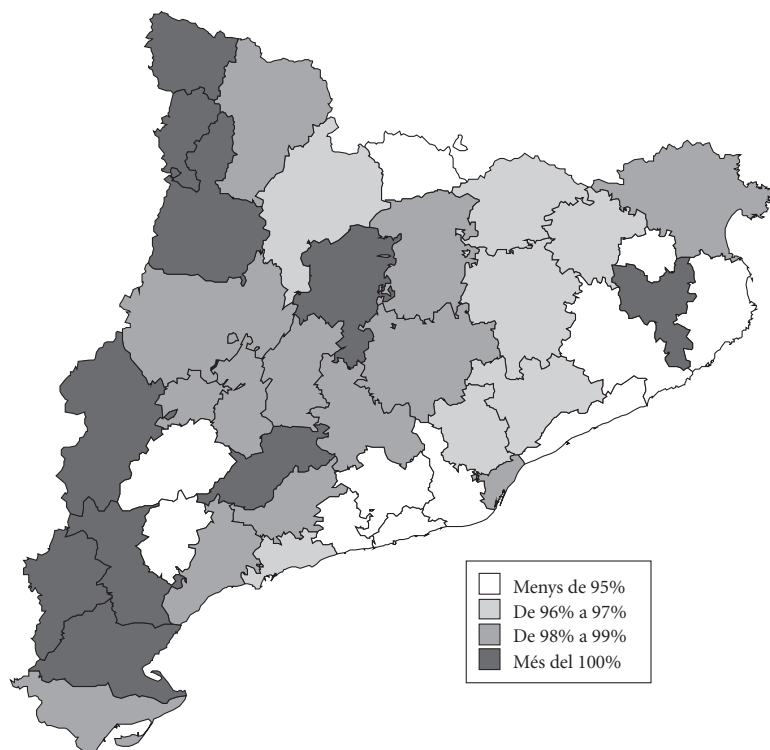
Comarques amb valors majors	
Alta Ribagorça	54,2
Pallars Sobirà	52,9
Garrotxa	51,3
Garrigues	51,2
Berguedà	50,1
Ripollès	49,3

Comarques amb valors menors	
Vallès Oriental	25,5
Baix Penedès	22,3
Garraf	19,8
Terra Alta	17,2
Priorat	15,0
Montsià	9,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Padró d'habitants a 1 de gener.

Mapa 2.

Taxa d'escolarització de 3 a 5 anys per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors		Comarques amb valors menors	
Terra Alta	110,5	Pla de l'Estany	93,8
Alta Ribagorça	107,8	Selva	93,6
Solsonès	105,8	Baix Penedès	92,5
Pallars Jussà	103,7	Baix Llobregat	92,3
Val d'Aran	103,3	Cerdanya	92,0
Conca de Barberà	102,5	Garraf	86,1

Nota: La taxa d'escolarització té valors superiors al 100% perquè està calculada a partir del Padró d'habitants i l'estadística d'ensenyament, les quals no responen al mateix moment.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Padró d'habitants a 1 de gener.

fet, les comarques que tenen les taxes d'escolarització més baixes també se situen al litoral —amb algunes excepcions—, i es caracteritzen per un impacte significatiu del fet migratori o per una estacionalitat important de l'activitat econòmica (sector turístic, sector agrícola, etc.). És el cas de l'Alt Penedès, el Baix Penedès, el Baix Empordà, el Baix Llobregat, la Cerdanya, el Pla de l'Estany, les Garrigues, el Priorat, la Selva i sobretot el Garraf. Aquesta darrera comarca destaca en negatiu tant en l'educació infantil de primer com en la de segon cicle.

La incidència dels factors socioeconòmics i polítics es posen en evidència especialment en la taula 4, on s'hi observa l'escolarització per municipis. En general, aquells municipis amb una major presència de classes mitjanes professionals, com poden ser Sant Cugat del Vallès, Girona, Barcelona o Lleida, compten amb taxes d'escolarització més elevades, properes al 40% per a l'educació infantil de primer cicle i al 100%, per a la de segon cicle. En canvi, municipis que tenen una composició socioeconòmica d'origen eminentment obrer, com ara Castelldefels, Cornellà del Llobregat, Viladecans, Santa Coloma de Gramenet, Rubí o Sant Boi de Llobregat, les taxes se situen al voltant del 20% per al primer cicle, i del 90%, per al segon. De la mateixa manera, per districtes de la ciutat de Barcelona, Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts compten amb taxes properes al 50% per al primer cicle i al 100% per al segon, mentre que a Ciutat Vella, Sant Martí o Sant Andreu, aquestes estarien properes al 30% i al 90%, respectivament.

A l'hora d'interpretar les dades a nivell local, cal fer constar distorsions provocades per l'existència de mobilitat intermunicipal. En aquest sentit, els municipis que concentren més activitat econòmica i ocupació —però també els que ofereixen possibilitats d'escolarització en centres privats socialment distingits—, acostumen a atraure en major mesura fills de famílies amb possibilitats econòmiques d'altres municipis. Això s'observa especialment a les dades per districtes de la ciutat de Barcelona relatives a l'escolarització infantil de segon cicle (amb percentatges clarament superiors al 100%). La forta segregació escolar del sistema educatiu català provoca aquest tipus de situacions.

Taula 4.

Taxa d'escolarització per municipis més grans de 50.000 habitants (2005-2006)

Àmbit territorial	Educació infantil 1r cicle	Educació infantil 2n cicle
Badalona	21,7	98,0
Barcelona	37,1	99,4
1. Ciutat Vella	28,1	80,6
2. Eixample	38,9	83,0
3. Sants-Montjuïc	36,4	82,4
4. Les Corts	59,4	181,6
5. Sarrià-Sant Gervasi	52,7	131,8
6. Gràcia	33,8	101,6
7. Horta-Guinardó	40,3	111,1
8. Nou Barris	32,6	84,9
9. Sant Andreu	28,6	95,6
10. Sant Martí	27,4	90,4
Castelldefels	17,2	75,0
Cerdanyola del Vallès	30,0	98,2
Cornellà de Llobregat	17,3	85,4
Girona	46,8	107,3
Granollers	29,7	107,0
Hospitalet de Llobregat, l'	23,2	93,1
Lleida	39,6	106,0
Manresa	37,3	96,1
Mataró	24,6	101,0
Mollet del Vallès	20,6	100,9
Prat de Llobregat, el	27,1	94,8
Reus	26,7	103,2
Rubí	8,6	85,9
Sabadell	23,6	105,0
Sant Adrià de Besòs	27,8	86,5
Sant Boi de Llobregat	13,2	100,2
Sant Cugat del Vallès	41,7	95,7
Santa Coloma de Gramenet	11,0	94,3
Tarragona	24,7	100,9
Terrassa	25,7	95,7
Viladecans	16,0	92,3
Vilanova i la Geltrú	22,8	94,7

Nota: La informació per districtes de Barcelona correspon al curs 2004-2005, segons dades del padró de l'Ajuntament de Barcelona.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Padró d'habitants a 1 de gener.

L'existència d'aquests importants desequilibris territorials i socioeconòmics no evita que Catalunya, en comparació amb altres països (vegeu la taula 5), mostri una situació força positiva, per sobre de la resta de països de la Unió Europea en l'escolarització dels infants de zero a dos anys, i només superada per Bèlgica i Itàlia en l'escolarització dels de tres a cinc anys. Aquesta situació s'explica fonamentalment pel fet que Catalunya compta amb un *model escolar d'atenció a la primera infància*, que no és compartit per

Taula 5.

Taxa d'escolarització als països de la Unió Europea (2004)

Àmbit territorial	Taxa d'escolarització 0-2 anys	Taxa d'escolarització 3 anys	Taxa d'escolarització 3-5 anys
Bèlgica	13,9	99,8	99,6
República Txeca	3,0	67,2	85,0
Dinamarca	-	83,0	90,0
Alemanya	-	71,1	81,2
Estònia	-	-	-
Irlanda	0,0	2,6	50,1
Grècia	0,0	0,0	46,5
Espanya	12,7	94,1	96,6
Catalunya	28,1	97,6	97,1
França	-	-	-
Itàlia	3,3	98,7	99,6
Xipre	3,2	31,0	58,6
Letònia	0,0	64,7	73,2
Lituània	-	51,8	58,1
Luxemburg	0,1	38,6	72,2
Hongria	-	71,5	86,8
Malta	0,0	82,4	96,1
Holanda	-	0,1	56,9
Àustria	1,2	46,5	74,6
Polònia	0,9	26,6	36,6
Portugal	0,0	63,2	77,2
Eslovènia	0,0	66,9	76,3
Eslovàquia	6,2	62,1	73,7
Finlàndia	0,0	37,9	46,2
Suècia	0,0	82,1	86,2
Regne Unit	-	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Eurostat.

molts altres països, que parteixen de tradicions culturals i models d'Estat del benestar de cura infantil diferents. Hi ha països que cobreixen aquesta necessitat amb altres tipus de recursos, com poden ser centres assistencials no escolars, programes de cura a domicili, llicències parentals prolongades i retribuïdes, etc., que tenen nivells de cobertura molt superiors. Per aquest motiu, i amb la finalitat de valorar la situació real dels diversos països en relació a l'atenció a la primera infància, organismes com l'OCDE desenvolupen plantejaments més integrals i proposen el concepte de *Early Childhood Education and Childcare* (ECEC) per referir-se als serveis d'educació i cura de la primera infància, sense importar el lloc, el finançament, l'horari o el contingut de l'atenció realitzada (OCDE, 2006).

Des d'aquesta perspectiva, trobem països que, malgrat disposar de baixes taxes d'escolarització de zero a dos anys, com Dinamarca o Suècia, compten amb la cobertura més elevada de serveis d'escolarització i cura a la primera infància (amb un 68% i 48%, respectivament), segons dades de l'OCDE (2006). Catalunya, per la seva banda, se situaria prop del llindar del 33% marcat com a objectiu per al 2010 per part del Consell Europeu, conjuntament a països com Irlanda, Regne Unit, Bèlgica, França o Finlàndia. Espanya, amb la resta de països del sud d'Europa —Grècia, Portugal i Itàlia— i amb Àustria, Alemanya i Holanda, integraria el grup de països que més ha de millorar la seva provisió de serveis per assolir els objectius plantejats (González, 2006; OCDE, 2006).

Si ens fixem en la taxa d'escolarització, Catalunya també està ben posicionada respecte a l'objectiu del 90% dels infants atesos en serveis de cura entre els tres anys i l'edat pròpia de l'escolarització obligatòria, juntament a països com Bèlgica, Itàlia, Malta o Espanya. Precisament, sorprèn que països tan heterogenis com aquests, i amb models d'Estat del benestar tan dispars, estiguin per sobre de països capdavaners en polítiques socials i de cura a la primera infància com Dinamarca, Suècia o Finlàndia. La incorporació de la cura infantil dins el sistema educatiu i la implicació del sector públic en l'escolarització en l'etapa preobligatòria són factors claus per entendre aquesta situació (González, 2006). A més, cal destacar que a Dinamarca, Suècia i Finlàndia l'escolarització obligatòria s'inicia als set anys d'edat (un any més tard que a Catalunya), fet que contribueix a retardar l'entrada al sistema educatiu de part de la població.

DESIGUALTATS D'ACCÉS I DESENVOLUPAMENT DEL SECTOR PÚBLIC

Els resultats PISA posen de manifest que els infants que han accedit al sistema educatiu en edats primerenques, durant l'educació infantil de primer cicle, obtenen resultats escolars significativament millors (Ferrer i altres, 2006). Això s'explica no només pel perfil socioeconòmic de les famílies que hi accedeixen, que condiciona extraordinàriament els processos d'escolarització, sinó també per les oportunitats que els infants troben de socialitzar-se abans en el sistema educatiu (preparació per a l'escolarització) i d'entrar en contacte amb altres capitals culturals que no reprodueixen necessàriament el de la pròpia família. Per aquest motiu, autors com Esping-Andersen (2006) assenyalen la necessitat de donar prioritat d'accés a les escoles bressol als infants que tenen més risc de fracàs escolar (famílies amb menys ingressos, d'origen immigrant, etc.), com a estratègia per fomentar la igualtat d'oportunitats educatives d'aquests infants en relació a altres socialment més ben posicionats.

En l'anterior anuari, amb dades del cens del 2001 que en aquesta edició encara no s'han pogut actualitzar, ja posàvem de relleu que la realitat de l'educació infantil de primer cicle a Catalunya no respon a aquesta estratègia (Bonal i Albaigés, 2006). Els grups socials que tendeixen a obtenir pitjors resultats acadèmics i a abandonar abans el sistema educatiu són aquells que menys aprofiten les oportunitats que ofereix l'educació infantil de primer cicle. La taula 6 mostra com els fills i filles dels grups socials amb més capital econòmic (empresaris, directius i tècnics qualificats) i cultural (famílies amb estudis universitaris) són els que accedeixen més a aquesta etapa educativa. Els costos d'accés i els dèficits d'oferta pública condicionen negativament l'accessibilitat dels que menys recursos econòmics tenen. Alhora, la poca consistència de les trajectòries escolars dels progenitors i la poca incidència del seu nivell d'estudis a l'hora d'explicar la pròpia posició social i econòmica no afavoreix l'orientació de les famílies amb menys capital educatiu envers l'escolarització primerenca dels seus fills i filles.

Les dades destaquen que les diferències entre grups socials en relació al capital educatiu són més pronunciades que respecte al capital econòmic. Això s'explica perquè l'escolarització en aquestes edats està molt condicionada a aquesta orientació a la qual fèiem referència anteriorment, i sobretot per la taxa d'activitat femenina. Com veurem

Taula 6.

Taxa d'escolarització de zero a dos anys per perfil socioeconòmic a Catalunya (2001)

Variable de creuament	Total
Total	43,7
Gènere	Total
Homes	43,9
Dones	43,5
Condicció socioeconòmica de la persona de referència	Total
Classe empresarial	47,4
Classes mitjanes patrimonials	44,1
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	49,3
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	45,7
Classes treballadores	40,0
Nacionalitat de l'alumnat	Total
Nacionalitat estrangera	32,2
Nacionalitat espanyola	44,4
Nivell educatiu de persona de referència	Total
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	36,5
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	40,6
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	44,1
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	48,6

Nota 1: La recategorització de la variable de condició socioeconòmica de la persona de referència de la llar està inspirada en la tipologia elaborada per Torres Mora a partir de les categories que utilitza l'INE en el cens de població. La *classe empresarial* correspon a empresaris amb assalariats; les *classes mitjanes patrimonials*, a empresaris sense assalariats (comerciants, etc.) i a membres de cooperatives; les *classes mitjanes professionals supraordinades*, a professionals i tècnics (per compte propi o aliè), a directius i caps de departament d'empreses i de l'Administració pública; les *classes mitjanes subordinades*, a la resta de personal administratiu i comercial, als contramestres i capatassos no agraris i als professionals de les Forces Armades; i les *classes treballadores*, a la resta de personal dels serveis, als operaris no agraris especialitzats i sense especialitzar i a la resta de treballadors agraris.

Nota 2: Per persona de referència a la llar, segons el cens de població, s'entén tota persona resident a la llar que compta amb una relació de parentesc de primer grau (progenitors-fills) amb alguna altra persona també resident (en el cas de llars pluripersonals), prioritzant la que ha estat empadronada abans a la llar. En el cas que hi hagi dues persones o més que compleixin aquestes característiques, la persona de referència correspon a la que pertany al nucli de major grandària (en el cas de llars plurinuclears), a la que compta amb una relació preferent amb l'activitat (per la qual cosa se suposa que és el sustentador principal), a la que disposa d'un nivell d'estudis més elevat o, finalment, a la que té una edat més avançada.

Nota 3: ISCED = International Standard Classification of Education.

Font: Bonal, X. i Albaigés, B. (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

més endavant, les dones laboralment més actives són aquelles que tenen major capital educatiu. A més, l'existència de polítiques d'accessibilitat (encara que siguin escasses) en un context d'oferta deficitària, podria tendir a premiar l'accés de determinats col·lectius amb menys recursos econòmics, per sobre d'altres categories socials.

Mentre l'oferta pública sigui deficitària, no obstant, és molt probable que aquestes desigualtats d'accés romanguin en el temps, entre altres motius, perquè els criteris d'admissió utilitzats per seleccionar l'alumnat no reforça suficientment l'accés de les famílies amb menys capital econòmic i educatiu. En efecte, el nou Decret 75/2007, de 27 de març, que regula el procediment d'admissió de l'alumnat als centres en els ensenyaments sufragats amb fons públics, estableix com a criteris, entre altres, l'existència de germans matriculats al centre (amb 40 punts) i la renda anual de la unitat familiar (10 punts). Nombrosos ajuntaments que han assumit la competència en matèria d'admissió d'alumnes del primer cicle d'educació infantil, a més dels criteris establerts per l'esmentat Decret, acostumen a valorar la situació d'ocupació dels dos progenitors. Les famílies que més tendeixen a escolaritzar el conjunt dels seus fills (i que, per tant, és més probable que tinguin germans al centre) són aquelles que estan més positivament orientades envers l'escola i que, a més, poden costejar-se l'accés de diversos membres de la família. El criteri de la situació econòmica, per la seva banda, té un valor sobre la puntuació total comparativament petit, i està calculat no sobre el nivell de renda, sinó en funció de la percepció de l'ajut de la renda mínima d'inserció. Aquesta situació correspon a casos socioeconòmicament molt precaritzats, que no representen ni per quantitat ni per característiques el segment de població que en la taula 6 categoritzem com a *classes treballadores*. Finalment, el criteri dels dos progenitors ocupats beneficia als grups socials amb més capital educatiu, ja que són els que presenten taxes d'ocupació superiors. Podríem dir, doncs, que el Decret reforça els usos de l'oferta escolar relacionats amb les necessitats de cura, i no de manera decidida com a estratègia per a l'equitat educativa.

L'origen també representa un eix important de desigualtat. De fet, les reflexions anteriors poden aplicar-se igualment en relació als col·lectius d'origen immigrant. El fet migratori accentua la necessitat d'oferta escolar en aquesta etapa, tant perquè incrementa la població en edat infantil, com perquè aquests recursos contribueixen a garantir l'acollida dels

infants nouvinguts i les seves famílies i a preservar determinades condicions bàsiques per al seu òptim desenvolupament educatiu (tot compensant efectes perversos provocats per possibles situacions de pobresa infantil associades al fet migratori). En aquest sentit, la taula 7 recull diferents indicadors relacionats amb l'escolarització dels infants de nacionalitat estrangera, i mostra com el curs 2005-2006 aquests infants han accedit a l'educació infantil (8,1%) en una proporció menor del que els correspondria pel seu pes demogràfic (13,6%). Això situa l'índex de normalització en un 0,59, sensiblement per sota del valor (1) que comportaria una situació d'equitat.

Des d'un punt de vista evolutiu, convé destacar que, malgrat que l'alumnat estranger ha augmentat més en els últims anys (506,2% des del curs 1999-2000) que la presència

Taula 7.

Evolució dels indicadors relacionats amb l'escolarització d'infants estrangers a l'educació infantil a Catalunya i Espanya (de 1999-2000 a 2005-2006)

Catalunya	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
% alumnat estranger	1,8	2,2	3,3	5,0	7,0	7,6	8,1
% infants estrangers	4,1	5,4	7,4	9,4	11,0	12,7	13,6
Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (1r i 2n cicle)	0,43	0,41	0,45	0,53	0,64	0,60	0,59
Alumnat estranger (1999-2000=100)	100,0	130,6	204,4	321,9	481,0	548,6	606,2
Alumnat (1999-2000=100)	100,0	103,6	107,7	113,7	120,4	126,6	132,5
Infants estrangers (1999-2000=100)	100,0	138,9	203,0	277,2	341,3	416,5	466,0
Espanya	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
% alumnat estranger	1,5	2,1	3,2	4,7	5,8	6,0	6,3
% infants estranger	2,0	3,0	4,4	5,9	6,9	8,0	8,5
Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (1r i 2n cicle)	0,76	0,71	0,73	0,80	0,84	0,75	0,74

Nota: L'índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (de primer i segon cicle) correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger sobre el total i la presència d'infants estrangers al territori de referència (el valor 1 correspon a presència normalitzada).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i del Padró d'habitants.

d'infants estrangers a Catalunya (366,0% en el mateix període), o el què és el mateix, encara que en termes relatius el ritme d'escolarització de la població estrangera ha estat superior als fluxos migratoris del país, l'índex de normalització en el darrer trienni ha seguit una tendència negativa. Això s'explica perquè l'escolarització creixent dels infants estrangers s'ha produït en un context d'important increment de places escolars (especialment públiques), de les quals, contràriament a allò que s'esperava, la població immigrada s'ha vist proporcionalment menys beneficiada.

Precisament, respecte a Espanya (0,74), Catalunya mostra un índex de normalització inferior (0,59), i és la comunitat autònoma que compta amb una situació d'escolarització de l'alumnat estranger a l'educació infantil menys normalitzada. En altres paraules, des d'una perspectiva d'origen, és la comunitat autònoma amb majors nivells de desigualtat en l'accés. La menor importància del sector públic i la poca implicació del sector privat en l'escolarització de l'alumnat nouvingut explica aquesta posició de Catalunya. En general, les comunitats autònomes amb els índexs més elevats de normalització, o bé compten amb un pes major del sector públic a l'educació infantil, o bé compten amb una major contribució del sector privat en l'escolarització de l'alumnat estranger, o bé combinen aquests dos factors (vegeu la taula 8). Tot i així, Madrid, amb un pes menor del sector públic, amb un índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger no especialment baix, i amb un pes del fet migratori similar al cas català, compta amb un índex de normalització superior (0,71). Malgrat que Catalunya és la segona comunitat amb un pes del fet migratori més elevat (13,6%), la proporció d'alumnat d'estranger està per sota (8,0%) de la d'Aragó (8,2%), Madrid (8,8%), Múrcia (9,7%) o La Rioja (11,3%), que compten amb menors percentatges d'infants estrangers al territori.

Per a Catalunya, no existeixen patrons clars respecte al comportament de l'índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil. Tal com s'observa en el mapa 3, les comarques que mostren una situació més normalitzada (amb valors per sobre el 0,80) són el Priorat (0,85), el Pallars Jussà (0,82) i la Cerdanya (1,19). En relació a aquesta darrera, cal destacar la possible distorsió que genera la seva situació fronterera amb França respecte a l'origen i al perfil socioeconòmic de la població estrangera que hi resideix. En sentit positiu, també convindria destacar la situació de

Taula 8.

Indicadors relacionats amb l'escolarització d'infants estrangers a l'educació infantil per comunitats autònomes (2005-2006)

Comunitat autònoma	% alumnat estranger	% infants estrangers	Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (1r i 2n cicle)
Espanya	6,3	8,5	0,74
Andalusia	3,7	4,3	0,86
Aragó	8,2	10,4	0,79
Astúries	2,6	2,5	1,04
Balears	10,0	13,9	0,72
Canàries	5,9	7,6	0,78
Cantàbria	3,3	2,9	1,14
Castella i Lleó	4,3	4,5	0,97
Castella-La Manxa	5,9	7,0	0,84
Catalunya	8,0	13,6	0,59
Comunitat Valenciana	7,4	10,1	0,73
Extremadura	2,4	2,7	0,90
Galícia	1,7	2,1	0,81
Madrid	8,8	12,4	0,71
Múrcia	9,7	11,6	0,84
Navarra	7,0	7,3	0,95
País Basc	3,2	3,4	0,93
La Rioja	11,3	12,3	0,91

Nota: L'índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (de primer i segon cicle) correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger sobre total i la presència d'infants estrangers al territori de referència. El valor 1 correspon a presència normalitzada.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i del Padró d'habitants.

l'Alt Empordà (0,72), especialment perquè, tot i ser una de les comarques amb un pes més gran de població infantil estrangera en el seu territori (21,1%), presenta el percentatge d'alumnat estranger més elevat (17,1%). No obstant, aquest seria un cas similar al de la Cerdanya. On no semblen existir aquests biaixos són al Montsià (0,79), amb un índex de normalització no especialment negatiu.

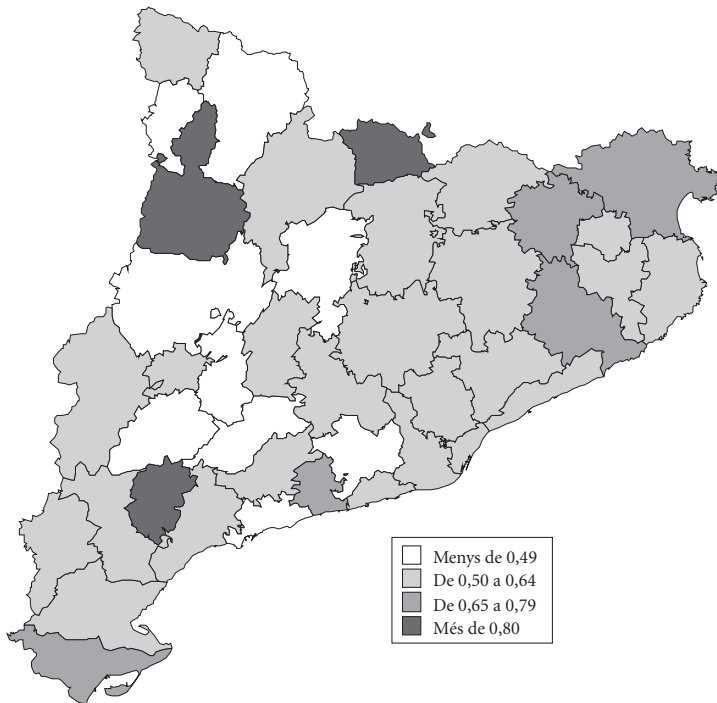
Llevat del Baix Llobregat (0,64), el Baix Camp (0,60), el Bages (0,60), el Vallès Occidental (0,62) i el Vallès Oriental (0,63), totes les comarques amb municipis més grans de 50.000 habitants se situen per sota la mitjana catalana. Són els casos de les comarques del Barcelonès (0,55), el Garraf (0,54), el Gironès (0,59), el Maresme (0,55), el Tarragonès (0,48), l'Anoia (0,55) i el Segrià (0,57), on el sector privat, per la llei del mercat, compta amb una oferta més desenvolupada.

Destaca la situació negativa de l'Alta Ribagorça (0,27), la Conca de Barberà (0,28), les Garrigues (0,40), el Pallars Sobirà (0,43), l'Urgell (0,44), l'Alt Penedès (0,46), el Solsonès (0,48) i el Tarragonès (0,48), amb índexs de normalització que no superen el 0,50. Malgrat que en general són unes de les comarques amb més presència de població immigrada empadronada, la prevalença de l'estacionalitat en el treball dels nínxols de mercat propis de la població immigrada podria contribuir a explicar, en part, aquesta situació (com a conseqüència de processos de mobilitat geogràfica, etc.).

Les dades municipals tampoc aporten conclusions clares sobre els patrons de normalització de l'accés dels infants estrangers (vegeu la taula 9). El pes més o menys gran del fet migratori en el municipi no sembla determinar el grau de normalització. El districte de Ciutat Vella o el municipi de Santa Coloma de Gramenet, per exemple, realitats locals amb un impacte gran del fet migratori, són el districte de la ciutat de Barcelona i el municipi amb l'índex de normalització més alt (0,76 i 0,73, respectivament). Un nivell similar de normalització (0,73) mostra Cerdanyola del Vallès, que, en canvi, té un pes del fet migratori moderat. Les polítiques de provisió d'oferta, d'admissió d'alumnat i de gestió de l'acollida del fet migratori són determinants per comprendre aquestes diferències a escala local.

Mapa 3.

Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (de primer i segon cicle) per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Cerdanya	1,19
Priorat	0,85
Pallars Jussà	0,82
Montsià	0,79
Alt Empordà	0,72
Selva	0,71

Comarques amb valors menors	
Alt Penedès	0,46
Urgell	0,44
Pallars Sobirà	0,43
Garrigues	0,45
Conca de Barberà	0,28
Alta Ribagorça	0,27

Nota: L'índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (de primer i segon cicle) correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger sobre total i la presència d'infants estrangers al territori de referència (el valor 1 correspon a presència normalitzada).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Padró d'habitants.

Taula 9.

Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (de primer i segon cicle) per comarques (2005-2006)

Comarca	% alumnat estranger	Índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (1r i 2n cicle)
Badalona	7,6	0,49
Barcelona	7,8	0,52
1. Ciutat Vella	33,1	0,76
2. Eixample	5,8	0,38
3. Sants-Montjuïc	13,4	0,70
4. Les Corts	3,2	0,30
5. Sarrià-Sant Gervasi	3,0	0,38
6. Gràcia	5,0	0,43
7. Horta-Guinardó	6,8	0,58
8. Nou Barris	9,8	0,62
9. Sant Andreu	6,8	0,59
10. Sant Martí	7,4	0,54
Castelldefels	11,0	0,70
Cerdanyola del Vallès	3,3	0,73
Cornellà de Llobregat	7,9	0,64
Girona	9,7	0,56
Granollers	11,3	0,56
Hospitalet de Llobregat, l'	14,9	0,70
Lleida	8,9	0,54
Manresa	12,4	0,67
Mataró	11,2	0,53
Mollet del Vallès	4,9	0,55
Prat de Llobregat, el	5,4	0,58
Reus	9,6	0,55
Rubí	9,8	0,75
Sabadell	5,7	0,56
Sant Boi de Llobregat	4,5	0,52
Sant Cugat del Vallès	5,3	0,64
Santa Coloma de Gramenet	16,0	0,73
Tarragona	6,5	0,48
Terrassa	7,9	0,62
Viladecans	4,3	0,64
Vilanova i la Geltrú	5,7	0,47

Nota: L'índex de normalització en l'accés dels infants estrangers a l'educació infantil (de primer i segon cicle) correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger sobre total i la presència d'infants estrangers al territori de referència (el valor 1 correspon a presència normalitzada).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Padró d'habitants.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER SECTORS DE TITULARITAT

Cal recordar que aquestes desigualtats en l'accés, com ja hem anat comentant, s'expliquen, en part, per la feblesa del sistema públic d'educació infantil a Catalunya, especialment de primer cicle, que no arriba a cobrir el 50% de l'oferta escolar (47,0%). Aquesta etapa educativa prèvia a l'escolarització obligatòria no està garantida de forma universal pel sistema, i el sector públic és més que mai important perquè tendeix a millorar l'accessibilitat dels col·lectius amb dificultats socioeconòmiques. En aquest sentit, la taula 10 mostra com a partir del curs 2002-2003, després d'un període d'un cert estancament, l'oferta pública d'educació infantil, tant de primer com de segon cicle, ha tendit a guanyar pes. El pla del Govern de creació de places escolars públiques d'educació infantil de primer cicle durant el període 2004-2008 pot contribuir encara més a reforçar aquesta tendència, així com també a promoure les condicions per a la igualtat en l'accés de determinats col·lectius a l'educació infantil.

En relació amb aquest aspecte, però, cal prendre en consideració un altre risc: per a l'equitat educativa, és important que l'oferta pública augmenti i estengui l'escolarització primerenca entre els diversos grups socials, però també que el sector privat incrementi la seva accessibilitat envers els grups socialment més precaritzats. La segregació escolar públic-privat, alhora que amenaça la qualitat de l'educació del sector de titularitat que assumeix l'escolarització dels grups amb més dificultats socioeconòmiques i socio-educatives, limita les oportunitats dels infants i famílies de baix capital econòmic i cultural de compartir el seu procés d'escolarització amb altres realitats socioeconòmiques i socioculturals. Com dèiem, aquesta convivència interclassista i intercultural és important per evitar la reproducció cultural de la desigualtat, ja que minimitza l'impacte que exerceix el capital educatiu familiar en les trajectòries escolars dels infants i adolescents procedents d'entorns socials i familiars més precaris. Les dades de la taula 10, però, indiquen que, en els darrers anys, aquesta distribució de l'alumnat estranger per sector de titularitat s'ha produït de manera cada cop menys equitativa. L'índex d'equitat ha augmentat any rere any, fins al punt que el curs 2005-2006 el sector públic escolaritzava quatre vegades més (3,9) alumnat estranger que el sector privat. El curs 2006-2007, després de molts anys d'evolució negativa, és el primer que experimenta una millora en l'equitat (l'índex es redueix i passa a ser del 3,6).

Taula 10.

Evolució del pes del sector públic a l'educació infantil a Catalunya i Espanya (1996-2007)

Catalunya	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Educació infantil	54,7	54,7	55,1	55,0	54,6	54,7	55,9	57,1	58,4	59,4	60,5
1r cicle	35,6	36,1	36,1	36,0	35,2	34,8	37,9	39,4	42,2	44,4	47,0
2n cicle	59,2	59,2	60,0	60,0	60,1	60,6	61,5	62,7	63,7	64,5	65,2
% alumnat estranger total	-	-	-	1,8	2,2	3,3	5,0	7,0	7,6	8,0	8,3
% alumnat estranger al sector públic	-	-	-	2,4	3,1	4,8	7,0	10,1	10,9	11,4	11,7
% alumnat estranger al sector privat	-	-	-	0,9	1,2	1,6	2,5	3,0	3,1	3,1	3,2
Índex d'equitat	-	-	-	2,6	2,6	2,9	2,8	3,4	3,5	3,9	3,6
Espanya	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Educació infantil	67,6	67,6	67,7	67,0	66,3	65,5	65,3	65,0	64,8	64,5	64,2
1r cicle	42,5	43,4	43,8	44,7	43,9	43,4	42,0	41,9	42,6	42,8	43,2
2n cicle	69,3	69,3	69,5	68,9	68,4	68,1	68,2	68,3	68,5	68,4	68,3
% alumnat estranger total	-	-	-	1,5	2,1	3,2	4,7	5,8	6,0	6,3	6,7
% alumnat estranger al sector públic	-	-	-	1,7	2,5	3,9	5,7	7,2	7,5	8,0	8,5
% alumnat estranger al sector privat	-	-	-	1,1	1,4	1,9	2,7	3,2	3,2	3,2	3,4
Índex d'equitat	-	-	-	1,6	1,8	2,0	2,1	2,2	2,3	2,5	2,5

Nota: L'índex d'equitat correspon a: Percentatge d'alumnat estranger (sector públic) / Percentatge d'alumnat estranger (sector privat). Una distribució equitativa d'alumnat estranger per sectors de titularitat comporta un Índex d'equitat igual a 1. Quan l'índex és superior a 1, com succeeix en el cas de Catalunya, indica un desequilibri de l'escolarització de l'alumnat estranger en benefici del sector públic. Com més s'allunya el valor de l'índex de l'1, menys equitativa és la distribució de l'alumnat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació.

Respecte al conjunt de l'Estat (64,2%), Catalunya presenta un menor pes del sector públic en l'educació infantil (60,5%), essent una de les comunitats autònomes amb un percentatge inferior, només superat per Madrid (49,4%) i el País Basc (50,8%). A diferència de Catalunya, però, a Espanya el sector públic tendeix a perdre pes amb el pas dels anys, tant en el primer cicle d'educació infantil com en el segon. La taula 11 mostra com les diferències més importants entre comunitats autònomes es troben en el primer cicle, etapa educativa no universalitzada. Catalunya (47,0%) se situa lleugerament per sobre de la mitjana estatal (43,2%) i, si prenem com a referència les comunitats autònomes amb taxes d'escolarització de 0 a 2 anys més altes, està situada també per sobre d'Aragó (39,5%) i Madrid (32,8%), però clarament per sota del País Basc (52,9%) i Navarra (100,0%). Paradoxalment, sorprèn l'escàs pes de l'oferta pública a comunitats autònomes amb un PIB per càpita baix, com Andalusia (1,0%) o Extremadura (9,2%), territoris menys rendibles per a la provisió privada i més necessitada d'oferta accessible econòmicament, així com la importància del sector en comunitats autònomes amb un PIB per càpita alt, com Navarra (100,0%) i el País Basc (52,9%).

El dèficit de provisió d'oferta pública es produeix principalment en el segon cicle d'educació infantil. Mentre la taxa d'escolarització pública al primer cicle, recollida a la taula 11, és més elevada a Catalunya (13,6%) que al conjunt de l'Estat (7,4%), en el segon cicle el nostre país té una taxa inferior (62,3%, per sota del 67,1% corresponent a la mitjana estatal). En el primer cicle, comunitats com Navarra (22,9%) i el País Basc (23,6%) tenen taxes d'escolarització al sector públic clarament superiors a Catalunya. En el segon cicle, en canvi, Navarra (60,1%), el País Basc (49,6%), Madrid (54,2%) i Balears (59,0%) tenen taxes situades per sota la mitjana catalana. En aquest sentit, el gràfic 4 posa de relleu la relació existent entre la provisió d'oferta pública a l'educació infantil i el PIB per càpita: en general, les comunitats econòmicament més riques tenen una menor provisió relativa d'oferta pública. No obstant això, cal destacar que aquesta relació existeix a l'educació infantil de segon cicle, on l'accés és universal, però no pas al primer cicle. Al primer cicle, la prioritat de les polítiques relacionades amb l'escolarització de la primera infància encara té un pes més important que els factors estrictament vinculats a la composició socioeconòmica de la població.

Taula 11.

Percentatge de l'alumnat en el sector públic per comunitats autònomes (2006-2007)

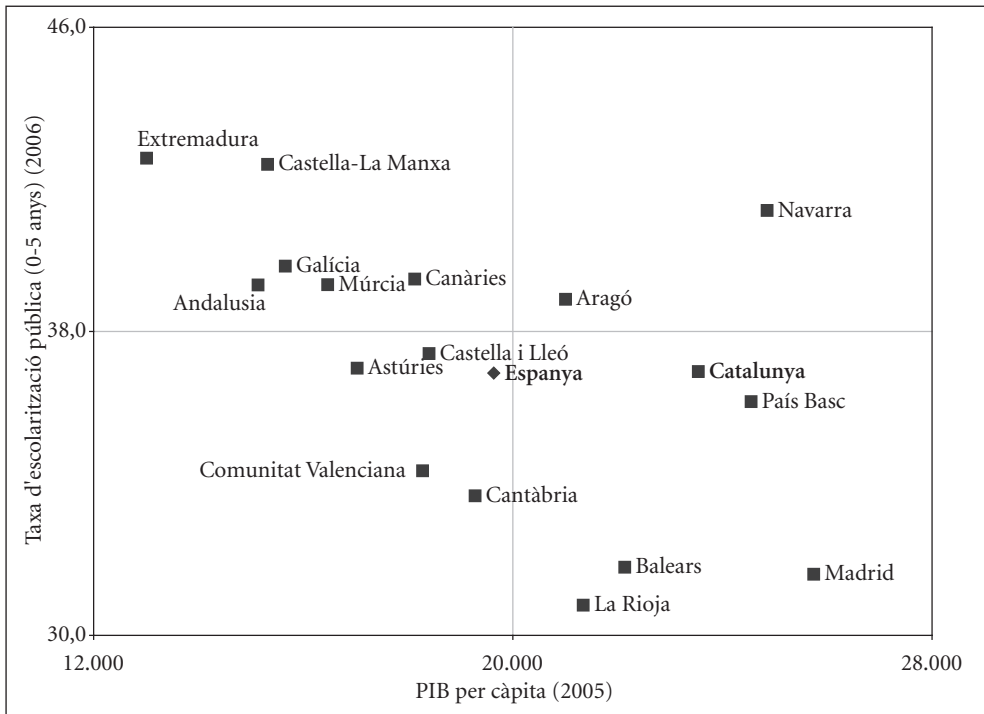
Comunitat autònoma	Taxa d'escolarització pública (2005-2006)	Taxa d'escolarització pública 1r cicle (2005-2006)	Taxa d'escolarització pública 2n cicle (2005-2006)	Percentatge de l'alumnat en el sector públic (0-5 anys)	Percentatge de l'alumnat en el sector públic (0-2 anys)	Percentatge de l'alumnat en el sector públic (3-5 anys)	% alumnat estranger total	% alumnat estranger en el sector públic	Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sector de titularitat
Espanya	36,9	7,4	67,1	64,2	43,2	68,3	6,7	8,5	2,5
Andalusia	39,2	0,1	78,1	75,7	1,0	78,8	4,2	4,8	2,1
Aragó	38,8	10,8	67,3	60,8	39,5	67,4	9,0	11,3	2,1
Astúries	37,0	5,2	69,3	69,1	78,4	68,3	2,7	3,0	1,6
Balears	31,8	4,5	59,0	60,5	48,2	61,9	10,7	14,1	2,6
Canàries	39,4	0,0	73,6	74,1	-	74,1	5,5	6,4	2,2
Cantàbria	33,7	6,3	63,0	65,5	59,9	66,4	3,6	3,6	1,0
Castella i Lleó	37,4	5,5	68,6	64,7	43,2	67,4	6,0	7,6	2,6
Castella-La Manxa	42,4	0,7	83,1	80,7	27,1	82,1	6,9	7,6	1,8
Catalunya	36,9	13,6	62,3	60,5	47,0	65,2	8,3	11,7	3,6
Com. Valenciana	34,3	3,9	65,7	65,8	36,9	69,4	7,5	10,1	3,9
Extremadura	42,6	0,5	81,2	76,9	9,2	78,8	2,9	3,5	3,6
Galícia	39,7	12,2	67,4	68,4	73,9	67,5	1,9	2,3	2,0
Madrid	31,6	10,4	54,2	49,4	32,8	55,6	9,2	13,5	2,7
Múrcia	39,2	8,4	71,4	69,9	60,6	71,3	9,3	11,5	2,7
Navarra	41,2	22,9	60,1	69,9	100,0	61,9	6,6	8,0	2,3
País Basc	36,1	23,6	49,6	50,8	52,9	49,7	3,4	4,8	2,4
La Rioja	30,8	0,0	64,2	62,1	0,0	65,1	12,7	15,7	2,0
Ceuta	32,8	0,0	69,9	70,1	0,0	73,2	0,9	1,4	-
Melilla	40,4	0,0	79,2	75,5	41,9	81,4	4,8	6,3	18,6

Nota: L'índex d'equitat correspon a: Percentatge d'alumnat estranger (sector públic) / Percentatge d'alumnat estranger (sector privat). Una distribució equitativa d'alumnat estranger per sectors de titularitat comporta un índex d'equitat igual a 1. Quan l'índex és superior a 1, com succeeix en el cas de Catalunya, indica un desequilibri de l'escolarització de l'alumnat estranger en benefici del sector públic. Com més s'allunya el valor de l'índex de l'1, menys equitativa és la distribució de l'alumnat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació.

Gràfic 4.

Relació entre la taxa d'escolarització al sector públic (0-5 anys) i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística.

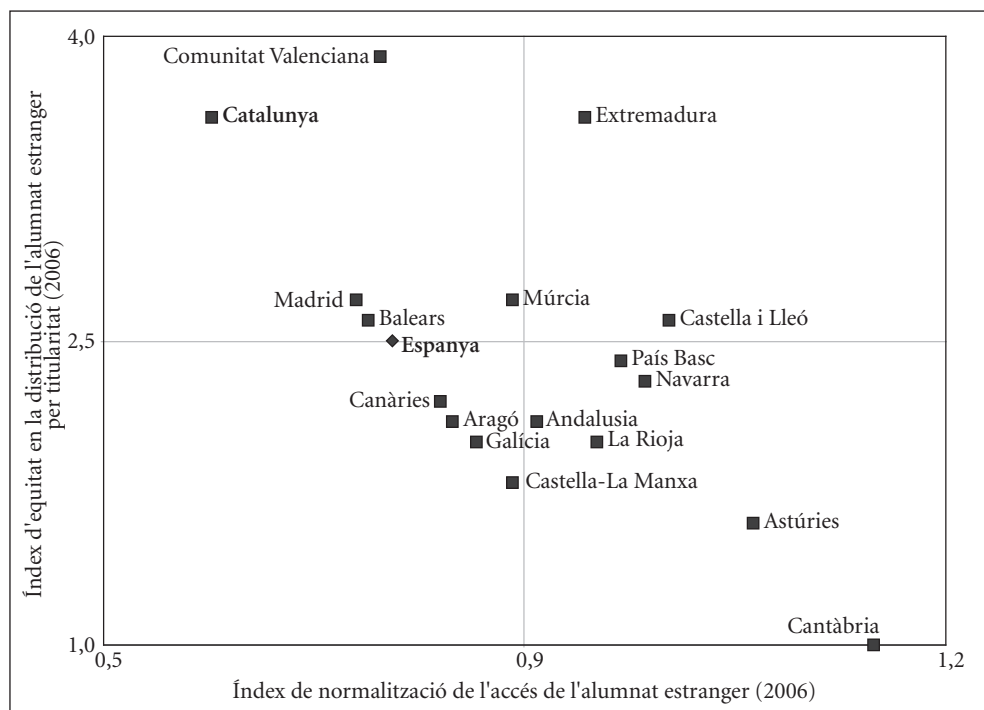
Els dèficits de provisió d'oferta pública són alguns dels factors que incideixen en l'equitat de l'accés al sistema educatiu. El gràfic 5 posa en relació els dos indicadors d'equitat que hem utilitzat per a la comparativa entre comunitats autònomes. L'índex de normalització és un indicador sobre la desigualtat en l'accés, mentre que l'índex d'equitat és un indicador sobre la segregació escolar per sectors de titularitat. En ambdós casos, i per a l'educació infantil, Catalunya és una de les comunitats autònomes amb un menor pes del sector públic, i és la comunitat amb una realitat d'accés menys equitativa, juntament amb la Comunitat Valenciana. En l'altre extrem, encara que

amb taxes d'escolarització molt inferiors al cas català, hi trobem Astúries i Cantàbria, comunitats amb un pes elevat del sector públic. Tot i així, val a dir que el País Basc, amb una taxa d'escolarització superior i amb un pes del sector públic inferior a Catalunya, presenta una situació més equitativa.

A més de reduir les desigualtats d'accés, l'oferta pública també és important perquè garanteix la provisió de places en aquells territoris menys poblats, menys atractius pel sector privat. El mapa 4 il·lustra aquesta circumstància per comarques. En zones

Gràfic 5.

Relació de l'índex de normalització de l'accés de l'alumnat estranger i l'índex d'equitat en la distribució per sectors de titularitat per comunitats autònomes (2005-2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística.

eminentment rurals, amb poca densitat poblacional, com passa en comarques de les Terres de l'Ebre (el Montsià, 90,3%, o la Terra Alta, 94,8%) i de l'Alt Pirineu (l'Alta Ribagorça, 100,0%, el Pallars Sobirà, 100,0%, o Val d'Aran, 100,0%), el percentatge de l'alumnat d'educació infantil de primer i segon cicle al sector públic supera el 90%. En canvi, en comarques urbanes com ara el Barcelonès (39,1%) o el Vallès Occidental (58,2%), els percentatges són inferiors al 60%. El Barcelonès és la comarca que presenta un pes menys important del sector públic, tant al primer (22,2%) com al segon cicle d'educació infantil (45,1%).

Convé destacar que els desequilibris territorials són més importants a l'educació infantil de primer cicle, on la lògica de distribució de l'oferta per sector de titularitat no sempre respon a criteris demogràfics. Així, per exemple, el Baix Ebre comptaria amb una oferta eminentment privada (34,9%) i, en canvi, l'Anoia (58,7%), el Bages (69,0%) i l'Alt Penedès (76,8%), comarques de la Regió Metropolitana de Barcelona, tenen una oferta eminentment pública. Les polítiques locals relacionades amb l'escolarització de la primera infància expliquen, en part, aquesta situació.

Precisament, el mapa de llars d'infants elaborat pel Govern català evidencia les importants desigualtats entre comarques en l'escolarització pública. Com ja hem dit, aquestes situacions, generalment no sempre explicables per criteris demogràfics, són provocades pels diferents graus d'intervenció i implicació de les administracions locals en el desenvolupament de l'oferta. En casos com el Baix Ebre, la provisió d'oferta pública és escassa (amb nivells de cobertura de la demanda potencial inferiors al 15%), mentre que en casos com l'Anoia, el Bages i l'Alt Penedès el desenvolupament de l'oferta pública és més elevat (amb nivells de cobertura superiors al 25%). El mapa 5 recull les diferències per comarques en la taxa d'escolarització pública (educació infantil de primer cicle). El pla 2004-2008 de creació de 30.000 places públiques preveu corregir progressivament aquests desequilibris, tot garantint mínims d'oferta pública (amb nivells de cobertura no inferiors al 25%) a aquelles comarques amb municipis menys poblats.

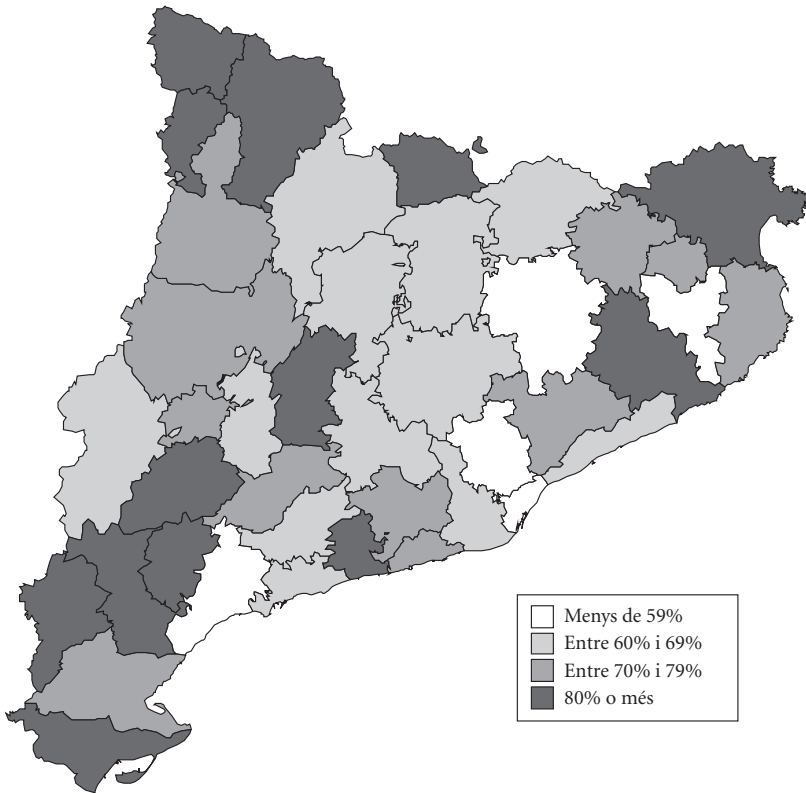
La importància dels factors locals de tipus polític es posen de manifest en analitzar el pes del sector públic per municipis (taula 12). D'una banda, és cert que en general els

municipis (i els districtes de la ciutat de Barcelona) amb rentes per càpita superiors, amb més possibilitats d'accés al sector privat, com passa amb Sant Cugat del Vallès, Girona o els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i Les Corts, tenen els percentatges més baixos d'escolarització en el sector públic (o a la inversa, com succeeix amb Cornellà del Llobregat o els districtes de Nou Barris o Ciutat Vella). Ara bé, d'altra banda, també és cert que hi ha municipis amb una composició socioeconòmica eminentment de classe treballadora —com ara Badalona, Santa Coloma de Gramanet, Cerdanyola del Vallès o Mollet del Vallès—, que compten amb un pes del sector públic comparativament baix (especialment a l'educació infantil de primer cicle). Això es produeix quan les taxes d'escolarització del municipi són baixes, en part com a conseqüència dels dèficits de polítiques educatives dirigides a la creació de places públiques, en part perquè les dificultats econòmiques d'una part significativa del municipi no afavoreixen un major desenvolupament del sector privat.

Els factors polítics també són importants per analitzar l'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sector de titularitat (vegeu el mapa 6). Destaca, en positiu, la situació del Berguedà (1,0), l'Alt Urgell (1,5), la Conca de Barberà (1,3), la Segarra (0,9), l'Urgell (1,1), la Garrotxa (1,4) i Osona (1,3). Convé recordar que la Segarra (24,8%), l'Urgell (20,0%), la Garrotxa (21,0%) i Osona (19,9%) són quatre de les comarques catalanes que presenten un pes demogràfic dels infants estrangers al territori més elevat. Les polítiques locals de redistribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat i la implicació del sector privat en la seva acollida expliquen aquests resultats. En negatiu, convé destacar els índexs d'equitat del Baix Penedès (12,9), el Baix Ebre (5,5), l'Alt Camp (13,4), el Montsià (5,4), el Segrià (6,4), el Vallès Occidental (5,5), el Barcelonès (5,2), el Gironès (5,3) i el Solsonès (36,6). Precisament, el Barcelonès (15,4%), el Gironès (21,0%) i el Solsonès (20,7%) són tres de les comarques amb un pes del fet migratori més important.

Mapa 4.

Percentatge de l'alumnat d'educació infantil en el sector públic (2005-2006)

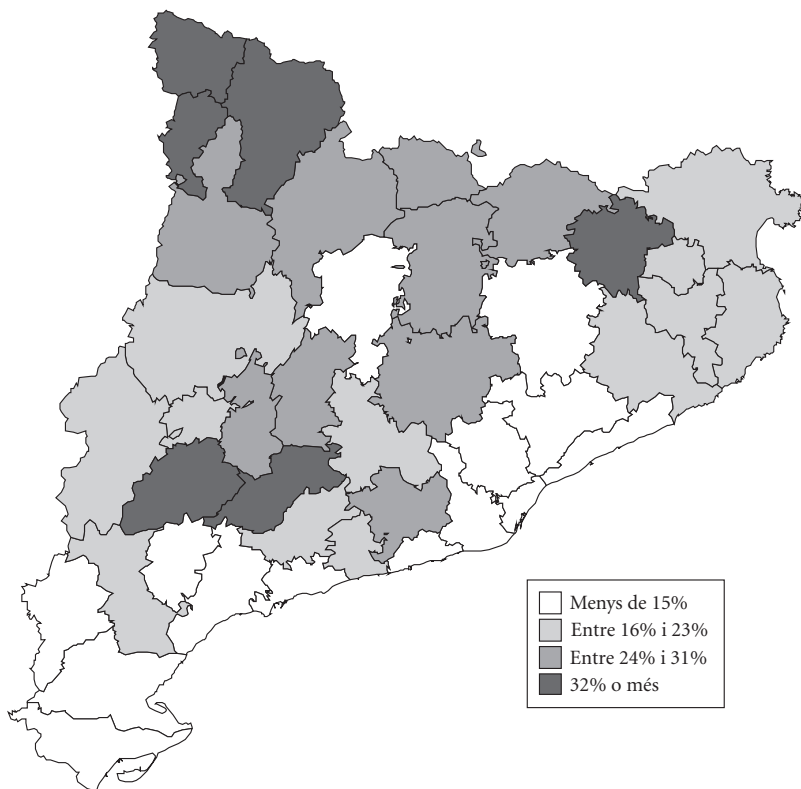
Comarques amb valors majors	
Alta Ribagorça	100,0
Pallars Sobirà	100,0
Priorat	100,0
Val d'Aran	100,0
Terra Alta	94,8
Montsià	90,3

Comarques amb valors menors	
Solsonès	60,1
Gironès	58,7
Osona	58,4
Baix Camp	58,3
Vallès Occidental	58,2
Barcelonès	39,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

Mapa 5.

Taxa d'escolarització pública de l'alumnat de 0 a 2 anys (2005-2006)

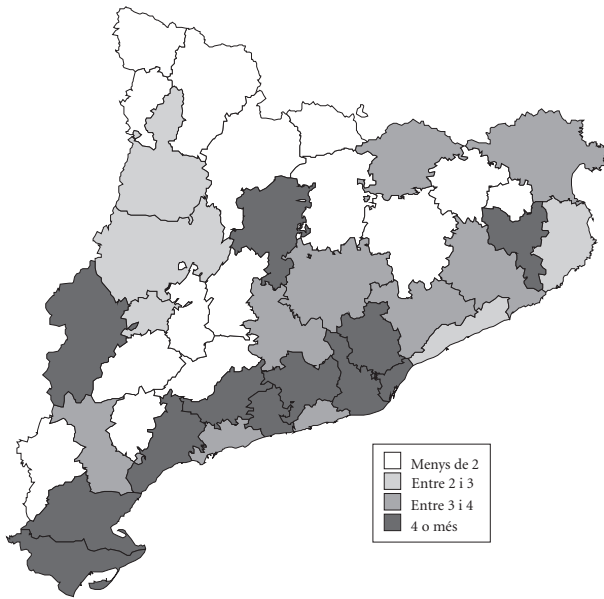
Comarques amb valors majors	
Alta Ribagorça	54,2
Pallars Sobirà	52,9
Garrigues	40,7
Garrotxa	37,4
Val d'Aran	33,9
Conca de Barberà	33,6

Comarques amb valors menors	
Terra Alta	11,2
Baix Camp	11,0
Vallès Occidental	10,2
Montsià	9,4
Tarragonès	9,1
Barcelonès	7,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

Mapa 6.

Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sector de titularitat (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Solsonès	36,6
Alt Camp	13,4
Baix Penedès	12,9
Segrià	6,4
Baix Llobregat	5,8
Baix Ebre	5,5

Comarques amb valors menors	
Garrotxa	1,4
Conca de Barberà	1,3
Osona	1,3
Urgell	1,1
Berguedà	1,0
Segarra	0,9

Nota 1: A educació infantil, les comarques de l'Alta Ribagorça, la Cerdanya, el Pallars Sobirà, el Pla de l'Estany, el Priorat, la Terra Alta i la Val d'Aran no tenen sector privat. L'índex d'equitat, doncs, no és pertinent.

Nota 2: L'índex d'equitat correspon a: Percentatge d'alumnat estranger (sector públic) / Percentatge d'alumnat estranger (sector privat). Una distribució equitativa d'alumnat estranger per sectors de titularitat comporta un Índex d'equitat igual a 1. Quan l'índex és superior a 1, com succeeix en el cas de Catalunya, indica un desequilibri de l'escolarització de l'alumnat estranger en benefici del sector públic. Com més s'allunya el valor de l'índex de l'1, menys equitativa és la distribució de l'alumnat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

Taula 12.

Taxa d'escolarització pública i percentatge d'alumnat al sector públic per municipis més grans de 50.000 habitants (2005-2006)

Àmbit territorial	Taxa d'escolarització pública		Percentatge d'alumnat en el sector públic	
	Educació infantil 1r cicle	Educació infantil 2n cicle	Educació infantil 1r cicle	Educació infantil 2n cicle
Badalona	2,7	49,5	12,7	50,5
Barcelona	8,5	40,5	22,9	40,7
1. Ciutat Vella	13,7	46,1	48,4	57,9
2. Eixample	3,8	26,9	10,2	32,2
3. Sants-Montjuïc	11,1	42,8	28,0	52,3
4. Les Corts	10,2	46,7	17,2	26,0
5. Sarrià-Sant Gervasi	2,2	18,0	4,0	13,3
6. Gràcia	3,5	45,5	10,4	45,3
7. Horta-Guinardó	12,8	50,4	30,5	45,2
8. Nou Barris	15,7	44,3	47,3	53,1
9. Sant Andreu	11,0	47,5	37,1	48,9
10. Sant Martí	6,7	53,7	24,4	58,3
Castelldefels	3,6	57,0	21,0	76,0
Cerdanyola del Vallès	2,7	69,7	9,0	71,0
Cornellà de Llobregat	10,3	66,2	59,4	77,5
Girona	13,9	58,7	29,7	54,7
Granollers	6,9	58,2	23,1	54,4
Hospitalet de Llobregat, l'	5,3	49,3	23,0	52,9
Lleida	11,6	56,3	29,2	53,1
Manresa	20,4	48,3	54,6	50,2
Mataró	14,2	51,3	57,7	50,8
Mollet del Vallès	4,0	69,9	19,4	69,3
Prat de Llobregat, el	9,0	74,8	33,4	78,9
Reus	3,6	58,0	13,5	56,2
Rubí	3,2	56,1	37,2	65,3
Sabadell	5,8	63,4	24,7	60,4
Sant Adrià de Besòs	9,8	38,1	35,3	44,0
Sant Boi de Llobregat	4,8	60,1	36,2	60,0
Sant Cugat del Vallès	10,8	42,6	25,8	44,5
Santa Coloma de Gramenet	2,2	72,3	20,4	76,7
Tarragona	6,0	57,8	24,1	57,2
Terrassa	10,1	51,2	39,5	53,4
Viladecans	6,2	64,5	38,6	69,9
Vilanova i la Geltrú	16,0	61,3	70,3	64,7

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació.

PROVISIÓ DE PROFESSIONALS A L'ESCOLARITZACIÓ

Per minimitzar l'impacte de la segregació escolar sobre la qualitat de l'educació, és fonamental garantir la provisió de professionals necessaris. De fet, la suficiència i la qualificació dels professionals a l'educació infantil són aspectes que han generat, i generen, una controvèrsia important en el sector, especialment perquè la demanda creix i exerceix pressió sobre l'oferta, i aquesta es troba en ple procés d'expansió (també a l'educació infantil de segon cicle). Cada cop accedeixen més infants al sistema, i això exigeix saber la quantitat i les característiques dels recursos humans que necessita el mateix sistema per gestionar aquest creixement. El desenvolupament del pla de creació de places públiques de llars d'infants durant el període 2004-2008 i l'aplicació del Decret 282/2006, de 4 de juliol, pel qual es regulen els requisits dels centres i s'estableixen les ràtios de qualitat mínimes, representa un impuls per a la contractació de professionals especialistes a Catalunya.

La taula 13 mostra alguns indicadors sobre l'evolució dels professionals que intervenen en aquesta etapa educativa, i manifesta com, a partir del curs 2003-2004, Catalunya ha experimentat una acceleració en els ritmes de contractació de mestres especialistes d'educació infantil, amb increments anuals que giren a l'entorn del 10%. A més de l'aplicació dels diversos decrets relatius a la matèria, aprovats pel Govern, i de l'increment de l'oferta, aquí cal afegir també l'impacte de la implantació de la sisena hora als centres públics de primària, que ha suposat una demanda professional creixent sobre el cos de mestres.

L'evolució de la contractació d'especialistes d'educació infantil (amb un creixement del 57,9% d'ençà del curs 1999-2000) ha generat increments que estan per sobre dels experimentats per l'alumnat d'educació infantil en el mateix període (amb un 38,0% a partir del curs 1999-2000). Això significa que el personal docent augmenta, i ho fa a un ritme superior al d'incorporació d'alumnat al sistema. Val a dir, però, que aquesta tendència s'acompleix en l'educació infantil de segon cicle, però no pas al primer cicle. En el primer cicle, la tendència de creixement del nombre de professionals (amb un 56,6%) és menor que la corresponent al nombre d'alumnat (amb un 60,8%). De fet, alguns treballs exploratoris, com l'informe extraordinari que ha impulsat recentment

Taula 13.

Índex d'evolució de professorat a Catalunya i a Espanya per titularitat (1999-2000=100) (de 1999-1998 a 2006-2007)

Total	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total infantil i primària	100,0	101,6	103,5	106,1	110,4	115,9	120,4	135,8
Especialista d'educació infantil	100,0	103,9	110,0	114,4	126,7	137,6	146,2	157,9
Alumnat d'educació infantil	100,0	103,6	107,7	113,7	120,4	126,6	132,5	138,0
Centres d'educació infantil	100,0	106,5	114,0	123,8	132,9	144,8	156,6	-
Centres d'educació infantil (Espanya)	100,0	109,3	124,0	137,8	156,4	176,7	200,9	-
Centres d'educació infantil i centres d'educació primària	100,0	101,3	103,5	106,6	111,5	117,8	122,9	-
Centres d'educació infantil i centres d'educació primària (Espanya)	100,0	113,0	122,7	136,6	147,3	157,0	164,8	-
Públic	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total infantil i primària	100,0	101,1	102,7	106,4	111,9	118,6	124,3	148,6
Especialista d'educació infantil	100,0	102,9	106,9	114,3	125,6	137,8	147,8	165,0
Alumnat d'educació infantil	100,0	103,0	107,3	115,8	125,1	134,4	143,2	152,0
Centres d'educació infantil	100,0	105,8	114,0	139,7	158,4	185,2	211,5	-
Centres d'educació infantil (Espanya)	100,0	109,5	120,1	133,5	149,9	165,7	191,2	-
Centres d'educació infantil i centres d'educació primària	100,0	101,1	102,7	106,5	112,0	118,7	124,4	-
Centres d'educació infantil i centres d'educació primària (Espanya)	100,0	113,8	123,4	137,4	148,0	157,2	164,4	-
Privat	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total infantil i primària	100,0	102,4	104,7	105,8	108,3	112,0	114,8	117,6
Especialista d'educació infantil	100,0	105,2	114,5	114,7	128,4	137,4	143,9	147,8
Alumnat d'educació infantil	100,0	104,4	108,2	111,2	114,7	117,0	119,6	120,8
Centres d'educació infantil	100,0	106,9	114,0	114,3	117,7	120,6	123,9	-
Centres d'educació infantil (Espanya)	100,0	109,1	128,2	142,6	163,5	188,5	211,5	-

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació.

el Síndic de Greuges sobre l'escolarització dels infants de zero a tres anys (Síndic de Greuges, 2007), apunten que encara hi ha llars d'infants que estan infraqualificades i infraprofessionalitzades, que compten amb menys mestres i professionals dels que pertocaria per llei.

Per sectors de titularitat, les dades posen de manifest l'esforç inversor fet pel Govern en la contractació de professionals i en la promoció de l'oferta escolar pública. Així, el creixement experimentat pel sector públic ha estat proporcionalment superior que el privat, tant en la provisió de mestres especialistes (increments d'ençà el curs 1999-2000 del 65,0% al sector públic i del 47,8%, al privat) com de professionals als centres d'educació infantil (111,5% i 23,9%, respectivament). L'increment de l'alumnat d'educació infantil també ha estat superior al sector públic (52,0% vs. 20,8%). En aquest sentit, si hom compara l'increment de professionals i d'alumnat, s'adona que augmenta proporcionalment més els professionals al sector privat que al públic.

La comparativa respecte a Espanya (vegeu la taula 14) mostra com el creixement de professionals en el cas català ha estat més moderat, tant pel que fa als centres d'educació infantil (56,6% a Catalunya vs. 100,9%, al total espanyol) com als centres d'educació infantil i primària (22,9% vs. 64,8%). Aquests resultats s'expliquen perquè Espanya parteix, proporcionalment, d'una menor oferta escolar d'educació infantil, per la qual cosa la inversió ha de ser més gran i l'evolució és més sensible a l'increment. Només els professionals que treballen en centres públics d'educació infantil de primer cicle experimenten un increment més elevat a Catalunya (111,5% vs. 91,2%). Cal tenir present que, mentre que l'escolarització al conjunt de l'Estat s'expandeix principalment mitjançant el sector privat, a Catalunya ho fa a través del sector públic. De les comunitats autònomes amb nivells d'escolarització més elevats a l'etapa d'educació infantil, la situació de Catalunya és molt similar a la del País Basc, encara que amb un creixement comparativament superior. Pel que fa a Madrid, l'increment dels professionals és més gran que el de Catalunya, encara que aquest increment es produeix també i molt especialment al sector privat.

Taula 14.

Índex d'evolució de professorat al curs 2005-2006 per comunitats autònomes (1999-2000=100)

Comunitat autònoma	Centres d'educació infantil (total)	Centres d'educació infantil (públic)	Centres d'educació infantil i centres d'educació primària (total)	Centres d'educació infantil i centres d'educació primària (públic)
Espanya	200,9	191,2	164,8	164,4
Andalusia	193,2	163,7	156,2	156,5
Aragó	795,2	1532,0	136,5	125,9
Astúries	275,7	341,2	144,7	144,9
Balears	188,5	220,7	180,1	179,7
Canàries	66,1	59,4	188,3	188,7
Cantàbria	165,0	155,4	174,8	168,2
Castella i Lleó	311,2	280,6	153,7	152,5
Castella-La Manxa	173,9	296,8	227,8	227,5
Catalunya	156,6	211,5	122,9	124,4
Comunitat Valenciana	270,7	221,3	324,6	336,3
Extremadura	113,8	113,7	237,2	239,0
Galícia	98,2	108,9	110,7	112,0
Madrid	276,8	181,4	211,4	193,1
Múrcia	192,2	199,2	265,4	267,9
Navarra	73,8	200,0	114,9	116,7
País Basc	139,3	221,9	115,4	117,4
La Rioja	880,0	-	129,2	126,3
Ceuta	111,1	-	2314,3	6280,0
Melilla	383,3	100,0	129,7	126,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació.

La taula 15 mostra les ràtios d'alumnat per professional i grup. Sobre la base d'aquests criteris, les dades semblen indicar que, en general, les condicions que troba l'alumnat d'educació infantil de primer cicle a Catalunya són lleugerament més favorables que al conjunt de l'Estat. De mitjana, els mestres atenen menys infants (8,9 alumnes per professor a Catalunya, per 10,3 a Espanya), encara que el nombre d'alumnes per grup és equivalent (13,8 a Catalunya, i a Espanya). El País Basc, Madrid i Navarra, entre d'altres, tenen ràtios més favorables, especialment al sector públic.

Taula 15.

Indicadors relacionats amb la provisió de professionals per titularitat de centre i comunitats autònomes (2004-2005 i 2006-2007)

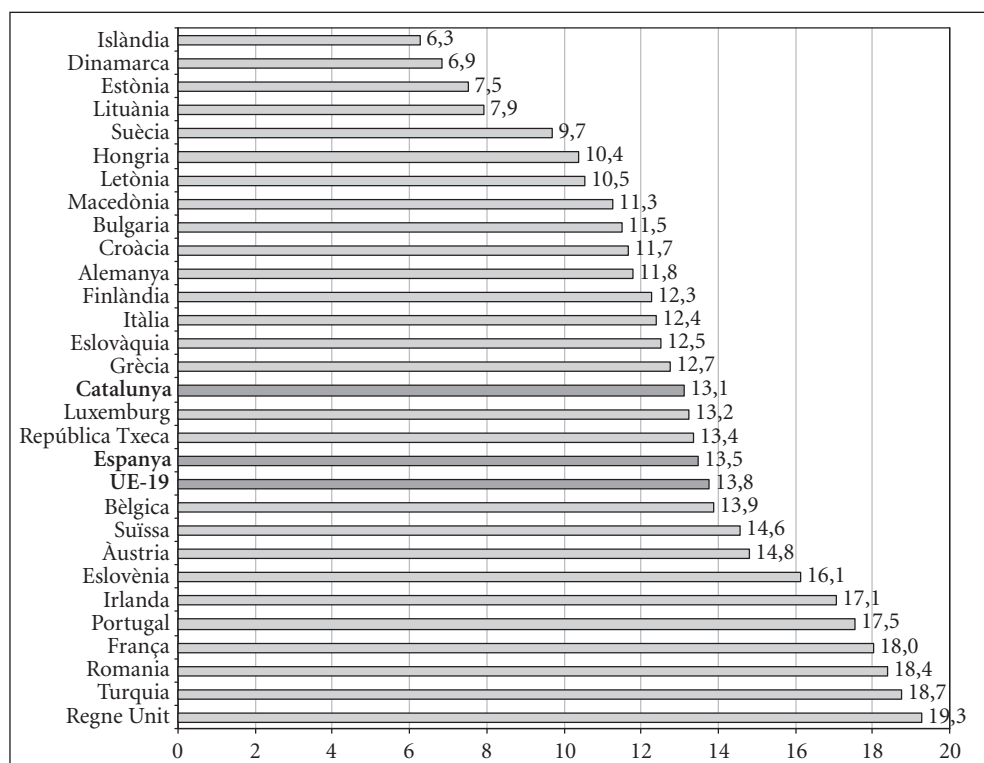
Comunitat autònoma.	Alumnat / professor. Centres d'educació infantil (2004-2005)	Alumnat / professor. Centres d'educació infantil (2004-2005)	Alumnat / professor. Centres d'educació infantil (2004-2005)	Alumnat / unitat. Educació infantil 1r cicle	Alumnat / unitat. Educació infantil 1r cicle	Alumnat / unitat. Educació infantil 1r cicle	Alumnat / unitat. Educació infantil 2n cicle	Alumnat / unitat. Educació infantil 2n cicle	Alumnat / unitat. Educació infantil 2n cicle
	Total	Públic	Privat	Total	Públic	Privat	Total	Públic	Privat
Espanya	10,3	9,9	10,6	13,8	13,1	14,4	21,3	20,3	23,8
Andalusia	13,5	14,2	12,6	14,9	12,4	14,9	22,0	21,5	24,1
Aragó	10,9	9,6	11,7	13,6	12,5	14,3	20,2	19,2	22,6
Astúries	12,8	12,8	12,8	13,3	12,7	16,3	18,7	17,2	22,8
Balears	10,9	9,1	12,6	14,2	13,2	15,3	22,9	21,5	25,6
Canàries	12,9	13,8	11,6	-	-	-	21,2	20,5	23,2
Cantàbria	11,3	11,4	11,3	15,1	14,7	15,7	19,9	18,7	22,7
Castella i Lleó	10,7	9,6	12,1	14,6	13,8	15,2	19,1	17,8	22,6
Castella-La Mancha	10,7	10,2	11,1	15,2	11,3	17,4	19,2	18,6	23,0
Catalunya	8,9	8,7	9,0	13,8	13,4	14,0	22,7	22,1	24,0
Comunitat Valenciana	12,8	12,2	13,2	15,3	14,8	15,6	21,4	20,3	24,3
Extremadura	15,5	14,6	17,0	15,0	6,3	17,5	18,7	17,6	24,3
Galícia	11,8	11,1	16,5	-	-	-	17,9	16,4	22,2
Madrid	8,7	7,3	9,9	13,6	12,3	14,3	22,7	21,5	24,3
Múrcia	11,1	11,6	10,1	13,9	13,4	14,8	22,6	21,6	25,4
Navarra	13,3	8,3	13,8	11,8	11,8	-	20,3	18,3	24,7
País Basc	40,9	101,1	21,8	13,3	13,1	13,5	19,6	17,5	22,2
La Rioja	10,6	-	10,6	13,1	-	13,1	22,1	20,9	24,8
Ceuta	12,1	-	12,1	22,0	-	22,0	24,7	23,8	27,1
Melilla	13	18,8	10,9	18,1	17,5	18,6	26,5	26,2	27,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació.

Per titularitat, el sector públic té millors ràtios que el privat, tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat. En general, doncs, les condicions que estaria oferint el sector públic serien més favorables a l'hora de garantir la qualitat educativa. Respecte a la mitjana estatal, la ràtio d'alumnes per professor que mostra Catalunya és més positiva

Gràfic 6.

Ràtio d'alumnat per professor a l'educació infantil (CITE o) per països de la Unió Europea (2004)

Nota: La dada de Catalunya és orientativa, i està extrapolada a partir de les ràtios que calcula el Ministeri per a centres d'educació infantil i total de centres, ponderada pel nombre d'alumnes d'educació infantil de primer i segon cicle. Les dades de Dinamarca, República Txeca i la Unió Europea estan extretes de l'OCDE.

Font: Eurostat.

en ambdós sectors de titularitat, però només ho és en el sector privat quant al nombre d'alumnes per grup. De fet, tot i que el sector públic té millors condicions que el privat, les diferències de ràtios entre Catalunya i Espanya són més grans en el sector privat. Comparativament parlant, doncs, la situació del sector privat contribueix a explicar més les diferències de qualitat del sistema entre Catalunya i Espanya. Mentre Catalunya és la comunitat que presenta ràtios més baixes en el sector privat, és superada per moltes altres comunitats autònomes en el sector públic (especialment quant a les ràtios d'alumnes per grup).

En el cas de l'educació infantil de 2n cicle, Catalunya comptaria amb pitjors condicions respecte al conjunt de l'Estat, tant en el sector públic com en el privat. En aquest cas, només disposem de les ràtios d'alumnat per unitat, i les dades posen de manifest que Catalunya és una de les comunitats autònomes amb ràtios més elevades, només superades per Balears, Ceuta i Melilla.

Finalment, des d'una perspectiva internacional, el gràfic 6 mostra com la ràtio d'alumnes per professor de l'educació infantil de 1r i 2n cicle a Catalunya està situada a nivells similars que la mitjana de la Unió Europea, lleugerament per sota de països capdavanters quant a la provisió de serveis d'educació i cura a la primera infància, com són els països nòrdics, però lleugerament per sobre de bona part dels països del seu entorn immediat, com França i Portugal. La diversitat de models d'atenció educativa dels infants en l'etapa prèvia a l'escolarització universal o obligatòria no aconsella extreure gaire conclusions al respecte.

EN SÍNTESI...

EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ A L'EDUCACIÓ INFANTIL DE PRIMER I SEGON CICLE

- En el darrer decenni, l'evolució de l'accés a l'educació infantil de primer cicle a Catalunya ha estat clarament positiva, amb un creixement sostingut del 91,8%. En aquest període, ha augmentat l'oferta, especialment de titularitat pública, i

també la demanda educativa. L'increment d'oferta escolar s'ha accentuat especialment a partir del 2002. Al segon cicle, actualment l'evolució també és creixent, especialment al sector públic, encara que aquest creixement ve precedit d'un període de retrocés experimentat fins l'any 2001. L'augment de la natalitat i els fluxos immigratoris expliquen aquesta evolució positiva actual.

- Les diferències entre sectors de titularitat en el primer cicle s'expliquen per l'esforç que està fent l'Administració en cobrir els dèficits estructurals d'oferta. En el segon cicle, en canvi, l'augment del pes del sector públic s'explica principalment per diferències entre sectors en l'acollida del fet migratori.
- L'evolució recent de la taxa d'escolarització de zero a dos anys s'ha caracteritzat per un augment progressiu d'ençà del curs 2001-2002. L'evolució de la taxa de tres a cinc anys, en canvi, presenta una tendència negativa. Després d'un període d'assoliment del 100% d'escolarització, l'augment del fet migratori i possibles desajustos en la seva acollida educativa immediata poden explicar el decreixement de la taxa d'escolarització a aquesta edat.
- Malgrat els dèficits d'oferta, Catalunya presenta unes taxes d'escolarització de zero a dos anys comparativament positives. A escala estatal, Catalunya (32,1%) està entre les comunitats capdavanteres, situada només per darrera del País Basc (48,3%) i Madrid (32,9%). Les comunitats autònomes amb un PIB per càpita més elevat són les que presenten taxes més altes. A escala europea, Catalunya també presenta una bona posició, situada prop del llindar del 33% marcat com a objectiu per al 2010 per part del Consell Europeu. Cal tenir present que el model d'atenció a la primera infància que té Catalunya és eminentment escolar, fet no compartit per molts altres països, els quals, tot i presentar taxes d'escolarització més baixes, tenen polítiques d'atenció a la primera infància més diversificades —programes de cura a domicili, llicències parentals prolongades i retribuïdes, etc.—, amb nivells de cobertura superiors.
- Pel que fa als infants de tres a cinc anys, Catalunya té una taxa d'escolarització lleugerament inferior a la del conjunt de l'Estat. L'impacte del fet migratori i el pes rellevant de l'activitat econòmica estacional són alguns dels factors que expliquen que l'escolarització a aquesta edat no sigui del 100%. No obstant això, cal tenir present que, a escala europea, Catalunya és un dels països capdavanteres en el nivell d'escolarització. El Consell d'Europa estableix com a objectiu

per al 2010 assolir que el 90% dels infants de tres anys estiguin escolaritzats, i Catalunya està molt ben posicionada davant d'aquest repte.

- Existeixen desigualtats territorials importants en l'accés a l'educació infantil de primer cicle a Catalunya. L'anàlisi territorial posa de manifest la importància dels factors de caràcter socioeconòmic i polític per entendre els nivells d'escolarització a aquesta edat.

DESIGUALTATS D'ACCÉS I DESENVOLUPAMENT DEL SECTOR PÚBLIC

- Existeixen importants desigualtats en l'accés a l'educació infantil de primer cicle. Els fills i filles dels grups socials amb més capital econòmic i cultural són els que accedeixen més a aquesta etapa educativa. Les desigualtats relacionades amb el capital educatiu dels progenitors són més pronunciades que respecte al capital econòmic.
- Les desigualtats d'accés també afecten l'origen. El curs 2005-2006 l'accés dels infants estrangers (8,1%) és menor del que correspondria pel seu pes demogràfic (13,6%), la qual cosa indica un dèficit de normalització. Precisament, des d'una perspectiva evolutiva, l'índex de normalització en el darrer trienni ha seguit una tendència negativa (malgrat l'augment del nombre d'alumnes estrangers). Respecte a Espanya, Catalunya mostra un índex de normalització pitjor, i és la comunitat autònoma que presenta majors nivells de desigualtat en l'accés.
- Hi ha diferències importants entre comarques i entre municipis pel que fa al nivell de normalització en l'accés de l'alumnat estranger. Les diferències s'expliquen principalment per les polítiques locals d'acollida dels infants estrangers al sistema educatiu.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER SECTORS DE TITULARITAT

- Catalunya presenta un pes més baix del sector públic en l'educació infantil que Espanya. A diferència de Catalunya, però, a Espanya el sector públic tendeix a perdre pes amb el pas dels anys, tant en el primer cicle d'educació infantil com en el segon. De fet, el pes del sector públic a Catalunya només és superior que a Madrid i al País Basc. Pel que fa al primer cicle, el sector públic no arriba a

cobrir el 50% de l'oferta escolar. Val a dir, però, que a partir del curs 2002-2003, després d'un període d'un cert estancament, l'oferta pública d'educació infantil, tant de primer com de segon cicle, ha tendit a guanyar pes.

- Catalunya, només després de la Comunitat Valenciana, és la comunitat que presenta una menor equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat. En els darrers cursos, la distribució de l'alumnat estranger s'ha produït de manera cada cop menys equitativa. El curs 2005-2006 el sector públic escolaritzava quatre vegades més (3,9) alumnat estranger que el sector privat. El curs 2006-2007, després de molts anys de tendència negativa, és el primer que experimenta una millora en l'equitat de la distribució de l'alumnat estranger.

PROVISIÓ DE PROFESSIONALS A L'ESCOLARITZACIÓ

- A partir del curs 2003-2004, Catalunya ha accelerat el ritme de contractació de professionals d'educació infantil. A l'educació infantil de segon cicle, aquest ritme de creixement és superior al d'incorporació d'alumnat a aquest nivell educatiu. Al primer cicle, en canvi, creix més l'alumnat que el nombre de professionals.
- Aquest creixement de professionals és més accentuat al sector públic que al privat, tal i com també succeeix amb l'alumnat. De fet, en comparar l'increment de professionals amb el d'alumnat, hom s'adona que augmenten proporcionalment més els professionals al sector privat que al públic.
- A Catalunya, aquest increment de professionals és inferior que el que ha experimentat en els darrers anys el conjunt de l'Estat.
- Catalunya presenta millors ràtios d'alumnes per professional que l'Estat espanyol, tant en el sector públic com en el privat (educació infantil de primer cicle). De fet, a escala estatal, Catalunya és la segona comunitat, només superada per Madrid, amb una ràtio d'alumne per professional més baixa. A escala europea, Catalunya se situa en una posició pitjor, lleugerament per sota dels països nòrdics, encara que amb nivells similars a la mitjana de la UE.
- La ràtio d'alumnes per professional al sector públic és més positiva que la del sector privat. Aquestes diferències, que tenen efectes sobre la qualitat, s'expliquen, en part, per les diferències en el pes demogràfic del context on s'ubiquen els

centres públics i els privats. En entorns rurals, on hi ha una concentració menor de la demanda educativa, hi ha una presència més alta de centres públics.

- Pel que fa a la ràtio d'alumnes per unitat, Catalunya presenta una situació més negativa respecte a l'Estat espanyol, especialment a l'educació infantil de segon cycle. Per comunitats autònomes, Catalunya només presenta una millor situació que Balears, Ceuta i Melilla.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses dels ensenyaments preobligatoris a Catalunya

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • En els darrers anys, hi ha hagut un augment sostingut de l'escolarització en l'etapa preobligatòria, especialment en el sector públic. • Malgrat el dèficit d'oferta, Catalunya presenta una bona posició comparada pel que fa als nivells d'escolarització, tant a nivell estatal com europeu. Els objectius per al 2010 que el Consell d'Europa s'ha marcat per a aquesta etapa educativa ja s'han acomplert. • L'oferta pública mostra una tendència creixent. • Dels darrers anys, el curs 2006-2007 és el primer en què augmenta l'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat. • A Catalunya, l'educació infantil està incrementant el seu nombre de professionals, especialment en el sector públic. • A l'educació infantil de primer cycle, Catalunya és la segona comunitat autònoma amb una ràtio d'alumnes per professional més baixa. • El sector públic té millors ràtios d'alumnes per professional i per unitat que el sector privat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Catalunya presenta una de les taxes d'escolarització dels tres als cinc anys més baixes de l'Estat. • L'augment experimentat per l'escolarització al sector públic a l'educació infantil de segon cycle s'explica fonamentalment per diferències entre sectors de titularitat en l'assumpció de l'acollida de l'alumnat nouvingut. • Catalunya presenta un escenari poc diversificat pel que fa a les polítiques d'atenció i educació de la primera infància. • Existeixen desigualtats importants entre comarques en la provisió d'oferta d'educació infantil de primer cycle. • Existeixen desigualtats socials importants en l'accés a l'educació infantil de primer cycle. Aquestes desigualtats estan relacionades amb el capital econòmic i educatiu de la família d'origen. • Catalunya és la comunitat autònoma amb un dèficit de normalització més important en l'accés de l'alumnat estranger a l'educació infantil. En els darrers anys, l'evolució de l'índex de normalització ha estat negativa. • A l'educació infantil de primer cycle, l'oferta pública no arriba al 50%. En el conjunt de l'educació infantil, és una de les comunitats autònomes amb un pes més baix del sector públic. • Catalunya és la segona comunitat autònoma amb una menor equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat. En els darrers cinc anys, l'evolució ha estat clarament negativa. • A Catalunya, la tendència de creixement del nombre de professionals contractats és menys pronunciada que al conjunt de l'Estat. • A l'educació infantil de primer cycle creix proporcionalment més l'alumnat que el nombre de professionals. No pas a l'educació infantil de segon cycle. - Pel que fa a l'educació infantil de segon cycle, Catalunya presenta una de les ràtios d'alumnes per unitat més elevades de l'Estat espanyol.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X. i ALBAIGÉS, B. (2006). “Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya”, a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

ESPING-ANDERSEN, G. (2006). “El doble avantatge de l'educació dels menors de tres anys”, a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

FERRER, F. (dir.) (2006). *Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Informes Breus, 1.

GONZÁLEZ, M. J. (2005) “Igualando por la base: oportunidades de educación y de cuidado de la primera infancia en España”, a NAVARRO, V. (coord.) *La situación social en España*. Barcelona: Ed. Biblioteca Nueva, Vol.I.

GONZALEZ, M. J. (2006). “L'escolarització dels més petits: anàlisi del creixement i ús de les llars d'infants a Catalunya”, a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

OCDE (2006). *Starting Strong II: Early Childhood Education and Care*. OCDE.

SÍNDIC DE GREUGES (2007). *L'escolarització de 0 a 3 anys a Catalunya*. Informe extraordinari, setembre de 2007. Barcelona: Síndic de Greuges.

④ Els ensenyaments obligatoris

Molts dels dèficits actuals del sistema educatiu a Catalunya, que s'observen a través de l'anàlisi comparada amb altres països europeus, tenen alguna connexió, directa o indirecta, amb el desenvolupament tardà que ha viscut l'anomenada "escola de masses" al nostre país. Precisament, aquest procés d'expansió educativa, que no es va desenvolupar definitivament fins a mitjan anys vuitanta, es va consolidar pròpiament amb la plena escolarització de la població en el període d'edat obligatòria —i amb la posterior ampliació d'aquest període fins als setze anys amb l'aprovació de la LOGSE l'any 1990.

En l'actualitat, garantida la plena escolarització en aquesta etapa, l'atenció se centra més a promoure la qualitat de la formació impartida, a millorar els resultats educatius i a fomentar la promoció escolar dels alumnes als ensenyaments postobligatoris. Donat que es tracta de l'educació bàsica, obligatòria i garantida per a tothom, també esdevé prioritari que aquesta etapa es desenvolupi en condicions d'equitat i comprensivitat reals i efectives, és a dir, que sigui capaç d'oferir oportunitats educatives en igualtat als diferents grups socials.

La centralitat de l'equitat i la qualitat als ensenyaments obligatoris, a més de la plena escolarització, es troba clarament reflectida en les estratègies en educació i formació dels diferents organismes internacionals. Per exemple, dels sis objectius principals definits per la UNESCO en el seu programa *Educació per a Tothom* per al 2015, tres fan referència als ensenyaments obligatoris en aquests mateixos termes. En concret,

el programa compromet els governs a treballar per (1) assegurar que tots els infants tinguin accés i conclouin amb èxit una educació primària gratuïta i obligatòria de qualitat, especialment els que es troben en situacions difícils i els que pertanyen a minories ètniques; (2) aconseguir la igualtat de gènere en els ensenyaments primaris i secundaris; i (3) millorar tots els aspectes qualitatius de l'educació, garantint els paràmetres més elevats, per aconseguir resultats d'aprenentatge reconeguts i mesurables (UNESCO, 2000).

El programa *Educació i Formació 2010* de la Unió Europea, en el marc de l'estratègia de Lisboa, també fa referència explícita a la promoció de l'equitat i la qualitat als ensenyaments obligatoris. Dels tres objectius estratègics generals que es proposa l'esmentat programa per al 2010, el primer se centra en la millora de la qualitat i l'eficàcia del sistema educatiu —la qual cosa implica, entre altres aspectes, desenvolupar les aptituds necessàries per a la societat del coneixement, incrementar la inversió en educació o promoure la formació de professors—; i el segon se centra en l'accés equitatiu a l'educació, i suposa integrar plenament els aspectes relacionats amb la igualtat d'oportunitats en els objectius i el funcionament del sistema educatiu i garantir que les persones més desafavorides tinguin oportunitats d'adquirir les capacitats necessàries i romanguin escolaritzades un cop acabats els ensenyaments obligatoris.

L'OCDE, per la seva banda, també ha desenvolupat una estratègia per garantir la qualitat i l'equitat de l'educació entre els seus països membres. Des d'aquesta perspectiva, cal mencionar el *Programme for International Student Assessment* (PISA), que compta actualment amb la participació d'una seixantena de països, i que consisteix en l'anàlisi dels processos d'adquisició de competències als ensenyaments obligatoris a través d'una prova d'avaluació administrada a alumnes de quinze anys. Malgrat que l'any 2006 s'ha fet la tercera onada —segona en què Catalunya pot obtenir resultats estadísticament representatius—, encara no s'han fet públics els resultats definitius. A tall metodològic, convé recordar que molts dels indicadors d'aquest capítol s'han obtingut a partir de les proves PISA de l'any 2003.

La importància de la qualitat i l'equitat en els ensenyaments obligatoris també es fa avinent a Catalunya, per exemple, en el Pacte Nacional per a l'Educació, signat pels

agents educatius l'any 2006. Aquest pacte, que orienta la política educativa al nostre país, entre altres mesures amb efectes directes sobre l'etapa obligatòria, contempla, d'una banda, incrementar la dotació de professionals als centres, implementar la sisena hora de primària als centres públics o consolidar el servei públic educatiu —factors claus per a la qualitat—, i, d'altra banda, garantir la gratuïtat de l'educació sufragada amb fons públics, estimular el desplegament dels plans educatius d'entorn (PEE) i de les aules d'acollida, potenciar la corresponsabilitat en l'escolarització d'alumnat amb necessitats educatives específiques o promoure ajudes per escolaritzar alumnat en situació socioeconòmica desfavorida, factors claus per a l'equitat.

L'“Acord estratègic per a la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana”, signat pels agents socials i econòmics l'any 2005, també contemplava actuacions específiques relacionades amb aquests àmbits de millora de l'escolarització obligatòria. Més concretament, aquest acord es proposa, entre altres objectius, combatre el fracàs escolar, donar suport als alumnes amb greus mancances educatives, fomentar la integració de l'alumnat nouvingut o impulsar el coneixement de la llengua anglesa i de les TIC a l'escola. Precisament, és interessant recordar que, en el marc d'aquest acord, s'ha publicat recentment l'*Informe per a la millora dels resultats del sistema educatiu a Catalunya* (CSASE, 2007), que analitza diferents dèficits relacionats amb l'escolarització obligatòria al nostre país.

EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ ALS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS

L'evolució que segueix l'escolarització als ensenyaments obligatoris, pel seu caràcter d'accés universal, reflecteix clarament les tendències sociodemogràfiques que ha experimentat el nostre país els darrers anys. El moviment de població que s'origina com a conseqüència de variacions en la natalitat i en els fluxos migratoris té una plasmació directa en la demografia educativa corresponent a aquesta etapa.

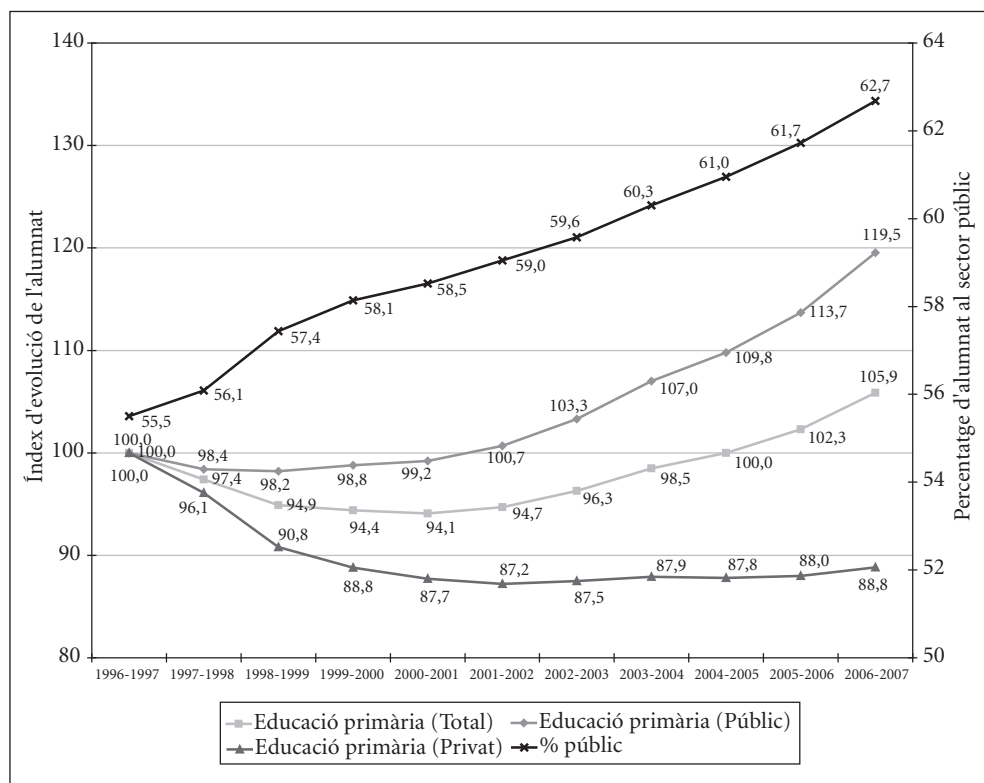
A grans trets, les tendències vénen marcades per una primera etapa de davallada demogràfica, durant la dècada dels vuitanta i noranta, per efecte de la disminució de la

natalitat a mínims històrics al nostre país, i una segona etapa de recuperació dels ritmes de creixement demogràfic, durant el darrer decenni, gràcies a l'activació dels fluxos migratoris i a l'increment de la natalitat, en part per l'arribada a una edat plenament reproductiva de les generacions filles del *baby boom* de la dècada del setanta.

En aquesta línia, el gràfic 1 conté l'evolució de l'educació primària, i en ell destaca un primer quinquenni caracteritzat per un decreixement de l'alumnat en un 6% i,

Gràfic 1.

Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació primària per sector de titularitat a Catalunya (1996-97=100) (de 1996-1997 a 2006-2007)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2006-2007).

a partir del curs 2001-2002, un segon quinquenni amb un creixement del 8%. Val a dir que aquest augment situa el nombre d'alumnes per sobre dels nivells existents a l'inici del període observat (índex 2006-2007=105,9). Aquesta evolució és l'exponent de les variacions demogràfiques que comentàvem anteriorment, i dóna continuïtat a la tendència ja exposada per a l'educació infantil de segon cicle, malgrat la seva forma més atenuada per no haver rebut encara en tota la seva extensió l'impacte de l'augment de la natalitat.

L'escolarització de l'alumnat nouvingut majoritàriament als centres públics fa que aquest sector assumeixi un pes cada cop més important (del 55,5% el curs 1996-1997, al 62,7% el curs 2006-2007). De fet, l'evolució de l'alumnat per titularitat està clarament diferenciada. D'ençà el curs 1996-1997, el sector públic experimenta un primer bienni de decreixement, del 2% (índex 1998-1999=98,2), seguit d'un fort creixement, del 15%, en els anys següents (índex 2006-2007=119,5). En canvi, el sector privat experimenta fins al curs 2001-2002 un fort retrocés, del 13% (índex 2001-2002=87,2), moment en què s'estabilitza el seu nombre d'alumnat escolaritzat (índex 2006-2007=88,8). L'ascens de la natalitat ha permès al sector privat aturar la seva davallada demogràfica. Precisament, en l'anàlisi de l'evolució de l'alumnat a l'educació infantil de segon cicle observàvem com els canvis en el comportament de la natalitat havien permès capgirar al sector privat la seva tendència decreixent amb un fort increment per sobre del 10%. Previsiblement també, doncs, aquesta tendència s'acabarà produint en els propers anys a l'educació primària.

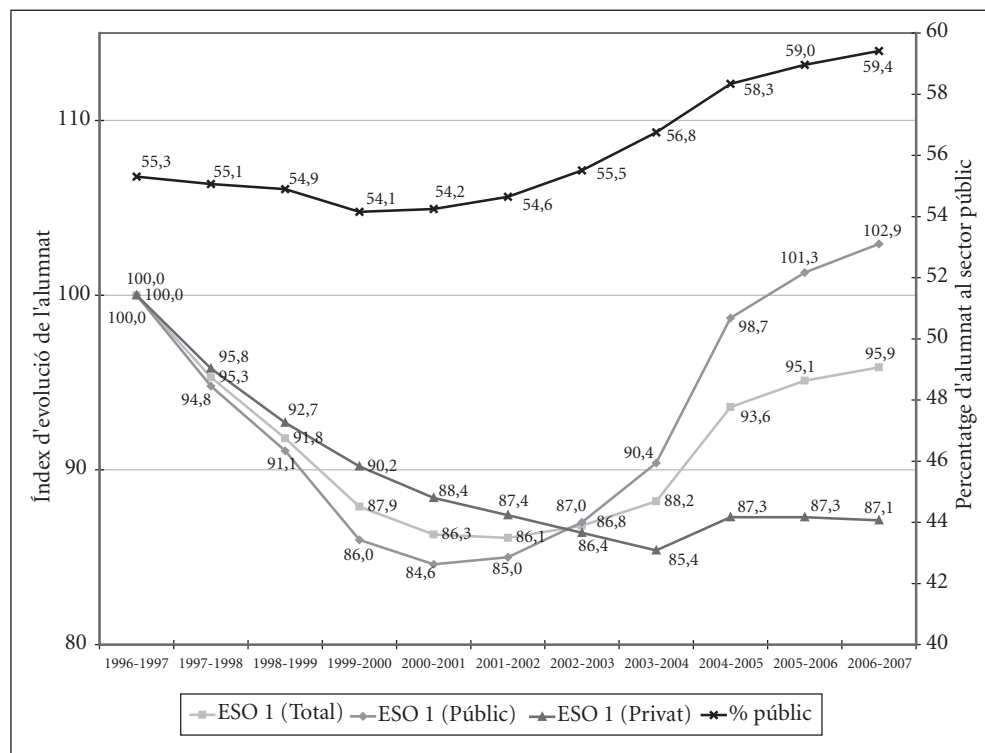
A l'educació secundària obligatòria, l'impacte de la recuperació de la natalitat encara no s'ha notat plenament. Això s'observa en el gràfic 2, que recull l'evolució de l'alumnat al primer cicle d'ESO: després d'un període de fort decreixement fruit de la davallada demogràfica (índex 2001-2002=86,1), l'increment aportat pels fluxos migratoris no ha estat suficient per recuperar el nombre d'alumnat escolaritzat a l'inici del període observat (índex 2006-2007=95,9).

Per entendre l'evolució de l'alumnat a l'educació secundària obligatòria, però, cal afegir un altre factor, no demogràfic sinó polític, com és l'aprovació de la LOGSE i la progressiva reordenació de les etapes educatives. Amb l'aprovació de la LOGSE, l'etapa

educativa corresponent als dotze i tretze anys d'edat (7è i 8è d'EGB per a la LGE) passava dels centres d'educació bàsica als centres d'educació secundària, especialment en el sector públic. En els centres privats, en canvi, com que la majoria d'ells ja integrava l'oferta de primària i secundària, l'aprovació de la LOGSE no incorporava gaire canvis al respecte. Aquest és un dels fets que podria explicar la davallada del pes del sector públic fins al curs 2000-2001 (índex 2000-2001=84,6), per sobre del sector privat (ín-

Gràfic 2.

Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació secundària obligatòria (1r cicle, més 7è i 8è d'EGB) per sector de titularitat a Catalunya (1996-97=100) (2006-2007)

Nota: La dada corresponent al curs 1996-1997 és fruit de la suma de la població escolaritzada al primer cicle d'ESO amb la darrera promoció d'alumnat escolaritzat a 7è i 8è d'EGB. Les dades a la resta de cursos són pròpiament d'alumnat escolaritzat a l'ESO.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2006-2007).

dex 2000-2001=88,4). En l'anuari anterior ja feiem referència a l'efecte "fugida" cap al sector privat que hauria causat la generalització de la LOGSE al nostre país (Bonal i Albaigés, 2006), com a conseqüència dels canvis en les preferències educatives de les classes mitjanes (Calero i Bonal, 2003; 2004).

A partir del curs 2000-2001, el sector públic aconsegueix remuntar la seva tendència, gràcies a l'escolarització de l'alumnat nouvingut, fins a situar-se per sobre dels nivells assolits a principis del període observat (índex 2006-2007=102,9). El sector privat, en canvi, com ja succeïa amb l'educació primària, d'ençà del curs 2000-2001 manté una tendència més estable (índex 2006-2007=87,1).

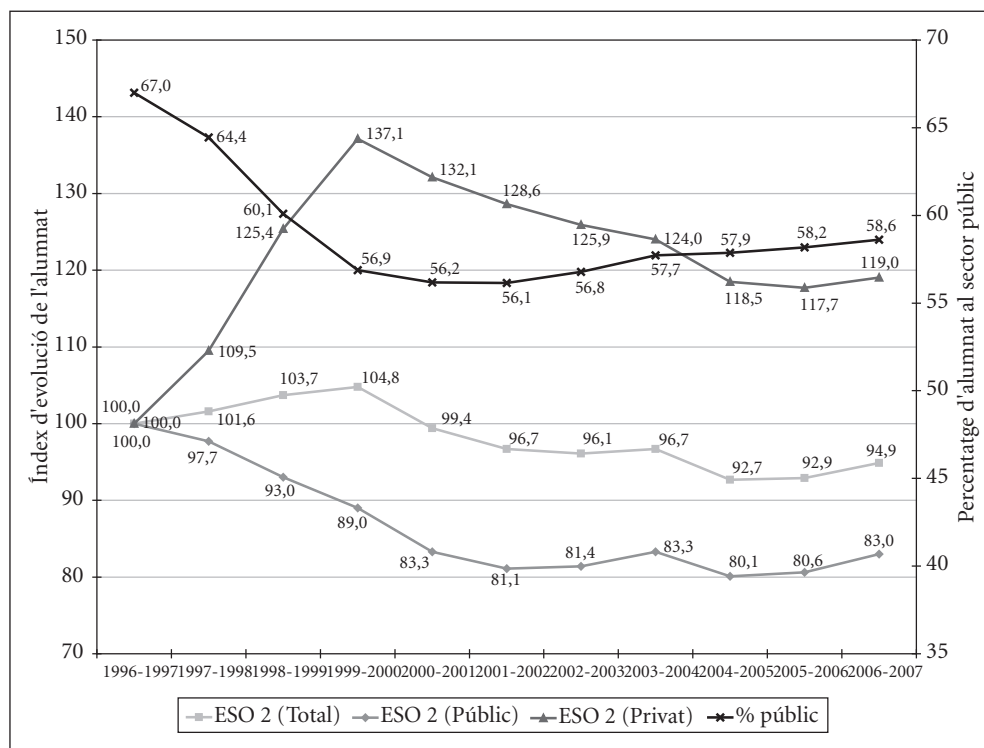
Finalment, el gràfic 3 conté l'evolució de l'alumnat al segon cicle d'ESO. L'ampliació de l'etapa obligatòria fins als 16 anys explica que, malgrat la davallada demogràfica, el nombre d'alumnat hagi experimentat un increment fins al curs 1999-2000 (índex 1999-2000=104,8), any en que es generalitza definitivament la LOGSE. Cal tenir present que l'edat de catorze i quinze anys, corresponent al segon cicle d'ESO, no era obligatòria per a la LGE (1r i 2n de BUP). Posteriorment, la davallada demogràfica pròpia d'aquest grup d'edat es fa evident, i es constata amb el fet que d'ençà del curs 1999-2000 el nombre d'alumnat hagi decrescut (índex 2006-2007=95,9).

Tal i com ja constatarem en *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*, en aquest cicle també s'evidencia l'efecte "fugida" del sector públic que va suposar, en part, l'aplicació de la LOGSE (Bonal i Albaigés, 2006). Així, el nombre d'alumnat al sector públic va decreixer substancialment fins al curs 2001-2002 (índex 2001-2002=81,1), i va passar de tenir un pes del 67,0% al curs 1996-1997, al 56,1%, mentre que el sector privat va augmentar considerablement la seva importància (índex 2001-2002=128,6). La tendència decreixent pròpia de la davallada demogràfica anteriorment comentada només s'atenua en el sector públic per l'impacte dels fluxos migratoris (índex 2006-2007=83,0), no pas en el sector privat (índex 2006-2007=119,0).

L'evolució de l'alumnat comparada amb el conjunt de l'Estat espanyol, tal i com mostra la taula 1, deixa entreveure un parell de diferències importants. En primer lloc, cal esmentar que a Espanya el nombre d'alumnes en els ensenyaments obligatoris ha

Gràfic 3.

Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació secundària obligatòria de segon cicle per sector de titularitat a Catalunya (1996-97=100) (de 1996-1997 a 2006-2007)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2006-2007).

mantingut una tendència decreixent sostinguda durant tot el període analitzat (índex 2006-2007=89,9), amb un cert estancament en els darrers anys. El menor impacte del fet migratori i la menor taxa de natalitat han provocat que, a diferència de Catalunya, no es produeixi una recuperació de l'evolució de l'alumnat escolaritzat.

I en segon lloc, per titularitat, cal destacar una pèrdua d'alumnat més gran a Espanya al sector públic (índex 2006-2007=87,2) que en el privat (índex 2006-2007=95,9),

Taula 1.

Índex d'evolució de l'alumnat a l'educació primària i secundària obligatòria per sector de titularitat a Catalunya i a Espanya (1996-97=100) (de 1996-1997 a 2006-2007)

Total ensenyaments obligatoris	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	97,8	96,1	95,1	93,5	93,2	94,1	95,8	97,1	98,7	101,4
Espanya	100,0	97,0	94,9	93,3	91,3	90,0	89,6	89,5	89,0	89,0	89,9
Sector públic	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	97,5	95,4	93,7	92,3	92,6	94,6	97,8	100,3	103,1	107,2
Espanya	100,0	96,9	93,3	90,2	87,8	86,3	86,2	86,3	86,0	86,1	87,2
Sector privat	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	98,2	96,9	97,0	95,1	94,0	93,5	93,2	92,7	92,7	93,4
Espanya	100,0	97,4	98,5	100,1	98,9	98,0	97,1	96,7	95,6	95,4	95,9
Educació primària	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	97,4	94,9	94,4	94,1	94,7	96,3	98,5	100,0	102,3	105,9
Espanya	100,0	97,5	95,5	94,1	92,9	92,2	92,2	92,4	92,0	92,5	94,5
EP, sector públic	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	98,4	98,2	98,8	99,2	100,7	103,3	107,0	109,8	113,7	119,5
Espanya	100,0	97,9	96,3	95,0	93,7	92,9	93,0	93,3	92,9	93,6	96,0
EP, sector privat	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	96,1	90,8	88,8	87,7	87,2	87,5	87,9	87,8	88,0	88,8
Espanya	100,0	96,7	93,9	92,3	91,3	91,0	90,7	90,8	90,2	90,4	91,6
Total ESO	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	98,4	97,6	96,1	92,7	91,2	91,3	92,3	93,2	94,0	95,4
Espanya	100,0	96,5	94,1	92,2	89,3	87,2	86,3	86,0	85,2	84,7	84,3
ESO, sector públic	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	96,4	92,1	87,6	83,9	82,9	84,0	86,6	88,8	90,3	92,3
Espanya	100,0	95,7	89,8	84,6	81,3	79,0	78,5	78,5	78,2	77,8	77,3
ESO, sector privat	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	101,5	106,2	109,5	106,4	104,3	102,6	101,2	100,1	99,8	100,2
Espanya	100,0	98,5	105,4	112,0	110,5	108,7	106,8	105,6	103,8	102,9	102,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació (2006-2007).

especialment pel que fa a l'educació secundària obligatòria. En aquest cas, l'efecte "fugida" abans esmentat en el segon cicle d'ESO podria haver estat més accentuat a Espanya que a Catalunya.

En qualsevol cas, tant a Catalunya com a Espanya, l'impacte de la LOGSE sobre l'evolució de l'escolarització és indubtable, especialment per a la població de catorze anys o més. La taula 2 posa de relleu com la taxa d'escolarització als quinze anys ha augmentat quasi deu punts percentuals, del 91% corresponent al curs 1994-1995 al 98,1% del curs 2005-2006. A més, Catalunya, que al principi del període comptava amb una taxa d'escolarització per sota la mitjana estatal, ha tingut una evolució més positiva, i actualment ja se situa lleugerament per sobre.

Taula 2.

Evolució de la taxa neta d'escolarització als quinze anys als ensenyaments obligatoris a Catalunya i a Espanya (de 1994-1995 a 2005-2006)

Àmbit territorial	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	91,0	91,6	92,6	94,4	93,6	97,2	99,2	98,9	98,6	100,0	99,3	98,1
Espanya	93,0	92,5	93,7	93,1	93,9	97,4	97,5	97,6	97,5	98,9	98,4	97,5

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

De fet, això s'explica, en bona part, pel mal comportament de l'escolarització en comunitats com les Balears (93,2%), Madrid (93,8%), Canàries (94,6%), Múrcia (95,7%) i la Comunitat Valenciana (95,9%), tal i com mostra la taula 3. El curs 1994-1995 aquestes comunitats presentaven taxes superiors a Catalunya, però amb el pas dels anys pràcticament no han millorat la seva escolarització. La prevalença del fet migratori i la importància dels mercats de treball informal en el sector turístic per a població jove sense qualificació són alguns dels factors que explicarien que les taxes d'escolarització als quinze anys siguin més baixes. Catalunya, que en aquests factors té un comportament similar, compta actualment amb una taxa d'escolarització als quinze anys clarament més alta.

La prevalença del fet migratori ha incidit negativament sobre la taxa d'escolarització als quinze anys per diversos factors que no atenyen exclusivament a la població d'origen immigrant, sinó també a grups d'autòctons amb condicions socioeconòmiques similars, o de determinades minories ètniques. Entre aquests factors, cal destacar la baixa escolarització de joves nouvinguts que arriben en edat d'escolaritzar-se al segon cicle d'ESO; la incorporació primerenca al mercat laboral, especialment intensiva en el treball informal, com a conseqüència de la precarietat socioeconòmica; o la prevalença de trajectòries d'adscripció familiar en arribar l'adolescència en determinats grups ètnics d'origen immigrant o autòcton. Aquest darrer factor s'observa clarament en comparar les taxes per gènere. La taula 3 evidencia que les noies, malgrat que posteriorment veurem com obtenen millors resultats i segueixen trajectòries educatives

Taula 3.

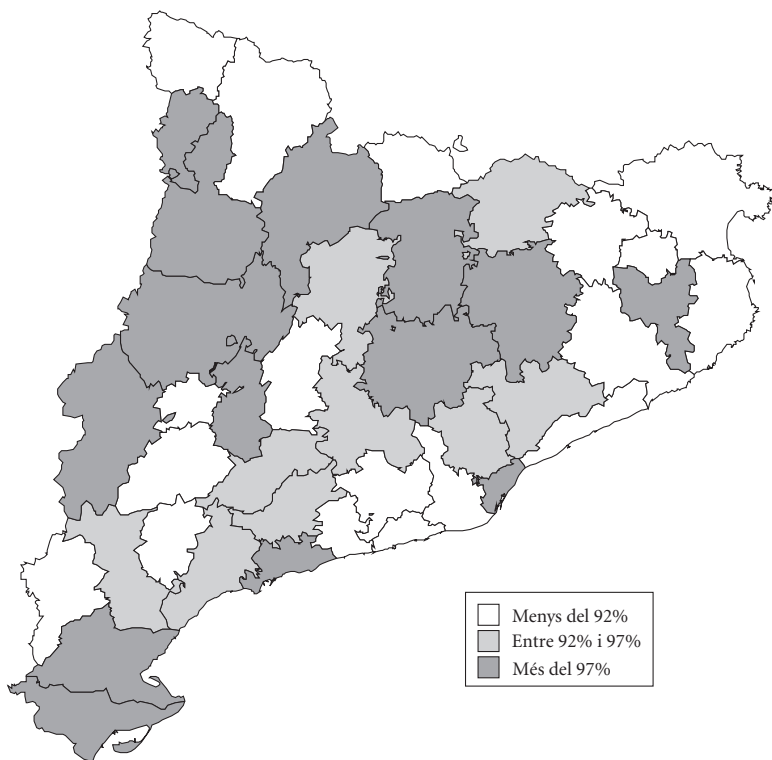
Evolució de la taxa neta d'escolarització als quinze anys per comunitats autònomes (1994-1995; 1999-2000 i 2005-2006)

Comunitat autònoma	1994-1995	1999-2000	2005-2006	Dones
Espanya	93,4	97,4	97,5	97,8
Andalusia	93,6	96,7	99,9	100,0
Aragó	94,2	99,1	97,2	95,5
Astúries	96,2	99,2	98,4	98,5
Balears	91,8	93,9	93,2	93,1
Canàries	100,0	97,1	94,6	95,3
Cantàbria	97,3	98,0	99,7	100,0
Castella i Lleó	97,2	100,0	100,0	100,0
Castella-La Manxa	87,7	96,0	99,2	98,9
Catalunya	91,1	97,2	98,1	97,4
Comunitat Valenciana	91,0	97,9	95,9	97,4
Extremadura	89,1	94,8	98,7	97,3
Galícia	94,0	100,0	98,9	100,0
Madrid	93,4	97,8	93,8	94,5
Múrcia	91,8	92,9	95,7	97,3
Navarra	88,9	96,2	96,2	96,6
País Basc	98,9	98,8	97,5	97,9
La Rioja	97,7	97,5	99,4	100,0
Ceuta	73,1	82,9	86,5	83,7
Melilla	77,0	87,5	95,1	98,7

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

Mapa 1.

Taxa d'escolarització de la població de quinze anys als ensenyaments obligatoris a Catalunya per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Berguedà	100,0
Urgell	102,0
Segrià	102,8
Noguera	103,6
Gironès	107,5
Alta Ribagorça	110,4

Comarques amb valors menors	
Pla d'Urgell	78,5
Cerdanya	78,9
Segarra	83,3
Val d'Aran	83,7
Selva	85,0
Pla d'Urgell	90,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006) i del Padró d'habitants (2006).

més dilatades en el temps, tenen una taxa d'escolarització als quinze anys sensiblement més baixa que els nois.

Les desigualtats territorials per comunitats autònomes també estan presents per comarques (vegeu el mapa 1). Destaca, per exemple, que les capitals de província presenten les taxes d'escolarització més elevades. La ubicació de determinades escoles de referència i la mobilitat per motius de feina que generen, com a pols d'atracció d'ocupació, provoquen aquests bons resultats. En canvi, podríem afegir que les comarques costaneres (amb l'excepció de les Terres de l'Ebre), eminentment turístiques, són les que tenen les taxes d'escolarització més baixes. En qualsevol cas, cal prendre amb precaució la interpretació d'aquests resultats, perquè poden veure's afectats per diferents distorsions. Per exemple, hi ha comarques amb taxes superiors al 100% perquè les dades de població, a 1 de gener de 2006, no coincideixen amb les dades d'alumnat matriculat. Així mateix cal considerar l'impacte dels falsos empadronaments en comarques com la Cerdanya, la Val d'Aran o altres zones turístiques costaneres.

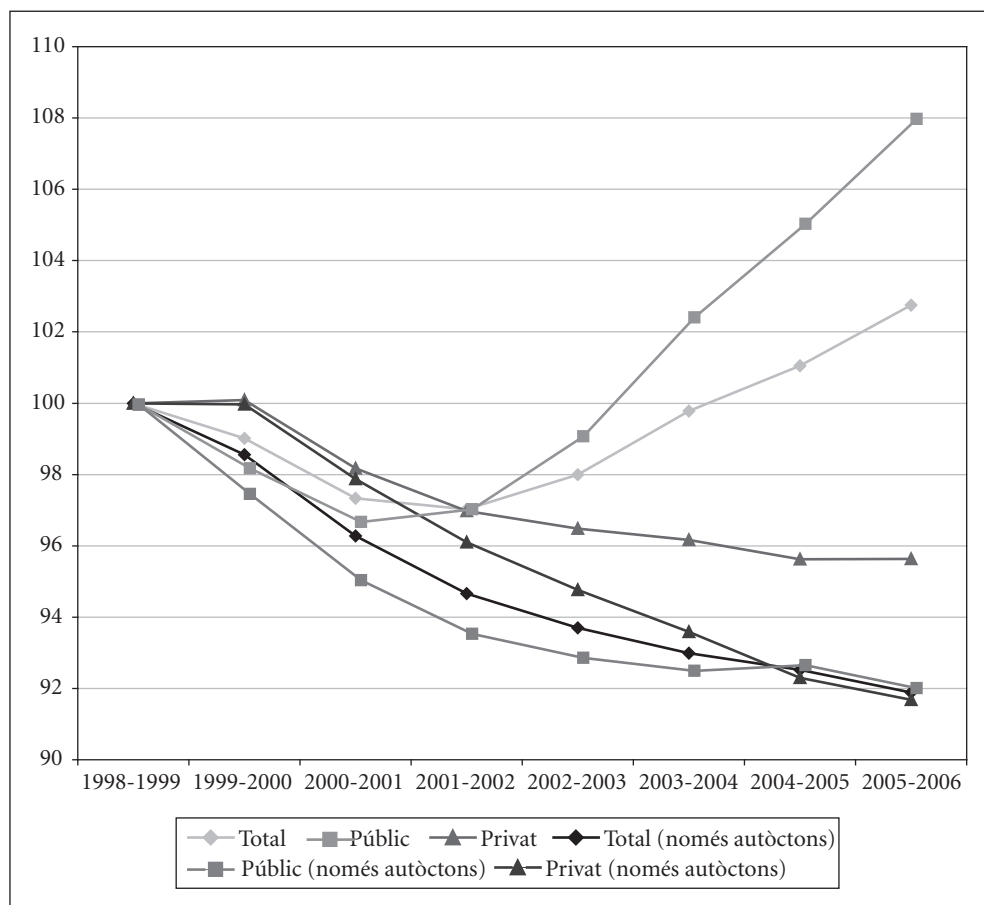
EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

La dimensió de l'impacte del fet migratori en el nostre sistema educatiu es posa de manifest en el gràfic 4, en què es compara l'evolució de l'alumnat total amb l'evolució de l'alumnat autòcton (sense comptabilitzar l'alumnat estranger). Sense l'aportació de l'alumnat estranger, el gràfic demostra que encara avui els ensenyaments obligatoris estarien perdent demanda. L'impacte del fet migratori en el sector públic és més gran que en el privat, com era previsible per la seva major implicació en l'escolarització de l'alumnat nouvingut. No obstant això, en el sector privat també el fet migratori també produeix un efecte significatiu, i contribueix a atenuar la davallada del seu alumnat.

La taula 4 mostra com la incorporació d'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris ha seguit un ritme quasi exponencial (índex 2006-2007=626,3). A Catalunya, l'increment d'alumnat estranger ha girat a l'entorn d'un 30% anual de mitjana durant el període analitzat, lleugerament més accelerat a l'educació primària que a l'educació secundària obligatòria. En aquest mateix període, el pes de l'alumnat estranger ha passat del 2,3% inicial, al curs 1999-2000, al 13,7% actual.

Gràfic 4.

Índex d'evolució de l'alumnat (total i autòcton) als ensenyaments obligatoris per sector de titularitat a Catalunya (1998-1999=100) (de 1998-1998 a 2005-2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Val a dir, però, que en els darrers dos anys s'ha produït una certa desacceleració dels ritmes de creixement, especialment a primària. Així, per exemple, el curs 2006-2007 l'increment d'alumnat estranger a l'educació primària ha estat del 15%, la meitat de

la mitjana del conjunt del període. A l'educació secundària obligatòria, en canvi, els ritmes de creixement encara es mantenen perquè es va incorporant l'alumnat procedent de primària, que ja tenia un pes més nombrós.

Convé destacar que a Catalunya l'impacte del fet migratori sobre el sistema educatiu ha estat més gran respecte al conjunt de l'Estat. A Espanya, el ritme de creixement ha estat una mica més moderat (índex 2006-2007=584,9), i el percentatge d'alumnat estranger sobre el total ha assolit valors també significatius, però més discrets (9,9% el curs 2006-2007) que Catalunya.

Taula 4.

Índex d'evolució i percentatge d'alumnat estranger a l'educació primària i secundària obligatòria (1999-2000=100) (de 1999-2000 a 2006-2007)

Ensenyaments obligatoris	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total Catalunya	100,0	124,1	179,6	262,1	369,6	444,7	545,2	626,3
Alumnat estranger (%)	2,3	2,9	4,3	6,2	8,6	10,2	12,3	13,7
Total Espanya	100,0	132,6	194,2	289,1	383,6	440,2	510,7	584,9
Alumnat estranger (%)	1,6	2,2	3,3	4,9	6,5	7,5	8,7	9,9
Educació primària	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total Catalunya	100,0	120,2	183,3	282,9	409,4	502,9	587,6	673,8
Alumnat estranger (%)	2,3	2,8	4,2	6,4	9	10,9	12,5	13,8
Total Espanya	100,0	135,1	199,5	301,4	397,6	452,9	520,8	595,3
Alumnat estranger (%)	1,7	2,4	3,5	5,4	7	8,1	9,2	10,3
ESO	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Total Catalunya	100,0	129,0	175,0	236,0	319,2	371,3	491,6	566,2
Alumnat estranger (%)	2,4	3,2	4,4	5,9	7,9	9,1	11,9	13,6
Total Espanya	100,0	128,7	186,4	270,8	362,7	421,3	495,8	569,5
Alumnat estranger (%)	1,5	2	2,9	4,3	5,7	6,7	7,9	9,2

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació (2006-2007).

De fet, Catalunya és la comunitat que, només després de Balears (15,5%), Madrid (14,8%) i la Rioja (14,8%), presenta un percentatge d'alumnat estranger més elevat (vegeu la taula 5). En l'altre extrem hi trobem Extremadura (2,8%), Galícia (3,4%), Astúries (4,7%), Andalusia (5,6%) i també el País Basc (5,8%). Al País Basc, per exemple, el sistema educatiu compta amb major despesa pública i, com veurem, obté millors resultats, però presenta una demografia socioeducativament menys complexa. Les diferències existents entre comunitats autònomes en el pes del fet migratori evidencien que les necessitats socioeducatives dels seus respectius sistemes educatius responen a lògiques fortament diferenciades, i requereixen recursos qualitativament i quantitativa també diferenciats.

Taula 5.

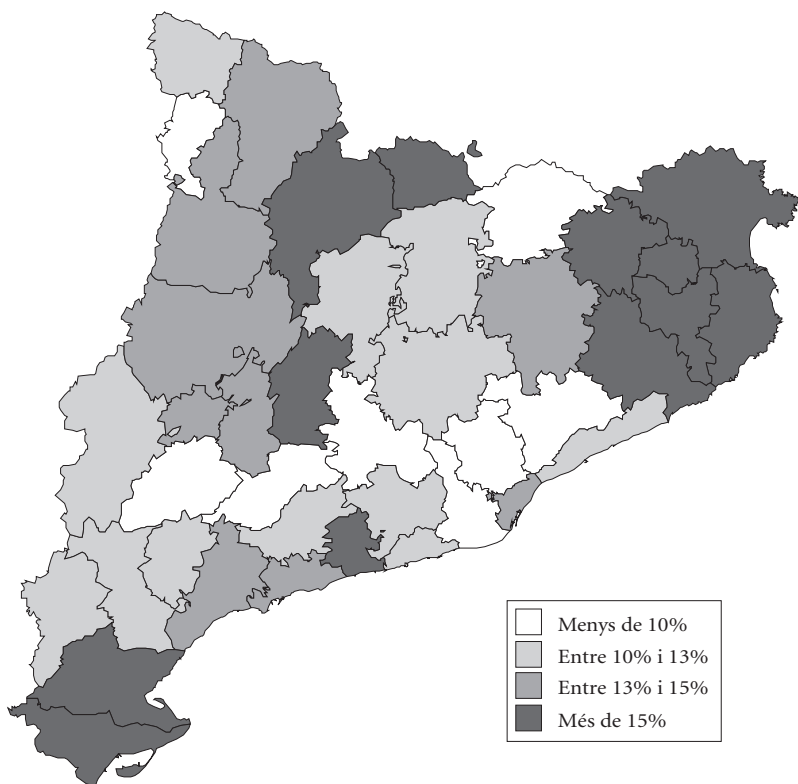
Percentatge d'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris per comunitats autònomes (2006-2007)

Comunitat autònoma	Total ensenyaments obligatoris	Educació primària	Educació secundària
Espanya	9,9	10,3	9,2
Andalusia	5,6	5,9	5,2
Aragó	11,7	12,6	10,5
Astúries	4,7	4,8	4,6
Balears	15,5	16,2	14,5
Canàries	9,7	9,6	9,7
Cantàbria	6,9	6,9	7,0
Castella i Lleó	6,9	7,4	6,2
Castella-La Manxa	8,3	9,3	7,0
Catalunya	13,7	13,8	13,6
Comunitat Valenciana	13,5	13,8	13,0
Extremadura	2,8	3,3	2,3
Galícia	3,4	3,7	3,1
Madrid	14,8	15,4	14,0
Múrcia	12,9	13,7	11,7
Navarra	12,0	12,7	10,8
País Basc	5,8	5,9	5,6
La Rioja	14,8	16,0	13,1
Ceuta	1,3	1,4	1,0
Melilla	5,8	6,6	4,5

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

Mapa 2.

Percentatge d'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris a Catalunya (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Montsià	16,8
Baix Penedès	16,9
Garrotxa	17,5
Baix Empordà	18,7
Segarra	19,8
Alt Empordà	20,8

Comarques amb valors menors	
Ripollès	7,3
Anoia	8,8
Conca de Barberà	8,9
Garrigues	9,3
Vallès Occidental	9,3
Vallès Oriental	9,4

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Aquestes mateixes diferències territorials s'observen en la comparativa per comarques (vegeu el mapa 2). Les Terres de l'Ebre i les comarques gironines, globalment, conformen els territoris amb un major impacte del fet migratori al sistema educatiu. Aquí també cal mencionar la Segarra i el Baix Penedès. En qualsevol cas, especialment a l'Alt Empordà, convé considerar l'efecte que pot tenir sobre l'escolarització d'alumnat estranger el seu caràcter fronterer i la seva proximitat amb el territori francès. Aquest pot ser el cas, també, de la Cerdanya i l'Alt Urgell.

D'altra banda, entre les comarques amb un impacte més reduït hi trobem les que formen part de l'entorn metropolità de Barcelona, com l'Anoia, el Vallès Occidental, el Vallès Oriental o el Baix Llobregat. Aquí també cal afegir altres comarques com el Ripollès, la Conca de Barberà, l'Alta Ribagorça o les Garrigues. Les diferències entre les comarques en l'origen, en l'estructura d'edat, en les condicions socioeconòmiques i en les característiques del perfil migratori de la població estrangera que hi resideix fa que no sempre es correspongui l'impacte del fet migratori en el territori amb la presència d'alumnat estranger al sistema educatiu.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER SECTORS DE TITULARITAT

En apartats precedents ja hem exposat les principals tendències evolutives relatives a la distribució de l'alumnat per sectors de titularitat a Catalunya. La taula 6, que recull l'evolució del percentatge d'alumnat al sector públic, mostra com aquest ha tendit a guanyar pes en el darrer decenni (del 57,9% el curs 1996-1997, al 61,2% el curs 2006-2007). L'escolarització de l'alumnat nouvingut majoritàriament en el sector públic ha permès compensar amb escreix la davallada demogràfica que estava experimentant el sistema educatiu en els primers anys del període analitzat, especialment a l'educació primària (del 55,5% el curs 1996-1997, al 61,7% el curs 2005-2006).

A l'educació secundària obligatòria, en canvi, específicament en el segon cicle, s'ha produït una pèrdua de pes important (del 67,0% el curs 1996-1997, al 58,6% el curs 2006-2007). Ja hem exposat anteriorment que l'aplicació de la LOGSE va produir un efecte "fugida", que va suposar una davallada brusca de l'escolarització en el sector públic, en benefici del sector privat. En els darrers anys, l'aportació del fet migratori ha permès recuperar parcialment aquesta pèrdua de pes.

La distribució de l'alumnat per sectors a Catalunya presenta algunes diferències respecte del conjunt de l'Estat. D'una banda, des d'una perspectiva evolutiva, cal destacar que els ensenyaments obligatoris a Espanya han experimentat un lleu decreixement d'alumnat en el sector públic, específicament provocada per la pèrdua sostinguda d'alumnat per aquest sector a l'educació secundària obligatòria. Les majors taxes d'immigració i de natalitat que presenta Catalunya respecte d'Espanya, i el menor efecte 'fugida' provocat per l'aplicació de la LOGSE, expliquen les diferències existents.

I d'una altra banda, encara que actualment existeixi una tendència cap a la convergència, cal destacar que a Catalunya el sector públic té un pes inferior (61,2%) al que té a Espanya (66,8%). Les diferències són més grans a l'educació secundària obligatòria que a l'educació primària. De fet, Catalunya (61,2%), només superada a una gran distància pel País Basc (46,7%) i Madrid (53,2%), és la tercera comunitat amb un pes més important del sector privat en els ensenyaments obligatoris. Balears (61,8%), Cantàbria (62,1%) i Navarra (61,8%) acaben de conformar aquest grup de comunitats

Taula 6.

Evolució del percentatge d'alumnat d'educació primària i secundària obligatòria al sector públic (de 1996-1997 a 2006-2007)

Catalunya	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Ensenyaments obligatoris	57,9	57,7	57,5	57,0	57,1	57,5	58,2	59,0	59,8	60,4	61,2
Primària	55,5	56,1	57,4	58,1	58,5	59,0	59,6	60,3	61,0	61,7	62,7
Total ESO	61,0	59,8	57,6	55,6	55,2	55,4	56,2	57,2	58,1	58,6	59,0
ESO 1r cicle	55,3	55,1	54,9	54,1	54,2	54,6	55,5	56,8	58,3	59,0	59,4
ESO 2n cicle	67,0	64,4	60,1	56,9	56,2	56,1	56,8	57,7	57,9	58,2	58,6
Espanya	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Ensenyaments obligatoris	68,9	68,8	67,7	66,6	66,3	66,1	66,3	66,4	66,5	66,6	66,8
Primària	66,1	66,3	66,6	66,7	66,6	66,5	66,6	66,7	66,7	66,8	67,1
Total ESO	72,3	71,8	69,0	66,4	65,8	65,5	65,8	66,0	66,3	66,4	66,4
ESO 1r cicle	66,4	66,0	65,3	65,1	65,0	65,1	65,8	66,3	66,8	67,1	:
ESO 2n cicle	78,7	77,6	72,6	67,6	66,5	65,9	65,8	65,8	65,8	65,6	:

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació i del Ministeri d'Educació (2006-2007).

autònomes amb un pes del sector privat relativament important (vegeu la taula 7). En l'altre extrem, hi trobem Castella-La Manxa (81,4%), Extremadura (78,1%), Andalusia (75,4%), Canàries (75,4%) i Múrcia (72,2%). Tal i com ja hem comentat amb el capítol dedicat a l'escolarització preobligatòria, no cal dir que el nivell de riquesa de la població és un dels factors més determinants per entendre el desenvolupament i la importància que adquireix el sector privat en cadascuna de les comunitats autònomes. El gràfic 5 il·lustra aquesta relació. No s'ha d'oblidar, a més, la incidència d'altres factors, com la tradició històrica de cada territori, el paper que va jugar el sector privat durant el franquisme, especialment a Catalunya i al País Basc, a l'hora de promoure l'aprenentatge de les llengües pròpies, o les polítiques educatives desenvolupades en les diferents comunitats autònomes ja en l'etapa democràtica.

Taula 7.

Distribució de l'alumnat als ensenyaments obligatoris per sectors de titularitat per comunitats autònomes (2006-2007)

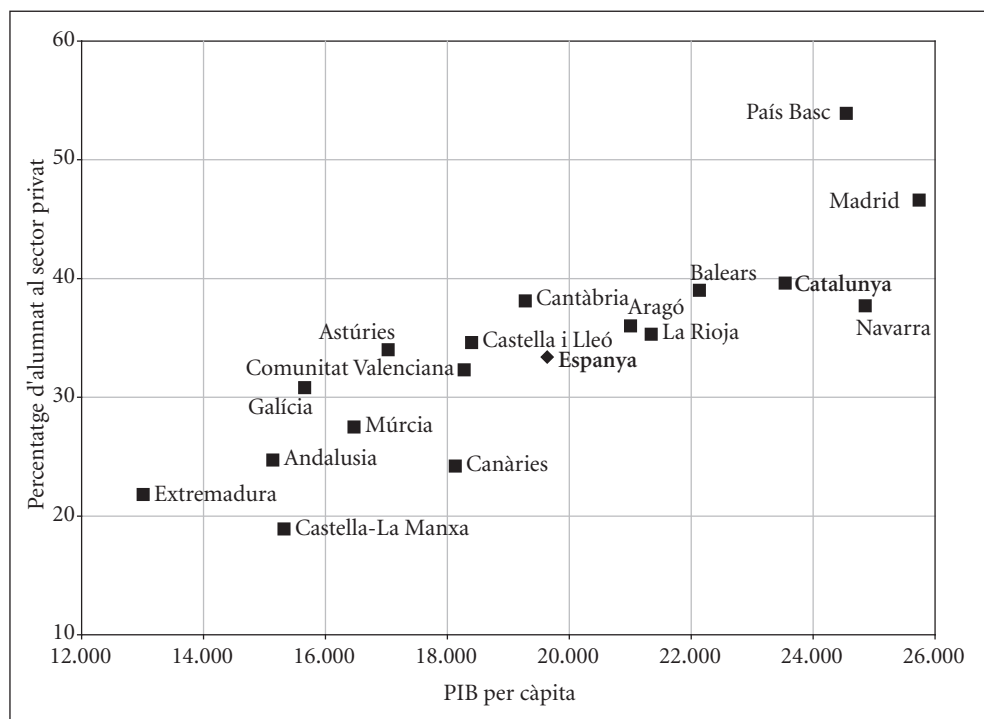
Comunitat autònoma	Ensenyaments obligatoris		Educació primària		ESO	
	Sector públic (%)	Sector privat (%)	Sector públic (%)	Sector privat (%)	Sector públic (%)	Sector privat (%)
Espanya	66,8	33,2	67,1	32,9	66,4	33,6
Andalusia	75,4	24,6	75,4	24,6	75,4	24,6
Aragó	64,6	35,4	65,6	34,4	63,1	36,9
Astúries	66,8	33,2	68,1	31,9	65,2	34,8
Balears	61,8	38,2	62,8	37,2	60,4	39,6
Canàries	75,4	24,6	74,9	25,1	76,2	23,8
Cantàbria	62,1	37,9	61,8	38,2	62,4	37,6
Castella i Lleó	65,4	34,6	66,6	33,4	63,8	36,2
Castella-La Manxa	81,4	18,6	81,8	18,2	80,8	19,2
Catalunya	61,2	38,8	62,7	37,3	59,0	41,0
Comunitat Valenciana	68,1	31,9	68,4	31,6	67,7	32,3
Extremadura	78,1	21,9	78,8	21,2	77,3	22,7
Galícia	68,9	31,1	68,0	32,0	70,1	29,9
Madrid	53,2	46,8	53,3	46,7	53,1	46,9
Múrcia	72,2	27,8	72,2	27,8	72,3	27,7
Navarra	61,8	38,2	62,7	37,3	60,5	39,5
País Basc	46,7	53,3	48,7	51,3	43,6	56,4
La Rioja	65,2	34,8	65,9	34,1	64,1	35,9
Ceuta	71,1	28,9	71,2	28,8	70,8	29,2
Melilla	83,7	16,3	80,3	19,7	88,9	11,1

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

Els factors socioeconòmics també es fan evidents per comarques. En aquest cas, però, convé afegir factors de caràcter demogràfic, relacionats amb la concentració de la demanda educativa. Així, el mapa 3 il·lustra com les comarques del Barcelonès, el Gironès, Osona, el Maresme, el Vallès Occidental o el Segrià, comarques fortament poblades, amb una presència important de classes mitjanes, es caracteritzen per un

Gràfic 5.

Relació entre el percentatge d'alumnat dels ensenyaments obligatoris al sector privat i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2004; 2005-2006)

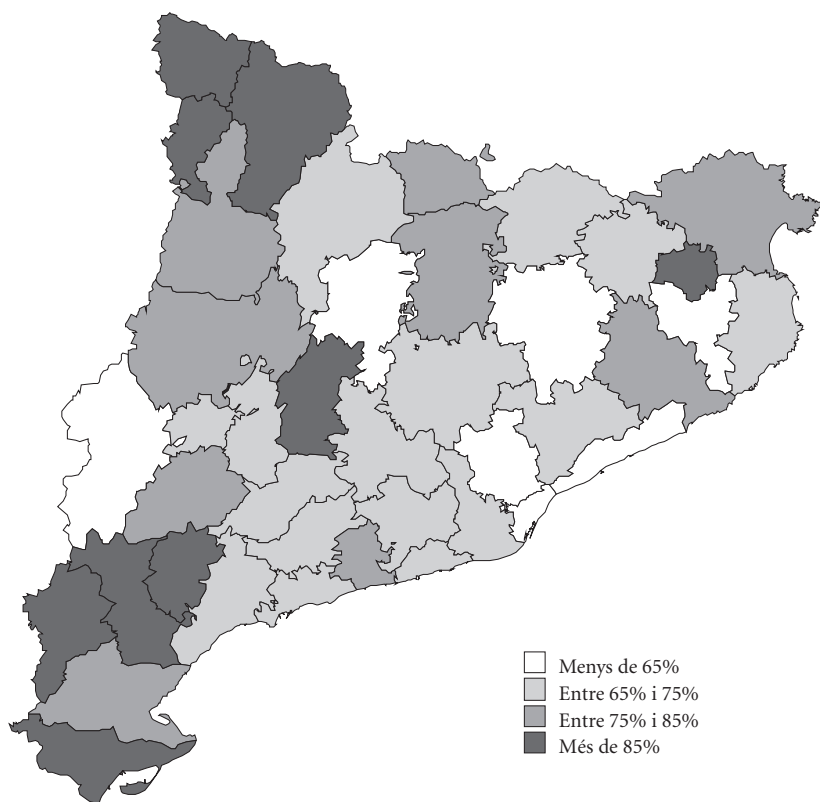
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006) i de l'Institut Nacional d'Estadística (2004).

pes més destacat del sector privat. En canvi, les comarques rurals, menys densament poblades, com l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Priorat, la Terra Alta, la Val d'Aran o la Segarra, algunes de les quals amb els nivells de renda més baixos de Catalunya, són les que presenten un pes del sector públic més important.

La importància dels factors socioeconòmics s'observen més clarament en analitzar la distribució de l'alumnat per sectors de titularitat a nivell local. La taula 8 mostra com els municipis eminentment poblats per classes treballadores, com ara el Prat de

Mapa 3.

Percentatge d'alumnat als ensenyaments obligatoris al sector públic per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Alta Ribagorça	100,0
Pallars Sobirà	100,0
Priorat	100,0
Terra Alta	100,0
Val d'Aran	100,0
Segarra	93,0

Comarques amb valors menors	
Barcelonès	41,9
Gironès	57,9
Vallès Occidental	59,1
Osona	59,7
Maresme	60,3
Solsonès	61,6

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Llobregat, Santa Coloma de Gramenet o Cornellà de Llobregat, tenen percentatges d'escolarització al sector públic altes, superiors al 70%. En canvi, municipis com Sant Cugat del Vallès o Girona, per citar-ne alguns, presenten un pes del sector públic inferior al 50%. Això mateix succeeix a la ciutat de Barcelona, on els districtes de Sarrià-Sant Gervasi, Les Corts o l'Eixample presenten percentatges d'alumnat al sector públic inferiors al 25%, mentre que els corresponents a Ciutat Vella, Sants-Montjuïc, Nou Barris o Sant Martí, són superiors al 50%.

Aquí cal afegir el paper de concentració de l'oferta privada que juguen les capitals de comarca, especialment en entorns rurals, com s'observa, per exemple, a Manresa, Reus, Granollers, Lleida, Tarragona o Mataró. La importància del sector privat en aquest darrer municipi, així com també en altres com Badalona o Terrassa, també s'explica per efecte d'una certa dualització de la seva estructura socioeconòmica. Aquest fenomen, que també s'observa a la ciutat de Barcelona, i que és característica de contextos socials amb un impacte important del fet migratori, promou les estratègies de distinció de les classes mitjanes en el sector privat.

Precisament, un dels elements més crítics del nostre sistema educatiu fa referència a la distribució desigual de l'alumnat estranger per sectors de titularitat. La taula 9, en aquest sentit, mostra com aquesta distribució és poc equitativa: en el conjunt dels ensenyaments obligatoris, per exemple, el sector públic compta amb el 85,1% de l'alumnat estranger que s'escolaritza en el sistema educatiu, i més que triplica el percentatge d'alumnat estranger (19,1%) que disposa el sector privat (5,3%). A l'educació primària (índex d'equitat=3,9), la distribució és menys equitativa que a l'educació secundària obligatòria (índex d'equitat=3,3).

Les dades evolutives denoten que, progressivament, el sector privat ha anat assumint un major protagonisme en l'escolarització de l'alumnat immigrant. Així, respecte al curs 1999-2000, la distribució de l'alumnat estranger al sector públic ha disminuït del 87,0% al 85,1%, i l'índex d'equitat, del 5,1 al 3,6.

No obstant això, val a dir que les modificacions encara són poc importants per poder afirmar que s'estan produint canvis estructurals de tendència. A més, l'evolució

Taula 8.

Distribució de l'alumnat als ensenyaments obligatoris per sectors de titularitat per municipis més grans de 50.000 habitants (2005-2006)

Àmbit territorial	Sector públic (%)	Sector privat (%)
Badalona	47,8	52,2
Barcelona	37,2	62,8
1. Ciutat Vella	52,4	47,6
2. Eixample	23,9	76,1
3. Sants-Montjuïc	55,0	45,0
4. Les Corts	22,0	78,0
5. Sarrià - Sant Gervasi	14,4	85,6
6. Gràcia	40,8	59,2
7. Horta - Guinardó	38,8	61,2
8. Nou Barris	54,1	45,9
9. Sant Andreu	44,3	55,7
10. Sant Martí	57,4	42,6
Castelldefels	69,3	30,7
Cerdanyola del Vallès	65,1	34,9
Cornellà de Llobregat	75,8	24,2
Girona	48,9	51,1
Granollers	51,2	48,8
Hospitalet de Llobregat, l'	51,8	48,2
Lleida	55,6	44,4
Manresa	50,2	49,8
Mataró	46,1	53,9
Mollet del Vallès	63,4	36,6
Prat de Llobregat, el	79,2	20,8
Reus	55,2	44,8
Rubí	61,1	38,9
Sabadell	56,1	43,9
Sant Boi de Llobregat	58,2	41,8
Sant Cugat del Vallès	37,5	62,5
Santa Coloma de Gramenet	73,0	27,0
Tarragona	54,2	45,8
Terrassa	46,0	54,0
Viladecans	63,6	36,4
Vilanova i la Geltrú	59,9	40,1

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

reflecteix certes fluctuacions sense un patró estable de comportament. En els darrers cinc cursos de referència, per exemple, l'índex d'equitat s'ha mogut entre els valors de 3,6 i 3,8, i el percentatge d'alumnat estranger que escolaritza al sector públic augmenta percentualment més del que ho fa el sector privat. Convé recordar que el Pacte Nacional per a l'Educació defensa la implicació dels diferents sectors de titularitat en l'acollida de la població escolar nouvinguda. Caldrà valorar, en el futur immediat, quin impacte tindrà aquest pacte sobre la distribució de l'alumnat estranger, i l'eficàcia de les polítiques que se'n deriven.

La comparativa amb Espanya, que ens ofereix la taula 9, ens permet identificar algunes diferències destacables. Des d'una perspectiva evolutiva, per exemple, és important destacar que Espanya segueix actualment una tendència més negativa que Catalunya. Al conjunt de l'Estat, s'incrementa cada cop més la concentració de l'alumnat estranger al sector públic, i l'índex d'equitat també està tendint, amb el pas dels anys, a incrementar-se. Abans ja hem comentat que a Catalunya aquesta tendència ja s'ha minimitzat en els ensenyaments obligatoris.

Tot i això, la taula 9 encara constata que, respecte a Espanya (índex d'equitat=2,4), Catalunya presenta una menor equitat entre sectors de titularitat en l'escolarització de l'alumnat estranger (índex d'equitat=3,6). D'una banda, en termes generals, les dades corresponents al sector privat són força similars entre Catalunya i Espanya, tant a l'educació primària com a secundària, amb un percentatge d'alumnat estranger que actualment se situa al voltant del 5%. Però d'altra banda, en el sector públic, Catalunya (19,1%) quasi dobla el percentatge d'alumnat estranger que presenta el conjunt de l'Estat (12,2%). Les diferències, doncs, es concentren fonamentalment en el sector públic.

En aquest sentit, cal destacar que, després de Madrid (21,0%) i les Balears (20,5%), Catalunya és la comunitat amb un percentatge d'alumnat estranger al sector públic més important (19,1%). Val a dir, però, que Madrid i Balears també tenen un percentatge força elevat d'alumnat estranger escolaritzat al sector privat (més del 7%), a diferència de Catalunya (5,3%). Aquests baixos nivells d'escolarització d'alumnat estranger al sector privat fan que el nostre sistema educatiu tingui la distribució menys equitativa,

Taula 9.

Evolució de la distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris per sectors de titularitat a Catalunya i a Espanya (1999-2000=100) (de 1999-2000 a 2006-2007)

Ensenyaments obligatoris	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Alumnat estranger (%) Catalunya	2,3	2,9	4,3	6,2	8,6	10,2	12,3	13,7
Alumnat estranger sector públic (%)	3,6	4,5	6,3	8,9	12,3	14,3	17,2	19,1
Alumnat estranger sector privat (%)	0,7	0,9	1,5	2,4	3,2	4,0	4,7	5,3
Distribució al sector públic (%)	87,0	87,1	85,3	84,1	84,5	84,0	84,9	85,1
Índex d'equitat	5,1	5,0	4,2	3,7	3,8	3,6	3,7	3,6
Alumnat estranger (%) Espanya	1,6	2,2	3,3	4,9	6,5	7,5	8,7	9,9
Alumnat estranger sector públic (%)	1,9	2,6	4	6,0	7,9	9,1	10,7	12,2
Alumnat estranger sector privat (%)	1,1	1,3	1,9	2,7	3,8	4,2	4,8	5,2
Distribució al sector públic (%)	78,0	79,4	80,3	81,0	80,5	81,1	81,7	82,6
Índex d'equitat	1,7	2,0	2,1	2,2	2,1	2,2	2,2	2,4
Educació primària	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Alumnat estranger (%) Catalunya	2,3	2,8	4,2	6,4	9,0	10,9	12,5	13,8
Alumnat estranger sector públic (%)	3,5	4,2	6,2	9,2	13	15,4	17,5	19,1
Alumnat estranger sector privat (%)	0,7	0,8	1,4	2,3	3,0	3,9	4,4	4,9
Distribució al sector públic (%)	88,0	88,3	86,6	85,7	86,6	86,1	86,4	86,7
Índex d'equitat	5,0	5,3	4,4	4,0	4,3	3,9	4,0	3,9
Alumnat estranger (%) Espanya	1,7	2,4	3,5	5,4	7,0	8,1	9,2	10,3
Alumnat estranger sector públic (%)	2,0	2,8	4,3	6,6	8,6	9,9	11,4	12,9
Alumnat estranger sector privat (%)	1,2	1,5	2,0	2,9	3,9	4,3	4,8	5,1
Índex d'equitat	1,7	1,9	2,2	2,3	2,2	2,3	2,4	2,5
ESO	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Alumnat estranger (%) Catalunya	2,4	3,2	4,4	5,9	7,9	9,1	11,9	13,6
Alumnat estranger sector públic (%)	3,7	4,9	6,6	8,6	11,2	12,6	16,8	19
Alumnat estranger sector privat (%)	0,8	1,0	1,6	2,5	3,5	4,2	5,0	5,7
Distribució al sector públic (%)	85,8	85,8	83,7	81,6	81,1	80,5	82,5	82,7
Índex d'equitat	4,6	4,9	4,1	3,4	3,2	3,0	3,4	3,3
Alumnat estranger (%) Espanya	1,5	2,0	2,9	4,3	5,7	6,7	8	9,2
Alumnat estranger sector públic (%)	1,7	2,4	3,5	5,2	6,9	8,1	9,6	11,2
Alumnat estranger sector privat (%)	1,0	1,1	1,7	2,5	3,5	4,1	4,7	5,3
Índex d'equitat	1,7	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1

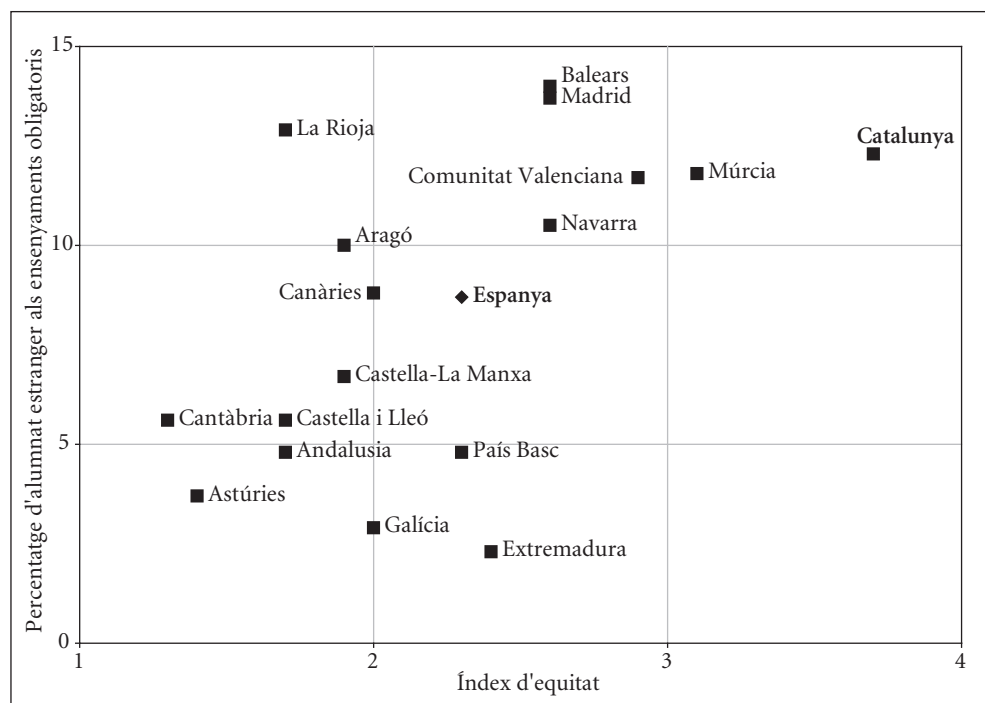
Nota: L'índex d'equitat correspon a: Percentatge d'alumnat estranger (sector públic) / Percentatge d'alumnat estranger (sector privat). Una distribució equitativa d'alumnat estranger per sectors de titularitat comporta un índex d'equitat igual a 1. Quan l'índex és superior a 1, com succeeix en el cas de Catalunya, indica un desequilibri de l'escolarització de l'alumnat estranger en benefici del sector públic. Com més s'allunya el valor de l'índex de l'1, menys equitativa és la distribució de l'alumnat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

amb l'índex d'equitat més elevat (3,6) entre totes les comunitats autònomes, tant a l'educació primària com secundària obligatòria (vegeu la taula 10). Les comunitats que presenten una major equitat són Cantàbria, Astúries i Castella i Lleó, comunitats caracteritzades pel menor impacte del fet migratori en el territori i també en el seu sistema educatiu. El gràfic 6 il·lustra que, en general, les comunitats amb una presència més gran d'alumnat estranger han tingut més dificultats per mantenir l'equitat. Això no eximeix Catalunya del dèficit d'equitat educativa, perquè la Rioja, Madrid o Balears són comunitats amb una presència similar del fet migratori, i obtenen clarament millors resultats en termes d'equitat.

Gràfic 6.

Relació entre l'índex d'equitat i el percentatge d'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris per comunitats autònomes (2005-2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

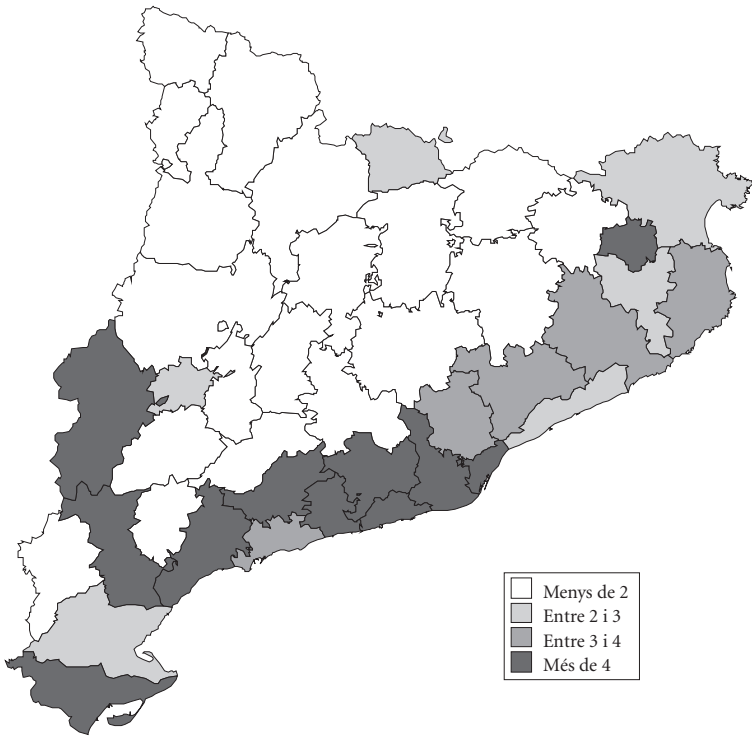
Taula 10.
Distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris per sectors de titularitat per comunitats autònomes (2006-2007)

Comunitat autònoma	Ensenyaments obligatoris				Educació primària				ESO					
	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat	Alumnat estranger (%)	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat	Alumnat estranger (%)	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat
Espanya	9,9	5,2	2,35	10,3	12,9	5,1	2,53	9,2	11,2	5,3	2,12	11,2	5,3	2,12
Andalusia	5,6	3,0	2,17	5,9	6,8	3,2	2,12	5,2	6,0	2,7	2,24	6,0	2,7	2,24
Aragó	11,7	7,4	1,90	12,6	15,2	7,8	1,95	10,5	12,5	6,9	1,80	12,5	6,9	1,80
Astúries	4,7	3,2	1,69	4,8	5,6	3,0	1,85	4,6	5,3	3,5	1,52	5,3	3,5	1,52
Balears	15,5	7,4	2,78	16,2	21,3	7,5	2,86	14,5	19,3	7,3	2,64	19,3	7,3	2,64
Canàries	9,7	11,2	2,19	9,6	11,3	4,7	2,38	9,7	11,0	5,6	1,95	11,0	5,6	1,95
Cantàbria	6,9	7,8	1,38	6,9	7,8	5,4	1,44	7,0	7,7	5,9	1,30	7,7	5,9	1,30
Castella i Lleó	6,9	7,9	1,61	7,4	8,7	4,9	1,80	6,2	6,9	5,0	1,38	6,9	5,0	1,38
Castella-La Manxa	8,3	9,2	1,97	9,3	10,2	5,3	1,91	7,0	7,7	3,7	2,06	7,7	3,7	2,06
Catalunya	13,7	19,1	3,62	13,8	19,1	4,9	3,89	13,6	19,0	5,7	3,31	19,0	5,7	3,31
Comunitat Valenciana	13,5	17,0	2,91	13,8	17,6	5,5	3,18	13,0	16,2	6,3	2,57	16,2	6,3	2,57
Extremadura	2,8	3,2	2,46	3,3	3,7	1,4	2,59	2,3	2,6	1,2	2,22	2,6	1,2	2,22
Galícia	3,4	4,1	1,94	3,7	4,5	2,2	2,03	3,1	3,6	2,0	1,82	3,6	2,0	1,82
Madrid	14,8	21,0	2,70	15,4	22,3	7,5	2,96	14,0	19,1	8,2	2,34	19,1	8,2	2,34
Múrcia	12,9	16,0	3,42	13,7	17,2	4,7	3,66	11,7	14,4	4,7	3,06	14,4	4,7	3,06
Navarra	12,0	15,7	2,66	12,7	17,0	5,6	3,03	10,8	13,7	6,4	2,14	13,7	6,4	2,14
País Basc	5,8	8,0	2,08	5,9	8,3	3,7	2,25	5,6	7,6	4,1	1,85	7,6	4,1	1,85
La Rioja	14,8	17,4	1,73	16,0	18,5	11,4	1,63	13,1	15,8	8,2	1,92	15,8	8,2	1,92
Ceuta	1,3	1,8	:	1,4	2,0	0,0	:	1,0	1,5	0,0	:	1,5	0,0	:
Melilla	5,8	6,7	6,51	6,6	7,9	1,3	5,93	4,5	5,1	0,2	22,71	5,1	0,2	22,71

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

Mapa 4.

Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris per sectors de titularitat per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Baix Penedès	8,7
Baix Llobregat	8,5
Ribera d'Ebre	6,7
Montsià	6,1
Barcelonès	5,6
Alt Penedès	4,8

Comarques amb valors menors	
Berguedà	1,3
Garrotxa	1,2
Pallars Jussà	1,1
Garrigues	1,1
Urgell	0,8
Alt Urgell	0,7

Nota: Les comarques de l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Priorat, la Terra Alta i la Val d'Aran no tenen sector privat, de tal forma que l'índex d'equitat no és pertinent.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

L'anàlisi comparada per comarques (vegeu el mapa 4) també demostra que els dèficits d'equitat es localitzen, molt sovint, en territoris amb un impacte important del fet migratori. És el cas de comarques com el Montsià, el Baix Penedès o el Pla de l'Estany. El mapa 4 il·lustra clarament com les comarques costaneres, amb una presència més gran de població immigrada, registren els índexs d'equitat més negatius. Tal i com feiem referència anteriorment, l'efecte "fugida" del sector públic de les classes mitjanes, com a estratègia de distinció social —característic de determinats entorns amb una presència elevada de població nouvinguda—, afecta negativament l'equitat del sistema educatiu. Cal afegir que les comarques costaneres també són les més densament poblades, i les que presenten una concentració del sector privat més important. Les comarques rurals, com que tenen una presència més escassa i més localitzada del sector privat, tenen més limitades les oportunitats d'elecció de titularitat de les famílies, de tal forma que acostumen a tenir índexs d'equitat més positius. Aquest seria el cas de la Segarra, per exemple, amb una presència del sector públic superior al 90%.

A més dels factors sociodemogràfics, i de configuració de l'oferta, és important fer referència també a les polítiques de planificació de l'escolarització de l'alumnat estranger implementades en les diferents realitats territorials. Aparentment, l'acció política podria explicar que comarques com Osona, el Berguedà, l'Alt Urgell, la Garrotxa o el Pallars Jussà, amb un pes important del fet migratori, obtinguin nivells d'equitat molt positius. En canvi, l'omissió política durant anys, o la menor eficàcia de les polítiques dutes a terme en el millor dels casos, ha afavorit que comarques com el Barcelonès, l'Alt Penedès o el Baix Llobregat, amb un pes comparativament menor d'alumnat estranger al sistema educatiu, presentin uns dels índexs d'equitat més negatius.

Sobre l'anàlisi de l'escolarització de l'alumnat estranger a nivell local, amb els indicadors que recull la taula 11 per als municipis majors de 50.000 habitants, convé deixar constància de les següents evidències empíriques. Tots aquests municipis grans compten amb índexs d'equitat molt negatius. Només Mataró, Girona, Manresa, Vilanova i la Geltrú, Rubí i Terrassa se situen per sota de la mitjana catalana (3,7). Precisament, alguns d'aquests municipis s'han caracteritzat per polítiques decidides de foment de la distribució d'alumnat nouvingut per sectors de titularitat, com succeeix a Mataró amb la reserva de places a les escoles públiques i privades de la ciutat. Les importants

diferències entre municipis demostren l'absència de pautes clares en la planificació de l'escolarització de l'alumnat estranger durant molts anys. D'aquesta manera, trobem municipis amb un impacte moderat del fet migratori, com el Prat de Llobregat, Cerdanyola del Vallès o Viladecans, que presenten dèficits molt substancials d'equitat, i a la inversa, municipis amb un impacte important del fet migratori, com Terrassa, Rubí, Santa Coloma de Gramenet o l'Hospitalet de Llobregat, que presenten una situació comparativament més equitativa. La importància que ha adquirit el fet migratori en aquests municipis ha contribuït a problematitzar l'acollida de l'alumnat estranger i, conseqüentment, a formular polítiques específiques per a la millora dels seus processos d'escolarització.

Això mateix s'observa en l'anàlisi dels districtes de la ciutat de Barcelona. Ciutat Vella i Nou Barris, amb un pes més important d'alumnat immigrant, obtenen millors resultats en equitat que Sarrià-Sant Gervasi i Gràcia. Per entendre aquesta situació cal fer referència a factors socioeconòmics i educatius, com ara la presència més o menys dominant de les classes mitjanes en els diferents territoris, a les diferències en els costos d'accés dels centres privats o a la qualitat de l'oferta escolar pública i privada, però també a factors de tipus sociopolític. Les dades reflecteixen com s'han realitzat més esforços per fomentar l'equitat en l'acollida de l'alumnat nouvingut en aquests districtes i el paper de servei públic educatiu que realitzen molts dels seus centres públics i privats —concertats.

En qualsevol cas, a mesura que es focalitza l'anàlisi a nivell microsociològic, la comprensió del fenomen passa per incorporar elements nous a l'explicació. Aquest caràcter multifactorial explicaria que en l'anàlisi de la realitat local es faci més difícil establir categories i formular generalitzacions. L'evidència més clara d'aquesta dificultat es posa de manifest amb la segregació escolar que pateixen determinats centres, que amb el temps s'han "especialitzat" en l'escolarització de l'alumnat estranger. Precisament, aquests centres, que plasmen les conseqüències més preocupants de la manca d'equitat, poden estar ubicats en territoris presumiblement equitatius segons les dades macrosociològiques. I a la inversa, territoris presumiblement poc equitatius poden comptar amb algunes escoles privades molt implicades en l'escolarització de l'alumnat estranger.

Taula 11.

Distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris per sectors de titularitat per municipis més grans de 50.000 habitants (2005-2006)

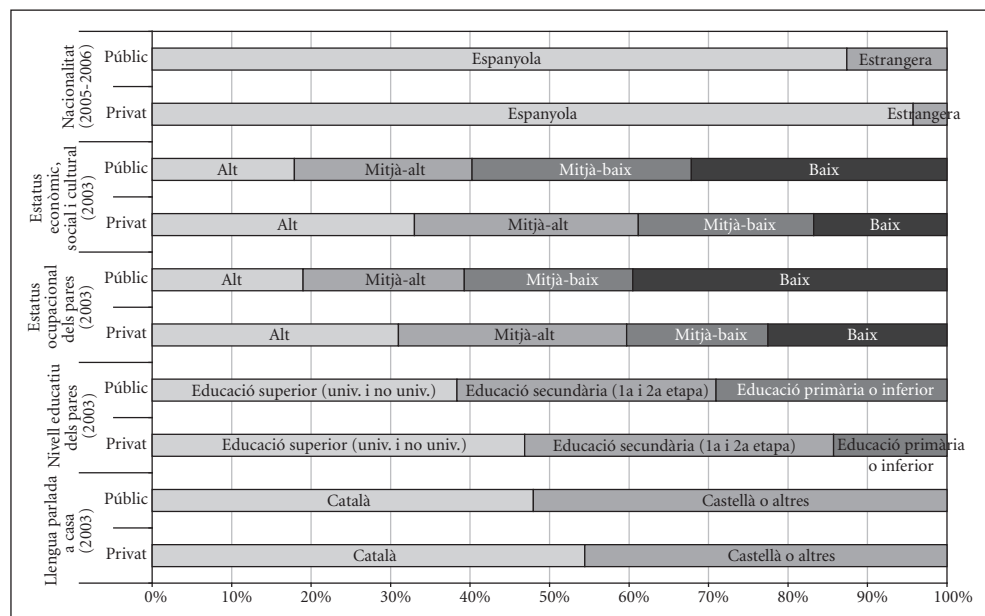
Àmbit territorial	Distribució d'alumnat estranger al sector públic	Distribució d'alumnat estranger al sector privat	Percentatge d'alumnat estranger	Percentatge d'alumnat estranger al sector públic	Percentatge d'alumnat estranger al sector privat	Índex d'equitat
Badalona	77,8	22,2	12,0	19,6	5,1	3,8
Barcelona	77,7	22,3	11,9	24,9	4,2	5,9
1. Ciutat Vella	82,9	17,1	38,7	61,3	13,8	4,4
2. Eixample	50,8	49,2	10,5	22,3	6,8	3,3
3. Sants-Montjuïc	88,0	12,0	19,7	31,5	5,3	6,0
4. Les Corts	60,7	39,3	5,3	13,8	2,7	5,1
5. Sarrià - Sant Gervasi	54,0	46,0	3,4	13,2	1,8	7,2
6. Gràcia	83,2	16,8	8,3	16,9	2,3	7,2
7. Horta - Guinardó	76,3	23,7	11,4	22,5	4,4	5,1
8. Nou Barris	81,9	18,1	18,8	28,4	7,4	3,8
9. Sant Andreu	84,7	15,3	10,6	20,3	2,9	7,0
10. Sant Martí	91,4	8,6	13,0	20,8	2,6	7,9
Castelldefels	97,9	2,1	17,7	25,0	1,2	20,2
Cerdanyola del Vallès	98,2	1,8	6,3	9,5	0,3	29,9
Cornellà de Llobregat	93,2	6,8	18,2	22,4	5,1	4,4
Girona	68,1	31,9	11,0	15,4	6,9	2,2
Granollers	79,3	20,7	11,8	18,2	5,0	3,7
Hospitalet de Llobregat, l'	84,0	16,0	22,3	36,1	7,4	4,9
Lleida	86,7	13,3	10,6	16,5	3,2	5,2
Manresa	71,5	28,5	15,3	21,8	8,7	2,5
Mataró	71,4	28,6	14,4	22,2	7,6	2,9
Mollet del Vallès	90,1	9,9	10,3	14,6	2,8	5,2
Prat de Llobregat, el	98,1	1,9	9,2	11,4	0,9	13,3
Reus	86,2	13,8	14,5	22,7	4,5	5,1
Rubí	82,6	17,4	15,3	20,6	6,8	3,0
Sabadell	92,6	7,4	8,9	14,6	1,5	9,8
Sant Boi de Llobregat	93,0	7,0	7,6	12,2	1,3	9,5
Sant Cugat del Vallès	72,6	27,4	6,6	12,7	2,9	4,4
Santa Coloma de Gramenet	93,1	6,9	21,0	26,7	5,4	5,0
Tarragona	82,5	17,5	11,7	17,9	4,5	4,0
Terrassa	73,3	26,7	13,1	20,9	6,5	3,2
Viladecans	97,1	2,9	8,9	13,5	0,7	19,4
Vilanova i la Geltrú	84,1	15,9	9,4	13,2	3,7	3,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

L'anàlisi de la distribució de l'alumnat estranger serveix per exemplificar les diferències que existeixen en la composició social dels sectors públic i privat. El gràfic 7, extret de l'explotació de les dades PISA per a l'alumnat de quinze anys a Catalunya, constata que aquestes diferències no es limiten a l'origen, sinó que atenyen altres característiques del perfil socioeconòmic i educatiu dels progenitors. Així, el sector públic comptaria amb una presència comparativament més gran d'alumnat estranger i de fills de pares d'estatus econòmic i de nivell educatiu mitjà-baix, mentre que el sector privat comptaria amb una composició comparativament més gran d'alumnat autòcton, fills de pares de nivell econòmic i educatiu superior. En l'anuari de 2005 ja vàrem explicitar que la titularitat ha representat un factor de reproducció de la divisió social entre les classes mitjanes, més orientades comparativament parlant envers el sector privat, i les

Gràfic 7.

Perfil socioeconòmic i cultural de l'alumnat de 15 anys per sector de titularitat a Catalunya (2003; 2005-2006)

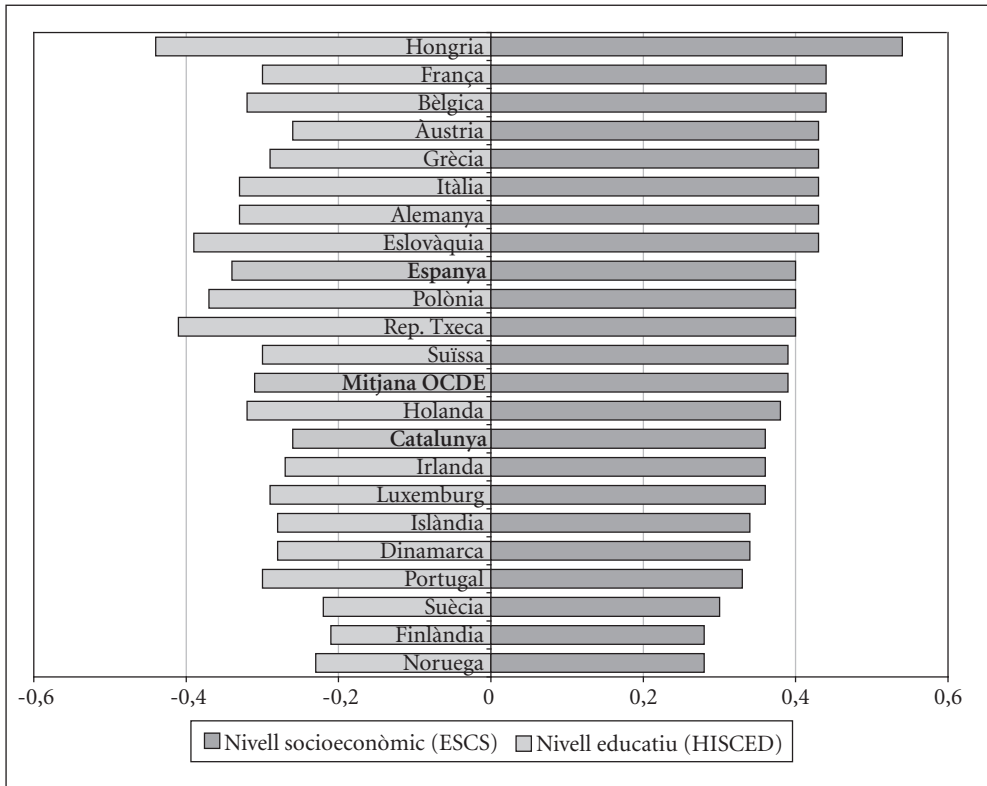

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2006) i de PISA (2003).

classes treballadores, més orientades envers el sector públic (Bonal i Albaigés, 2006). Aquestes diferències socials expliquen, en bona part, les diferències existents en els resultats educatius per sectors de titularitat (com veurem més endavant). Precisament, les polítiques de consolidació del servei educatiu públic que preveu el Pacte Nacional

Gràfic 8.

Indicadors de dissimilaritat per nivell socioeconòmic i nivell educatiu per països de l'OCDE (2003)

Nota: Els indicadors de dissimilaritat de Vandenberghe presenten un valor entre 0 i 1. Quan el valor s'aproxima a 0, indica major equitat en la distribució de l'alumnat entre els centres en funció del nivell socioeconòmic (ESCS) i del nivell educatiu dels seus progenitors (HISCED) (Ferrer i altres, 2006).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de PISA (2003) obtingudes de Ferrer i altres (2006).

per a l'Educació han de permetre reduir la polarització social i les diferències econòmiques relacionades amb l'accés als sectors de titularitat.

Finalment, el gràfic 8 recull l'anàlisi comparada a nivell internacional de la divisió social dels centres, a través dels indicadors de dissimilaritat calculats a partir de les dades PISA 2003 (Ferrer i altres, 2006). Malgrat la divisió social dels centres exposada anteriorment, convé deixar constància que les dades no situen Catalunya en una mala posició comparativa. És cert que els països nòrdics, com Islàndia, Dinamarca, Suècia, Finlàndia i Noruega, obtenen resultats d'equitat substancialment millors que Catalunya. També és cert, però, que Catalunya obté resultats més positius que la mitjana de l'OCDE i que la majoria de països mediterranis i de l'Europa continental i oriental.

No obstant això, aquests resultats s'han de prendre amb precaució. Per un costat, val a dir que aquest indicador valora la distribució de l'alumnat per nivell socioeconòmic (ESCS) i educatiu (HISCED) entre els centres de la mostra de les proves PISA, no únicament en funció de la seva titularitat. I per un altre costat, altres indicadors similars utilitzats per analitzar la segregació escolar conclouen que en el panorama internacional Catalunya tindria una situació d'equitat educativa més negativa, específicament pel que fa a la distribució de l'alumnat estranger (Ferrer i altres, 2006).

PROVISIÓ DE PROFESSIONALS A L'ESCOLARITZACIÓ

En el capítol anterior ja manifestàvem la importància de la inversió en recursos humans per gestionar les complexitats amb què compta actualment el sistema educatiu i per garantir els nivells d'eficàcia i qualitat que d'ell s'esperen. El desplegament del Pla per la Llengua, la Interculturalitat i la Cohesió social, amb les corresponents aules d'acollida, la progressiva aplicació de la sisena hora als centres de primària públics, la implantació de les Unitats de Suport a l'Educació Especial, etc. són polítiques que han suposat un increment del nombre de professionals. A tall d'exemple, durant la legislació anterior, es van crear 4.630 noves places de personal docent, i durant el 2007 s'ha convocat una oferta pública de 6.856 places de mestres i professors de secundària, amb la finalitat de reduir el percentatge d'interinitat que afecta aquest col·lectiu.

Les dades d'evolució del professorat als ensenyaments obligatoris fins al curs 2005-2006, que es recullen a la taula 12, ja denoten aquesta tendència creixent, especialment a l'educació primària en els darrers dos cursos analitzats. Mentre en una primera fase del període aquesta etapa educativa segueix un creixement sostingut per sota de l'1%, a partir del curs 2004-2005 accelera el seu ritme amb augments anuals del personal docent del 2,5%. A l'educació secundària, per la seva banda, la tendència creixent és més moderada, i ve precedida d'una etapa inicial de decreixement.

Per titularitat, el sector públic incrementa proporcionalment més el nombre de professorat que el sector privat. Aquestes diferències s'observen tant a l'educació primària com a la secundària. Destaca, a més, que les escoles privades que imparteixen educació secundària (exclosa l'FP) representen l'única tipologia en què el personal docent s'ha vist reduït respecte al curs 1999-2000.

Aquestes tendències responen clarament a l'evolució de la demografia educativa per etapes educatives i per sectors de titularitat que hem exposat a la part inicial d'aquest capítol. Els increments d'alumnat més notables es troben a l'educació primària i en el sector públic, de tal forma que les tendències exposades sobre l'evolució del professorat serien, en certa manera, lògiques.

De fet, per valorar convenientment com evoluciona el nombre de professorat, convé posar-lo en relació a altres paràmetres. Per exemple, si es compara amb l'evolució de la demanda (vegeu la taula 12), hom s'adona que en el mateix període el professorat ha augmentat proporcionalment menys que l'alumnat, i que aquest increment és proporcionalment inferior al sector públic que al privat. Això significa que en el sector públic el personal docent ha augmentat, però l'alumnat ho ha fet a un ritme superior, la qual cosa incrementa la pressió sobre els recursos existents. Aquest fet, en canvi, no succeeix al sector privat. Amb tot, val a dir que els desequilibris principals entre l'evolució de professorat i alumnat se situen als centres públics d'educació secundària (exclosa l'FP).

Aquesta comparativa es pot fer també amb altres territoris, tal i com mostra la taula 13. En aquesta ocasió, l'evolució del professorat també resulta menys positiva del que es podria esperar. A Catalunya, el nombre de professorat augmenta proporcional-

Taula 12.

Índex d'evolució de professorat als ensenyaments obligatoris a Catalunya (1999-2000=100) (de 1999-2000 a 2005-2006)

Total ensenyaments	Professorat (1999-2000=100)							Alumnat (1999-2000 = 100)
	1999- 2000	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2005-2006
Total professorat a infantil, primària i secundària	100,0	99,8	100,2	101,2	104,2	107,9	111,0	-
Total professorat a primària (sense especialistes en educació infantil)	100,0	100,6	100,5	102,3	102,8	105,8	108,4	108,7
Total professorat a secundària (sense professors tècnics d'FP)	100,0	98,5	96,5	95,2	97,0	98,8	100,1	101,4
Total professorat a primària i secundària (sense especialistes en educació infantil i professors tècnics d'FP)	100,0	99,4	98,2	98,3	99,5	101,9	103,7	105,6
Sector públic	1999- 2000	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2005-2006
Total professorat a infantil, primària i secundària	100,0	98,9	99,0	100,5	104,6	109,3	113,6	-
Total professorat a primària (sense especialistes en educació infantil)	100,0	100,2	100,7	102,7	105,6	109,7	113,4	114,6
Total professorat a secundària (sense professors tècnics d'FP)	100,0	97,0	94,5	93,7	96,6	99,2	101,7	107,6
Total professorat a primària i secundària (sense especialistes en educació infantil i professors tècnics d'FP)	100,0	98,3	97,1	97,5	100,3	103,6	106,6	111,7
Sector privat	1999- 2000	2000- 2001	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2005-2006
Total professorat a infantil, primària i secundària	100,0	101,2	102,0	102,4	103,6	105,6	106,9	-
Total professorat a primària (sense especialistes en educació infantil)	100,0	101,1	100,2	101,6	98,9	100,3	101,3	100,3
Total professorat a secundària (sense professors tècnics d'FP)	100,0	101,1	100,0	97,7	97,6	98,1	97,1	93,8
Total professorat a primària i secundària (sense especialistes en educació infantil i professors tècnics d'FP)	100,0	101,1	100,1	99,6	98,2	99,2	99,1	97,5

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2006).

ment menys que al conjunt de l'Estat, tant en els centres públics com privats. Només el professorat als centres de primària compta amb una evolució similar a la mitjana estatal, no pas el de secundària.

Taula 13.

Índex d'evolució de professorat als ensenyaments obligatoris (1999-2000=100) (2004-2005)

Indicador	Espanya	Catalunya	Madrid	Navarra	País Basc
Total professorat	110,5	105,7	114,5	111,5	106,2
Professorat a centres de primària (1)	155,0	112,2	189,5	118,9	113,2
Professorat a centres de primària i ESO (1)	60,4	100,7	38,5	99,1	112,9
Professorat a centres d'ESO i/o batxillerat i/o FP (2)	113,0	99,9	114,3	104,1	98,1
Professorat a centres de primària, ESO i batx./ FP (1)	112,8	109,3	118,9	122,0	107,8
Total centres públics	110,1	106,7	112,5	111,6	105,0
Centres de primària (1)	156,7	113,1	190,8	120,9	114,8
Centres de primària i ESO (1)	30,3	-	1,2	114,5	111,7
Centres d'ESO i/o batxillerat i/o FP (2)	113,6	100,7	114,5	103,2	97,0
Centres de primària, ESO i batxillerat / FP (1)	97,3	-	-	-	101,9
Total centres privats	111,4	104,0	118,1	111,1	107,9
Centres de primària (1)	120,6	103,8	170,5	103,8	83,3
Centres de primària i ESO (1)	110,4	99,9	110,8	92,3	112,9
Centres d'ESO i/o batxillerat i/o FP (2)	103,8	92,6	111,4	109,0	104,4
Centres de primària, ESO i batxillerat / FP (1)	112,9	109,3	118,3	122,0	107,9
Indicador	Espanya	Catalunya	Madrid	Navarra	País Basc
Mestres de centres públics	110,5	113,6	111,4	119,8	111,3
Professorat d'educació secundària de centres públics	109,5	101,6	112,2	102,9	91,4
Professor (mestre) de centres privats	112,5	108,9	123,7	112,9	86,1
Professor titular de centres privats	110,6	100,0	126,3	114,3	104,7

(1) També poden impartir educació infantil.

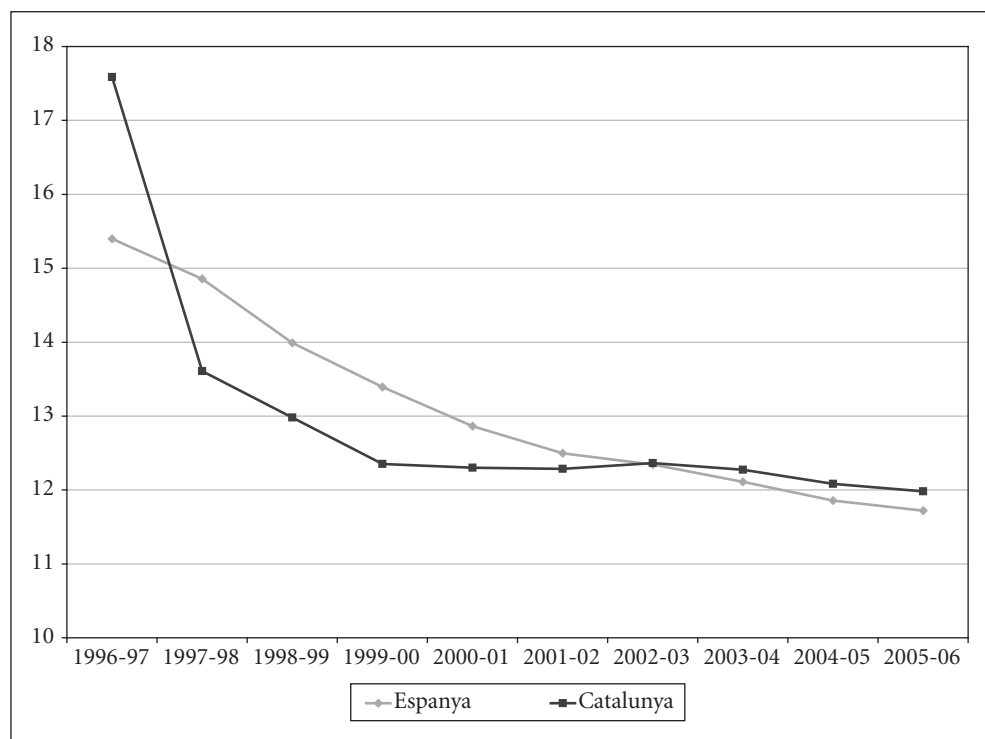
(2) Imparteixen un o diversos dels ensenyaments següents: ESO, batxillerat i cicles formatius de FP.

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2004-2005).

Aquesta menor dotació de personal docent en termes evolutius també s'observa quan prenem en consideració la ràtio d'alumnat per professor. El gràfic 9, que conté l'evolució d'aquest indicador agregat per als ensenyaments de règim general, no només per als ensenyaments obligatoris, il·lustra com el nombre d'alumnat per professor ha tendit a disminuir proporcionalment més al conjunt de l'Estat que a Catalunya. La taula 14, que recull aquest indicador per comunitats autònomes, posa de manifest que el nostre sistema educatiu ha passat a tenir més alumnes per professor que el conjunt de l'Estat, específicament en el sector públic (11,6 vs. 10,9). La tendència evolutiva anteriorment

Gràfic 9.

Evolució de la ràtio d'alumnat per professor als ensenyaments de règim general a Catalunya i a Espanya (de 1996-1997 a 2005-2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

exposada no fa altra cosa que accentuar encara més les diferències ja existents en la provisió de recursos amb la resta de l'Estat espanyol.

D'una banda, és cert que existeixen diferències significatives per titularitat, i que el sector públic té millors ràtios que el sector privat. Però de l'altra, aquestes diferències s'expliquen principalment per la mateixa ubicació geogràfica dels centres. En general, els centres privats tenen ràtios més elevades, perquè s'ubiquen en municipis on hi ha

Taula 14.

Indicadors sobre professorat als ensenyaments obligatoris (2005-2006)

Comunitat autònoma	Total			Primària (i infantil)			Secundària (obligatòria i postobligatòria)		
	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.	Alum./ Profes.
	Total	Públic	Privat	Total	Públic	Privat	Total	Públic	Privat
Espanya	12,1	10,9	15,3	13,9	12,7	17,1	10,2	9,3	13,2
Andalusia	13,5	12,5	18,1	15,3	14,3	20,0	11,6	10,7	16,0
Aragó	11,2	9,9	14,7	12,9	11,3	16,9	9,5	8,5	12,3
Astúries	10,0	8,5	15,7	11,7	9,9	19,0	8,6	7,5	13,2
Balears	11,5	10,0	15,5	13,9	12,3	17,6	9,1	7,8	12,8
Canàries	12,2	11,3	17,3	14,3	13,0	20,4	10,3	9,7	13,8
Cantàbria	10,9	9,3	16,2	12,8	10,9	18,5	9,2	8,0	13,9
Castella i Lleó	10,7	9,4	14,8	11,9	10,2	17,4	9,6	8,6	12,5
Castella-La Manxa	11,3	10,6	16,3	12,5	11,5	19,2	10,0	9,5	13,4
Catalunya	12,2	11,6	13,3	13,4	13,1	13,8	10,7	9,7	12,6
Comunitat Valenciana	11,8	10,8	14,7	15,4	14,3	18,4	8,9	8,2	11,2
Extremadura	11,8	10,7	18,9	12,7	11,4	21,1	10,9	10,0	16,7
Galícia	11,2	10,0	16,6	13,8	12,1	20,0	9,3	8,5	13,3
Madrid	12,6	10,9	15,4	14,0	12,2	16,7	10,9	9,6	13,6
Múrcia	13,1	11,8	19,0	15,3	13,8	21,6	10,8	9,9	15,6
Navarra	11,3	10,3	13,9	13,4	12,6	15,6	9,0	7,9	11,9
País Basc	10,6	8,4	14,0	12,4	9,9	16,4	8,7	6,8	11,7
La Rioja	12,1	10,6	16,8	14,4	12,6	19,6	9,9	8,8	13,8
Ceuta	12,3	11,2	17,7	14,8	12,7	25,0	9,9	9,6	10,9
Melilla	12,6	11,8	18,8	15,4	14,5	19,4	9,8	9,4	16,5

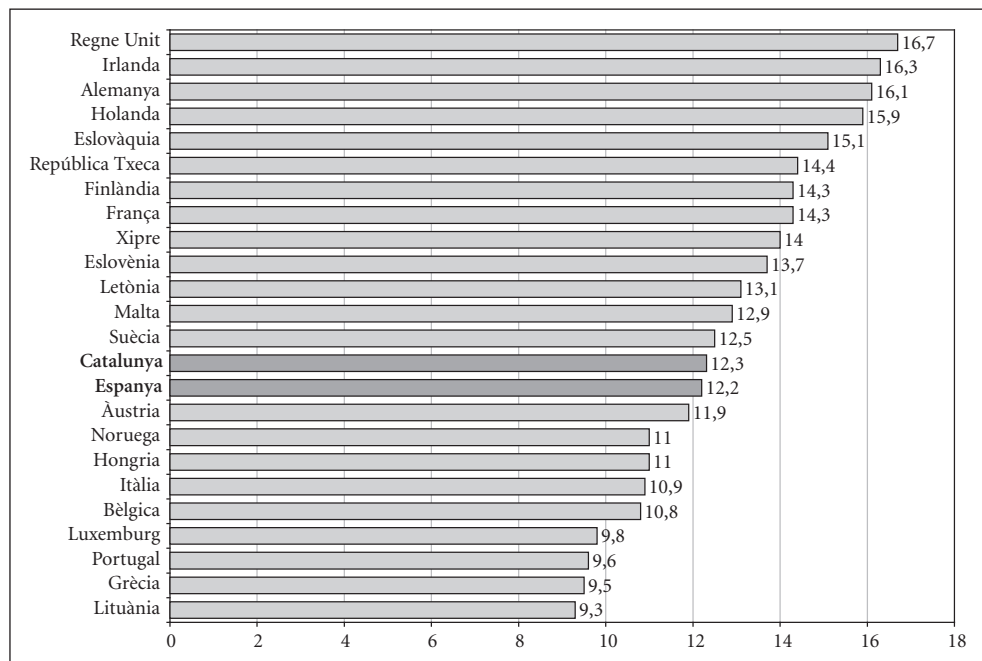
Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

una demanda numèricament més gran. En canvi, les escoles en entorns rurals, que són majoritàriament públiques, tenen una demanda més escassa, la qual cosa contribueix a disminuir el nombre d'alumnat per professor en aquest sector de titularitat. És per això que és aconsellable tractar el comportament d'aquest indicador separatament per sectors de titularitat, i extreure les valoracions a partir de l'anàlisi comparada sector per sector amb altres comunitats autònomes.

Des d'aquest punt de vista, la comparativa per comunitats posa de manifest que el sector públic a Catalunya presenta una de les ràtios més elevades, globalment només millor que Andalusia i Múrcia, i, en canvi, el sector privat té la ràtio més baixa de

Gràfic 10.

Ràtio alumnat/professor als ensenyaments primaris i secundaris (ISCED 1-3) per països europeus (2004)

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2004).

l'Estat (vegeu la taula 14). Comparativament amb la resta de comunitats, doncs, el sector públic a Catalunya comptaria amb una menor proporció de recursos humans, i el sector privat, amb una major dotació.

Conclusions més favorables es desprenen, en canvi, en la comparativa europea. Contràriament al que es podria esperar pels nivells de despesa pública en educació, el gràfic 10 mostra com Catalunya se situa en una posició intermèdia. Paradoxalment, les dades per al nostre sistema educatiu són més favorables que a països anglosaxons com el Regne Unit i Irlanda, o a països nòrdics, com Suècia o Finlàndia, amb despeses en educació més elevades que Catalunya.

INCORPORACIÓ DE LES NOVES TECNOLOGIES AL SISTEMA EDUCATIU

La importància de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) en la nostra societat ha afavorit la seva ràpida incorporació i expansió en el propi àmbit educatiu. A tall indicatiu, segons dades d'Eurostat (2005), el 70% dels estudiants europeus majors de quinze anys utilitza l'ordinador a l'escola. El domini de les TIC representa una competència clau per a l'economia basada en el coneixement. D'aquí que la Unió Europea consideri prioritari en la seva estratègia de Lisboa garantir la provisió d'equips i programes informàtics a les escoles i promoure l'ús de les TIC en la pràctica docent. El programa detallat *Educació i Formació 2010* centra sobre aquest particular un dels seus tretze objectius específics.

La taula 15 recull indicadors sobre els recursos tecnològics de què disposen les escoles que imparteixen ensenyaments obligatoris, i en ella s'observa com Catalunya ocupa una posició mitjana, amb dades força similars a les del conjunt de l'Estat espanyol. Destaca especialment el nombre d'alumnes per ordinador a Extremadura (2,4), proporció que es triplica a Catalunya (7,9). Amb més recursos tecnològics també hi trobem el País Basc i Navarra, comunitats amb una despesa en educació més alta, i Castella i Lleó, Cantàbria, la Rioja, Astúries i Aragó. Totes aquestes comunitats compten amb una despesa pública en educació per estudiant més alta que Catalunya.

Finalment, per sectors de titularitat, destaca com les escoles públiques estan millor dotades, i tenen més ordinadors per alumne que les escoles privades.

Taula 15.

Indicadors sobre recursos tecnològics als ensenyaments obligatoris per comunitats autònomes (2005-2006)

Comunitat autònoma	Alumnat per ordinador			Ordinadors per unitat		
	Total	Públic	Privat	Total	Públic	Privat
Espanya	8,0	7,0	11,1	2,4	2,6	1,9
Andalusia	7,9	6,9	13,9	2,6	2,9	1,6
Aragó	7,1	6,4	8,9	2,4	2,5	2,3
Astúries	6,3	5,3	10,5	2,6	2,8	2,0
Balears	11,5	10,1	15,0	1,6	1,7	1,4
Canàries	10,1	9,4	13,6	1,7	1,8	1,5
Cantàbria	7,8	6,9	10,5	2,1	2,1	1,9
Castella i Lleó	7,2	6,2	10,6	2,3	2,4	1,9
Castella-La Manxa	8,9	8,2	14,8	1,9	2,0	1,4
Catalunya	7,9	7,2	9,4	2,6	2,7	2,3
Comunitat Valenciana	11,6	10,9	13,6	1,6	1,6	1,5
Extremadura	2,4	2,0	15,8	7,8	9,1	1,4
Galícia	10,5	9,9	12,9	1,6	1,6	1,5
Madrid	10,0	9,1	11,4	2,0	2,1	1,9
Múrcia	10,1	8,9	16,6	2,0	2,2	1,4
Navarra	7,8	7,3	9,0	2,1	2,1	2,2
País Basc	5,4	4,6	6,3	2,9	3,0	2,8
La Rioja	6,3	5,4	9,4	2,9	3,2	2,3
Ceuta	8,9	7,3	26,0	2,2	2,6	0,8
Melilla	10,8	10,2	17,3	1,8	1,9	1,3

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

APRENTATGE DE LES LLENGÜES ESTRANGERES

El desenvolupament de fenòmens com la globalització o la societat de la informació ha provocat que en l'actualitat el coneixement d'idiomes, com a competència clau, representi un objectiu educatiu de primer nivell. De fet, el Consell Europeu celebrat l'any 2002 a Barcelona va establir que el sistema educatiu havia de fomentar l'apre-

mentatge, com a mínim, de dues llengües estrangeres des de les primeres edats de la trajectòria escolar. La millora de l'aprenentatge d'idiomes estrangers és un dels tretze objectius del Programa de treball *Educació i Formació 2010* definit per la Unió Europea en el marc de l'estratègia de Lisboa.

Aquest aspecte també s'ha incorporat específicament en les polítiques educatives dels darrers governs a Catalunya, amb programes d'actuació que proposen, o han proposat, adequar el sistema educatiu per garantir i maximitzar l'aprenentatge de les llengües estrangeres entre els alumnes. En la legislatura actual, per exemple, el Govern intensifica els esforços que es realitzen des dels ensenyaments obligatoris, tot assumint el compromís per al 2010 que el Pla experimental de llengües estrangeres, que comporta l'ampliació d'hores per als alumnes, la formació de professorat, la dotació de professionals amb domini de les llengües estrangeres, etc., arribi al 100% dels centres d'educació infantil i primària i al 70% dels instituts d'educació secundària.

La taula 16 recull el nombre mitjà de llengües estrangeres estudiades durant els ensenyaments obligatoris, i en ella s'hi observa que Catalunya encara és lluny d'assolir l'esmentat objectiu europeu, amb una mitjana d'1,0 llengua estudiada a l'educació primària, i de 1,2 a l'educació secundària obligatòria. Destaquen les diferències existents entre sectors de titularitat. En aquest sentit, val a dir que el sector públic ofereix a l'alumnat menys oportunitats d'estudiar llengües estrangeres que el sector privat, especialment durant la darrera etapa dels ensenyaments obligatoris.

La comparativa per comunitats autònomes ens porta a concloure que Catalunya presenta una situació més negativa que la mitjana del conjunt de l'Estat, particularment a l'educació secundària obligatòria. En aquesta etapa educativa, Catalunya és la comunitat que presenta la mitjana de llengües estrangeres estudiades més baixa. I a l'educació primària, només compta amb una situació millor que Andalusia, Balears, la Comunitat Valenciana i Galícia. De fet, globalment, Canàries, Castella i Lleó i Madrid són les comunitats que es troben més a prop de l'objectiu plantejat, mentre que la Comunitat Valenciana i Catalunya són les que estan més allunyades.

Taula 16.

Número mitjà de llengües estrangeres estudiades als ensenyaments obligatoris per comunitats autònomes (2005-2006)

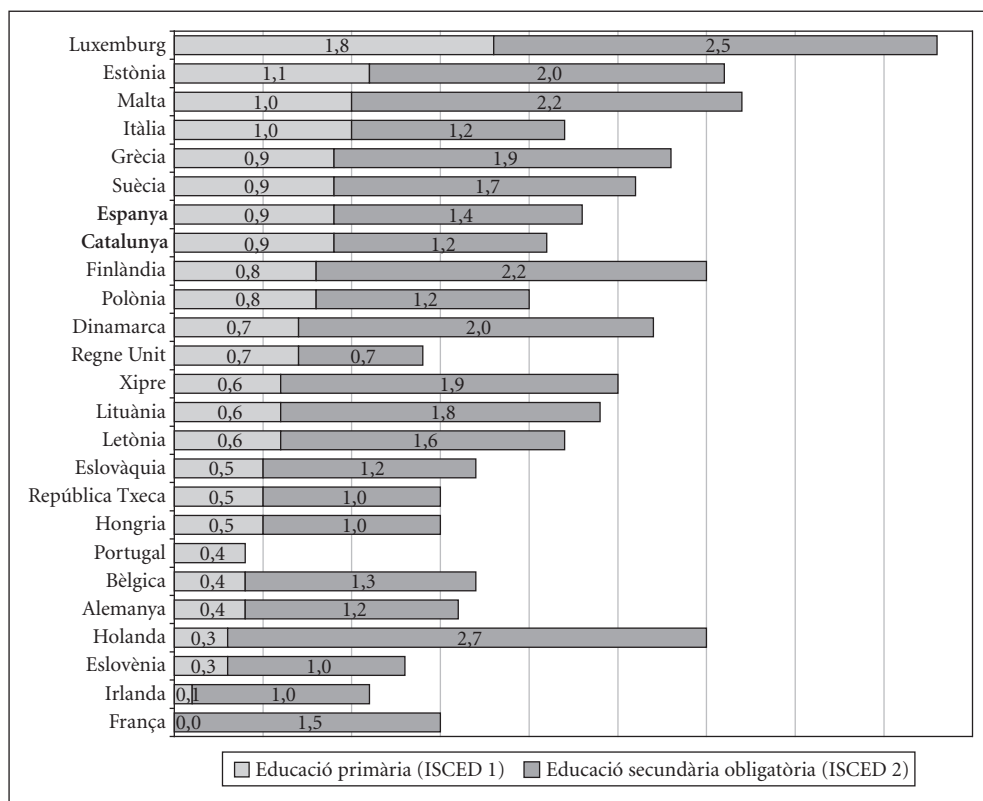
Comunitat autònoma	Educació primària			Educació secundària obligatòria		
	Total	Públic	Privat	Total	Públic	Privat
Espanya	0,97	0,95	1,00	1,42	1,36	1,52
Andalusia	0,82	0,81	0,85	1,50	1,46	1,62
Aragó	1,05	1,05	1,06	1,51	1,45	1,60
Astúries	1,03	1,03	1,05	1,59	1,53	1,71
Balears	0,98	0,99	0,96	1,27	1,25	1,31
Canàries	1,32	1,33	1,32	1,70	1,65	1,85
Cantàbria	1,06	1,09	1,01	1,40	1,37	1,44
Castella i Lleó	1,12	1,15	1,07	1,50	1,46	1,59
Castella - La Manxa	1,04	1,04	1,04	1,50	1,47	1,59
Catalunya	1,00	0,98	1,05	1,20	1,09	1,36
Comunitat Valenciana	0,73	0,73	0,75	1,20	1,17	1,27
Extremadura	1,10	1,10	1,10	1,35	1,31	1,49
Galícia	0,97	0,98	0,94	1,52	1,45	1,68
Madrid	1,05	1,00	1,10	1,52	1,39	1,68
Múrcia	1,02	1,01	1,07	1,44	1,42	1,52
Navarra	1,09	1,02	1,22	1,31	1,21	1,46
País Basc	1,01	1,00	1,02	1,24	1,15	1,31
La Rioja	1,03	1,00	1,08	1,41	1,36	1,50
Ceuta	0,98	0,98	1,00	1,60	1,51	1,83
Melilla	0,98	1,00	0,92	1,55	1,56	1,47

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

L'anàlisi comparada per països europeus (vegeu el gràfic 11) també situa Catalunya en una posició globalment força negativa, especialment en l'educació secundària obligatòria (ISCED 2), només per sobre del Regne Unit, Irlanda, la República Txeca, Hongria i Eslovènia. La importància de l'anglès a escala global provoca un major relaxament dels països anglosaxons respecte al foment de l'aprenentatge d'idiomes. Un cop més, els països nòrdics són els que es troben més propers a l'objectiu plantejat pel Consell Europeu.

Gràfic 11.

Número mitjà de llengües estrangeres estudiades als ensenyaments obligatoris per països europeus (2004-2005)

Font: Elaboració a partir de dades d'Eurostat (2004-2005).

EQUITAT I EXCEL·LÈNCIA EN L'ADQUISICIÓ DE COMPETÈNCIES CLAU

Les proves PISA, realitzades per primera vegada amb dades estadísticament representatives per a Catalunya l'any 2003, ens ofereix una mirada interessant, internacionalment comparada, sobre el grau d'equitat i d'excel·lència en l'adquisició de competències claus que ofereix el nostre sistema educatiu. És important destacar que en el moment de l'ela-

boració d'aquest informe encara no s'havien publicat les dades PISA 2006, per això aquí l'anàlisi es fa a partir de les dades de l'any 2003, que ja van ser exposades en profunditat en *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* (Bonal i Albaigés, 2006).

Des de la perspectiva de l'equitat, la taula 17 demostra les diferències en els resultats que existeixen entre grups socials. Per gènere, convé destacar que existeix una diferència estadísticament significativa entre nois i noies en matemàtiques, que és de 17,8 punts a favor dels primers, i que aquesta diferència és sensiblement més gran a Catalunya que al conjunt de l'Estat (8,86) o de països de l'OCDE (11,12). Val a dir que en les proves de comprensió lectora aquesta situació es reproduïx, amb diferències favorables a les dones. Entre els múltiples factors que contribueixen a explicar aquestes diferències, cal esmentar components de caràcter socialitzador, relacionats amb desigualtats de gènere.

Les desigualtats més importants, no obstant, responen a l'origen i a l'estatus socioeconòmic. Per origen, la distància entre els resultats de l'alumnat autòcton i immigrant és de 73,41 punts, molt per sobre d'Espanya (45,47) i de l'OCDE (31,52). Aquestes desigualtats són especialment preocupants en un moment en què l'alumnat estranger va augmentant el seu pes sobre el conjunt de la demanda educativa. És important no perdre de vista que són desigualtats fonamentalment de base socioeconòmica. Destaca, precisament, com les diferències en l'estatus socioeconòmic de l'alumnat autòcton i immigrant són més importants a Catalunya (0,72), que a Espanya (0,30) i a l'OCDE (0,28). Aquesta pot ser la raó principal de les diferències.

Per estatus socioeconòmic (ESCS), la distància en els resultats entre els quartils extrems és superior, de 83,16 punts. En aquesta ocasió, però, les desigualtats a Espanya (84,75) i al conjunt de països de l'OCDE (114,51) són encara més grans. Precisament, i a diferència del que vèiem amb l'origen, a Catalunya les desigualtats socioeconòmiques entre els quartils extrems són més baixes (2,53, per 2,59 a Espanya i 2,54 a l'OCDE), fet que podria contribuir a explicar les menors desigualtats educatives. De fet, el nostre país té un índex de reproducció de la desigualtat socioeconòmica en el sistema educatiu (-0,27) similar a l'espanyol (-0,28), però sensiblement més baix que al de l'OCDE (0,00). Les desigualtats socioeconòmiques de partida entre l'alumnat a Catalunya són menors, i això facilita al nostre sistema la tasca de fomentar l'equitat educativa, de minimitzar la transferència d'aquesta desigualtat socioeconòmica en els resultats educatius.

Taula 17.

Indicadors de resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys (2003)

Total	Catalunya	Espanya	OCDE mitjana
Total (mitjana)	494,44	485,11	500,00
Desviació estàndard	88,46	88,47	100,00
Diferència de resultats entre els percentils extrems (P5-P95)	-291,14	-291,06	-328,48
Gènere	Catalunya	Espanya	OCDE mitjana
Dona (mitjana)	486,21	480,74	494,41
Diferència (H - D)	17,82	8,86	11,12
Origen	Catalunya	Espanya	OCDE mitjana
Percentatge d'estudiants d'origen immigrant (primera generació i no nadius)	4,70	3,38	8,60
Nadius (mitjana)	499,00	487,36	504,67
Primera generació (mitjana)	ns	nd	481,16
No nadius (mitjana)	419,22	nd	466,31
Diferència entre estudiants nadius i estudiants d'origen immigrant (no nadius i primera generació)	73,41	45,47	31,52
Diferència en ESCS entre estudiants nadius i estudiants d'origen immigrant (no nadius i primera generació)	0,72	0,30	0,28
Estatus econòmic, social i cultural (ESCS)	Catalunya	Espanya	OCDE mitjana
Mitjana índex ESCS	-0,12	-0,30	0,00
Distància entre 1r Q i 4t Q Índex ESCS	2,53	2,59	2,54
1r quartil ESCS (mitjana)	452,17	444,69	439,57
2n quartil ESCS (mitjana)	486,22	470,19	490,93
3r quartil ESCS (mitjana)	504,76	496,83	518,57
4t quartil ESCS (mitjana)	535,33	529,44	554,08
Distància entre 1r Q i 4t Q	83,16	84,75	114,51
Índex de reproducció de la desigualtat socioeconòmica (ESCS) en el sistema educatiu (OCDE mitjana = 0)	-0,27	-0,28	0,00

Notes: ns = dades no significatives; nd = dades no disponibles.

L'ESCS correspon a la variable socioeconòmica que l'OCDE construeix en el marc de les proves PISA a partir de l'estatus professional i el nivell d'estudis més elevat dels progenitors, així com d'una estimació relacionada amb els béns de la llar.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE i de Ferrer i altres (2005).

De fet, els estudis que s'han ocupat d'analitzar els resultats de les proves PISA ja destaquen que, comparativament parlant, Catalunya presenta bons resultats pel que fa a l'equitat (Ferrer, 2005; CSASE, 2006). La taula 18, en aquest sentit, mostra com el nostre sistema educatiu és un dels que presenta una menor diferència de resultats entre els percentils extrems, és a dir, entre els alumnes que obtenen una millor i pitjor puntuació a les proves (291,14 punts). Catalunya només és superada pel conjunt d'Espanya (291,06), Portugal (289,0), Irlanda (280,54) i Finlàndia (273,73). El País Basc (269,96), que també compta amb dades estadísticament significatives, és el territori amb una menor desigualtat. D'altra banda, els països menys equitatius serien Bèlgica (359,64), Turquia (343,89), Alemanya (337,64), Suïssa (325,28) o Itàlia (316,01). El menor nivell de desigualtat socioeconòmica de partida de l'alumnat és un dels factors que explica aquesta bona posició comparada de Catalunya respecte els nivells d'equitat. Aquí també cal considerar aspectes més relacionats amb la política educativa, com és el grau de comprensivitat del propi sistema educatiu. En l'anuari anterior ja vam comentar que, en general, els països amb un itinerari curricular comú i extens, com és el cas català, obtenen resultats més equitatius que aquells que ofereixen itineraris segregats en funció del nivell, com és el cas de Bèlgica (Bonal i Albaigés, 2006).

A més, Catalunya compta amb un nivell comparativament elevat d'heterogeneïtat en els resultats en cadascun dels centres, i un nivell d'homogeneïtat comparativament elevat entre els diferents centres escolars. El gràfic 12, que recull la variància intracentres i intercentres, ens informa que el nostre sistema educatiu està poc segregat des del punt de vista dels resultats de l'alumnat, només superat pels països nòrdics, que tindrien una distribució encara més equitativa de l'alumnat en els diferents centres educatius. Per al desenvolupament de l'equitat educativa, és important que la insuficiència formativa, igual com l'excel·lència formativa, no tendeixi a concentrar-se en determinats centres.

Aquests bons resultats comparatius, no obstant, no ens han de fer perdre de vista les desigualtats que existeixen per sectors de titularitat. La taula 18 deixa constància que, de mitjana, els centres públics (480,4) obtenen pitjors resultats que els centres privats (510,0). Només Turquia, Alemanya, Grècia, Polònia, Bèlgica, Noruega i Espanya presenten una situació menys equitativa en funció de la titularitat. La taula 19, en aquesta

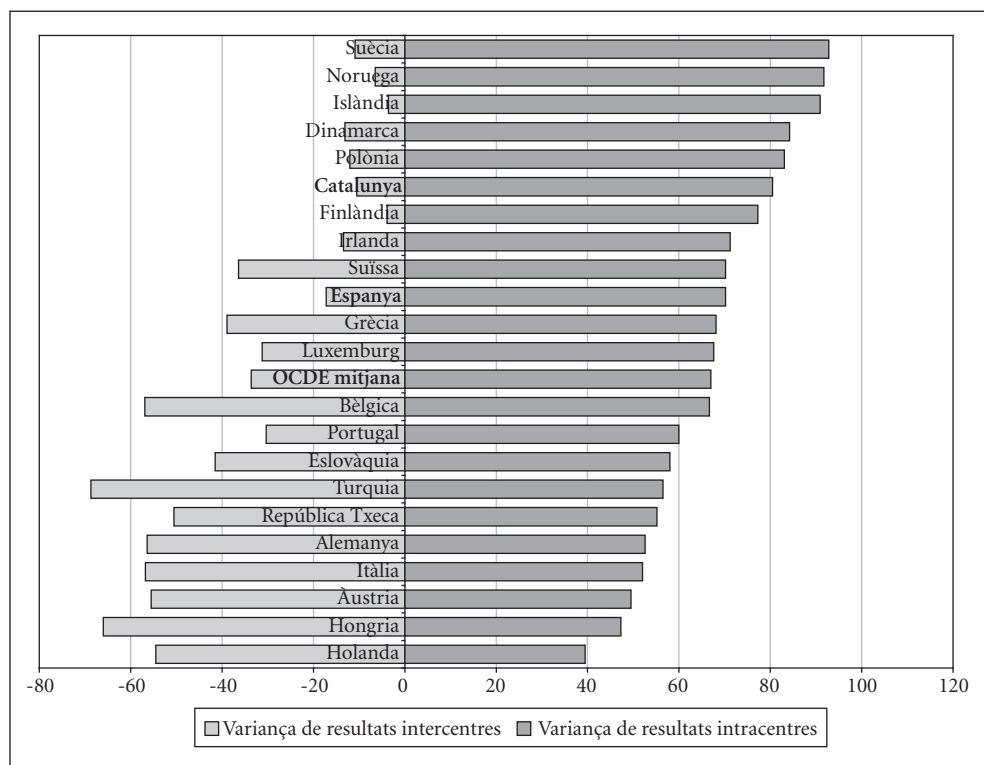
Taula 18.
Indicadors sobre la desviació de resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys (2003)

País	Mitjana	Desviació estàndard	Diferència de resultats entre els percentils extrems (P5-P95)	Índex de reproducció de la desigualtat socioeconòmica (ESCS) en el sistema educatiu (OCDE mitjana = 0)	Variància total			Sector de titularitat		Índex ESCS				
					Variància total de resultats (OCDE=100)	Variància de resultats intercentres	Variància de resultats intracentres	Public	Privat	Public	Privat	Diferència		
Finlàndia	544,29	83,68	-273,73	-0,22	81,2	3,9	77,3	545	539	6	93,3	0,23	0,47	-0,24
Holanda	537,82	92,52	-298,30	0,01	91,9	54,5	39,5	521	540	-19	23,3	0,02	0,09	-0,07
Bèlgica	529,29	109,88	-359,64	0,23	121,8	56,9	66,7	495	547	-52	-	-	-	-
Suïssa	526,55	98,38	-325,28	0,05	111,0	36,4	70,2	528	504	24	95,3	-0,09	0,27	-0,35
República Txeca	516,46	95,94	-313,91	0,12	99,9	50,5	55,2	517	514	3	93,3	0,16	0,25	-0,09
Islàndia	515,11	90,36	-295,50	-0,28	94,5	3,6	90,9	515	-	-	99,5	0,68	-	-
Dinamarca	514,29	91,32	-301,25	0,02	96,5	13,1	84,2	515	511	4	77,8	0,20	0,22	-0,03
França	510,80	91,70	-303,80	-0,02	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Suècia	509,05	94,75	-309,24	-0,07	103,3	10,9	92,8	509	516	-7	95,7	0,24	0,59	-0,35
Àustria	505,61	93,09	-304,77	-0,03	98,4	55,5	49,5	504	522	-18	92,0	0,04	0,29	-0,25
Alemanya	502,99	102,59	-337,64	0,06	108,3	56,4	52,6	498	564	-66	92,2	0,10	0,82	-0,71
Irlanda	502,84	85,26	-280,54	-0,14	83,9	13,4	71,2	485	514	-29	41,6	-0,30	0,10	-0,40
OCDE mitjana	500,00	100,00	-328,48	0,00	100,0	33,6	67,0	493	526	-33	83,5	-0,04	0,17	-0,22
Eslòvaquia	498,18	93,31	-306,08	0,19	98,7	41,5	58,0	495	523	-28	87,4	-0,11	0,10	-0,21
Noruega	495,19	92,04	-301,28	-0,01	98,1	6,5	91,7	494	533	-39	99,1	0,60	-	-
Catalunya	494,44	88,46	-291,14	-0,27	91,0	10,5	80,5	480	510	-30	53,4	-0,34	0,12	-0,46
Luxemburg	493,21	91,86	-302,96	-0,22	98,1	31,2	67,6	498	463	35	85,9	0,22	-0,02	0,24
Polònia	490,24	90,24	-296,53	0,01	94,7	12,0	83,1	490	543	-53	99,2	-0,21	-	-
Hongria	490,01	93,51	-308,52	0,21	101,5	66,0	47,3	489	507	-18	88,9	-0,09	0,13	-0,21
Espanya	485,11	88,47	-291,06	-0,28	90,8	17,2	70,2	472	507	-35	64,2	-0,52	0,06	-0,58
Portugal	466,02	87,63	-289,00	-0,46	89,0	30,3	60,0	465	484	-19	93,7	-0,65	-0,34	-0,31
Itàlia	465,66	95,69	-316,01	-0,26	106,5	56,8	52,0	467	441	26	96,1	-0,12	0,14	-0,26
Grècia	444,91	93,83	-310,17	-0,19	101,8	38,9	68,1	442	506	-64	97,4	-0,20	-	-
Turquia	423,42	104,74	-343,89	-0,08	127,4	68,7	56,5	418	569	-151	99,0	-1,03	-	-

Font: Elaboració a partir de dades de l'OCDE (2003).

Gràfic 12.

Variància intracentres i intercentres en els resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys (2003)

Font: Eaboració a partir de dades de l'OCDE (2003).

mateixa línia, mostra com els centres públics tenen un percentatge d'alumnat amb insuficiència formativa (el 24,32% amb una puntuació de nivell 1 o menys a les proves PISA) que dobla el percentatge dels centres privats (12,75%).

Aquestes desigualtats a 4t d'ESO, extretes de les proves PISA, també s'observen a les proves d'avaluació que es realitzen amb alumnes de 6è de primària, promogudes per l'INECSE (Instituto Nacional de Evaluación y Calidad del Sistema Educativo) a nivell

estatal. Les darreres proves, corresponents al curs 2002-2003, van concloure que els centres de titularitat privada obtenen resultats significativament més bons que els centres públics en quatre de les set àrees de coneixement analitzades, mentre que els centres públics no obtenien resultats significativament més bons en cap de les tres àrees restants (CSASE, 2006).

Les diferències en la composició socioeconòmica dels sectors de titularitat, que hem vist anteriorment, explicarien aquestes desigualtats en els resultats educatius. En efecte, la taula 19 també mostra com el perfil social que havíem observat com a dominant en els centres públics (vegeu el gràfic 7) presenta puntuacions més baixes que el perfil majoritari en els centres privats, i un pes més elevat de la insuficiència formativa. Factors contextuais, com ara l'origen, el nivell socioeconòmic o el nivell educatiu de la família, condicionen els resultats educatius de l'alumnat. Donades les desigualtats relacionades amb la distribució de l'alumnat estranger al sistema educatiu, és especialment rellevant destacar l'impacte diferenciat de la insuficiència formativa en funció de l'origen: el 48,7% de l'alumnat immigrant no assoleix una puntuació superior a nivell 1, corresponent a la insuficiència formativa, mentre que aquesta xifra se situa només en el 7,2% per a l'alumnat autòcton. Amb un impacte menor, també cal fer referència a la incidència de les característiques socioeconòmiques i educatives dels progenitors.

La bona posició comparada que ocupa Catalunya quant a l'equitat no es pot fer extensible als nivells d'excel·lència educativa. Des de la perspectiva de l'excel·lència, el nostre sistema educatiu ocuparia una posició més discreta. És determinant que, a diferència del que hem observat per a l'equitat, Catalunya (494,4) obté una puntuació global en matemàtiques inferior a la mitjana dels països de l'OCDE (500,0) —encara que superior a la del conjunt de l'Estat (485,1). El gràfic 13 mostra com els països nòrdics, que també presentaven bons nivells d'equitat, obtenen nivells d'excel·lència formativa clarament superiors a Catalunya.

En general, el gràfic 13 il·lustra com aquells països amb un percentatge d'insuficiència formativa més baix, element també clau per a l'equitat, són els que obtenen majors puntuacions mitjanes. L'excel·lència formativa, en ocasions, manté una alta correspondència amb l'equitat. La correspondència existeix, com hem dit, als països nòrdics, així

Taula 19.

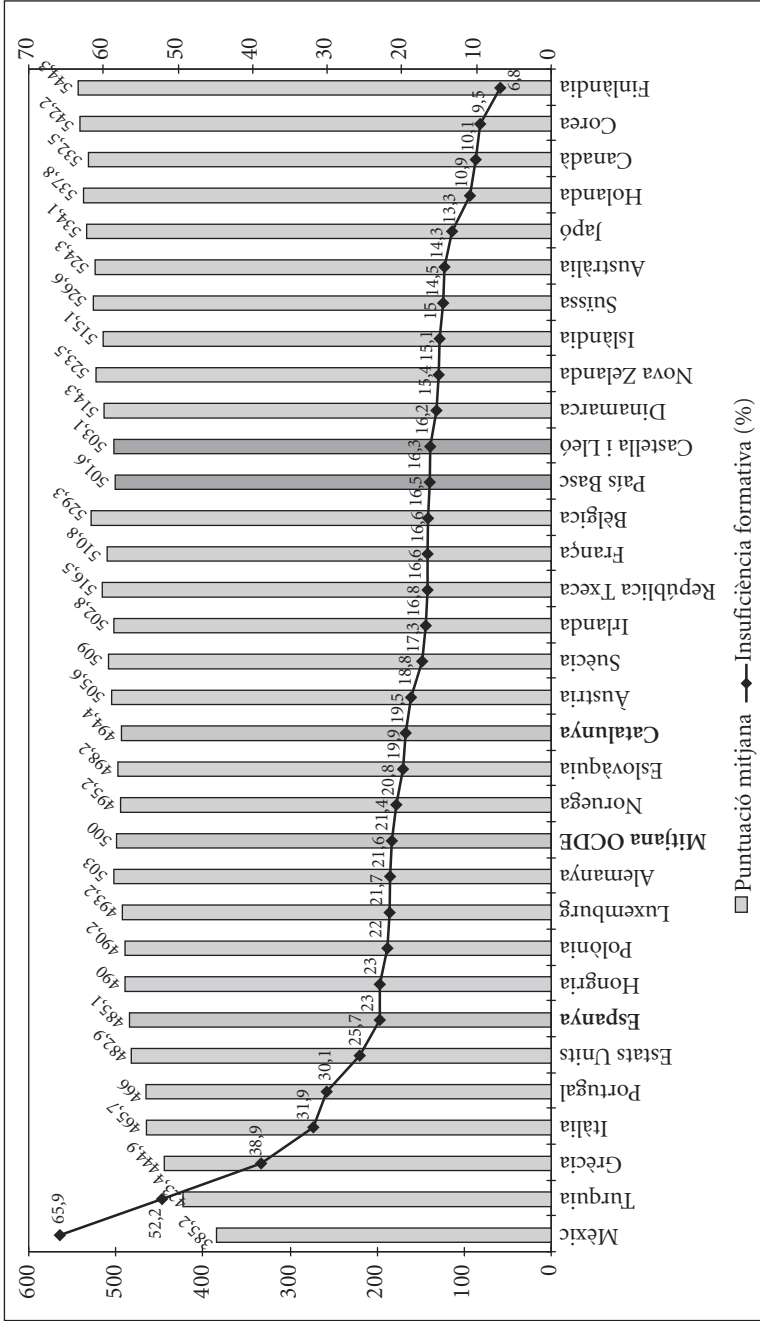
Percentatge d'estudiants amb insuficiència formativa (nivell 1 o menys) en matemàtiques per perfil socioeconòmic a Catalunya (PISA 2003)

Perfil socioeconòmic	Total	Alumnat amb insuficiència (nivell 1 o menys)
Estatut socioeconòmic (ESCS)	Mitjana	%
Baix	452,2	35,5
Baix-mitjà	486,2	19,9
Mitjà-alt	504,8	12,4
Alt	535,3	7,2
Total	494,2	18,8
Estatut ocupacional dels pares	Mitjana	%
Baix	465,2	31,4
Baix-mitjà	490,9	15,9
Mitjà-alt	507,7	11,7
Alt	527,4	9,1
Total	495,9	18,1
Nivell educatiu dels pares	Mitjana	%
Educació primària o sense estudis	458,5	32,5
Educació secundària (1r i 2n cicle)	498,4	14,7
Educació superior (universitària i no universitària)	511,8	14,3
Total	495,3	18,5
Llengua parlada a casa	Mitjana	%
Català	511,5	12,1
Castellà	477,7	25,1
Altres ¹	-	34,8
Total	494	18,8
Origen immigrat	Mitjana	%
Nadius (i primera generació)	498,6	7,2
No nadius	419,2	48,7
Total	494	18,3
Titularitat	Mitjana	%
Titularitat pública	480,4	24,32
Titularitat privada	510,0	12,75
Total	494,2	19,5

Font: Elaboració a partir de dades de l'OCDE (2003) i de Ferrer i altres (2005).

.....
1. Dades estadísticament no significatives.

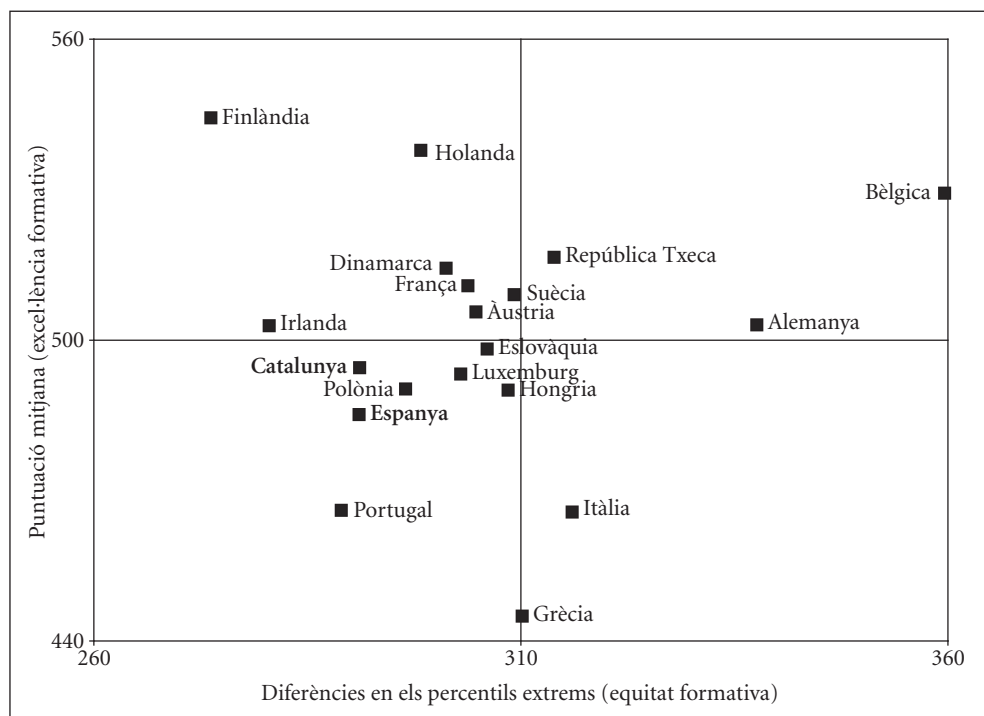
Gràfic 13. Percentatge d'estudiants amb insuficiència formativa (nivell 1 o menys) en matemàtiques per països i regions de l'OCDE (PISA 2003)

Font: Elaboració a partir de dades de l'OCDE (2003).

Gràfic 14.

Relació entre l'equitat i l'excel·lència formativa en els resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys (2003)

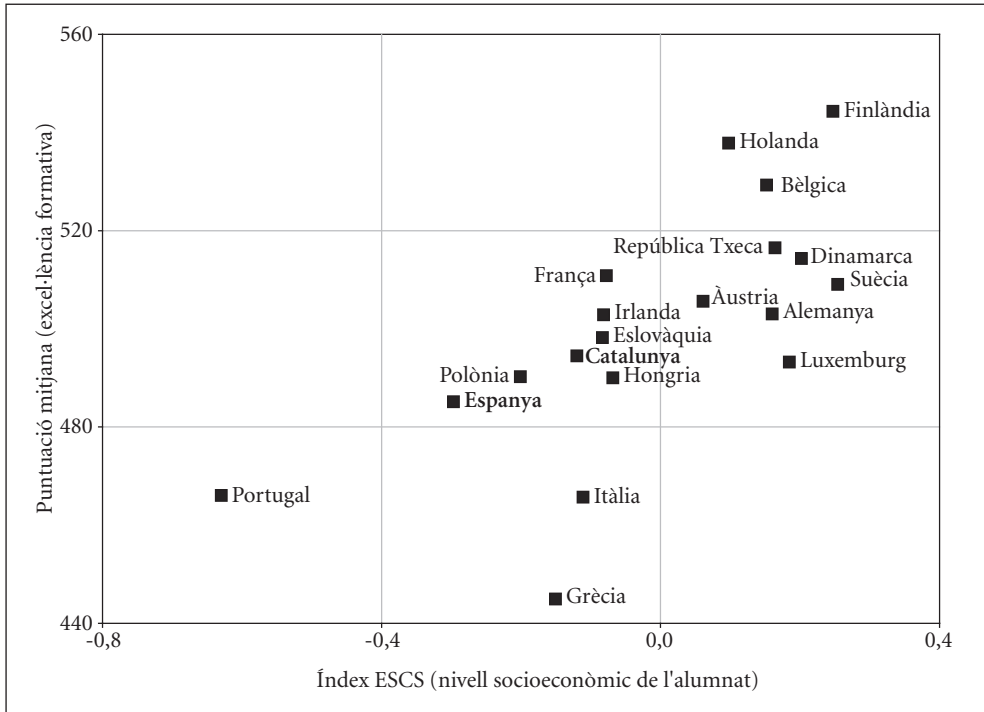

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE (2003).

com també, en sentit contrari, a països com Itàlia, Grècia o Turquia, que tenen baixos nivells d'equitat i excel·lència. No obstant, en *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* ja vàrem comprovar com l'equitat i l'excel·lència no sempre estan relacionades (Bonal i Albaigés, 2006). Això és el que succeeix amb Bèlgica, per exemple, que compta amb déficits d'equitat notables, però assoleix una puntuació mitjana alta (529,3) i un percentatge d'insuficiència formativa comparativament baix (16,5%). Catalunya, contràriament, està força ben posicionada des de la perspectiva de l'equitat, però no pas en excel·lència. El gràfic 14 permet ubicar els diferents països en aquesta relació.

Gràfic 15.

Relació entre el nivell socioeconòmic (ESCS) i l'excel·lència formativa en els resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys (2003)

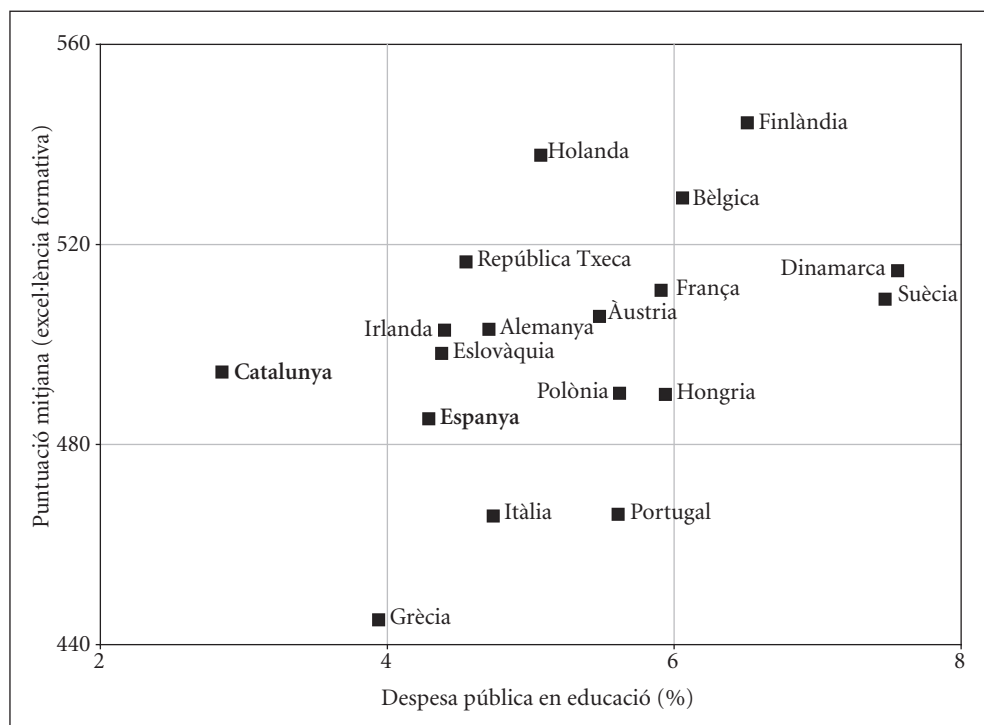

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE (2003).

El gràfic 15 il·lustra la importància que té el nivell socioeconòmic en l'excel·lència formativa. Aquells països amb un alumnat socioeconòmicament més ben posicionat, com és el cas de Finlàndia, Holanda o Bèlgica, obtenen les puntuacions mitjanes més altes. En canvi, els països mediterranis com Grècia, Itàlia o Espanya, amb un nivell socioeconòmic inferior, compten amb els majors nivells d'insuficiència formativa. En el capítol de finançament, a més, també hem observat que els resultats educatius mantenen una correspondència directa amb la despesa pública en educació que realitzen els diferents governs. Pel seu caràcter il·lustratiu, val la pena reproduir el gràfic

Gràfic 16.

Relació entre la despesa pública en educació i l'excel·lència formativa en els resultats en matemàtiques, a les proves PISA, dels estudiants de quinze anys (2003)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'OCDE (2003).

que relaciona la despesa amb la puntuació mitjana (vegeu el gràfic 16). En general, els països amb majors nivells de despesa obtenen millors resultats que els que pertanyen de menors nivells de despesa. Estructura social i política educativa, doncs, són factors determinants per comprendre els resultats del nostre sistema educatiu.

PROMOCIÓ ALS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS

A Catalunya, els modestos resultats educatius obtinguts a les proves PISA, amb percentatges relativament alts d'insuficiència formativa, no semblen traduir-se en alteracions substancials de les trajectòries escolars de l'alumnat al llarg dels ensenyaments obligatoris. Precisament, una de les particularitats del nostre sistema educatiu és que, en comparació al conjunt de l'Estat, presenta menors taxes de repetició i majors taxes d'idoneïtat.

La taxa d'idoneïtat, que es recull a la taula 20, valora el nombre d'alumnat que cursa el nivell que teòricament li correspon en funció de la seva edat. La taula demostra que, en efecte, Catalunya té una taxa d'idoneïtat superior a Espanya i que, com més

Taula 20.

Evolució de la taxa d'idoneïtat a Catalunya i Espanya per edats significatives (de 1996-1997 a 2005-2006)

8 anys	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	97,1	97,3	96,7	96,6	96,5	96,2	95,8	95,5	95,3	95,2
Espanya	96,5	96,4	96,1	95,4	95,3	95,3	94,8	94,4	93,9	94,3
10 anys	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	94,6	95,1	94,7	94,5	94,3	94,2	93,3	93,2	92,9	92,7
Espanya	93,6	93,9	93,7	92,9	92,4	91,9	91,2	90,8	90,1	90,2
12 anys	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	89,5	91,6	91,7	92,0	92,2	91,8	91,2	91,4	90,5	90,4
Espanya	85,7	87,5	88,4	87,6	87,2	86,4	85,3	85,0	84,3	84,2
15 anys	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	69,2	74,4	78,3	82,9	83,5	82,9	82,1	80,9	70,3	68,5
Espanya	60,2	61,9	64,6	63,8	63,2	62,0	60,5	59,4	58,4	57,7

Nota: La idoneïtat està calculada a partir de les següents correspondències: 8 anys, 3r de primària; 10 anys, 5è de primària; 12 anys, 1r d'ESO (més 7è d'EGB); i 15 anys, 4t d'ESO (més 2n de BUP, 2n de batxillerat experimental i 2n d'FPi).

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

s'avança en l'edat teòrica, més augmenten les diferències. Als vuit anys d'edat, el 95,2% de l'alumnat a Catalunya cursa 3r de primària, mentre que el 94,3% ho fa al conjunt de l'Estat. Als quinze anys, en canvi, el 68,5% estudia 4t d'ESO al nostre país, mentre que a Espanya aquest percentatge se situa en el 57,7%.

Des d'una perspectiva evolutiva, convé destacar que actualment aquestes diferències tendeixen a escurçar-se. En els darrers anys de la dècada dels noranta, es va incrementar considerablement la idoneïtat a Catalunya, específicament a les edats més avançades. Mentre a Catalunya aquest increment va ser de catorze punts percentuals entre els cursos 1996-1997 i 2000-2001, a Espanya, només va ser de tres punts. En el darrer quadrienni, les taxes han tendit a decreïxer novament en totes les edats significatives. Als quinze anys, per exemple, ha disminuït quinze punts percentuals a Catalunya, i cinc a Espanya. L'aplicació de la LOCE, que era més restrictiva que la LOGSE en la promoció escolar de l'alumnat, i sobretot la incorporació de l'alumnat immigrant al sistema educatiu, amb les seves corresponents necessitats d'acollida, són factors que contribueixen a explicar aquesta reducció tan considerable de la idoneïtat.

La taula 21 conté les dades per comunitats autònomes. S'hi observa com Catalunya és la comunitat autònoma amb una taxa d'idoneïtat més alta als quinze anys. Juntament amb el País Basc i Navarra, presenten les taxes d'idoneïtat més altes en les diferents edats significatives de l'educació primària i secundària obligatòria. Andalusia, Balears, Canàries i Extremadura, comunitats que en general presenten resultats educatius força negatius en les diferents etapes, tenen les taxes d'idoneïtat més baixes. Més enllà d'aspectes relacionats amb la política educativa, les característiques socioeconòmiques de la població, així com també la valoració instrumental i expressiva que adquireix l'educació en els mercats de treball dels diferents territoris, són alguns dels factors que contribueixen a explicar aquestes diferències entre comunitats. Així, tal i com mostra el gràfic 17, no és estrany que les comunitats amb un PIB per càpita més baix, o els territoris amb una activitat econòmica eminentment focalitzada en el sector turístic (que ofereix oportunitats laborals a la població no qualificada), presentin les taxes d'idoneïtat més baixes.

Per gènere, convé destacar que les noies presenten nivells d'idoneïtat més elevats que els nois. De fet, les noies, com veurem més endavant, segueixen trajectòries

Taula 21.

Taxa d'idoneïtat per edats significatives per comunitats autònomes (2005-2006)

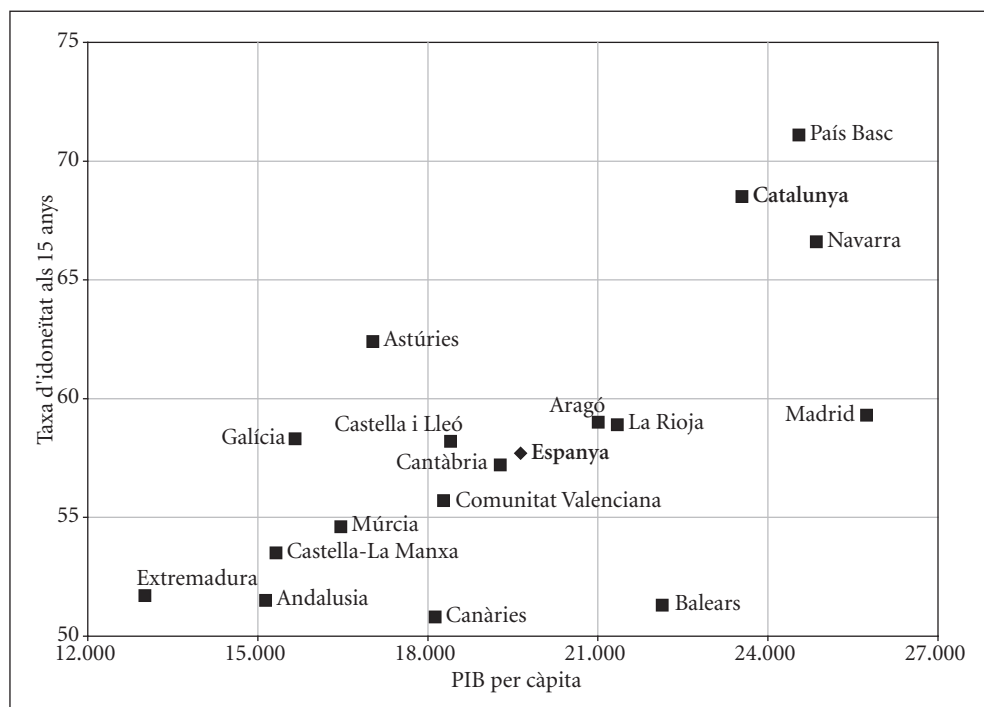
Comunitat autònoma	8 anys	10 anys	12 anys	14 anys	15 anys	12 anys (dones)	15 anys (dones)
Espanya	94,3	90,2	84,2	66,0	57,7	87,1	64,1
Andalusia	93,9	89,4	82,7	60,0	51,5	86,0	58,1
Aragó	93,7	89,0	84,6	68,5	59,0	86,6	65,4
Astúries	93,4	90,0	84,5	70,1	62,4	86,4	69,2
Balears	91,2	84,4	76,1	60,2	51,3	79,5	58,3
Canàries	91,2	85,8	76,4	57,9	50,8	82,0	58,6
Cantàbria	95,3	90,6	84,3	66,6	57,2	87,1	64,2
Castella i Lleó	94,3	90,0	83,6	67,9	58,2	86,6	64,9
Castella-La Manxa	92,4	87,9	82,1	62,3	53,5	85,9	60,1
Catalunya	95,2	92,7	90,4	74,5	68,5	91,9	74,3
Comunitat Valenciana	97,8	94,1	86,6	66,3	55,7	89,0	62,7
Extremadura	94,6	89,9	83,3	60,7	51,7	87,4	59,3
Galícia	94,2	90,3	83,2	67,4	58,3	87,6	66,3
Madrid	93,8	89,7	84,3	67,7	59,3	86,3	64,1
Múrcia	92,1	86,4	79,1	62,2	54,6	82,8	60,7
Navarra	93,7	89,6	85,4	75,0	66,6	86,9	73,3
País Basc	95,5	92,2	87,9	77,2	71,1	90,0	78,0
La Rioja	94,1	91,6	88,5	67,3	58,9	90,2	63,6
Ceuta	90,9	82,9	72,5	58,2	43,0	74,9	48,3
Melilla	92,8	84,6	80,7	55,4	48,7	82,5	53,9

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

educatives globalment més positives, tant per l'extensió com pel nivell educatiu que assolixen en abandonar el sistema educatiu. Les desigualtats de gènere en el mercat laboral, que estimulen una major inversió en educació per part de les dones, i les diferències en l'experiència socialitzadora, que semblen afavorir més l'adhesió de les noies a la cultura escolar, són alguns dels factors que expliquen les taxes d'idoneïtat diferenciades.

Gràfic 17.

Relació entre el PIB per càpita i la taxa d'idoneïtat als quinze anys (2004; 2005-2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006) i de l'Institut Nacional d'Estadística (2004).

Com més alta és la taxa d'idoneïtat, més baixa és la taxa de repetició. Això és el que s'observa a la taula 22, on es veu com Catalunya és la comunitat autònoma amb la taxa de repetició a 6è de primària més baixa (1,5%), clarament per sota de la mitjana estatal (5,9%). En els ensenyaments primaris, no existeixen diferències importants a Catalunya per gènere i per sectors de titularitat.

Aquests patrons, no obstant, no es repeteixen a 4t d'ESO. Si bé Catalunya es caracteritza per taxes de repetició baixes i taxes d'idoneïtat altes durant els diferents nivells de

primària i secundària obligatòria, això no succeeix en el darrer curs dels ensenyaments obligatoris. Després de Canàries i Extremadura, Catalunya presenta la taxa de repetició a 4t d'ESO més alta de l'Estat espanyol. Contràriament a Catalunya, les comunitats de Navarra i el País Basc, que en la resta de nivells comptaven amb nivells de repetició baixos, mantenen aquest patró. Al nostre sistema educatiu, doncs, la comprensivitat en la promoció als ensenyaments obligatoris contrasta amb la selectivitat del moment de la graduació en ESO.

Les elevades taxes de repetició a 4t d'ESO que mostra Catalunya han de ser interpretades amb precaució. Cal tenir present que la repetició sempre s'ha de valorar en funció de la graduació, i una repetició alta no necessàriament ha de ser interpretada com un mal resultat del sistema educatiu. En aquest sentit, és preferible que un sistema educatiu amb una taxa de no graduació elevada, com és el cas del català, tingui taxes de repetició elevades, perquè representa que aquest sistema és capaç de retenir aquell alumnat que no es gradua. Lògicament, aquells territoris amb taxes de no graduació baixes comptaran amb taxes de repetició també baixes.

A 4t d'ESO, sí que existeixen diferències destacades per gènere, a favor de les noies, i per sectors de titularitat. Les escoles públiques presenten taxes de repetició més altes (18,8%) que les escoles privades (7,1%), i aquestes diferències són més grans a Catalunya que a la resta de comunitats autònomes —amb l'única excepció de Canàries. Si bé aquestes diferències podrien ser degudes a lògiques de funcionament i d'avaluació diferenciades, són conseqüència fonamentalment de la divisió social que existeix entre sectors. Les mateixes proves PISA indiquen que el sector públic dobla el percentatge d'alumnat amb insuficiència formativa que presenta el sector privat. La poca equitat en la distribució per sectors de titularitat de l'alumnat de perfil socioeconòmic baix explica que el sector públic a Catalunya compti amb la taxa de repetició més alta de les diferents comunitats autònomes.

La importància de la composició socioeconòmica de l'alumnat es fa palesa en el mapa 5, que conté la taxa de repetició per comarques. Les comarques costaneres, que presenten una major concentració de la precarietat socioeconòmica, són les que tenen les taxes de repetició més elevades. Aquí cal afegir-hi altres factors, com les oportunitats

Taula 22.

Taxa de repetició en els ensenyaments obligatoris per comunitats autònomes (curs 2004-2005)

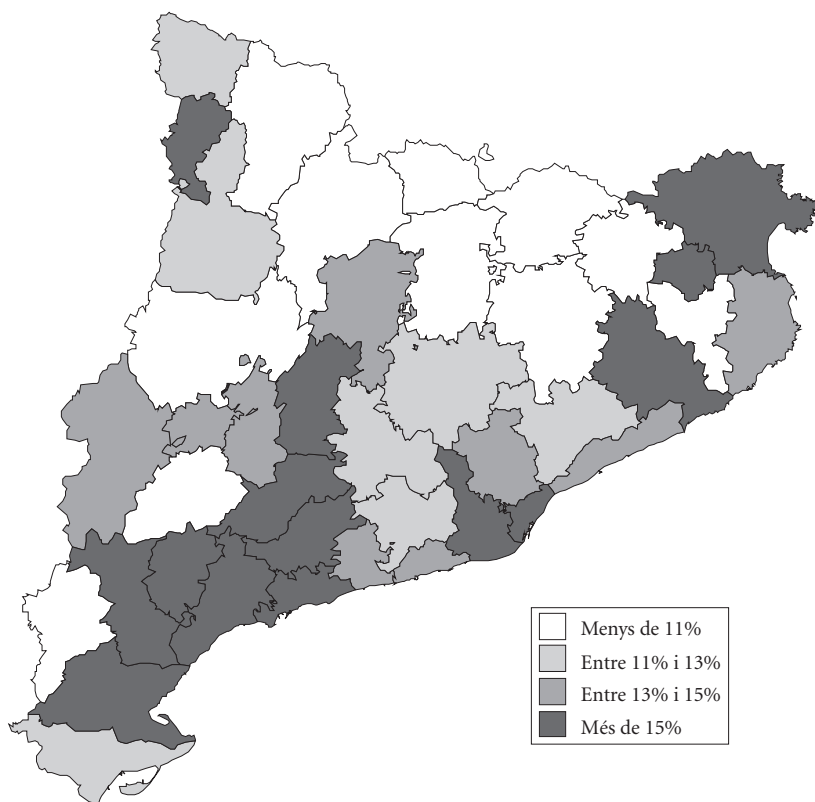
Comunitat autònoma	Taxa de repetició 6è EP	Taxa de repetició 6è EP (noies)	Taxa de repetició 6è EP (públic)	Taxa de repetició 6è EP (privat)	Taxa de repetició 4t ESO	Taxa de repetició 4t ESO (noies)	Taxa de repetició 4t ESO (públic)	Taxa de repetició 4t ESO (privat)
Espanya	5,9	4,8	6,4	4,8	12,0	10,7	14,8	7,6
Andalusia	-	-	-	-	-	-	-	-
Aragó	7,4	6,1	8,8	5,0	9,7	9,0	11,4	7,3
Astúries	5,7	5,2	6,6	4,1	10,1	8,7	11,5	7,6
Balears	8,9	7,1	10,1	7,1	12,6	10,7	14,6	10,1
Canàries	9,4	7,6	11,1	4,0	14,8	13,4	18,2	4,8
Cantàbria	6,0	5,5	7,2	4,1	13,3	12,5	14,3	11,6
Castella i Lleó	7,5	6,3	7,7	7,3	11,6	10,2	14,1	7,1
Castella-La Manxa	7,3	5,9	7,6	6,1	12,4	11,2	13,3	9,2
Catalunya	1,5	1,2	1,5	1,4	13,7	12,2	18,8	7,1
Comunitat Valenciana	6,8	5,5	7,2	6,0	10,4	9,4	12,6	6,5
Extremadura	6,7	5,2	6,6	6,9	14,4	13,2	16,1	8,9
Galícia	5,4	3,9	5,8	4,5	9,5	7,5	11,0	6,2
Madrid	6,2	5,2	6,3	6,1	12,7	11,4	16,5	8,5
Múrcia	8,7	7,5	9,1	7,6	11,4	10,0	12,3	8,9
Navarra	4,0	3,3	3,8	4,3	9,5	8,4	10,3	8,4
País Basc	4,2	3,5	4,7	3,7	9,4	8,0	12,7	7,3
La Rioja	4,0	3,9	1,9	7,6	10,9	10,3	12,4	8,4
Ceuta	9,1	6,7	8,4	10,7	17,1	14,2	20,3	10,3
Melilla	8,2	7,6	8,4	7,2	10,4	9,3	11,5	4,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

laborals sense necessitats de qualificació. El Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre conformen els territoris amb taxes de repetició més elevades. En el darrer cas, en general, és el territori amb pitjors resultats en els principals indicadors sobre l'estat de l'educació.

Mapa 5.

Taxa de repetició a l'educació secundària obligatòria per comarques (curs 2004-2005)

Comarques amb valors majors	
Alt Camp	25,8
Pla de l'Estany	22,0
Priorat	19,1
Alt Empordà	18,5
Conca de Barberà	17,9
Segarra	17,9

Comarques amb valors menors	
Garrigues	8,5
Garrotxa	7,7
Terra Alta	6,8
Ripollès	5,2
Alt Urgell	4,4
Pallars Sobirà	4,4

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

Taula 23.

Taxa de repetició a l'educació secundària obligatòria per municipis majors de 50.000 habitants (curs 2004-2005)

Àmbit territorial	Taxa de repetició	Taxa de repetició (públic)	Taxa de repetició (privat)
Badalona	19,5	30,9	10,2
Barcelona	12,7	22,7	7,7
1. Ciutat Vella	17,8	24,1	11,7
2. Eixample	15,7	35,3	10,5
3. Sants-Montjuïc	18,7	27,7	7,5
4. Les Corts	5,5	11,5	4,3
5. Sarrià - Sant Gervasi	9,1	21,2	6,8
6. Gràcia	8,7	12,8	7,1
7. Horta - Guinardó	11,9	16,4	9,5
8. Nou Barris	14,9	21,3	8,6
9. Sant Andreu	13,5	25,0	7,2
10. Sant Martí	14,2	21,4	4,8
Castelldefels	17,0	22,9	5,6
Cerdanyola del Vallès	12,4	17,4	3,9
Cornellà de Llobregat	20,3	26,0	5,3
Girona	7,9	11,2	4,7
Granollers	5,9	7,5	4,5
Hospitalet de Llobregat, l'	21,8	35,1	9,1
Lleida	13,2	19,8	5,1
Manresa	14,6	21,8	6,7
Mataró	12,7	21,3	5,9
Mollet del Vallès	14,1	20,2	5,6
Prat de Llobregat, el	22,6	28,4	2,8
Reus	15,2	24,5	3,6
Rubí	10,6	15,8	2,5
Sabadell	16,8	25,3	7,3
Sant Boi de Llobregat	14,1	19,1	8,5
Sant Cugat del Vallès	8,5	10,6	7,0
Santa Coloma de Gramenet	21,0	28,8	4,6
Tarragona	15,0	21,9	7,8
Terrassa	11,3	16,2	7,8
Viladecans	21,1	30,3	3,4
Vilanova i la Geltrú	15,3	19,5	9,2

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

Finalment, la taula 23 també mostra com els municipis econòmicament més benestants, poblats majoritàriament per classes mitjanes, com ara Sant Cugat del Vallès o Girona, obtenen les taxes de repetició més baixes. En canvi, els municipis habitats principalment per classes treballadores, com ara el Prat de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet, Mollet del Vallès o Cornellà de Llobregat, presenten taxes de repetició més altes. És especialment il·lustrativa la comparativa per districtes de la ciutat de Barcelona. Ciutat Vella o Sants-Montjuïc dupliquen la taxa de repetició de Les Corts, Gràcia i Sarrià-Sant Gervasi.

GRADUACIÓ EN ELS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS

La graduació als ensenyaments obligatoris és fonamental per comprendre la promoció escolar de l'alumnat, especialment perquè determina les oportunitats de prosseguir o no l'escolarització en els ensenyaments postobligatoris. A Catalunya, el curs 2003-2004 el 69,6% de l'alumnat matriculat va obtenir la graduació en ESO (el 73,1% si prenem com a referència l'alumnat avaluat, no l'alumnat matriculat); ho veiem a la taula 24. Cal tenir present que la no graduació comporta abandonar el sistema educatiu reglat.

Des d'una perspectiva evolutiva, convé fer referència a la poca variació que ha experimentat la taxa de graduació en els darrers cursos analitzats. Només cal destacar canvis en el curs 2004-2005, en què la taxa de graduació (sobre alumnat avaluat, no matriculat) ha augmentat en 6 punts percentuals. En qualsevol cas, fins al moment, fenòmens com l'augment del fet migratori, que haurien pogut incrementar la prevalença de la insuficiència formativa, segons els resultats de les proves PISA, de moment no han alterat en negatiu les dades de graduació.

La taula 24 també constata que les diferències per gènere i per sector de titularitat que ja havíem esmentat anteriorment en les taxes d'idoneïtat i en les taxes de repetició també es fan presents en la graduació. Les noies, de mitjana, es graduen més que els nois, a una distància de deu punts percentuals. I les escoles privades, de mitjana, compten amb una taxa de graduació vint punts percentuals més alta (81,8%) que les escoles

públiques (61,1%). En aquest darrer cas, la composició socioeconòmica dels centres contribueix a explicar les diferències en els nivells de graduació.

Des d'una perspectiva comparada, i d'acord amb el que també ja havíem expressat anteriorment per a les taxes de repetició, Catalunya presenta una taxa de graduació comparativament baixa, sis punts percentuals per sota de la mitjana espanyola (75,3%). La taula 25, que conté aquesta informació per comunitats autònomes, mostra com només Canàries té una taxa de graduació a l'ESO més baixa (67,4%). El País Basc i Navarra (84,4%), en canvi, presenten les taxes de graduació més altes, quinze punts percentuals per sobre de Catalunya. Sobre aquest particular, precisament, cal advertir que a l'educació primària, Canàries també és una de les comunitats amb taxes de promoció baixes, i el País Basc i Navarra, amb taxes de graduació altes. Catalunya, en canvi, altera aquest patró: mentre compta amb la segona taxa de graduació més baixa a l'ESO, té la taxa de promoció més alta a primària (amb un 98,5% de l'alumnat que

Taula 24.

Evolució de la taxa de graduació en els ensenyaments obligatoris a Catalunya i a Espanya (de 1999-2000 a 2004-2005)

Catalunya	1999-2000	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Taxa de graduació en ESO (1)	68,2	70,9	69,6	69,6	-
Taxa de graduació en ESO (noies) (1)	74,5	77,6	75,0	74,6	-
Taxa de graduació en ESO (sector públic) (1)	59,9	62,4	61,0	61,1	-
Taxa de graduació en ESO (sector privat) (1)	79,8	82,4	81,3	81,8	-
Taxa de graduació en ESO (2)	71,5	73,2	72,1	73,1	79,0
Taxa de graduació en ESO (sector públic) (2)	-	-	-	65,4	72,2
Taxa de graduació en ESO (sector privat) (2)	-	-	-	83,6	87,7
Espanya	1999-2000	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2003-2004
Taxa de graduació en ESO (1)	73,6	75,2	74,3	75,3	-
Taxa de graduació en ESO (noies) (1)	77,7	79,2	78,1	78,8	-
Taxa de graduació en ESO (sector públic) (1)	68,8	70,5	69,5	70,5	-
Taxa de graduació en ESO (sector privat) (1)	82,9	83,5	82,9	83,7	-

(1) Taxa de graduació = $\text{Graduats} \cdot 100 / \text{Matriculats}$.

(2) Taxa de graduació = $\text{Graduats} \cdot 100 / \text{Avaluats}$.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

Taula 25.

Taxa de graduació en els ensenyaments obligatoris per comunitats autònomes (curs 2003-2004)

Comunitat autònoma	Taxa de promoció a l'EP	Taxa de promoció a l'EP (noies)	Taxa de promoció a l'EP (públic)	Taxa de promoció a l'EP (privat)	Taxa de graduació a l'ESO	Taxa de graduació a l'ESO (noies)	Taxa de graduació a l'ESO (públic)	Taxa de graduació a l'ESO (privat)
Espanya	91,7	93,1	90,3	94,6	75,3	78,8	70,5	83,7
Andalusia	91,9	93,3	92,1	91,5	74,4	78,3	72,6	78,8
Aragó	93,1	94,3	91,9	95,2	79,6	81,2	74,3	86,8
Astúries	93,5	94,0	92,6	95,5	79,6	83,4	74,2	89,4
Balears	90,6	93,2	89,2	93,0	73,9	77,1	68,6	80,7
Canàries	88,3	90,5	87,2	91,8	67,4	71,5	63,0	81,6
Cantàbria	95,9	96,5	92,9	100,5	76,3	78,7	74,2	79,8
Castella i Lleó	92,5	94,1	92,4	92,7	79,3	82,0	74,6	87,6
Castella-La Manxa	88,8	90,2	87,7	93,7	75,8	79,3	73,3	84,7
Catalunya	98,5	98,8	98,5	98,6	69,6	74,6	61,1	81,8
Comunitat Valenciana	93,3	94,9	93,1	93,6	76,9	80,0	73,6	83,1
Extremadura	93,0	94,4	93,2	92,5	73,8	77,2	70,9	83,1
Galícia	88,8	91,4	87,3	92,3	79,1	83,8	76,2	85,7
Madrid	84,4	85,6	74,9	95,9	76,7	79,1	68,4	86,2
Múrcia	88,7	90,3	87,9	90,9	75,5	78,2	71,4	85,8
Navarra	96,2	97,3	95,6	97,0	84,4	86,4	82,2	87,2
País Basc	95,9	96,7	95,6	96,2	84,4	87,2	78,5	88,5
La Rioja	93,9	96,1	95,5	91,2	78,6	81,1	74,3	85,1

Nota: Taxa de graduació = Graduats * 100 / Matriculats (no com en les taules per comarques, que la taxa es construeix sobre avaluats).

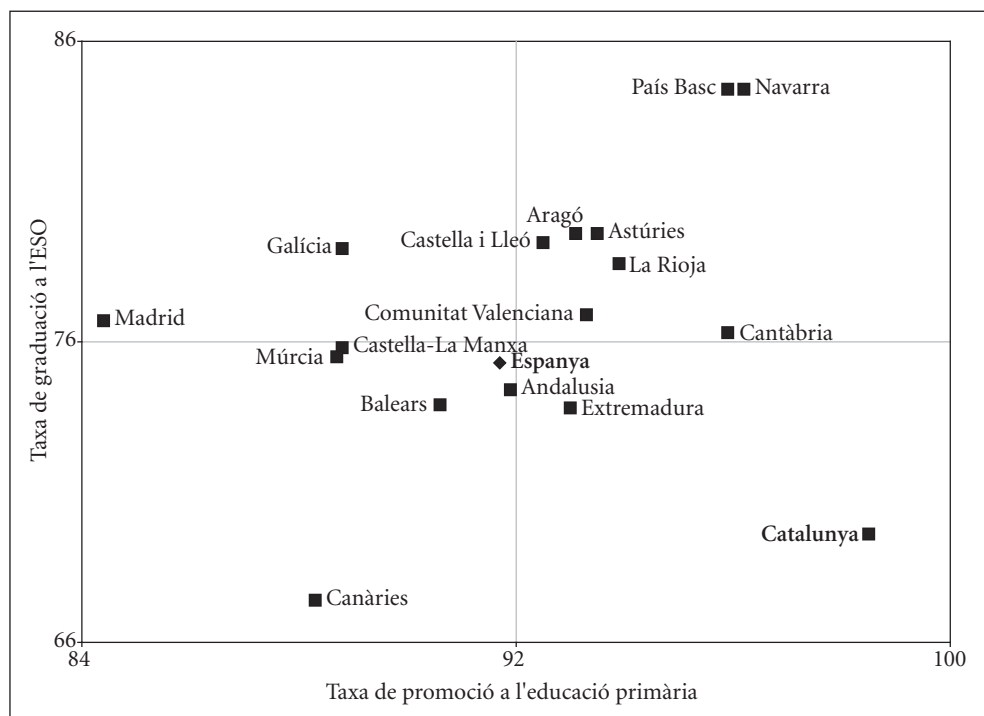
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

promociona). El gràfic 18 il·lustra el patró de comportament diferenciat per nivells educatius, i reafirma la idea, apuntada abans, segons la qual el caràcter més comprensiu durant els diferents nivells dels ensenyaments obligatoris esdevé més selectiu a 4t d'ESO, en el moment de la graduació.

En aquest punt, convé puntualitzar que les taxes de graduació baixes no eviten que Catalunya se situï entre les posicions capdavanteres en la superació dels ensenyaments

Gràfic 18.

Relació entre la taxa de graduació a l'ESO i la taxa de promoció a l'educació primària per comunitats autònomes (2003-2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

secundaris obligatoris. Les majors taxes de repetició a 4t d'ESO i les majors taxes d'ido-neïtat permeten que Catalunya sigui la tercera comunitat autònoma en percentatge de complementació dels estudis secundaris obligatoris a l'edat significativa dels disset anys (82,3%), només per sota de Navarra (87,3%) i el País Basc (85,3%), segons les dades censals recollides a la taula 26. Andalusia, Múrcia, Castella-La Manxa i Extremadura, per la seva banda, amb percentatges que giren al voltant del 70%, són les comunitats amb nivells de superació de l'ESO als disset anys més baixos. La importància dels factors socioeconòmics es constaten en el gràfic 19. Les comunitats amb majors nivells

Taula 26.

Població de disset anys que ha completat ensenyaments secundaris obligatoris per comunitats autònomes (2001)

Comunitat autònoma	Total	Dona
Espanya	76,2	80,3
Andalusia	70,5	75,1
Aragó	80,3	84,5
Astúries	79,8	83,8
Balears	75,0	77,6
Canàries	72,5	77,0
Cantàbria	80,2	82,9
Castella i Lleó	74,9	79,6
Castella - La Manxa	70,4	76,1
Catalunya	82,3	85,4
Comunitat Valenciana	77,1	81,9
Extremadura	71,1	76,6
Galícia	76,6	81,6
Madrid	79,2	82,2
Múrcia	71,2	75,1
Navarra	87,3	89,3
País Basc	85,3	88,3
La Rioja	80,1	83,6

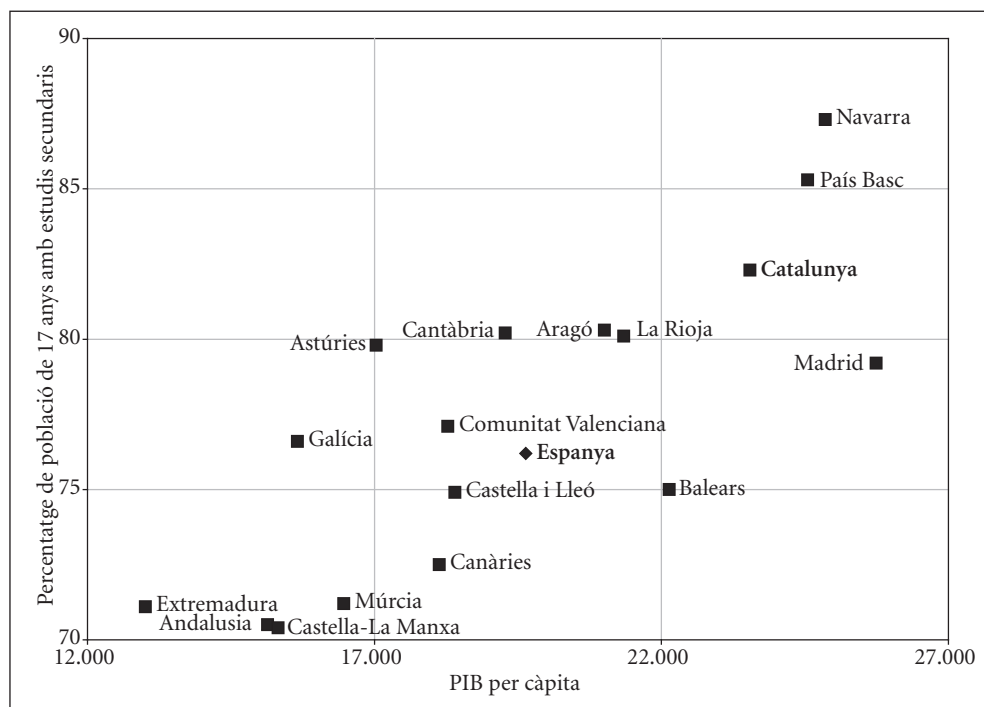
Font: Bonal i Albaigés (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

de riquesa, en general, són les que tenen una major superació de l'educació secundària obligatòria, i viceversa.

Aquestes desigualtats s'observen també en analitzar internament la demanda. Des d'aquesta perspectiva, l'equitat educativa en els ensenyaments obligatoris es pot mesurar en funció de la capacitat que té el sistema de distribuir igualitàriament aquestes oportunitats de promoció escolar en els diferents grups socials. La taula 27 recull el percentatge de població de disset anys que ha completat l'educació secundària obligatòria en funció del capital econòmic i educatiu de la família. Hi observem,

Gràfic 19.

Relació entre la població de disset anys que ha completat ensenyaments secundaris obligatoris i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2001; 2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població (2001) i de l'Estadística de Contabilidad Regional (2004).

precisament, que les desigualtats socials de partida —les desigualtats que l'alumnat porta incorporades a partir de la posició social familiar—, es reproduïxen en els resultats educatius finals. La posició social familiar genera diferències relacionades amb l'esforç econòmic i el cost d'oportunitat que comporta estar escolaritzat, amb les expectatives educatives o amb la identificació i l'orientació envers la cultura escolar, per citar alguns exemples, i el sistema educatiu no aconsegueix equilibrar l'impacte d'aquestes diferències. Així, per exemple, per condició socioeconòmica, els fills de les classes mitjanes professionals es graduen en un 92,4%, sensiblement més que els

de les classes treballadores, que ho fan només en un 77,8%. Igualment, per nivell educatiu dels progenitors, els fills de pares amb estudis superiors es graduen en un 93,4%, tot conformant la categoria social amb un percentatge de graduats als disset anys més alt, mentre que, quan els progenitors tenen estudis primaris o inferior, el percentatge decreix fins al 67,7%. Finalment, per nacionalitat, l'alumnat autòcton es gradua en un 83,5%, mentre que l'alumnat estranger, només en un 59,2%. Val a dir que aquesta és la categoria social amb un percentatge de graduació més baix, la qual cosa s'explica no només per les característiques socioeconòmiques associades al fet migratori, sinó també per les seves necessitats d'acollida al sistema educatiu. En general, doncs, podem concloure que la incidència dels factors socioeconòmics que hem observat en apartats anteriors també es palesa en el moment de la graduació als ensenyaments obligatoris.

A aquesta reflexió, convé afegir les diferències per gènere. La taula 27 demostra com les noies, en les diferents categories socials contemplades, tendeixen a graduar-se més que els nois. Anteriorment ja hem exposat que existeixen diferències en el context de socialització, així com també en expectatives educatives associades a desigualtats en el treball, les quals expliquen que les noies presentin de mitjana una major adhesió a l'escolarització i, consegüentment, millors resultats educatius.

Per comarques, el mapa 6 deixa constància un cop més de l'impacte dels factors socioeconòmics sobre els resultats educatius. Les comarques costaneres, en coherència amb els comentaris fets relatius a la repetició, són les que tenen taxes de graduació a l'ESO més baixes, inferiors al 80%. Les oportunitats laborals en llocs poc o gens qualificats, associats al sector turístic, la prevalença del fet migratori o la concentració de situacions de precarietat econòmica són factors que expliquen en bona part els mals resultats educatius a l'ESO d'aquestes comarques.

A nivell local, la taula 28 també constata la importància de la composició socioeconòmica del context social. Municipis amb una presència relativa més important de classes mitjanes, com Sant Cugat del Vallès (88,5%) o Girona (84,7%), i districtes de la ciutat de Barcelona com Gràcia (89,2%), Les Corts (88,5%) o Sarrià-Sant Gervasi (87,1%), compten amb millors resultats de graduació que municipis predominant-

Taula 27.

Població de disset anys que ha completat ensenyaments secundaris obligatoris per perfil socioeconòmic (2001)

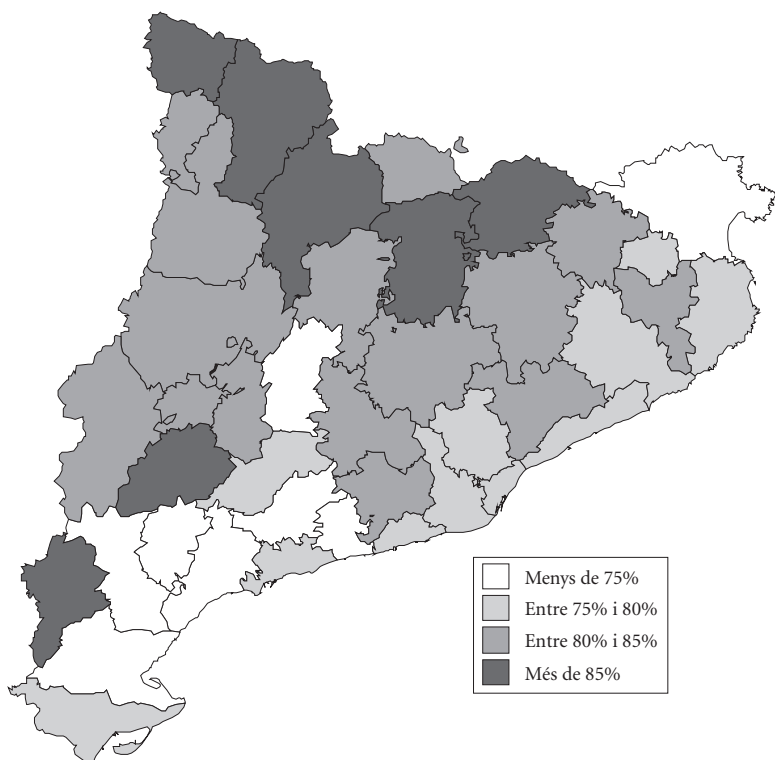
Variable de creuament	Total	Dona
Total	82,3	85,4
Condicció socioeconòmica de la persona de referència a la llar	Total	Dona
Classes benestants	87,1	90,5
Classes mitjanes patrimonials	83,2	87,1
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	92,4	94,3
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	86,3	89,1
Classes treballadores	77,8	81,3
Nacionalitat	Total	Dona
Nacionalitat estrangera	59,2	61,7
Nacionalitat espanyola	83,5	86,6
Nivell educatiu de la persona de referència a la llar	Total	Dona
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	67,7	72,3
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	86,0	88,9
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	88,5	91,0
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	93,4	94,5

Font: Bonal i Albaigés (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

ment de classes treballadores, com Viladecans (68,4%), el Prat de Llobregat (70,7%), l'Hospitalet de Llobregat (70,5%) o Santa Coloma de Gramenet (70,7%), o el districte de Ciutat Vella (69,6%).

Mapa 6.

Taxa de graduació a l'educació secundària obligatòria per comarques (curs 2004-2005)

Comarques amb valors majors	
Terra Alta	91,8
Pallars Sobirà	91,1
Garrigues	90,1
Alt Urgell	90,0
Ripollès	89,6
Val d'Aran	88,6

Comarques amb valors menors	
Segarra	72,9
Alt Camp	72,4
Priorat	72,1
Baix Camp	71,2
Alt Empordà	70,9
Baix Penedès	69,7

Nota: Taxa de graduació = $\text{Graduats} \cdot 100 / \text{Avaluats}$.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Taula 28.

Taxa de graduació a l'educació secundària obligatòria per municipis majors de 50.000 habitants (curs 2004-2005)

Àmbit territorial	Taxa de graduació	Taxa de graduació (públic)	Taxa de graduació (privat)
Badalona	73,1	63,5	81,0
Barcelona	82,6	71,2	88,4
1. Ciutat Vella	69,6	61,2	77,6
2. Eixample	83,1	64,7	87,9
3. Sants-Montjuïc	77,9	69,0	89,0
4. Les Corts	88,5	80,3	90,1
5. Sarrià - Sant Gervasi	87,1	69,5	90,6
6. Gràcia	89,2	83,2	91,4
7. Horta - Guinardó	82,5	76,5	85,8
8. Nou Barris	77,5	71,7	83,3
9. Sant Andreu	82,9	73,1	88,3
10. Sant Martí	79,6	71,7	90,0
Castelldefels	77,7	70,4	91,9
Cerdanyola del Vallès	82,5	75,6	94,4
Cornellà de Llobregat	77,8	73,2	90,2
Girona	84,7	80,7	88,6
Granollers	87,0	79,5	93,5
Hospitalet de Llobregat, l'	70,5	56,3	84,0
Lleida	84,7	77,4	93,7
Manresa	80,2	74,2	86,7
Mataró	73,0	57,5	85,2
Mollet del Vallès	76,1	66,8	88,9
Prat de Llobregat, el	70,7	64,6	91,7
Reus	70,6	55,5	89,5
Rubí	79,3	70,9	92,6
Sabadell	78,9	68,8	90,1
Sant Boi de Llobregat	78,2	68,6	88,8
Sant Cugat del Vallès	88,5	86,0	90,3
Santa Coloma de Gramenet	70,7	63,9	85,0
Tarragona	79,1	71,2	87,5
Terrassa	78,0	69,6	84,0
Viladecans	68,4	56,7	90,9
Vilanova i la Geltrú	73,9	65,4	86,3

Nota: Taxa de graduació = Graduats * 100 / Avaluats.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

ABANDONAMENT DEL SISTEMA EDUCATIU REGLAT SENSE GRADUACIÓ

La no graduació a l'educació secundària obligatòria, com ja hem comentat anteriorment, està estretament relacionada amb l'abandonament del sistema educatiu reglat, ja que impossibilita promocionar al batxillerat o als cicles formatius de grau mitjà. Malgrat les altes taxes de repetició a 4t d'ESO, Catalunya és una de les comunitats amb una taxa d'abandonament del sistema educatiu reglat més elevada. En concret, la taula

Taula 29.

Transició educativa de la població que abandona l'ESO sense graduació per comunitats autònomes (de 2001-2002 a 2004-2005)

Comunitat autònoma	Curs 2001-2002		Curs 2002-2003	Curs 2003-2004	Curs 2004-2005
	Continua al sistema educatiu	Abandona el sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Continua al sistema educatiu
Espanya	18,6	81,4	17,8	13,7	9,3
Andalusia	18,1	81,9	19,9	14,9	10,4
Aragó	27,4	72,6	19,1	10,7	-
Astúries	18,2	81,8	10,1	6,9	5,8
Balears	15,6	84,4	10,5	6,7	5,0
Canàries	28,0	72,0	17,4	12,1	7,4
Cantàbria	19,0	81,0	17,5	11,6	8,4
Castella i Lleó	17,4	82,6	20,0	16,3	10,1
Castella-La Manxa	15,8	84,2	16,9	11,5	11,6
Catalunya	14,4	85,5	13,6	13,4	8,9
Comunitat Valenciana	15,7	84,3	19,9	14,3	11,2
Extremadura	9,6	90,4	11,4	7,4	-
Galícia	23,3	76,7	17,5	16,9	10,2
Madrid	23,6	76,4	19,5	12,2	5,8
Múrcia	9,9	90,1	15,9	12,2	-
Navarra	17,0	83,0	13,5	-	-
País Basc	26,1	73,9	25,2	22,7	15,7
La Rioja	20,8	79,2	20,2	14,5	10,9

Nota: La taula recull la transició educativa dels avaluats i/o graduats en ESO l'any 2001.

Font: Elaboració a partir de dades de l' Encuesta de Transición Educativo-Formativa e Inserción Laboral (2005).

29, que exposa la transició educativa de la població que l'any 2001 no es va graduar en ESO, evidencia que el 85,5% de la població sense graduació va abandonar el sistema educatiu el curs següent. Aquesta proporció és superior a la mitjana estatal (81,4%), i només se situa per sota de la de Múrcia i Extremadura. El País Basc, Aragó o Madrid, per exemple, compten amb percentatges de permanència de la població sense graduació més alts. Quatre cursos més tard, a grans trets, aquestes tendències es mantenen, encara que amb una situació comparativament menys extrema per a Catalunya.

Més endavant, en el capítol corresponent als ensenyaments postobligatoris aprofundim sobre l'impacte de l'abandonament escolar prematur entre els joves. Aquí, no obstant, ens sembla important analitzar la prevalença d'aquest fenomen entre la població que tot just supera l'edat d'escolarització obligatòria (setze i disset anys), amb la finalitat de deixar constància, un cop més, de les desigualtats socials i territorials que hi intervenen.

La taula 30 exposa l'evolució de la taxa d'abandonament del sistema educatiu provocada per la no graduació en ESO, segons les dades d'avaluació que proporciona el Departament d'Educació. El curs 2003-2004, el 26,9% de l'alumnat avaluat no es va

Taula 30.

Evolució de la taxa de no graduació en els ensenyaments obligatoris a Catalunya (de 1999-2000 a 2004-2005)

Catalunya	1999-2000	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
Taxa de no graduació en ESO (1)	28,5	26,8	27,9	26,9	21,0
Taxa de no graduació en ESO (sector públic) (1)	--	--	--	34,6	27,8
Taxa de no graduació en ESO (sector privat) (1)	--	--	--	16,4	12,3
Taxa d'abandonament del sistema educatiu sense graduació (2)	16,9	14,6	15,2	13,1	6,7
Taxa d'abandonament del sistema educatiu sense graduació (sector públic) (2)	--	--	--	16,7	7,8
Taxa d'abandonament del sistema educatiu sense graduació (sector privat) (2)	--	--	--	8,0	5,3

(1) Taxa de graduació = No graduats * 100 / Avaluats.

(2) Taxa de graduació = Certificats * 100 / Avaluats.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2006).

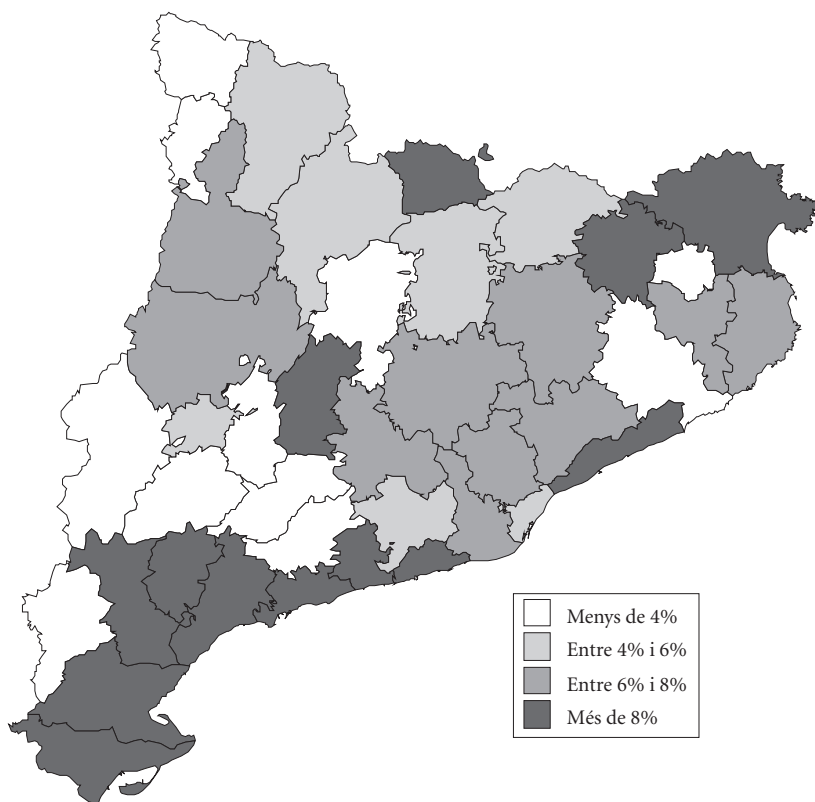
graduar en ESO (el 30,4% si prenem com a referència l'alumnat matriculat). D'aquests, quasi la meitat va certificar i abandonar el sistema educatiu sense la graduació (13,1% de l'alumnat avaluat). Les dades corresponents als cursos anteriors indiquen una lleu tendència decreixent en les taxes de no graduació i d'abandonament del sistema educatiu reglat. El curs 2004-2005, aquesta tendència s'accentua: la taxa de no graduació disminueix en sis punts percentuals (21,0% de l'alumnat avaluat), igual com la taxa d'abandonament del sistema educatiu sense graduació (6,7% de l'alumnat avaluat).

El mapa 7 il·lustra les notables desigualtats territorials que existeixen en la distribució de l'abandonament del sistema educatiu per comarques. Novament, les Terres de l'Ebre i el Camp de Tarragona conformen els territoris amb pitjors resultats educatius als ensenyaments obligatoris, essent les comarques més afectades per l'abandonament del sistema educatiu. En general, les comarques amb un pes més important del fet migratori i amb una demanda més gran de mà d'obra jove no qualificada en sectors de baix valor afegit, com el sector turístic, presenten les taxes d'abandonament del sistema educatiu reglat sense graduació més altes. Aquests factors, així com també les característiques socioeconòmiques de la seva estructura social, expliquen que Mataró (14,3%), Reus (14,2%), Vilanova i la Geltrú (10,8%), Terrassa (10,6%), Viladecans (10,5%) o el districte de Ciutat Vella (12,6%), per exemple, presentin les taxes d'abandonament del sistema educatiu sense graduació més altes (vegeu la taula 31).

Les diferències en la composició socioeconòmica de l'alumnat en funció de la titularitat dels centres també genera desigualtats entre sectors pel què fa a les taxes de no graduació a l'ESO. El gràfic 20 reproduïx les diferències entre sectors en les diverses comarques, i en ell s'observa com majoritàriament el sector privat obté millors resultats que el sector públic. Les comarques amb un sistema educatiu més dualitzat en funció de la titularitat dels centres presenten una distància entre sectors més gran. Aquest és el cas de comarques com el Baix Camp, l'Alt Camp, el Baix Penedès, el Barcelonès, el Montsià, el Garraf o el Segrià, que, com hem vist anteriorment, presenten els índexs d'equitat més negatius en la distribució de l'alumnat.

Mapa 7.

Taxa d'abandonament del sistema educatiu sense graduació a l'educació secundària obligatòria per comarques (curs 2004-2005)

Comarques amb valors majors	
Baix Penedès	15,9
Baix Camp	12,1
Garrotxa	11,1
Montsià	10,9
Ribera d'Ebre	10,7
Alt Empordà	10,5

Comarques amb valors menors	
Solsonès	1,8
Garrigues	1,4
Terra Alta	1,4
Pla de l'Estany	0,8
Alta Ribagorça	0,0
Val d'Aran	0,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

Taula 31.

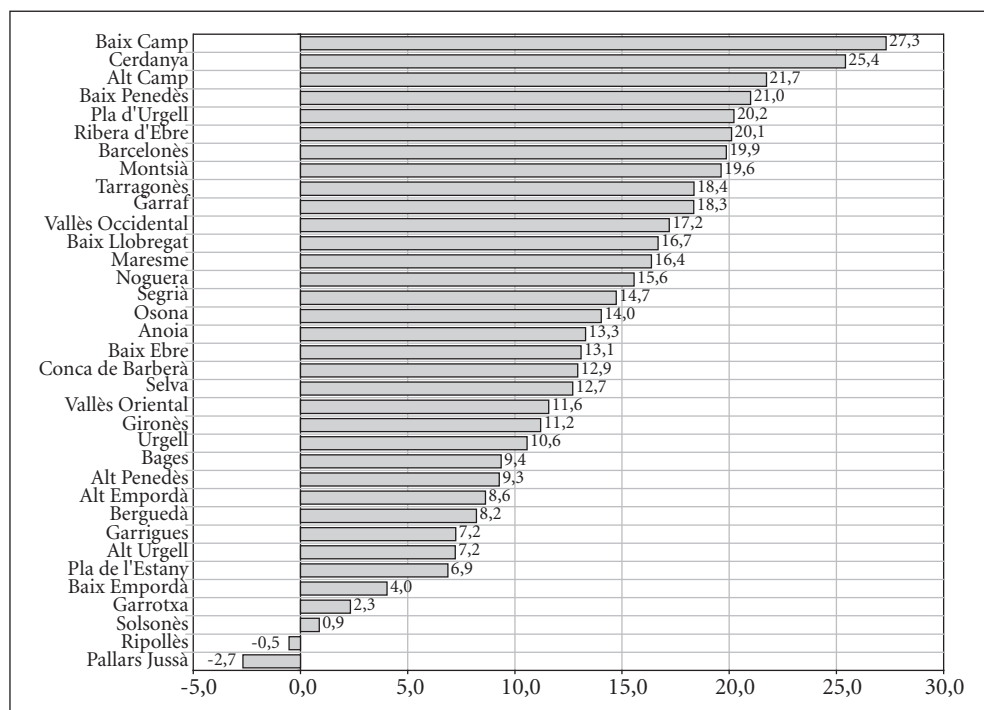
Taxes de no graduació en ESO i d'abandonament del sistema educatiu sense graduació per municipis majors de 50.000 habitants (2004-2005)

Àmbit territorial	Taxa de no graduació	Taxa de no graduació (públic)	Taxa de no graduació (privat)	Taxa d'abandonament del sistema sense graduació	Taxa d'abandonament del sistema sense graduació (públic)	Taxa d'abandonament del sistema sense graduació (privat)
Badalona	26,9	36,5	19,0	7,4	5,6	8,8
Barcelona	17,4	28,8	11,6	4,7	6,1	4,0
1. Ciutat Vella	30,4	38,8	22,4	12,6	14,6	10,7
2. Eixample	16,9	35,3	12,1	1,3	-	1,6
3. Sants-Montjuïc	22,1	31,0	11,0	3,4	3,3	3,5
4. Les Corts	11,5	19,7	9,9	6,0	8,2	5,6
5. Sarrià - Sant Gervasi	12,9	30,5	9,4	3,7	9,3	2,6
6. Gràcia	10,8	16,8	8,6	2,1	3,9	1,4
7. Horta - Guinardó	17,5	23,5	14,2	5,6	7,1	4,7
8. Nou Barris	22,5	28,3	16,7	7,6	7,0	8,1
9. Sant Andreu	17,1	26,9	11,7	3,6	1,9	4,5
10. Sant Martí	20,4	28,3	10,0	6,2	6,9	5,1
Castelldefels	22,3	29,6	8,1	5,2	6,7	2,4
Cerdanyola del Vallès	17,5	24,4	5,6	5,1	7,1	1,7
Cornellà de Llobregat	22,2	26,8	9,8	1,8	0,8	4,5
Girona	15,3	19,3	11,4	7,4	8,1	6,7
Granollers	13,0	20,5	6,5	7,2	13,0	2,1
Hospitalet de Llobregat, l'	29,5	43,7	16,0	7,7	8,6	6,9
Lleida	15,3	22,6	6,3	2,1	2,8	1,2
Manresa	19,8	25,8	13,3	5,3	4,0	6,7
Mataró	27,0	42,5	14,8	14,3	21,3	8,9
Mollet del Vallès	23,9	33,2	11,1	9,8	13,0	5,6
Prat de Llobregat, el	29,3	35,4	8,3	6,6	7,0	5,5
Reus	29,4	44,5	10,5	14,2	20,0	7,0
Rubí	20,7	29,1	7,4	10,1	13,3	4,9
Sabadell	21,1	31,2	9,9	4,3	5,9	2,6
Sant Boi de Llobregat	21,8	31,4	11,2	7,7	12,2	2,6
Sant Cugat del Vallès	11,5	14,0	9,7	2,9	3,4	2,6
Santa Coloma de Gramenet	29,3	36,1	15,0	8,3	7,3	10,4
Tarragona	20,9	28,8	12,5	5,9	6,9	4,8
Terrassa	22,0	30,4	16,0	10,6	14,1	8,1
Viladecans	31,6	43,3	9,1	10,5	13,1	5,7
Vilanova i la Geltrú	26,1	34,6	13,8	10,8	15,0	4,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

Gràfic 20.

Diferències entre sectors de titularitat en la taxa de no graduació a l'educació secundària obligatòria per comarques (curs 2004-2005)

Nota: El gràfic exclou les comarques que no tenen sector privat (Segarra, Alta Ribagorça, Priorat, Pallars Sobirà, Terra Alta i Vall d'Aran).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

La taula 32, a partir de dades censals, acaba de constatar amb major detall la incidència dels factors socioeconòmics en l'abandonament del sistema educatiu reglat. Aquesta taula, ja comentada a bastament en l'anuari de 2005, recull la població de setze i disset anys que no estudia, en funció de la condició socioeconòmica, de la nacionalitat i del nivell educatiu dels progenitors (Bonal i Albaigés, 2006).

Sobre la dimensió del fenomen, és especialment important evidenciar que quasi dos de cada deu joves catalans de setze anys no estudia (18,9%), i que quasi un de cada deu,

Taula 32.

Població de setze i disset anys que no estudia per perfil socioeconòmic a Catalunya (2001)

Perfil sociodemogràfic	No estudia (16 anys)		No estudia, però treballa (16 anys)		Ni estudia ni treballa (16 anys)		No estudia (17 anys)		No estudia, però treballa (17 anys)		Ni estudia ni treballa (17 anys)	
	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Total	18,8	15,1	9,9	6,6	8,9	8,5	27,0	21,8	15,8	10,7	11,2	11,1
Condició socioeconòmica de la persona de referència de la llar	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Classe empresarial	13,7	8,7	8,2	4,9	5,5	3,9	20,2	13,4	13,2	7,2	7,0	6,2
Classes mitjanes patrimonials	17,5	13,5	9,6	6,0	7,9	7,4	25,2	18,8	15,2	10,4	10,0	8,4
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	6,4	5,2	3,7	2,8	2,7	2,4	9,5	7,7	5,5	3,7	4,0	4,0
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	13,6	10,7	8,0	6,0	5,6	4,8	19,7	15,7	12,4	8,6	7,3	7,1
Classes treballadores	23,5	18,6	13,7	8,8	9,8	9,8	34,7	28,1	22,2	15,1	12,6	13,0
Nacionalitat	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Estrangera	36,4	36,8	14,7	12,2	21,7	24,6	50,3	49,6	26,2	16,8	31,0	32,7
Espanyola	18,0	14,1	9,6	6,4	8,3	7,7	25,9	20,4	15,5	10,4	10,4	10,0
Nivell educatiu de la persona de referència de la llar	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Educació primària o inferior	30,4	25,4	15,1	10,2	15,3	15,2	41,8	34,9	23,6	16,3	18,2	18,5
Educació secundària obligatòria	20,2	15,3	11,4	7,3	8,9	7,9	28,8	22,6	17,8	11,9	11,0	10,7
Educació secundària postobligatòria	11,9	9,7	6,2	4,2	5,6	5,4	17,8	14,0	10,4	6,8	7,4	7,2
Educació terciària	6,4	5,4	3,3	2,6	3,0	2,8	9,0	7,7	4,9	3,7	4,1	4,0
Nivell educatiu	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Educació primària o inferior	81,7	78,1	38,8	27,9	42,9	50,2	55,7	49,3	29,7	19,5	26,0	29,8
Educació secundària obligatòria	14,5	11,7	8,2	5,7	6,3	5,9	23,3	18,9	14,3	10,1	9,0	8,9
Educació secundària postobligatòria	-	-	-	-	-	-	13,9	12,6	8,6	7,1	5,3	5,5

Font: Bonal i Albaigés (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

ni estudia ni treballa (8,9%). No cal dir l'impacte negatiu que pot representar aquesta inactivitat en les futures trajectòries d'inserció social d'aquests joves.

Des de la perspectiva de l'equitat social, és encara més preocupant comprovar com l'abandonament afecta de manera molt severa en determinades categories socials. Així, per exemple, per nacionalitat, convé destacar que un de cada tres joves estrangers de setze anys no estudia (36,4%), i un de cada cinc ni estudia ni treballa (21,7%). De fet, els joves estrangers de setze anys presenten nivells d'abandonament del sistema educatiu que doblen els dels joves autòctons (18,0%). Igualment, per condició socioeconòmica familiar, un de cada quatre joves de classes treballadores no estudia (23,5%), mentre que per a les classes mitjanes professionals, la proporció és quatre vegades més petita (6,4%). I el mateix succeeix per nivell educatiu: tres de cada deu joves amb progenitors amb estudis primaris no estudia (30,4%), mentre que això passa només en un de cada vint joves amb pares amb formació superior (6,4%).

Als disset anys, la inactivitat educativa i laboral augmenta, especialment entre les categories amb trajectòries d'escolarització més fràgils. Així, per exemple, aquesta situació afecta a la meitat dels joves estrangers (50,3%), a un de cada tres joves de classes treballadores (34,7%) o a dos de cada cinc joves amb progenitors de nivell educatiu baix (41,8%).

Com ja hem indicat en altres apartats d'aquest capítol, això demostra que el nostre sistema educatiu reproduceix les desigualtats relacionades amb l'origen social de l'alumnat. La precarietat socioeconòmica de l'alumnat tendeix a precaritzar també les trajectòries d'escolarització, provocant-ne un abandonament educatiu proporcionalment més prematur. L'origen social condiona les expectatives educatives, el cost d'oportunitat que suposa l'estudi, la proximitat envers la cultura escolar, etc., i el propi sistema educatiu no aconsegueix contrarestar suficientment la força d'aquest condicionament.

En l'anuari de 2005 ja fèiem esment especial a les desigualtats de gènere (Bonal i Albaigés, 2006). En general, les noies compten amb trajectòries d'escolarització més extensives, i abandonen menys el sistema educatiu en edats prematures. No obstant això, entre les noies estrangeres (24,6%), l'abandonament als setze anys és superior que el dels nois estrangers (18,7%). La major prevalença de les trajectòries d'adscripció

familiar protagonitzades per la població femenina de determinats orígens immigrants, que provoca que, als setze anys, aquestes tinguin nivells d'inactivitat educativa i laboral superiors, il·lustra clarament la importància dels factors econòmics i culturals, no només acadèmics, per comprendre l'abandonament del sistema educatiu prematur.

La taula 33 exposa la mateixa informació comparada per comunitats autònomes. En aquest sentit, es constata els elevats nivells d'abandonament del sistema educatiu de la població jove de setze i disset anys a Catalunya. Només Balears (23,8%), la Comunitat Valenciana (21,1%), Canàries (19,6%) i Andalusia (19,0%) presenten situacions

Taula 33.

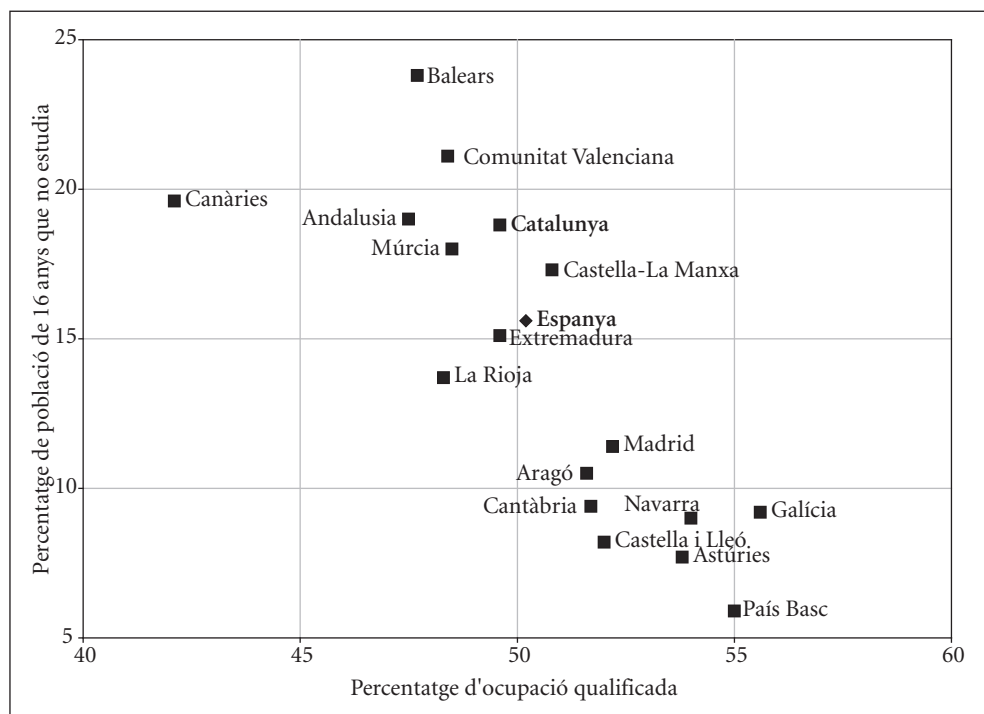
Població de setze i disset anys que no estudia, per comunitats autònomes (2001)

Comunitat autònoma	No estudia (16 anys)		No estudia, però treballa (16 anys)		Ni estudia ni treballa (16 anys)		No estudia (17 anys)		No estudia, però treballa (17 anys)		Ni estudia ni treballa (17 anys)	
	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Espanya	15,6	12,3	7,8	5,0	7,8	7,3	23,5	18,3	12,9	8,1	10,6	10,2
Andalusia	19,0	15,5	7,6	4,9	11,4	10,6	29,3	23,7	13,3	8,1	16,1	15,6
Aragó	10,5	7,4	5,6	3,2	4,8	4,3	17,2	11,9	10,5	5,6	6,8	6,3
Astúries	7,7	6,0	3,2	2,0	4,5	4,0	12,4	8,9	6,0	3,3	6,5	5,7
Balears	23,8	19,5	13,8	9,3	10,0	10,2	33,0	27,4	20,0	14,1	12,9	13,3
Canàries	19,6	16,2	10,4	7,6	9,2	8,6	27,0	21,8	14,6	10,4	12,4	11,4
Cantàbria	9,4	6,5	4,6	2,4	4,8	4,1	15,0	10,8	7,6	3,9	7,4	6,9
Castella i Lleó	8,2	6,1	4,1	2,3	4,1	3,8	13,2	8,6	7,4	3,4	5,8	5,2
Castella - La Manxa	17,3	12,6	10,0	5,4	7,4	7,2	26,2	18,9	17,7	10,1	8,5	8,8
Catalunya	18,8	15,1	9,9	6,6	8,9	8,5	27,0	21,8	15,8	10,7	11,2	11,1
Comunitat Valenciana	21,1	15,8	12,1	7,4	9,0	8,3	29,7	23,0	18,5	12,0	11,2	11,0
Extremadura	15,1	10,9	5,5	2,7	9,7	8,1	25,4	18,3	11,6	5,8	13,8	12,6
Galícia	9,2	6,8	4,8	2,9	4,4	3,8	16,4	10,9	9,4	4,8	7,0	6,2
Madrid	11,4	9,1	6,2	4,4	5,2	4,7	17,2	13,8	10,1	7,0	7,1	6,8
Múrcia	18,0	13,9	10,5	6,4	7,5	7,5	28,5	21,9	18,7	11,5	9,8	10,4
Navarra	9,0	7,1	4,5	3,2	4,6	3,9	14,6	11,2	8,7	5,7	5,8	5,5
País Basc	5,9	4,8	2,5	1,8	3,4	3,0	9,3	7,0	4,3	2,5	5,0	4,5
La Rioja	13,7	9,8	7,1	4,0	6,6	5,8	21,7	14,6	13,8	7,4	7,9	7,2
Ceuta	17,4	18,1	4,0	3,2	13,4	14,9	28,0	27,7	5,9	4,1	22,0	23,6
Melilla	16,4	14,9	3,8	1,9	12,6	13,0	24,6	23,8	6,3	3,6	18,3	20,2

Font: Bonal i Albaigés (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

Gràfic 21.

Relació entre el percentatge de població de setze anys que no estudia i el percentatge d'ocupació qualificada, per comunitats autònomes (2001; 2006)

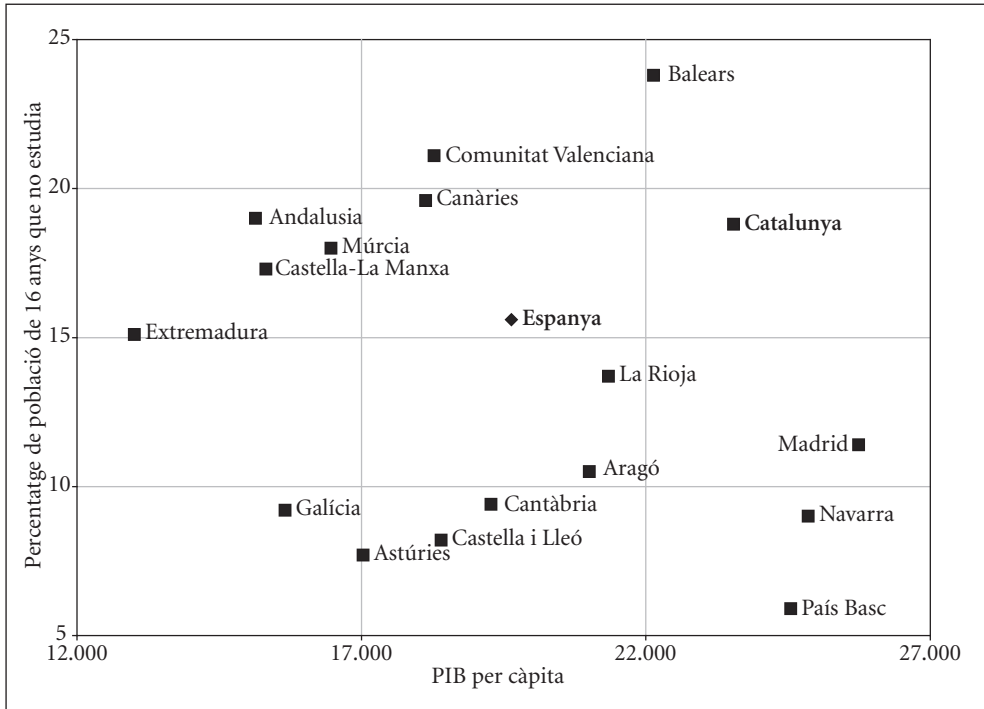
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població (2001) i de l'EPA (2006).

més negatives. El gràfic 21 il·lustra com la prevalença del sector turístic, que genera expectatives d'ocupació en les quals l'educació hi juga un paper aparentment més residual, pressiona els joves a abandonar prematurament el sistema educatiu. Per la seva banda, el País Basc (5,9%), la comunitat amb una situació més positiva, compta amb un percentatge d'abandonament tres vegades inferior al de Catalunya.

El gràfic 22 també posa de relleu la relació existent entre l'abandonament del sistema educatiu als setze anys i el nivell de riquesa del territori. En general, les comunitats

Gràfic 22.

Relació entre el percentatge de població de setze anys que no estudia i el PIB per càpita, per comunitats autònomes (2001; 2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població (2001) i de l'Estadística de Contabilidad Regional (2006).

econòmicament més pròsperes, com són Madrid, Navarra i el País Basc, compten amb percentatges de població de setze anys que no estudia comparativament baixos. En general també, les comunitats amb un PIB per càpita menor, com són Andalusia, Extremadura i Castella-La Manxa, tenen percentatges d'abandonament elevats. Catalunya, doncs, s'ubica per sota del que caldria esperar pel seu nivell de riquesa.

Precisament, la taula 34, que conté dades sobre la transició laboral de l'alumnat que l'any 2001 va abandonar l'ESO sense graduació, evidencia les bones expectatives de

trobar feina que tenen els joves amb dèficit formatiu a Catalunya, en comparació amb altres comunitats com el País Basc o Navarra. El 81,9% dels joves catalans no graduats l'any 2001 van trobar feina en els quatre cursos següents, percentatge superior a la mitjana estatal (78,8%). Aquest és un dels factors que contribueix a entendre l'abandonament escolar de joves sense graduació. Val a dir, però, que la precarietat de l'ocupació a la qual opten aquests joves es palesa en analitzar la seva situació al final del període analitzat, el curs 2004-2005. El percentatge d'inserció laboral d'aquests joves no

Taula 34.

Situació laboral de la població que abandona l'ESO sense graduació per comunitats autònomes (de 2000-2001 a 2004-2005)

Comunitat autònoma	Persones que van abandonar l'ESO sense graduació (curs 2000-2001) que accedeixen a una ocupació significativa durant el període analitzat (2000/2001 - 2004/2005)		Persones que van abandonar l'ESO sense graduació (curs 2000-2001) que tenen una ocupació significativa al final del període analitzat (2000/2001 - 2004/2005)	
	Total	Dones	Total	Dones
Espanya	78,8	68,8	54,5	42,1
Andalusia	72,8	58,9	53,1	42,2
Aragó	81,6	66,5	62,8	0,0
Astúries	80,5	0,0	47,4	24,4
Balears	76,5	74,1	51,1	47,4
Canàries	76,4	59,6	46,3	26,6
Cantàbria	73,8	52,7	49,0	31,0
Castella i Lleó	81,0	70,6	57,1	43,1
Castella-La Manxa	86,7	83,8	60,8	48,7
Catalunya	81,9	72,1	51,8	38,0
Comunitat Valenciana	85,7	80,6	57,1	45,2
Extremadura	70,4	52,1	52,5	27,5
Galícia	77,4	71,5	100,0	100,0
Madrid	81,5	72,4	57,7	46,9
Múrcia	85,3	72,5	67,2	59,9
Navarra	79,9	0,0	47,4	0,0
País Basc	63,7	67,0	41,7	41,1
La Rioja	81,5	60,0	64,3	46,4

Nota: La taula recull la transició educativa dels avaluats i/o graduats en ESO l'any 2001.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Encuesta de Transición Educativo-Formativa e Inserción Laboral (2005).

graduats a Catalunya passa a ser només del 51,8%, i se situa per sota la mitjana estatal (54,5%). Cal tenir present la fragilitat en l'ocupabilitat de molts joves sense graduació, i la pèrdua de valor que tenen a mesura que avança l'edat i que han de competir amb coetanis que s'incorporen al mercat laboral amb majors credencials educatives.

Finalment, és interessant analitzar les oportunitats educatives de què disposen els joves no graduats en ESO, i fer esment especial dels Programes de Garantia Social (PGS), que representen un recurs de formació fonamental de la població més jove que abandona el sistema educatiu reglat. En aquest sentit, convé destacar que, malgrat que Catalunya

Taula 35.

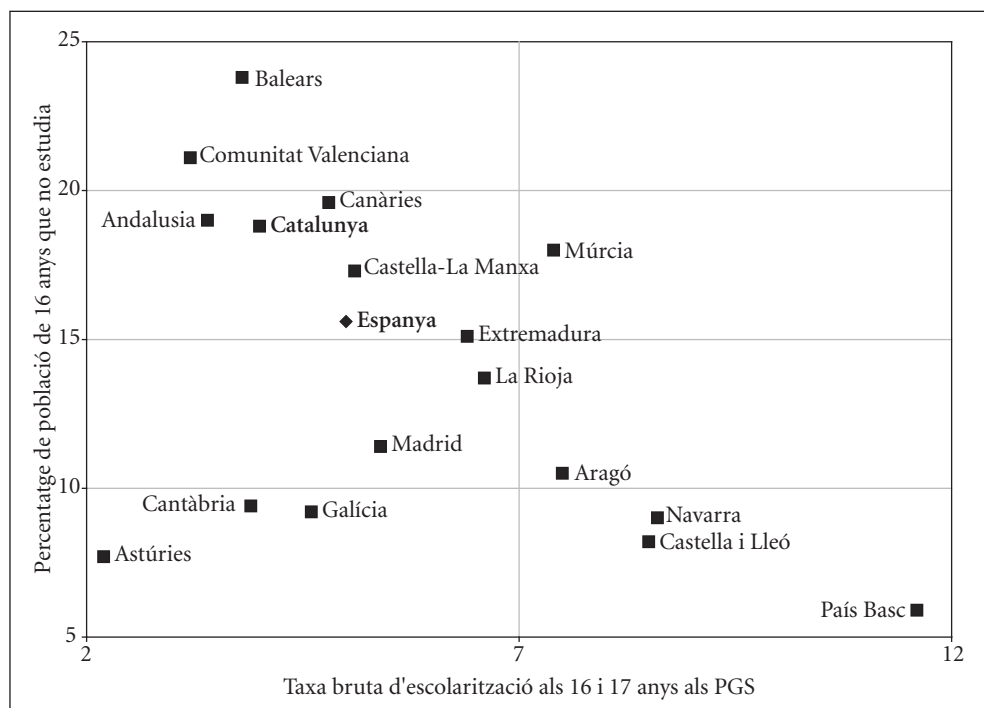
Indicadors d'impacte dels Programes de Garantia Social per comunitats autònomes (2003-2004; 2005-2006)

Comunitat autònoma	Alumnat PGS / Alumnat no graduat ESO (per 100 alumnes) (curs 2003-2004)	Alumnat PGS / alumnat no univers. (per 1000 alumnes) (curs 2003-2004)	Alumnat PGS / alumnat no univers. (per 1000 alumnes) (curs 2005-2006)	Taxa bruta d'escolarització. PGS (16 - 17 anys) (curs 2005-2006)
Espanya	44,2	6,6	6,4	5,0
Andalusia	36,0	5,5	4,6	3,4
Aragó	81,6	9,3	9,1	7,5
Astúries	31,1	4,3	3,1	2,2
Balears	58,2	8,7	5,3	3,8
Canàries	27,4	5,5	6,7	4,8
Cantàbria	39,9	6,3	5,2	3,9
Castella i Lleó	82,8	11,2	11,3	8,5
Castella-La Manxa	43,6	6,3	6,9	5,1
Catalunya	25,4	5,0	4,8	4,0
Comunitat Valenciana	27,9	3,7	4,2	3,2
Extremadura	39,6	6,7	9,1	6,4
Galícia	50,9	6,8	6,3	4,6
Madrid	47,8	6,5	6,5	5,4
Múrcia	77,7	10,4	9,3	7,4
Navarra	102,9	9,7	10,1	8,6
País Basc	148,5	13,7	12,9	11,6
La Rioja	59,6	7,6	8,6	6,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

Gràfic 23.

Relació entre el percentatge de població de setze anys que no estudia i la taxa bruta d'escolarització de la població de setze i disset anys als Programes de Garantia Social, per comunitats autònomes (2001; 2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població (2001) i del Ministeri d'Educació (2006).

compta amb la taxa de no graduació més alta, presenta una taxa d'escolarització als setze i disset anys a aquests programes comparativament baixa, del 4,0%. Aquesta taxa és inferior a la mitjana espanyola (5,0%), i només superior a Astúries, Andalusia, Balears, la Comunitat Valenciana i Cantàbria. Paradoxalment, la majoria d'aquestes comunitats també presenta taxes de no graduació i taxes d'abandonament del sistema educatiu altes. En canvi, en aquelles comunitats amb els resultats més positius de permanència

al sistema educatiu, com són el País Basc i Navarra, presenten un accés més important dels joves a aquests programes. El gràfic 23 il·lustra aquesta relació.

La poca importància que tenen aquests programes a Catalunya també es palesa en la resta d'indicadors de la taula 35. A Catalunya, l'alumnat inscrit als PGS representa una proporció del conjunt d'alumnes al sistema educatiu només del 4,8%, per un 12,9% al País Basc. Així mateix, la proporció d'alumnat d'aquests programes sobre l'alumnat no graduat en ESO és del 25,4%, mentre que al País Basc és del 148,5%. Això significa que, respecte al País Basc, els joves catalans abandonen abans el sistema educatiu reglat i, quan ho fan sense graduació, tenen menys oportunitats educatives al seu abast.

EN SÍNTESI...

EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ ALS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS

- L'evolució de l'alumnat d'educació primària durant el darrer decenni es caracteritza per un període de lleu decreixement fins al curs 2000-2001 i, d'aleshores ençà, per un període d'augment del nombre d'alumnes. L'alumnat del primer cicle de l'educació secundària obligatòria segueix un patró evolutiu similar. La recuperació dels índexs de natalitat i l'impacte del fet migratori expliquen la tendència creixent actual de la demanda educativa. L'acollida de l'alumnat nouvingut preferentment als centres de titularitat pública, entre d'altres factors, també explica que l'evolució d'aquest sector sigui més positiva que la del sector privat.
- Aquests patrons són oposats en el cas de l'evolució de l'alumnat del segon cicle de l'educació secundària obligatòria. En aquesta etapa, destaquen un primer període d'increment del nombre d'alumnes, per efecte de l'ampliació de l'etapa d'escolarització obligatòria fins als setze anys, i un segon període de decreixement, que s'inicia a partir del curs 2000-2001, per l'encara escàs impacte en l'edat de referència de l'increment de la natalitat i dels fluxos migratoris. Addicionalment, les dades també posen de manifest una evolució més negativa en el sector públic que en el privat, especialment per l'efecte "fugida" d'alumnat del

sector públic que va provocar, entre altres factors, la reordenació de les etapes educatives prevista en la LOGSE.

- Catalunya mostra una taxa d'escolarització als quinze anys superior a la mitjana estatal. D'ençà del curs 1994-1995, i com a conseqüència principalment de l'aplicació de la LOGSE, la taxa s'ha incrementat més de set punts percentuals, fins al 98,1% actual (curs 2005-2006). Per gènere, destaca com les noies, malgrat que en general presenten nivells més alts de permanència al sistema educatiu, tenen una taxa d'escolarització als quinze anys sensiblement més baixa que els nois. Aquí cal indicar l'efecte de les trajectòries d'adscripció familiar de noies de determinats orígens immigrants.

EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

- L'evolució de l'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris ha seguit un ritme de creixement quasi exponencial a Catalunya, amb increments que giren a l'entorn del 30% anual de mitjana a partir de l'any 2000. Catalunya és la comunitat que, només després de Balears, Madrid i la Rioja, presenta un percentatge d'alumnat estranger més elevat. En els darrers dos cursos, però, cal indicar una certa desacceleració dels ritmes de creixement, especialment a primària. El curs 2006-2007 l'increment d'alumnat estranger a l'educació primària ha estat del 15%. En qualsevol cas, cal destacar que, sense l'aportació de l'alumnat estranger, encara avui els ensenyaments obligatoris estarien perdent demanda educativa.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER SECTORS DE TITULARITAT

- Catalunya presenta un pes del sector públic en els ensenyaments obligatoris inferior (61%) a Espanya (67%), i només per sobre de les comunitats del País Basc i Madrid. No obstant això, convé destacar que d'ençà del curs 2000-2001 existeix una tendència creixent del percentatge d'alumnat escolaritzat al sector públic, especialment a l'educació primària. En bona part, l'increment del pes del sector públic s'explica per l'escolarització de l'alumnat estranger, que ha estat cada cop més intensa en aquest sector.

- Sobre aquest particular, cal destacar la distribució poc equitativa de l'alumnat estranger per sectors de titularitat: la presència d'alumnat estranger al sector públic (19,1%) més que triplica el pes d'aquests en el sector privat (5,3%). A primària, la distribució és menys equitativa que a l'educació secundària obligatòria. De fet, Catalunya és la comunitat autònoma que presenta una menor equitat entre sectors de titularitat en l'escolarització de l'alumnat estranger (amb un índex d'equitat de 3,6, molt per sota del d'Espanya, de 2,4). A més, Catalunya és una de les comunitats amb un percentatge més alt d'alumnat estranger al sector públic (19,1%), només per sota de les Balears i Madrid. Val a dir, però, que les dades evolutives denoten que, progressivament, el sector privat ha anat assumint un major protagonisme en l'escolarització de l'alumnat immigrant, i l'índex d'equitat s'ha estancat al voltant del 3,7 en els darrers tres cursos.
- La comparativa territorial (per comunitats autònomes, comarques, etc.) sembla indicar que els territoris amb una presència més gran d'alumnat estranger han tingut més dificultats de mantenir l'equitat. Tot i així, convé destacar en positiu que existeixen algunes comarques i municipis que combinen intensitat dels fluxos migratoris i equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat, la qual cosa s'explica fonamentalment per la política educativa desenvolupada en la gestió de l'acollida del fet migratori al sistema educatiu.
- Les diferències en la composició social dels sectors de titularitat no es limiten a l'escolarització de l'alumnat estranger. Així, el sector privat té una presència comparativament més gran de fills de classes mitjanes, amb capital econòmic i educatiu, mentre que el sector públic, de fills de classes treballadores, de menor capital econòmic i educatiu. Malgrat aquesta divisió social, no obstant, les dades —a partir de PISA 2003— no situen Catalunya en una mala posició comparada respecte a la mitjana de l'OCDE i a la majoria de països del seu entorn immediat pel que fa a la dissimilaritat en el perfil socioeconòmic de l'alumnat entre centres.

PROVISIÓ DE PROFESSIONALS A L'ESCOLARITZACIÓ

- L'evolució de les dades de professorat als ensenyaments obligatoris mostren una tendència creixent a Catalunya, especialment a l'educació primària en els darrers dos cursos, amb augments anuals del 2,5%. El sector públic incrementa

proporcionalment més el nombre de professorat que el sector privat. No obstant això, cal tenir present que el nombre d'alumnat també augmenta, i ho fa més en el sector públic que en el privat. De fet, si es compara amb l'evolució de l'alumnat, podríem dir que el professor augmenta proporcionalment menys que l'alumnat, i que aquest increment és proporcionalment inferior al sector públic que al privat.

- El nombre d'alumnat per professor ha tendit a disminuir més al conjunt de l'Estat que a Catalunya. Tot i que la ràtio del sector públic és més baixa que la del sector privat, fet que s'explica també per les diferències en la penetració d'aquests sectors en les zones rurals, on la demanda és menor, la comparativa per comunitats constata que el sector públic a Catalunya presenta una de les ràtios més elevades de l'Estat, i, en canvi, el sector privat té la ràtio més baixa de l'Estat. La comparativa europea, en general, situa Catalunya en una millor posició que la comparativa a escala estatal.

INCORPORACIÓ DE LES NOVES TECNOLOGIES AL SISTEMA EDUCATIU

- Pel que fa a la provisió de recursos tecnològics a les escoles, Catalunya presenta una situació força similar a la mitjana de l'Estat espanyol. Comunitats com el País Basc i Navarra presenten una millor situació que Catalunya. Per sectors de titularitat, les escoles públiques estan millor dotades tecnològicament que les escoles privades.

APRENTATGE DE LES LLENGÜES ESTRANGERES

- Catalunya és lluny d'assolir l'objectiu marcat per la Unió Europea de promoure el domini de dues llengües estrangeres. El nombre mitjà de llengües estrangeres estudiades durant els ensenyaments obligatoris a Catalunya és d'1 llengua a l'educació primària, i d'1,2 a l'educació secundària obligatòria. Val a dir que el sector públic ofereix menys oportunitats a l'alumnat d'estudiar llengües estrangeres que el sector privat.
- A escala estatal, Catalunya presenta una situació més negativa que la mitjana del conjunt de l'Estat, i a l'educació secundària obligatòria és la comunitat

que presenta la mitjana de llengües estrangeres estudiades més baixa. A escala europea, Catalunya també presenta una situació globalment força negativa, especialment a l'ESO, només millor que els països anglosaxons i alguns països de l'Europa de l'Est.

EQUITAT I EXCEL·LÈNCIA EN L'ADQUISICIÓ DE COMPETÈNCIES CLAU

- Catalunya obté resultats en les proves PISA 2003 (en matemàtiques) inferiors a la mitjana dels països de l'OCDE, encara que no a una gran distància. Globalment, els resultats educatius mantenen una correspondència directa amb la despesa pública en educació que realitzen els diferents governs. En general, els països amb majors nivells de despesa obtenen millors resultats que els que parteixen de menors nivells de despesa, com és el cas de Catalunya.
- Les proves PISA constaten novament les importants desigualtats socials existents en els resultats en funció del perfil social de l'alumnat, especialment per origen i estatus socioeconòmic. A tall d'exemple, destaca com el 48,7% de l'alumnat immigrant no assoleix la suficiència formativa, mentre que aquesta xifra se situa només en el 7,2% per a l'alumnat autòcton. A més, a Catalunya, les desigualtats per origen són més grans que a Espanya i a l'OCDE. No obstant això, i des d'una perspectiva comparada, Catalunya presenta bons resultats pel que fa a l'equitat (encara que pitjor que la mitjana espanyola): és un dels països amb una menor diferència de resultats entre els percentils extrems.
- Des d'una perspectiva comparada, Catalunya compta amb un nivell força elevat d'heterogeneïtat en els resultats en cadascun dels centres, i també d'homogeneïtat entre els diferents centres escolars. No obstant això, també és un dels països europeus amb unes diferències resultants més pronunciades per sectors de titularitat, a favor del privat, diferències que s'expliquen principalment per la composició social dels centres. A tall il·lustratiu, la presència d'alumnat amb insuficiència formativa al sector públic dobla la del sector privat. Aquestes dades constaten la dualització del sistema.

PROMOCIÓ ALS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS

- Catalunya es caracteritza per tenir taxes de repetició més baixes que Espanya i, conseqüentment, taxes d'idoneïtat més altes al llarg dels ensenyaments obligatoris. De fet, Catalunya és la comunitat autònoma amb una taxa de repetició a 6è de primària més baixa, i amb una taxa d'idoneïtat més alta als quinze anys. Les diferències amb Espanya, però, tendeixen a reduir-se en el darrer quadrienni, per efecte, en part, de les diferències territorials en l'impacte del fet migratori.
- La comprensivitat en la promoció al llarg dels ensenyaments obligatoris contrasta amb la selectivitat del moment de la graduació en ESO. A 4t d'ESO, després de Canàries i Extremadura, Catalunya és la comunitat amb una taxa de repetició més alta. Comunitats com Navarra i el País Basc, que en la resta de nivells comptaven amb nivells de repetició baixos, mantenen aquest patró a 4t d'ESO.
- En consonància amb les desigualtats en els resultats educatius per sectors de titularitat, i per efecte de les diferències en la composició social de l'alumnat, les escoles públiques presenten taxes de repetició a 4t d'ESO més altes (18,8%) que les escoles privades (7,1%). Les diferències entre sectors a Catalunya estan més accentuades que a la resta de comunitats autònomes —amb l'única excepció de Canàries. La importància dels factors socioeconòmics també es constaten en analitzar les diferències territorials (per municipis, comarques, comunitats autònomes, etc.).
- Per gènere, les noies presenten nivells d'idoneïtat més elevats que els nois.

GRADUACIÓ EN ELS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS

- Catalunya presenta una taxa de graduació a l'ESO del 70%, situada clarament per sota de la mitjana estatal (75%). De fet, amb l'excepció de Canàries, és la comunitat autònoma amb una taxa de graduació a l'ESO més baixa. El País Basc i Navarra, per exemple, presenten les taxes 15 punts percentuals per sobre de Catalunya. En la graduació, novament, les diferències per gènere i per sector de titularitat esmentades anteriorment també es fan presents en la graduació.
- Les elevades taxes de repetició a 4t d'ESO i les altes taxes d'idoneïtat fan que Catalunya se situï entre les posicions capdavanteres en la superació dels ense-

nyaments secundaris obligatoris a l'edat significativa dels disset anys (82,3%), només per sota de Navarra (87,3%) i el País Basc (85,3%). Les comunitats econòmicament més desenvolupades, en general, són les que tenen una major superació de l'educació secundària obligatòria. La comparativa per comarques també constata desigualtats territorials relacionades amb factors socioeconòmics, i vinculats a l'estructura del mercat de treball. Les comarques costaneres, que ofereixen oportunitats laborals no qualificades més altes i presenten una major concentració de la precarietat socioeconòmica, són les que tenen taxes de graduació a l'ESO més baixes.

- Existeixen desigualtats importants en funció del capital econòmic i educatiu de la família pel que fa al percentatge de població de disset anys que ha completat l'educació secundària obligatòria. L'origen social familiar de partida, doncs, condiciona molt els resultats educatius finals. La població estrangera conforma el grup social amb un percentatge de graduació més baix.

ABANDONAMENT DEL SISTEMA EDUCATIU REGLAT SENSE GRADUACIÓ

- Malgrat les altes taxes de repetició a 4t d'ESO, Catalunya és una de les comunitats amb una taxa d'abandonament del sistema educatiu reglat més elevada. Les desigualtats territorials per comarques deixen entreveure la importància de la composició socioeconòmica de l'alumnat i l'estructura del mercat de treball. Val a dir, però, que les dades evolutives denoten una lleu tendència decreixent en les taxes de no graduació i d'abandonament del sistema educatiu reglat.
- Les dades censals constaten que quasi dos de cada deu joves catalans de setze anys no estudia (18,8%), i que quasi un de cada deu, ni estudia ni treballa (8,9%). Només comunitats amb un fort pes del sector turístic, que ofereix oportunitats d'ocupació no qualificada, com són Balears, la Comunitat Valenciana, Canàries i Andalusia, presenten situacions més negatives. De fet, Catalunya triplica el percentatge d'abandonament del País Basc (5,9%).
- Un cop més, es constaten desigualtats socials preocupants pel que fa a l'abandonament del sistema educatiu. Per nacionalitat, destaca com l'abandonament als setze anys entre els joves estrangers (36,4%) duplica el dels joves autòctons (18,0%), o com aquesta situació afecta a un de cada dos joves estrangers de disset

anys (50,3%). Aquestes mateixes diferències, encara que menys pronunciades, també es constaten per classe social i per nivell instructiu dels progenitors —un de cada tres joves de disset anys de classes treballadores abandona (34,7%), o dos de cada cinc joves amb progenitors de nivell educatiu baix (41,8%).

- Les noies presenten nivells d'abandonament del sistema educatiu més baixos que els nois. Per nacionalitat, però, destaca l'abandonament és més gran entre les noies estrangeres de setze anys que entre els nois estrangers. Cal tenir present, doncs, la major prevalença de les trajectòries d'adscripció familiar protagonitzades per la població femenina en determinats orígens immigrants.
- Malgrat que Catalunya es caracteritza per altes taxes de no graduació, presenta una taxa de participació als Programes de Garantia Social als setze i disset anys comparativament baixa, del 4,0%. Paradoxalment, en comunitats com el País Basc i Navarra, amb resultats més positius de permanència al sistema educatiu, l'accés a aquests programes és clarament més important. Respecte al País Basc, doncs, els joves catalans abandonen abans el sistema educatiu reglat i, quan ho fan sense graduació, tenen menys oportunitats educatives al seu abast.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses dels ensenyaments obligatoris a Catalunya

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • Després d'un període de decreixement, l'alumnat d'educació primària i del primer cicle d'educació secundària obligatòria augmenta, especialment al sector públic. • Catalunya mostra una taxa d'escolarització als quinze anys superior a la mitjana estatal. L'aplicació de la LOGSE va suposar un impacte molt positiu per als nivells d'escolarització als quinze anys. • Sense la incorporació d'alumnat estranger al sistema, la demanda educativa als ensenyaments obligatoris encara seria decreixent. • En els darrers anys, l'índex d'equitat s'ha estancat, i ja no mostra una tendència negativa, a diferència del conjunt de l'Estat. • A escala internacional, i més enllà de l'origen, Catalunya no se situa en una mala posició 	<ul style="list-style-type: none"> • La reordenació de les etapes educatives que preveia la LOGSE va provocar un efecte "fugida" d'alumnat del sector públic al privat, especialment al segon cicle d'educació secundària obligatòria. • Les noies tenen taxes d'escolarització als quinze anys menors que els nois. • Catalunya combina elevats nivells de complexitat de la demanda educativa, com a conseqüència, per exemple, del fort impacte del fet migratori, i baixos nivells de despesa pública en educació. La demanda a comunitats com el País Basc és socioeducativament menys complexa, i el finançament superior. • Catalunya és la comunitat amb un índex d'equitat més negatiu en la distribució de l'alumnat estranger entre sectors de titularitat.

comparada pel que fa a l'equitat de la composició social de l'alumnat per sectors de titularitat.

- Existeix un augment significatiu del nombre de professorat, i aquest s'ha intensificat en els dos darrers cursos.
- A escala estatal, Catalunya és la comunitat que presenta la ràtio d'alumnat per professor al sector privat més baixa.
- A escala europea, Catalunya ocupa una bona posició respecte a la ràtio d'alumnat per professor.
- Les escoles públiques estan millor dotades tecnològicament que les privades, i les escoles privades proporcionen més oportunitats d'aprenentatge de llengües estrangeres que les públiques.
- Des d'una perspectiva comparada, Catalunya presenta una bona situació en equitat de resultats de les proves PISA.
- Catalunya és la comunitat autònoma amb una taxa d'idoneïtat més alta als quinze anys.
- Les elevades taxes d'idoneïtat fan que Catalunya se situï entre les posicions capdavanteres en la superació dels ensenyaments secundaris obligatoris als disset anys.
- Les noies presenten taxes de repetició baixes, i nivells de graduació i de permanència al sistema educatiu alts.

- Existeix una divisió social en el perfil socioeconòmic de l'alumnat per sectors de titularitat, que contribueix a dualitzar el sistema educatiu.
- Proporcionalment, el nombre d'alumnat creix més que el nombre de professorat.
- A escala estatal, Catalunya presenta una ràtio d'alumnat per professor més alta que la mitjana, específicament al sector públic.
- Hi ha nombroses comunitats, com el País Basc i Navarra, que tenen escoles millor dotades de recursos tecnològics que Catalunya.
- Catalunya se situa per sota la mitjana estatal i europea pel que fa a l'aprenentatge de llengües estrangeres, especialment a l'educació secundària obligatòria, i encara és lluny de l'objectiu marcat pel Consell Europeu. A l'ESO, és la comunitat que presenta la mitjana de llengües estrangeres estudiades més baixa.
- Catalunya presenta una puntuació mitjana a les proves PISA lleugerament per sota de la mitjana de l'OCDE.
- Des d'una perspectiva comparada, Catalunya presenta diferències de resultats a les proves PISA elevades entre sectors de titularitat, i és una de les comunitats autònomes amb unes diferències entre sectors més accentuades pel que fa a les taxes de repetició, a la graduació a 4t d'ESO i a l'abandonament escolar.
- Existeixen desigualtats socials importants en els resultats a les proves PISA, en els nivells de graduació en ESO i en la prevalença de l'abandonament, especialment per nacionalitat, estatus socioeconòmic i nivell educatiu dels progenitors.
- Catalunya és una de les comunitats autònomes amb una taxa de repetició més alta a 4t d'ESO, amb una taxa de graduació en ESO més baixa, i amb una taxa d'abandonament del sistema educatiu més alta, a una gran distància de comunitats com el País Basc.
- Malgrat les altes taxes de no graduació i abandonament, Catalunya presenta nivells baixos de participació als Programes de Garantia Social, en contrast amb comunitats com el País Basc.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

BONAL, X. i ALBAIGÉS, B. (2006). "Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya", a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

CALERO, J., i BONAL, X. (2003). "El finançament de l'educació a Catalunya", a NAVARRO, V. (ed.), *L'Estat de Benestar a Catalunya*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

CALERO, J. i BONAL, X. (2004). "La financiación de la educación en España", a NAVARRO, V. (ed.), *El Estado de Bienestar en España*. Barcelona: Tecnos-UPF.

CSASE (2006). *Sistema d'indicadors d'Educació de Catalunya 10*. Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

CSASE (2007). *Informe per a la millora dels resultats del sistema educatiu*. Informes d'Avaluació, núm. 10. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu.

FERRER, F. (dir.) (2006). *Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Informes Breus, 1.

FERRER, G., CASTEL, J.L. i FERRER, F. (2006). "Las desigualdades del sistema educativo a través del estudio PISA 2003". *Revista de Educación*, extraordinario 2006, pp. 399-428.

UNESCO (2000). *Educación para Todos: Cumplimiento de nuestros Compromisos Colectivos*. Marco de Acción de Dakar. Foro Mundial de Educación, Dakar, Senegal, 26-28 abril 2000. Disponible a: http://www.unesco.cl/medios/biblioteca/documentos/ept_dakar_marco_accion_esp.pdf

5 Els ensenyaments postobligatoris

Els nivells d'escolarització que té un país als ensenyaments postobligatoris indiquen, en bona part, la potència del seu sistema educatiu a l'hora de proveir oportunitats educatives a la població. El capital educatiu que disposa la població, de fet, depèn de la capacitat que té el sistema educatiu de mantenir els nivells d'escolarització en edats on aquesta ja no és obligatòria.

La importància de l'escolarització en l'etapa postobligatòria es constata en analitzar les estratègies de les principals organitzacions polítiques que actuen en l'àmbit educatiu. És el cas, per exemple, de l'Estratègia de Lisboa definida per la Unió Europea, que estableix, entre els seus reptes per al 2010, referències explícites a la reducció de l'abandonament educatiu prematur i a l'increment de l'assoliment dels estudis postobligatoris. Dels cinc *benchmarks* que permeten a la Unió Europea monitoritzar el seguiment de l'Estratègia per part dels estats membres, dos tenen una relació directa amb els ensenyaments postobligatoris: d'una banda, la Unió Europea emplaça els estats membres a reduir fins al 10% la proporció de joves de divuit a vint-i-quatre anys que han abandonat el sistema educatiu sense haver completat estudis secundaris postobligatoris, i de l'altra, a fer que el 85% de la població de vint a vint-i-quatre anys completi, com a mínim, aquest nivell d'estudis.

Més endavant revisarem la situació actual de Catalunya respecte a aquests *benchmarks* europeus. En qualsevol cas, en l'anuari de 2005 ja vam posar de manifest que Catalunya es trobava lluny d'assolir aquests objectius (Bonal i Albaigés, 2006). De fet, l'accés als

ensenyaments postobligatoris és un dels àmbits a l'entorn dels quals Catalunya presenta una situació més deficitària en comparació amb altres territoris.

En consonància amb aquests dèficits, l'Acord estratègic per a la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana —signat el febrer de 2005 pel Govern de la Generalitat de Catalunya i les principals organitzacions sindicals i empresarials del país—, estableix entre les seves mesures d'increment de la dotació de capital humà, la millora dels índexs d'escolarització postobligatòria. El Pacte Nacional per a l'Educació, signat el març de 2006 pel Govern de Catalunya i vint organitzacions del món de l'educació, incorpora també impulsar l'escolarització fins als divuit anys a través del batxillerat i la formació professional específica. El propi Pla de govern 2007-2010, sobre aquesta qüestió, contempla com a prioritats polítiques incrementar l'èxit escolar, amb especial atenció als ensenyaments secundaris obligatoris i postobligatoris, i consolidar la formació professional. A continuació analitzarem fins a quin punt aquests reptes s'estan assolint.

EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ ALS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

L'evolució de l'alumnat als ensenyaments postobligatoris, com succeïa també amb els obligatoris, no és aliè a les tendències sociodemogràfiques i als canvis polítics que ha experimentat el nostre país els darrers anys. El gràfic 1, que recull les dades corresponents al batxillerat, mostra dos períodes clarament diferenciats, en la mateixa línia del que ja hem indicat per a l'ESO. El primer període, fins a l'any 1999, es caracteritza per un augment lleu del nombre d'alumnes, que sembla explicar-se en part per la darrera etapa de desplegament de la LOGSE. La prolongació de l'escolarització obligatòria fins als setze anys hauria permès mantenir més alumnes escolaritzats a partir d'aquesta edat.¹

1. A més, cal recordar que 3r de BUP i COU (comptabilitzats també a les dades), cursos que encara tenien alumnat l'any 1999, conformaven la darrera etapa dels ensenyaments secundaris no obligatoris. Precisament, les etapes inicials dels ensenyaments postobligatoris presenten nivells significatius d'abandonament, protagonitzats per alumnat que intenta seguir aquest itinerari i, en cas de mals resultats educatius inicials,

Una altra conseqüència constatable, en part, de l'aplicació de la LOGSE, també apuntada per a l'ESO, fa referència a l'efecte "fugida" d'alumnat del sector públic al privat. El gràfic mostra com el curs 2000-2001 l'alumnat al sector privat assolía el seu nivell màxim, amb un índex d'evolució del 114,6, mentre que a aquestes alçades el sector públic ja havia consolidat una tendència decreixent, amb un índex del 90,4. Aquestes diferències, més o menys, s'han mantingut fins a l'actualitat. La possibilitat de realitzar les diferents etapes educatives continuadament en un mateix centre, com ja hem vist en el capítol corresponent als ensenyaments obligatoris, és un dels factors que explicarien el transvasament de demanda cap al sector privat. L'evolució de l'alumnat als ensenyaments postobligatoris recull l'impacte d'aquest fenomen.

El segon període que il·lustra el gràfic 1, que comprèn els anys posteriors a 1999, es caracteritza pel decreixement en el nombre d'alumnat. Aquest decreixement s'explica, bàsicament, per la davallada demogràfica en aquest grup d'edat, com a conseqüència del descens de la natalitat durant les dècades dels vuitanta i noranta, i per l'impacte escàs que ha tingut el fet migratori en els ensenyaments postobligatoris.

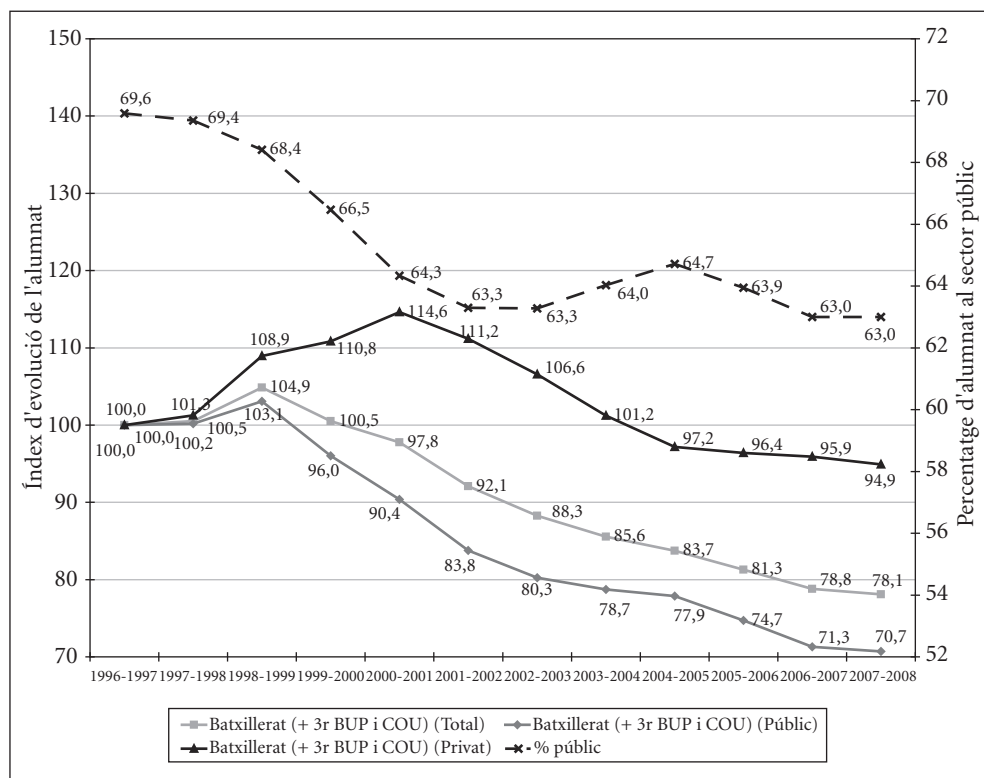
El gràfic 2, per la seva banda, recull l'evolució d'alumnat a la formació professional. En aquest cas, també, convé fer referència a dos períodes clarament diferenciats. El primer d'ells, fins al curs 1999-2000, es caracteritza pel decreixement del nombre d'alumnat, que coincideix amb la desaparició de l'antiga formació professional. Com ja vam comentar en l'edició anterior de l'anuari, la manca d'equivalència pel què fa als requeriments d'accés i al nombre d'anys de formació entre el model de la Llei General d'Educació (LGE) i el model de la LOGSE explica, en bona part, aquesta evolució decreixent (Bonal i Albaigés, 2006). Cal recordar que l'antiga FP s'ocupava d'escolaritzar, entre d'altres, l'alumnat que no obtenia graduat escolar i que, als catorze anys, per decisió pròpia o familiar, optava per seguir amb els estudis.

El model LOGSE ha anat eliminant aquesta concepció de la formació professional com a estudis de "segona opció". La prolongació de l'escolarització obligatòria fins als

abandona. Mentre 3r de BUP i COU acumulen l'abandonament d'alumnat durant els dos primers cursos de BUP, les dades de batxillerat cobreixen íntegrament l'etapa i, per tant, comptabilitzen també aquest alumnat que comença aquests estudis i encara no ha abandonat.

Gràfic 1.

Índex d'evolució de l'alumnat al batxillerat (i 3r de BUP i COU) a Catalunya (de 1996-1997 a 2007-2008)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2007-2008).

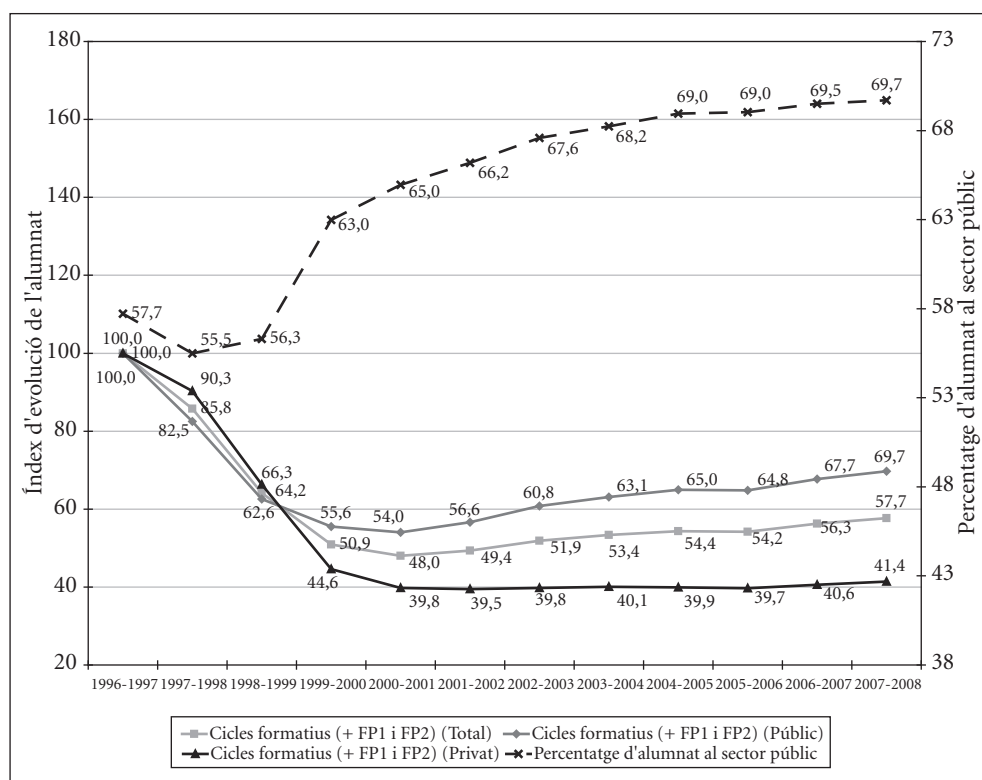
setze anys ha fet que la demanda de formació professional sigui avui més vocacional, i menys complexa des del punt de vista educatiu. De fet, la complexitat que suposava escolaritzar l'alumnat de catorze a setze anys amb resultats acadèmics més discrets és assumida ara pels propis ensenyaments obligatoris.

D'una banda, aquest fet ha facilitat promoure un nou model de formació professional de més qualitat, i amb una imatge més positiva. Però, de l'altra, no cal perdre de vista

que aquesta millora va en detriment del nombre d'efectius que passa per aquesta formació, així com també de la professionalització de la població adolescent amb pitjors resultats acadèmics. Amb el model LGE, hi havia alumnat que als setze anys abandonava el sistema educatiu amb un títol de formació professional de grau mitjà, mentre que amb el model LOGSE, a aquesta edat, només s'obté, en el millor dels casos, la graduació en ESO.

Gràfic 2.

Índex d'evolució de l'alumnat als cicles formatius (i FP1 i FP2) a Catalunya (de 1996-1997 a 2007-2008)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2007-2008).

En qualsevol cas, la millora de la qualitat es constata en valorar l'evolució de l'alumnat en els nous cicles formatius. El segon període que recull el gràfic 2, de fet, es caracteritza per un lleu increment sostingut del nombre d'alumnat. En aquest sentit, tant els cicles formatius de grau mitjà com els de grau superior han experimentat un increment continuat de la demanda d'ençà de la seva posada en funcionament. Aquesta tendència contrasta plenament amb l'experimentada pel batxillerat. La formació professional no nota l'efecte de la davallada demogràfica en aquest grup d'edat i, a diferència del batxillerat, augmenta el seu nombre d'alumnes any rere any. En altres paraules, cada any hi ha més alumnat que prefereix els cicles formatius al batxillerat.

Les diferències en el comportament de l'evolució de l'alumnat també es noten en comparar els sectors de titularitat. Mentre en el batxillerat hi havia un descens més pronunciat en el sector públic, aquest sector experimenta un increment més accentuat en els cicles formatius.

La taula 1, finalment, compara l'evolució de l'alumnat entre Catalunya i Espanya a partir de l'any 2000, un cop ja s'havia completat el desplegament de la LOGSE. Aquesta taula constata força similituds pel que fa al batxillerat, però també diferències pel que fa als cicles formatius. Mentre que el nombre d'alumnat al batxillerat decreix tant a Catalunya com a Espanya, el dels cicles formatius augmenta a Catalunya i es manté estable a Espanya. Aquesta és una nova mostra de l'evolució positiva que està tenint la formació professional al nostre país.

Per valorar amb més precisió com ha evolucionat la permanència dels joves al sistema educatiu en edats d'escolarització no obligatòria, sense l'impacte de la davallada demogràfica en les dades d'alumnat, convé prendre en consideració la taxa d'escolarització als disset anys. La taula 2, que recull aquest indicador, constata que, si bé el curs 2005-2006 presenta la taxa d'escolarització als disset anys més alta de l'últim decenni, amb un 71,9%, no hi ha hagut oscil·lacions remarcables en els darrers temps. Llevat de l'impacte inicial que va suposar l'aplicació de la LOGSE, amb la conseqüent prolongació de l'edat d'escolarització obligatòria als setze anys, la qual cosa va contribuir a incrementar en sis punts percentuals en un primer temps el valor d'aquesta taxa, no s'observen canvis rellevants d'ençà el curs 1995-1996. En aquesta evolució, cal tenir present l'impacte

Taula 1.

Índex d'evolució de l'alumnat als ensenyaments postobligatoris (exclosos els ensenyaments universitaris) a Catalunya (2000-2001=100) (de 2000-2001 a 2006-2007)

Batxillerat	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	94,2	90,3	87,5	85,7	83,2	82,2
Espanya	100,0	93,2	88,7	85,8	84,3	83,5	82,3
Públic	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	92,7	88,8	87,1	86,2	82,7	81,5
Espanya	100,0	92,4	87,1	84,4	83,0	81,8	80,1
Privat	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	97,0	93,0	88,3	84,8	84,1	83,6
Espanya	100,0	95,9	94,0	90,3	88,5	89,0	89,4

Cicles formatius	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	102,5	107,7	110,8	112,8	112,4	116,6
Espanya	100,0	100,3	101,6	103,5	102,1	99,9	99,4
Públic	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	104,3	111,9	116,2	119,6	119,3	124,5
Espanya	100,0	100,6	102,8	105,7	104,8	103,2	102,8
Privat	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Catalunya	100,0	99,2	99,9	100,7	100,2	99,6	101,9
Espanya	100,0	99,4	98,4	97,6	94,9	91,1	90,3

Nota: L'índex d'evolució per a Catalunya i Espanya inclou les dades d'alumnat en formació a distància. En el cas dels cicles formatius, també considera l'alumnat d'FP1 i FP2 que encara estava escolaritzat a l'inici de la sèrie.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

que ha generat el fet migratori sobre les dades d'abandonament prematur del sistema educatiu, ja comentat en el capítol anterior, així com també sobre el nivell d'accés als ensenyaments postobligatoris. Estadísticament, aquest impacte hauria neutralitzat l'efecte de l'expansió educativa que han viscut altres grups socials.

De fet, la taula 3, elaborada a partir de dades censals de l'any 2001, demostra la importància de les desigualtats educatives en l'accés a aquesta etapa en funció del perfil

Taula 2.

Evolució de la taxa neta d'escolarització als disset anys a Catalunya per àmbit territorial (de 1991-1992 a 2005-2006)

Àmbit territorial	1991-1992	1992-1993	1993-1994	1994-1995	1995-1996	1996-1997	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	65,0	66,5	68,4	70,3	71,6	70,5	70,2	70,2	68,1	68,8	69,2	70,4	69,5	70,6	71,9
Espanya	66,6	69,1	71,7	73,3	74,4	75,1	76,1	75,9	74,9	74,8	75,8	75,3	74,9	74,8	75,7

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

socioeconòmic de la població. En *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*, sobre aquestes mateixes dades, ja evidenciem que les classes mitjanes professionals romanien escolaritzats als disset anys en un 87,7% dels casos, mentre que aquesta proporció era del 58,3% entre les classes treballadores (Bonal i Albaigés, 2006). Específicament als ensenyaments postobligatoris, aquesta distància supera els trenta punts percentuals. Només l'escolarització en els cicles formatius de grau mitjà és superior entre les classes treballadores que entre les classes mitjanes. Això no obstant, també evidencia una desigualtat de base, perquè reproduïx la divisió existent entre itineraris formatius professionalitzadors per a les classes treballadores i itineraris acadèmics per a les classes mitjanes.

El cost d'oportunitat que representa estudiar en una edat laboralment activa o la importància que adquireix el capital educatiu a l'hora d'explicar la posició social dels progenitors són alguns dels factors que explicarien aquestes desigualtats. Precisament, si analitzem les dades pel nivell educatiu dels progenitors veiem que les diferències en l'escolarització de la població de disset anys amb pares amb estudis superiors i la de pares amb estudis primaris és encara més gran, i arriba quasi als quaranta punts percentuals. El capital educatiu dels pares pot condicionar les oportunitats econòmiques dels fills, però incideix sobretot en les seves expectatives educatives i en la seva orientació envers la cultura escolar.

Igualment succeeix amb la nacionalitat. La població de nacionalitat estrangera roman menys al sistema educatiu en l'edat d'escolarització no obligatòria, i accedeix menys als

ensenyaments postobligatoris, globalment, que la població de nacionalitat espanyola. A la incidència dels factors socioeconòmics, en aquest cas, cal afegir-hi les diferències relacionades amb les necessitats d'acollida que ha tingut l'alumnat nouvingut al sistema educatiu.

Aquestes desigualtats relacionades amb la nacionalitat, així com també amb el capital econòmic i cultural dels progenitors, ja han estat esmentades en capítols anteriors. De fet, condicionen l'accés als ensenyaments preobligatoris, posteriorment incideixen en els resultats educatius dels ensenyaments obligatoris i finalment es reproduïxen en la permanència als ensenyaments postobligatoris. És en aquest sentit que podem afirmar que el sistema educatiu reproduïx, o no aconsegueix neutralitzar, les desigualtats d'origen social de l'alumnat.

Finalment, cal fer referència a les diferències de gènere. En els resultats educatius dels ensenyaments obligatoris ja constatarem un rendiment i una graduació més grans entre les noies. La taula 3 evidencia, novament, que les noies de disset anys romanen més al sistema educatiu que els nois, i que les desigualtats relacionades amb el capital econòmic i cultural disminueixen si prenem com a objecte d'anàlisi només el gènere femení. La major adhesió de les noies a l'estudi, doncs, permet atenuar la incidència d'altres desigualtats socials. Només són més grans les diferències entre les noies en el cas de la nacionalitat, la qual cosa demostra l'exclusió de l'àmbit educatiu a la qual es veuen sotmeses noies de determinats orígens immigrants superats els setze anys.

La taula 2, de nou, també recull les diferències entre Catalunya i Espanya quant a l'evolució de l'escolarització als disset anys. Aquesta taula mostra com a l'inici del període analitzat les taxes eren quasi equivalents, i que l'evolució demogràfica i el progressiu desplegament de la LOGSE acaben situant Catalunya a una distància de quatre punts percentuals per sota del conjunt de l'Estat.

Aquestes dades s'observen també a la taula 4 que, per la seva banda, conté la comparativa per comunitats autònomes al curs 2005-2006. S'hi pot observar com Catalunya és una de les que presenta una taxa d'escolarització als disset anys més baixa (71,9%), només per sobre de Balears (61,0%) i la Comunitat Valenciana (69,8%). En general,

Taula 3.

Taxa d'escolarització dels joves de disset anys per perfil socioeconòmic i socio-demogràfic. Catalunya, 2001

Perfil socioeconòmic	Total		ESO		Ensenyaments postobligatoris		Batxillerat		CFGM	
	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Total	67,3	72,6	5,9	5,8	61,4	66,7	44,7	50,9	11,0	8,9
Condicció socioeconòmica de la persona de referència	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Classe empresarial	74,8	81,8	5,0	5,0	69,7	76,8	51,3	59,2	11,3	8,9
Classes mitjanes patrimonials	69,0	75,1	6,2	5,8	62,8	69,3	44,2	51,4	12,6	10,3
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	87,7	90,3	5,0	4,6	82,8	85,7	66,0	69,5	7,9	5,7
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	75,1	79,7	5,5	5,5	69,6	74,2	51,8	57,9	11,6	9,1
Classes treballadores	58,3	64,5	6,6	6,5	51,7	58,0	35,2	42,5	12,4	10,5

Nacionalitat	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Nacionalitat estrangera	40,4	41,5	8,7	8,3	31,8	33,2	22,9	24,7	5,9	5,0
Nacionalitat espanyola	68,7	74,1	5,8	5,7	62,9	68,4	45,8	52,2	11,2	9,1

Nivell educatiu de persona de referència	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona	Total	Dona
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	50,3	56,8	7,2	7,3	43,1	49,5	29,2	35,7	10,5	9,2
Educació secundària Obligatoria (ISCED 2)	65,1	71,4	5,5	5,5	59,6	65,9	41,5	49,1	13,1	10,8
Educació secundària Postobligatòria (ISCED 3 i 4)	77,7	81,8	5,6	5,4	72,1	76,4	53,4	59,2	11,5	8,7
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	88,5	90,4	4,8	4,6	83,7	85,8	66,8	69,6	7,6	5,4

Font: Bonal i Albaigés, (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

les comunitats caracteritzades per una estructura econòmica amb un sector turístic potent, que ofereix oportunitats d'ocupació als joves no qualificats, tenen les taxes d'escolarització més baixes. En l'altre extrem, hi trobem el País Basc (95,6%) i Navarra (86,3%). El gràfic 3 mostra la relació existent entre els nivells d'escolarització als disset anys i el percentatge d'ocupació qualificada.

Taula 4.

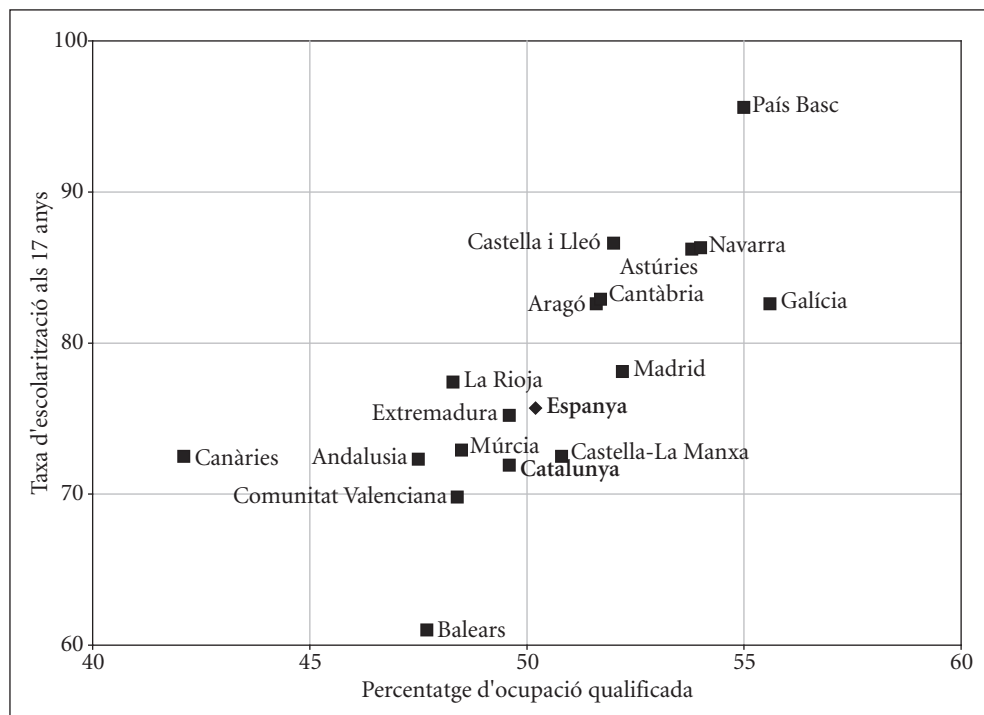
Evolució de la taxa neta d'escolarització als disset anys per comunitats autònomes (1994-1995, 1999-2000 i 2005-2006)

Comunitat autònoma	1994-1995	1999-2000	2005-2006	ESO	Ensenyaments postobligatoris	Dones
Espanya	73,3	74,9	75,7	11,8	63,8	81,1
Andalusia	69,4	72,9	72,3	11,9	60,3	78,7
Aragó	78,8	82,0	82,6	11,5	71,0	88,5
Astúries	83,2	86,1	86,2	18,1	68,0	89,2
Balears	63,5	60,9	61,0	10,1	50,9	65,2
Canàries	71,8	75,6	72,5	12,2	60,2	79,3
Cantàbria	79,2	77,4	82,9	15,4	67,3	90,1
Castella i Lleó	81,0	86,6	86,6	18,2	68,3	89,7
Castella-La Manxa	63,1	69,2	72,5	14,5	58,0	81,4
Catalunya	70,3	68,1	71,9	5,7	66,3	76,2
Comunitat Valenciana	67,4	67,0	69,8	8,7	60,9	77,0
Extremadura	62,4	71,3	75,2	15,5	59,6	83,5
Galícia	79,1	77,5	82,6	15,0	67,4	89,2
Madrid	79,8	82,1	78,1	15,1	62,9	81,6
Múrcia	66,5	68,0	72,9	13,8	59,1	78,1
Navarra	78,0	81,8	86,3	6,3	79,9	89,5
País Basc	87,6	91,1	95,6	9,7	86,0	96,2
La Rioja	79,7	78,7	77,4	10,1	67,3	85,4
Ceuta	46,5	61,2	76,5	10,4	66,0	81,1
Melilla	51,9	64,1	72,0	9,3	62,7	70,0

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

Gràfic 3.

Relació entre la taxa neta d'escolarització als disset anys i el percentatge d'ocupació qualificada per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística i del Ministeri d'Educació (2005-2006).

Cal tenir present, també, les diferències d'escolarització en funció de l'etapa educativa que conté la taula 4. Les baixes taxes de repetició i les elevades taxes de no graduació a l'ESO, amb abandonament del sistema educatiu inclòs, fan que Catalunya tingui el nivell d'escolarització als disset anys més petit a l'ESO, i un dels més grans als ensenyaments secundaris postobligatoris. Tot i així, en aquesta etapa educativa, Catalunya (66,3%) encara se situa lluny del País Basc (86,0%) i Navarra (79,9%).

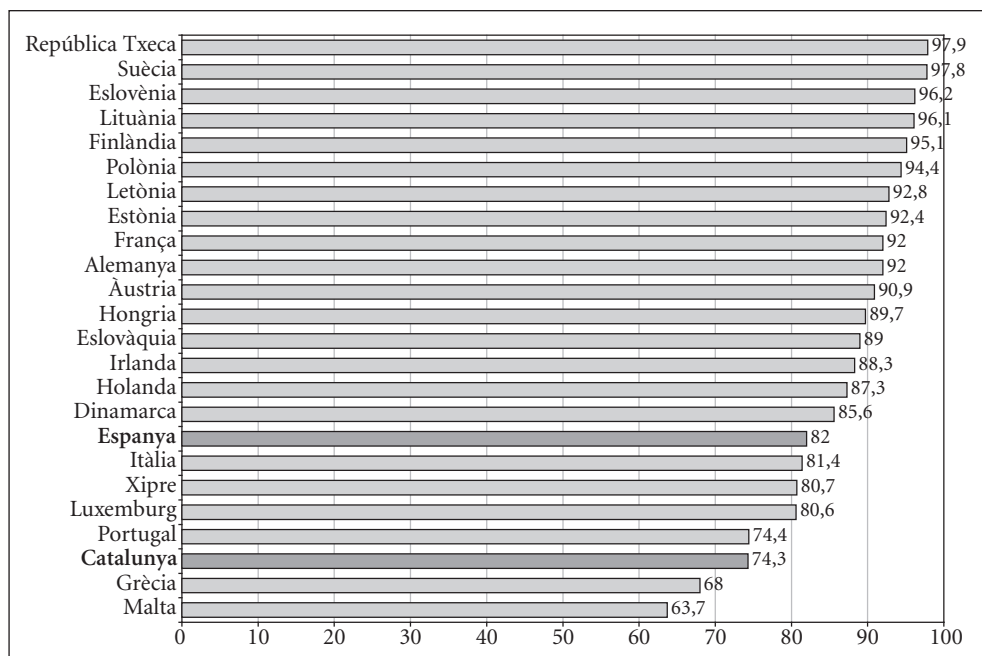
L'anàlisi per comarques posa de manifest novament la importància dels factors econòmics de context, relacionats amb les oportunitats laborals a l'abast dels joves,

però també aporta nous factors explicatius relacionats amb l'accessibilitat de l'oferta educativa. D'una banda, el mapa 1 mostra com les comarques gironines, i del litoral català en general, amb una forta prevalença del sector turístic, presenten taxes baixes d'escolarització als disset anys als ensenyaments postobligatoris. I de l'altra, el mapa també mostra com les comarques amb capital de província tenen taxes d'escolarització elevades, en comparació amb les comarques rurals, menys densament poblades i amb una menor oferta d'ensenyaments postobligatoris.

Finalment, els mals resultats a escala estatal es reproduïxen també a escala europea. El gràfic 4 mostra com Catalunya se situa a la cua dels països europeus quant a la taxa d'escolarització als disset anys, només per sobre de Grècia i Malta. De fet, la comparativa europea és interessant per comprovar la importància de factors socioeconòmics, però

Gràfic 4.

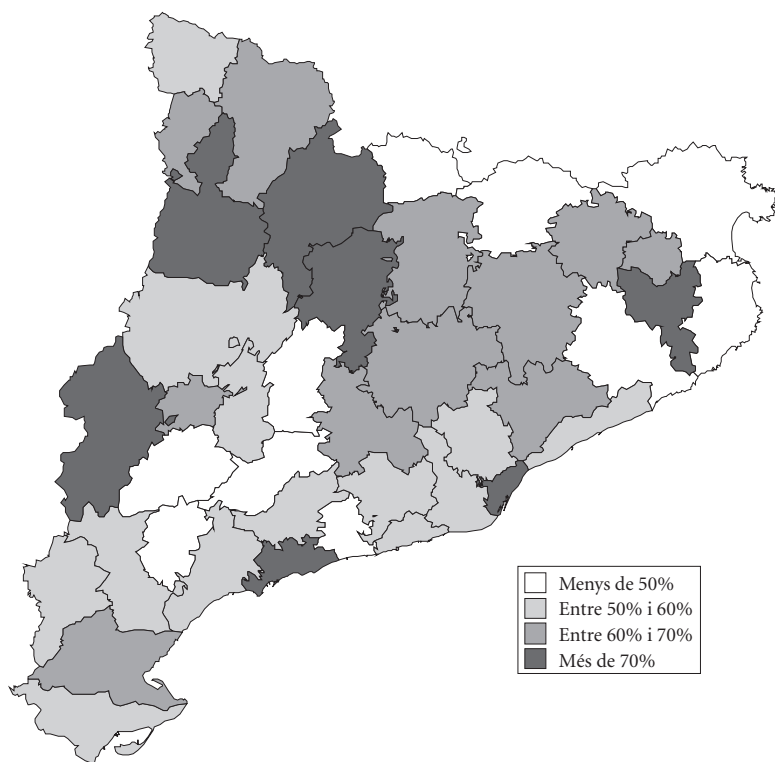
Taxa d'escolarització als disset anys per països europeus (2004)

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2004).

Mapa 1.

Taxa d'escolarització de la població de disset anys als ensenyaments postobligatoris (exclosos universitaris) a Catalunya per comarques (2006)

Comarques amb valors majors	
Alt Urgell	98,3
Segrià	84,3
Barcelonès	78,2
Gironès	76,1
Solsonès	76,1
Pallars Jussà	73,3

Comarques amb valors menors	
Garrigues	45,5
Selva	45,2
Priorat	41,6
Conca de Barberà	41,3
Baix Penedès	40,2
Cerdanya	30,2

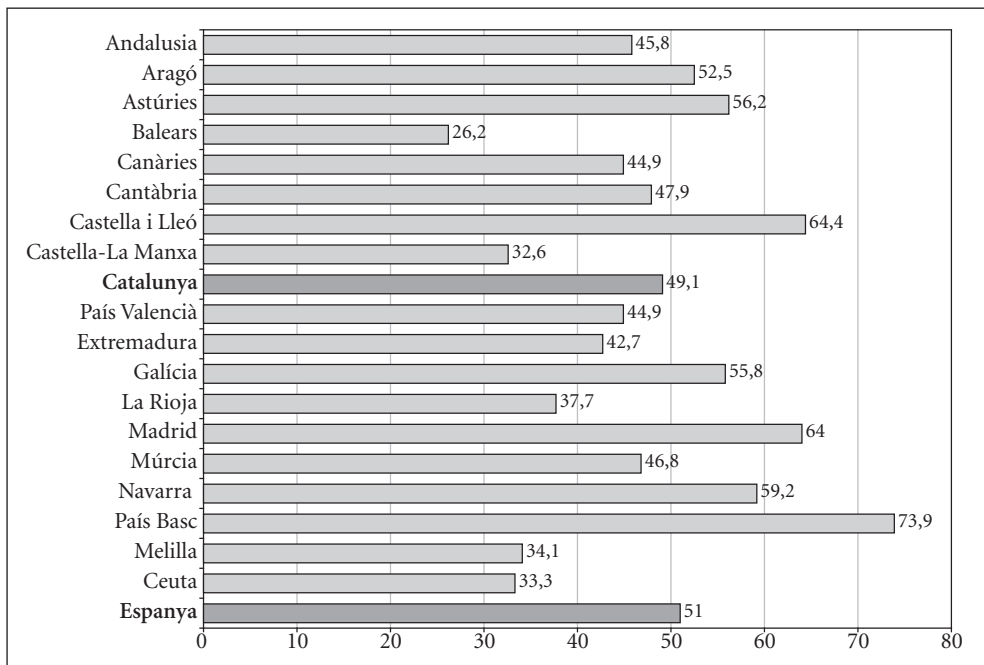
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006) i del Padró d'habitants (2006).

també de caràcter sociopolític. Cal recordar que els països del sud d'Europa, com ara Espanya, Itàlia, Xipre, Grècia, Portugal, Malta o Catalunya, els quals presenten la situació més negativa, es caracteritzen per menors nivells de despesa pública en educació o per menors nivells de desenvolupament de polítiques de benestar. En canvi, els països del nord d'Europa, com ara Suècia o Finlàndia, amb estats del benestar més consolidats i amb esforços de finançament de l'educació més grans, presenten taxes comparativament més altes. Aquí cal fer especial menció, també en positiu, dels països de l'Europa oriental, com ara la República Txeca, Lituània, Polònia, Letònia o Estònia. Cal recordar la centralitat que ocupa l'educació en aquells països de tradició comunista.

Finalment, els gràfics 5 i 6 ens mostren la mateixa taxa d'escolarització, però als vint anys. En aquest sentit, destaca com, a mesura que augmenta l'edat de referència, Catalunya

Gràfic 5.

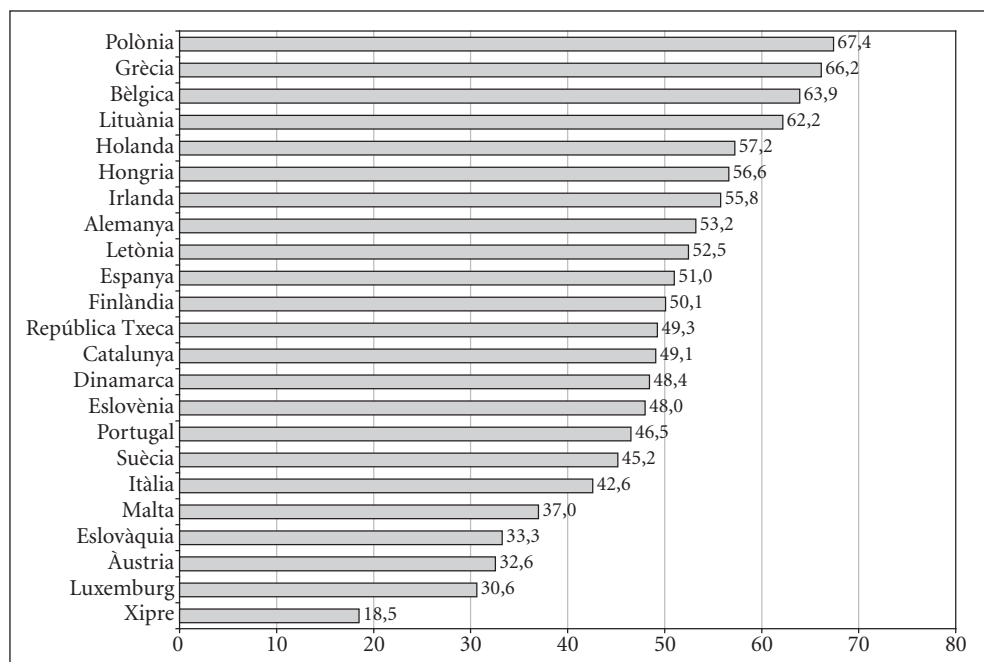
Taxa d'escolarització als vint anys per comunitats autònomes (2004)

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2004).

Gràfic 6.

Taxa d'escolarització als vint anys per països europeus (2004)

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2004).

millora la seva posició quant als nivells d'escolarització, tant en comparació amb les comunitats autònomes com a la resta de països europeus. Això significa que, comparativament parlant, roman menys població escolaritzada un cop acaba l'edat obligatòria, però, quan ho està, el temps de permanència d'aquesta població és superior. De fet, en la taula 4 ja hem observat que Catalunya presenta taxes d'accés als ensenyaments postobligatoris als disset anys superiors, i que la baixa escolarització global s'explica sobretot per l'elevat abandonament escolar en assolir l'edat teòrica de finalització dels ensenyaments obligatoris. Semblaria, doncs, que Catalunya té una forta polarització educativa de l'alumnat: d'una banda, té taxes altes d'abandonament del sistema educatiu i, d'altra banda, té bons nivells de permanència als ensenyaments postobligatoris.

Malgrat aquesta reflexió, cal tenir present que, per comunitats autònomes, Catalunya encara se situa per sota de la mitjana estatal, a una gran distància del País Basc, Navarra o Madrid, i respecte als països europeus només ocuparia una posició intermèdia.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER SECTORS DE TITULARITAT

L'anàlisi del desplegament del sector públic a aquesta etapa educativa ens informa sobre l'esforç i la responsabilitat que assumeixen els poders públics en la promoció escolar més enllà dels ensenyaments obligatoris, així com també sobre l'accessibilitat geogràfica i econòmica de l'educació.

En aquest sentit, la taula 5, que conté dades evolutives en la distribució de l'alumnat per sectors de titularitat, mostra com el curs 2007-2008 el pes del sector públic és del 63,0% entre l'alumnat que fa batxillerat, i del 69,7% entre el que estudia cicles formatius. Aquests percentatges són clarament més elevats que en els ensenyaments obligatoris, fonamentalment perquè la demanda en aquesta etapa educativa és més petita, i les oportunitats de desenvolupament del sector privat, conseqüentment, també. Convé afegir, a més, que en els últims cursos analitzats es produeix un retrocés lleu per al batxillerat, i clarament creixent en els cicles formatius (específicament als cicles formatius de grau superior, CFGS).

La taula 5 també mostra com Catalunya i Espanya segueixen una evolució molt similar. Tot i així, cal destacar que el pes del sector públic al nostre país se situa prop de deu punts percentuals per sota la mitjana estatal. En aquesta línia, la taula 6 constata que Catalunya és una de les comunitats amb un percentatge del sector públic més baix als ensenyaments postobligatoris, només per sobre del País Basc (53,4%) i Madrid (64,2%). Per comprendre aquesta situació, el gràfic 7 il·lustra la importància dels factors de caràcter econòmic, el nivell de riquesa dels diferents territoris. Com ja hem comentat en els capítols anteriors, aquí caldria afegir altres factors, com ara la tradició històrica —especialment vinculada a l'impuls de les llengües pròpies durant el franquisme a Catalunya i al País Basc—, o el tipus de política educativa desenvolupat a partir de l'arribada de la democràcia.

Taula 5.

Evolució del percentatge de distribució de l'alumnat al sector públic a Catalunya i a Espanya (de 1997-1998 a 2007-2008)

Catalunya	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
Batxillerat (+3r BUP i COU)	69,4	68,4	66,5	64,3	63,3	63,3	64,0	64,7	63,9	63,0	63,0
Cicles formatius (+FP1 i FP2)	55,5	56,3	63,0	65,0	66,2	67,6	68,2	69,0	69,0	69,5	69,7
CFGM	76,9	67,6	66,8	67,3	68,2	69,1	69,6	69,8	69,3	69,9	70,1
CFGS	58,4	59,4	62,1	62,4	64,3	66,1	67,0	68,2	68,8	69,0	69,3
Ens. postobligatoris	62,4	63,3	65,2	64,6	64,4	65,0	65,8	66,6	66,2	65,9	66,1
Ens. postobligatoris (exclusa l'antiga FP)	68,7	67,2	65,8	64,5	64,4	65,0	65,8	66,6	66,2	65,9	66,1

Espanya	1997-1998	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
Batxillerat (+3r BUP i COU)	-	-	-	75,6	74,9	74,3	74,3	74,2	73,8	73,1	-
Cicles formatius (+FP1 i FP2)	70,4	71,5	73,6	73,2	73,4	74,0	74,7	75,1	75,6	75,6	-
CFGM	84,6	75,6	71,5	72,2	72,6	72,9	73,2	73,3	73,5	73,7	-
CFGS	81,2	77,3	76,0	74,5	74,6	75,2	76,2	76,9	77,7	77,8	-
Ensenyaments postobligatoris	-	-	-	76,1	74,1	74,2	74,5	74,6	74,5	74,2	-

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2007-2008).

Sobre la taula 6, també destaca la diferència de pes del sector públic que existeix a Catalunya entre el batxillerat i els cicles formatius. Si bé aquesta diferència té a veure fonamentalment amb el volum de demanda, que limita més les possibilitats de desenvolupament del sector privat en aquells ensenyaments on és menor, la diferència no es produeix en la mitjana del conjunt de l'Estat. El comportament diferenciat amb Espanya podria deure's a una major polarització social de l'alumnat als ensenyaments postobligatoris a Catalunya: l'itinerari "acadèmic" és més seguit, proporcionalment parlant, per l'alumnat de classes mitjanes, escolaritzat més en els centres privats, mentre que

l'itinerari “professionalitzador” és més seguit, proporcionalment parlant, per l'alumnat de classes treballadores, escolaritzat més en els centres públics. Aquest fenomen també es produiria en comunitats com Navarra, Madrid, Canàries o Balears.

Taula 6.

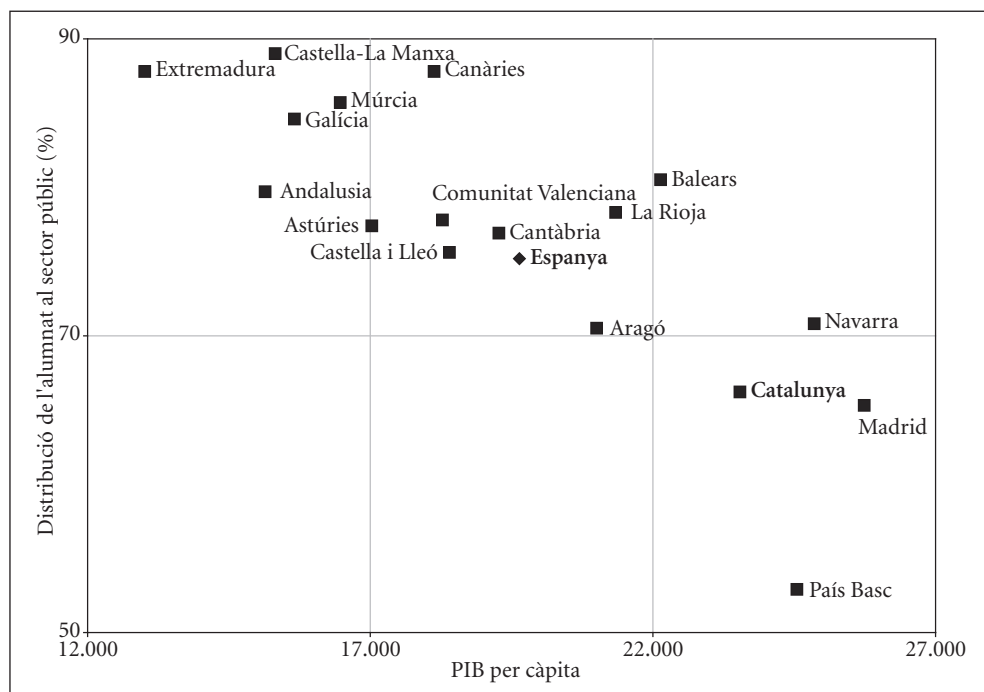
Distribució de l'alumnat als ensenyaments postobligatoris per sectors de titularitat per comunitats autònomes (2006-2007)

Comunitat autònoma	Ensenyaments postobligatoris		Batxillerat		Cicles formatius	
	Sector públic (%)	Sector privat (%)	Sector públic (%)	Sector privat (%)	Sector públic (%)	Sector privat (%)
Espanya	75,0	25,0	74,5	25,5	75,6	24,4
Andalusia	79,3	20,7	81,7	18,3	76,0	24,0
Aragó	70,6	29,4	72,0	28,0	68,8	31,2
Astúries	77,0	23,0	76,0	24,0	78,4	21,6
Balears	78,7	21,3	74,2	25,8	86,1	13,9
Canàries	89,3	10,7	85,6	14,4	94,7	5,3
Cantàbria	76,6	23,4	82,3	17,7	69,7	30,3
Castella i Lleó	75,1	24,9	78,1	21,9	70,6	29,4
Castella-La Manxa	88,8	11,2	89,3	10,7	87,9	12,1
Catalunya	66,3	33,7	63,7	36,3	69,5	30,5
Comunitat Valenciana	77,5	22,5	78,2	21,8	76,7	23,3
Extremadura	87,6	12,4	86,2	13,8	89,9	10,1
Galícia	84,3	15,7	84,7	15,3	83,9	16,1
Madrid	64,2	35,8	59,2	40,8	74,1	25,9
Múrcia	85,5	14,5	87,3	12,7	82,3	17,7
Navarra	71,1	28,9	66,2	33,8	77,3	22,7
País Basc	53,4	46,6	53,8	46,2	52,9	47,1
La Rioja	79,0	21,0	79,2	20,8	78,9	21,1
Ceuta	96,7	3,3	94,1	5,9	100,0	0,0
Melilla	97,4	2,6	96,0	4,0	100,0	0,0

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

Gràfic 7.

Relació entre la distribució de l'alumnat als ensenyaments postobligatoris al sector públic i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2006)

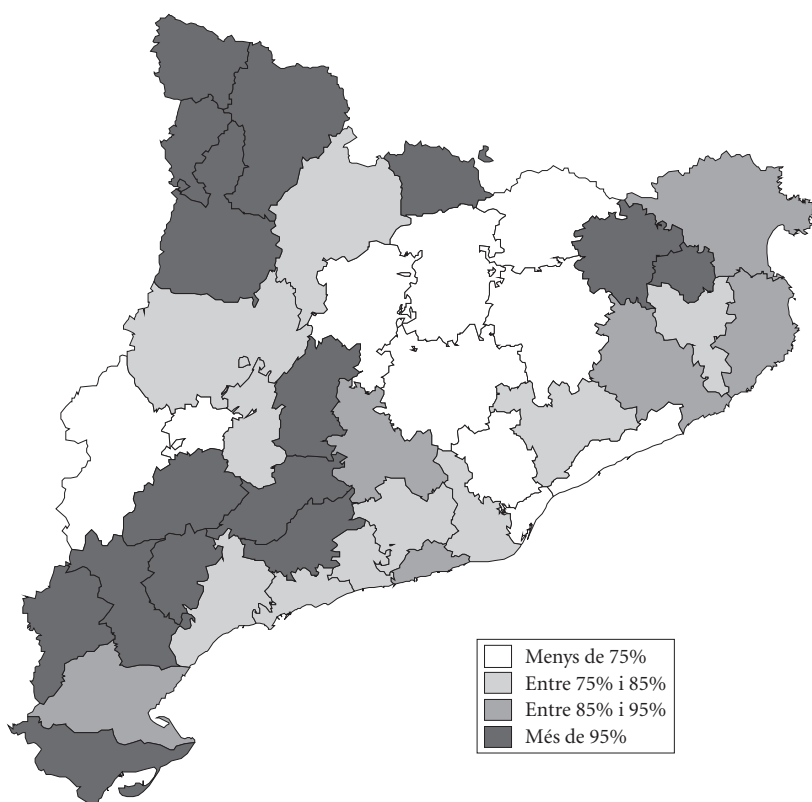

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

El mapa 2 mostra aquest mateix indicador per comarques. Les diferències entre comarques s'expliquen per la tradició dels diferents territoris, però també per la seva composició social i econòmica. La densitat demogràfica i el nivell de renda explicarien perquè comarques com el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Maresme o Osona, per exemple, tenen percentatges inferiors al 70%, mentre que comarques rurals com l'Alta Ribagorça, el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà o el Montsià tenen percentatges del 100%. En qualsevol cas, aquesta realitat està directament relacionada amb la situació ja comentada dels ensenyaments obligatoris.

Mapa 2.

Percentatge de distribució de l'alumnat al sector públic als ensenyaments postobligatoris per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Alt Camp	100,0
Alta Ribagorça	100,0
Cerdanya	100,0
Conca de Barberà	100,0
Garrigues	100,0
Garrotxa	100,0

Comarques amb valors menors	
Vallès Occidental	69,4
Osona	67,0
Maresme	65,7
Pla d'Urgell	46,4
Barcelonès	41,5
Solsonès	36,8

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER I NORMALITZACIÓ DE L'ACCÉS ALS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

Els ensenyaments postobligatoris també han experimentat un impacte important del fet migratori. La taula 7, en aquest sentit, mostra com l'alumnat estranger ha augmentat considerablement d'ençà del curs 1999-2000, amb un índex d'evolució de 665,3 (curs 2006-2007). Aquest creixement, acompanyat del descens que ha experimentat l'alumnat total als ensenyaments postobligatoris en els darrers anys, ha comportat incrementar progressivament el percentatge d'alumnat estranger a aquesta etapa educativa, que actualment se situa en el 7,0%.

Aquest impacte, per ara, és sensiblement inferior a l'experimentat pels ensenyaments obligatoris. En el capítol anterior hem vist com el percentatge d'alumnat estranger als ensenyaments obligatoris (12,3%) és superior. Aquesta diferència no s'explicaria únicament pel menor pes demogràfic de la població estrangera en el grup d'edat de referència dels ensenyaments postobligatoris, sinó també, i sobretot, per l'existència de desigualtats d'accés.

Val a dir que Catalunya compta amb un percentatge superior d'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris que Espanya (7,0% vs. 4,5%), i amb un índex d'evolució de l'alumnat estranger més alt (665,3 vs. 554,4). En general, doncs, aquesta darrera dada indica que d'ençà del curs 1999-2000, proporcionalment, ha augmentat més l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris a Catalunya que al conjunt d'Espanya. Tot i això, cal tenir present que el fet migratori té una major presència al nostre país.

L'impacte del fet migratori ha estat més gran als cicles formatius que al batxillerat. Mentre els cicles formatius tenen un índex d'evolució de 1.176,4 i un percentatge d'alumnat estranger del 8,2%, el batxillerat presenta unes xifres més baixes, un índex de 444,4 i un percentatge del 6,0%.

La taula 7 també exposa la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat. Sobre aquest particular, convé esmentar dos aspectes fonamentals. El primer té relació amb el fet que des del curs 1999-2000 cada cop hi hagut una proporció més gran

d'alumnat estranger escolaritzada al sector públic. I el segon fa referència al fet que en el curs 2006-2007, per primer cop, aquesta evolució de la distribució cada cop menys equitativa ha experimentat un petit canvi de tendència. Tot i així, el curs 2006-2007 la proporció d'alumnat estranger al sector públic encara és del 85,6%, percentatge que supera clarament el de l'alumnat total (65,9% al sector públic).

L'evolució de l'índex d'equitat ens mostra aquests dos aspectes. D'una banda, l'augment progressiu del pes del sector públic en l'escolarització de l'alumnat estranger ha provocat que l'índex d'equitat hagi tingut a partir del curs 1999-2000 una evolució clarament negativa, fins a situar-se el curs 2005-2006 en un valor de 2,23. D'altra banda, però, el curs 2006-2007 l'índex d'equitat, per primer cop, experimenta una evolució positiva (amb un 2,13, més propera al valor 1 que indica la màxima equitat). No obstant això, aquesta xifra significa que el sector públic encara escolaritza més del doble d'alumnat estranger (2,13 vegades més) que el sector privat. Precisament, la poca equitat en la distribució de l'alumnat estranger a Catalunya es posa de manifest quan es compara la situació amb el conjunt de l'Estat. En el cas estatal, l'índex d'equitat també presenta una evolució negativa, però se situa clarament per sota (1,41). La distribució, doncs, és més equitativa a Espanya que a Catalunya.

Per etapes educatives, és important destacar que l'índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat és més positiu als ensenyaments postobligatoris (2,13) que als obligatoris (3,7). La distribució més equitativa entre sector públic i privat als ensenyaments postobligatoris s'explica bàsicament per la situació dels cicles formatius, que presenta un índex d'equitat clarament millor (1,38) que el batxillerat (3,33). De fet, la situació al batxillerat és força equivalent a la dels ensenyaments obligatoris. Encara que l'impacte del fet migratori sigui menys important als ensenyaments postobligatoris, la manca d'equitat i l'escolarització creixent de l'alumnat estranger a aquesta etapa són circumstàncies que obliguen els poders públics a actuar per combatre la progressiva dualització del sistema educatiu.

La necessitat d'aquestes polítiques es posa de manifest en analitzar la comparativa per comunitats autònomes, tal i com recull la taula 8. En aquest sentit, és destacable que Catalunya presenti un dels el percentatge més elevat d'alumnat estranger al sector públic

Taula 7.

Evolució de la distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris per sectors de titularitat a Catalunya i Espanya (1999-2000=100) (de 1999-2000 a 2006-2007)

Ensenyaments postobligatoris	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Índex d'evolució alumnat estranger (1999-2000=100). Catalunya	100,0	127,0	168,4	252,7	349,1	443,3	544,3	665,3
Alumnat estranger (%)	1,1	1,3	1,7	2,6	3,6	4,6	5,8	7,0
Alumnat estranger sector públic (%)	1,2	1,3	2,0	3,1	4,4	5,6	7,1	8,5
Alumnat estranger sector privat (%)	0,9	1,2	1,2	1,8	2,2	2,7	3,2	4,0
Distribució al sector públic (%)	71,9	67,8	75,3	76,5	79,5	80,7	81,4	80,6
Índex d'equitat	1,34	1,16	1,68	1,75	2,01	2,10	2,23	2,13
Índex d'evolució alumnat estranger (1999-2000=100). Espanya	100,0	117,9	155,3	228,5	305,8	391,0	469,2	554,4
Alumnat estranger (%)	0,9	1	1,3	2	2,7	3,5	4,2	4,5
Alumnat estranger sector públic (%)	0,8	1,0	1,4	2,1	2,9	3,7	4,5	4,8
Alumnat estranger sector privat (%)	1,1	1,0	1,2	1,7	2,2	2,8	3,3	3,4
Distribució al sector públic (%)	71,0	75,1	77,1	77,9	80,0	80,5	80,8	81,0
Índex d'equitat	0,76	0,98	1,12	1,20	1,32	1,35	1,38	1,41
Batxillerat	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Índex d'evolució alumnat estranger (1999-2000=100). Catalunya	100,0	116,2	136,3	197,7	267,1	323,0	379,2	444,4
Alumnat estranger (%)	1,1	1,3	1,6	2,4	3,4	4,2	5,0	6,0
Alumnat estranger sector públic (%)	1,2	1,4	2,1	3,2	4,5	5,6	6,8	8,0
Alumnat estranger sector privat (%)	0,9	1,0	0,7	1,1	1,3	1,6	2,0	2,4
Distribució al sector públic (%)	73,4	71,4	83,4	83,6	86,1	86,7	86,0	85,6
Índex d'equitat	1,41	1,39	2,92	2,95	3,48	3,56	3,47	3,33
Índex d'evolució alumnat estranger (1999-2000=100). Espanya	100,0	113,3	138,1	194,1	249,0	308,1	352,0	407,3
Alumnat estranger (%)	0,8	0,9	1,2	1,8	2,4	3	3,4	4,0
Alumnat estranger sector públic (%)	0,7	0,9	1,3	2,0	2,7	3,4	3,9	4,5
Alumnat estranger sector privat (%)	0,9	0,9	0,9	1,3	1,5	1,8	2,0	2,6
Índex d'equitat	0,78	1,10	1,45	1,55	1,81	1,85	1,96	1,73

Cicles formatius	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007
Índex d'evolució alumnat estranger (1999-2000=100). Catalunya	100,0	152,0	243,1	380,2	538,9	721,8	926,2	
Alumnat estranger (%)	1,1	1,3	2	2,9	4	5,3	6,8	8,2
Alumnat estranger sector públic (%)	1,1	1,2	1,9	2,9	4,2	5,7	7,6	9,0
Alumnat estranger sector privat (%)	0,9	1,4	2,0	2,9	3,6	4,3	5,1	6,5
Distribució al sector públic (%)	68,5	61,5	64,8	68,1	71,9	74,5	77,0	76,3
Índex d'equitat	1,20	0,87	0,94	1,03	1,19	1,31	1,50	1,38
Índex d'evolució alumnat estranger (1999-2000=100). Espanya	100,0	125,6	184,8	287,5	403,3	533,1	670,1	806,5
Alumnat estranger (%)	1,2	1,2	1,6	2,3	3,1	4,2	5,4	5,2
Alumnat estranger sector públic (%)	1,1	1,2	1,5	2,2	3,1	4,2	5,4	5,3
Alumnat estranger sector privat (%)	1,4	1,4	1,8	2,4	3,1	4,1	5,2	4,7
Índex d'equitat	0,76	0,86	0,87	0,93	1,01	1,04	1,05	1,13

Nota: L'índex d'equitat correspon a: Percentatge d'alumnat estranger (sector públic) / Percentatge d'alumnat estranger (sector privat). Una distribució equitativa d'alumnat estranger per sectors de titularitat comporta un índex d'equitat igual a 1. Quan l'índex és superior a 1, com succeeix en el cas de Catalunya, indica un desequilibri de l'escolarització de l'alumnat estranger en benefici del sector públic. Com més s'allunya el valor de l'índex de l'1, menys equitativa és la distribució de l'alumnat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

(8,5%), i també un dels índexs d'equitat més negatius (2,13). Malgrat que les Balears o Madrid tenen percentatges d'alumnat estranger més elevats als ensenyaments postobligatoris que Catalunya, presenten una distribució més equitativa entre sectors de titularitat. Pel que fa a l'equitat, un cop més, el País Basc, Navarra i Madrid presenten una situació clarament millor que Catalunya, tant al batxillerat com als cicles formatius.

Per comunitats autònomes, els nivells d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors no semblen respondre a factors relacionats amb el pes del fet migratori, amb els règims de provisió educativa o amb la despesa pública en educació, com podria pensar-se en un primer moment. Aquesta dispersió de resultats en la distribució de l'alumnat estranger per sectors semblen explicar-se més per les polítiques específiques de gestió del fet migratori en l'àmbit educatiu.

Taula 8.

Distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris per sectors de titularitat per comunitats autònomes (2006-2007)

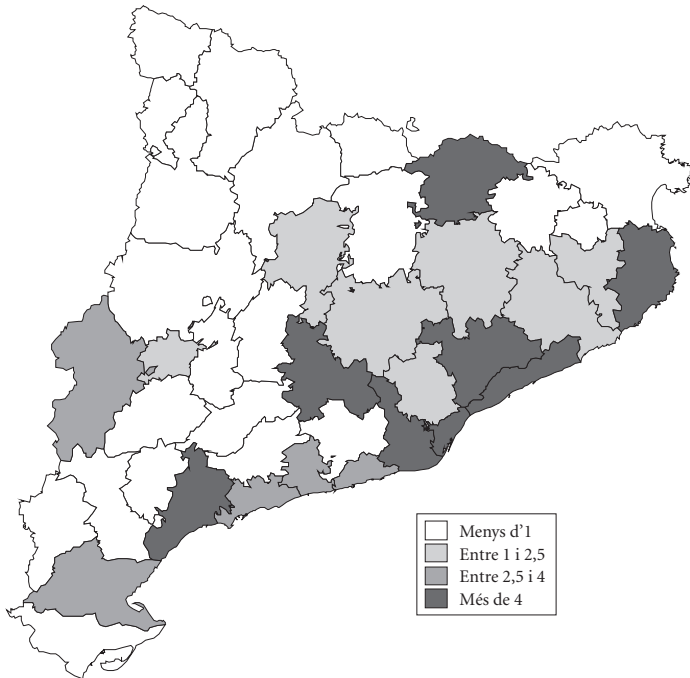
Comunitat autònoma	Ensenyaments postobligatoris				Batxillerat				Cicles formatius			
	Alumnat estranger (%)	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat	Alumnat estranger (%)	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat	Alumnat estranger (%)	Alumnat estranger al sector públic (%)	Alumnat estranger al sector privat (%)	Índex d'equitat
Espanya	4,5	4,8	3,4	1,41	4,0	4,5	2,6	1,73	5,2	5,3	4,7	1,13
Andalusia	2,6	2,7	2,3	1,17	2,6	2,5	2,6	0,96	2,6	2,9	1,9	1,53
Aragó	5,0	5,6	3,3	1,70	4,0	5,0	1,4	3,57	6,1	6,4	5,5	1,16
Astúries	1,9	2,2	0,9	2,44	1,9	2,3	0,7	3,29	1,8	2,0	1,2	1,67
Balears	7,8	8,5	5,0	1,70	7,8	9,0	4,3	2,09	7,8	7,9	7,1	1,11
Canàries	5,5	5,3	7,1	0,75	5,8	5,7	6,7	0,85	5,0	4,9	8,5	0,58
Cantàbria	3,5	3,3	4,2	0,79	2,9	3,0	2,3	1,30	4,3	3,7	5,5	0,67
Castella i Lleó	2,4	2,2	3,0	0,73	2,1	2,0	2,4	0,83	3,0	2,6	3,8	0,68
Castella-La Manxa	3,1	3,2	1,6	2,00	2,6	2,8	0,9	3,11	3,8	4,0	2,8	1,43
Catalunya	7,0	8,5	4,0	2,13	6,0	8,0	2,4	3,33	8,2	9,0	6,5	1,38
Comunitat Valenciana	6,6	7,2	4,3	1,67	6,1	7,1	2,4	2,96	7,2	7,4	6,5	1,14
Extremadura	1,1	1,2	0,4	3,00	1,0	1,1	0,4	2,75	1,2	1,3	0,4	3,25
Galícia	1,5	1,5	1,2	1,25	1,3	1,4	0,8	1,75	1,7	1,7	1,6	1,06
Madrid	7,0	8,2	4,8	1,71	5,9	7,4	3,7	2,00	9,1	9,3	8,5	1,09
Múrcia	4,8	5,2	2,4	2,17	4,4	4,8	1,4	3,43	5,6	6,0	3,6	1,67
Navarra	4,7	4,7	4,8	0,98	3,6	4,0	2,7	1,48	6,2	5,4	8,6	0,63
País Basc	2,9	3,6	2,2	1,64	2,4	3,3	1,3	2,54	3,6	3,9	3,2	1,22
La Rioja	5,2	5,6	3,5	1,60	4,1	4,9	1,0	4,90	6,5	6,5	6,5	1,00
Ceuta	2,5	2,6	0,0	:	1,0	1,1	0,0	-	4,2	4,2	-	-
Melilla	3,0	3,0	0,0	:	3,3	3,4	0,0	-	2,4	2,4	-	-

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006-2007).

Aquestes mateixes conclusions es desprenen de l'anàlisi per comarques. D'una banda, el mapa 3 sembla constatar que les comarques del litoral, que estan més densament poblades, que tenen una presència més gran del fet migratori i que presenten una major prevalença del sector privat, són les que tenen, globalment, els índexs d'equitat

Mapa 3.

Índex d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris per sectors de titularitat per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Baix Empordà	8,0
Anoia	6,1
Maresme	5,9
Baix Camp	5,4
Baix Llobregat	5,1
Vallès Oriental	4,5

Comarques amb valors menors	
Selva	1,2
Alt Empordà	0,9
Urgell	0,8
Noguera	0,8
Berguedà	0,4
Alt Urgell	0,2

Nota: Les comarques de l'Alt Camp, l'Alt Penedès, l'Alta Ribagorça, la Cerdanya, la Conca de Barberà, les Garrigues, la Garrotxa, el Montsià, el Pallars Jussà, el Pallars Sobirà, el Pla de l'Estany, el Priorat, la Ribera d'Ebre, la Segarra, la Terra Alta i la Val d'Aran no tenen sector privat, de tal forma que l'índex d'equitat no és pertinent.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

més negatiu. Destaquen, en aquest sentit, les comarques de la Regió Metropolitana de Barcelona, i més concretament el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Oriental, el Baix Llobregat o l'Anoia. D'altra banda, però, existeixen comarques com Osona, el Vallès Occidental o el Gironès, per citar només alguns exemples, que, malgrat disposar d'un pes del fet migratori i del sector privat també destacable, tenen una situació més equitativa entre sectors de titularitat. Les polítiques d'acollida del fet migratori al sistema educatiu, doncs, podrien explicar-ho.

Sobre les desigualtats d'accés de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris, la taula 9 aporta dades força conclouents. L'índex de normalització de l'accés de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris es troba molt per sota el valor 1, que correspondria a una escolarització normalitzada. Això concorda plenament amb les dades d'escolarització als disset anys, a les quals hem fet esment anteriorment (vegeu la taula 3), que indiquen que proporcionalment la població de nacionalitat estrangera està menys escolaritzada a aquesta edat que la població autòctona. L'indicador d'alumnat per població de quinze a dinou anys, comparada en funció de la nacionalitat, també constata aquesta desigualtat. De fet, l'origen immigrat, com a conseqüència de les condicions socioeconòmiques i les necessitats d'acollida al sistema educatiu, es configura com a potent generador de desigualtat en les trajectòries de promoció escolar i en l'accés als ensenyaments postobligatoris.

Les desigualtats en l'escolarització de la població immigrada i autòctona es concentren de manera més intensa en el batxillerat. Podríem dir, doncs, que l'itinerari "acadèmic" està menys normalitzat que l'itinerari "professionalitzador", i en aquest darrer, el cicle superior, menys que el cicle mitjà. D'una banda, cal tenir present que l'índex de normalització al batxillerat és de 0,35, mentre que als cicles formatius de grau mitjà i superior, de 0,54 i 0,40, respectivament. D'altra banda, cal indicar que, mentre l'índex de normalització als cicles formatius presenta una evolució positiva, al batxillerat la tendència cap a la normalització s'ha estancat els darrers tres cursos acadèmics.

Aquests mals resultats també s'observen en comparar la situació per comunitats autònomes, tal i com recull la taula 10. Malgrat que Catalunya té un dels percentatges

Taula 9.

Evolució dels indicadors de desigualtat d'accés de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris a Catalunya (1999-2006)

Batxillerat	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
% d'alumnat estranger	1	1,2	1,6	2,5	3,4	4,2	5
% de joves estrangers	3	4,2	5,9	8,1	10,1	12,4	14,3
Índex de normalització	0,33	0,29	0,27	0,3	0,34	0,34	0,35
Alumnat estranger/Població estrangera 15-19 anys	8,9	8,2	7,6	8,2	9	8,8	8,9
Alumnat total/Població total 15-19 anys	27	28,1	27,7	27,1	26,7	26,1	25,4
CFGM	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
% d'alumnat estranger	1	1,4	2	3	4,3	5,9	7,8
% de joves estrangers	3	4,2	5,9	8,1	10,1	12,4	14,3
Índex de normalització	0,33	0,33	0,33	0,36	0,43	0,47	0,54
Alumnat estranger/Població estrangera 15-19 anys	2	2,6	2,9	3,4	4,2	4,8	5,6
Alumnat total/Població total 15-19 anys	6,1	7,8	8,7	9,4	9,7	10,1	10,3
CFGS	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
% d'alumnat estranger	0,7	1,2	1,9	2,9	3,7	4,7	5,8
% de joves estrangers	3	4,2	5,9	8,1	10,1	12,4	14,3
Índex de normalització	0,24	0,29	0,33	0,35	0,37	0,38	0,4
Alumnat estranger/Població estrangera 15-19 anys	1,6	2,4	3	3,4	3,8	3,9	4,1
Alumnat total/Població total 15-19 anys	6,4	8,5	9,1	9,7	10,3	10,2	10,1

Nota: L'índex de normalització en l'accés de la població estrangera als ensenyaments postobligatoris correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger sobre total i la presència de població estrangera de l'edat teòrica al territori de referència (el valor 1 correspon a presència normalitzada).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006)

d'alumnat estranger més elevat als ensenyaments postobligatoris (5,0% al batxillerat, i 6,8% als cicles formatius el curs 2005-2006), per sobre la mitjana estatal (3,4% i 4,2%, respectivament), presenta un índex de normalització baix (0,35 i 0,48, respectivament). Aragó, Castella i Lleó, Castella-La Manxa, Extremadura, Múrcia, Navarra i

Taula 10.

Indicadors de desigualtat d'accés de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris per comunitats autònomes (2005-2006)

Batxillerat	% alumnat estranger	Índex de normalització	Alumnat estranger/Població estrangera de 15 a 19 anys	Alumnat total/Població total de 15 a 19 anys
Espanya	3,4	0,38	10,3	27,3
Andalusia	2,0	0,42	10,4	24,8
Aragó	3,0	0,29	8,0	27,4
Astúries	1,9	0,52	15,8	30,3
Balears	5,9	0,41	9,4	23,0
Canàries	5,1	0,58	16,0	27,9
Cantàbria	2,0	0,42	12,5	29,8
Castella i Lleó	1,9	0,33	11,3	34,0
Castella-La Manxa	2,2	0,29	7,4	25,5
Catalunya	5,0	0,35	9,1	25,9
Comun. Valenciana	5,4	0,44	10,0	22,8
Extremadura	0,8	0,30	8,1	26,9
Galícia	1,2	0,37	11,6	31,1
Madrid	5,4	0,37	11,8	31,5
Múrcia	3,5	0,31	8,1	25,8
Navarra	3,1	0,26	7,0	27,0
País Basc	1,8	0,33	11,0	33,7
La Rioja	3,0	0,21	5,6	26,3
Ceuta	0,9	0,45	11,4	25,4
Melilla	3,1	0,73	20,9	28,8
Cicles formatius	% alumnat estranger	Índex de normalització	Alumnat estranger/Població estrangera de 15 a 19 anys	Alumnat total/Població total de 15 a 19 anys
Espanya	4,2	0,47	9,1	19,4
Andalusia	2,1	0,45	7,8	17,3
Aragó	4,8	0,46	10,1	22,0
Astúries	1,9	0,53	13,7	25,8
Balears	7,4	0,51	6,6	13,0
Canàries	4,4	0,49	9,8	20,0
Cantàbria	3,7	0,78	19,6	25,2
Castella i Lleó	2,4	0,43	9,7	22,6
Castella-La Manxa	3,0	0,40	5,8	14,4
Catalunya	6,8	0,48	9,7	20,4
Comun. Valenciana	5,9	0,48	9,4	19,3
Extremadura	0,9	0,34	5,1	15,2
Galícia	1,3	0,42	11,5	27,2
Madrid	7,6	0,53	8,5	16,1
Múrcia	4,7	0,42	6,5	15,4
Navarra	5,4	0,46	9,7	21,3
País Basc	3,0	0,56	16,9	30,0
La Rioja	5,6	0,40	8,9	22,5
Ceuta	4,0	1,96	37,1	19,0
Melilla	2,7	0,64	9,7	15,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

La Rioja presenten una situació globalment més negativa. Un cop més es constata que al batxillerat, la normalització és sensiblement inferior que als cicles formatius. De fet, mentre al batxillerat l'índex de normalització (0,35) se situa per sota la mitjana estatal (0,38), als cicles formatius (0,47), lleugerament per sobre (0,48).

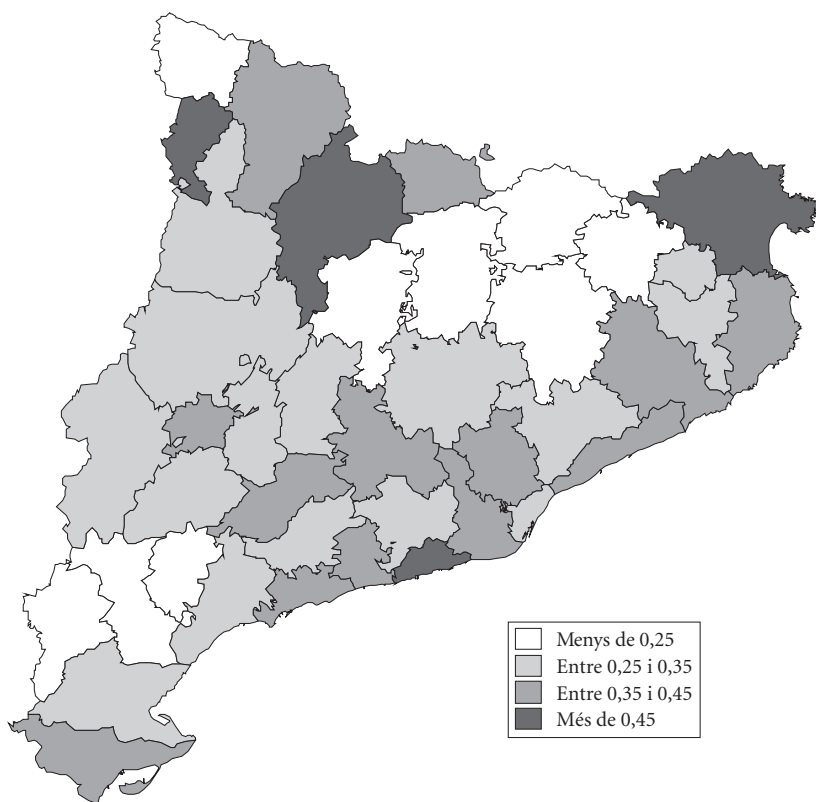
Les diferències entre el batxillerat i els cicles formatius queden clarament il·lustrades en comparar els mapes 4 i 5. Els índexs de normalització són més baixos per al batxillerat (corresponent al mapa 4) que per als cicles formatius (corresponent al mapa 5) en gairebé totes les comarques. Pel que fa al batxillerat, el mapa 4 també sembla indicar que les comarques amb un impacte més important del fet migratori presenten una major normalització en l'accés de l'alumnat estranger. En l'edició anterior de l'anuari, de fet, ja vam constatar que la presència més gran de joves estrangers a la comarca semblava afavorir l'equitat en l'accés als ensenyaments postobligatoris, especialment perquè aquesta major presència està acompanyada sovint per un nivell més alt d'assentament de la població d'origen immigrant i per un major desenvolupament de polítiques de treball intercultural en l'àmbit educatiu (Bonal i Albaigés, 2006).

Aquestes diferències en els patrons d'accés entre el batxillerat i els cicles formatius no només remetent a l'origen, sinó també al gènere. La taula 11 mostra com les noies segueixen proporcionalment més l'itinerari "acadèmic", mentre que els nois estan més presents a l'itinerari "professionalitzador". En aquest sentit, les dades constaten que al batxillerat, el 54,6% de l'alumnat és femení, mentre que només el 39,3% als cicles formatius de grau mitjà. Igualment, al batxillerat l'índex de normalització és d'1,13, mentre que als cicles formatius de grau mitjà, de 0,81. Podríem dir, doncs, que l'alumnat femení segueix patrons d'accés als ensenyaments postobligatoris oposats a l'alumnat estranger. Cal recordar que les noies, de mitjana, romanen fins més tard al sistema educatiu, i surten, de mitjana, amb un nivell d'estudis superior al dels nois.

En el cas de l'alumnat femení, les diferències d'accés entre batxillerat i cicles formatius tendeixen a reduir-se. Des d'un punt de vista evolutiu, s'observa com la taxa d'escolarització femenina al batxillerat disminueix, mentre que augmenta la taxa d'escolarització als cicles formatius. Aquestes tendències, encara que siguin poc pronunciades,

Mapa 4.

Índex de normalització en l'accés de l'alumnat estranger al batxillerat per comarques (2005-2006)

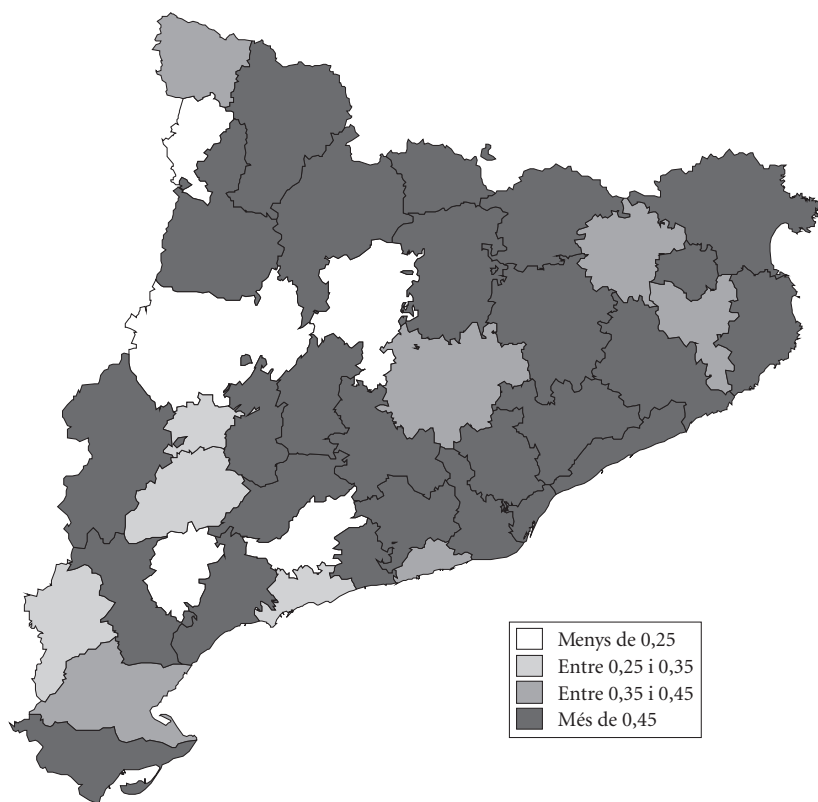
Comarques amb valors majors	
Alta Ribagorça	0,74
Alt Urgell	0,59
Garraf	0,50
Alt Empordà	0,45
Baix Llobregat	0,44
Pla d'Urgell	0,44

Comarques amb valors menors	
Berguedà	0,18
Ripollès	0,17
Val d'Aran	0,10
Garrotxa	0,08
Ribera d'Ebre	0,04
Priorat	0,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Mapa 5.

Índex de normalització en l'accés de l'alumnat estranger als cicles formatius de grau mitjà, per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Alt Urgell	1,55
Cerdanya	1,11
Urgell	0,89
Baix Empordà	0,88
Ribera d'Ebre	0,79
Ripollès	0,78

Comarques amb valors menors	
Pla d'Urgell	0,28
Noguera	0,24
Solsonès	0,22
Alt Camp	0,21
Alta Ribagorça	0,00
Priorat	0,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

semblen comportar una progressiva normalització de l'accés de l'alumnat femení als ensenyaments postobligatoris.

Taula 11.

Evolució dels indicadors d'accés de l'alumnat femení als ensenyaments postobligatoris a Catalunya (de 1999-2000 a 2005-2006)

Batxillerat	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Taxa d'escolarització (16-18 anys)	39,7	41	40,3	39,4	39,1	38,8	37,8
Taxa d'escolarització femenina (16-18 anys)	45,9	47,6	46,4	45,3	44,6	44,1	43,3
Percentatge d'alumnat femení	54,6	55,3	55,5	55,2	55,1	54,7	54,6
Índex de normalització	1,12	1,14	1,14	1,13	1,13	1,13	1,13
Cicles formatius de grau mig (CFGM)	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Taxa d'escolarització (16-18 anys)	7,1	9,1	10,3	11,1	11,1	11,6	11,4
Taxa d'escolarització femenina (16-18 anys)	5,5	7,1	8	8,7	8,7	9,3	9,1
Percentatge d'alumnat femení	37,9	37,7	37,6	38,3	38,8	39,2	39,3
Índex de normalització	0,78	0,77	0,77	0,79	0,8	0,81	0,81
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Taxa d'escolarització (16-18 anys)	3,5	4,7	5	5,1	5,6	5,7	5,5
Taxa d'escolarització femenina (16-18 anys)	4,1	5,3	5,7	5,8	6,2	6,4	6
Percentatge d'alumnat femení	47,3	46,5	46,4	47,4	47,2	47,9	48
Índex de normalització	0,97	0,96	0,95	0,97	0,97	0,99	0,99

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

La comparativa per comunitats autònomes, que recull la taula 12, situa Catalunya en una posició intermèdia pel que fa a la normalització de l'accés de les noies als ensenyaments postobligatoris. De fet, al batxillerat, l'índex de normalització és equivalent a la mitjana estatal (1,13). Només convé destacar la poca normalització comparada als cicles formatius de grau mitjà: amb l'excepció del País Basc, Catalunya és la comunitat autònoma amb un índex més baix (0,81). En canvi, i amb l'excepció de Madrid, és la comunitat que presenta una major normalització de l'accés de les noies als cicles formatius de grau superior, amb un índex que s'aproxima al valor 1 (0,99).

Taula 12.

Índex de normalització alumnat femení per comunitats autònomes (2005-2006)

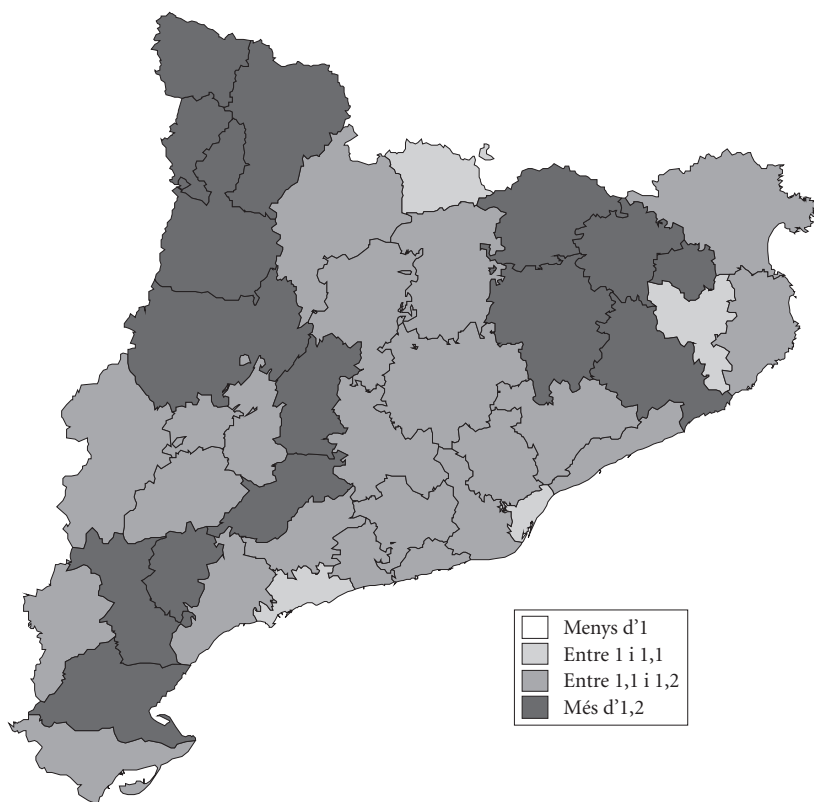
Comunitat autònoma	Batxillerat	CFGM	CFGS
Espanya	1,13	0,94	1,03
Andalusia	1,13	1,04	1,08
Aragó	1,15	0,91	0,97
Astúries	1,12	0,84	1,04
Balears	1,10	0,97	1,04
Canàries	1,15	1,00	1,17
Cantàbria	1,15	0,93	1,09
Castella i Lleó	1,12	0,93	1,07
Castella-La Manxa	1,16	1,01	1,02
Catalunya	1,13	0,81	0,99
Comunitat Valenciana	1,16	1,01	1,05
Extremadura	1,17	0,98	1,06
Galícia	1,14	0,89	1,05
Madrid	1,06	0,95	1,00
Múrcia	1,12	1,04	1,11
Navarra	1,14	0,84	0,93
País Basc	1,09	0,79	0,89
La Rioja	1,14	0,97	0,93
Ceuta	1,08	1,29	1,27
Melilla	1,10	1,17	1,31

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

Les dades per comarques, exposades als mapes 6 i 7, no mostren patrons explicatius gaire clars respecte del comportament dels diferents territoris. Només en el cas del batxillerat destaca com les comarques amb capital de província (amb l'excepció del Segrià) presenten un fort equilibri entre nois i noies. Comparativament a la resta de comarques, doncs, els nois hi estudien més. La composició socioeconòmica de la població, amb una presència més important de les classes mitjanes professionals, i l'estructura del mercat de treball, amb una major demanda de qualificació, són factors que afavoreixen una major permanència dels nois i les noies al sistema educatiu.

Mapa 6.

Índex de normalització en l'accés de l'alumnat femení al batxillerat per comarques (2005-2006)

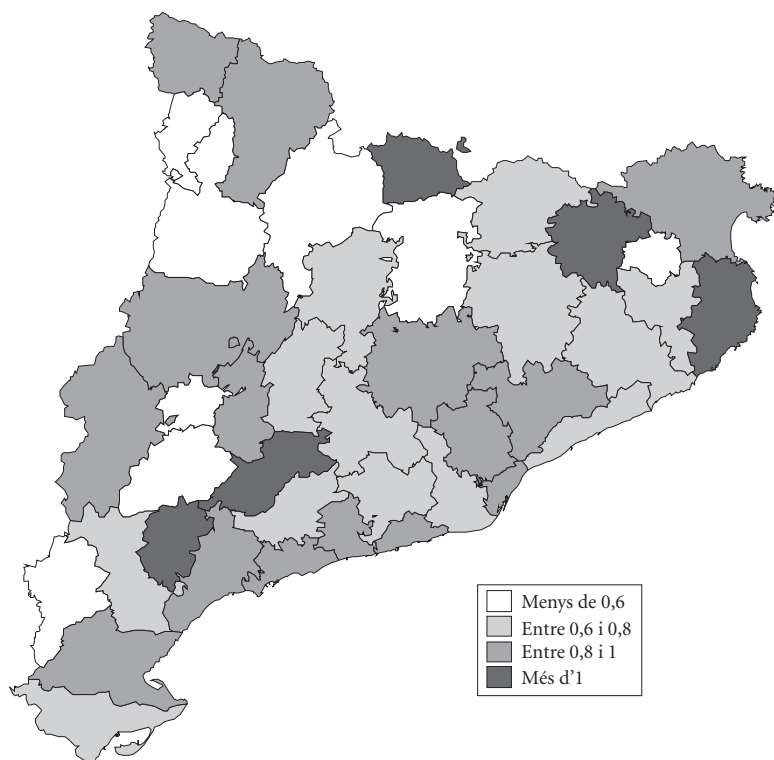
Comarques amb valors majors	
Conca de Barberà	1,42
Pallars Sobirà	1,39
Alta Ribagorça	1,35
Pla de l'Estany	1,35
Priorat	1,30
Garrotxa	1,27

Comarques amb valors menors	
Baix Camp	1,12
Berguedà	1,11
Gironès	1,10
Barcelonès	1,09
Tarragonès	1,07
Cerdanya	1,01

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Mapa 7.

Índex de normalització en l'accés de l'alumnat femení als cicles formatius de grau mitjà, per comarques (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Priorat	1,37
Cerdanya	1,19
Baix Empordà	1,13
Conca de Barberà	1,04
Garrotxa	1,01
Baix Penedès	0,96

Comarques amb valors menors	
Pla d'Urgell	0,54
Alt Urgell	0,54
Alta Ribagorça	0,46
Terra Alta	0,40
Pla de l'Estany	0,39
Garrigues	0,34

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

PROVISIÓ DE PROFESSIONALS A L'ESCOLARITZACIÓ

Com ja hem anat repetint en capítols anteriors, el professorat juga un paper determinant per entendre els processos de promoció escolar, també en els ensenyaments postobligatoris. L'atenció de la diversitat i l'assoliment de bons resultats educatius depenen, en bona part, d'una provisió adequada de professionals al sistema educatiu. Les dades disponibles, no obstant, no ens permeten fer una aproximació específica sobre aquest particular en els ensenyaments postobligatoris.

D'una banda, la taula 13 recull l'evolució del professorat, tant de secundària (no només postobligatòria) com de formació professional. Com succeeix en la resta d'etapes, el professorat ha tendit a augmentar en els darrers anys, especialment en el sector públic. Aquesta tendència creixent és més pronunciada en la formació professional, com a conseqüència també de l'increment igualment pronunciat del nombre d'alumnat als cicles formatius.

D'altra banda, no obstant aquest creixement, en el capítol sobre els ensenyaments obligatoris ja hem observat que Catalunya (vegeu taula 14 del capítol anterior) és una

Taula 13.

Índex d'evolució de professorat als ensenyaments secundaris a Catalunya (1999-2000=100) (de 1999-2000 a 2005-2006)

Total	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Professors d'educació secundària	100,0	98,5	96,8	96,2	98,7	101,2	103,5
Professors tècnics d'FP	100,0	92,0	99,2	106,3	106,5	107,9	113,4
Públic	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Professors d'educació secundària	100,0	96,9	95,0	94,8	98,5	101,8	105,8
Professors tècnics d'FP	100,0	95,4	106,7	106,3	108,8	114,2	119,6
Privat	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Professors d'educació secundària	100,0	101,4	100,1	98,7	99,0	100,0	99,3
Professors tècnics d'FP	100,0	85,1	84,0	106,3	101,8	95,1	100,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2006).

de les comunitats que presenta una ràtio d'alumnat per professor als ensenyaments secundaris (no només postobligatoris) més elevada (10,7), només superada per Andalusia (11,6), Extremadura (10,9), Madrid (10,9) i Múrcia (10,8).

PROMOCIÓ I GRADUACIÓ ALS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

Des de la perspectiva de la transició educativa, el moment més determinant per a la promoció escolar se situa en el pas dels ensenyaments obligatoris als postobligatoris. En aquest punt, el foment de la promoció escolar passa per millorar els nivells de graduació a l'ESO, però també per incrementar els nivells de permanència al sistema educatiu de l'alumnat graduat. De fet, la taula 14, que recull la població que, havent-se graduat a l'ESO, es matricula al batxillerat o als cicles formatius de grau mitjà, mostra com Catalunya és una de les comunitats amb un percentatge més baix de permanència als ensenyaments postobligatoris. Mentre el País Basc (98,0%) i Navarra (99,0%) presenten nivells de permanència quasi del 100%, a Catalunya només el 93,6% dels joves graduats a l'ESO continuen escolaritzats al sistema educatiu. Aquest percentatge és lleugerament inferior a la mitjana estatal (94,3%).

La taula 14 també mostra que la pèrdua d'alumnat prossegueix de manera sostinguda en els següents cursos. Quatre cursos més tard del moment de la graduació, el percentatge de permanència se situa ja en el 68,6%, també per sota la mitjana estatal (70,8%). Encara que hi ha comunitats que presenten una transició més negativa, com és el cas de les Balears, la Comunitat Valenciana i Canàries, Catalunya continua amb un nivell de permanència clarament inferior als territoris econòmicament més desenvolupats, com són el País Basc (81,8%), Navarra (80,6%) i Madrid (74,0%). Val a dir que la transició més negativa es produeix en les comunitats que, com Catalunya, tenen un sector turístic potent, clau per a l'ocupació juvenil poc qualificada.

Pel que fa als resultats, la taula 15 conté dades per comunitats autònomes relacionades amb la repetició. A diferència dels ensenyaments obligatoris, en els quals Catalunya presenta uns nivells de repetició molt baixos, el percentatge d'alumnat repetidor és alt al batxillerat (15,0%), situat lleugerament per sobre del del conjunt de l'Estat (14,5%).

Taula 14.

Transició educativa de l'alumnat amb graduació en ESO l'any 2001 per comunitats autònomes (2001-2005)

Comunitat autònoma	Curs 2001-2002				Curs 2002-2003	Curs 2003-2004	Curs 2004-2005
	Continua al sistema educatiu (total)	Batxillerat	CFGM	Fora del sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Continua al sistema educatiu
Espanya	94,3	79,6	14,5	5,7	87,7	75,6	70,8
Andalusia	92,6	76,8	15,6	7,4	85,2	71,7	67,2
Aragó	97,3	82,3	15,0	-	90,5	78,6	74,0
Astúries	92,9	77,2	15,4	7,1	87,4	74,5	67,5
Balears	94,4	78,3	15,7	-	84,6	68,2	65,0
Canàries	94,2	80,3	13,9	5,8	83,5	72,1	66,6
Cantàbria	94,6	70,9	23,7	-	87,2	71,4	67,6
Castella i Lleó	97,2	81,4	14,9	-	91,0	79,3	74,1
Castella-La Manxa	93,5	81,6	11,6	6,5	86,4	76,2	71,6
Catalunya	93,6	76,5	16,9	6,4	86,2	74,7	68,6
Comunitat Valenciana	93,2	73,9	19,0	6,8	87,6	71,6	66,9
Extremadura	94,9	83,7	10,6	-	90,5	79,2	73,5
Galícia	96,0	87,3	8,1	-	91,6	83,0	76,3
Madrid	94,6	83,4	11,1	5,4	88,3	77,5	74,0
Múrcia	94,2	82,4	11,8	-	84,9	75,1	69,0
Navarra	99,0	78,2	19,8	-	95,0	81,8	80,6
País Basc	98,0	85,5	12,0	-	95,2	85,7	81,8
La Rioja	96,9	75,8	20,7	-	93,3	80,9	75,4

Nota: La taula recull la transició educativa dels avaluats i/o graduats en ESO l'any 2001.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Encuesta de Transición Educativo-Formativa e Inserción Laboral (2005).

Catalunya només presenta una menor tendència a la repetició als cicles formatius, encara que aquesta se situa sempre al voltant de la mitjana estatal. El País Basc (9,3%) i Navarra (11,1%), com ja succeïa a 4t d'ESO, són dues de les comunitats amb nivells menors de repetició al batxillerat.

Taula 15.

Percentatge d'alumnat repetidor, per titularitat i sexe, per comunitats autònomes (2004-2005).

Comunitat autònoma	Percentatge d'alumnes repetidors (batxillerat)	Percentatge d'alumnes repetidors (CFGM)			Percentatge d'alumnes repetidors (CFGS)							
		Públic	Privat	Dones	Públic	Privat	Dones					
Espanya	14,5	17,1	8,2	13,3	12,4	12,7	11,4	11,3	9,5	10,0	8,1	7,3
Andalusia	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aragó	12,5	15,2	6,5	11,6	10,5	12,6	6,4	8,7	9,4	11,6	5,1	7,8
Astúries	14,0	17,1	4,7	12,6	13,5	13,6	13,3	9,1	10,8	11,8	7,1	7,5
Balears	17,1	18,7	12,7	16,2	15,2	15,5	13,7	14,9	11,0	11,1	10,1	8,0
Canàries	17,5	19,9	3,7	15,8	14,9	15,0	12,7	14,0	11,0	11,4	2,5	9,2
Cantàbria	17,6	19,9	7,9	15,4	13,8	15,4	10,6	10,9	11,2	13,0	6,3	6,7
Castella i Lleó	16,9	19,4	8,7	16,0	16,0	16,6	14,6	15,9	12,6	13,0	11,6	10,0
Castella-La Manxa	14,1	14,9	7,9	13,2	13,3	13,1	14,4	13,8	12,3	12,6	8,6	9,4
Catalunya	15,0	17,0	11,6	13,6	12,1	10,6	15,6	12,4	8,1	6,9	10,8	6,4
Comunitat Valenciana	12,2	14,0	6,2	11,2	11,3	12,4	8,9	9,1	9,2	10,0	5,4	6,8
Extremadura	17,6	19,1	8,8	16,8	13,4	13,8	10,0	11,6	11,7	11,4	15,2	10,9
Galícia	14,5	16,3	5,7	13,0	9,4	10,2	6,0	8,6	8,3	9,3	3,9	6,4
Madrid	14,8	20,6	7,7	13,7	12,9	13,2	12,0	12,1	8,7	9,6	6,3	6,8
Múrcia	15,2	16,6	6,7	13,7	10,6	11,6	7,5	10,0	9,9	10,4	5,8	7,2
Navarra	11,1	13,3	7,1	10,0	13,9	14,5	11,9	11,9	11,4	10,9	12,8	6,8
País Basc	9,3	12,4	6,2	8,4	11,4	12,7	9,6	8,4	7,9	7,9	7,9	5,6
La Rioja	10,8	13,0	4,3	9,9	9,9	11,3	7,0	7,5	16,1	16,7	10,8	14,1
Ceuta	22,4	16,5	100,0	17,7	14,0	14,0	-	10,7	13,0	13,0	-	13,3
Melilla	14,6	15,2	2,1	17,0	7,6	7,6	-	8,8	17,2	17,2	-	5,4

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

Com també hem observat al capítol corresponent als ensenyaments obligatoris, el sector públic té percentatges de repetició més elevats que el sector privat, i els nois, més que les noies. La divisió social de l'alumnat entre sectors de titularitat, i la incidència del gènere en les pautes d'escolarització, expliquen aquestes diferències.

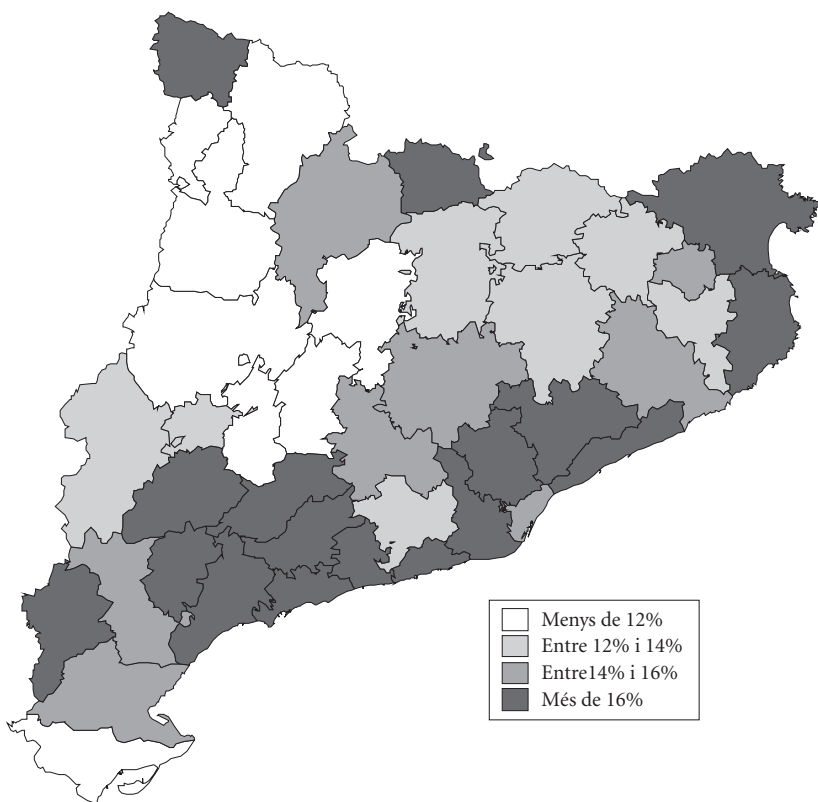
La comparativa per comarques, que es recull en el mapa 8, és interessant perquè constata la importància dels factors socials i econòmics. En general, les comarques del litoral, que tenen una major concentració de la precarietat socioeconòmica, són les que tenen les taxes de repetició més elevades. Les comarques costaneres, addicionalment, tenen mercats de treball més dinàmics, especialment al sector turístic, i més oportunitats d'ocupació per a la població jove poc qualificada. Això explicaria com determinades comarques pirinenques, com la Cerdanya i la Val d'Aran, també tenen percentatges elevats d'alumnat repetidor. La pressió que exerceixen els mercats de treball territorials per a la inserció laboral de la població jove afecta profundament els resultats educatius.

Pel que fa als resultats educatius finals, la taula 16, que conté les taxes de graduació al batxillerat per comunitats autònomes, mostra que Catalunya presenta una taxa del 68,4% de graduats sobre el total de matriculats a 2n curs, xifra lleugerament superior a la mitjana estatal (66,8%). Els bons nivells de graduació al batxillerat contrasten amb els mals resultats de graduació a l'ESO que hem observat en el capítol anterior. Tot i així, un cop més, cal destacar que Catalunya obté pitjors resultats que el País Basc (74,9%) i Navarra (75,8%), que són les dues comunitats més ben posicionades en aquest sentit. El gràfic 8 il·lustra que, malgrat la relació que existeix entre el nivell de riquesa i la taxa de graduació en la majoria de comunitats autònomes, Catalunya presenta pitjors resultats que diverses comunitats econòmicament menys desenvolupades.

L'impacte dels factors socioeconòmics també s'observa en comparar les taxes de graduació dels sectors públic i privat. El sector privat (80,5%) presenta una taxa de graduació quasi vint punts percentuals superior al sector públic (61,0%). De fet, la taxa del sector públic a Catalunya és una de les més baixes del conjunt de l'Estat. Les diferències en la composició socioeconòmica de l'alumnat entre sectors de titularitat expliquen, en bona part, la distància en els resultats acadèmics.

Mapa 8.

Percentatge d'alumnat repetidor al batxillerat per comarques a Catalunya (2005-2006)

Comarques amb valors majors	
Conca de Barberà	25,2
Priorat	23,4
Garraf	20,9
Val d'Aran	20,6
Terra Alta	20,4
Baix Llobregat	19,1

Comarques amb valors menors	
Pallars Jussà	10,6
Segarra	9,5
Alta Ribagorça	8,6
Noguera	8,5
Solsonès	7,9
Pallars Sobirà	4,2

Font: Elaboració a partir de dades del Departament d'Educació (2005-2006).

Taula 16.

Indicadors de graduació als ensenyaments postobligatoris, per titularitat i sexe, per comunitats autònomes (2004-2005)

Comunitat autònoma	Taxa de graduació (sobre matriculats a 2n curs)	Taxa de graduació (matriculats a 2n curs) (noies)	Taxa de graduació (matriculats a 2n curs) (sector públic)	Taxa de graduació (matriculats a 2n curs) (sector privat)	Taxa bruta de població que es gradua a batxillerat
Espanya	66,8	69,4	61,2	83,0	44,3
Andalusia	66,8	69,6	63,7	81,4	40,9
Aragó	70,3	73,3	63,1	88,1	49,3
Astúries	70,1	72,5	64,8	90,2	56,3
Balears	60,6	62,9	56,8	70,1	31,1
Canàries	61,1	65,1	58,3	80,4	36,3
Cantàbria	66,3	68,7	62,7	84,0	49,2
Castella i Lleó	63,5	65,9	59,1	80,0	51,7
Castella-La Manxa	64,0	66,7	61,9	81,3	39,9
Catalunya	68,4	71,0	61,0	80,5	43,5
Comunitat Valenciana	70,1	72,7	66,0	84,6	38,2
Extremadura	60,5	62,9	57,3	80,5	38,5
Galícia	66,6	69,5	62,8	87,4	49,2
Madrid	65,7	68,1	52,9	84,6	49,9
Múrcia	61,1	64,4	58,9	77,1	37,1
Navarra	75,8	78,4	70,9	85,7	50,5
País Basc	74,9	77,1	65,7	85,8	64,3
La Rioja	70,7	71,7	67,9	79,5	44,4

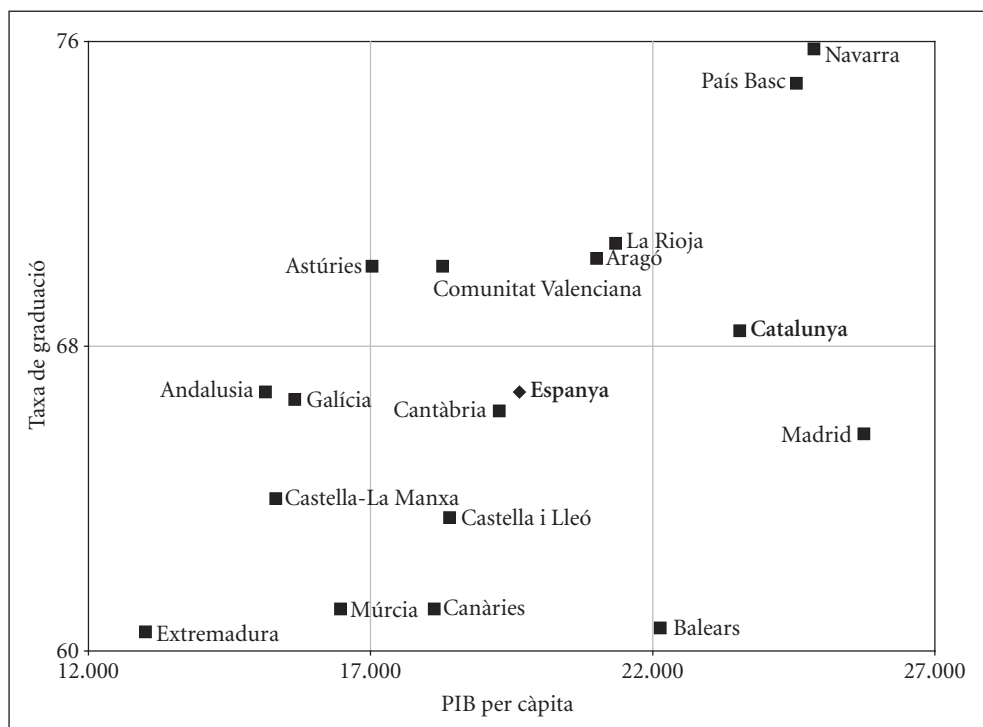
Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

L'anàlisi per comarques i per municipis més grans de 50.000 habitants, que es recull en el mapa 9 i en la taula 17, tornen a posar de relleu, novament, la importància dels factors econòmics. Per comarques, convé destacar que les diferències entre les comarques del litoral i les d'interior pel que fa a la composició socioeconòmica de la població i a l'estructura del mercat de treball deriven en resultats escolars diferenciats.

L'escenari per municipis més grans de 50.000 habitants encara és més aclaridor. Els municipis poblats majoritàriament per classes mitjanes, com succeeix amb Sant Cugat del Vallès (82,4%), Cerdanyola del Vallès (76,1%) o Girona (78,0%), per exemple,

Gràfic 8.

Relació entre la taxa de graduació al batxillerat i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2006)

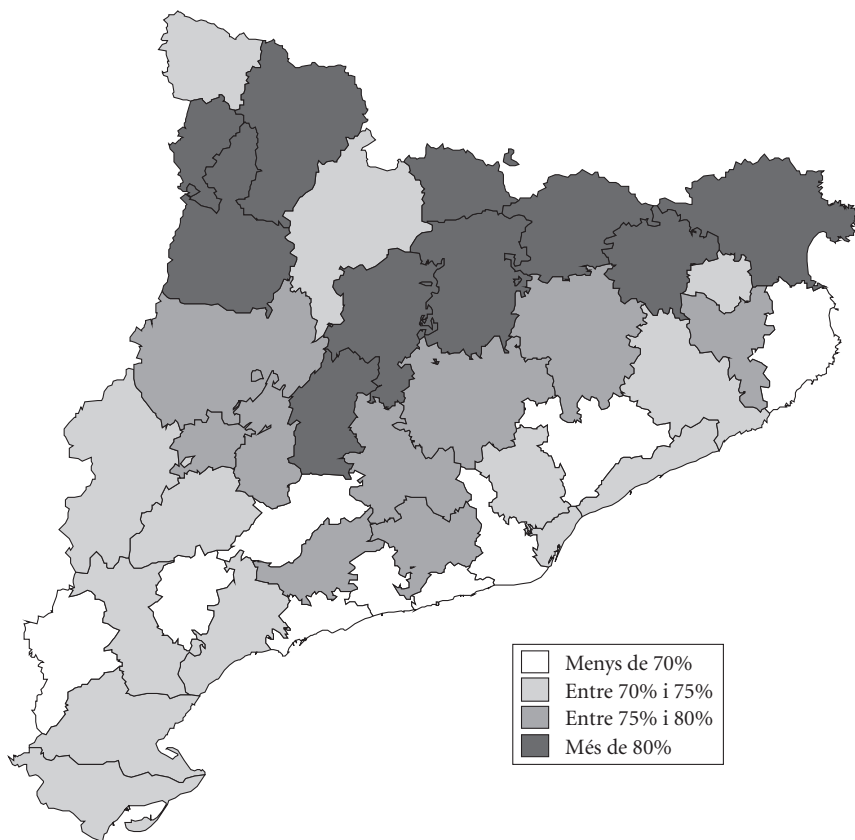

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2006).

presenten les taxes de graduació més altes, superiors al 75%. En canvi, en els municipis amb una composició social eminentment de classe treballadora, com és el cas de Santa Coloma de Gramenet (58,0%), Castelldefels (61,7%), Cornellà de Llobregat (63,4%) o Viladecans (62,0%), les taxes són més baixes, per sota el 65%. A la ciutat de Barcelona, l'impacte de les desigualtats econòmiques és també eloqüent: Ciutat Vella, per exemple, té una taxa de graduació del 63,5%, mentre que Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi, al voltant del 83,5%, vint punts percentuals més.

Mapa 9.

Taxa de graduació al batxillerat per comarques a Catalunya (2004-2005)

Comarques amb valors majors	
Alta Ribagorça	88,9
Pallars Sobirà	85,2
Pallars Jussà	84,4
Solsonès	84,3
Cerdanya	82,9
Segarra	82,9

Comarques amb valors menors	
Baix Penedès	66,2
Tarragonès	66,1
Terra Alta	63,3
Garraf	63,1
Conca de Barberà	58,2
Priorat	50,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

Taula 17.

Taxa de graduació al batxillerat per municipis més grans de 50.000 habitants (2004-2005)

Àmbit territorial	Total	Públic	Privat
Badalona	74,7	63,0	86,4
Barcelona	75,8	67,0	79,7
1. Ciutat Vella	63,5	56,5	68,0
2. Eixample	74,6	63,4	78,6
3. Sants-Montjuïc	74,4	71,5	77,2
4. Les Corts	83,6	73,6	86,7
5. Sarrià-Sant Gervasi	83,7	77,7	84,7
6. Gràcia	81,1	73,2	84,4
7. Horta-Guinardó	69,1	65,4	72,2
8. Nou Barris	67,1	68,6	65,8
9. Sant Andreu	72,5	59,7	76,8
10. Sant Martí	68,3	62,2	76,5
Castelldefels	61,7	59,2	78,3
Cerdanyola del Vallès	76,1	72,9	100,0
Cornellà de Llobregat	63,4	63,4	-
Girona	78,0	72,9	84,1
Granollers	70,8	61,9	80,2
Hospitalet de Llobregat, l'	70,5	61,9	77,8
Lleida	73,7	67,0	83,6
Manresa	78,1	73,0	88,7
Mataró	71,2	62,0	78,2
Mollet del Vallès	66,9	53,7	94,1
Prat de Llobregat, el	66,3	66,3	-
Reus	74,0	67,3	88,9
Rubí	71,4	65,7	100,0
Sabadell	70,0	64,6	76,4
Sant Boi de Llobregat	69,9	62,2	96,5
Sant Cugat del Vallès	82,4	72,1	94,9
Santa Coloma de Gramenet	58,0	58,0	-
Tarragona	64,9	60,5	73,3
Terrassa	73,3	64,1	81,2
Viladecans	62,0	55,0	79,2
Vilanova i la Geltrú	67,9	66,9	75,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament d'Educació (2004-2005).

Finalment, la taula 18 ens mostra la permanència al sistema educatiu de la població que s'ha graduat en batxillerat per comunitats autònomes. Catalunya, si bé és una de les comunitats autònomes amb un dels nivells d'accés als ensenyaments secundaris postobligatoris més baixos, presentava, el curs 2001-2002, un dels nivells de promoció escolar als estudis superiors més elevats. Només el País Basc (96,8%), Aragó (95,4%) i Castella i Lleó (95,4%) presenten percentatges de continuïtat superior a Catalunya (95,2%). Quatre cursos més tard del moment de la graduació, Catalunya presenta el nivell de permanència més elevat (73,8%), només superat per les Canàries (74,7%).

Taula 18.

Transició educativa de l'alumnat amb graduació en batxillerat l'any 2001 per comunitats autònomes (2001-2005)

Comunitat autònoma	2001-2002		2002-2003		2003-2004		2004-2005	
	Continua al sistema educatiu	Fora del sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Fora del sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Fora del sistema educatiu	Continua al sistema educatiu	Fora del sistema educatiu
Espanya	93,1	6,9	-	-	-	-	-	-
Andalusia	92,5	7,5	94	6	84,6	15,4	73	27
Aragó	95,4	-	94,3	5,7	76,5	23,6	64,9	35,1
Astúries	90,6	9,5	93,2	6,9	79,1	20,9	65,8	34,2
Balears	90	10	92,3	7,8	82,1	17,9	73,7	26,3
Canàries	90,8	9,2	93,8	6,2	84,6	15,4	74,7	25,3
Cantàbria	93,7	-	95,5	4,5	79,5	20,5	72,1	27,9
Castella i Lleó	95,4	-	95,4	4,6	82,4	17,6	70,7	29,4
Castella-La Manxa	93,8	-	94,5	5,5	85,4	14,6	70,4	29,6
Catalunya	95,2	4,8	92,7	7,3	83,4	16,6	73,8	26,3
Comunitat Valenciana	94	-	94,1	5,9	80,1	19,9	67,9	32,1
Extremadura	89,9	10,1	93,4	6,7	84,1	15,9	72,4	27,6
Galícia	89,1	10,9	92,9	7,1	74	26	68,3	31,7
Madrid	87,4	12,6	88,7	11,3	79,2	20,9	68,6	31,4
Múrcia	91,3	8,7	94	6	77,8	22,2	67,1	32,9
Navarra	94,7	-	95,7	4,3	79,3	20,7	69,2	30,8
País Basc	96,8	-	96	4,1	81,1	18,9	69,1	30,9
La Rioja	94,4	-	96,3	3,7	79,8	20,2	63	37

Nota: La taula recull la transició educativa dels avaluats i/o graduats en batxillerat l'any 2001.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Encuesta de Transición Educativo-Formativa e Inserción Laboral (2005).

El País Basc (69,1%), en canvi, presenta una transició més negativa. Aquestes dades vindrien a demostrar la polarització formativa que experimenta Catalunya. En comparació amb altres comunitats, a Catalunya hi ha menys joves que accedeixen als ensenyaments postobligatoris, però aquells que es graduen a l'educació secundària postobligatòria continuen escolaritzats als ensenyaments superiors.

ABANDONAMENT ESCOLAR PREMATUR

L'eficàcia i la qualitat del sistema educatiu es mesura, en part, per la capacitat de proveir el major capital educatiu possible a la població. L'abandonament del sistema educatiu sense haver completat els estudis postobligatoris és, en aquest sentit, el principal exponent de fracàs del propi sistema.

La taula 19, elaborada a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (EPA), ens mostra el pes demogràfic que té l'abandonament del sistema educatiu entre la població jove. L'any 2006, convé destacar que una tercera part de la població de setze a dinou anys (32,6%) no estudia, i la meitat d'aquesta, ni estudia ni treballa. Com més baix és el nivell d'estudis assolit a aquesta edat, més alt és el nivell d'abandonament, i més alt és el pes de la inactivitat educativa i laboral. Com més s'avança en el nivell

Taula 19.

Població de setze a dinou anys que no estudia a Catalunya, per perfil educatiu (2006)

Variable de creuament	No estudia	No estudia, però treballa	Ni estudia ni treballa
Total	32,6	17,3	15,3
Nivell educatiu	No estudia	No estudia, però treballa	Ni estudia ni treballa
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	42,2	19,6	22,6
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	31,4	17,2	14,1
Educació postobligatòria (ISCED 3 o més)	26,9	15,4	11,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

d'estudis, en canvi, més es continua estudiant. Així, el 42,2% dels joves que dels setze als dinou anys no han superat l'ESO abandona el sistema educatiu, mentre que només el 26,9% dels que han obtingut a aquesta edat estudis postobligatoris els abandona. Aquestes dinàmiques reforcen la tendència a la polarització formativa de la població jove comentada anteriorment.

En el capítol anterior ja hem analitzat a bastament el fenomen de l'abandonament del sistema educatiu un cop superats els ensenyaments obligatoris, i hem exposat la importància de la composició socioeconòmica de la població i de l'estructura del sistema econòmic per comprendre tant les desigualtats educatives internes com les desigualtats territorials. Catalunya, precisament, ocupa una mala posició comparativament a la resta de comunitats autònomes i de països europeus.

En aquest capítol, simplement, volem fer esment al *benchmark* que, en el marc de l'Estratègia de Lisboa, la Unió Europea utilitza per analitzar la sortida del sistema educatiu de la població amb nivell de formació baix. L'objectiu de la Unió Europea per al 2010 és situar per sota el 10% el percentatge de població de divuit a vint-i-quatre anys que abandona el sistema educatiu sense haver completat estudis secundaris postobligatoris. La taula 20 constata que l'any 2005 Catalunya triplica aquest percentatge, amb un 34,1% d'aquests joves sense escolaritzar.

Taula 20.

Evolució de l'abandonament educatiu prematur per àmbit territorial (1995-2005)

Àmbit territorial	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	33,3	31,7	29,8	29,4	29,0	29,7	29,6	28,1	33,3	34,2	34,1
Espanya	33,8	31,4	30,0	29,6	29,5	29,1	29,2	29,9	31,3	31,7	30,8
UE-25	-	-	-	-	-	17,3	17,0	16,6	16,0	15,5	15,2

Font: Eurostat i el Ministeri d'Educació (2005).

Les altes taxes de no graduació i els dèficits d'accés als ensenyaments postobligatoris que hem observat per a Catalunya expliquen que presenti un abandonament educatiu

prematur clarament superior a la mitjana estatal (30,8%). La taula 21, en aquest mateix sentit, permet observar que Catalunya dobla els nivells del País Basc (13,9%) i Navarra (17,2%). Les comunitats que presenten una situació més negativa que Catalunya són Balears, Andalusia, Extremadura, Múrcia i Castella-La Manxa. Els gràfics 9 i 10 mostren com Catalunya presenta un escenari més negatiu del que caldria esperar pel seu nivell de riquesa, i que aquesta situació s'explica en part per l'estructura del seu mercat de treball, que no afavoreix la permanència al sistema educatiu. Les comunitats amb un percentatge més baix d'ocupació qualificada tenen nivells d'abandonament educatiu prematur clarament superiors, i a la inversa.

Taula 21.

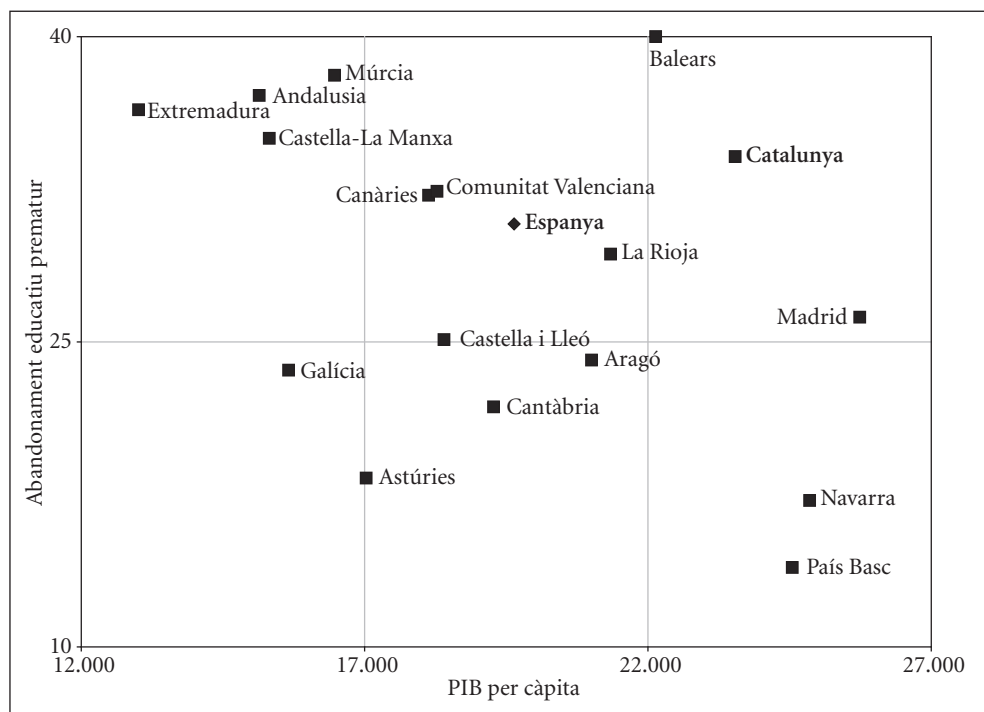
Evolució de l'abandonament educatiu prematur per comunitats autònomes (1995, 2000 i 2005)

Comunitat autònoma	1995	2000	2005	Dones
Espanya	34,5	28,9	30,8	25,0
Andalusia	41,6	35	37,1	31,4
Aragó	24,0	22,8	24,1	17,1
Astúries	24,9	22,2	18,3	10,8
Balears	40,7	45,7	40,0	33,9
Canàries	41,9	33,1	32,2	28,1
Cantàbria	26,3	22,6	21,8	18,0
Castella i Lleó	27,4	20,7	25,1	18,9
Castella-La Manxa	46,9	35,6	35,0	27,9
Catalunya	33,3	29,7	34,1	25,2
Comunitat Valenciana	41,7	31,5	32,4	24,6
Extremadura	49,5	41,5	36,4	27,9
Galícia	32,5	29,2	23,6	16,3
Madrid	24,7	19,4	26,2	25,5
Múrcia	45,9	38,7	38,1	32,3
Navarra	21,0	17,6	17,2	16,1
País Basc	19,9	14,3	13,9	10,0
La Rioja	26,1	27,2	29,3	23,6
Ceuta i Melilla	40,0	36,8	43,2	37,4

Font: Ministeri d'Educació (2005).

Gràfic 9.

Relació entre l'abandonament educatiu prematur i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2005).

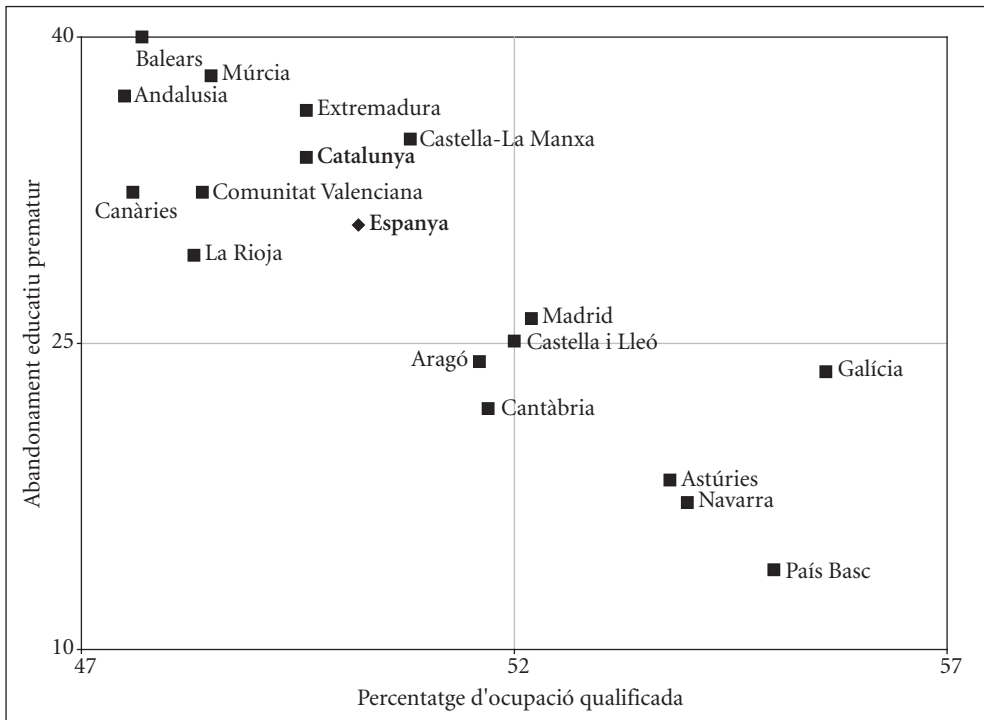
D'altra banda, convé destacar que, mentre el conjunt de la Unió Europea o en comunitats com el País Basc i Navarra ha disminuït el pes de l'abandonament educatiu prematur al llarg del darrer quinquenni, a Catalunya aquest ha augmentat. Concretament, d'ençà de l'any 2000, l'abandonament ha passat del 29,7% al 34,1% actual. Aquesta evolució coincideix amb un període de bons resultats pel que fa al comportament de l'ocupació i amb la intensificació del fet migratori al nostre país, parcialment protagonitzat per joves menors de vint-i-cinc anys que arriben sense estudis postobligatoris (homologats). Per a aquells que arriben en edat d'escolarització obligatòria, cal afegir-hi les dificultats que representen per a la seva promoció escolar la incorporació tardana

i els dèficits d'acollida del nostre sistema educatiu. Precisament, a l'hora d'interpretar aquestes dades, també és important no perdre de vista que altres comunitats, com Catalunya, tenen un impacte fort del fet migratori, com ara Balears o la Comunitat Valenciana, per citar alguns exemples propers, mostren una evolució més positiva. Això ens porta a reflexionar sobre la capacitat que ha tingut el nostre sistema educatiu per absorbir adequadament la població nouvinguda.

Finalment, cal esmentar que en el darrer any es produeix un estancament a la baixa de l'abandonament educatiu prematur al nostre país, coincidint amb l'atenuació dels

Gràfic 10.

Relació entre l'abandonament educatiu prematur i el percentatge d'ocupació qualificada per comunitats autònomes (2005)

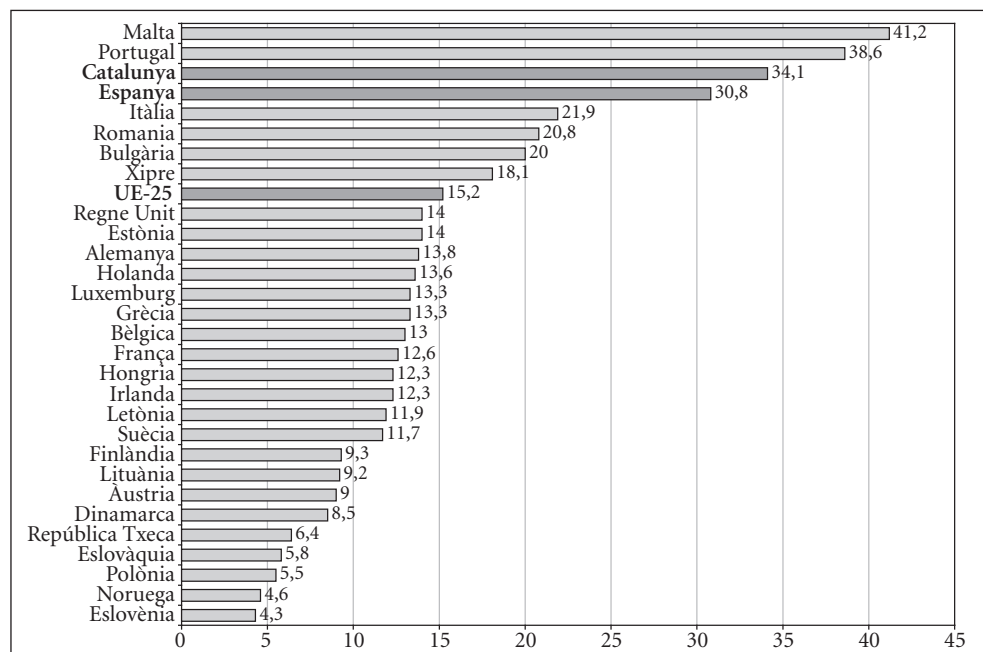
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2005).

fluxos migratoris i amb un moment de cert canvi de tendència, en el comportament positiu del mercat de treball, especialment en alguns sectors de baixa qualificació de l'ocupació, com és el cas de la construcció.

A escala europea, la prevalença de l'abandonament educatiu prematur es constata amb molta més força. El gràfic 11 mostra com Catalunya és un dels països amb una situació més negativa, només superat per Malta i Portugal. Els països nòrdics i els països de l'Europa oriental són els que mostren els nivells d'abandonament més baixos, en consonància amb les dades que ja hem comentat d'escolarització als disset anys. Les polítiques de benestar i el paper que ha jugat el sistema educatiu en aquests contextos polítics expliquen aquesta situació. Els països del sud d'Europa, en canvi, un cop més, presenten els resultats més negatius, i Catalunya no difereix d'aquest patró de comportament.

Gràfic 11.

Abandonament educatiu prematur per països europeus (2005)

Font: Eurostat (2005).

NIVELL D'ASSOLIMENT DELS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

Al llarg d'aquest capítol hem comentat els dèficits de normalització en l'accés als ensenyaments postobligatoris que experimenten determinats grups socials, i hem fet menció especial a la població d'origen estranger. Aquestes desigualtats socials en l'accés es reproduïxen, lògicament, en les dades de superació dels estudis postobligatoris, com demostra la taula 22 en funció del perfil socioeconòmic dels joves.

Així, els fills de les classes mitjanes professionals, que basen la seva posició social en el capital educatiu, mostren nivells de superació de l'educació secundària postobligatòria clarament superiors als fills de les classes treballadores. Igualment, per nivell educatiu, els fills de progenitors amb nivell d'estudis superiors completen més els ensenyaments postobligatoris que els fills de progenitors amb nivell d'estudis primaris o inferior. De fet, la proporció de població de capital econòmic i cultural elevat que supera els ensenyaments postobligatoris dobla la de població amb una situació de menor capital. Durant aquest informe, i en el corresponent al 2005, hem insistit a destacar com el sistema educatiu reproduceix en l'alumnat l'origen social de la família (Bonal i Albaigés, 2006). En els ensenyaments postobligatoris, aquesta circumstància es palesa de forma més accentuada per l'acumulació d'aquest impacte al llarg de les diferents etapes educatives.

Aquestes desigualtats, que afecten a importants segments socials, contribueixen que el nivell de formació de la població jove a Catalunya sigui baix. Segons les dades padronals, només el 61,4% dels joves de vint-i-cinc a vint-i-nou anys ha superat algun tipus d'estudi secundari no obligatori (2001). Segons l'indicador utilitzat per la Unió Europea, com a *benchmark* per al 2010 en el marc de l'Estratègia de Lisboa, aquest percentatge és del 60,3% (2005) entre la població de vint a vint-i-quatre anys (vegeu la taula 23).

L'objectiu de la Unió Europea per al 2010, precisament, és situar aquesta proporció de població de vint a vint-i-quatre anys amb estudis postobligatoris en el 85%, més de vint punts percentuals per sobre del que presenta actualment Catalunya.

Taula 22.

Població jove que ha superat l'educació secundària postobligatòria o més, per perfil socioeconòmic a Catalunya (2001)

Variable de creuament	20 anys		25-29 anys	
	Total	Dona	Total	Dona
Total	55,9	62,6	61,4	67,1
Condició socioeconòmica de la persona de referència	Total	Dona	Total	Dona
Classe empresarial	63,4	70,7	68,0	72,6
Classes mitjanes patrimonials	57,2	65,0	60,2	65,5
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	78,3	82,8	85,4	88,0
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	62,6	69,5	67,3	75,4
Classes treballadores	46,2	53,2	47,3	51,2
Nacionalitat	Total	Dona	Total	Dona
Nacionalitat estrangera	35,1	39,7	46,1	52,5
Nacionalitat espanyola	57,2	64,1	62,8	68,4
Nivell educatiu de la persona de referència	Total	Dona	Total	Dona
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	39,7	47,0	44,2	51,5
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	51,1	58,3	42,2	44,6
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	71,2	76,9	77,1	79,8
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	81,2	85,0	89,3	92,8

Font: Bonal i Albaigés, (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

Taula 23.

Evolució del nivell de formació de la població jove per àmbit territorial (1995-2005)

Àmbit territorial	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	61,2	-	-	67,0	67,6	68,1	65,4	-	61,6	59,3	60,3
Espanya	59,0	61,5	63,7	64,6	65,2	66,0	65,0	63,7	62,2	61,2	61,8
UE-25	-	-	-	-	-	76,6	76,5	76,7	77,1	77,2	77,5

Font: Eurostat i Ministeri d'Educació (2005).

Tot i que s'observa un estancament a l'alça d'ençà del 2004, convé afegir que l'evolució en el darrer lustre no ha estat favorable per a l'assoliment d'aquest objectiu. Del 68,1% que hi havia l'any 2000, s'ha passat al 60,3% l'any 2005. Fenòmens com el comportament positiu de l'ocupació i del fet migratori, protagonitzat en part per joves menors de vint-i-cinc anys de nivell d'estudis baix o sense formació homologada, han generat un impacte negatiu sobre l'evolució d'aquest indicador.

Aquesta evolució negativa en el darrer quinquenni, més accentuada al nostre país, ha provocat que la proporció de població jove amb nivell de formació elevat s'hagi situat

Taula 24.

Nivell de formació de la població jove: percentatge de població que ha superat l'educació secundària postobligatòria o més segons l'edat, per comunitats autònomes (2001 i 2005)

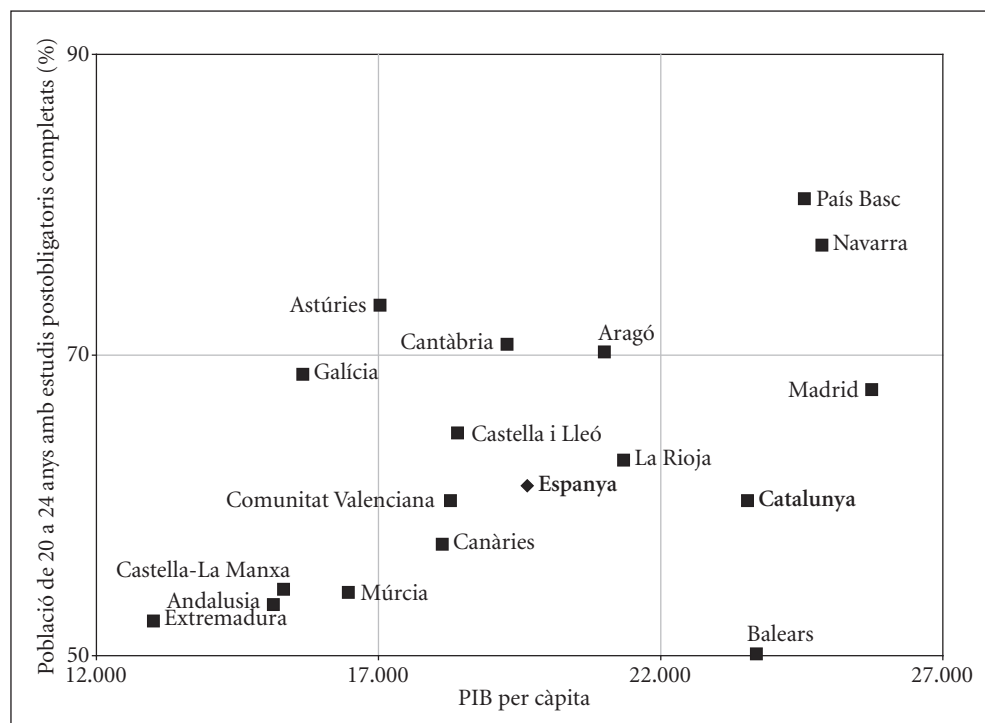
Comunitat autònoma	20 anys		20-24 anys			25-29 anys	
	Total (2001)	Dona (2001)	Total (2001)	Total (2005)	Dona (2005)	Total (2001)	Dona (2001)
Espanya	54,5	61,2	65,9	61,3	68,2	58,8	64,2
Andalusia	46,5	52,5	58,2	53,4	59,4	50,4	55,1
Aragó	64,1	70,0	73,8	70,2	77,6	67,1	72,6
Astúries	63,6	70,9	70,9	73,3	81,6	66,6	72,0
Balears	41,3	48,4	48,4	49,5	52,4	50,1	56,6
Canàries	44,4	50,9	56,1	57,4	63,2	50,2	55,7
Cantàbria	59,2	67,6	70,6	70,7	76	63,9	69,3
Castella i Lleó	59,3	66,4	70,4	64,8	72,7	65,2	71,7
Castella-La Manxa	46,9	54,6	57,9	54,4	63,1	48,2	54,3
Catalunya	55,9	62,6	68,1	60,3	70,9	61,4	67,1
Comunitat Valenciana	52,1	59,7	62,7	60,3	67,7	53,7	60,2
Extremadura	47,8	55,8	51,6	52,3	62,7	48,0	54,3
Galícia	58,1	65,7	64,7	68,7	75,9	59,5	65,6
Madrid	62,7	68,5	78,3	67,7	71,3	68,5	72,6
Múrcia	44,9	52,1	58,5	54,2	63,6	48,5	54,5
Navarra	70,3	74,8	81,5	77,3	73,9	68,8	75,0
País Basc	73,9	79,1	81,1	80,4	83,7	74,1	78,9
La Rioja	64,5	72,7	68,1	63,0	73,9	64,8	72,4

Font: Elaboració a partir de dades del cens de població (2001) i del Ministeri d'Educació (2005).

lleugerament per sota de la mitjana estatal (61,3%), fet que l'any 2000 no es produïa. Els mals resultats de Catalunya es posen de manifest amb més força si prenem com a referència les comunitats autònomes més desenvolupades (vegeu la taula 24), com ara el País Basc (80,4%), Navarra (77,3%) i Madrid (67,7%). Respecte a aquestes comunitats, Catalunya presenta xifres fins a vint punts percentuals més baixes. El gràfic 12, de fet, posa en relació el nivell de formació de la població jove i el nivell de riquesa dels diferents territoris. Val a dir, en aquest sentit, que Catalunya és de les poques comunitats que trenquen aquesta relació: les comunitats menys riques, com ara Andalusia, Extremadura o Castella-La Manxa, presenten nivells de formació baixos, mentre que

Gràfic 12.

Relació entre el nivell de formació de la població jove i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2005)

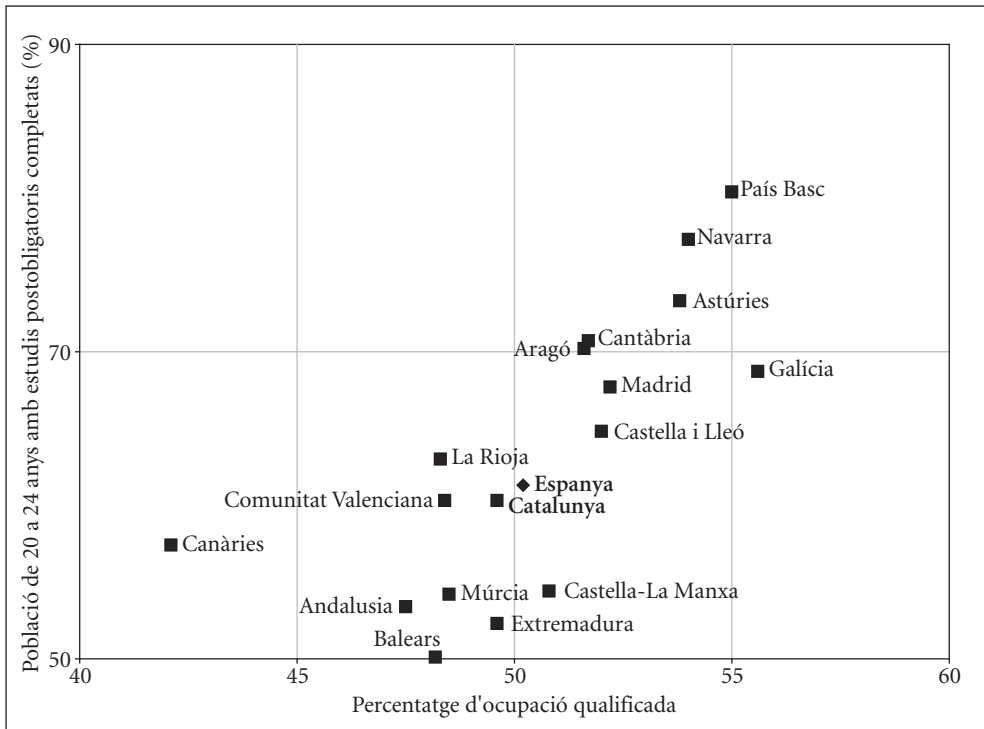
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005).

les comunitats més riques, com ara Navarra i el País Basc, presenten nivells de formació alts. Des de la perspectiva del nivell de formació de la població jove, Catalunya ocuparia una posició més propera al primer grup de comunitats, que al segon, com seria d'esperar. Ja hem comentat anteriorment que l'impacte de l'estructura del mercat de treball i de la qualificació que aquest demanda és determinant per entendre aquesta situació. El gràfic 13 ho il·lustra amb claredat.

Aquests resultats, més aviat negatius, es constaten novament a escala europea. El gràfic 14, que compara la situació dels diferents països europeus en relació amb aquest

Gràfic 13.

Relació entre el nivell de formació de la població jove i la qualificació de l'ocupació per comunitats autònomes (2005)

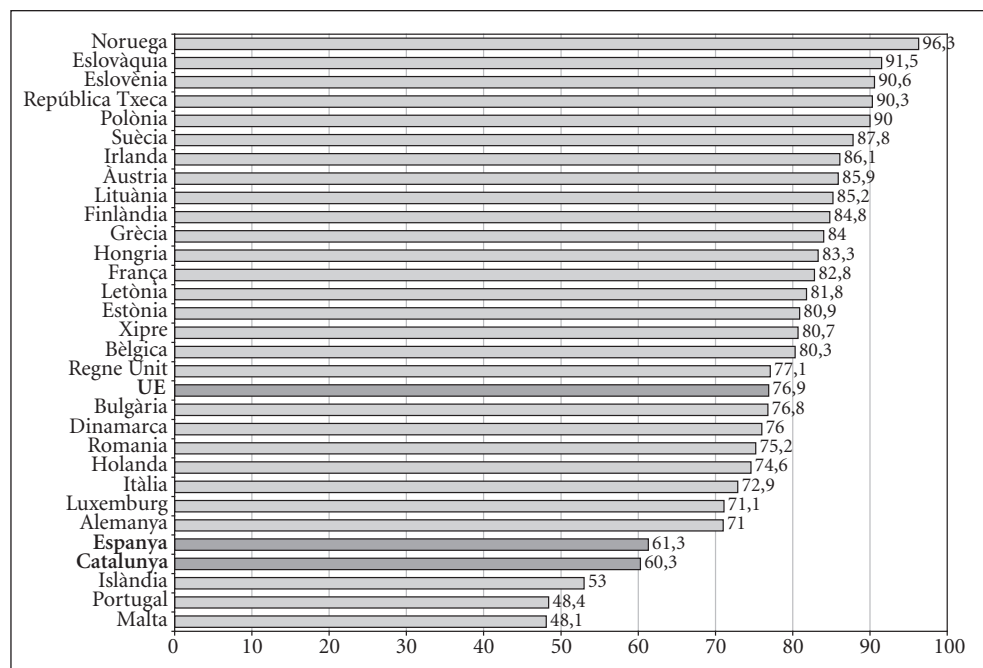

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005).

indicador, mostra com Catalunya se situa a la cua pel que fa al nivell de formació de la població jove, a més de quinze punts percentuals de distància de la mitjana de la Unió Europea (76,9%). Entre els països de la Unió Europea, només Portugal i Malta presenten una situació encara més negativa. En general, l'escenari que hem plantejat per a la taxa d'escolarització als disset anys (vegeu el gràfic 14) es reproduïx en l'assoliment dels ensenyaments postobligatoris. Els països mediterranis tenen els majors dèficits formatius, i Catalunya no és una excepció, mentre que els països nòrdics i de l'Europa oriental ocupen les millors posicions.

Gràfic 14.

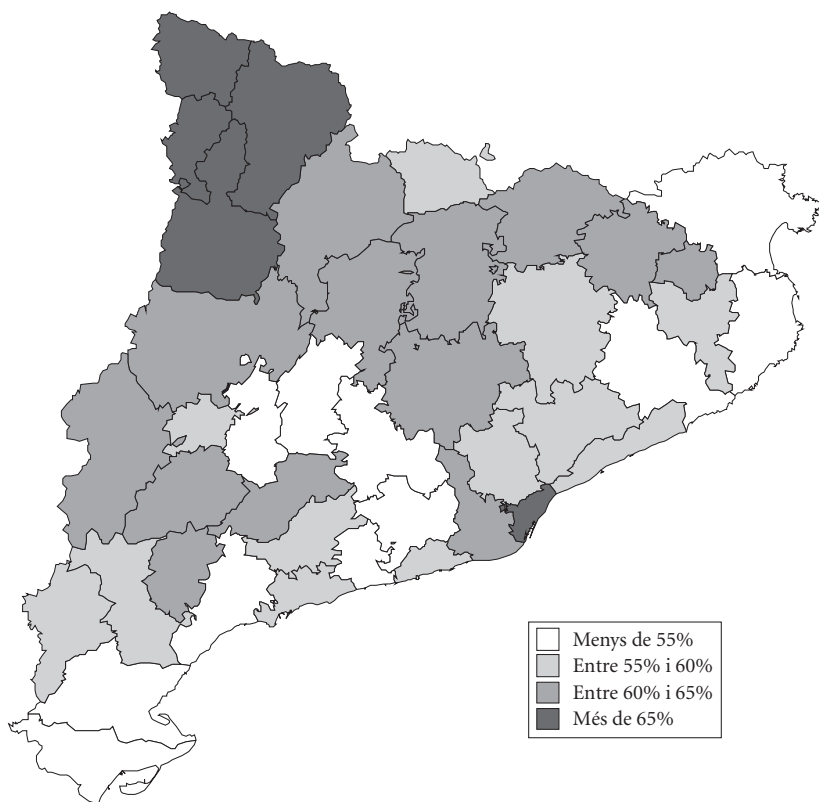
Nivell de formació de la població jove: percentatge de població que ha superat l'educació secundària postobligatòria o més segons l'edat, per països europeus (2005)

Font: Elaboració a partir de dades d'Eurostat (2005).

Mapa 10.

Percentatge de població de vint-i-cinc a vint-i-nou anys amb estudis secundaris postobligatoris o més a Catalunya (2001)

Comarques amb valors majors	
Pallars Sobirà	76,2
Pallars Jussà	75,3
Alta Ribagorça	70,8
Barcelonès	69,3
Val d'Aran	65,2
Alt Urgell	64,9

Comarques amb valors menors	
Baix Ebre	52,3
Baix Penedès	50,7
Alt Empordà	49,6
Selva	49,0
Montsià	46,8
Baix Empordà	45,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població (2001).

El mapa 10, finalment, mostra la dispersió de situacions entre comarques. En *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*, a partir també de les dades padronals, vam explicar com les comarques costaneres tenen percentatges de població amb estudis postobligatoris completats inferiors al 60% (especialment les Terres de l'Ebre i les comarques gironines, i amb l'única excepció del Barcelonès), mentre que les comarques interiors presenten percentatges superiors a aquesta xifra (especialment les comarques pirinenques) (Bonal i Albaigés, 2006). Les diferències en els estocs educatius coincideixen amb l'escenari que hem descrit en el capítol anterior sobre la no graduació i l'abandonament del sistema educatiu en acabar l'escolarització obligatòria, i responen principalment a l'estructura de l'activitat econòmica i del mercat de treball i a la composició socioeconòmica de la població. Les oportunitats d'ocupació no qualificada en sectors com el turístic, principalment, expliquen els dèficits educatius a les comarques del litoral. La demanda d'ocupació, addicionalment, condiciona el perfil socioeconòmic i socioeducatiu de la població. És simptomàtic, per exemple, que l'única comarca costanera amb un percentatge superior al 65% de població amb estudis postobligatoris completats sigui el Barcelonès. Aquesta té una demanda de qualificació i un pes de les classes mitjanes clarament diferenciada a la resta de comarques del litoral. Per entendre l'elevat nivell educatiu de les comarques pirinenques, cal fer referència novament a la distorsió que provoquen els empadronaments atípics.

ESPERANÇA DE VIDA ESCOLAR

Els dèficits educatius que hem observat quant a l'accés i superació dels estudis postobligatoris a Catalunya es constaten en analitzar els anys que la població roman escolaritzada. En aquest sentit, la taula 25 recull l'indicador d'esperança de vida escolar als sis anys per comunitats autònomes. Catalunya, amb 14,3 anys, se situa lleugerament per sota la mitjana estatal (14,5), i clarament per sota de les comunitats econòmicament més desenvolupades, com ara el País Basc (15,5), Navarra (15,0) i Madrid (15,1). Aquestes dades posen de manifest, per exemple, que, de mitjana, els joves bascos estudien un any més que els joves catalans. El gràfic 15 mostra com Catalunya està mal posicionada si prenem com a referència les comunitats que responen a un nivell de riquesa similar. Destaca la situació especialment negativa de

les Balears, amb la qual s'il·lustra el fort impacte que té l'estructura del mercat de treball sobre les trajectòries escolars.

Sobre l'evolució, també és un fet destacable que l'esperança de vida escolar no hagi millorat pràcticament en la darrera dècada, ni a Catalunya ni al conjunt de l'Estat espanyol. En apartats anteriors ja hem esmentat que el procés d'expansió educativa a Catalunya s'ha vist atenuat en els darrers anys, i de forma especial, per l'impacte del fet migratori. Els dèficits d'acollida del sistema educatiu i les característiques socioeconòmiques de l'alumnat immigrant incideixen negativament sobre la seva esperança de vida escolar.

Taula 25.

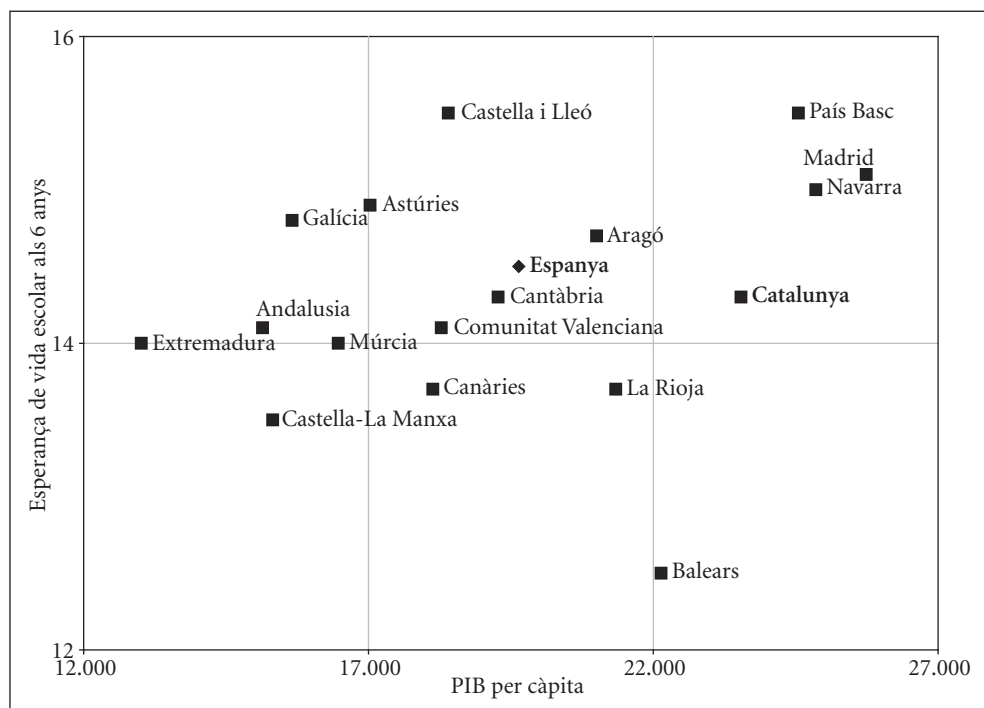
Evolució de l'esperança de vida escolar als sis anys per comunitats autònomes (1996-1997 i 2004-2005)

Comunitat autònoma	1996-1997	2004-2005	Dones
Espanya	14,6	14,5	14,9
Andalusia	14,2	14,1	14,5
Aragó	15,1	14,7	15,1
Astúries	15,3	14,9	15,3
Balears	13,4	12,5	12,8
Canàries	14,5	13,7	14,0
Cantàbria	14,6	14,3	14,6
Castella i Lleó	15,4	15,5	16,0
Castella-La Manxa	13,4	13,5	13,9
Catalunya	14,2	14,3	14,6
Comunitat Valenciana	14,1	14,1	14,7
Extremadura	13,6	14,0	14,4
Galícia	14,8	14,8	15,3
Madrid	15,4	15,1	15,4
Múrcia	14,2	14,0	14,5
Navarra	15,1	15,0	15,3
País Basc	15,4	15,5	15,7
La Rioja	14,5	13,7	13,9
Ceuta	12,5	13,2	13,4
Melilla	13,1	12,9	13,2

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2004-2005).

Gràfic 15.

Relació entre l'esperança de vida escolar als sis anys i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2004-2005)

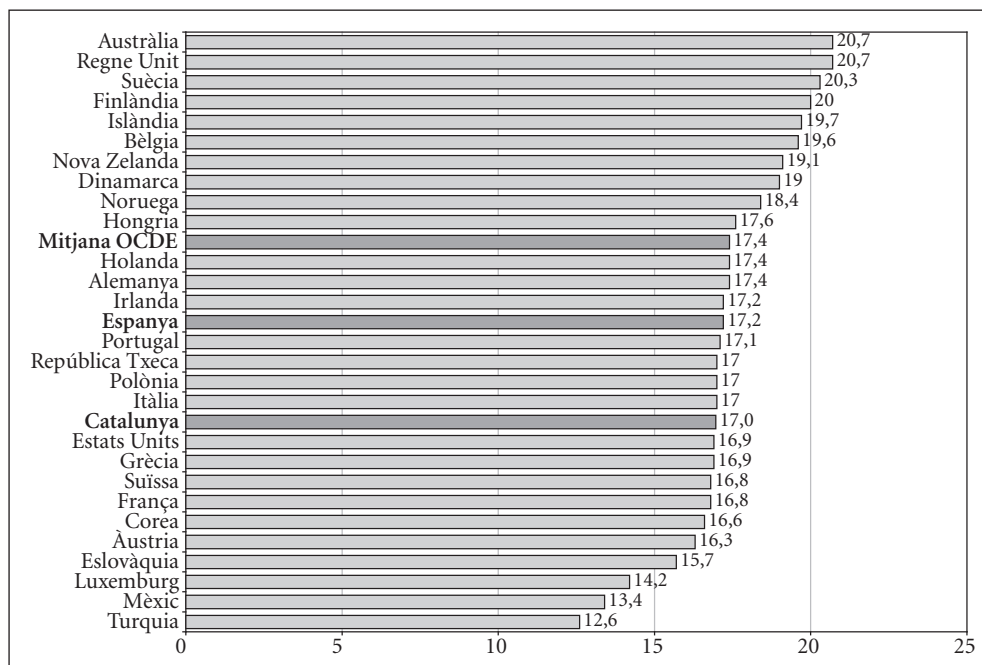

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística i del Ministeri d'Educació (2005).

El gràfic 16, d'altra banda, ens ofereix la comparativa per països de l'OCDE (als cinc anys). Com ja succeïa a nivell estatal, Catalunya se situa per sota de la mitjana de l'OCDE. Des d'una perspectiva europea, els millors resultats se situen novament en els països nòrdics i anglosaxons. Els països del sud d'Europa, en canvi, presenten l'esperança de vida escolar més baixa. Sembla, doncs, que el grau de desenvolupament de les polítiques de benestar, la despesa en educació o el nivell de riquesa, per citar alguns exemples, són factors que afavoreixen la permanència al sistema educatiu de l'alumnat.

Gràfic 16.

Esperança de vida escolar als cinc anys per països de l'OCDE (2003-2004)

Nota: La puntuació corresponent a Catalunya és aproximativa i està ponderada a partir de dades del Ministeri d'Educació i de la situació per al conjunt de l'Estat espanyol.

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2003-2004).

EN SÍNTESI...**EVOLUCIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ ALS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS**

- En el darrer decenni, l'evolució del nombre d'alumnat als ensenyaments post-obligatoris es caracteritza per dos períodes clarament diferenciats. Pel que fa al batxillerat, hi trobem un primer període de creixement del nombre d'alumnes, fins l'any 1999, provocat principalment pel desplegament de la LOGSE, i, a partir d'aquest any, un segon període de decreixement, per efecte de la davallada

demogràfica. Pel que fa als cicles formatius, hi trobem un primer període de decreixement, que coincideix amb la desaparició de l'antiga FP, i a partir de l'any 2000, un segon període de creixement, provocat pel desenvolupament progressiu de la nova formació professional. Les dades confirmen l'evolució positiva que estan tenint actualment els cicles formatius.

- L'evolució de l'escolarització de l'alumnat al batxillerat deixa entreveure l'efecte "fugida" d'alumnat del sector públic al privat que es va produir, especialment, fins al curs 2000-2001. Aquest fenomen és conseqüència, en bona part, dels canvis en la reordenació educativa que plantejava la LOGSE, que van resultar beneficiosos a efectes de matrícula per a aquells centres, majoritàriament privats, que tenien integrats els ensenyaments obligatoris i els postobligatoris.
- L'aplicació de la LOGSE va suposar un increment de la taxa en sis punts percentuals fins al curs 1995-1996. D'aleshores ençà, i encara que el curs 2005-2006 presenti la taxa d'escolarització als disset anys a Catalunya més alta del darrer decenni (71,9%), aquesta no ha experimentat canvis remarcables (fluctuacions interanuals en positiu o en negatiu inferiors a dos punts percentuals).
- Les comparatives estatal i europea evidencien els baixos nivells d'escolarització als 17 anys a Catalunya. A escala estatal, Catalunya (71,9%) és una de les comunitats autònomes amb una taxa d'escolarització als disset anys més baixa, només per sobre de Balears (61,0%) i la Comunitat Valenciana (69,8%). Aquestes són comunitats caracteritzades per una estructura econòmica amb un pes important del sector turístic, que ofereix oportunitats d'ocupació als joves no qualificats. El País Basc (95,6%) i Navarra (86,3%) presenten taxes d'escolarització significativament més altes. A escala europea, Catalunya també és un dels països amb una taxa més baixa, només per sobre de Grècia i Malta. Aquesta mala posició millora a mesura que augmenta l'edat de referència de la població, per efecte de la polarització educativa de l'alumnat: combina nivells alts d'abandonament del sistema educatiu amb bons nivells de permanència d'aquells que accedeixen als ensenyaments postobligatoris.
- Existeixen importants desigualtats socials en l'escolarització de la població als disset anys, i aquestes desigualtats són més altes que en edats anteriors. Les diferències en la taxa d'escolarització entre els joves de classe mitjana i els de classe treballadora, o entre els joves amb progenitors amb nivell d'estudis

superiors i els de progenitors sense estudis, arriben fins als quaranta punts percentuals. Addicionalment, aquestes desigualtats socials també es constaten en analitzar les diferències en el perfil socioeconòmic de l'alumnat del batxillerat i el dels cicles formatius.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER SECTORS DE TITULARITAT

- Catalunya és una de les comunitats amb un pes del sector públic als ensenyaments postobligatoris més baix, només per sobre del País Basc i Madrid, deu punts percentuals per sota de la mitjana estatal.
- Existeixen diferències importants entre batxillerat i cicles formatius. Els cicles formatius tenen un pes del sector públic més alt que el batxillerat, i, a diferència d'aquest, una evolució clarament creixent (específicament dels cicles formatius de grau superior).

ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER I NORMALITZACIÓ DE L'ACCÉS ALS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

- L'escolarització de l'alumnat estranger als ensenyaments postobligatoris ha augmentat significativament. A Catalunya, el percentatge d'alumnat estranger se situa en el 7,0% el curs 2006-2007, per sobre del 4,5% del conjunt de l'Estat. Aquestes diferències s'expliquen principalment per l'impacte diferenciat del fet migratori en aquests territoris de referència.
- Per comunitats autònomes, Catalunya presenta un dels percentatges més elevats d'alumnat estranger al sector públic (8,5%). Sobre la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat, cal destacar el dèficit d'equitat existent, molt especialment al batxillerat. Als ensenyaments postobligatoris, el sector públic escolaritza més del doble d'alumnat estranger (8,5%) que el sector privat (4,0%), amb un índex d'equitat (2,13) clarament més negatiu que el del conjunt de l'Estat (1,41). L'evolució de la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat ha estat cada cop menys equitativa en el darrer decenni, amb l'excepció del darrer curs analitzat (2006-2007), en el qual es produeix un petit canvi de tendència.

- La dispersió de resultats per comarques i municipis en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat és indicativa de la importància que prenen les polítiques locals de gestió del fet migratori en l'àmbit educatiu.
- Catalunya presenta un dèficit important de normalització de l'accés de la població estrangera als ensenyaments postobligatoris, especialment al batxillerat, com a conseqüència de les desigualtats socials anteriorment esmentades. Aquest dèficit es constata més en l'itinerari "acadèmic" que en l'itinerari "professionalitzador", i és superior al que hom pot observar per al conjunt de l'Estat.
- La normalització tampoc s'assoleix plenament per gènere. Les noies segueixen proporcionalment més l'itinerari "acadèmic", mentre que els nois estan més presents a l'itinerari "professionalitzador".

PROVISIÓ DE PROFESSIONALS A L'ESCOLARITZACIÓ

- El professorat dels ensenyaments secundaris (no només postobligatoris) ha tendit a augmentar en els darrers anys, més en el sector públic que en el privat, d'acord amb el comportament de la demanda. Malgrat això, Catalunya és una de les comunitats que presenta una ràtio d'alumnat per professor als ensenyaments secundaris més elevada.

PROMOCIÓ I GRADUACIÓ ALS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

- Prop d'un 6% de l'alumnat graduat a l'ESO a Catalunya no roman al sistema educatiu. Aquest percentatge és lleugerament superior al del conjunt de l'Estat i se situa molt per sobre del de comunitats com el País Basc i Navarra.
- Pel que fa als resultats educatius al batxillerat, cal destacar que Catalunya presenta nivells relativament mitjans de repetició (15,0%) i graduació al batxillerat (68,4%), relativament similars al comportament del conjunt de l'Estat (14,5% i 66,8%, respectivament), però clarament més negatius que al de comunitats com el País Basc (9,3% i 74,9%) i Navarra (11,1% i 75,8%). Com a conseqüència de la composició socioeconòmica de l'alumnat, el sector públic té percentatges de repetició i de graduació més negatius que el sector privat. L'anàlisi del comportament territorial pel que fa a la repetició i a la graduació (per comarques,

municipis, etc.) constata la incidència dels factors socioeconòmics, i també dels factors relacionats amb l'estructura del mercat laboral.

ABANDONAMENT ESCOLAR PREMATUR

- Catalunya és una de les comunitats autònomes i un dels països europeus amb un escenari més negatiu pel que fa a l'abandonament escolar prematur de la població jove. L'objectiu de la Unió Europea per al 2010 és situar el percentatge de població de divuit a vint-i-quatre anys que abandona el sistema educatiu sense haver completat estudis secundaris postobligatoris per sota el 10%, i a 2005 Catalunya triplica aquest percentatge (amb un 34,1% d'aquests joves sense escolaritzar). A escala estatal, se situa clarament per sobre de la mitjana espanyola, tot doblant els nivells mostrats per comunitats com el País Basc i Navarra. A escala europea, només presenta una situació més positiva que Malta i Portugal. Els mals resultats de Catalunya s'expliquen en part per l'estructura del seu mercat de treball, especialment pels elevats nivells d'ocupació no qualificada, que pressionen molts joves a abandonar el sistema educatiu.
- A aquest escenari tan negatiu, cal afegir-hi que l'evolució mostrada per Catalunya en els darrers anys ha estat negativa, a diferència del conjunt de la Unió Europea. D'ençà de l'any 2000, l'abandonament escolar prematur ha augmentat quasi cinc punts percentuals. Aquesta evolució coincideix amb el bon comportament de l'ocupació i amb la intensificació del fet migratori al nostre país. Precisament, en el darrer any, coincidint amb l'atenuació dels fluxos migratoris i amb la desacceleració de determinats sectors econòmics amb baixa qualificació de l'ocupació, com és el cas de la construcció, aquest indicador mostra una evolució d'estancament a la baixa.

NIVELL D'ASSOLIMENT DELS ENSENYAMENTS POSTOBLIGATORIS

- L'elevat abandonament escolar prematur provoca que a Catalunya el nivell d'assoliment dels ensenyaments postobligatoris sigui comparativament baix. El *benchmark* utilitzat per la Unió Europea per al 2010 en el marc de l'Estratègia de Lisboa preveu situar el percentatge de població de vint a vint-i-quatre anys amb

estudis postobligatoris en el 85%, i Catalunya està en el 60,3% (2005). Els mals resultats de Catalunya es posen de manifest si es comparen amb les comunitats autònomes més desenvolupades, com ara el País Basc (80,4%), Navarra (77,3%) i Madrid (67,7%), o amb la mateixa mitjana de la Unió Europea (76,9%). Entre els països de la Unió Europea, només Portugal i Malta presenten una situació encara més negativa. Les oportunitats d'ocupació no qualificada en sectors com el turístic, en part, expliquen els dèficits educatius que presenta Catalunya.

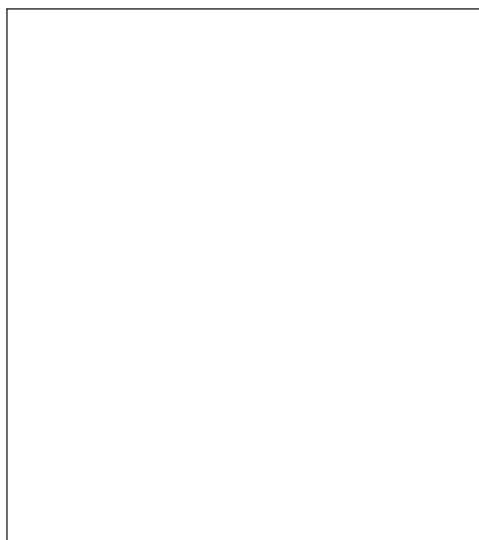
- Tal i com succeïa amb l'abandonament escolar prematur, cal afegir que l'evolució en el darrer lustre no ha estat favorable, ja que s'ha passat del 68,1% l'any 2000 al 60,3% l'any 2005. Tot i així, es detecta en el darrer any un estancament a l'alça en l'evolució de l'indicador.
- Existeixen desigualtats socials importants en els nivells de superació dels ensenyaments postobligatoris. La millora del dèficit educatiu passa per incrementar la permanència al sistema educatiu dels grups socials amb menys capital educatiu i econòmic.

ESPERANÇA DE VIDA ESCOLAR

- Els baixos nivells de permanència al sistema educatiu fan que Catalunya tingui una esperança de vida escolar lleugerament per sota la mitjana estatal i de la mitjana de l'OCDE, i clarament per sota de les comunitats (com ara el País Basc, Navarra i Madrid) i dels països europeus econòmicament més desenvolupats. A tall d'exemple, de mitjana, els joves bascos estudien un any més que els joves catalans. En la darrera dècada, a més, cal dir que l'esperança de vida escolar no ha millorat pràcticament, ni a Catalunya ni al conjunt de l'Estat espanyol.

Quadre 1.**Fortaleses i febleses dels ensenyaments postobligatoris a Catalunya**

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • A diferència del batxillerat, en els darrers cursos el nombre d'alumnat als cicles formatius està augmentant, sense notar l'efecte de la davallada demogràfica en el grup d'edat teòrica. Les dades confirmen que el model LOGSE està eliminant la concepció de la formació professional com a estudis de "segona opció". • El curs 2005-2006 presenta la taxa d'escolarització als disset anys més alta del darrer decenni. • A mitjan la dècada dels noranta, es va produir un increment substancial de la taxa d'escolarització als disset anys provocada principalment per l'aplicació progressiva de la LOGSE. • Catalunya presenta bons nivells de permanència al sistema educatiu per part d'aquells que accedeixen als ensenyaments postobligatoris. • Darrerament, el pes del sector públic als cicles formatius és creixent. • El curs 2006-2007, per primer cop, es trenca la tendència creixent pel que fa al dèficit d'equitat en la distribució d'alumnat estranger per sectors de titularitat a Catalunya. • Els cicles formatius presenten dèficits d'equitat en la distribució d'alumnat estranger per sectors de titularitat menors que el batxillerat. • Existeix una major normalització de l'accés de la població estrangera als cicles formatius que al batxillerat. • L'any 2005, l'abandonament educatiu prematur i el nivell de formació de la població jove mostren un canvi positiu de tendència. 	<ul style="list-style-type: none"> • El ple desplegament de la LOGSE va provocar fins a l'any 2000 un transvasament de matrícula del sector públic al privat. • En el darrer decenni, no s'ha experimentat una millora significativa de la taxa d'escolarització als disset anys. • Catalunya és una de les comunitats autònomes i un dels països europeus amb una taxa d'escolarització als disset anys més baixa. Una proporció elevada de la població abandona el sistema educatiu un cop superada l'edat d'escolarització obligatòria. • Catalunya presenta una elevada reproducció de la desigualtat social per part del sistema educatiu. Les desigualtats socials relacionades amb l'escolarització augmenten amb l'edat (per acumulació). Les elevades desigualtats que afecten l'escolarització als disset anys limiten les possibilitats que Catalunya incrementi els seus nivells d'escolarització de la població jove. • Darrerament, el pes del sector públic al batxillerat és decreixent. • Catalunya és una de les comunitats autònomes amb un dèficit més important d'equitat en la distribució de l'alumnat estranger per sectors de titularitat. La tendència en els darrers anys a Catalunya ha estat clarament negativa (a excepció del darrer curs). • Catalunya presenta un major dèficit de normalització de l'accés de la població estrangera als ensenyaments postobligatoris que el conjunt de l'Estat. A diferència dels cicles formatius, al batxillerat aquest dèficit no s'ha reduït en els darrers tres cursos analitzats. • Catalunya presenta percentatges de repetició i de graduació al batxillerat propers a la mitjana estatal, però clarament més negatius que a comunitats com el País Basc i Navarra. • A Catalunya, un 6% de l'alumnat que es gradua a l'ESO no continua estudiant al sistema educatiu, percentatge situat per sobre de la

mitjana estatal i de comunitats com el País Basc i Navarra.

- Catalunya és una de les comunitats autònomes i un dels països europeus amb un abandonament escolar prematur de la població jove més elevat, i amb un nivell de formació de la població jove més baix. A tall d'exemple, val a dir que l'abandonament escolar prematur que presenta Catalunya triplica el *benchmark* europeu per a l'any 2010.
- A diferència del conjunt de l'Estat, l'evolució de l'abandonament escolar prematur i del nivell de formació de la població jove a Catalunya ha mostrat una tendència negativa en el darrer lustre.
- Catalunya presenta una esperança de vida escolar inferior a la mitjana estatal i dels països de l'OCDE. En els darrers anys, no hi ha hagut millores significatives.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X i ALBAIGÉS, B. (2006). "Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya", a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

6 Educació i ocupació

ADEQUACIÓ DEL CAPITAL HUMÀ

En apartats anteriors hem constatat com el desenvolupament del sistema educatiu no és aliè a la situació social i econòmica del nostre país. No cal dir que l'ocupació, com a pilar de l'estructura social de les societats modernes, també incideix profundament en el funcionament del sistema educatiu. Els àmbits de l'*educació* i l'*ocupació*, de fet, mantenen una relació d'influència recíproca que, en el marc d'aquest informe, es concreta en diversos aspectes a destacar.

Un d'ells fa referència a la funció econòmica que la nostra societat atorga al sistema educatiu. Molts consideren que el sistema educatiu s'ha d'ocupar d'optimitzar la preparació del capital humà i d'adequar les seves competències a les demandes i necessitats del sistema productiu. Aquesta perspectiva parteix de la idea que el nivell educatiu dels treballadors i treballadores condiciona els resultats individuals del mercat laboral i, consegüentment, el desenvolupament econòmic de la nostra societat. De fet, aquesta és la concepció que orienta bona part de les polítiques educatives que formulen molts governs i altres organitzacions de caràcter supranacional, com l'OCDE, la UNESCO o la Unió Europea.

En el cas de Catalunya, l'Acord estratègic per a la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana —signat pels agents socials i

econòmics l'any 2005—¹, contempla diferents mesures orientades a la millora de la dotació del capital humà, especialment centrades en la lluita contra el fracàs escolar en les zones especialment afectades, en el foment del domini de l'anglès i de les TIC a l'escola i en la millora del sistema de formació professional². El Pacte Nacional per a l'Educació, signat pels agents educatius l'any 2006, assumeix com a propis aquests reptes i estableix la dotació de recursos necessaris. Precisament, el Pla de Govern 2007-2010 contempla donar un nou impuls a l'Acord estratègic i continuar amb el desplegament del Pacte Nacional, i es proposa, com a prioritats d'aquesta legislatura, potenciar l'aprenentatge de l'anglès, incrementar l'èxit escolar i optimitzar la formació professional, per exemple. Aquestes són prioritats polítiques molt rellevants en la relació entre educació i ocupació.

En el context internacional, cal destacar que en els darrers anys, per exemple, l'OCDE ha promogut diversos programes d'actuació que s'ocupen d'avaluar les polítiques dels països membres adreçades a invertir en capital humà i en la millora de l'eficiència del sistema educatiu. La darrera edició de l'informe *Going for Growth*, publicat l'any 2007, que s'ocupa d'analitzar des d'una perspectiva comparada i de forma periòdica les polítiques de desenvolupament econòmic dels països de l'OCDE, centra la seva mirada en el capital educatiu, i agafa com a indicadors claus l'accés a l'educació preobligatòria, l'abandonament prematur del sistema en finalitzar l'educació secundària obligatòria o la graduació en educació universitària (OCDE, 2007). Aquests serien indicadors

1. L'Acord estratègic és el resultat d'un procés de concertació entre els principals impulsors de l'economia productiva. Govern, empresaris i sindicats van treballar per consensuar un conjunt de mesures específiques i reformes de fons. Els signants de l'Acord estratègic són el Departament d'Economia i Finances, el Departament de Treball i Indústria, el Departament de Comerç, Turisme i Consum, Foment del Treball, Pimec, Fepime, Comissions Obreres, i la Unió General de Treballadors <www.gencat.net/economia/acord/index.html>.

2. A la pràctica, aquest acord concreta mesures orientades a l'increment de la dotació de professionals al sistema educatiu i al desplegament de diferents plans d'actuació, com el Programa d'innovació de llengües estrangeres, el Pla per la Llengua, la Interculturalitat i la Cohesió social, els plans educatius d'entorn, les unitats d'escolarització compartida, l'obertura dels centres educatius públics per a activitats complementàries a través de les AMPA i dels ajuntaments, la creació de centres integrats de formació professional, etc.

sobre el nivell d'adequació del capital humà als requeriments que han d'afavorir el desenvolupament econòmic dels països membres.

En aquesta mateixa línia, la UNESCO, en el Marc d'Acció de Dakar de l'estratègia *Educació per a Tothom* per a l'horitzó 2015, especifica com a objectiu “vetllar perquè siguin ateses les necessitats d'aprenentatge de tots els joves i adults mitjançant l'accés equitatiu a un aprenentatge adequat i programes de preparació per a la vida activa. (...) No es pot esperar que un país es converteixi en una economia moderna i oberta si determinada proporció de la seva força de treball no ha acabat l'educació secundària” (UNESCO, 2000:9).

Aquests indicadors marcats per l'OCDE o la UNESCO, que incideixen en l'expansió de l'escolarització com a base per a la preparació del capital humà, ja han estat revisats en apartats precedents. Des d'una perspectiva comparada, convé recordar que Catalunya no està ben posicionada respecte als nivells d'abandonament prematur del sistema educatiu o de graduació a l'educació secundària postobligatòria.

La Unió Europea, en la seva Estratègia de Lisboa, estableix com a objectiu prioritari, a més del foment dels nivells d'escolarització, l'adaptació del sistema als requeriments formatius necessaris per al desenvolupament d'una economia basada en el coneixement. Sense entrar a discutir sobre la idoneïtat o no de valorar l'educació sobre la base de la correspondència establerta amb el treball, ens sembla pertinent situar breument el sistema educatiu català en el si d'aquesta estratègia europea, tal i com ja vam fer en *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* (Bonal i Albaigés, 2006).

Els objectius educatius plantejats per a l'horitzó 2010 contempnen la relació entre educació i ocupació en dos aspectes principals: d'una banda, i en el context de la societat del coneixement, la formació de tècnics especialistes mitjançant l'educació superior i, de l'altra, la promoció de competències transversals bàsiques en el marc dels ensenyaments secundaris obligatoris i postobligatoris.

Respecte del primer dels aspectes assenyalats, la Unió Europea es proposa com a fita incrementar un 15% (respecte al 2000) el nombre de titulats en ciències i tecnologia.

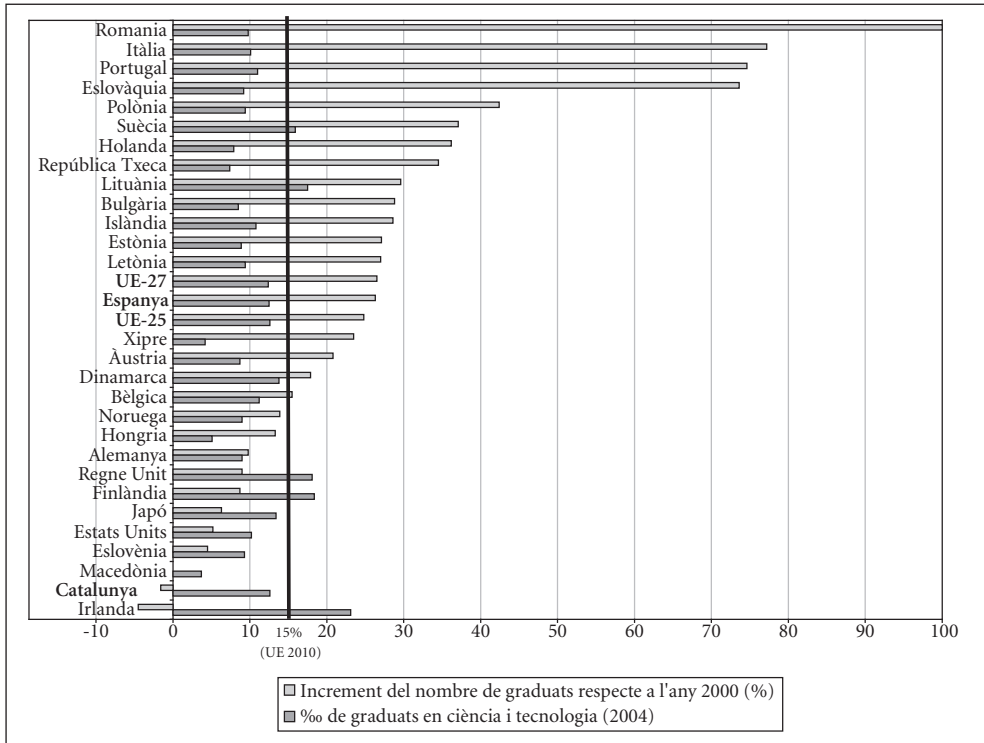
Catalunya, en relació amb aquest objectiu, presenta una situació força ambivalent. D'una banda, segons el gràfic 1, Catalunya presenta una proporció de graduats sobre la població de vint a vint-i-nou anys del 12,6%, situada a nivells equivalents a la mitjana espanyola i europea. Encara que aquesta proporció està lleugerament per sota dels nivells de la majoria de països nòrdics i anglosaxons, com Irlanda, el Regne Unit, Finlàndia, Suècia o Dinamarca, es troba també per sobre de la majoria de països del sud d'Europa (Portugal, Grècia, Itàlia, etc.), de l'Europa continental (Alemanya, Àustria, Bèlgica, etc.) i de l'Europa Oriental (Romania, Bulgària, Polònia, etc.). Però d'una altra banda, també és cert que, d'ençà de l'any 2000, Catalunya ha experimentat un lleuger decrement de la proporció de graduats superiors en ciències i tecnologia, del 1,6%, a diferència de la Unió Europea (24,8%) i de l'Estat espanyol (26,3%), que mostren increments a partir de l'any 2000 que giren al voltant del 25%. Només Irlanda compta amb una evolució més negativa, encara que aquest també és el país europeu amb la proporció més elevada de graduats en aquest àmbit de coneixement.

En valors absoluts, val a dir que Catalunya compta amb un cert estancament del nombre de graduats superiors en ciència i tecnologia, amb algunes oscil·lacions en funció de l'any de referència. L'augment significatiu del nombre de graduats en els cicles formatius de grau superior (CFGS) compensa el lleu decrement de graduats universitaris des de l'any 2000. Aquest decrement s'explica, en part, per l'evolució demogràfica del país. D'una banda, cal destacar la davallada de la natalitat durant la dècada dels vuitanta i l'abandonament de la universitat de les cohorts més nombroses, originàries del *baby boom*. I per l'altre, convé tenir present l'augment demogràfic del grup de població de vint a vint-i-nou anys, resultant de l'impacte creixent del fet migratori en els darrers temps.

La comparativa per comunitats autònomes ens aporta conclusions similars respecte a la proporció de graduats superiors en ciència i tecnologia sobre la població de vint a vint-i-nou anys (vegeu el gràfic 2). D'una banda, Catalunya se situa en una posició intermèdia. I de l'altra, convé destacar que només presenta una proporció més alta que les comunitats que compten amb un menor PIB per càpita, com Andalusia, Extremadura o Múrcia, o amb una activitat econòmica molt centrada en el sector turístic, com Balears o la Comunitat Valenciana. En canvi, les comunitats que tendeixen a tenir comportaments

Gràfic 1.

Nombre de graduats en educació superior (ISCED 5-6) en ciència i tecnologia per 1.000 habitants de vint a vint-i-nou anys, per països de la Unió Europea (2004)

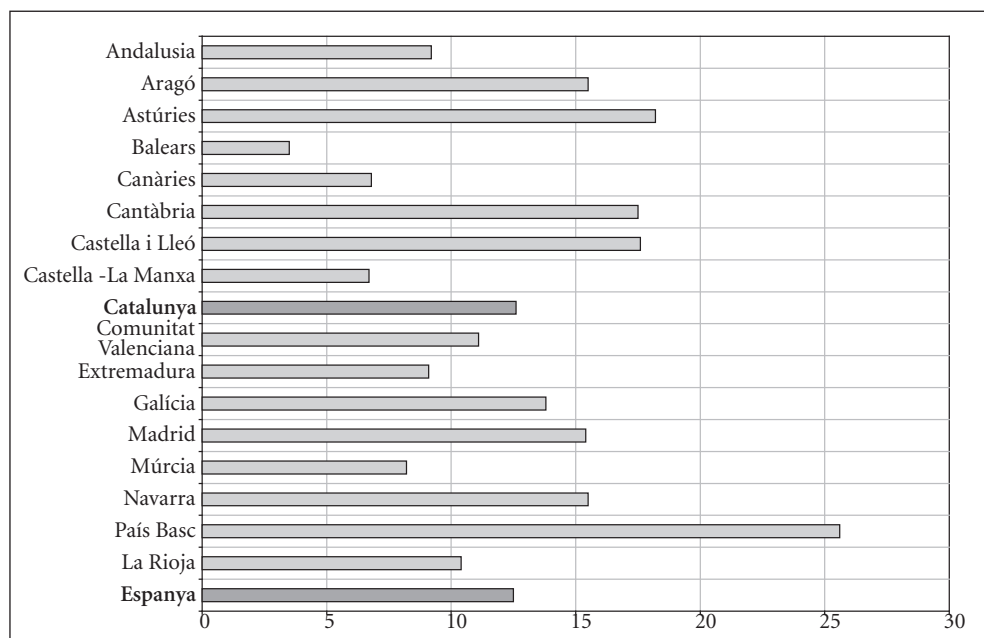
Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2004).

en educació similars a Catalunya, com el País Basc, Navarra, Madrid o Aragó, compten amb un pes lleugerament superior de la graduació en ciències i tecnologia.

I en relació al segon dels aspectes assenyalats, referent a les competències transversals bàsiques en el marc dels ensenyaments secundaris obligatoris, la Unió Europea es proposa com a fita reduir un 20% el nombre d'alumnes de quinze anys que no tenen la suficiència formativa en comprensió lectora (del 19,4% el 2000 al 15,5% el 2010).

Gràfic 2.

Nombre de graduats en educació superior (ISCED 5-6) en ciència i tecnologia per 1.000 habitants de vint a vint-i-nou anys, per comunitats autònomes (2004)

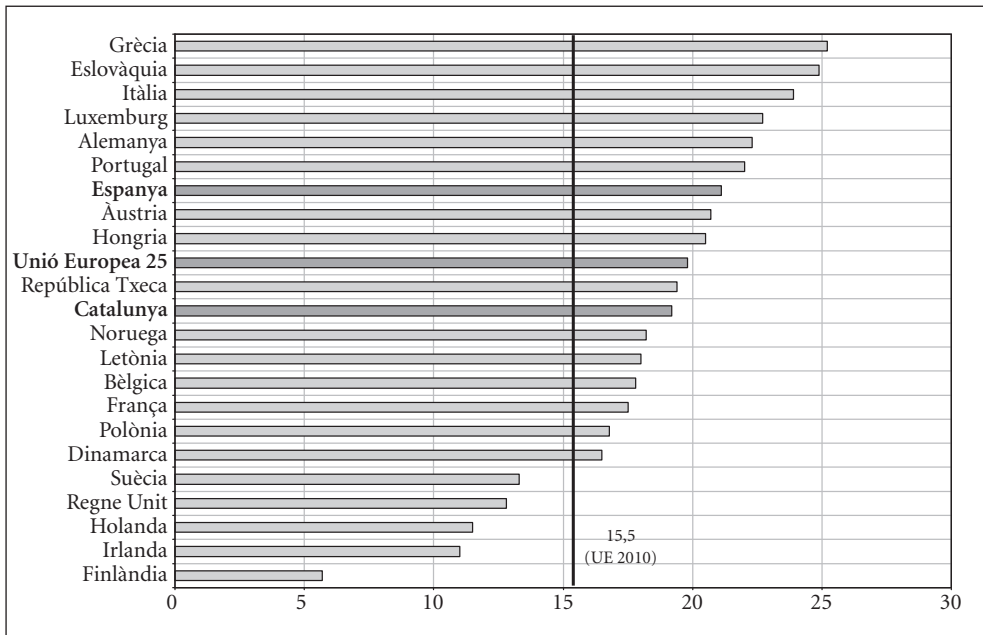

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació i Ciència (2004).

En l'edició anterior de l'anuari ja comentàvem que la revisió dels objectius el 2003 constatava l'absència de canvis significatius en aquest sentit (19,8%) (Bonal i Albaigés, 2006). El gràfic 3 mostra com Espanya és un dels estats membres amb un percentatge més elevat d'insuficiència formativa (21,1%). Per la seva banda, Catalunya se situa lleugerament per sota de la mitjana europea (19,2%), però lluny encara de l'objectiu previst. Convé afegir que Espanya ha experimentat en els darrers anys un augment força important (del 16,3% l'any 2000 al 21,1% l'any 2003), tendència que no pot ser valorada en el cas català per l'absència de dades PISA estadísticament representatives per al 2000.

Gràfic 3.

Percentatge d'alumnat de quinze anys amb insuficiència formativa en comprensió lectora segons les proves PISA 2003

Font: Elaboració a partir de dades de l'Informe PISA 2003.

En síntesi, l'anàlisi d'aquests dos indicadors contribueix a valorar l'adequació del sistema educatiu català als requeriments de qualificació de la societat del coneixement. D'una banda, val a dir que Catalunya presenta actualment una situació similar a la mitjana europea quant al nivell d'adequació (amb una proporció de graduació superior en ciències i tecnologia i amb un nivell de competències en comprensió lectora similars a la mitjana de la Unió Europea). Ara bé, de l'altra, cal afegir que Catalunya mostra una tendència evolutiva força diferent: mentre que els indicadors confirmen que la Unió Europea s'aproxima progressivament als objectius marcats per al 2010 en l'Estratègia de Lisboa, Catalunya no mostra avenços significatius en la formació de tècnics especialistes mitjançant l'educació superior, ni presenta una situació especial-

ment positiva en la promoció de competències transversals bàsiques en el marc dels ensenyaments secundaris (segons les dades PISA).

En l'anuari de 2005 ja advertíem que Catalunya té alguns dèficits significatius en termes comparatius respecte a la Unió Europea pel que fa als processos d'especialització en l'educació postobligatòria (titulats universitaris, etc.) i a la universalització dels processos d'adquisició de les competències bàsiques en el marc de l'educació obligatòria (Bonafant i Albaigés, 2006). La permanència del fracàs escolar a Catalunya (superior a la mitjana europea), juntament amb l'increment del nivell d'instrucció d'una part significativa de la seva població, podria reforçar una certa polarització formativa (més accentuada en termes comparatius que al conjunt de la Unió Europea).

INCIDÈNCIA DEL NIVELL D'ESTUDIS EN L'ACCÉS A L'OCUPACIÓ

A més de valorar l'ajustament del sistema educatiu als requeriments del sistema productiu, com hem fet fins aquí, la relació entre educació i ocupació també pot ser analitzada des de la perspectiva del retorn de la inversió feta en formació. Es tracta, en aquest cas, de valorar la correspondència existent entre el nivell d'estudis i la situació assolida en el mercat de treball. Aquí s'analitza la incidència del nivell educatiu en l'accés al treball (activitat i atur), i en el següent subapartat se n'analitza l'impacte sobre la qualitat del treball (qualificació i retribució).

Val a dir que l'anàlisi de la correspondència entre nivell d'estudis i situació laboral és rellevant, entre d'altres aspectes, perquè condiciona el valor instrumental que la població atorga a l'educació. Una correspondència elevada, a priori, afavoreix la percepció d'utilitat de l'educació, com a mecanisme de mobilitat social i econòmica de la població, la qual cosa fa que incideixi positivament sobre la permanència i la promoció escolar dels infants i adolescents i, en general, sobre qualsevol altra estratègia individual i familiar relacionada amb l'escolarització.

Aquesta percepció d'utilitat de l'educació, condicionada a la correspondència entre nivell d'estudis i situació laboral, no és aliena als problemes d'equitat del sistema educatiu.

En capítols anteriors hem constatat que els diversos grups socials mostren diferències importants en les trajectòries d'escolarització: respecte a les classes treballadores, les classes mitjanes accedeixen abans al sistema educatiu, i en surten més tard, amb més credencials. Davant d'un sistema educatiu poc equitatiu, que ordena l'alumnat en funció del capital econòmic de la família d'origen, la correspondència entre educació i ocupació pot no resultar estimulante per les classes amb menor capital educatiu, perquè no fa altra cosa que contribuir a reproduir la desigualtat social i econòmica.

De fet, aquesta percepció d'utilitat de l'educació està molt condicionada per les oportunitats educatives i laborals que els infants i adolescents tenen al seu abast, o creuen tenir. Per exemple, la progressiva reducció del pes dels treballadors qualificats i la consolidació de la segmentació laboral, que es produeixen actualment a Catalunya (CSASE, 2007), són fenòmens que reforcen el valor instrumental de l'educació, en tant que el nivell instructiu esdevé clau en la competència pels “millors” llocs de treball del mercat, però que també posen en crisi la seva utilitat per a aquells amb menys aspiracions d'ocupar els “millors” llocs —o que saben que, malgrat el nivell educatiu, tindran més dificultats per aconseguir aquestes feines. En definitiva, la correspondència entre educació i ocupació, en un context laboral poc igualitari, reforça a estudiar determinats adolescents amb aspiracions d'accés al segment primari, més qualificat i amb millors condicions laborals, mentre que abocaria altres adolescents a abandonar el sistema de forma prematura, davant l'oferta d'ocupacions precàries en el segment secundari, que no requereix qualificació.

En aquesta línia, nombroses organitzacions coincideixen en la necessitat de fomentar l'educació especialment entre els col·lectius més desfavorits, com a estratègia de lluita contra la desigualtat. La UNESCO, per exemple, en la seva estratègia *Educació per a Tothom*, posa l'accent en el paper fonamental que juga l'educació formal per a l'autonomia de les persones que viuen en la pobresa. A Catalunya, el mateix Acord estratègic per a la internacionalització, la qualitat de l'ocupació i la competitivitat de l'economia catalana, el Pacte Nacional per a l'Educació o el Pla de Govern 2007-2010, esmentats anteriorment, ja constaten la importància de promoure l'èxit escolar d'aquests col·lectius en el marc de l'estratègia de foment de la igualtat d'oportunitats, no només en l'àmbit educatiu, sinó també social i laboral.

Un dels factors que més expliquen la incidència del nivell educatiu en la situació laboral és l'activitat. La taxa d'activitat ens mostra la proporció de persones que treballen o estan en disposició de fer-ho sobre el total de persones en edat de treballar. La taula 1 mostra com Catalunya compta amb una taxa d'activitat sensiblement superior a Espanya i a la Unió Europea, amb una tendència sostingudament creixent en els darrers anys. Això s'explica per l'increment de l'activitat femenina, principalment, i per

Taula 1.

Evolució de la taxa d'activitat a Catalunya, Espanya i la Unió Europea, per nivell d'estudis (1999-2005)

Total	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	55,8	56,8	57,3	58,0	59,7	60,2	60,6
Espanya	51,9	53,0	52,3	53,6	54,8	55,7	56,7
UE-15	56,1	56,3	56,2	56,5	56,9	57,0	57,5
UE-25	-	56,3	56,3	56,4	56,6	56,7	57,2
UE-27	-	56,5	56,4	56,3	56,4	56,5	56,9
ISCED 2 o inferior	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	46,4	45,6	46,2	46,6	48,3	47,4	47,1
Espanya	44,1	44,2	43,1	43,8	44,5	44,6	44,6
UE-15	44,0	43,3	40,8	40,8	40,8	40,2	40,2
UE-25	-	40,9	39,0	38,9	38,8	38,3	38,3
UE-27	-	41,2	39,3	38,8	38,5	37,9	37,9
ISCED 3 i 4	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	66,0	70,4	70,2	70,5	71,5	73,5	73,5
Espanya	59,2	61,9	61,5	63,5	65,6	66,9	68,6
UE-15	69,8	69,6	68,9	69,1	68,9	69,0	69,1
UE-25	-	69,8	69,1	68,9	68,6	68,5	68,5
UE-27	-	69,7	69,1	68,8	68,4	68,3	68,2
ISCED 5 i 6	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	83,8	84,8	85,0	84,8	85,9	86,8	86,0
Espanya	80,3	80,8	79,6	80,6	81,5	82,2	81,7
UE-15	80,9	80,8	80,5	80,6	80,5	80,4	80,2
UE-25	-	80,7	80,5	80,5	80,4	80,3	80,1
UE-27	-	80,5	80,3	80,3	80,2	80,2	80,0

Nota: ISCED 2 = Educació secundària obligatòria, ISCED 3 i 4 = Educació secundària postobligatòria; ISCED 5 i 6 = Educació terciària.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa i Eurostat (1999-2005).

l'augment de la taxa d'ocupació, que aboca cada cop més població a treballar i a estar disposada a treballar. Aquesta tendència creixent també està present a Espanya, en proporcions similars, i a la Unió Europea, amb proporcions més petites.

Per nivell d'estudis, destaca com aquest augment de l'activitat se sustenta fonamentalment per la disponibilitat creixent a treballar de la població amb estudis secundaris postobligatoris i, en menor mesura, amb estudis terciaris, ja que la taxa del grup amb estudis més baixos tendeix a estancar-se o, fins i tot, a disminuir. L'augment del nivell instructiu de la població en general i els dèficits d'ocupabilitat d'aquells que romanen encara amb nivells d'estudis baixos poden explicar que aquests no treballin o estiguin cada cop menys disposats a fer-ho (per les poques oportunitats de treballar).

La taula 2 recull la informació més detallada per al cas de Catalunya (2006), i s'hi observa, com a la taula 1, que la taxa d'activitat correlaciona positivament amb el nivell d'estudis: com més alt és el nivell instructiu, més disposició a treballar manifesten els individus; en part, com a conseqüència de les expectatives d'inserció laboral i de les oportunitats d'ocupació més grans que ofereix el mercat. Així, la taxa d'activitat de la població major de setze anys amb estudis terciaris se situa en el 85,9%, mentre que per a la població amb estudis primaris o inferiors, aquesta és del 31,6%. Cal tenir present que, en un context caracteritzat per l'increment del nivell instructiu de les cohorts de joves d'avui, i per la seva més gran disposició a treballar, la població amb insuficiència formativa (quantificada en apartats anteriors) es troba en una situació de desigualtat sociolaboral més gran.

Per gènere, convé destacar diferències importants quant a l'activitat: el 2006 les dones tenien una taxa d'activitat del 52,5%, 19,7 punts percentuals per sota de la dels homes. Aquesta diferència (desigualtat) està present en tots els nivells d'instrucció, encara que, a mesura que augmenta el nivell d'estudis, en disminueix la intensitat. És a dir, que l'educació contribueix a igualar per gènere la predisposició a incorporar-se al mercat de treball. De fet, si s'analitza la comparació de la taxa d'activitat relativa per nivell d'estudis (on el total és igual a 100), s'observa com el nivell d'estudis polaritza més els comportaments de les dones respecte de l'activitat que en el cas dels homes (gràfic 4).

Taula 2.

Taxa d'activitat de la població de setze anys o més per nivell d'instrucció per perfil sociodemogràfic a Catalunya (2006)

Variables de creuament	Total	ISCED 1 o sense estudis	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Total	62,2 (100,0)	31,6 (50,8)	71,5 (115,0)	73,5 (118,2)	85,9 (138,1)
Gènere	Total	ISCED 1	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Home	72,2 (100,0)	45,6 (63,2)	81,2 (112,5)	82,1 (113,7)	87,4 (121,1)
Dona	52,5 (100,0)	20,2 (38,5)	60,0 (114,3)	65,4 (124,6)	84,3 (160,6)
Grups d'edat	Total	ISCED 1	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
De 16 a 24 anys	57,9 (100,0)	42,5 (73,4)		59,9 (103,5)	
De 25 a 34 anys	88,7 (100,0)	75,4 (85,0)		90,2 (101,7)	
De 35 a 44 anys	86,9 (100,0)	78,1 (89,9)		88,0 (101,3)	
De 45 a 54 anys	81,1 (100,0)	71,4 (88,0)		85,1 (104,9)	
De 55 anys i més	23,1 (100,0)	14,5 (62,8)		42,7 (184,8)	
Nacionalitat (2001)	Total	ISCED 1	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Espanyola	75,4 (100,0)	57,2 (75,9)	75,1 (99,6)	84,0 (111,4)	90,5 (120,0)
Estrangera	76,0 (100,0)	73,3 (96,4)	77,4 (101,8)	77,3 (101,7)	77,7 (102,2)
Total	75,4 (100,0)	58,3 (77,3)	75,2 (99,7)	83,6 (110,9)	89,8 (119,1)

Notes: Entre parèntesi consta el valor relatiu de la taxa d'activitat, essent el total igual a 100,0.

ISCED 1 = Educació primària; ISCED 2 = Educació secundària obligatòria; ISCED 3 i 4 = Educació secundària postobligatòria; ISCED 5 i 6 = Educació terciària.

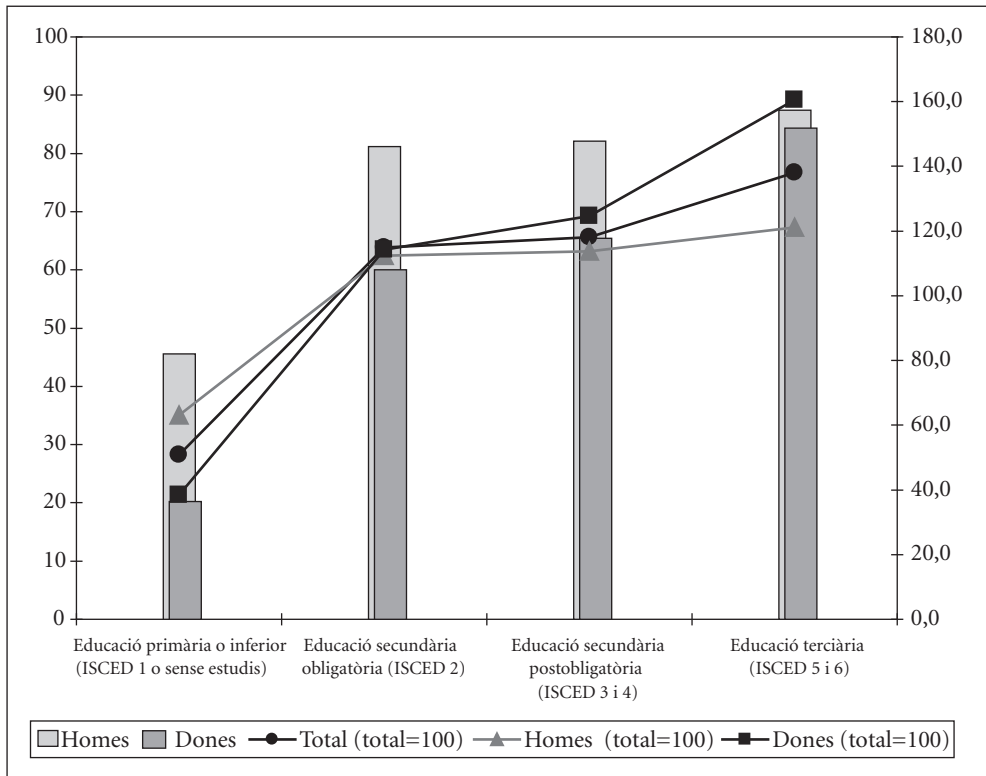
Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

Per grups d'edat, s'observa un comportament similar que pel que fa al gènere. Per un costat, existeixen diferències importants quant a l'activitat: els grups d'edat extrems (menors de vint-i-cinc anys i majors de cinquanta-quatre anys) mostren taxes d'activitat significativament inferiors als grups d'edat centrals (entre vint-i-cinc i cinquanta-quatre anys). I per l'altre, els grups d'edat que experimenten una major situació de desigualtat (menor activitat) mostren majors diferències relacionades amb el nivell d'estudis. El nivell d'estudis condiona més la situació d'activitat: com més alt, més activitat.

Per nacionalitat, també es constaten desigualtats entre grups socials, encara que el comportament és diferent a l'observat pel gènere i l'edat. No existeixen diferències significatives quant a la taxa d'activitat per grups de nacionalitat, i es minimitza l'im-

Gràfic 4.

Taxa d'activitat de la població de 16 anys o més per nivell d'instrucció segons sexe a Catalunya (2006)

Nota: Les columnes (eix principal, esquerre) expressen la taxa d'activitat com a percentatge de la població que està activa sobre la població en edat de treballar. Les línies (eix secundari, dret), en canvi, expressen la taxa d'activitat com a sèrie en què la mitjana del conjunt de la població és igual a 100.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

pacte del nivell d'estudis sobre l'activitat en el grup de nacionalitat estrangera. En altres paraules, el nivell d'estudis condiona menys la disponibilitat a treballar entre la població estrangera. Això s'explica per la relació directa dels projectes migratoris amb l'activitat laboral, així com també per la desigualtat que caracteritza la inserció

laboral de la població immigrada. Aquesta població s'ocupa principalment en nínxols de mercat situats en el segment secundari, menys qualificat, de tal forma que el nivell educatiu esdevé menys discriminatori per entendre el comportament laboral.

A excepció de la nacionalitat, doncs, la taula 2 constata que els grups socials que compten amb una posició més precària en el mercat de treball (dones, joves, etc.) tenen una taxa d'activitat menor, i més diferències relacionades amb el nivell d'estudis. Entre la població que té majors nivells d'estudis, les desigualtats en les taxes d'activitat es minimitzen. L'educació actuària, en aquest sentit, com a factor de reducció de la desigualtat.

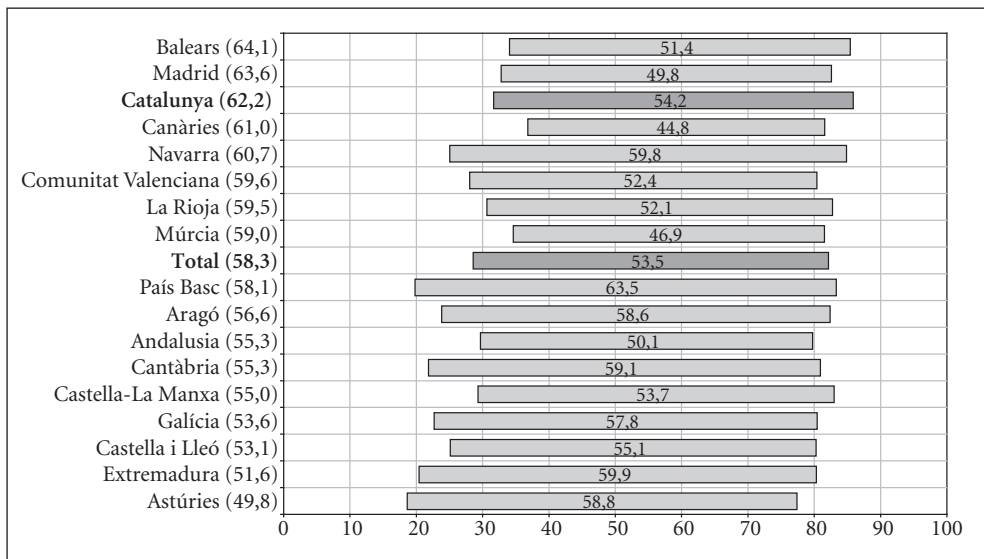
El gràfic 5 compara la situació de Catalunya amb la resta de comunitats autònomes. Respecte a Espanya, Catalunya té una taxa d'activitat 3,9 punts percentuals superior, i se situa entre les comunitats amb uns nivells d'activitat més elevats, només darrera de Balears i Madrid. Aquesta diferència respecte de la mitjana estatal està relacionada amb les oportunitats d'ocupació i les característiques del mercat de treball català, entre d'altres factors, però també amb el nivell educatiu de la població, que és sensiblement superior a Catalunya. El gràfic 6 il·lustra la relació entre la taxa d'activitat i el nivell d'estudis de la població, i en ell s'hi observa diferents comportaments de les comunitats autònomes. Les comunitats menys dinàmiques econòmicament, i amb una ocupació focalitzada en sectors de baix valor afegit, com el primari o el turístic, com són Extremadura, Andalusia o Castella-La Manxa, mostren taxes d'activitat baixes i nivells d'instrucció menys elevats. El País Basc, Navarra i Madrid, en canvi, que tenen un mercat laboral potent en els sectors industrial i dels serveis, combinen elevades taxes d'activitat i alts nivells d'instrucció. Balears, Canàries, la Comunitat Valenciana i Múrcia, per la seva banda, noten el fort pes del sector turístic, que genera molta ocupació poc qualificada, per la qual cosa combinen taxes d'activitat altes amb nivells d'instrucció baixos. El model de desenvolupament econòmic de Catalunya es trobaria en una situació intermèdia respecte d'aquests dos darrers grups: malgrat que el seu dinamisme econòmic contribueix a trobar taxes d'activitat altes, el percentatge de població amb estudis superiors és mitjà.

Les diferències en la taxa d'activitat en funció del nivell d'estudis a Espanya manté una tendència similar a l'exposada per al cas català. Per comunitats autònomes, el País Basc,

Extremadura i Navarra són les comunitats que tenen unes diferències més pronunciades, clarament per sobre de Catalunya, mentre que Canàries i Múrcia mostren les diferències menys accentuades, seguida de Madrid, Andalusia i Balears (vegeu el gràfic 5). En termes generals, el gràfic 7 demostra que les comunitats que tenen menors nivells de qualificació de l'ocupació presenten menors desigualtats en funció del nivell educatiu, mentre que les que compten amb majors nivells de qualificació, presenten majors desigualtats. Això significa que allà on és més necessària la formació per accedir a l'ocupació, més discri-

Gràfic 5.

Taxa d'activitat entre la població de setze anys o més i diferències entre la taxa pel nivell d'estudis primaris o inferior i el nivell d'estudis terciaris, per comunitats autònomes (2006)

Nota: Entre parèntesi, s'especifica la taxa d'activitat per a cadascuna de les comunitats autònomes. Les dades de l'interior del gràfic fan referència a les diferències en les taxes d'activitat de la població amb estudis primaris o inferiors (ISCED 1 o inferior) i de la població amb estudis superiors (ISCED 5 i 6). Per exemple, l'any 2006 Catalunya té una taxa d'activitat del 62,2%. La població amb estudis primaris o inferior presenta una taxa de 31,6%, mentre que la d'estudis superiors, de 85,9%. La diferència entre les taxes d'aquests dos grups és de 54,2 punts percentuals.

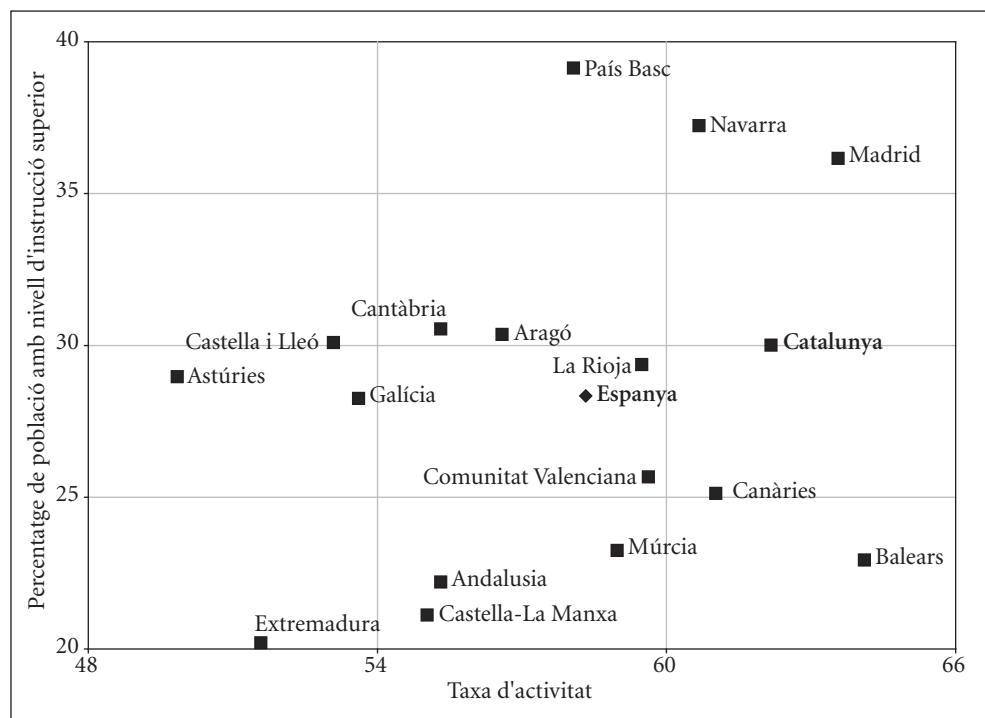
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

minatori es converteix el nivell educatiu a l'hora d'accedir al mercat de treball. En aquest sentit, Catalunya se situa en una posició intermèdia, molt similar a la mitjana estatal. Val a dir, a més, que és la comunitat autònoma amb una taxa d'activitat més elevada de la població amb nivell d'estudis superiors.

La comparativa europea també posa de manifest l'elevada taxa d'activitat de la població catalana amb estudis superiors. Després del Regne Unit i Portugal, Catalunya és el país europeu amb una taxa d'activitat més alta de la població que compta amb un major nivell instructiu (vegeu el gràfic 8). De fet, la posició de Catalunya respecte de

Gràfic 6.

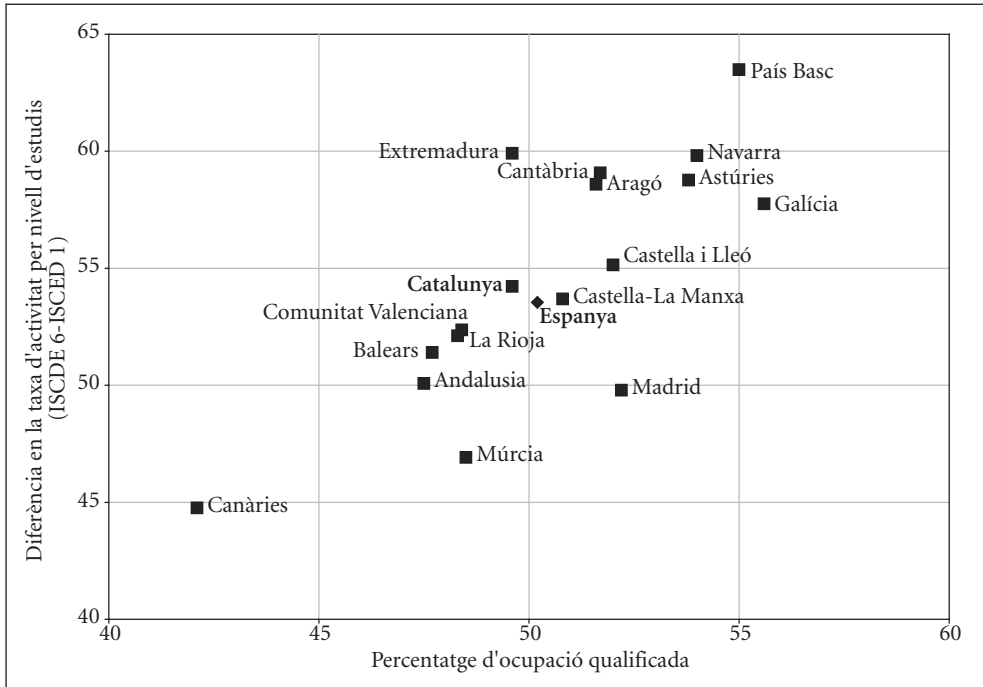
Relació entre la taxa d'activitat i el nivell d'instrucció, per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

Gràfic 7.

Relació entre el nivell de qualificació de l'ocupació i les diferències en les taxes d'activitat en funció del nivell d'instrucció, per comunitats autònomes (2006)

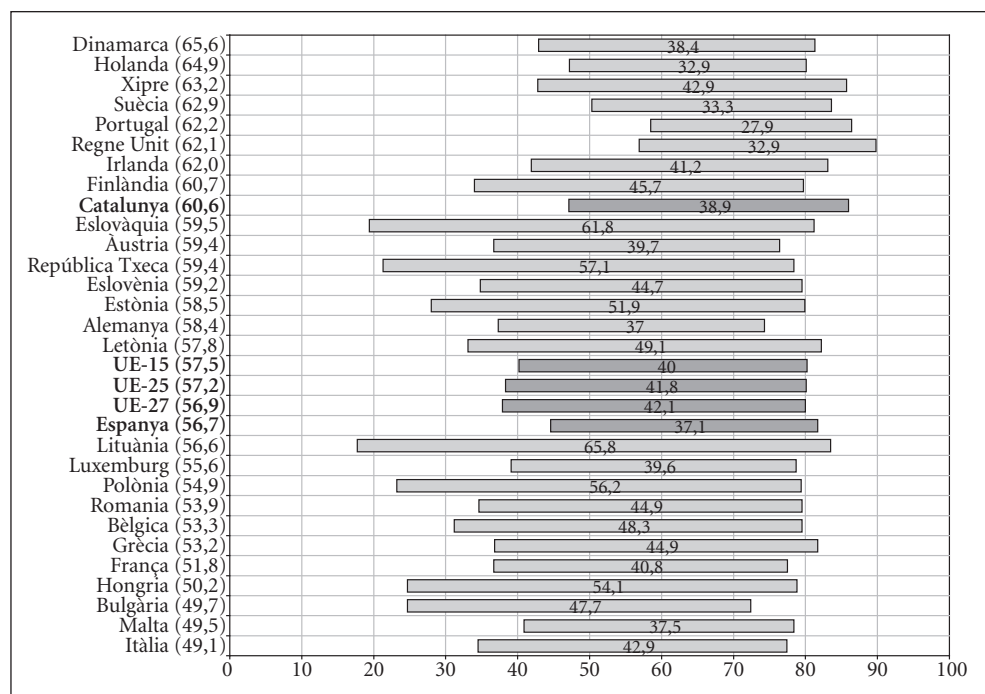
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

la resta de països és molt similar a la que veïem per a les comunitats autònomes. Per una banda, Catalunya està posicionada entre els països que compten amb una taxa d'activitat més elevada, lleugerament per sobre de la mitjana europea, per sota de la majoria de països nòrdics i anglosaxons, a més de Portugal, però sensiblement per sobre de països com Alemanya, França o Itàlia. I per una altra banda, les diferències en les taxes d'activitat entre els nivells d'instrucció baixos (ISCED 2 o inferior) i elevats (ISCED 5-6) se situen en una posició intermèdia, com en el cas espanyol, lleugerament per sota de la mitjana europea.

A diferència del que succeïa amb les comunitats autònomes, els països amb taxes d'activitat més altes, en general, mostren menys diferències en les taxes d'activitat per nivell d'instrucció. Val a dir que són els països més dinàmics econòmicament, i que

Gràfic 8.

Taxa d'activitat entre la població de setze anys o més i diferències entre la taxa pel nivell d'estudis primaris o inferior i el nivell d'estudis terciaris, per països europeus (2005)

Nota: Entre parèntesi, s'especifica la taxa d'activitat per a cadascun dels països de la Unió Europea. Les dades de l'interior del gràfic fan referència a les diferències en les taxes d'activitat de la població amb estudis secundaris obligatoris o inferior (ISCED 2 o inferior) i de la població amb estudis superiors (ISCED 5 i 6). Per exemple, l'any 2005 Catalunya té una taxa d'activitat del 60,6%. La població amb estudis primaris o inferior presenta una taxa de 47,1%, mentre que la d'estudis superiors, de 86,0%. La diferència entre les taxes d'aquests dos grups és de 38,9 punts percentuals.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2005).

aquest dinamisme genera més oportunitats d'ocupació, també per a aquells que tenen un nivell instructiu baix.

Més enllà de la predisposició a treballar, que ve recollida per la taxa d'activitat, la taula 3 ens mostra l'evolució de la taxa d'atur i com el nivell d'estudis incideix en les oportunitats d'accedir efectivament al mercat de treball. Com ja succeïa amb l'activitat, Catalunya compta amb una situació d'atur més positiva que la Unió Europea i, més encara, que Espanya, i el nivell d'estudis posiciona millor les persones davant les

Taula 3.

Evolució de la taxa d'atur a Catalunya, Espanya i la Unió Europea (1999-2005)

Total	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	10,8	8,9	8,6	10,1	10,0	9,7	7,0
Espanya	15,7	13,9	10,5	11,5	11,5	11,0	9,2
UE-15	-	8,3	7,5	7,8	8,2	8,2	8,2
UE-25	-	9,2	8,6	8,9	9,2	9,2	9,0
UE-27	-	9,2	8,7	9,1	9,2	9,2	9,0
ISCED 2 o inferior	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	11,6	10,7	10,3	11,5	11,1	11,2	9,0
Espanya	16,7	15,2	11,7	12,8	12,9	12,6	11,0
UE-15	13,0	11,5	10,1	10,6	-	-	-
UE-25	-	12,3	11,1	11,5	-	-	-
UE-27	-	11,9	10,9	11,5	-	-	-
ISCED 3 i 4	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	11,4	8,4	9,2	11,2	11,2	10,8	6,5
Espanya	16,2	13,9	10,7	11,5	11,5	11,0	8,8
UE-15	8,4	7,7	7,1	7,3	-	-	-
UE-25	-	9,2	9,0	9,2	-	-	-
UE-27	-	9,4	9,2	9,4	-	-	-
ISCED 5 i 6	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Catalunya	8,5	6,2	5,3	6,9	7,4	6,7	4,6
Espanya	13,3	11,3	8,3	9,1	8,9	8,3	6,8
UE-15	5,7	5,0	4,4	4,8	-	-	-
UE-25	-	5,0	4,4	4,8	-	-	-
UE-27	-	5,0	4,5	4,9	-	-	-

ISCED 1 = Educació primària; ISCED 2 = Educació secundària obligatòria; ISCED 3 i 4 = Educació secundària postobligatòria; ISCED 5 i 6 = Educació terciària.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa i l'Eurostat (1999-2005).

oportunitats d'ocupació. Si ens fixem en l'evolució, a més, hi observem com la taxa d'atur, tant a Catalunya com a Espanya, tendeix a disminuir, i aquesta disminució s'explica fonamentalment pel comportament positiu de l'atur entre la població amb estudis secundaris postobligatoris o terciaris: la taxa, en aquests grups poblacionals, tendeix a disminuir més. Això significa, no tan sols que el nivell d'estudis és un factor de desigualtat a l'hora d'accedir al treball, perquè aquells amb més estudis tenen més facilitats de trobar feina, sinó que cada cop la desigualtat associada al nivell educatiu és més important, perquè les dificultats d'accés a l'ocupació se centren cada cop més en aquells que tenen un nivell d'estudis més baix.

La taula 4 ens mostra la incidència del nivell d'estudis en l'accés al treball. Com ja hem comentat, la taxa d'atur, que a Catalunya se situa en el 6,6% per a la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys (2006), mostra una correlació negativa amb el nivell d'estudis. L'excepció principal a aquesta tendència es produeix en la categoria de nivell d'estudis primaris o inferior, en part perquè l'expansió educativa ha provocat que el pes dels joves (que mostra una major prevalença a l'atur) en aquesta categoria sigui menor.

En l'anuari corresponent al 2005 ja vam comentar que, a més del nivell d'estudis, el gènere, l'edat i la nacionalitat són altres eixos destacats d'estratificació social en el mercat de treball (Bonal i Albaigés, 2006). La taula 4 mostra com la població femenina o de nacionalitat estrangera experimenta dificultats més grans a l'hora d'accedir al treball productiu que la població masculina o de nacionalitat espanyola, respectivament. Respecte a l'edat, convé destacar una major prevalença de l'atur entre els joves menors de vint-i-quatre anys, amb una disminució progressiva amb el pas dels anys i un lleu increment en la fase final de la vida laboral (majors de cinquanta-cinc anys). Les desigualtats existents al mercat laboral ajuden a explicar en part diverses estratègies i trajectòries educatives protagonitzades pels diferents grups socials, ja analitzades en apartats anteriors (increment del nivell instructiu de la població femenina, prolongació de la vida acadèmica entre els joves, etc.).

De fet, les dades demostren que, globalment, l'educació contribueix no tan sols a posicionar-se millor a l'hora de trobar feina, sinó també a disminuir la intensitat de les desigualtats socials entre els diferents grups socials. En aquest sentit, les diferències

Taula 4.

Taxa d'atur de la població de setze anys o més, per nivell d'instrucció i perfil sociodemogràfic a Catalunya (2006)

Variables de creuament	Total	ISCED 1 o sense estudis	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Total	6,6	8,7	8,5	6,6	4,0
Gènere	Total	ISCED 1 o sense estudis	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Home	5,3	6,7	6,3	4,8	3,6
Dona	8,4	12,4	11,9	8,7	4,3
Nacionalitat (2001)	Total	ISCED 1 o sense estudis	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Estrangera	15,5	17,2	16,0	15,6	12,8
Espanyola	8,9	12,3	10,1	8,3	5,4
Total	9,2	12,7	10,3	8,7	5,8
Grups d'edat	Total	ISCED 1 o sense estudis	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
De 16 a 24 anys	14,7	20,2	14,1		
De 25 a 34 anys	6,2	13,1	5,5		
De 35 a 44 anys	5,8	9,1	5,4		
De 45 a 54 anys	5,5	8,6	4,5		
De 55 anys i més	3,9	4,4	3,5		
Nacionalitat	Total	ISCED 1 o sense estudis	ISCED 2	ISCED 3 i 4	ISCED 5 i 6
Estrangera	15,1	18,3	18,1	12,5	11,2
Espanyola	5,9	7,9	7,7	5,9	3,6

Nota: L'Enquesta de Població Activa no ofereix dades significatives per Catalunya de la taxa d'atur per nivell d'instrucció. Les dades per nacionalitat estan ponderades a partir del cens de població (2001).

ISCED 1 = Educació primària; ISCED 2 = Educació secundària obligatòria; ISCED 3 i 4 = Educació secundària postobligatòria; ISCED 5 i 6 = Educació terciària.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

existents entre homes i dones, o entre menors de trenta-cinc anys i majors de quaranta-quatre anys, es redueixen com més elevat és el nivell d'estudis de la població. L'educació actua, doncs, com a factor d'igualació, per la qual cosa és utilitzada per determinats grups com a estratègia de defensa i superació davant les desigualtats que els presenta el mateix mercat de treball.

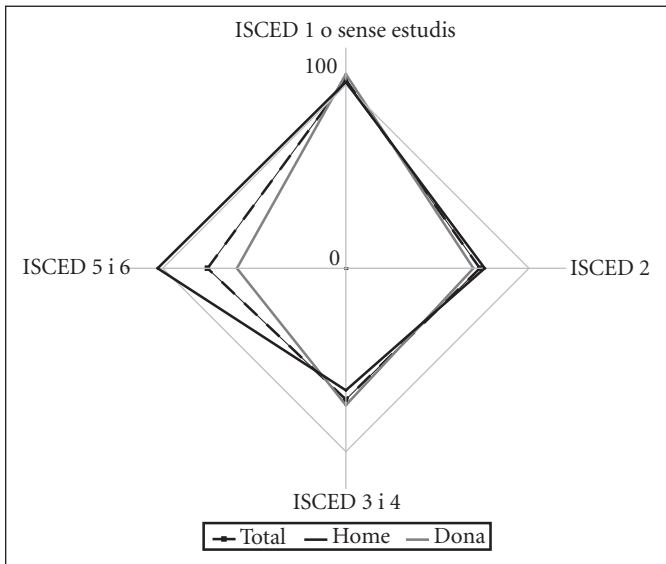
Val a dir, però, tal i com succeïa amb l'activitat, que aquest efecte no es produeix en l'eix de nacionalitat. Tot i que, tal com s'ha comentat, el nivell d'estudis contribueix a disminuir l'atur de la població de nacionalitat estrangera, la distància (i la desigualtat) respecte a la població de nacionalitat espanyola augmenta a mesura que s'incrementa el nivell d'estudis. En bona part, això es deu a la segmentació del mercat de treball català per raons ètniques, que dificulta a la població estrangera amb estudis superiors (amb expectatives d'inserció fora dels nínxols de mercat no qualificats reservats a la població nouvinguda) l'accés a ocupacions qualificades. Convé recordar que aquestes desigualtats pròpies del mercat de treball se sumen a les desigualtats educatives analitzades en la resta d'apartats: és a dir, ens trobem davant d'una situació en què la població de nacionalitat estrangera experimenta dificultats més grans a l'hora d'assolir nivells d'estudis elevats i, a més, el nivell d'estudis no contribueix a reduir la desigualtat existent en l'accés al mercat de treball respecte a la població de nacionalitat espanyola.

La importància de l'educació com a factor de reducció de les desigualtats es posa de manifest si analitzem l'evolució de la taxa d'atur en funció del gènere, tal i com il·lustra el gràfic 9. Aquest gràfic mostra, per un costat, que la taxa d'atur ha disminuït en tots els nivells educatius, amb l'excepció dels que tenen estudis primaris o inferior, que augmenta lleugerament. I per un altre costat, també evidencia que, d'ençà de l'any 2001, l'atur presenta una evolució similar en els homes i en les dones, però que aquest patró es trenca per als i les que tenen un nivell d'estudis superiors. Així, la taxa d'atur de les dones ha disminuït sensiblement en els darrers anys, mentre que la taxa d'atur dels homes es manté estable. L'evolució positiva de l'atur que abans associàvem al grup amb el nivell d'estudis més elevat només es limita a les dones. Això s'explica pel fet que l'atur masculí dels que més estudis tenen ja ha assolit uns nivells d'atur estructural, per la qual cosa difícilment pot disminuir més.

La comparativa per comunitats autònomes, recollida en el gràfic 10, posa de manifest que Catalunya és una de les comunitats que presenta un atur més baix, inferior a la mitjana estatal en tots els diferents nivells d'estudis. En termes generals, les comunitats autònomes que tenen un mercat de treball amb més capacitat d'ocupació (Navarra, Aragó, La Rioja, Madrid i Balears) presenten menys diferències per nivell d'estudis i,

Gràfic 9.

Evolució de la taxa d'atur de la població de setze anys o més per nivell d'instrucció a Catalunya (2001=100) (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2001-2006).

per tant, aquest factor condiciona menys l'accés a l'ocupació. Contràriament, en les comunitats autònomes que tenen una taxa d'atur més alta (Extremadura, Andalusia o Canàries), les diferències s'incrementen i el nivell d'estudis esdevé més determinant per a la inserció.³ Això significa que, quan les oportunitats d'ocupació són més escasses, aquestes són assignades a la població amb un capital d'instrucció més gran.

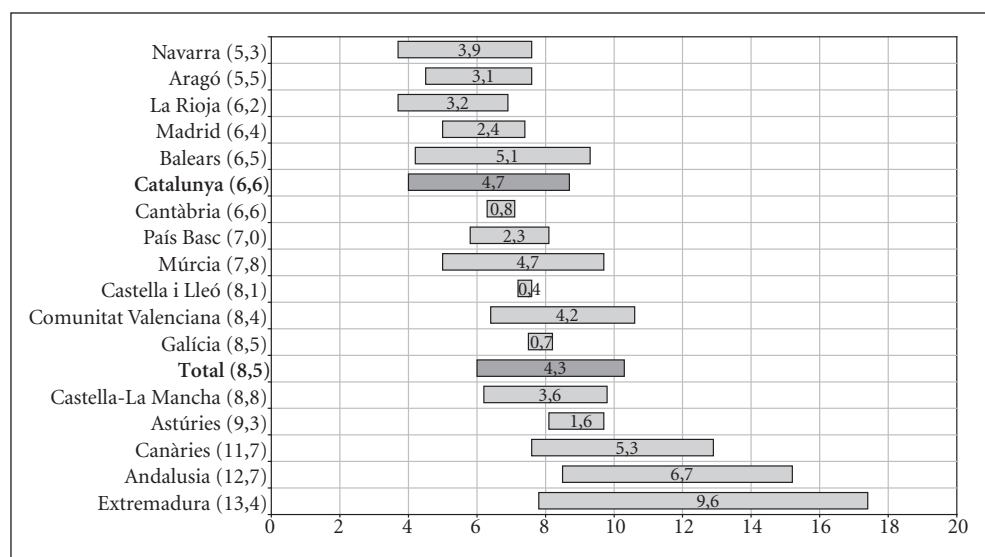
Adicionalment, convé destacar que Catalunya, com ja succeïa amb l'activitat, és una de les comunitats que té una taxa d'atur menor per a la població que compta amb

3. Convé destacar que, en determinades comunitats autònomes, com Cantàbria, Castella i Lleó, Galícia o Astúries, l'estructura ocupacional del teixit productiu pot arribar a diluir l'impacte del nivell d'estudis sobre la taxa d'atur.

estudis superiors, només superada per Navarra i La Rioja, però també que compta amb més diferències en l'accés a l'ocupació entre la població amb nivell d'estudis baix i alt, només per sota d'Extremadura, Andalusia, Canàries i Balears. Això significa que és una comunitat que genera oportunitats d'ocupació per a la població formada, i que el fet de comptar amb credencials formatives esdevé més determinant a l'hora d'accedir al mercat de treball. En altres paraules, en relació amb el context estatal, el retorn de la inversió feta en educació seria comparativament alt.

Gràfic 10.

Taxa d'atur entre la població de setze anys o més i diferències entre la taxa pel nivell d'estudis primaris o inferior i el nivell d'estudis terciaris, per comunitats autònomes (2006)

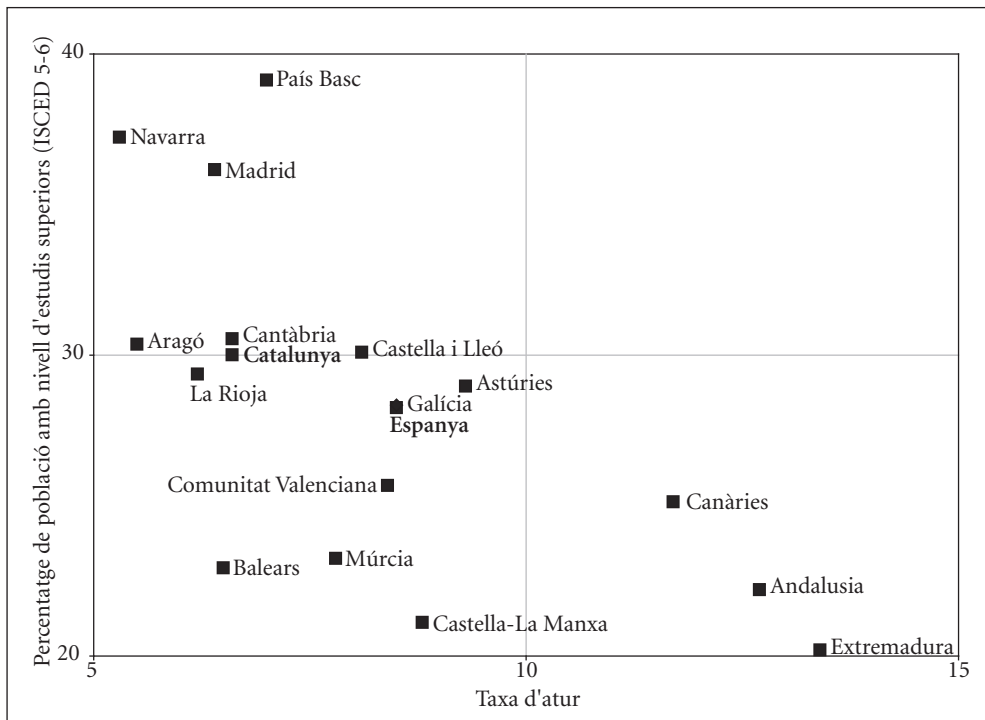
Nota: Entre parèntesi, s'especifica la taxa d'atur per a cadascuna de les comunitats autònomes. Les dades de l'interior del gràfic fan referència a les diferències en les taxes d'atur de la població amb estudis primaris o inferior (ISCED 1 o inferior) i de la població amb estudis superiors (ISCED 5 i 6). Per exemple, l'any 2006 Catalunya té una taxa d'atur del 6,6%. La població amb estudis primaris o inferior presenta una taxa de 8,7%, mentre que la d'estudis superiors, de 4,0%. La diferència entre les taxes d'aquests dos grups és de 4,7 punts percentuals.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

Val a dir que aquest panorama aparentment estimulador per a la inversió en educació, però, no es tradueix en bons resultats des del punt de vista del nivell d'instrucció. El gràfic 11 il·lustra la relació entre la taxa d'atur i el nivell d'instrucció de la població, i en ell s'hi observa com, per exemple, les comunitats autònomes en què el nivell d'estudis esdevé més determinant a l'hora d'accedir a l'ocupació (perquè combinen més atur i més diferències entre els nivells alt i baix), com són Canàries, Andalusia i Extremadura, són les que tenen un nivell instructiu més baix. En canvi, en les comunitats en què el nivell d'estudis és menys determinant (perquè combinen menys atur i menys diferen-

Gràfic 11.

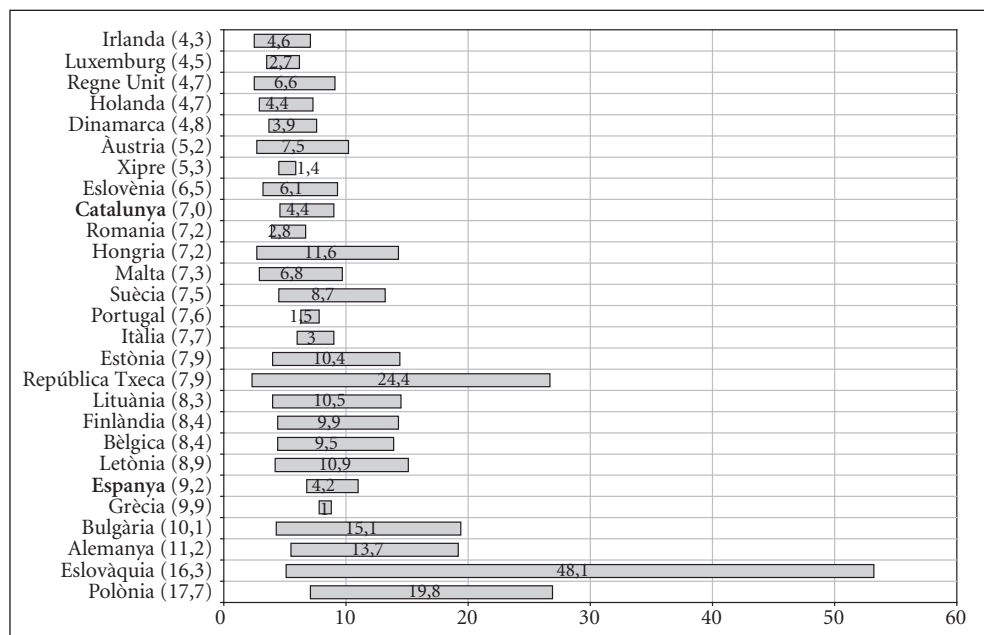
Relació entre la taxa d'atur i el nivell d'instrucció, per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

Gràfic 12.

Taxa d'atur entre la població de 16 anys o més i diferències entre la taxa pel nivell d'estudis primaris o inferior i el nivell d'estudis terciaris, per països europeus (2005)

Nota: Entre parèntesi, s'especifica la taxa d'atur per a cadascun dels països de la Unió Europea. Les dades de l'interior del gràfic fan referència a les diferències en les taxes d'atur de la població amb estudis secundaris obligatoris o inferior (ISCED 2 o inferior) i de la població amb estudis superiors (ISCED 5 i 6). Per exemple, l'any 2005 Catalunya té una taxa d'atur del 7,0%. La població amb estudis primaris o inferior presenta una taxa de 9,0%, mentre que la d'estudis superiors, de 4,6%. La diferència entre les taxes d'aquests dos grups és de 4,4 punts percentuals.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2005).

cies entre els nivells alt i baix), com són País Basc, Navarra i Madrid, tenen un nivell instructiu més alt. Catalunya, per la seva banda, que se situa entre les comunitats amb una taxa d'atur menor, però majors diferències entre nivells educatius, no destaca pel seu nivell instructiu. De fet, més que les oportunitats d'ocupació (atur, competència

entre nivells educatius, etc.), sembla que el que més incideix en el nivell d'instrucció són les característiques estructurals del sistema productiu i les necessitats de qualificació de l'ocupació. Això s'observa clarament amb comunitats com Balears, Múrcia o la Comunitat Valenciana, que combinen diferències petites entre nivells d'estudis, taxa d'atur baixa i nivell instructiu de la població baix. La prevalença del sector turístic, que genera oportunitats d'ocupació no qualificada per a persones amb estudis primaris o inferior, provoca que aquestes comunitats tinguin un nivell d'instrucció baix.

La comparativa internacional relativitza alguna de les valoracions realitzades per a Catalunya en el context de l'Estat espanyol. Malgrat que Catalunya se situa en una bona posició respecte a la prevalença de l'atur, lleugerament per sota de la mitjana europea, és un dels països europeus amb una incidència més elevada de l'atur en els nivells d'estudis superiors. Només països del sud o de l'est d'Europa, com Espanya, Grècia, Portugal, Itàlia, Polònia i Eslovàquia, mostren taxes d'atur més altes que la de Catalunya per a la població amb educació superior. Així mateix, les diferències d'atur entre nivells educatius són més baixes. En relació amb el context europeu, doncs, el retorn de la inversió feta en educació seria comparativament baix.

INCIDÈNCIA DEL NIVELL D'ESTUDIS EN LA QUALIFICACIÓ DE L'OCUPACIÓ

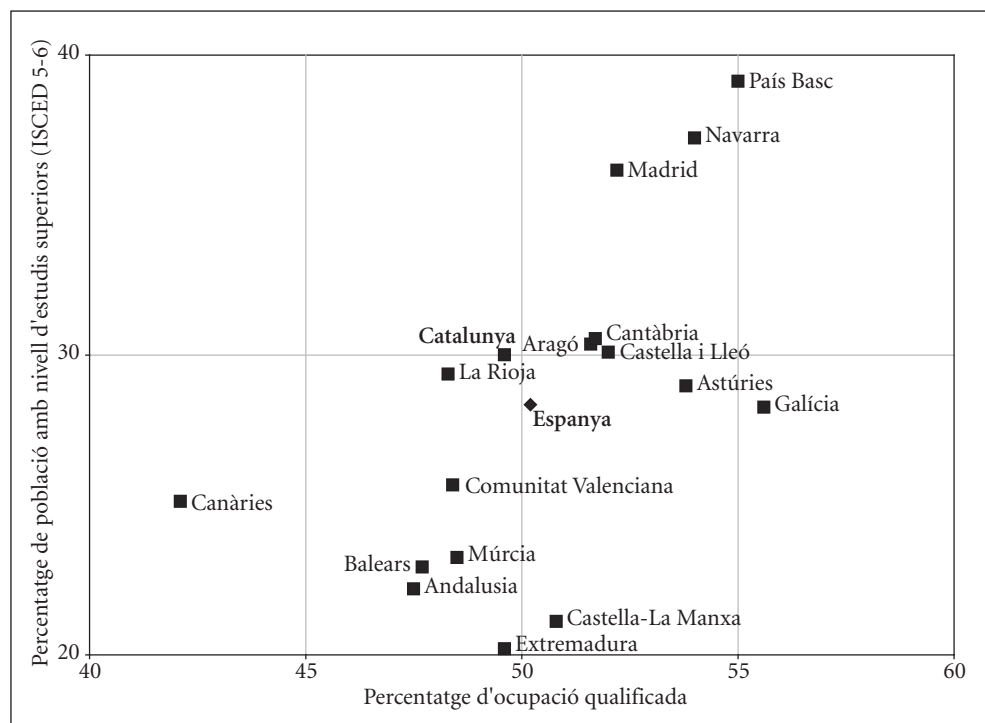
Aquest retorn no només pot ser mesurat en termes d'accés o no a l'ocupació, sinó també segons la relació entre el nivell instructiu i el nivell de qualificació de l'ocupació (a partir d'indicadors de qualificació, estabilitat i retribució). Anteriorment, hem comentat que la qualificació de l'ocupació és un dels factors que més es relaciona amb el nivell instructiu de la població. El gràfic 13 recull aquesta relació per a les comunitats autònomes, i en ell s'hi observa com les comunitats amb un nivell educatiu més elevat, com són País Basc, Navarra i Madrid, són les que tenen un major percentatge d'ocupació qualificada. I viceversa, les comunitats amb un nivell més baix, com són Canàries, Andalusia, Balears, la Comunitat Valenciana, Extremadura o Múrcia, tenen un pes menor de la qualificació. Les oportunitats de qualificació en el treball, doncs, semblen afavorir la formació de la població, alhora que aquesta formació contribueix

a generar oportunitats de qualificació en els territoris. Catalunya, en aquest escenari, ocupa una posició mitjana, similar a Espanya: ni destaca pel nivell d'instrucció de la seva població, ni per la prevalença de la qualificació. Com ja comentàvem abans, la disponibilitat d'oportunitats importants d'ocupació en segments no qualificats a Catalunya és un dels factors que expliquen els elevats nivells d'abandonament prematur del sistema educatiu dels joves catalans.

Precisament, la taula 5 ens mostra com a Catalunya es pot establir una certa relació entre el nivell d'estudis de la població i la qualificació de l'ocupació. Les dades demostren, com

Gràfic 13.

Relació entre el percentatge d'ocupació qualificada i el nivell d'instrucció, per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

ja vam comentar en l'edició de l'anuari de l'any 2005, que la població amb un nivell d'instrucció elevat, majoritàriament, ocupa els llocs de treball més qualificats, mentre que la població amb dèficit instructiu, majoritàriament, desenvolupa les ocupacions menys qualificades (Bonal i Albaigés, 2006): l'any 2006, el 58,3% de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys amb un nivell d'estudis superiors exerceix de directiu d'empresa, alt funcionari de l'administració pública o professional i tècnic qualificat (categoritzats com a classes mitjanes professionals supraordinades), mentre que el 66,7% dels que tenen estudis primaris o inferiors ocupa llocs d'operari —especialitzats o sense especialització— o de personal no qualificat dels serveis (categoritzats com a classes treballadores).

Tot i així, aquesta correspondència no és mecànica. En primer lloc, hi ha persones amb nivells d'estudis superiors que ocupen llocs no qualificats (14,8%). L'expansió educativa i l'increment del nivell instructiu de la població no s'ha traduït en un augment proporcional de les ocupacions qualificades, fet que reforça la sobrequalificació i la subocupació. És menys freqüent, en canvi, que la població amb dèficit instructiu ocupi llocs de treball qualificats (2,8%). En aquest context, doncs, la qualificació estaria reservada a la població més instruïda en el sistema educatiu, encara que la instrucció no garantiria la qualificació. Un cop més, convé posar de manifest com la polarització formativa comentada anteriorment (increment del nivell d'estudis i permanència del fracàs escolar) incrementa la desigualtat de la població amb insuficiència formativa.

I en segon lloc, la presència de determinades desigualtats minimitzaria la correspondència en el cas de determinats grups socials. La taula ens mostra, per exemple, com la població estrangera més formada ocupa més que els autòctons llocs de treball no qualificats (el 53,8% dels estrangers, respecte al 14% dels autòctons). Aquestes desigualtats laborals fan que, per a aquests grups socials, hi hagi una menor relació entre educació i ocupació, entre nivell d'estudis i nivell de qualificació en el treball, de tal forma que el valor instrumental associat a l'educació perdria força i es desincentivaria la inversió en formació.

Pel que fa al gènere, en canvi, destaca una situació inversa: les dones amb nivell instructiu elevat eviten en major mesura els llocs menys qualificats que els homes (8,8% de les dones, respecte al 20,4% dels homes). Val a dir que l'augment del nivell

Taula 5.

Relació entre el nivell d'estudis i el nivell de qualificació de l'ocupació de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys, segons la condició socioeconòmica, a Catalunya (2006)

Condició socioeconòmica de la persona de referència	Dèficit instructiu (ISCED 1 o sense estudis)					Nivell instructiu elevat (ISCED 5 i 6)				
	Total	Dona	Estranger	25-44 anys	45-64 anys	Total	Dona	Estranger	25-44 anys	45-64 anys
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Classe empresarial	6,5	4,8	1,7	2,1	8,2	4,0	2,4	2,0	3,0	6,0
Classes mitjanes patrimonials	15,5	13,5	3,4	8,9	18,0	3,1	2,1	3,7	2,8	3,6
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	2,8	1,3	0,9	2,3	3,0	58,3	58,7	24,9	53,4	68,8
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	8,6	13,9	1,8	8,5	8,6	19,8	28,0	15,6	23,3	12,4
Classes treballadores	66,7	66,6	92,2	78,2	62,2	14,8	8,8	53,8	17,5	9,2
Tipus de contracte	Total	Dona	Estranger	25-44 anys	45-64 anys	Total	Dona	Estranger	25-44 anys	45-64 anys
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Indefinit	76,3	74,2	39,7	59,0	84,2	82,8	80,3	49,7	77,7	94,5
Temporal	23,7	25,8	60,3	41,0	15,8	17,2	19,7	50,3	22,3	5,5

ISCED 1 = Educació primària; ISCED 2 = Educació secundària obligatòria; ISCED 3 i 4 = Educació secundària postobligatòria; ISCED 5 i 6 = Educació terciària.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2006).

instructiu de la població femenina, els avenços produïts en els darrers temps en la igualtat d'oportunitats per raó de gènere o la incorporació laboral dels treballadors immigrants, els quals ocupen els llocs menys qualificats, són alguns dels fenòmens que expliquen aquesta millora de la posició de les dones respecte a la qualificació. Tot i

així, el condicionant de gènere segueix pesant, ja que la taula també demostra com les dones amb nivell instructiu elevat s'ocupen menys que els homes com a petits i mitjans empresaris (classes empresarial i patrimonials), i més en llocs propis de personal de suport (classes mitjanes subordinades).

Proporcionalment, la població amb dèficit instructiu mostra una tendència més gran a l'autoocupació (categoritzada com a classe empresarial i classes mitjanes patrimonials) que la població amb nivell instructiu elevat. Això podria estar reflectint estratègies de promoció socioeconòmica a través de l'autoocupació dels grups socials amb poques oportunitats de mobilitat basades en el capital instructiu, així com també comportaments diferenciats en el marc del sistema educatiu de les diferents fraccions de classe social. En capítols anteriors s'ha comentat com els fills i filles de famílies de classe empresarial o classes mitjanes patrimonials abandonen abans el sistema educatiu que els de classes mitjanes professionals supraordinades o infraordinades (com a conseqüència de les estratègies de reproducció de la condició socioeconòmica de les diferents fraccions de classe, basades en la transmissió dels capitals cultural i/o econòmic).

Aquestes mateixes apreciacions es poden realitzar sobre l'estabilitat en el treball. La població amb nivell instructiu elevat accedeix amb major proporció a la contractació indefinida que la població amb dèficit instructiu. Tot i així, existeixen desigualtats en l'accés: els homes tenen una situació més estable en el mercat de treball que les dones, els autòctons, que els immigrants, o els adults, que els joves.

En definitiva, les dades exposades constaten que a Catalunya existeix un cert retorn de l'educació si analitzem la relació entre el nivell instructiu i el nivell de la qualificació en l'ocupació, encara que aquest retorn és més moderat que pel que fa a l'activitat i a l'atur. Certament, aquells que tenen un nivell educatiu més elevat tenen més oportunitats d'ocupar feines qualificades, però aquesta relació es dilueix per als grups socials que ocupen una posició més fràgil en el mercat de treball (estrangers, joves, dones, etc.). En aquests grups socials, la correspondència és menor, de tal forma que la promoció educativa es veu menys reforçada. A més d'aquestes desigualtats laborals, cal afegir que Catalunya no destaca, comparativament amb altres comunitats autònomes, per oferir gaire oportunitats de qualificació a la població activa (vegeu el gràfic 13).

Taula 6.

Ingressos mitjans anuals per nivell de formació segons gènere, edat, nacionalitat i nivell d'ingressos (2002) (ingressos mitjans = 100)

Perfil	Total	Sense estudis	EP	ES (1a etapa)	ES (2a etapa)	FP (grau mitjà)	FP (grau superior)	FU (diploma)	FU (llic. o superior)
Total	100,0	66,4	79,3	83,3	112,8	93,6	105,7	126,0	157,4
Gènere	Total	Sense estudis	EP	ES (1a etapa)	ES (2a etapa)	FP (grau mitjà)	FP (grau superior)	FU (diploma)	FU (llic. o superior)
Homes	115,9	75,7	93,3	95,1	136,2	113,2	122,7	158,4	188,5
Dones	77,2	47,2	55,1	61,9	84,2	71,0	81,5	100,1	120,4
Grup d'edat	Total	Sense estudis	EP	ES (1a etapa)	ES (2a etapa)	FP (grau mitjà)	FP (grau superior)	FU (diploma)	FU (llic. o superior)
Menys de 20 anys	47,0	-	51,5	46,0	40,4	46,2	45,4	-	-
De 20 a 29 anys	73,4	57,7	66,1	66,9	69,0	70,7	77,1	86,9	93,1
De 30 a 39 anys	99,9	64,0	71,9	80,2	106,2	93,2	108,1	124,3	151,0
De 40 a 49 anys	115,0	73,1	80,8	93,6	145,1	115,6	130,2	154,9	200,8
De 50 a 59 anys	125,2	63,2	95,6	107,9	168,6	125,3	157,8	173,4	238,3
Més de 59 anys	121,3	83,9	89,7	101,5	165,7	136,1	161,0	165,9	237,1
Nacionalitat	Total	Sense estudis	EP	ES (1a etapa)	ES (2a etapa)	FP (grau mitjà)	FP (grau superior)	FU (diploma)	FU (llic. o superior)
Estrangera	83,1	61,9	61,5	69,2	99,1	68,4	115,7	122,5	195,0
Espanyola	100,8	68,5	80,9	83,8	113,1	94,0	105,6	126,1	155,8
Nivell d'ingressos	Total	Sense estudis	EP	ES (1a etapa)	ES (2a etapa)	FP (grau mitjà)	FP (grau superior)	FU (diploma)	FU (llic. o superior)
Percentil 10	42,6	29,9	35,0	40,4	45,8	46,2	52,1	55,3	53,8
Percentil 25	59,9	51,5	51,6	56,4	64,8	60,8	69,3	81,9	84,7
Percentil 50	82,7	64,8	71,3	74,8	90,6	79,4	92,3	111,8	125,6
Percentil 75	119,8	80,8	98,9	99,5	136,7	114,2	127,8	147,6	200,7
Percentil 90	172,0	101,8	132,4	133,6	207,2	156,4	173,9	208,3	289,5

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta d'Estructura Salarial (2002).

Si a Catalunya l'educació contribueix a reduir les desigualtats en l'accés a l'ocupació (com hem vist amb l'activitat i l'atur) i, encara que en menor mesura, també ajuda a accedir a la qualificació (com hem comentat en paràgrafs anteriors), no aconsegueix el mateix paper amb la retribució. Les desigualtats retributives no es minimitzen amb l'augment del nivell instructiu de la població: és més, com més alt és el nivell d'estudis, més s'accentuen les desigualtats entre grups sociodemogràfics. Això s'explica fonamentalment per la prevalença major de la subocupació entre la població femenina, jove, i de nacionalitat estrangera, independentment del seu nivell instructiu. Per tant, l'educació no contribueix a reduir de manera clara les desigualtats de gènere, edat i

Taula 7.

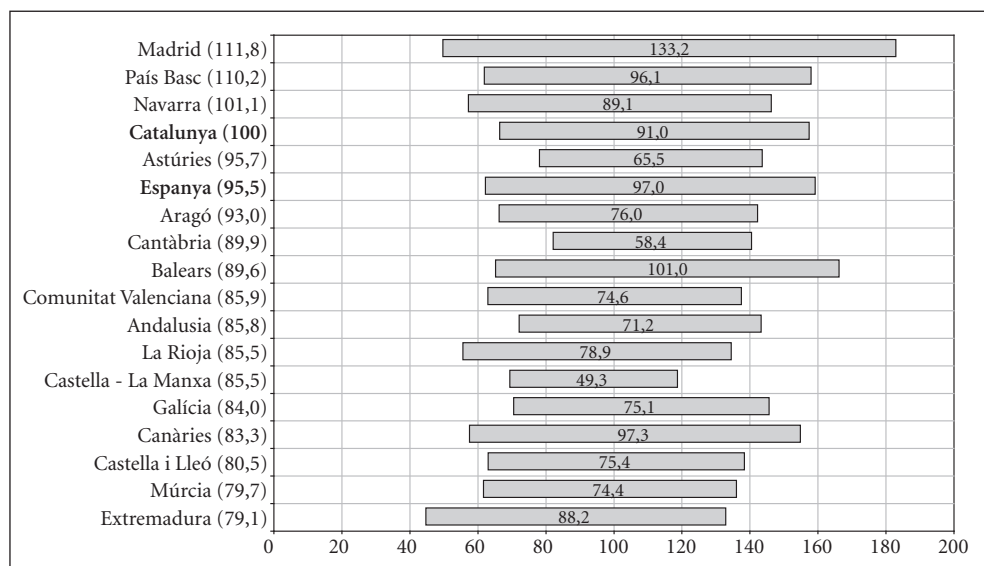
Ingressos mitjans anuals per nivell de formació segons comunitats autònomes (ingressos mitjans a Catalunya = 100) (2002)

Comunitat autònoma	Total	Sense estudis	EP	ES (1a etapa)	ES (2a etapa)	FP (grau mitjà)	FP (grau superior)	FU (diploma)	FU (lic. o superior)
Catalunya	100,0	66,4	79,3	83,3	112,8	93,6	105,7	126,0	157,4
Espanya	95,5	62,2	75,5	75,6	104,4	86,7	101,3	124,3	159,2
Andalusia	85,8	72,1	73,1	69,8	97,0	78,0	91,7	115,9	143,3
Aragó	93,0	66,2	78,1	83,5	96,6	88,1	102,0	109,1	142,2
Astúries	95,7	78,1	82,4	82,4	94,2	88,2	104,5	118,0	143,6
Balears	89,6	65,2	70,7	77,0	98,4	87,0	95,2	124,1	166,2
Canàries	83,3	57,5	65,8	68,7	93,9	78,6	92,2	133,7	154,8
Cantàbria	89,9	82,1	77,3	75,6	106,6	87,9	93,2	120,2	140,5
Castella i Lleó	80,5	63,0	66,2	64,8	98,9	82,0	99,4	111,1	138,4
Castella-La Manxa	85,5	69,4	75,8	72,7	95,7	83,8	98,0	108,4	118,7
Comunitat Valenciana	85,9	62,9	73,4	71,7	100,2	79,5	94,6	113,8	137,5
Extremadura	79,1	44,7	63,0	63,4	100,3	73,9	88,3	106,3	132,9
Galícia	84,0	70,5	67,7	66,3	93,0	77,1	92,0	116,3	145,6
Madrid	111,8	49,7	75,3	79,8	109,0	87,9	106,4	139,7	182,9
Múrcia	79,7	61,6	67,2	64,9	90,7	75,9	83,7	106,8	136,0
Navarra	101,1	57,2	90,6	82,8	102,6	95,7	104,1	123,6	146,3
País Basc	110,2	61,9	95,9	85,8	119,1	100,4	108,3	130,4	158,0
La Rioja	85,5	55,6	70,1	73,2	102,8	84,4	100,0	112,9	134,5
Ceuta i Melilla	89,8	60,3	69,5	69,1	96,5	90,0	113,7	135,6	182,5

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta d'Estructura Salarial (2002).

Gràfic 14.

Diferències dels ingressos mitjans anuals pels nivells de formació extrems, segons comunitats autònomes (ingressos mitjans a Catalunya = 100) (2002)

Nota: Entre parèntesi, s'especifica els ingressos mitjans, essent Catalunya igual a 100. Les dades de l'interior del gràfic fan referència a les diferències en els ingressos de la població amb sense estudis i de la població amb estudis universitaris. Per exemple, el nivell d'ingressos de Catalunya és igual a 100. La població sense estudis té un nivell de 66,4, mentre que la d'estudis universitaris, de 157,4. La diferència entre els ingressos d'aquests dos grups és de 91,0 punts.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta d'Estructura Salarial (2002).

nacionalitat en relació amb la qualificació i els ingressos econòmics (un dels principals eixos d'estratificació en la nostra societat), i per a determinats grups sociodemogràfics, el retorn de la inversió en educació és significativament inferior.

Precisament, en aquest sentit la taula 6 mostra com hi ha més diferències salarials entre els nivells d'estudis superiors, que entre els que tenen nivells d'estudis primaris o secundaris obligatoris (si s'observa la relació entre percentils de nivells d'ingressos i nivell d'estudis). Els desajustos en la correspondència entre nivell de qualificació i

instrucció expliquen en part aquestes diferències. Com en la qualificació, el nivell d'estudis condiona la capacitat de percebre ingressos, però no garanteix un nivell retributiu determinat.

Tal com s'observa en la taula 7, a Catalunya es produeixen uns ingressos mitjans superiors a la mitjana estatal, només superada per Madrid, el País Basc i Navarra. En comparació amb la resta de comunitats autònomes, Catalunya mostra una estructura retributiva amb menys desigualtats relacionades amb el nivell d'instrucció de la població (vegeu el gràfic 14). A Catalunya, la població amb estudis superiors té menys capacitat de percebre ingressos que al conjunt de l'Estat, mentre que aquesta és superior entre la població amb un nivell d'estudis inferior. Madrid i el País Basc, en canvi, són de les comunitats autònomes amb desigualtats més grans.

EN SÍNTESI...

ADEQUACIÓ DEL CAPITAL HUMÀ

- L'Estratègia de Lisboa contempla dos *benchmarks* per al 2010 relacionats amb l'adequació del capital humà a l'economia basada en el coneixement. Un d'ells fa referència a la formació de tècnics especialistes a través de l'educació superior, i consisteix en incrementar en un 15% per al 2010 el nombre de titulats en ciències i tecnologia. En aquest cas, cal destacar que Catalunya presenta una evolució clarament menys positiva que la Unió Europea i l'Estat espanyol, però parteix d'una proporció de graduats en aquest àmbit de coneixement equivalent a la mitjana estatal i europea. A escala estatal, de fet, Catalunya ocupa una posició intermèdia, per sota de les comunitats autònomes econòmicament més desenvolupades (País Basc, Madrid i Navarra).
- L'altre *benchmark* fa referència a la promoció de competències transversals bàsiques en el marc dels ensenyaments secundaris, i consisteix a reduir per al 2010 en un 20% el nombre d'alumnes de quinze anys que no tenen la suficiència formativa en comprensió lectora (del 19,4% el 2000 al 15,5% el 2010). Amb dades de 2003, Catalunya presenta percentatges inferiors d'insuficiència formativa

a les mitjanes estatal i europea, però lluny encara de l'objectiu previst. A més, cal tenir present que al conjunt de l'Estat espanyol s'ha incrementat el pes de la insuficiència formativa d'ençà de l'any 2000, i és possible que Catalunya hagi seguit una tendència similar —encara que no es disposen de dades significatives per afirmar aquest extrem.

INCIDÈNCIA DEL NIVELL D'ESTUDIS EN L'ACCÉS A L'OCUPACIÓ

- Catalunya presenta una evolució positiva de les taxes d'activitat i d'atur, i aquesta tendència se sustenta fonamentalment gràcies a la millora de l'accés a l'ocupació de la població (especialment femenina) amb estudis mitjans i superiors, que treballa cada cop més o està més disposada a fer-ho. Les taxes d'activitat i d'atur entre la població amb estudis primaris o inferiors, en canvi, estan estancades.
- A Catalunya existeix una clara correlació de les taxes d'activitat i d'atur amb el nivell instructiu de la població. Com més elevat és el nivell d'estudis assolit, més predisposició a treballar i menys dificultats per ocupar-se es mostra.
- Existeixen desigualtats importants en les taxes d'activitat i d'atur en funció del gènere i l'edat, encara que les desigualtats es redueixen a mesura que augmenta el nivell instructiu de la població. En certa manera, doncs, l'educació contribueix a igualar les oportunitats d'ocupació dels diferents grups socials. Val a dir que aquesta situació no es produeix en funció de la nacionalitat, ja que el nivell d'estudis condiona menys l'accés a l'ocupació de la població estrangera —com a conseqüència dels projectes migratoris associats a l'activitat laboral i de les oportunitats d'ocupació socialment associades al fet migratori. A l'hora de valorar el comportament educatiu de la població estrangera, cal tenir present que és el col·lectiu que experimenta més dificultats de promoció escolar (com hem vist en capítols precedents) i també que el seu nivell d'estudis —encara que sigui alt— menys condiona les seves oportunitats d'ocupació.
- Catalunya és una de les comunitats autònomes amb una taxa d'activitat i d'atur més positives. No obstant això, no està entre les comunitats amb una proporció elevada d'ocupació qualificada. El volum de demanda no qualificada del mercat de treball és un dels factors que explica que el nivell d'instrucció de la població no sigui especialment alt. El País Basc, Navarra i Madrid, per exemple,

combinen taxes d'activitat altes i taxes d'atur baixes, però també percentatges alts d'ocupació qualificada i nivells alts d'instrucció de la població.

- Les oportunitats d'ocupació no qualificada que ofereix el mercat laboral català fan que les desigualtats en l'accés a l'ocupació (especialment pel que fa a l'activitat) entre els grups socials amb nivell instructiu alt i baix no siguin especialment altes, comparativament amb la resta de comunitats i països europeus. Tot i això, en positiu, cal destacar que Catalunya és la comunitat autònoma amb una taxa d'activitat més elevada de la població amb nivell d'estudis superior, i una de les que té una taxa d'atur més baixa per a aquest col·lectiu. A escala europea, també és un dels països amb una taxa d'activitat més favorable per a la població amb major nivell instructiu, encara que també un dels països amb una taxa d'atur més alta.

INCIDÈNCIA DEL NIVELL D'ESTUDIS EN LA QUALIFICACIÓ DE L'OCUPACIÓ

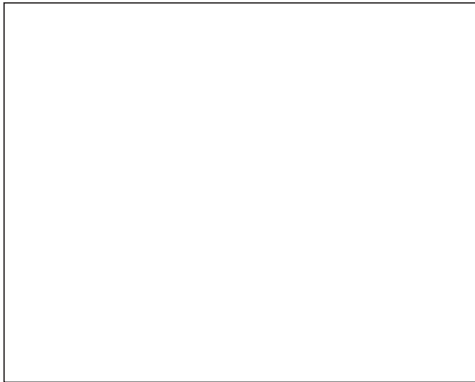
- Existeix una correlació positiva entre el nivell d'estudis de la població i el percentatge d'ocupació qualificada. Mentre el País Basc, Navarra i Madrid ocupen una posició capdavantera en aquests dos indicadors, Catalunya se situa en una posició intermèdia. Les bones oportunitats d'ocupació no qualificada a Catalunya expliquen, en part, l'alt abandonament educatiu prematur a Catalunya.
- En general, també existeix una correspondència força alta entre el nivell d'instrucció de la població i la qualificació del lloc de treball que ocupa. Majoritàriament, la població amb un nivell d'instrucció elevat ocupa els llocs de treball més qualificats, i a la inversa. No cal perdre de vista l'existència de fenòmens com la sobrequalificació i la subocupació, que en nombrosos casos trenquen aquesta correspondència. La correspondència es trenca de manera més prevalent en determinats grups socials, com per exemple entre la població estrangera. En aquests grups socials, perd força el valor instrumental de l'educació i es desincentiva la inversió en formació.
- A Catalunya, els ingressos mitjans són superiors a la mitjana estatal, però estan per sota de Madrid, el País Basc i Navarra, comunitats amb un percentatge de l'ocupació qualificada més alt. A diferència del que hem comentat per a l'activitat, l'atur i la qualificació, l'educació no contribueix a reduir les desigualtats socials

en el nivell retributiu. Les desigualtats retributives de gènere, edat i nacionalitat no es minimitzen amb l'augment del nivell instructiu de la població, fet que s'explica fonamentalment per la prevalença major de la subocupació entre la població femenina, jove i de nacionalitat estrangera, independentment del seu nivell instructiu.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses de la relació entre educació i ocupació a Catalunya

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • A escala europea, Catalunya és un dels països amb una proporció de titulats en ciències i tecnologia més alta, només superat clarament pels països nòrdics i anglosaxons. • Catalunya presenta percentatges d'insuficiència formativa en comprensió lectora a les proves PISA inferiors a les mitjanes estatal i europea. • L'evolució de les taxes d'activitat i d'atur a Catalunya és molt positiva, i aquesta tendència se sustenta principalment pels bons resultats d'ocupació dels col·lectius amb nivell d'estudis mitjans o superiors. • La població amb nivell d'estudis superiors tendeix a estar més predisposada a treballar i a trobar més facilitats a l'hora d'ocupar-se, la qual cosa estimula la promoció educativa. • A Catalunya, com més alt és el nivell d'estudis, més es redueixen les desigualtats de gènere i d'edat relacionades amb l'accés a l'ocupació. L'educació, doncs, actua com a factor d'igualació. • Catalunya és una de les comunitats autònomes i un dels països europeus amb una taxa d'activitat més elevada de la població amb nivell d'estudis superior, i una de les comunitats amb una taxa d'atur més baixa per a aquest col·lectiu. • En general, existeix una correspondència alta entre el nivell d'estudis i la qualificació assolida al mercat laboral. 	<ul style="list-style-type: none"> • L'evolució del nombre de graduats en ciències i tecnologia és menys positiva que a escala estatal o europea. • Entre les comunitats autònomes econòmicament més desenvolupades, Catalunya és la que presenta una menor proporció de graduats en ciències i tecnologia. • Catalunya està lluny encara d'assolir el <i>benchmark</i> europeu relacionat amb la reducció dels alumnes que no obtenen la suficiència formativa en comprensió lectora en les proves PISA. L'evolució, a més, si prenem com a referència el conjunt de l'Estat espanyol, ni és positiva ni tendeix a convergir amb la fita plantejada per al 2010. • Existeixen desigualtats importants en l'accés a l'ocupació per gènere, edat i nacionalitat. En el cas de la nacionalitat, a més, l'educació no contribueix a reduir les desigualtats d'accés, la qual cosa no afavoreix la promoció escolar de la població estrangera. • A escala europea, Catalunya és un dels països amb una taxa d'atur més alta per a la població amb nivell instructiu elevat. • Catalunya no destaca pels seus nivells de qualificació de l'ocupació. Aquest fet no afavoreix el nivell d'instrucció de la població i explica perquè l'abandonament escolar prematur a Catalunya és alt. Comunitats com el País Basc, Madrid i Navarra obtenen resultats en la qualificació de l'ocupació, en el nivell d'instrucció i en la permanència al sistema educatiu clarament superiors.

- Fenòmens com la sobrequalificació i la subocupació trenquen en molts casos la correspondència entre educació i qualificació de l'ocupació, fenòmens que són més prevalents en determinats grups socials, com ara el de la població estrangera. Aquestes desigualtats no afavoreixen la inversió en formació d'aquests grups.
- Pel que fa a la retribució, a Catalunya l'educació no contribueix a reduir les desigualtats de gènere, edat i nacionalitat. Com més alt és el nivell d'estudis de la població, més s'evidencien les desigualtats socials.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X. i ALBAIGÉS, B. (2006). “Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya”, a BONAL, X. (dir.), *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Politiques, 53.

CSASE (2007). *Informe per a la millora dels resultats del sistema educatiu*. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu. Informes d'Avaluació, 10.

OCDE (2007). *Economic policy reforms: Going for growth*. Edition 2007. OECD Publishing.

UNESCO (2000). *Educación para Todos: Cumplimiento de nuestros Compromisos Colectivos*. Marco de Acción de Dakar. Foro Mundial de Educación, Dakar, Senegal, 26-28 abril 2000. Disponible a: http://www.unesco.cl/medios/biblioteca/documentos/ept_dakar_marco_accion_esp.pdf

7 La formació al llarg de la vida

NIVELL D'INSTRUCCIÓ DE LA POBLACIÓ

En les societats actuals, en què cada cop es fa un ús més intensiu del coneixement, el capital educatiu esdevé un factor determinant a l'hora d'establir les possibilitats de creixement econòmic i el potencial d'innovació i competitivitat dels diferents països. El nivell d'instrucció de la població, doncs, i en primer lloc, és un indicador clau perquè ens dona la mesura del potencial de desenvolupament territorial.

L'increment del nivell d'instrucció de la població té efectes positius significatius sobre variables com l'ocupació, la productivitat, el progrés tecnològic, la creació de riquesa, etc. En el capítol anterior ja hem destacat la importància econòmica que atribueix la majoria de governs i d'organitzacions polítiques a l'educació. Les seves polítiques econòmiques, especialment en matèria d'ocupació, estableixen objectius que remetent directament a la millora del nivell educatiu de la població, com a inversió fonamental.

En segon lloc, el nivell d'instrucció també és un indicador important a l'hora de valorar els resultats del sistema educatiu, tant en termes d'eficiència com d'equitat. El bon funcionament del sistema educatiu comporta promoure la inversió en educació de la població, en el seu conjunt, i reduir l'impacte de les desigualtats socials en l'adquisició del capital educatiu. En aquest sentit, el fet que un país tingui un nivell d'instrucció

elevat és indicatiu que compta amb un sistema educatiu que aconsegueix adequadament la seva funció bàsica de proveir oportunitats educatives a la seva població.

Finalment, i en tercer lloc, el nivell d'instrucció de la població també és un indicador important perquè informa sobre la realitat de partida i el grau de complexitat que el sistema educatiu ha de gestionar. En capítols anteriors hem comprovat com el nivell educatiu dels progenitors condiciona les trajectòries d'escolarització dels fills i filles: els infants de famílies de menor capital educatiu, proporcionalment, abandonen abans el sistema educatiu que els infants de famílies de major capital educatiu. El nivell d'instrucció dels progenitors, de fet, condiciona l'orientació dels fills i filles envers la cultura i la promoció escolars. En general, aquells països que compten amb uns nivells d'instrucció baixos de la seva població tenen unes taxes d'abandonament prematur més elevades, en part com a conseqüència d'aquesta situació, en part també perquè el sistema té majors dificultats d'atraure i retenir aquesta població fins a edats més avançades. Des d'aquesta perspectiva, el funcionament del sistema educatiu serà més complex com més baix sigui el nivell educatiu de la societat on actua.

La UNESCO, en aquesta línia, en el Marc d'Acció de Dakar de l'estratègia *Educació per a Tothom* per a l'horitzó 2015, especifica com a objectiu augmentar en un 50% els nivells d'alfabetització dels adults, en particular els de les dones. La Unió Europea, per la seva banda, en la seva Estratègia de Lisboa *Educació i formació 2010*, estableix com a objectius claus disminuir el nombre de població que abandona prematurament el sistema educatiu i incrementar la proporció de població que realitza ensenyaments secundaris postobligatoris. De fet, el denominador comú de la majoria d'objectius establerts per a l'horitzó 2010 pretén incrementar el nivell d'instrucció de la població.

La taula 1 recull l'evolució del nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys; s'hi observa com Catalunya compta amb una tendència creixent pel que fa al nivell d'instrucció. En menys d'una dècada, ha disminuït en un 19,4% la població que no ha superat els ensenyaments obligatoris, mentre que ha incrementat en un 18,9% la població amb ensenyaments secundaris postobligatoris i en un 39,6% la població que té estudis superiors. És destacable que el creixement de la població amb estudis superiors dobla el de la població amb estudis mitjans.

Espanya també mostra una tendència positiva, encara que amb algunes diferències significatives respecte a Catalunya. Per un costat, el decreixement de la població amb estudis bàsics o inferiors és equivalent, al voltant del 20%. Però per l'altre, Catalunya experimenta un augment més accentuat que Espanya en el nivell d'instrucció superior (39,6% vs. 33,0%), mentre que Espanya ho fa més en el nivell d'instrucció mitjà (18,9% vs. 35,5%). En general, doncs, Catalunya compta amb una evolució lleugerament més positiva del nivell d'instrucció, fet que contribueix a accentuar una mica més les diferències que ja mantenia respecte Espanya en el nivell d'instrucció de la població. Precisament, el gràfic 1 il·lustra que, si el 1999 Catalunya es diferenciava d'Espanya

Taula 1.

Evolució del nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys (1999-2005)

ISCED 2 o menys	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
UE-27	-	33,2	33,5	32,5	31,4	30,0	29,1
UE-25	-	33,4	33,7	32,8	31,5	30,1	29,2
UE-15	35,5	36,0	36,4	35,4	34,2	32,7	31,8
Espanya	63,6	61,3	59,4	58,0	56,5	54,6	51,2
Catalunya	60,8	57,8	57,4	56,0	54,5	52,3	49,0
ISCED 3 i 4	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
UE-27	-	47,0	46,8	47,5	47,9	48,2	48,6
UE-25	-	46,3	46,1	46,8	47,2	47,5	47,9
UE-15	42,6	42,3	42,0	42,8	43,3	43,7	44,1
Espanya	15,2	16,1	16,9	17,5	18,3	19,0	20,6
Catalunya	18,0	18,6	18,0	18,3	19,1	19,7	21,4
ISCED 5 i 6	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
UE-27	-	19,8	19,7	20,0	20,8	21,8	22,4
UE-25	-	20,3	20,2	20,4	21,3	22,3	22,9
UE-15	21,9	21,7	21,6	21,8	22,6	23,5	24,1
Espanya	21,2	22,7	23,7	24,5	25,2	26,4	28,2
Catalunya	21,2	23,5	24,6	25,8	26,4	27,9	29,6

Nota: La International Standard Classification of Education 1997 (ISCED-1997) classifica els diferents cicles educatius de la forma següent: *ISCED 0* correspon als nivells previs als ensenyaments primaris; *ISCED 1*, als ensenyaments primaris; *ISCED 2*, als ensenyaments secundaris obligatoris; *ISCED 3*, als ensenyaments secundaris postobligatoris; *ISCED 4*, als ensenyaments postsecundaris, no terciaris; i *ISCED 5* i *ISCED 6*, als ensenyaments terciaris.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat i l'Idescat.

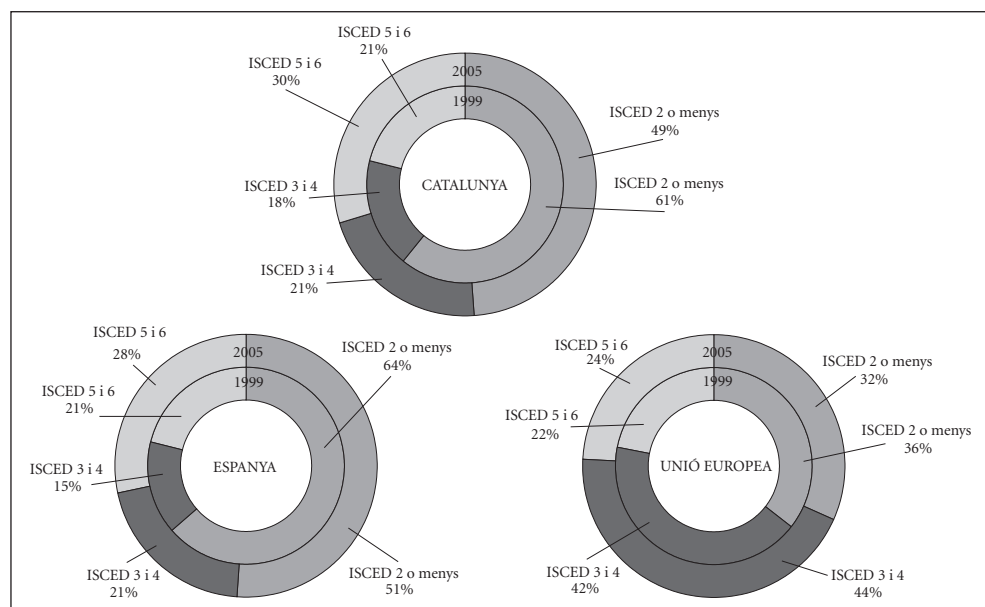
pel menor pes de la insuficiència formativa i pel major pes de la població amb estudis mitjans, el 2005 es diferencia pel menor pes del nivell d'instrucció baix, com ja ho feia, i per la major formació superior.

En qualsevol cas, aquests canvis tan significatius, en tan poc temps, s'expliquen per la incorporació en el tram de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys de cohorts de joves cada cop més formades, així com també pel capital educatiu que aporten determinats fluxos migratoris.

De fet, tant la taula 1 com el gràfic 1 mostren com la Unió Europea compta amb uns canvis menys pronunciats en relació a l'evolució del nivell d'instrucció. En bona part, aquesta evolució s'explica perquè la Unió Europea presenta uns nivells d'insuficiència

Gràfic 1.

Evolució del nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys (1999-2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat i l'Idescat.

formativa clarament per sota de Catalunya i Espanya, per la qual cosa els increments instruccionals són més difícils de generar.

La bona evolució dels nivells d'instrucció a Catalunya contrasta amb tres dèficits importants.

En primer lloc, tal i com mostra la taula 2, cal destacar les importants desigualtats socials existents en la distribució del capital educatiu entre la població. Per gènere, destaca una major polarització del nivell d'instrucció entre les dones, que entre els homes. El 2006 les dones presenten percentatges més elevats de dèficit instructiu que els homes (ISCED 1 o sense estudis), però també de nivell d'instrucció superior (ISCED 5 i 6). De fet, en l'anuari corresponent a l'any 2005, ja vam comentar que aquestes diferències vénen condicionades per un efecte generacional, ja que en els grups d'edat més joves les dones mostren nivells de formació clarament superiors als dels homes (Bonal i Albaigés, 2006). Aquesta evolució dels nivells de formació de les dones, en comparació als dels homes, si bé és indicativa d'una major igualtat en les possibilitats d'accés a l'escolarització, no s'ha d'oblidar que també ve donada per les mateixes necessitats formatives que es deriven d'un mercat de treball que discrimina la població femenina.

Precisament, per edat, és important destacar la millora progressiva del nivell educatiu de les generacions més joves, una mostra clara de la progressiva extensió i democratització de l'accés a l'educació en la nostra societat. Mentre que el dèficit instructiu afecta el 55,2% de la població de cinquanta-cinc a seixanta-quatre anys, només afecta el 10,2% de la població de vint-i-cinc a trenta-quatre anys.

La incidència de l'edat és menys constatable si hom analitza les diferències per nacionalitat. Així, malgrat que la població estrangera és més jove que la població autòctona, presenta una major prevalença del dèficit instructiu. Les baixes taxes d'escolarització infantil i juvenil en molts dels països d'origen, i l'existència de desigualtats en l'accés a l'educació en el nostre país, són alguns dels factors que expliquen aquesta situació. En aquest sentit, cal destacar la intensitat de la reproducció de les desigualtats educatives al nostre país. La població estrangera compta amb un nivell educatiu menor, i les dades

analitzades en capítols precedents constaten que els fills i filles de famílies d'origen estranger abandonen abans el sistema educatiu, i accedeixen en menor mesura als nivells d'estudis postobligatoris.

Taula 2.

Indicadors del nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys per perfil sociodemogràfic i socioeconòmic a Catalunya (2006)

Perfil sociodemogràfic i socioeconòmic	Dèficit instructiu (ISCED 1 o sense estudis) (%)	Suficiència instructiva (ISCED 2, 3 i 4) (%)	Nivell d'instrucció elevat (ISCED 5 i 6) (%)	Total (%)
	Total	Total	Total	Total
Total	26,1	45,9	27,9	100,0
Gènere	Total	Total	Total	Total
Home	25,3	47,0	27,7	100,0
Dona	26,9	44,9	28,2	100,0
Grup d'edat	Total	Total	Total	Total
De 25 a 34 anys	10,2	49,5	40,4	100,0
De 35 a 44 anys	12,2	56,2	31,7	100,0
De 45 a 54 anys	30,3	46,4	23,3	100,0
De 55 a 64 anys	55,2	29,5	15,3	100,0
Nacionalitat	Total	Total	Total	Total
Nacionalitat estrangera	33,4	45,6	21,0	100,0
Nacionalitat espanyola	25,5	46,0	28,5	100,0
Condicció socioeconòmica	Total	Total	Total	Total
Classe empresarial	21,0	57,3	21,7	100,0
Classes mitjanes patrimonials	32,8	56,3	10,9	100,0
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	2,2	19,7	78,1	100,0
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	8,3	59,4	32,3	100,0
Classes treballadores	44,8	49,7	5,4	100,0

Nota: En el marc d'aquest informe, el *dèficit instructiu* fa referència a la població que no disposa de la graduació als ensenyaments obligatoris, la *suficiència instructiva*, a la població que ha completat els estudis secundaris (ESO, batxillerat, cicles formatius de grau mitjà o equivalent), i la *instrucció superior*, a la població amb estudis superiors (universitat o cicles formatius de grau superior).

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2n semestre de 2006).

Aquesta reproducció també es fa present per la classe social. La taula 2 mostra com les classes mitjanes professionals tenen majoritàriament un nivell d'instrucció elevat (en un 78,1% dels casos), mentre que les classes treballadores són el grup que presenta un major dèficit instructiu (en un 44,8% dels casos). Aquest capital educatiu menor de les classes treballadores es reproduceix en molts dels seus fills i filles, que tenen majors nivells d'abandonament prematur del sistema que els de les classes mitjanes. Aquesta mateixa realitat succeeix amb la població de nacionalitat estrangera.

Un segon dèficit important remet a la comparació de la situació de Catalunya amb altres comunitats autònomes i països europeus. És ben cert que, tal i com recull la taula 3, Catalunya se situa per sobre la mitjana estatal pel que fa al nivell d'instrucció elevat, i per sota, quant al dèficit instructiu. Tot i així, també és cert que Catalunya (29,6%) té clarament una menor proporció de població amb nivell d'instrucció elevat que el País Basc (40,8%), Navarra (36,9%) i Madrid (36,6%), i se situa lleugerament per sota també de Cantàbria (30,8%), Aragó (30,2%), Astúries (30,0%) i La Rioja (29,8%). De fet, el gràfic 2 il·lustra com, en general, les comunitats amb un PIB per càpita més elevat tenen un major nivell de formació de la seva població. Catalunya, en aquest sentit, s'escapa d'aquest patró, i se situa per sota en els nivells d'instrucció elevats de comunitats com Cantàbria, Aragó, Astúries i La Rioja, que tenen un PIB per càpita sensiblement inferior. En aquest sentit, també destaca Balears, una de les comunitats amb un PIB per càpita més alt i un percentatge de nivell d'instrucció elevat més baix.

Si analitzem l'evolució comparada per comunitats autònomes, amb base any 2000, podem relativitzar en part la bona progressió que comentàvem abans per al cas català. L'evolució mostrada per Catalunya en relació a la proporció de població amb nivell d'instrucció elevat és més positiva que la mitjana estatal, però només se situa per sobre de comunitats com Múrcia, Extremadura, Castella i Lleó, Balears, Andalusia, a més de Madrid i Navarra. Les comunitats amb un nivell d'instrucció equivalent a Catalunya presenten una evolució més positiva.

En relació al dèficit instructiu, trobem comportaments similars. Així, Catalunya presenta una situació més positiva que Espanya, però està clarament per sobre de

comunitats com Madrid, el País Basc, Navarra, Cantàbria, Aragó i La Rioja. A més, les diferències s'accentuen perquè totes aquestes comunitats, sense excepció, juntament a la Comunitat Valenciana, Galícia i Astúries, presenten una evolució decreixent més accentuada que Catalunya. En sentit especialment negatiu, destaca la situació d'Extremadura i Castella-La Manxa.

Taula 3.

Indicadors del nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys per comunitats autònomes (2005)

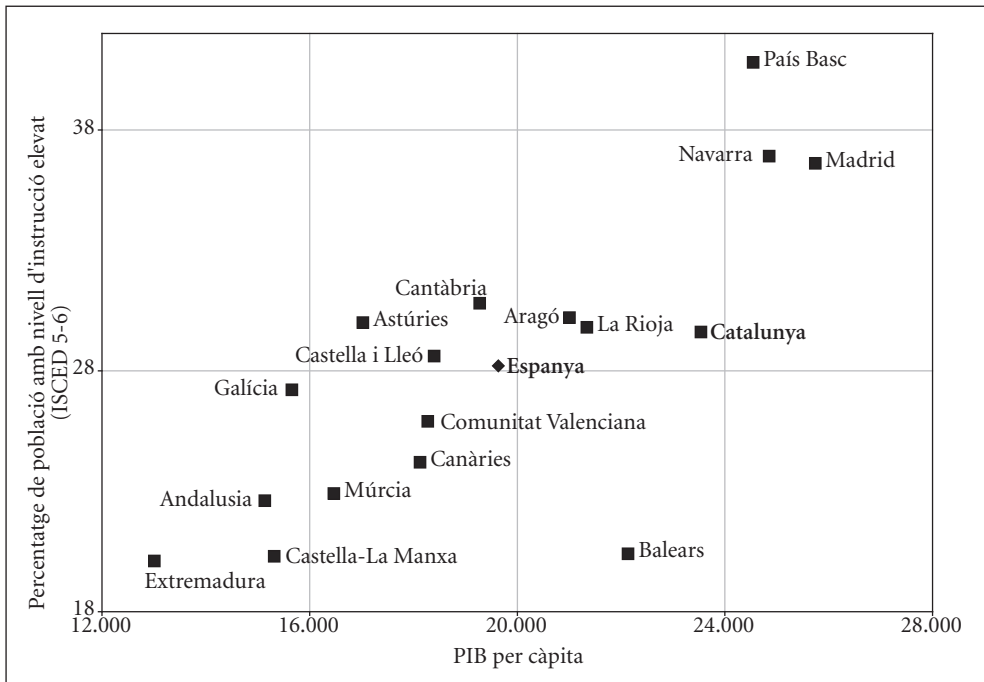
Comunitat autònoma	ISCED 2 o menys		ISCED 3 i 4		ISCED 5 i 6	
	Total (%)	2000=100	Total (%)	2000=100	Total (%)	2000=100
Espanya	51,2	83,6	20,6	128,0	28,2	124,5
Andalusia	59,6	88,1	17,8	131,8	22,6	120,0
Aragó	46,7	78,0	23,1	141,2	30,2	127,0
Astúries	49,1	78,9	20,8	129,9	30,0	138,3
Balears	55,6	87,4	23,9	127,6	20,4	116,3
Canàries	53,7	85,0	22,0	120,4	24,2	131,3
Cantàbria	46,0	79,6	23,2	123,3	30,8	131,5
Castella i Lleó	51,5	85,0	20,0	124,3	28,6	122,2
Castella-La Manxa	62,6	86,9	17,0	137,7	20,3	130,9
Catalunya	49,0	84,7	21,4	114,9	29,6	125,9
Comunitat Valenciana	52,8	80,8	21,3	145,3	25,9	129,3
Extremadura	65,8	92,4	14,1	112,6	20,1	123,7
Galícia	55,7	81,2	17,0	133,9	27,2	145,9
Madrid	38,6	78,0	24,8	129,8	36,6	116,5
Múrcia	56,9	88,7	20,2	134,4	22,9	109,9
Navarra	43,2	78,8	19,9	130,5	36,9	123,3
País Basc	39,8	77,9	19,5	114,5	40,8	127,5
La Rioja	47,4	76,6	22,8	149,5	29,8	130,3
Ceuta	61,0	97,2	17,2	88,0	21,8	123,3
Melilla	50,5	93,2	22,0	109,7	27,5	106,7

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2005).

En el context internacional (vegeu el gràfic 3), Catalunya presenta una proporció de població amb nivell d'instrucció baix (ISCED 2 o inferior) més elevada que la mitjana de la Unió Europea, només per sota de països del sud d'Europa com Malta, Portugal,

Gràfic 2.

Relació entre el nivell d'instrucció elevat de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys i el PIB per càpita per comunitats autònomes (2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística.

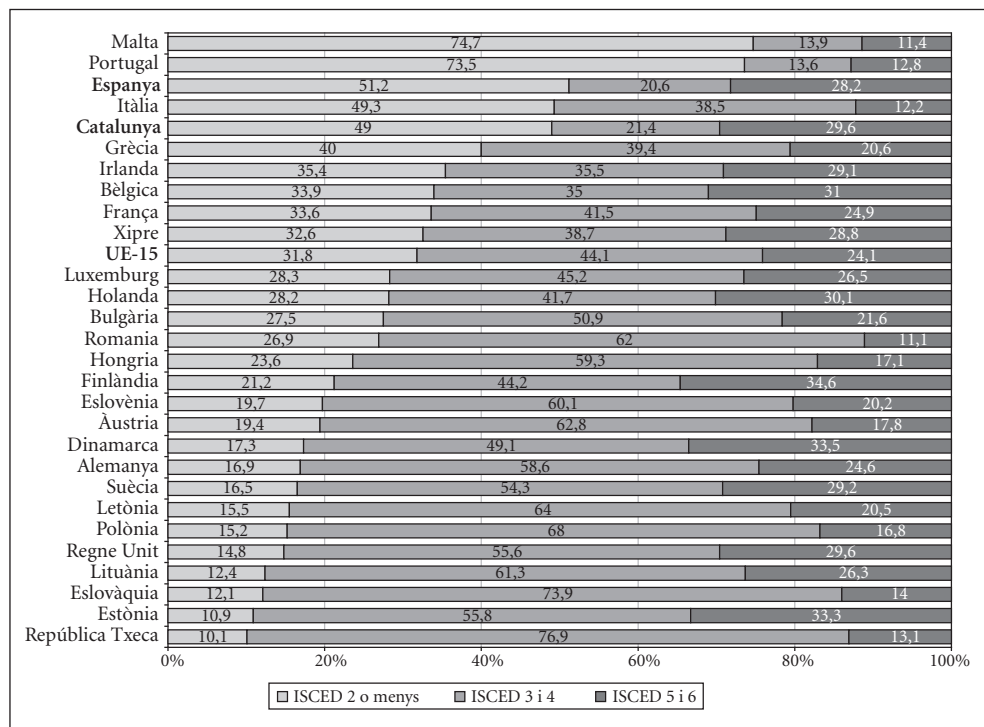
Espanya i Itàlia. En positiu, en canvi, també cal destacar que Catalunya és un dels països que presenta una major proporció de població amb estudis superiors (ISCED 5 i 6), només per sota de països del nord d'Europa com Finlàndia, Dinamarca, Bèlgica i Holanda, a més d'Estònia. De fet, Catalunya és el país que compta amb una major polarització formativa entre la seva població.

En general, les dades demostren que els països que van experimentar un desenvolupament tardà de l'Estat del benestar i una generalització tardana de l'escolarització presenten un nivell d'instrucció més baix. La polarització formativa que experimenta

Catalunya s'explica perquè combina aquest retard històric, que afecta a les generacions més grans, amb un accés accelerat a la universitat de les generacions més joves.

Gràfic 3.

Indicadors del nivell d'instrucció de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys per països de la Unió Europea (2005)

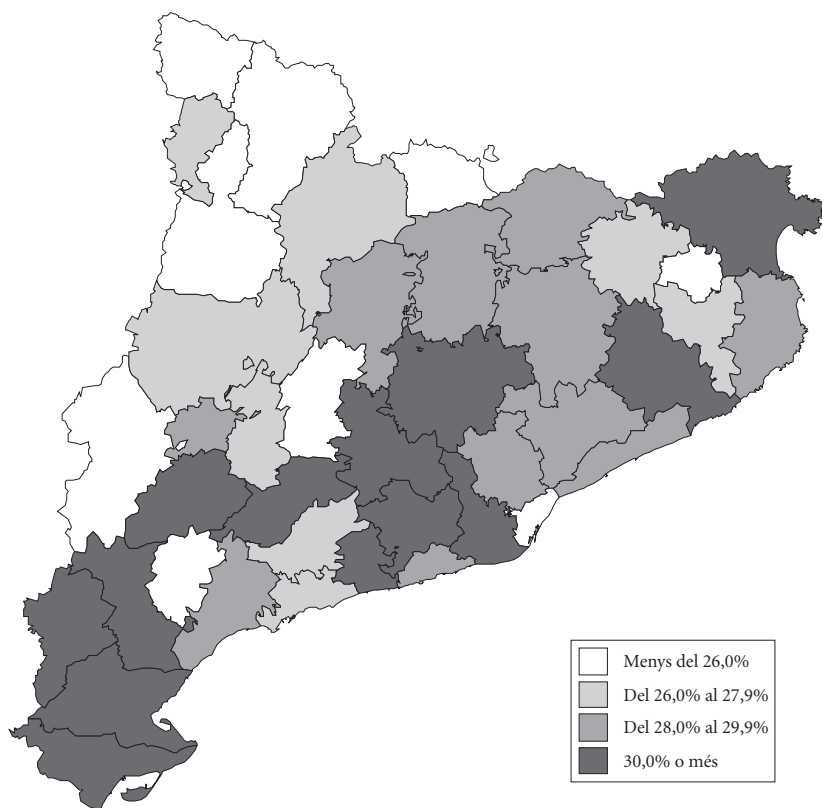

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2005).

Finalment, un tercer dèficit fa referència a les desigualtats existents entre comarques. Els mapes 1 i 2, respectivament, ens mostren la prevalença del *dèficit instructiu* i de la *instrucció superior* per comarques, segons dades del cens de població (2001) que ja vàrem exposar en l'edició anterior de l'anuari (Bonal i Albaigés, 2006). Val a dir que no existeix una font estadística que ens permeti actualitzar aquesta informació.

Mapa 1.

Percentatge de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys amb dèficit instructiu, per comarca (2001)

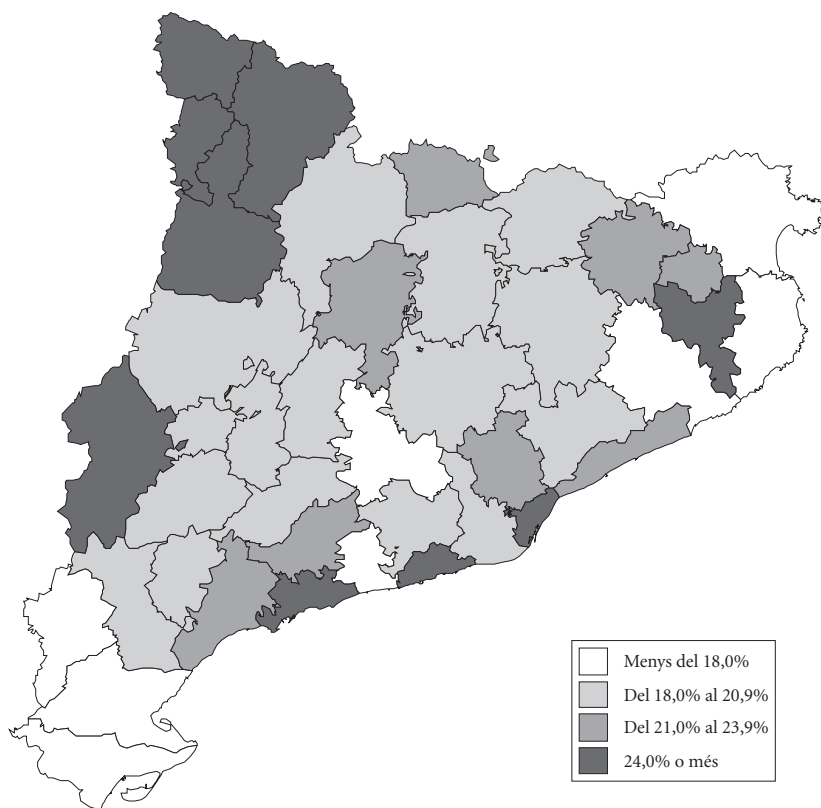
Comarques amb valors majors	
Terra Alta	39,7
Montsià	36,6
Anoia	33,9
Selva	33,4
Ribera d'Ebre	32,8
Garrigues	32,7

Comarques amb valors menors	
Priorat	25,2
Segrià	24,5
Segarra	23,9
Cerdanya	23,4
Pallars Sobirà	21,2
Val d'Aran	17,2

Font: Elaboració a partir de dades de l'Idescat.

Mapa 2.

Percentatge de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys amb nivell d'instrucció elevat, per comarca (2001)

Comarques amb valors majors	
Barcelonès	29,5
Pallars Sobirà	28,4
Pallars Jussà	27,9
Segrià	26,5
Alta Ribagorça	26,1
Tarragonès	25,1

Comarques amb valors menors	
Baix Ebre	17,1
Alt Empordà	16,5
Baix Empordà	16,4
Selva	15,3
Montsià	13,7
Terra Alta	11,6

Font: Elaboració a partir de dades de l'Idescat.

En termes generals, cal destacar que el *dèficit instructiu* se situa principalment en comarques rurals, especialment de les Terres de l'Ebre (la Terra Alta, el Montsià, la Ribera d'Ebre, etc.), així com en algunes comarques urbanes de la primera i segona corona de la ciutat de Barcelona (com ara l'Anoia, el Baix Llobregat, l'Alt Penedès o el Bages). En canvi, els bons *nivells d'instrucció superior* se situen en les comarques amb capital de província (el Barcelonès, el Segrià, el Tarragonès i el Gironès), que disposen d'una oferta formativa de grau superior més desenvolupada i d'una concentració més gran de l'ocupació qualificada, així com a les comarques de l'Alt Pirineu (especialment el Pallars Sobirà, el Pallars Jussà, l'Alta Ribagorça, la Val d'Aran, la Cerdanya, etc.). En relació amb aquest darrer punt, convé mencionar el possible impacte dels empadronaments atípics, consistents en persones empadronades en municipis en els quals no resideixen habitualment (com a conseqüència del pas de segones residències a residències principals), tal i com ja s'ha comentat en altres treballs (Bonal, Rambla i Ajenjo, 2004).

PARTICIPACIÓ DE LA POBLACIÓ ADULTA EN LA FORMACIÓ

Actualment, ningú posa en qüestió que la concepció de l'educació i la formació no només ateny els primers anys de vida, l'etapa corresponent als ensenyaments reglats inicials, sinó també la resta de fases de la trajectòria vital de les persones. Aquesta extensió de l'educació al llarg de tota la vida es veu reforçada en el terreny social i econòmic pel progressiu desenvolupament de la societat del coneixement. En aquest context, caracteritzat per la renovació continuada de la informació i la tecnologia, la població necessita actualitzar constantment el coneixement. Aquesta és la base per a la millora de la pròpia ocupabilitat, necessària per mantenir-se actiu en un mercat de treball cada cop més competitiu i canviant.

A Catalunya, aquests plantejaments adquireixen encara més importància si hom considera altres dimensions. En els capítols anteriors hem analitzat a bastament la prevalença del fracàs escolar i l'abandonament prematur del sistema educatiu dels infants i joves, així com l'existència de desigualtats socials importants en l'adquisició del capital educatiu. En aquest capítol, a més, hem afegit informació sobre els percen-

tatges elevats de població adulta que compten amb un nivell instructiu baix. Aquesta realitat educativa justifica la conveniència de garantir oportunitats educatives més enllà de l'etapa socialment concebuda com de formació inicial.

A més, des d'una perspectiva social, cal fer referència a fenòmens com el de la immigració, i a la necessitat que té la nostra societat d'acompanyar els processos d'acollida i integració econòmica i cultural de la població nouvinguda. Els cicles de reproducció de la desigualtat social han de ser combatuts des de l'àmbit educatiu, i en aquest, l'educació d'adults esdevé fonamental. Les oportunitats d'aprenentatge continu, quan són accessibles als diferents grups socials, contribueixen a reduir les desigualtats socials i a prevenir possibles situacions de marginalitat.

En l'àmbit de les polítiques educatives, la formació al llarg de la vida ha adquirit rellevància gràcies a l'esforç realitzat per organitzacions internacionals com l'OCDE, la UNESCO i la mateixa Unió Europea.

L'OCDE, per exemple, ha obert en els darrers temps una línia de treball que s'orienta a analitzar i formular recomanacions polítiques als països membres en aquesta matèria. En el marc d'aquest treball, cal destacar l'anàlisi comparada sobre la formació al llarg de la vida a disset països membres, entre els quals hi ha Espanya, publicada en els informes *Beyond Rhetoric: Adult Learning Policies and Practices* (OCDE, 2003) i *Promoting Adult Learning* (OCDE, 2005), en què es posen de manifest les disparitats importants entre països i entre grups socials. Per països, aquest treball constata les diferències de models de provisió i de recursos destinats, i les desigualtats en els nivells de participació a l'oferta. I per grups socials, evidencia que els adults més joves, amb un nivell educatiu major, ocupats en llocs qualificats, conformen la categoria que més aprofita les oportunitats que ofereix la formació al llarg de la vida (OCDE, 2003; 2004; 2005).

La necessitat de promoure polítiques d'accés de les persones adultes de major edat i menor qualificació ja es va constatar alguns anys abans per la Comissió Europea en l'informe *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality* (2001), resultat del procés d'anàlisi obert d'ençà que el Consell Europeu de Feira, de juny del 2000, emplaçés els estats membres a definir una estratègia coherent capaç de donar oportunitats

d'aprenentatge permanent al conjunt dels ciutadans europeus. Aquesta comunicació va posar sobre la taula la insuficient atenció que rebia la formació al llarg de la vida per part de molts governs nacionals, i l'escassa dedicació de recursos financers a la millora de l'accés, la qualitat i l'equitat. D'aleshores ençà, la formació al llarg de la vida s'ha convertit en un element central en l'Estratègia de Lisboa, i en particular en el programa de treball *Educació i Formació 2010*. Entre els seus objectius estratègics claus, s'hi troba assolir el 2010 un percentatge de participació en la formació contínua del 12,5% de la població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys.

Aquest objectiu, i l'aprenentatge permanent en general, també s'incorpora com a prioritat en l'actual Estratègia Europea d'Ocupació. En les noves directrius integrades adoptades el 2005 en el marc de l'Estratègia de Lisboa, concretament en la Directriu número 23, orientada a ampliar i millorar la inversió en capital humà, es parla de les "estratègies eficaces d'aprenentatge permanent accessibles a tots (...), amb la finalitat de millorar la participació en la formació contínua i en el lloc de treball al llarg de tota la vida, especialment dels treballadors poc qualificats i de major edat" (Unió Europea, 2005). A l'entorn de les persones amb més problemes d'ocupabilitat, aquesta estratègia contempla l'objectiu que, "d'aquí al 2010, el 25% dels aturats de llarga durada participi en una mesura activa, com ara de formació".

La UNESCO també ha fet recomanacions polítiques relatives al desenvolupament de l'educació d'adults, i planteja objectius que remetent de manera molt especial aquesta formació. En el Marc d'Acció de Dakar, que marca la seva estratègia *Educació per a Tothom* per a l'any 2015, contempla els compromisos de "vetllar perquè siguin ateses les necessitats d'aprenentatge de tots els joves i adults mitjançant un accés equitatiu a programes adequats d'aprenentatge i de preparació per a la vida diària", i d'"augmentar d'aquí a l'any 2015 els nivells d'alfabetització dels adults en un 50%, en particular de les dones, i facilitar a tots els adults un accés equitatiu a l'educació bàsica i l'educació permanent" (UNESCO, 2000).

Aquests esforços d'anàlisi i impuls de la formació al llarg de la vida també es fan presents a Catalunya. Des d'una perspectiva analítica, per exemple, cal destacar l'informe *Diagnòstic de la formació de persones adultes a Catalunya*, publicat l'any 2006 pel Consell Superior

d'Avaluació del Sistema Educatiu (Chacón i altres, 2006). I des d'una perspectiva de l'acció política, val a dir que el Pla de Govern 2007-2010 de l'actual Govern de la Generalitat de Catalunya contempla, entre un dels seus sis objectius en matèria d'educació, "consolidar la formació professional i l'aprenentatge permanent". Tot i així, i en comparació amb les estratègies educatives a nivell internacional, també cal comentar que la formació al llarg de la vida assumeix un protagonisme polític quasi marginal a Catalunya. És indicatiu que, malgrat els dèficits d'ordenació d'aquest àmbit educatiu, el Pacte Nacional per a l'Educació, signat pels principals agents educatius del nostre país, no incorpori canvis rellevants sobre aquesta qüestió, i que el Pla de Govern 2007-2010 centri bona part de les seves actuacions relatives a l'educació permanent en la formació professional reglada. Pel que fa a la formació específicament de persones adultes, només es diu, genèricament, que "Durant aquesta legislatura, s'avançarà decididament en la integració de l'Educació de Persones Adultes en les prioritats educatives i en el creixement d'aquesta xarxa que ha de permetre, a llarg termini, atendre les mancances de formació bàsica de prop de dos milions de ciutadans i ciutadanes adults de Catalunya."

Sobre aquest àmbit, la taula 4 mostra el percentatge de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs a Catalunya per a l'any 2006 (calculat a partir de l'Enquesta de Població Activa). Segons aquestes dades, el 9,8% de la població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys desenvolupa algun tipus de formació (reglada o no reglada), percentatge situat encara lluny de l'objectiu del 12,5% marcat per la Unió Europea per a l'horitzó 2010. Els canvis en el disseny metodològic de l'Enquesta de Població Activa fa que no sigui possible obtenir dades evolutives directament comparables a través d'aquesta font. Val a dir que en *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005* utilitzàvem dades del cens de població per a l'any 2001, i aleshores el percentatge de participació se situava en el 8,4% (Bonal i Albaigés, 2006). La comparació d'aquestes dades, que convé fer amb absoluta prudència pel fet de tractar-se de fonts diferents, semblaria indicar un lleuger increment de la participació, encara que a un ritme més lent del que s'hauria d'esperar per assolir l'objectiu europeu.

Tal i com comentàvem anteriorment, la participació en la formació al llarg de la vida és molt desigual entre grups socials, i l'edat és un dels eixos en els quals s'observen majors desigualtats. Amb el transcurs de l'edat, la població tendeix a reduir la seva participació

en l'oferta formativa: mentre que el percentatge de participació entre la població de vint-i-cinc a trenta-quatre anys és del 16,7%, aquest percentatge disminueix fins al 4,4% entre la població de cinquanta-cinc a seixanta-quatre anys. Aquesta tendència és més accentuada per als estudis reglats que per als no reglats. En general, les dades semblen indicar que, a mesura que la formació al llarg de la vida va reduint la seva capacitat d'incidir en les trajectòries de promoció social i laboral (especialment, en els primers anys de la vida laboral), la participació va perdent intensitat.

Per gènere, les dones mostren percentatges de participació superiors als homes (10,8% vs. 8,8%), especialment en la formació no reglada. En apartats anteriors ja hem comentat que les dificultats d'incorporació al mercat de treball de la població femenina, i la discriminació que encara pateixen un cop dins, reforcen trajectòries formatives més intensives i extensives. El nivell d'instrucció més elevat de la població femenina, a més, també reforça la seva major adhesió als dispositius de formació al llarg de la vida.

Per nacionalitat, la població estrangera (7,9%) troba més dificultats d'accés a la formació que la població de nacionalitat espanyola (10,0%). Les diferències, no obstant, són més petites del que hom podria esperar, fet que s'explica per la més gran joventut de la població de nacionalitat estrangera i per la tendència més gran dels joves a participar en aquest àmbit educatiu.

Aquest mateix efecte s'observa en analitzar la relació amb l'activitat. Els aturats en general, i els ocupats que tenen contracte temporal, són els que més participen en la formació al llarg de la vida. La sobrerrepresentació dels joves, i també de les dones, en aquests col·lectius laborals explica, en part, que, malgrat ocupar una situació precària en el mercat de treball, siguin els que més participen.

De fet, si es pren en consideració la condició socioeconòmica o el mateix nivell educatiu, s'observa la forta desigualtat que experimenta la població amb una situació educativa i laboral caracteritzada per un major dèficit: la població assalariada que ocupa els llocs de treball menys qualificats (categoritzada com a classes treballadores, amb un 6,2%) i la població sense estudis postobligatoris (2,8%) participa menys en la formació al llarg de la vida que els tècnics i professionals (categoritzats com a classes mitjanes professionals

Taula 4.

Percentatge de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs, per perfil sociodemogràfic i socioeconòmic, a Catalunya (2006)

Perfil sociodemogràfic i socioeconòmic	Total	Estudis reglats	Estudis no reglats
Total	9,80	2,25	7,73
Gènere	Total	E. reglats	E. no reglats
Home	8,84	2,26	6,70
Dona	10,82	2,23	8,74
Nacionalitat	Total	E. reglats	E. no reglats
Nacionalitat estrangera	7,95	1,17	6,78
Nacionalitat espanyola	10,00	2,34	7,81
Grup d'edat	Total	E. reglats	E. no reglats
De 25 a 34 anys	16,72	6,47	10,63
De 35 a 44 anys	9,83	1,61	8,31
De 45 a 54 anys	8,03	0,68	7,36
De 55 a 64 anys	4,44	0,19	4,26
Relació amb l'activitat	Total	E. reglats	E. no reglats
Ocupats	10,60	2,20	8,51
Contracte indefinit	10,55	1,95	8,60
Contracte temporal	14,76	4,55	10,21
Aturats	13,61	3,18	10,95
Inactius	8,01	2,53	5,66
Condició socioeconòmica	Total	E. reglats	E. no reglats
Classe empresarial	6,08	0,25	5,83
Classes mitjanes patrimonials	3,71	0,41	3,30
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	19,55	4,20	15,34
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	12,39	3,21	9,18
Classes treballadores	6,17	1,07	5,10
Nivell educatiu	Total	E. reglats	E. no reglats
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	2,81	0,16	2,67
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	5,40	0,44	4,98
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	11,08	3,32	7,99
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	19,05	4,87	14,45

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2n semestre de 2006).

supraordinades, amb un 19,5%) i la població amb estudis superiors (19,0%). De fet, la participació correlaciona positivament amb el nivell d'estudis previ i el nivell de qualificació. En l'edició anterior de l'anuari ja comentàvem que el capital econòmic, com a condicionant clau en l'accessibilitat a la formació, i la manera com el capital educatiu influeix en la posició dels individus en l'estructura social (i ocupacional), són factors bàsics per explicar aquestes diferències en la participació (Bonal i Albaigés, 2006). A tall d'exemple, els directius i tècnics qualificats (classes mitjanes professionals supraordinades), posicionades en llocs qualificats gràcies en bona part al seu capital educatiu, conformen el grup d'assalariats amb una participació més positiva. Aquest fet s'evidencia especialment en les cohorts més joves (menors de trenta-cinc anys), població que es troba en una de les fases més decisives en la definició de la seva posició al mercat de treball.

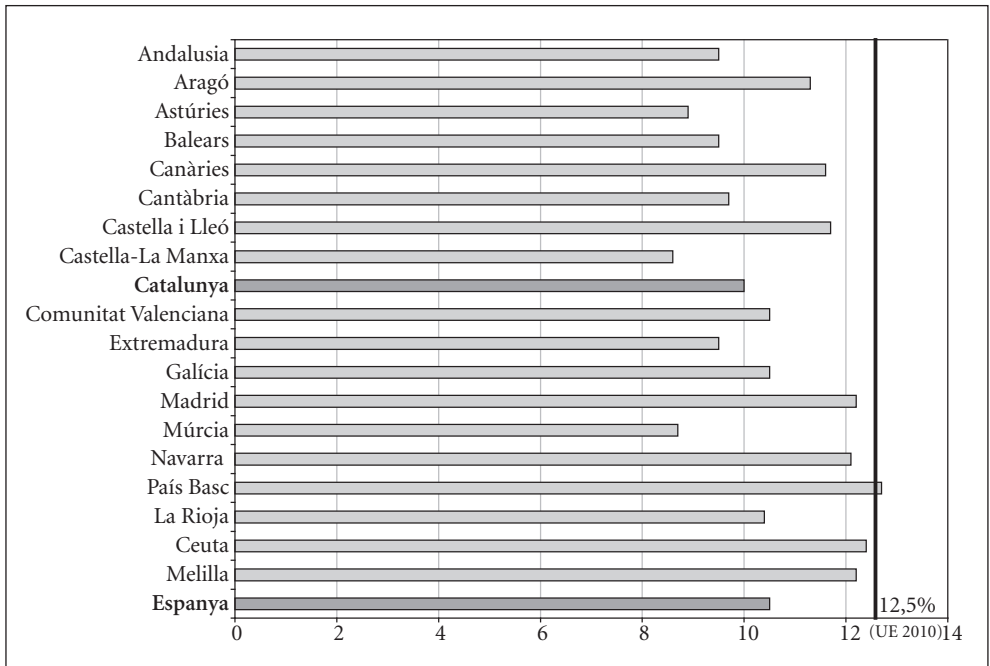
Anteriorment hem comentat la importància de la formació al llarg de la vida per reduir les desigualtats educatives. En general, la comparació de les taules 1 i 4 posa de manifest que els grups socials amb un menor nivell d'instrucció (població major de quaranta-cinc anys, estrangera, de classes treballadores, etc.) són les que menys participen en la formació al llarg de la vida. Això significa que a Catalunya, globalment, aquest sistema reforça la polarització formativa, més que no pas combat les diferències/desigualtats.

El gràfic 4 permet comparar Catalunya amb la resta de comunitats autònomes; s'hi observa com, en aquesta matèria, la seva situació no és gaire positiva. Catalunya té un percentatge de participació lleugerament per sota de la mitjana estatal, i es troba clarament superada per comunitats com el País Basc, Madrid i Navarra. La relació entre el nivell d'instrucció de la població i la participació en la formació al llarg de la vida, que es constata en el gràfic 5, explicaria en part aquestes diferències de comportament. El gràfic 5 il·lustra com, en general, les comunitats amb majors nivells instructius, com ara el País Basc, Madrid i Navarra, presenten percentatges de participació més elevats, mentre que comunitats amb menor instrucció, com ara Extremadura, Balears, Andalusia, Castella-La Manxa i Múrcia, participen menys en aquest tipus de formació. Catalunya, malgrat que també segueix aquest patró, compta amb una posició pitjor del que caldria esperar pel seu nivell d'instrucció, doncs mostra una menor participació que comunitats que tenen un nivell d'instrucció més baix. És el cas de La Rioja, Canàries, la Comunitat Valenciana o Galícia.

Igualment, quan relacionem la participació amb el PIB per càpita, tal i com il·lustra el gràfic 6, Catalunya acaba ocupant una posició més negativa del que es preveuria. Aquestes mateixes comunitats, a més d'Aragó i Castella i Lleó, tenen un PIB per càpita menor, però presenten una participació en la formació al llarg de la vida superior a Catalunya. Per entendre aquest comportament, doncs, podem fer referència al nivell d'instrucció, a les oportunitats de qualificació que ofereixen els diferents mercats laborals o als nivells de riquesa de la població, però també a un dèficit estructural en el desplegament de la formació al llarg de la vida.

Gràfic 4.

Percentatge de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs per comunitats autònomes (2005)

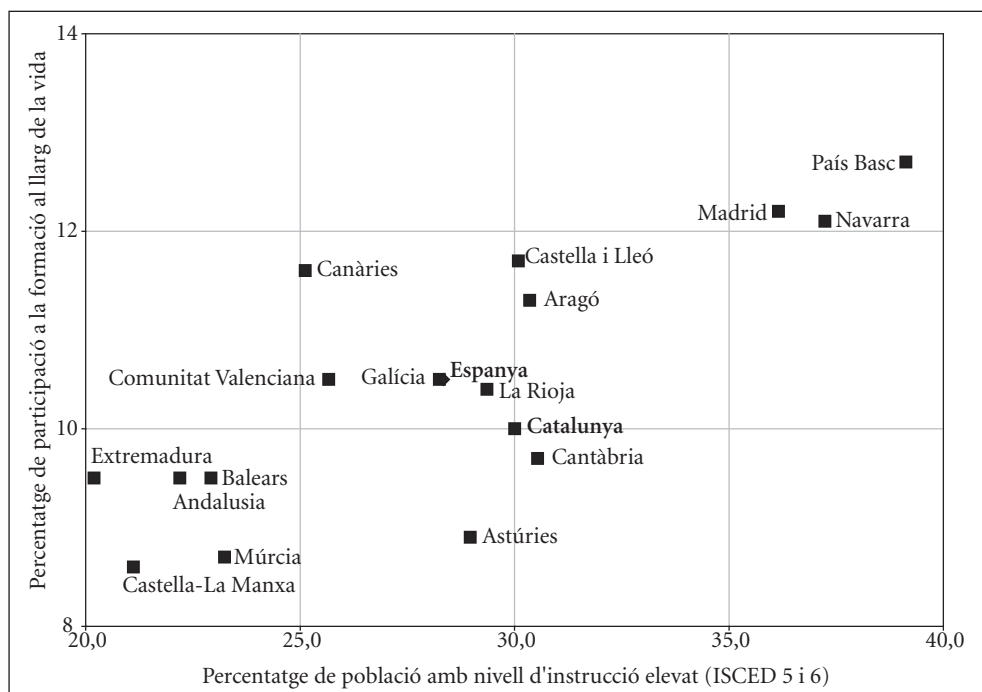

Nota: El benchmark establert per la Unió Europea per al 2010 és del 12,5%.

Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2005).

Gràfic 5.

Relació entre la població de vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs i el percentatge de població amb nivell d'instrucció elevat, per comunitats autònomes (2005)

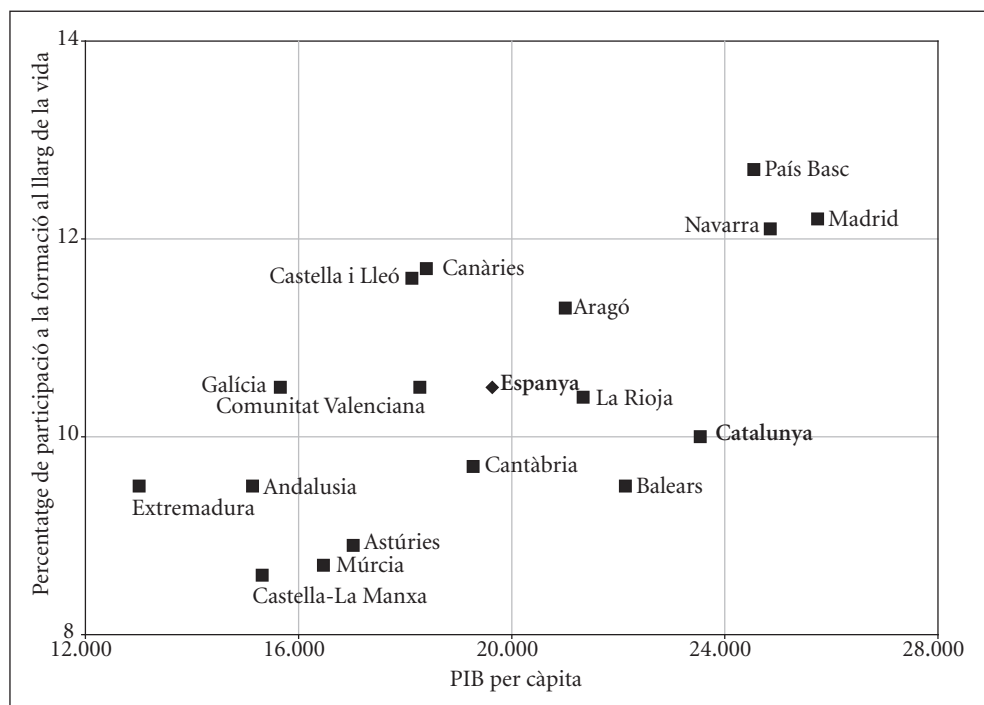

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2005).

Pel que fa a la comparació amb la resta de països de la Unió Europea, Catalunya presenta una situació més favorable. Per un costat, és cert que el percentatge de participació de la població d'entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys en la formació al llarg de la vida corresponent a Catalunya se situa per sota de la mitjana de la Unió Europea-15, que és actualment del 11,8% (2005), i que encara està lluny d'assolir el 12,5% que marca l'objectiu estratègic previst per al 2010. No obstant això, el gràfic 7 també constata que Catalunya està més ben posicionada que la majoria de països del seu entorn immediat, llevat d'Espanya. En general, els països del nord d'Europa, com el Regne Unit, Dinamarca,

Gràfic 6.

Relació entre la població de vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs i el PIB per càpita, per comunitats autònomes (2005)

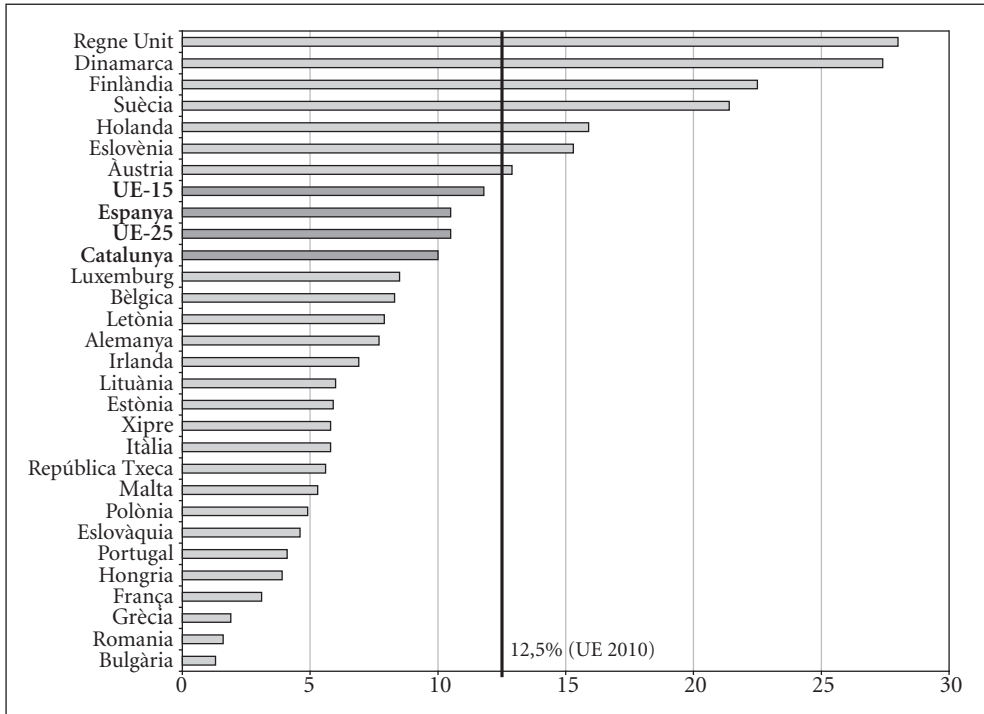
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat i l'Institut Nacional d'Estadística (2005).

Finlàndia, Suècia i Holanda, presenten percentatges superiors al 15%, clarament per sobre de Catalunya i de l'objectiu previst per al 2010. En canvi, Catalunya estaria per sobre de la majoria de països del sud d'Europa, com Itàlia, Portugal i Grècia, del centre d'Europa, com Alemanya i França, i de l'Europa de l'Est, com Polònia i Hongria.

La comparativa entre comunitats autònomes i països europeus posa de relleu la disparitat de nivells de participació a la qual ja feiem referència anteriorment. En general, aquestes diferències es posen de manifest quan determinats sistemes educatius

Gràfic 7.

Percentatge de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs per països europeus (2005)

Nota: El *benchmark* establert per la Unió Europea per al 2010 és del 12,5%.

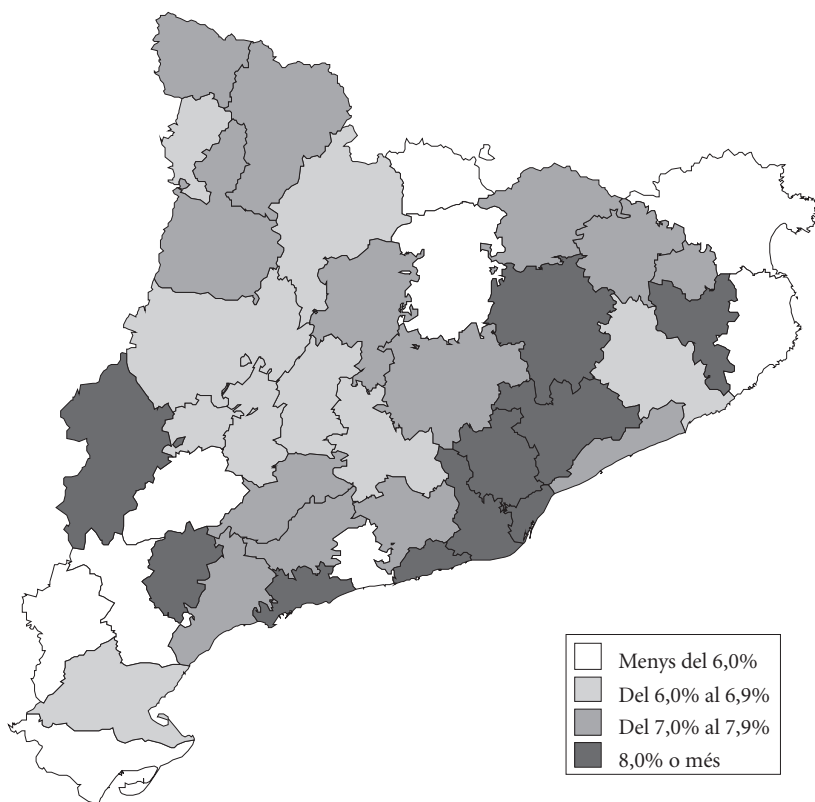
Font: Elaboració a partir de dades de l'Eurostat (2005).

es caracteritzen per dèficits de desenvolupament i d'ordenació, com és el cas de la formació al llarg de la vida.

El mapa 3, que mostra la comparativa per comarques, segons dades del cens de població, també palesa aquesta situació. El Barcelonès, el Gironès, el Garraf i el Vallès Occidental són les comarques que estan per sobre de la mitjana catalana, seguides del Tarragonès i el Segrià. El Montsià, la Terra Alta, la Ribera d'Ebre, la Cerdanya i les

Mapa 3.

Percentatge de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs a Catalunya (2001)

Comarques amb valors majors	
Barcelonès	10,0
Gironès	9,4
Garraf	8,6
Vallès Occidental	8,5
Segrià	8,3
Tarragonès	8,3

Comarques amb valors menors	
Baix Empordà	5,6
Garrigues	5,2
Cerdanya	5,2
Ribera d'Ebre	5,0
Terra Alta	4,6
Montsià	4,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

Garrigues són les comarques amb uns percentatges inferiors. El nivell d'instrucció i les característiques del teixit productiu i del mercat de treball comarcals expliquen en part els diferents nivells de participació.

PARTICIPACIÓ EN LA FORMACIÓ D'ADULTS

A Catalunya, la formació de persones adultes és un dels principals sistemes de formació al llarg de la vida, juntament a la formació contínua, la formació ocupacional i la formació de tercer cicle. Com és sabut, el sistema de formació d'adults està integrat per l'oferta adreçada a persones majors de divuit anys¹ i estructurada en ensenyaments inicials, formació instrumental, graduació en educació secundària, preparació per a les proves d'accés al sistema educatiu reglat i altres activitats formatives no reglades, que s'imparteixen en els diferents centres i aules de formació d'adults distribuïts pel territori. Mentre la formació contínua i la formació ocupacional té una orientació professionalitzadora, la formació d'adults està adreçada fonamentalment a garantir l'educació bàsica entre la població amb dèficits instructius.

La taula 5 recull l'evolució de la participació en la formació d'adults a Catalunya i a Espanya; s'hi observen les notables variacions d'alumnat que ha mantingut la formació d'adults en els darrers anys. El fet que es deixés de fer el graduat escolar d'EGB i es posés en marxa el graduat d'ESO amb caràcter experimental, no en tots els centres sinó només en aquells amb professorat de secundària, explica en part que en el curs 2002-2003 l'alumnat a Catalunya es reduís més de la meitat, i que en el curs 2005-2006 hi tornés a haver un decreixement significatiu. Aquí cal afegir que l'alumnat, també adult, que s'ha acollit a la nova possibilitat de realitzar l'educació secundària a distància no és comptabilitza en l'educació d'adults. En qualsevol cas, aquest decreixement és molt important, i més si es té en compte el paper rellevant que han assumit els ensenyaments d'adults en l'acollida de la població estrangera, especialment pel que fa a l'aprenentatge de les llengües autòctones, que ha suposat un augment significatiu de l'alumnat en l'oferta lingüística. Sense l'aportació de la població estrangera, la taxa de participació seria molt més baixa.

1. Cal tenir present que els límits d'edat compten amb l'excepció de les persones que es preparen per a la prova d'accés a cicles formatius de grau mitjà, que han de ser majors de setze anys.

Taula 5.

Evolució de la participació en la formació d'adults (de 2000-2001 a 2005-2006)

Taxa bruta d'escolarització en la formació d'adults de la població 20-84 anys (per 1.000 habitants)	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	18,2	18,5	7,8	8,6	9,1	7,0
Espanya	11,4	12,2	9,6	10,2	10,3	10,3
Taxa bruta d'escolarització en la formació d'adults de la població 25-64 anys (per 1000 habitants)	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	25,8	26,1	11,0	11,8	12,5	9,4
Espanya	16,3	17,3	13,5	14,2	14,2	14,1
Índex d'evolució de l'alumnat (curs 2002-2003=100)	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Catalunya	218,5	228,3	100,0	110,8	121,4	93,4
Espanya	113,8	124,5	100,0	107,7	110,9	111,8

Nota: Les taxes brutes d'escolarització de la formació d'adults estan construïdes a partir de l'alumnat que participa en activitats formatives de caràcter formal i de la població d'una franja d'edat determinada empadronada.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i del Padró d'habitants (2000-2006).

Aquests canvis en l'evolució de l'alumnat també han provocat que Catalunya hagi passat de taxes brutes d'escolarització situades clarament per sobre de la mitjana espanyola, a una participació lleugerament menor a la del conjunt de l'Estat. La taula 6 mostra com l'any 2006 la taxa bruta de participació en la formació d'adults de la població de vint a vuitanta-quatre anys és del 7,0‰ a Catalunya, mentre que a Espanya, del 10,3‰. De fet, Catalunya se situa entre les comunitats autònomes amb una participació més baixa, només per sobre d'Astúries, Cantàbria, Galícia i Navarra. Les comunitats autònomes amb un major nombre relatiu d'alumnat matriculat són Canàries, Extremadura, Castella-La Manxa, Andalusia i Múrcia (a més de Ceuta i Melilla), comunitats que tenen una proporció elevada de població amb insuficiència formativa. El País Basc, amb un nivell d'instrucció de la població força elevat, també se situa entre les comunitats autònomes amb un major nombre relatiu d'alumnes en els ensenyaments d'adults.

Taula 6.**Participació en la formació d'adults, per comunitats autònomes (2001, 2006)**

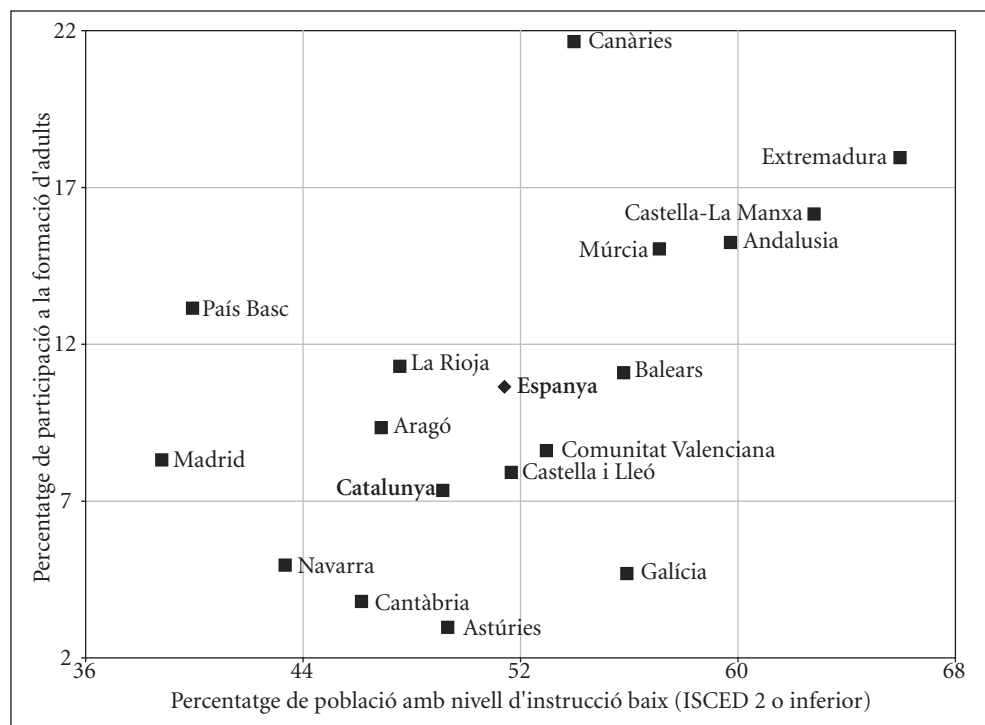
Comunitat autònoma	Taxa neta d'escolarització en la formació d'adults de la població de 25-64 anys (ensenyaments inicials o secundaris per a adults) (per 1.000 hab.)	Taxa bruta d'escolarització en la formació d'adults de la població de 20-84 anys (per 1.000 habitants)	Taxa bruta d'escolarització en la formació d'adults de la població de 25-64 anys (per 1.000 habitants)
	2001	2006	2006
Espanya	2,07	10,3	14,1
Andalusia	3,21	14,9	20,4
Aragó	1,98	8,9	12,8
Astúries	0,98	2,6	3,7
Balears	1,5	10,7	14,1
Canàries	2,68	21,8	28,5
Cantàbria	1,0	3,4	4,7
Castella i Lleó	1,41	7,5	11,0
Castella-La Manxa	2,52	15,8	22,7
Catalunya	1,9	7,0	9,4
Comunitat Valenciana	1,92	8,2	11,3
Extremadura	1,93	17,6	25,5
Galícia	0,9	4,3	6,2
Madrid	2,25	7,9	10,5
Múrcia	1,57	14,7	19,9
Navarra	0,83	4,6	6,3
País Basc	1,6	12,8	17,5
Rioja (La)	1,16	10,9	15,2
Ceuta	5,77	21,3	28,3
Melilla	9,78	14,6	19,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població (2001), del Ministeri d'Educació (2006) i del Padró d'habitants (2006).

Precisament, el gràfic 8 il·lustra la relació entre la participació en la formació d'adults i el nivell d'instrucció de la població, i s'hi observa que en les comunitats on aquest és més baix, l'oferta adreçada a la població adulta té major impacte. Catalunya, en aquest sentit, ocupa una pitjor posició respecte a allò que caldria esperar pel nivell d'instrucció de la seva població. Comunitats com Madrid, País Basc, Aragó i La Rioja, amb un nivell d'instrucció més elevat de la seva població, tenen unes taxes de participació en la formació d'adults més altes.

Gràfic 8.

Relació entre la taxa de participació en la formació d'adults de la població de vint a vuitanta-quatre anys i el percentatge de població amb nivell d'instrucció baix, per comunitats autònomes (2006)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació i de l'Institut Nacional d'Estadística (2006).

Els baixos nivells de participació també es constataren l'any 2001 amb dades del cens de població. La taula 6 mostra com, només en els ensenyaments reglats inicials o secundaris per a adults, la participació de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys era del 1,9‰ a Catalunya, i del 2,1‰ al conjunt de l'Estat. La taula 7, per la seva banda, ens mostra la taxa d'escolarització prenent com a referència la població potencialment usuària, que per als ensenyaments inicials era del 15,9‰ entre la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys sense estudis, i per als ensenyaments de secundària, del 2,8‰ de la població amb estudis primaris. En qualsevol cas, el nivell d'impacte de la formació d'adults sobre la població potencialment usuària és força insignificant.

L'exploració del cens de població també ens permet obtenir informació més precisa sobre el perfil dels usuaris d'aquest tipus de formació, i posar de manifest, com ja vam fer en l'anuari corresponent a l'any 2005, la centralitat dels ensenyaments d'adults en la lluita contra les desigualtats educatives (Bonal i Albaigés, 2006). La població de nacionalitat estrangera, la població major de cinquanta-cinc anys o la població de classe treballadora, grups socials més infrarepresentats en l'oferta formativa al llarg de la vida, són alguns dels col·lectius que més participen en el sistema d'educació d'adults. Les mateixes característiques de l'oferta fan que els grups socials amb un nivell d'estudis més elevat, globalment, accedeixin menys a l'oferta. Per exemple, les classes mitjanes professionals supraordinades, fracció de classe que té un nivell d'estudis i una participació en la formació al llarg de la vida més alts, són el grup que proporcionalment menys hi participa. Així doncs, les dades corroboren la percepció social que la formació d'adults va dirigida a la població amb capital educatiu baix, no pas com una oferta adreçada al conjunt de la població. Per gènere, també es confirma que les dones estan més presents en l'oferta que els homes, en tots els grups d'edat, de nacionalitat i de condició socioeconòmica, tal i com succeeix en els diversos subsistemes d'educació i formació.

Ara bé, en *L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005*, ja constatarem que si limitàvem l'anàlisi a la població diana (població sense estudis i població amb estudis de primària), s'observaven els mateixos patrons de comportament analitzats anteriorment per a la participació global en la formació al llarg de la vida (a excepció, únicament, de les diferències per nacionalitat): a mesura que avança l'edat de la població amb estudis primaris o inferiors, en disminueix la participació; i les classes mitjanes professionals supraordina-

Taula 7.

Proporció de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs (ensenyaments inicials i secundaris per a adults) a Catalunya (2001)

Perfil socioeconòmic	Població de 25 a 64 anys amb estudis en curs (ensenyaments inicials o secundaris per a adults) (per 1.000 hab.)	Població de 25 a 64 anys amb estudis en curs (ensenyaments inicials per a adults) / Població sense estudis (per 1.000 hab.)	Població de 25 a 64 anys amb estudis en curs (ensenyaments de secundària per a adults) / Població amb estudis de primària (per 1.000 hab.)
Total	1,90	15,93	2,83
Gènere	Total	Total	Total
Home	1,48	14,07	2,35
Dona	2,32	17,80	3,31
Nacionalitat	Total	Total	Total
Nacionalitat estrangera	5,92	29,28	4,42
Nacionalitat espanyola	1,69	14,24	2,75
Grup d'edat	Total	Total	Total
De 25 a 29 anys	2,50	50,42	10,46
De 30 a 34 anys	1,72	37,15	4,75
De 35 a 39 anys	1,64	29,16	3,88
De 40 a 44 anys	1,53	19,37	3,06
De 45 a 49 anys	1,75	16,22	2,26
De 50 a 54 anys	1,96	12,31	1,62
De 55 a 59 anys	2,20	9,90	1,13
De 60 a 64 anys	2,19	7,32	0,61
Condició socioeconòmica	Total	Total	Total
Classe empresarial	1,54	20,46	3,08
Classes mitjanes patrimonials	1,74	15,84	2,12
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	0,60	35,69	5,76
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	1,33	23,03	3,28
Classes treballadores	2,77	18,25	2,84

Font: Bonal i Albaigés (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

des són per condició socioeconòmica el grup social que més hi participa. Això significa que la població major de cinquanta-cinc anys o la població de classe treballadora amb estudis primaris o inferiors, proporcionalment, participa menys en els ensenyaments

d'adults que, per exemple, la població menor de quaranta-cinc anys o la població de classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats) amb estudis primaris o inferiors (Bonal i Albaigés, 2006). Per tant, si anteriorment s'havia comentat que els grups socials més infrarepresentats en la formació al llarg de la vida tendeixen a accedir més a la formació d'adults (en els ensenyaments inicials i secundaris), això no es produeix entre la població pròpiament diana d'aquest sistema formatiu (amb estudis primaris o inferiors, per a les ofertes d'ensenyaments inicials i secundaris).

Aquests patrons de desigualtat no es produeixen per nacionalitat i per gènere. Aquesta mateixa conclusió es desprèn de la taula 8, que recull alguns indicadors de desigualtat en l'accés a la formació d'adults. Per nacionalitat, s'observa com a Catalunya la població estrangera representa el 37,9% de l'alumnat, amb una taxa bruta de participació del 30,4%, clarament per sobre del 7% per al conjunt de la població de vint a vuitanta-quatre anys. Així mateix, l'índex de normalització, que se situa en el 3,0, indica que la població estrangera està tres vegades més representada entre l'alumnat del que caldria esperar pel seu pes en el territori. El menor nivell instructiu d'aquesta població, les necessitats d'acollida que presenten, especialment en el terreny lingüístic, i la importància del sector públic en la provisió de la formació d'adults contribueix a explicar aquests bons resultats en els indicadors de desigualtat en l'accés de la població estrangera.

La importància que té la formació d'adults per a la població estrangera a Catalunya es posa de manifest amb la comparativa per comunitats autònomes. Tots els indicadors anteriorment assenyalats se situen per sobre de la mitjana estatal, a diferència del que succeïa, per exemple, amb la taxa de participació per a la població total. Pel que fa a les taxes de participació, destaca que només La Rioja, País Basc, Aragó i Castella-La Manxa adopten valors més elevats. Cal indicar que aquestes comunitats, llevat de Castella-La Manxa, ja tenien unes taxes de participació en la formació d'adults més altes que Catalunya, malgrat que comptaven amb un nivell d'instrucció més elevat de la seva població (vegeu el gràfic 8). Això significa que el gran impacte de la formació d'adults entre la població estrangera a Catalunya pot estar condicionat positivament pels baixos nivells de participació de la població autòctona. De fet, amb l'excepció de Castella-La Manxa, les comunitats que presenten unes taxes de participació totals més altes, com Extremadura, Andalusia, Canàries i Múrcia, tenen nivells de participació de la població estrangera inferiors.

Taula 8.

Indicadors de desigualtat d'accés a la formació d'adults (2005)

Comunitat autònoma	Percentatge d'alumnat estranger	Índex de normalització (població estrangera)	Taxa bruta d'escolarització de la població estrangera (20-84 anys) (per 1.000 hab.)	Taxa bruta d'escolarització de la població estrangera (25-64 anys) (per 1.000 hab.)	Percentatge d'alumnat femení	Índex de normalització (població femenina)	Taxa bruta d'escolarització de la població femenina (20-84 anys) (per 1.000 hab.)	Taxa bruta d'escolarització de la població femenina (25-64 anys) (per 1.000 hab.)	Percentatge d'alumnat en el sector públic
Espanya	18,3	1,9	21,7	26,5	62,6	1,3	12,7	17,9	97,0
Andalusia	6,9	1,1	19,0	24,0	73,0	1,5	22,6	31,8	100,0
Aragó	32,4	3,6	43,8	52,3	59,6	1,2	12,1	17,9	91,9
Astúries	8,0	2,8	14,7	17,8	53,5	1,1	4,6	6,9	100,0
Balears	19,6	1,1	12,3	14,9	60,8	1,2	12,7	17,2	100,0
Canàries	11,4	0,9	11,3	13,8	57,6	1,2	13,9	18,5	81,1
Cantàbria	19,1	4,5	17,6	21,0	55,7	1,1	3,7	5,3	98,8
Castella i Lleó	13,4	3,1	27,7	33,3	60,5	1,2	8,8	13,4	100,0
Castella-La Manxa	13,0	1,8	37,1	45,5	63,6	1,3	23,0	34,1	96,9
Catalunya	37,9	3,0	30,4	36,3	61,0	1,2	11,1	15,5	97,3
Comunitat Valenciana	24,5	1,8	14,9	19,2	60,4	1,2	9,5	13,3	98,2
Extremadura	4,0	1,4	28,8	34,7	53,9	1,1	18,1	27,2	96,6
Galícia	3,6	1,2	5,4	6,6	40,6	0,8	3,0	4,5	96,9
Madrid	25,2	1,7	13,3	15,9	62,1	1,2	8,3	11,3	95,7
Múrcia	31,4	2,2	26,6	32,6	50,0	1,0	11,2	15,7	100,0
Navarra	35,1	3,8	17,6	21,4	51,2	1,1	4,3	6,1	95,5
País Basc	14,7	3,7	63,8	76,0	59,6	1,2	17,3	24,5	97,9
La Rioja	54,8	4,7	58,2	69,9	35,6	0,7	7,9	11,3	70,0

Nota: L'índex de normalització en l'accés a la formació d'adults de la població estrangera/femenina correspon al quocient entre la presència d'alumnat estranger/femení sobre total i la presència de població estrangera/femenina al territori de referència (el valor 1 correspon a presència normalitzada).

Font: Elaboració a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005).

Per gènere, la taxa de participació femenina a Catalunya, que és del 11,1‰ de la població de vint a vuitanta-quatre anys, també és superior al 7‰ per al conjunt de la població. Igualment, l'índex de normalització, del 1,2, també evidencia que les dones estan més representades entre l'alumnat del que caldria esperar en funció del seu pes

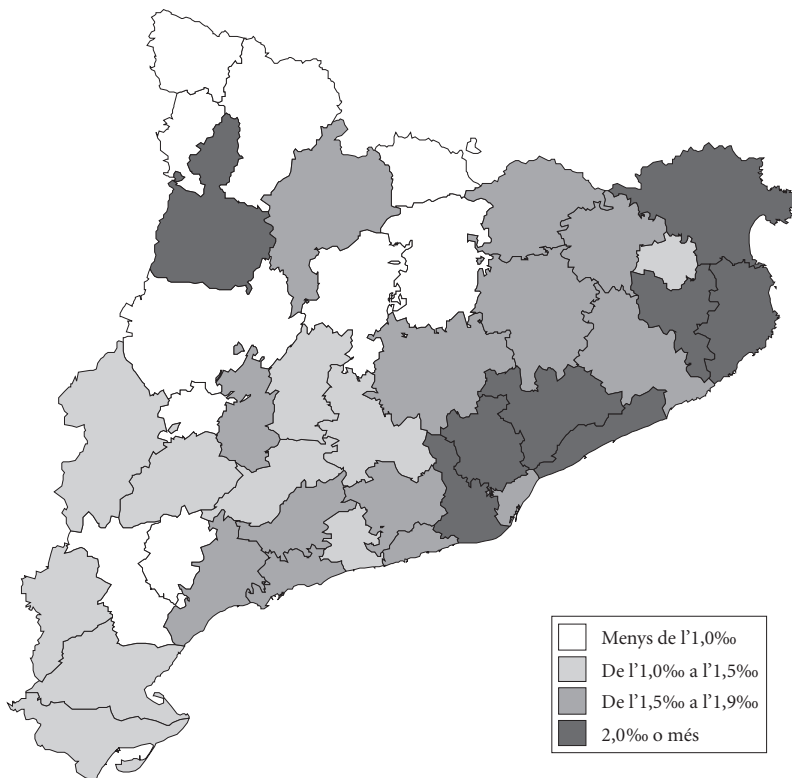
demogràfic. La comparativa per comunitats autònomes, en aquest cas, situa Catalunya en una posició menys positiva respecte a les desigualtats d'accés de la població femenina. La taxa de participació de la població femenina i l'índex de normalització en el seu accés se situen per sota els nivells estatals.

Més enllà de les diferències socials en l'accés, convé mencionar la presència d'importants desigualtats territorials. Els mapes 4 i 5 recullen la comparativa sobre el desplegament de la formació d'adults per comarques a Catalunya, novament a partir de dades del cens de població, prenent com a objecte d'estudi la taxa de participació sobre la població diana (població sense estudis i població amb estudis de primària, respectivament). El mapa 4 mostra com el Baix Empordà, el Pallars Jussà, el Baix Llobregat, el Vallès Oriental, el Maresme, el Vallès Occidental, l'Alt Empordà, el Gironès, el Barcelonès i el Baix Camp són les comarques que se situen per sobre de la mitjana catalana. Globalment, les comarques més poblades (comarques de la Regió Metropolitana de Barcelona i de capitals de província), més beneficiades per la localització d'oferta, tenen una major participació en la formació d'adults. El Pallars Sobirà, el Berguedà, el Priorat, la Noguera, l'Alta Ribagorça o el Pla d'Urgell (comarques eminentment rurals) són les que tenen un percentatge de participació més baix. El mapa 5, elaborat a partir de la població que participa en ensenyaments inicials sobre la població sense estudis, ofereix lectures similars.

En bona part, aquestes desigualtats territorials s'expliquen pels dèficits d'ordenació, de vertebració i d'inversió en la formació d'adults al nostre país. Aquesta realitat també es manifesta quan hom analitza la provisió de recursos que disposa el sistema. Per un costat, és ben cert que les dades evolutives, exposades en la taula 9, indiquen que la formació d'adults a Catalunya ha experimentat una notable millora d'ençà de l'any 2000 en la provisió de professorat i en la ràtio alumnat/professorat, a un ritme superior a la mitjana estatal. Per altre costat, però, també és cert que aquesta mateixa taula mostra com, respecte a l'Estat, Catalunya compta amb més alumnes per professor, amb menys de la meitat de centres i aules de formació d'adults per ciutadà, i amb quasi el doble d'alumnes per centre. Concretament, la ràtio d'alumnat per professor és de 33,8 a Catalunya i 29,7 al conjunt de l'Estat, la ràtio de milers d'habitants de vint a vuitanta-quatre anys, de 33,7 i 15,0, respectivament, i la ràtio d'alumnat per centre, de 234,5 i de 153,8, respectivament.

Mapa 4.

Proporció de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs (ensenyaments inicials i secundaris per a adults) per cada 1.000 habitants, per comarques (2001)

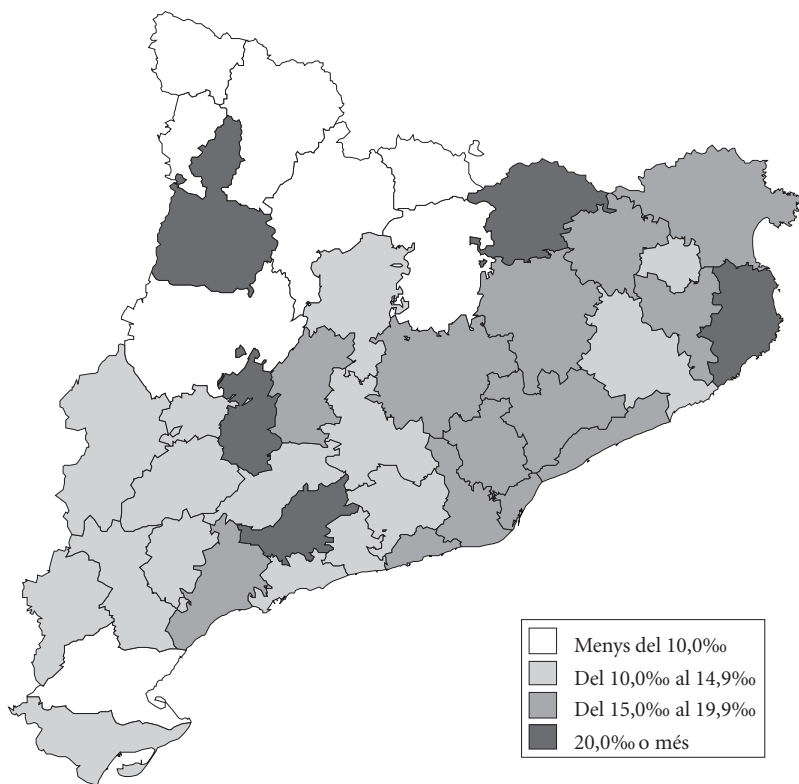
Comarques amb valors majors	
Baix Empordà	2,75
Pallars Jussà	2,70
Baix Llobregat	2,34
Vallès Oriental	2,23
Maresme	2,16
Vallès Occidental	2,15

Comarques amb valors menors	
Pla d'Urgell	0,58
Alta Ribagorça	0,52
Noguera	0,45
Priorat	0,43
Berguedà	0,15
Pallars Sobirà	0,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

Mapa 5.

Proporció de població entre vint-i-cinc i seixanta-quatre anys amb estudis en curs (ensenyaments inicials per a adults) per 1.000 habitants sense estudis, per comarques (2001)

Comarques amb valors majors	
Pallars Jussà	30,77
Ripollès	26,23
Baix Empordà	25,35
Urgell	23,92
Alt Camp	20,17
Gironès	18,23

Comarques amb valors menors	
Cerdanya	7,69
Vall d'Aran	7,58
Noguera	5,73
Berguedà	3,21
Alta Ribagorça	0,0
Pallars Sobirà	0,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del cens de població 2001.

Aquestes apreciacions ja es posen de manifest en l'informe *Diagnòstic de la formació de persones adultes a Catalunya*, publicat l'any 2006 pel Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (Chacón i altres, 2006), el qual critica la insuficient despesa pública en formació d'adults a Catalunya i els problemes relacionats amb la mancança de recursos humans, de recursos materials i didàctics i de recursos infraestructurals per atendre amb qualitat la diversitat de necessitats i demandes formatives existent.

Taula 9.

Evolució dels indicadors sobre recursos a la formació d'adults (de 2000-2001 a 2005-2006)

Índex d'evolució de professorat	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Espanya	100,0	105,7	102,8	103,6	104,7	111,6
Catalunya	100,0	127,3	125,2	122,5	139,5	151,8
Ràtio alumnat/ professorat	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Espanya	33,7	34,9	28,8	30,8	31,4	29,7
Catalunya	120,0	98,5	43,9	49,7	47,8	33,8
Nombre de centres específics d'adults	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Espanya	-	-	100,0	99,4	85,0	95,0
Catalunya	-	-	100,0	98,2	90,6	97,1
Ràtio milers d'habitants 20-84 anys/centre	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Espanya	-	-	14,6	12,7	14,1	15,0
Catalunya	-	-	31,1	32,1	35,7	33,7
Ràtio alumnat/centre	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006
Espanya	-	-	140,2	129,0	144,9	153,8
Catalunya	-	-	243,8	274,9	326,7	234,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació.

La taula 10 recull la comparativa per comunitats autònomes, i en ella s'hi destaca una forta heterogeneïtat en els models de provisió de formació d'adults. Extremadura, Andalusia i Castella-La Manxa són les comunitats que tenen les taxes de participació més altes i, alhora també, el nombre més elevat de centres i aules per ciutadà, la qual cosa demostra que la distribució de l'oferta és fonamental a l'hora de fomentar l'ac-

cés. Aquestes comunitats, però, seguides de Canàries i Catalunya, també són les que presenten una provisió de recursos més escassa en funció de la demanda que atenen. La millor provisió de recursos, en canvi, es trobaria en comunitats com Castella i Lleó, Comunitat Valenciana, Cantàbria i Aragó. Val a dir que aquestes són algunes de les comunitats amb les taxes de participació més baixes.

Catalunya, per la seva banda, es caracteritza per presentar uns nivells de participació en la formació d'adults relativament baixos i, malgrat això, un nivell de saturació so-

Taula 10.

Indicadors sobre recursos a la formació d'adults, per comunitats autònomes (2005-2006)

Comunitat autònoma	Ràtio milers d'habitants 20-84 anys/centre	Ràtio alumnat/centre	% centres públics	Ràtio alumnat/professor	Ràtio professorat/centre	% Professorat dones	% Professorat a temps parcial
Espanya	15,0	153,8	96,2	29,7	5,2	57	26,8
Andalusia	7,5	111,0	100,0	46,4	2,4	55,2	0
Aragó	33,8	302,7	100,0	15,8	19,2	55	55,7
Astúries	89,4	230,7	100,0	32,5	7,1	59	8,4
Balears	45,4	485,5	100,0	23,5	20,6	63,8	39,6
Canàries	19,8	432,1	97,4	69,9	6,2	64,9	25
Cantàbria	24,1	82,1	100,0	16,8	4,9	56,5	30,6
Castella i Lleó	24,7	186,1	100,0	11,6	16,1	39,7	46,4
Castella-La Manxa	4,2	65,8	94,9	27,3	2,4	59,4	40,7
Catalunya	33,7	234,5	91,6	33,8	6,9	66,1	15,2
Comunitat Valenciana	18,4	151,5	96,6	18,7	8,1	60,5	37,6
Extremadura	3,7	65,8	98,6	36,3	1,8	64,9	43,1
Galícia	19,7	84,5	91,2	22,6	3,7	43,9	0
Madrid	40,5	320,6	87,8	25,3	12,7	56,4	22,4
Múrcia	49,2	720,4	100,0	45,2	16	66,3	48,8
Navarra	24,9	113,6	84,2	30	3,8	53,8	10,3
País Basc	36,9	471,0	70,2	30,5	15,4	61,8	14
Rioja (La)	13,5	147,4	83,3	27,9	5,3	40,2	34,8
Ceuta	27,3	582,5	100,0	29,9	19,5	48,7	17,9
Melilla	23,5	343,5	100,0	25,4	13,5	44,4	7,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Educació (2005-2006).

bre els recursos (professorat i centres) relativament alt. Les dades posen de manifest, doncs, els dèficits d'inversió sobre el sistema.

PARTICIPACIÓ EN LA FORMACIÓ PER AL TREBALL

A més dels ensenyaments d'adults, que tenen per objectiu garantir l'educació bàsica de les persones amb dèficits instructius, convé fer referència a altres sistemes de formació al llarg de la vida, com la formació contínua i la formació ocupacional, que estan orientats a promoure l'ocupabilitat i la professionalitat de la població. En aquest informe no es tracta específicament la formació de tercer cicle.

La formació contínua té per objectiu la formació permanent i el reciclatge dels treballadors ocupats, en el marc del sistema de la formació professional. La taula 11 conté la informació sobre la participació de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys en els cursos de formació promoguts per l'empresa (que podríem assimilar a formació contínua). En ella s'hi observa els baixos nivells absoluts de participació en la formació contínua a Catalunya: només el 2,30% de la població ocupada, o el 1,58% de la població total, realitzen cursos de formació contínua promoguts per les empreses.

Com en altres ocasions, existeixen desigualtats importants en l'accés a la formació contínua, molt relacionades amb la situació dels diferents grups socials en el mercat de treball. Aquesta és la conclusió que es desprèn quan hom analitza, per exemple, les dades per nacionalitat o edat. Per nacionalitat, la població de nacionalitat estrangera participa proporcionalment menys a la formació contínua que la població de nacionalitat espanyola. Per edat, la participació és més elevada entre la població de trenta-cinc a trenta-nou anys, i decreix progressivament a mesura que ens aproximem als grups d'edat extrems. Joves, adults majors de cinquanta-cinc anys i població estrangera són alguns dels grups socials que experimenten una situació de més gran precarietat laboral (tal com s'ha analitzat en els indicadors d'atur, qualificació i retribució del capítol precedent, *Educació i ocupació*).

Aquesta relació es constata també en analitzar la condició socioeconòmica i el nivell educatiu de la població. Les classes mitjanes professionals supraordinades, integrades

fonamentalment per assalariats qualificats (directius, tècnics qualificats, etc.) són els que més participen en la formació contínua, clarament per sobre de les classes treballadores, que ocupen els llocs menys qualificats del mercat. De la mateixa manera, la població amb estudis terciaris participen més que les persones amb estudis primaris o inferiors, que presenten un accés quasi nul. Així doncs, a mesura que decreix el nivell d'estudis i el nivell de qualificació, més disminueix l'accés a la formació contínua. Val a dir, a més, que les desigualtats més pronunciades s'expliquen pel nivell instructiu de la població. Aquestes dades constaten que la formació contínua tendeix a reproduir i a reforçar les desigualtats educatives de la població, perquè aquells que millor posicionats estan des d'una perspectiva educativa i laboral, més oportunitats tenen d'accedir a aquests recursos formatius.

Aquesta relació només es trenca per al gènere. Proporcionalment, les dones ocupades participen lleugerament més en la formació contínua que els homes ocupats (no pas si analitzem les dades per al conjunt de població), malgrat que, com s'ha vist en apartats precedents, ocupen llocs menys qualificats i més mal remunerats. Cal recordar que les dones, globalment, ja s'incorporen al mercat de treball amb una experiència més extensiva en el sistema educatiu inicial que els homes, i que tendeixen a participar més en els diferents subsistemes de formació al llarg de la vida.

En l'edició anterior de l'anuari ja vam comentar que aquestes diferències de gènere s'accentuen més entre les classes mitjanes professionals supraordinades, i es capgira entre les classes treballadores. Això significa que les dones que ocupen llocs qualificats tendeixen a formar-se més que els homes que ocupen llocs qualificats, però que les dones que ocupen llocs menys qualificats participen menys en la formació contínua que els homes que es troben en aquesta mateixa situació (Bonal i Albaigés, 2006). Aquestes estratègies formatives diferenciades podrien explicar-se per les mateixes desigualtats de gènere presents en el mercat de treball: les dones ben posicionades en l'estructura laboral necessitarien una major inversió en formació per mantenir aquesta posició que els homes.

Malgrat els baixos nivells de participació en la formació contínua, Catalunya se situa comparativament a la resta de comunitats autònomes en una bona posició. El gràfic 9 recull la informació per comunitats autònomes sobre la participació de la població

Taula 11.

Participació de la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys a cursos de formació promoguts per l'empresa per perfil socioeconòmic a Catalunya (2001)

Perfil socioeconòmic	Total	Dona	Total ocupats	Dona ocupada
Total	1,58	1,44	2,30	2,59
Nacionalitat	Total	Dona	Total ocupats	Dona ocupada
Nacionalitat estrangera	0,47	0,41	0,73	0,80
Nacionalitat espanyola	1,64	1,50	2,39	2,68
Grup d'edat	Total	Dona	Total ocupats	Dona ocupada
De 25 a 29 anys	1,88	2,01	2,41	2,74
De 30 a 34 anys	2,08	2,00	2,66	2,91
De 35 a 39 anys	2,16	1,99	2,83	3,08
De 40 a 44 anys	2,06	1,91	2,73	3,04
De 45 a 49 anys	1,66	1,40	2,31	2,46
De 50 a 54 anys	1,06	0,77	1,65	1,73
De 55 a 59 anys	0,55	0,37	1,06	1,15
De 60 a 64 anys	0,19	0,12	0,62	0,71
Condició socioeconòmica de la persona de referència	Total	Dona	Total ocupats	Dona ocupada
Classe empresarial	1,10	0,94	1,40	1,56
Classes mitjanes patrimonials	0,80	0,69	1,05	1,19
Classes mitjanes professionals supraordinades (directius i tècnics qualificats)	3,48	3,44	4,04	4,48
Classes mitjanes subordinades (personal de suport)	2,30	2,17	2,72	2,78
Classes treballadores	1,06	0,81	1,38	1,36
Nivell educatiu	Total	Dona	Total ocupats	Dona ocupada
Educació primària o inferior (ISCED 1 o sense estudis)	0,34	0,17	0,2	0,7
Educació secundària obligatòria (ISCED 2)	0,95	0,69	0,7	1,4
Educació secundària postobligatòria (ISCED 3 i 4)	2,03	1,79	1,8	2,7
Educació terciària (ISCED 5 i 6)	3,47	3,70	3,7	4,1

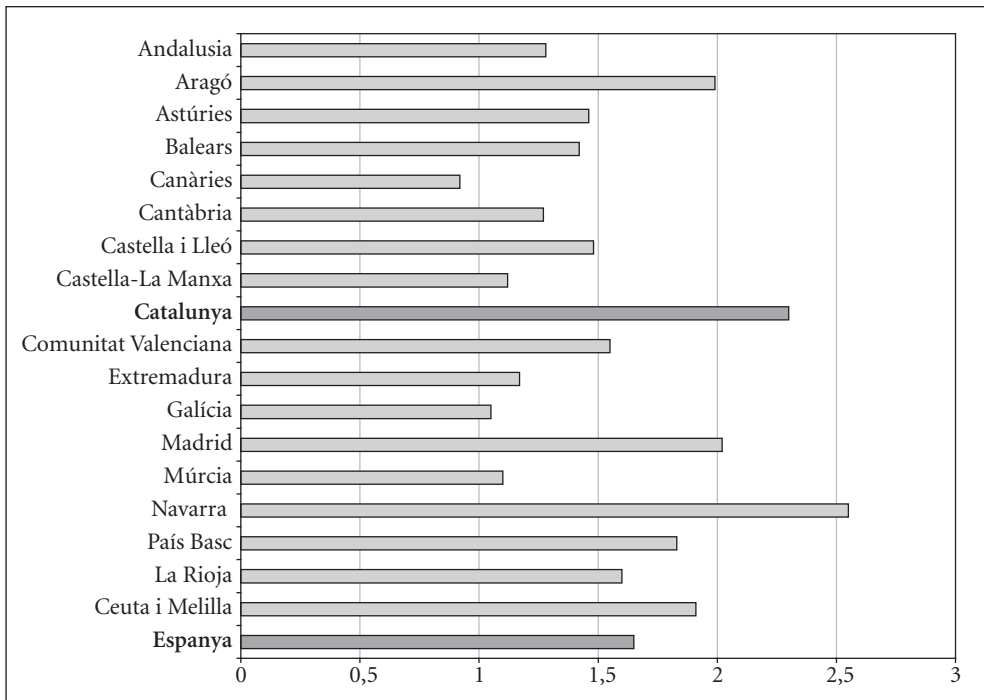
Font: Extret de Bonal i Albaigés (2006), elaborada a partir de dades del cens de població (2001).

ocupada de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys en la formació promoguda per l'empresa (tal com s'ha analitzat en la taula 10). Les dades del cens de població sobre cursos de formació promoguts per l'empresa constaten que Catalunya és la comunitat autònoma que té una participació més elevada, després de Navarra, seguides de Madrid,

Aragó i el País Basc. Aquestes són les comunitats autònomes amb mercats de treball més dinàmics i amb un PIB per càpita més elevat, tal com s'il·lustra en el gràfic 10. En l'altre extrem, hi ha Canàries, Galícia, Múrcia, Castella-La Manxa, Extremadura, Cantàbria i Andalusia.

Gràfic 9.

Participació de la població ocupada de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys a cursos de formació promoguts per l'empresa per comunitats autònomes (2001)

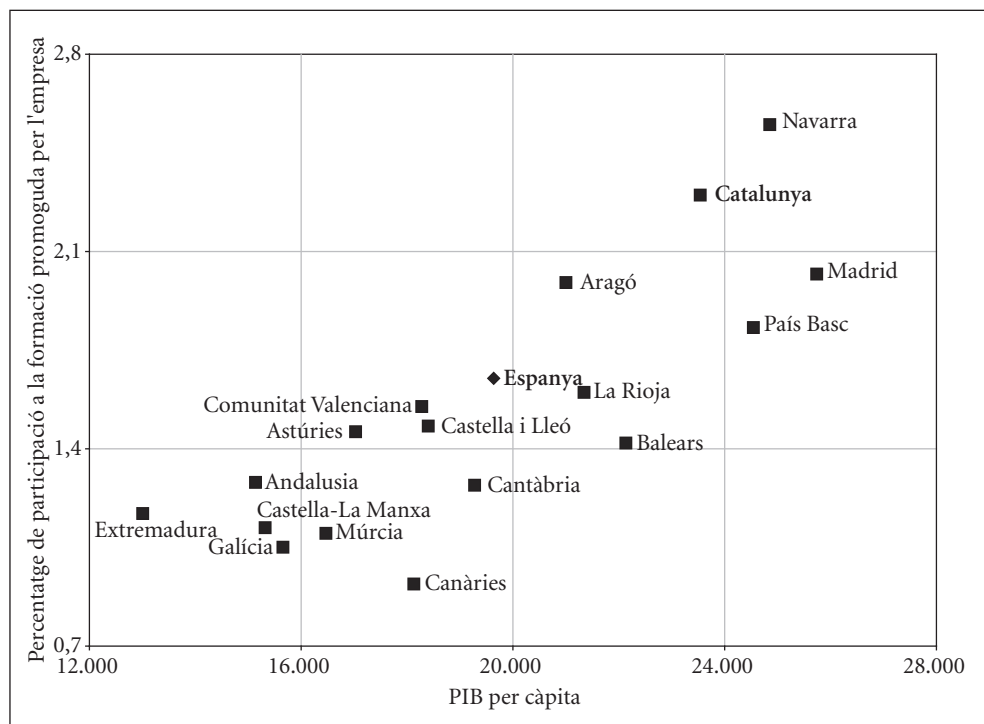

Font: Bonal i Albaigés (2006), a partir de dades del cens de població (2001).

La comparativa amb la resta comunitats autònomes és menys positiva si analitzem la formació ocupacional. Aquesta oferta representa un recurs formatiu (no reglat) clau a l'hora de promoure l'ocupabilitat i la requalificació de la població activa en general, especialment aturada, així com de proveir oportunitats de qualificació i d'especialit-

Gràfic 10.

Relació entre la participació de la població ocupada de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys en cursos de formació promoguts per l'empresa i el PIB per càpita, per comunitats autònomes (2001)

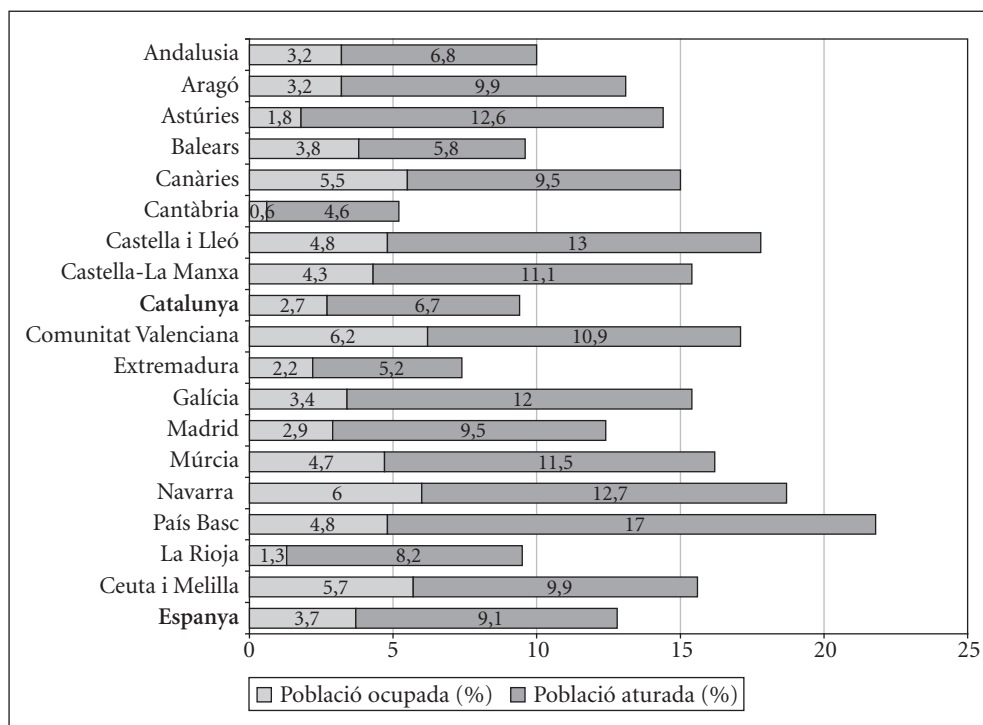
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (2001).

zació a nombrosos joves menors de vint-i-cinc anys que es troben en ple procés de transició a la vida activa (molts dels quals experimenten una situació d'insuficiència formativa en el sistema educatiu reglat).

L'Enquesta de Població Activa permet fer una aproximació a la participació en la formació ocupacional. El gràfic 11 conté les dades relatives a la formació per al treball, i s'hi observa com Catalunya se situa per sota de la mitjana estatal, tant en la proporció

Gràfic 11.

Participació en la formació per al treball en els darrers dotze mesos (2n trimestre de 2003)

Font: Elaboració a partir de dades de l'Enquesta de Població Activa (2n semestre de 2003).

de persones aturades que participa en la formació per al treball (6,7%) com en les persones ocupades (2,7%). El País Basc i Navarra, un cop més, compten amb nivells de participació clarament superiors a Catalunya.

En principi, les dades evolutives no semblen indicar que existeixi una tendència convergent respecte a la mitjana estatal. La taula 12, en aquest sentit, marca un descens progressiu de les places de formació ocupacional d'ençà de l'any 2000, tant en valors absoluts com en valors relatius (places per 1.000 aturats i places per 1.000 actius). És

cert que aquesta dinàmica coincideix amb un cert estancament de la taxa d'atur, propera a xifres pròpies d'atur estructural, però també ho és que el nombre de població activa ha mantingut un ritme de creixement sostingut. Sembla, doncs, que s'està produint una certa pèrdua d'impacte de la formació ocupacional en el nostre país, per haver estat centrada durant molts anys en el col·lectiu d'aturats.

En qualsevol cas, cal tenir present que les dades estadístiques disponibles no permeten analitzar adequadament la realitat de la formació ocupacional a Catalunya. A partir de les dades del Departament de Treball, només podem formular aquestes consideracions sobre l'evolució i la distribució de l'oferta aprovada (no pròpiament executada) en el territori.

Taula 12.

Evolució de l'alumnat de formació ocupacional a Catalunya (1997-2004)

Indicador	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Alumnat (2000=100)	119,8	108,4	124,2	100,0	83,7	88,3	79,2	73,6
Places de formació ocupacional per 1.000 aturats	318,9	337,0	514,1	485,6	400,4	350,8	301,1	281,7
Places de formació ocupacional per 1.000 actius [Places*1000 / Població activa]	53,4	47,5	53,8	42,1	34,6	35,5	30,3	27,3
Atur registrat (2.000=100)	156,6	134,0	110,8	100,0	98,4	111,3	118,0	118,8
Taxa d'atur	17,1	14,4	10,7	8,9	8,6	10,1	10,0	9,7
Taxa d'activitat	55,7	56,1	56,3	57,5	57,9	58,6	60,3	60,8

Nota: A partir de l'any 2000, les dades d'alumnat corresponen a places, no pròpiament a alumnat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Treball i de l'Enquesta de Població Activa (1997-2004).

El Ministeri de Treball, per la seva banda, ens aporta algunes dades relatives a l'accés de diferents grups socials a la formació ocupacional. Destaca que, per gènere, un cop més, les dones participen més que els homes en l'oferta (62,8%). Paradoxalment, per nivell d'estudis, és important destacar el poc impacte que té la formació ocupacional entre la població amb nivell d'instrucció baix, comparativament parlant amb la resta

de nivells instructius. Llevat dels ensenyaments d'adults, aquests col·lectius estan clarament infrarepresentats en tota l'oferta educativa no obligatòria.

A Catalunya, tal i com veiem a la taula 13, la formació ocupacional compta amb un accés predominantment de població amb estudis secundaris (78,9%). Tot i així, destaca que aquest accés ho és en una proporció més alta que al conjunt de l'Estat (68,0%). El País Basc i Navarra, per exemple, comunitats que tenen les taxes de participació en la formació ocupacional més elevades, mostren un accés molt més gran d'alumnat amb estudis superiors.

Taula 13.

Indicadors d'impacte de la formació ocupacional per comunitats autònomes (2005)

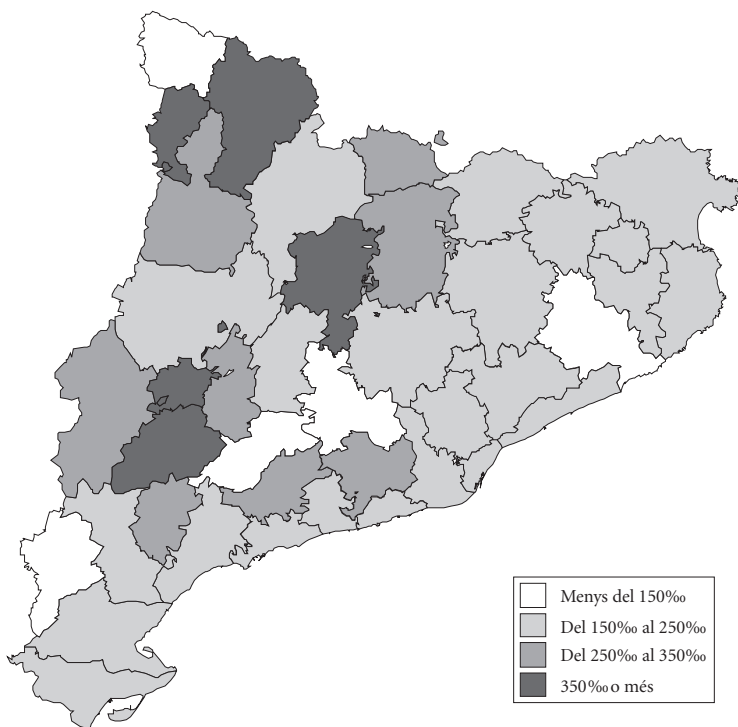
Comunitat autònoma	Taxa de feminització	Percentatge dels menors de 25 anys	Percentatge dels majors de 34 anys	Educació primària o sense estudis (%)	Educació secundària (%)	Educació postsecundària (%)
Espanya	61,8	32,2	31,2	2,8	68,0	29,2
Andalusia	66,1	39,6	25,8	3,1	66,4	30,5
Aragó	60,3	31,1	33,0	2,1	68,5	29,5
Astúries	55,8	30,1	27,3	0,7	62,6	36,7
Balears	69,2	27,2	37,9	2,3	86,4	11,3
Canàries	67,9	32,1	31,3	4,4	71,0	24,6
Cantàbria	56,3	30,0	31,5	0,6	63,9	35,5
Castella i Lleó	62,4	39,2	25,0	2,1	55,1	23,6
Castella-La Manxa	61,4	33,5	28,5	1,3	60,4	38,2
Catalunya	62,8	32,5	39,4	2,4	78,9	18,6
Comunitat Valenciana	64,9	26,4	39,4	5,7	74,0	20,3
Extremadura	62,5	38,8	22,7	2,2	63,1	34,7
Galícia	62,2	24,9	32,5	5,9	59,1	34,9
Madrid	53,7	28,0	33,4	0,9	67,4	31,6
Múrcia	59,9	34,4	24,3	3,3	71,0	25,7
Navarra	62,0	30,4	32,6	0,7	54,2	45,2
País Basc	53,6	22,5	32,3	0,8	54,9	44,4
La Rioja	56,2	38,3	27,1	4,0	66,7	29,3

Nota: Les dades no són completes a Andalusia, Canàries, Castella i Lleó, Catalunya i Galícia. Les dades corresponen a juny.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri de Treball (2005).

Mapa 6.

Places de formació ocupacional per a aturats per cada 1.000 aturats, per comarques (2004)

Comarques amb valors majors	
Pallars Sobirà	728,2
Alta Ribagorça	681,8
Solsonès	681,8
Garrigues	454,5
Pla d'Urgell	370,8
Segrià	319,5

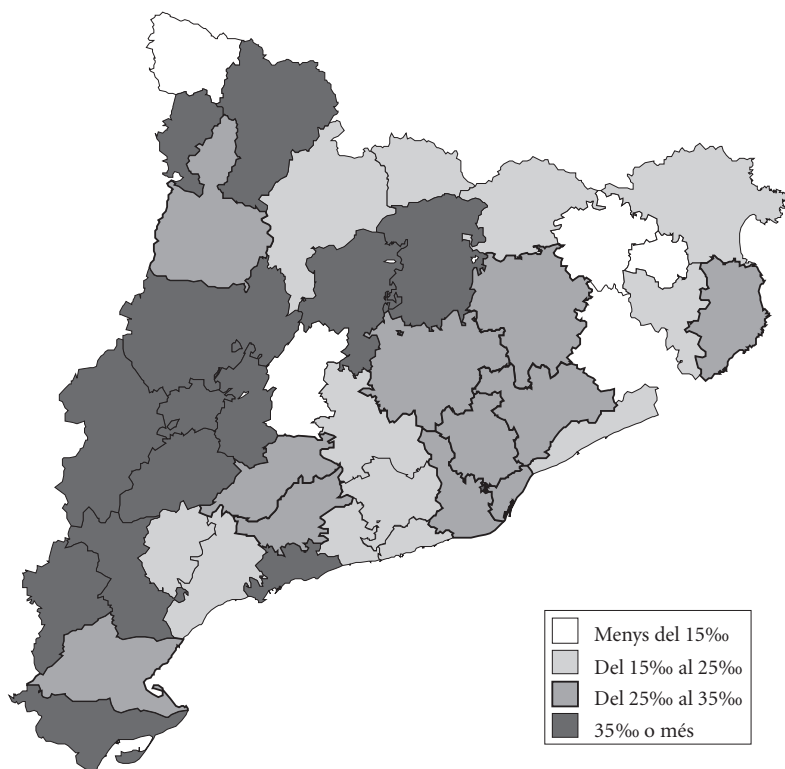
Comarques amb valors menors	
Garrotxa	151,1
Anoia	132,7
Conca de Barberà	125,7
Terra Alta	119,0
Selva	111,5
Val d'Aran	0,0

Nota: Les dades d'atur corresponen a 2004 (atur registrat). El valor resultant respon al càlcul següent: Places per a aturats *1.000 / Població aturada registrada.

Font: Elaboració a partir de dades del Departament de Treball (2004).

Mapa 7.

Places de formació ocupacional per cada 1.000 actius, per comarques (2004)

Comarques amb valors majors	
Terra Alta	102,4
Solsonès	85,3
Garrigues	66,4
Pallars Sobirà	64,8
Segrià	55,3
Tarragonès	45,9

Comarques amb valors menors	
Anoia	16,9
Alt Empordà	16,7
Garrotxa	14,0
Segarra	13,3
Pla de l'Estany	11,8
Val d'Aran	7,3

Nota: Les dades d'activitat corresponen a 2001 (cens de població). El valor resultant respon al càlcul següent: Places*1.000 / Població activa.

Font: Elaboració a partir de dades del Departament de Treball (2004) i del cens de població 2001.

Finalment, convé esmentar la distribució desigual de l'oferta entre comarques. Els mapes 6 i 7, que recullen alguns indicadors d'impacte de la formació ocupacional a Catalunya per a l'any 2004, mostren les importants diferències existents entre comarques quant a l'oferta disponible de formació ocupacional. Aquesta distribució en el territori no sembla seguir patrons clars: els resultats són molt dispersos, i l'evolució respecte de l'any anterior també, la qual cosa constata la manca de planificació territorial de la distribució de l'oferta de formació ocupacional. En general, només cal indicar que les comarques que compten amb un nivell d'instrucció més baix, en molts casos, presenten una major densitat de l'oferta. La valoració conjunta de les ràtios de places per cada 1.000 aturats i per cada 1.000 actius ens porta a destacar (globalment) comarques amb un impacte menor, com ara la Val d'Aran, el Pla de l'Estany, la Segarra, la Garrotxa, l'Alt Empordà, l'Anoia o la Selva, i comarques amb un impacte major, com ara el Solsonès, el Segrià, el Pallars Sobirà, l'Alta Ribagorça, les Garrigues, el Pla d'Urgell o la Terra Alta.

EN SÍNTESI...

NIVELL D'INSTRUCCIÓ DE LA POBLACIÓ

- Catalunya no destaca pel nivell d'instrucció de la seva població. A escala europea, destaquen nivells d'insuficiència formativa (població amb estudis primaris o inferior) més elevats que la Unió Europea. A escala estatal, el dèficit instructiu de la població és menor que la mitjana espanyola, però és clarament més alt que les comunitats capdavanteres, com ara el País Basc, Madrid i Navarra, i també de comunitats com Cantàbria, Aragó, Astúries i La Rioja. En general, es confirma que les comunitats amb un PIB per càpita més elevat tenen una població amb més nivell d'estudis, i Catalunya representa una excepció.
- Catalunya és el país europeu que compta amb una major polarització formativa de la seva població —característic dels països amb un desenvolupament tardà de l'Estat del benestar i una generalització tardana de l'escolarització. El dèficit instructiu és dels més elevats d'Europa, però també és comparativament alta la proporció de població amb nivell d'estudis superiors. Els països capdavanters pel

que fa al nivell d'instrucció de la població, com els del nord d'Europa, presenten una menor prevalença del dèficit instructiu.

- Val a dir, però, que en els darrers anys Catalunya ha seguit una tendència evolutiva positiva pel que fa al nivell d'instrucció de la població, amb un creixement molt important de la població amb estudis superiors, per sobre de l'evolució mostrada pel conjunt de l'Estat espanyol i de la Unió Europea. En positiu, cal comentar que aquesta tendència creixent, més accelerada en el cas català, ha de contribuir a la progressiva convergència amb Europa. En negatiu, però, cal advertir que comunitats autònomes com Madrid, el País Basc i Navarra, o altres països europeus capdavanters, presenten una evolució més positiva que Catalunya.
- La millora del nivell d'instrucció de la població passa per la reducció de les importants desigualtats socials que afecten en la distribució del capital educatiu entre la població. Per edat, destaca l'increment del nivell instructiu de les generacions joves d'avui, respecte de les generacions de joves precedents. Per gènere, cal fer esment a la major polarització del nivell d'instrucció entre les dones, conseqüència de la més gran permanència de les noies al sistema educatiu que els nois. Per nacionalitat, la població estrangera presenta una prevalença més elevada del dèficit instructiu. I per classe social, les classes mitjanes assolixen un nivell d'estudis més elevat que les classes treballadores. En definitiva, això indica la intensitat de la reproducció de les desigualtats educatives al nostre país. Els grups socials amb menys capital educatiu són aquells, segons hem vist en capítols precedents, els fills i filles dels quals abandonen abans el sistema educatiu.
- També existeixen importants desigualtats territorials a escala comarcal. Les Terres de l'Ebre concentren els nivells més elevats de dèficit instructiu, mentre que les principals comarques urbanes presenten el nivell d'estudis més elevat.

PARTICIPACIÓ DE LA POBLACIÓ ADULTA EN LA FORMACIÓ

- La participació en la formació al llarg de la vida és un repte especialment important a Catalunya si tenim present la prevalença que té el fracàs escolar i l'abandonament escolar prematur al nostre país. No obstant això, la realitat

és que aquesta participació gira al voltant del 10%, percentatge lleugerament inferior a la mitjana estatal i europea, i encara allunyat de l'objectiu del 12,5% previst per la Unió Europea en la seva Estratègia de Lisboa per a l'horitzó 2010. Comunitats autònomes com el País Basc, Madrid i Navarra, amb un nivell instructiu més elevat, presenten percentatges de participació també més alts, la qual cosa accentua encara més la distància d'aquestes respecte a Catalunya.

- Existeixen desigualtats socials importants en la participació de la població adulta en la formació. En general, els grups socials amb nivell instructiu més elevat, en termes relatius, participen més de la formació al llarg de la vida (és a dir, els joves, les dones (joves), la població d'origen autòcton, les classes mitjanes, etc.). Aquest comportament, doncs, reforça la polarització formativa, més que no pas combat les desigualtats educatives entre grups socials.

PARTICIPACIÓ EN LA FORMACIÓ D'ADULTS

- Els canvis en l'ordenació dels ensenyaments reglats d'adults (supressió graduat escolar d'EGB, etc.) han provocat oscil·lacions importants en les dades evolutives de la demanda. En nombre d'alumnes, aquests ensenyaments haurien experimentat un descens significatiu en els darrers anys.
- A Catalunya, la taxa bruta de participació en la formació d'adults de la població de vint a vuitanta-quatre anys (7,0‰) és menor que a l'Estat espanyol (10,3‰). Paradoxalment, malgrat que Catalunya és una de les comunitats autònomes amb una major prevalença del dèficit instructiu, també és una de les que té una participació més baixa als ensenyaments d'adults (només per sobre d'Astúries, Cantàbria, Galícia i Navarra). En general, cal dir que el nivell d'impacte dels ensenyaments adults sobre la població potencialment usuària és molt reduït (la taxa d'escolarització per als ensenyaments inicials és del 15,9‰ entre la població de vint-i-cinc a seixanta-quatre anys sense estudis, i per als ensenyaments de secundària, del 2,8‰ de la població amb estudis primaris).
- Les dades posen de manifest la importància que tenen els ensenyaments d'adults en la lluita contra les desigualtats educatives, ja que la població de nacionalitat estrangera, la població major de cinquanta-cinc anys o la població de classe treballadora, grups socials més infrarepresentats en l'oferta formativa al llarg

de la vida, són alguns dels col·lectius que més participen en valors absoluts en el sistema d'educació d'adults. Tot i així, en valors relatius, si prenem com a referència la població diana (amb dèficit instructiu), cal dir que les desigualtats d'accés a l'oferta relacionades amb la classe social segueixen existint.

- L'oferta lingüística de les escoles d'adults fa que la població estrangera utilitzi més intensament aquests serveis (taxa bruta del 30,4‰ de la població estrangera de vint a vuitanta-quatre anys) que la població en general (7‰). De fet, l'educació d'adults és l'únic subsistema educatiu a Catalunya que compta amb un ús més intensiu de la població estrangera que de la població autòctona. Les dones, un cop més, també accedeixen més a aquesta oferta que els homes.
- La formació d'adults a Catalunya ha experimentat una notable millora des de l'any 2000 pel que fa a la provisió de professorat i en la ràtio alumnat/professorat, a un ritme superior a la mitjana estatal. Tot i això, respecte a l'Estat, Catalunya encara té més alumnes per professor, menys de la meitat de centres i aules de formació d'adults per ciutadà, i quasi el doble d'alumnes per centre. Els baixos nivells de participació en la formació d'adults a Catalunya semblen estar acompanyats d'un nivell de saturació sobre els recursos (professorat i centres) relativament alt.

PARTICIPACIÓ EN LA FORMACIÓ PER AL TREBALL

- Com en la formació d'adults, la participació en la formació contínua a Catalunya és baixa si prenem com a referència la població diana (només el 2,30% de la població ocupada realitza cursos de formació contínua promoguts per les empreses). Si prenem com a referència la resta de comunitats autònomes, cal dir que Catalunya és la comunitat autònoma que té una participació més elevada, després de Navarra.
- En el cas del conjunt de formació per al treball (formació contínua i formació ocupacional, principalment), val a dir que Catalunya se situa per sota de la mitjana estatal. Cal destacar el descens progressiu de places de formació ocupacional a Catalunya d'ençà de l'any 2000, d'acord amb l'evolució de l'atur.
- Existeixen desigualtats importants en l'accés a l'oferta de formació contínua, molt relacionades amb les desigualtats laborals i educatives que experimenten

els diferents grups socials (la precarietat laboral que experimenten els joves o la població estrangera, per exemple, no afavoreix la seva participació). A mesura que decreix el nivell d'estudis i el nivell de qualificació en l'ocupació, més disminueix l'accés a la formació contínua. Pel que fa a la formació ocupacional, trobem una situació similar, ja que aquesta oferta té poc impacte entre la població amb nivell d'instrucció baix, en comparació amb la resta de nivells instructius.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses de la formació al llarg de la vida a Catalunya

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • Pel que fa al nivell d'instrucció de la població, Catalunya ha seguit una tendència evolutiva positiva en els darrers anys, per sobre de l'evolució de l'Estat espanyol i la Unió Europea. • L'educació d'adults representa l'únic subsistema educatiu amb un ús més intensiu per part de la població estrangera que per part de la població autòctona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Catalunya presenta una prevalença elevada del dèficit instructiu, per sobre de la mitjana europea i de les comunitats autònomes econòmicament més desenvolupades. • Catalunya és el país europeu amb una major polarització formativa de la seva població (dèficit instructiu elevat i nivell d'estudis superiors relativament elevat). • Les comunitats autònomes econòmicament més desenvolupades de l'Estat espanyol presenten una evolució del nivell d'instrucció de la població més positiva que Catalunya. • Existeixen desigualtats socials importants en la distribució del capital educatiu de la població, relacionades amb l'edat, el gènere, la nacionalitat i la classe social. • A Catalunya, la participació en la formació al llarg de la vida se situa per sota la mitjana estatal i europea, i lluny encara del <i>benchmark</i> europeu. • La formació al llarg de la vida a Catalunya reproduceix les desigualtats educatives entre grups socials: els grups socials amb més capital educatiu i amb ocupacions més qualificades són els que més accedeixen a l'oferta existent (la qual cosa no contribueix a la millora de l'ocupabilitat d'aquells que ocupen els llocs menys qualificats del mercat). • Catalunya presenta nivells de participació en l'educació d'adults situats per sota la mitjana estatal. Els baixos nivells de participació estan acompanyats de dèficits en el desenvolupament de l'oferta (ràtio alumnat/professor per sobre la mitjana estatal, meitat de centres per ciutadà, doble d'alumnes per centre). • Igualment, Catalunya presenta nivells de participació en la formació per al treball per sota la mitjana estatal. Només en formació contínua, tot i que l'impacte segueix essent baix, la participació és alta en comparació amb la resta de comunitats.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

BONAL, X. i ALBAIGÉS, B. (2006). *Indicadors sobre l'estat de l'educació a Catalunya*. A BONAL, X. (dir.), L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2005. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill. Polítiques, 53.

BONAL, X., RAMBLA, X., i AJENJO, M. (2004). *Les desigualtats territorials en l'ensenyament a Catalunya*. Barcelona: Editorial Mediterrània i Fundació Jaume Bofill.

CHACÓN, M., MARTÍNEZ, C., MARTÍNEZ, M., MASSOT, M., MORENO, V. i PARERA, G. (2006). *Diagnòstic de la formació de persones adultes a Catalunya*. Barcelona: CSASE.

COMISSIÓ EUROPEA (2001). *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. Comunicació de la Comissió [COM(2001) 678 final]. Brussel·les, 21.11.2001. Disponible a http://ec.europa.eu/education/policies/life/index_en.html

OCDE (2003). *Beyond Rhetoric: Adult Learning Policies and Practices*. OECD Washington Center.

OCDE (2004). *Lifelong learning*. Policy Brief. OECD Observer. Disponible a: http://www.oecd.org/LongAbstract/0,2546,en_2649_33723_29478790_119696_1_1_1,00.html

OCDE (2005). *Promoting Adult Learning*. OECD Washington Center.

UNESCO (2000). *Educación para Todos: Cumplimiento de nuestros Compromisos Colectivos*. Marco de Acción de Dakar. Foro Mundial de Educación, Dakar, Senegal, 26-28 abril 2000. Disponible a: http://www.unesco.cl/medios/biblioteca/documentos/ept_dakar_marco_accion_esp.pdf

UNIÓ EUROPEA (2005). *Decisión del Consejo, de 12 de julio de 2005, relativa a las Directrices para las políticas de empleo de los Estados miembros (2005/600/CE)*. Diario Oficial n° L 205 de 06/08/2005 p. 21 - 27.

8 Catalunya, en el marc de l'Estratègia de Lisboa

En la sessió celebrada a Lisboa, el març del 2000, el Consell Europeu va adoptar com a objectiu estratègic per al 2010 “convertir la Unió Europea en l’economia basada en el coneixement més competitiva i dinàmica del món, capaç de créixer econòmicament de manera sostenible amb més i millor ocupació i amb major cohesió social.” L’assoliment d’aquest objectiu passava, i passa, per transformacions radicals en diferents àmbits de les polítiques econòmiques i socials, i molt especialment també per millores en els sistemes d’educació i formació dels estats membres.

En el marc de l’anomenada Estratègia de Lisboa, el març de 2001 a Estocolm, el Consell Europeu va fixar les prioritats d’acció política en educació i formació de cara a l’any 2010. Aquestes prioritats, que pretenen potenciar el desenvolupament de la societat del coneixement des de l’àmbit educatiu, queden resumides en els següents tres objectius estratègics generals, i en els tretze objectius específics següents (Unió Europea, 2001; 2002):

Objectiu estratègic 1: Millorar la qualitat i l’eficàcia dels sistemes d’educació i formació.

- Millorar l’educació i la formació de professors i formadors: disseny de qualificacions, garanties de formació inicial i contínua, provisió de recursos humans, atracció a la professió docent d’altres professionals...

- Desenvolupar les aptituds necessàries per a la societat del coneixement: definició de les competències bàsiques, accés universal a la formació, validació oficial de les capacitats bàsiques...
- Garantir l'accés de tots a les TIC: domini de les eines tecnològiques bàsiques, incorporació de les TIC en contextos d'aprenentatge...
- Augmentar la matriculació en els estudis científics i tècnics: orientació educativa envers les matemàtiques, la ciència i la tecnologia, provisió i formació de professors, equilibri entre homes i dones en l'accés als estudis...
- Aprofitar al màxim els recursos disponibles: inversió en recursos humans, distribució de recursos, suport a sistemes de qualitat en la gestió dels recursos...

Objectiu estratègic 2: Facilitar l'accés de tots als sistemes d'educació i formació.

- Promoure un entorn d'aprenentatge obert: accés a la formació permanent, conciliació entre treball i formació, reducció de les desigualtats educatives, desenvolupament de sistemes de formació flexible, xarxes interinstitucionals...
- Fer l'aprenentatge més atractiu: permanència dels joves al sistema educatiu, foment de la cultura de l'aprenentatge permanent, validació oficial de les iniciatives d'educació informal, atractivitat de la formació no reglada...
- Promoure la ciutadania activa, la igualtat d'oportunitats i la cohesió social: aprenentatge dels valors democràtics i de la participació democràtica, integració de perspectiva de la igualtat d'oportunitats en el funcionament dels sistemes educatius i formatius, foment de l'equitat educativa de les persones amb majors dificultats d'accés...

Objectiu estratègic 3: Obrir els sistemes d'educació i formació al món exterior.

- Reforçar els vincles amb el món del treball i amb el món de la investigació i la societat en general: promoció de la cooperació entre agents socials, econòmics i educatius, participació dels agents socials en la planificació educativa...
- Desenvolupar l'esperit d'empresa: foment de la iniciativa i la creativitat, foment de l'adquisició de les qualificacions necessàries per crear i dirigir un negoci...

- Millorar l'aprenentatge d'idiomes estrangers: domini de dos o més llengües —a més de la llengua materna—, foment de la formació permanent de llengües...
- Augmentar la mobilitat i els intercanvis: facilitar la mobilitat a estudiants i formadors, validació i reconeixement de les competències adquirides, promoció de la presència de l'educació i la formació europea al món...
- Reforçar la cooperació europea: millora dels procediments de reconeixement d'estudis entre països, transparència de la informació sobre educació i formació, incorporació de la dimensió europea a l'educació i formació...

Amb aquests objectius, i amb el repte de convertir per al 2010 els sistemes d'educació i formació europeus en un referent de qualitat i en un promotor clau per a la progressiva configuració de la societat del coneixement, l'any 2002 el Consell Europeu celebrat a Barcelona va aprovar un programa de treball detallat (Unió Europea, 2002), anomenat *Educació i Formació 2010*, que els diferents estats membres es van comprometre a desenvolupar. Per garantir el seguiment dels progressos dels diferents països en el marc d'aquesta estratègia europea, i per estimular alhora la definició de plans d'acció i la seva millora contínua, l'any 2003 es va dissenyar un sistema d'indicadors —que actualment està en procés de revisió—, entre els quals hi consten cinc *benchmarks* o punts de referència, que especifiquen l'horitzó a assolir de cara al 2010 (Unió Europea, 2003). Aquests *benchmarks* són:

1. Sobre l'adquisició de competències bàsiques en l'educació obligatòria: disminuir, com a mínim, en un 20% la proporció d'alumnes de quinze anys amb problemes de comprensió lectora.
2. Sobre la permanència en els ensenyaments postobligatoris: situar l'abandonament escolar prematur, com a màxim, en un 10%.
3. Sobre la graduació en els ensenyaments secundaris postobligatoris: garantir, com a mínim, que el 85% de les persones de vint-i-dos anys han acabat ensenyaments secundaris superiors.
4. Sobre l'adequació de l'educació superior a la societat del coneixement: augmentar, com a mínim, en un 15% el número de titulats de matemàtiques, ciències i tecnologia, amb una reducció simultània del desequilibri entre homes i dones.
5. Sobre l'accés a la formació al llarg de la vida: promoure la participació, com a mínim, del 12,5% de la població adulta a l'aprenentatge permanent.

En els capítols precedents ja hem utilitzat aquests indicadors per analitzar el funcionament del sistema educatiu català. En aquest darrer capítol recuperem aquesta informació perquè, a més de permetre situar Catalunya en el marc de l'estratègia europea, sintetitza clarament alguns dels dèficits més importants sobre l'estat de l'educació al nostre país.

En aquests capítols precedents, precisament, ja hem comentat que, fins al moment, el nivell d'assoliment del programa *Educació i Formació 2010* en el conjunt de la Unió Europea ha estat més aviat discret. L'any 2004, en el seu primer informe de seguiment conjunt (Unió Europea, 2004), el Consell Europeu i la Comissió Europea ja van expressar la seva preocupació respecte al retard en els progressos experimentats, i emplaçaven els estats membres a introduir reformes urgents en els seus respectius sistemes d'educació i formació, necessàries per aconseguir les fites marcades i per aconseguir convertir aquesta àrea geopolítica en la societat del coneixement més desenvolupada del món.

L'any 2006 s'ha publicat el darrer informe intermedi sobre els progressos registrats en el programa de treball *Educació i formació 2010* (Unió Europea, 2006). Tot i destacar que els estats membres ja consideren l'Estratègia de Lisboa en la formulació de les seves polítiques educatives, i malgrat reconèixer que les reformes plantejades ja es tradueixen en alguns canvis perceptibles, aquest informe també destaca que el ritme de canvi no és prou ràpid per assolir la majoria dels objectius plantejats per al 2010.

En aquest sentit, entre d'altres, s'apunten causes relatives a la manca d'inversió en educació. L'informe de progrés 2006 especifica que, per a un gran nombre de països, els dèficits existents de finançament representen un obstacle per a la posada en pràctica de reformes realment efectives. Malgrat que hi ha hagut una certa millora en la despesa pública en educació sobre el PIB d'ençà l'aprovació de l'Estratègia de Lisboa, la Unió Europea no ha aconseguit reduir encara les diferències que ja existien l'any 2000 respecte els seus països immediatament competidors, els Estats Units i el Japó. A més, alguns països asiàtics referents, com la Xina i l'Índia, estan augmentant la seva despesa en educació a un ritme superior a la Unió Europea. En aquest context, no cal dir que, tal i com hem exposat en el capítol corresponent al finançament, Catalunya compta amb un dèficit encara major sobre la despesa pública en educació.

A més, en general, les reformes s'estan centrant més a potenciar l'eficàcia dels sistemes d'educació i formació, mitjançant la millora de la seva qualitat (objectiu estratègic 1), que no pas a combatre els seus problemes d'equitat (objectiu estratègic 2). Des d'aquesta perspectiva, no és estrany que les reformes se sustentin cada cop més en els ensenyaments superiors (procés de Bologna, per exemple), i que els progressos més ràpids s'hagin produït en el *benchmark* relatiu a l'increment del nombre de titulats superiors en matemàtiques, ciències i tecnologia. En canvi, l'informe de progrés 2006 assenyala que el retard és especialment inquietant en aquells *benchmarks* més estretament relacionats amb la inclusió social i amb l'equitat educativa, com són els relatius a l'adquisició de competències claus, a l'abandonament escolar prematur i a la finalització dels ensenyaments secundaris postobligatoris.

La taula 1 il·lustra clarament aquesta situació per al cas europeu, i també per a Catalunya. Amb dades del 2005, l'únic objectiu que s'ha assolit plenament és el que correspon a la graduació superior en matemàtiques, ciències i tecnologia (en graduats per 1.000 habitants). En aquest cas, l'any 2000 Catalunya ja se situava per sobre de la fita plantejada per al conjunt de la Unió Europea. Pel que fa a l'indicador de participació en la formació al llarg de la vida, del qual encara no s'ha assolit la fita esperada per al 2010, no es poden extreure conclusions sobre l'evolució, ja que existeixen canvis metodològics en el càlcul de la participació que no fan possible establir comparacions amb els anys precedents.

L'evolució, en canvi, sí que és negativa en els *benchmarks* corresponents a l'adquisició de competències de comprensió lectora als ensenyaments obligatoris (si fem cas de l'evolució del conjunt de l'Estat espanyol), a l'abandonament escolar prematur i a la finalització dels ensenyaments secundaris postobligatoris. La Unió Europea, amb l'excepció de l'indicador de comprensió lectora, compta amb un progrés ascendent, encara situat per sota del ritme requerit per assolir els objectius l'any 2010. En canvi, a Catalunya, els tres *benchmarks* esmentats experimenten un retrocés respecte de la situació que ja es presentava l'any 2000. En altres paraules, la taula 1 estaria indicant que el sistema educatiu català té cada cop més dificultats per garantir els nivells educatius considerats com a adequats per a la societat del coneixement de l'any 2010.

Taula 1.

Evolució dels cinc *benchmarks* del programa Educació i Formació 2010 per a Catalunya, Espanya i la Unió Europea (2000-2005)

Catalunya	2000	2005 (2004/2003)	Horitzó 2010
Insuficiència en comprensió lectora (%)	-	19,2	15,5
Abandonament escolar prematur (%)	29,7	34,1	10,0
Nivell de formació postobligatòria de la població jove (%)	68,1	60,3	85,0
Graduats superiors en MCT (‰)	12,8	12,6	11,6
Participació en la formació al llarg de la vida (%)	-	10,0	12,5
Unió Europea (UE 25)	2000	2005 (2004/2003)	Horitzó 2010
Insuficiència en comprensió lectora (%)	19,4	19,8	15,5
Abandonament escolar prematur (%)	17,3	15,2	10,0
Nivell de formació postobligatòria de la població jove (%)	76,3	76,9	85,0
Graduats superiors en matemàtiques, ciència i tecnologia (‰)	10,1	12,6	11,6
Participació en la formació al llarg de la vida (%)	7,9	10,5	12,5
Espanya	2000	2005 (2004/2003)	Horitzó 2010
Insuficiència en comprensió lectora (%)	16,3	21,1	15,5
Abandonament escolar prematur (%)	28,9	30,8	10,0
Nivell de formació postobligatòria de la població jove (%)	65,9	61,3	85,0
Graduats superiors en matemàtiques, ciència i tecnologia (‰)	9,9	12,5	11,6
Participació en la formació al llarg de la vida (%)	-	10,5	12,5

Nota 1: Per a Catalunya, no es disposen de dades PISA significatives de l'any 2000 per al *benchmark* de comprensió lectora als quinze anys.

Nota 2: La darrera actualització del *benchmark* de comprensió lectora correspon a l'any 2003, el de graduats superiors en matemàtiques, ciència i tecnologia, a l'any 2004, i la resta, a l'any 2005.

Nota 3: El càlcul de l'indicador de participació en la formació al llarg de la vida va experimentar un canvi metodològic l'any 2004. Aquest canvi provoca que no sigui possible fer una valoració de l'evolució 2000-2005.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Unió Europea i l'Eurostat.

De fet, el mateix informe de progrés 2006 ja constata la necessitat d'introduir reformes que assegurin l'eficàcia, però que també vetllin per l'equitat en el sistema educatiu. No cal dir, doncs, que és imprescindible intensificar els esforços adreçats a reduir les desigualtats socials, especialment en l'etapa de formació inicial. No s'ha d'oblidar que les inversions en aquesta etapa educativa són les que produeixen majors rendiments

des del punt de vista socioeducatiu, i les que més contribueixen a prevenir el fracàs escolar i a promoure trajectòries d'escolarització més dilatades en el temps.

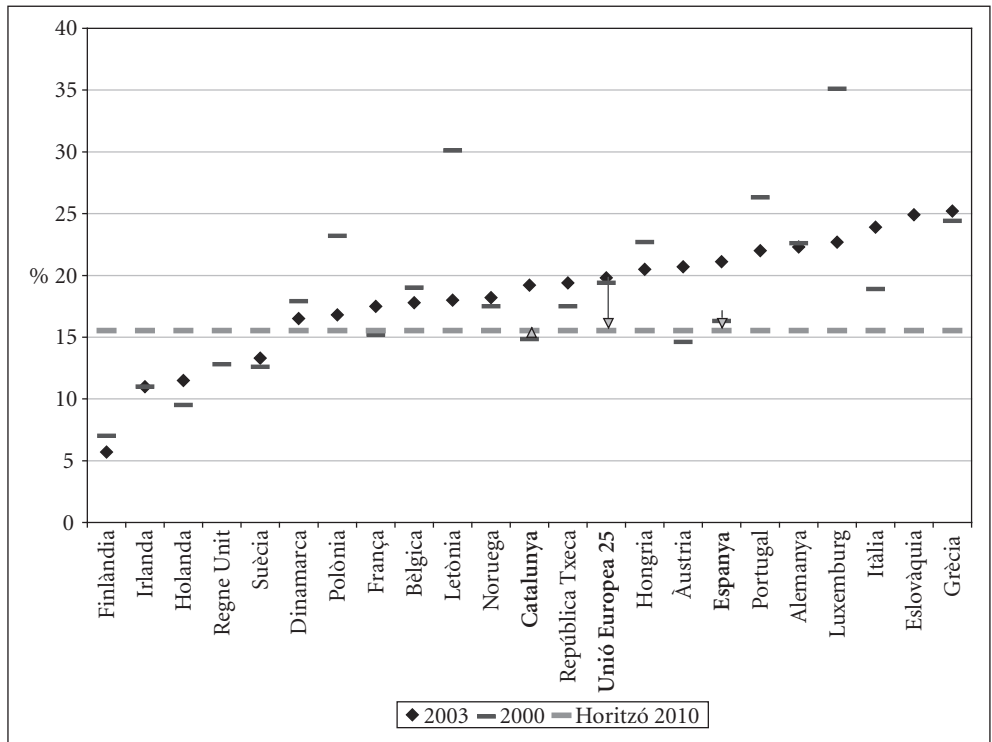
Aquest escenari descrit per al conjunt de la Unió Europea amaga una disparitat molt gran entre països quant al seguiment de l'estratègia marcada. Països nòrdics com Finlàndia, Suècia i Dinamarca, per exemple, compten amb una bona posició respecte als *benchmarks* relatius a l'adquisició de competències bàsiques als ensenyaments obligatoris i a la participació en la formació al llarg de la vida. Països de l'Europa de l'Est com Polònia, Eslovàquia, la República Txeca o Eslovènia, en canvi, estan ben posicionats quant als *benchmarks* relatius a la reducció de l'abandonament escolar i a l'augment de la població jove amb nivell educatiu elevat. Països anglosaxons i països del sud d'Europa, per la seva banda, bàsicament destaquen pels seus bons resultats en el nombre de graduats en matemàtiques, ciències i tecnologia. Catalunya, com hem vist, no dista gaire d'aquesta situació.

Aquestes diferències entre països, i la posició comparativa de Catalunya, es constaten en analitzar cadascun dels *benchmarks*. En primer lloc, el gràfic 1 recull el comportament dels diferents països europeus respecte les competències de lectura als quinze anys, i l'escenari que s'hi observa no és positiu. El 2003 el 19,8% dels alumnes europeus, quasi un dels cinc milions d'estudiants de quinze anys, presenta una situació d'insuficiència formativa, lluny del 15,5% marcat pel *benchmark 2010*. A més, el percentatge actual no millora els nivells que ja existien l'any 2000. Només Finlàndia, Irlanda, Holanda, el Regne Unit i Suècia se situen per sota de la fita prevista. Cal tenir present que les competències en lectura són bàsiques per desenvolupar-se adequadament en la societat del coneixement, i que assolir aquesta fita requeriria encara aconseguir que en el proper lustre 200.000 alumnes europeus més assolissin nivells de suficiència formativa.

Catalunya, per la seva banda, presenta una situació relativament similar a la del conjunt de la Unió Europea. En total, el 19,4% dels alumnes de quinze anys compta amb insuficiència formativa en lectura, i d'ençà de l'any 2000 aquest percentatge s'hauria distanciat de l'objectiu marcat —si fem cas de l'evolució seguida pel conjunt de l'Estat espanyol, ja que no tenim dades representatives per a Catalunya l'any 2000. El fet migratori i la nova escolarització d'alumnes d'incorporació tardana podrien explicar, en bona part, aquesta evolució negativa.

Gràfic 1.

Evulció del percentatge d'alumnat de quinze anys amb insuficiència formativa en comprensió lectora segons les proves PISA per països europeus (2000, 2003)

Nota: Per a Catalunya, no es disposen de dades PISA significatives l'any 2000 per al benchmark de comprensió lectora als quinze anys. La dada corresponent a l'any 2000 és indicativa i s'ha obtingut ponderant per a Catalunya l'evolució experimentada en el conjunt de l'Estat espanyol.

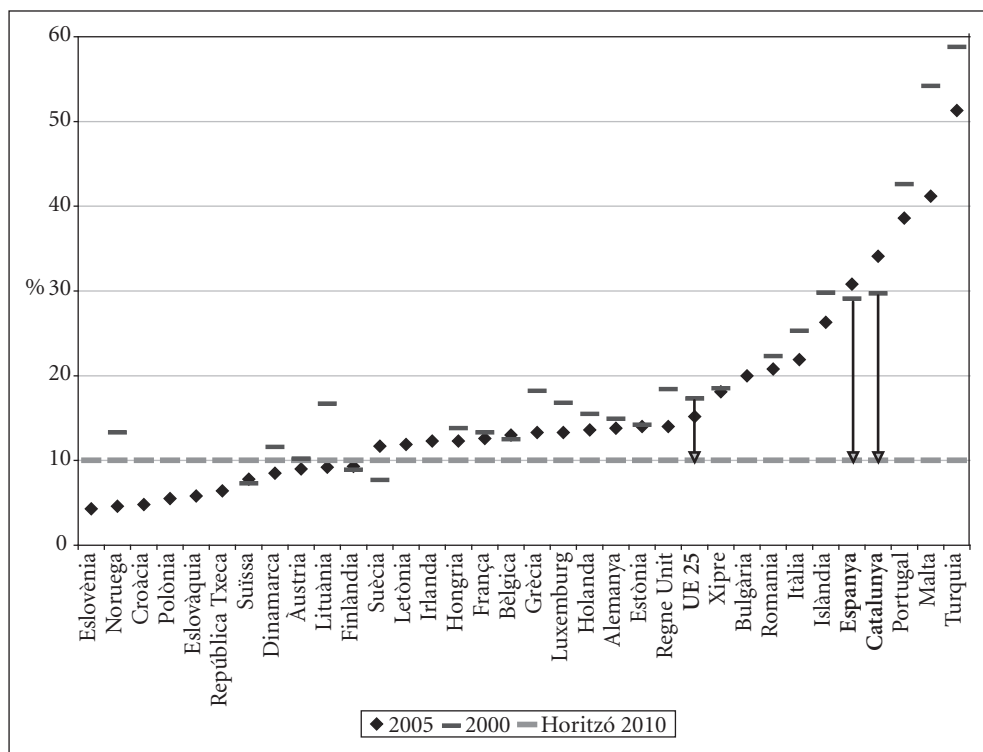
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'informe PISA (2000, 2003).

En segon lloc, el gràfic 2 exposa l'evolució de l'abandonament dels joves de divuit a vint-i-quatre anys del sistema educatiu sense haver completat ensenyaments postobligatoris. De fet, la instrucció de la població juga un paper fonamental en el desenvolupament de la societat del coneixement, per la qual cosa la permanència dels joves en el sistema educatiu resulta molt important. Com en el cas anterior, la situació no és positiva. El

gràfic mostra com el *benchmark 2010*, que se situa en el 10%, encara és lluny d'assolir-se. En el conjunt de la Unió Europea, el 15,2% dels joves abandona els estudis amb un nivell de qualificació baix, i aquest percentatge només millora sensiblement la situació de l'any 2000 (17,3%). En valors absoluts, això suposa que actualment uns sis milions de joves abandonen prematurament el sistema educatiu, dos milions més dels que hi hauria d'haver per acomplir-se la fita plantejada. Eslovènia, Noruega, Croàcia, Polònia, Eslovàquia, la República Txeca, Suïssa, Dinamarca, Àustria i Lituània són els països que ja es troben per sota la fita prevista per al 2010.

Gràfic 2.

Evolució de l'abandonament escolar prematur per països europeus (2000, 2005)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2000, 2005).

Per la seva banda, Catalunya presenta una situació força més negativa respecte d'aquest *benchmark*. De fet, dels cinc *benchmarks*, aquest és un dels que planteja un escenari més desfavorable. Per un costat, a 2005, és el tercer país amb un pes de l'abandonament escolar prematur més elevat, el 34,1%, només per sobre de Turquia, Malta i Portugal. Val a dir, a més, que aquests tres països milloren la seva situació respecte de l'any 2000. En canvi, Catalunya, juntament amb Espanya i Bèlgica, és dels pocs països que presenta un retrocés manifest en aquest àmbit. Aquestes dades posen de manifest la necessitat d'intensificar les polítiques orientades a combatre el fracàs escolar i a retenir els joves al sistema educatiu.

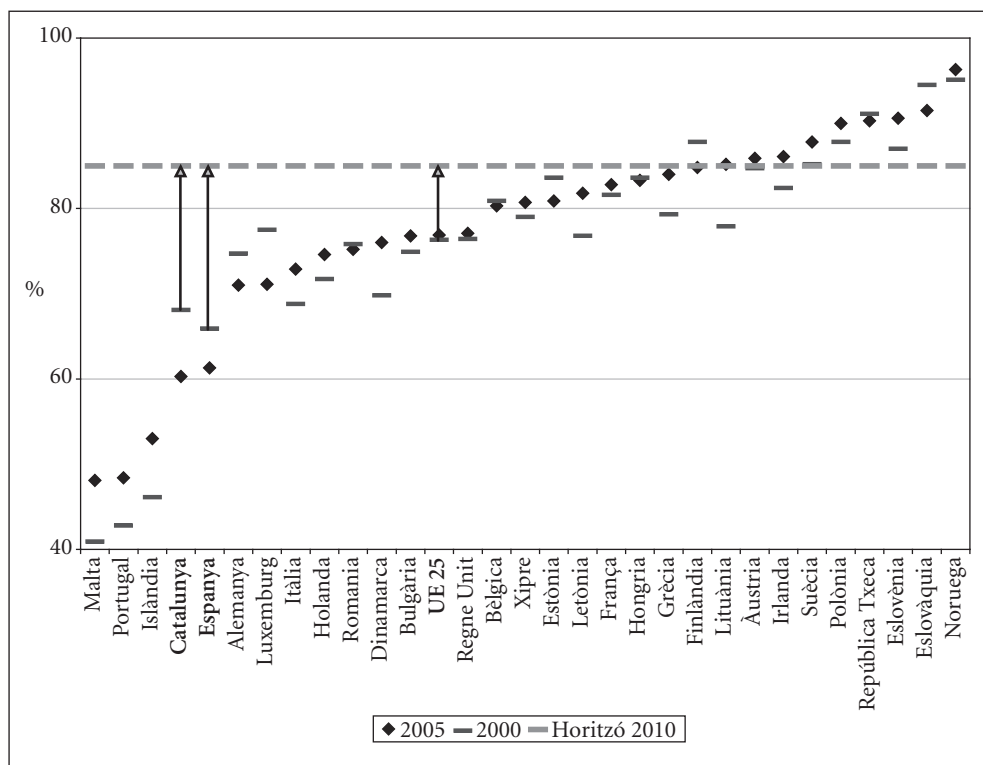
Aquesta situació es reproduïx quasi mimèticament en analitzar el grau d'assoliment del *benchmark* corresponent a la finalització dels ensenyaments secundaris postobligatoris per part dels joves de vint a vint-i-quatre anys, tal i com recull el gràfic 3. En el conjunt de la Unió Europea, el 76,9% dels joves d'aquestes edats completa l'educació secundària superior, un percentatge situat encara lluny del 85% esperat per al *benchmark 2010*. Assolir aquest objectiu suposaria que dos milions més de joves de vint a vint-i-quatre anys aconseguïssin graduar-se. Per ara, d'ençà l'any 2000, es detecten poques variacions en la mitjana de la Unió Europea. Noruega, Eslovàquia, Eslovènia, la República Txeca, Polònia, Suècia, Irlanda, Àustria i Lituània són els països que ja se situen per sobre de la fita marcada.

Catalunya, com en el cas anterior, se situa a la cua dels països europeus, només per sobre de Malta, Portugal i Islàndia. Aquests tres països també milloren la seva situació respecte de l'any 2000, mentre que Catalunya, juntament amb Espanya, és dels pocs països que empitjoren. De fet, de tots els països europeus analitzats, Catalunya presenta el retrocés més gran.

Davant d'aquesta situació, i amb la finalitat de promoure la permanència dels estudiants al sistema educatiu, la Unió Europea recomana als governs intensificar les polítiques que millorin la formació professional. Aquest representa un eix estratègic bàsic a l'hora de combatre les desigualtats educatives i promoure l'equitat del sistema (Unió Europea, 2006).

Gràfic 3.

Evolució de la finalització d'ensenyaments secundaris postobligatoris per països europeus (2000, 2005)

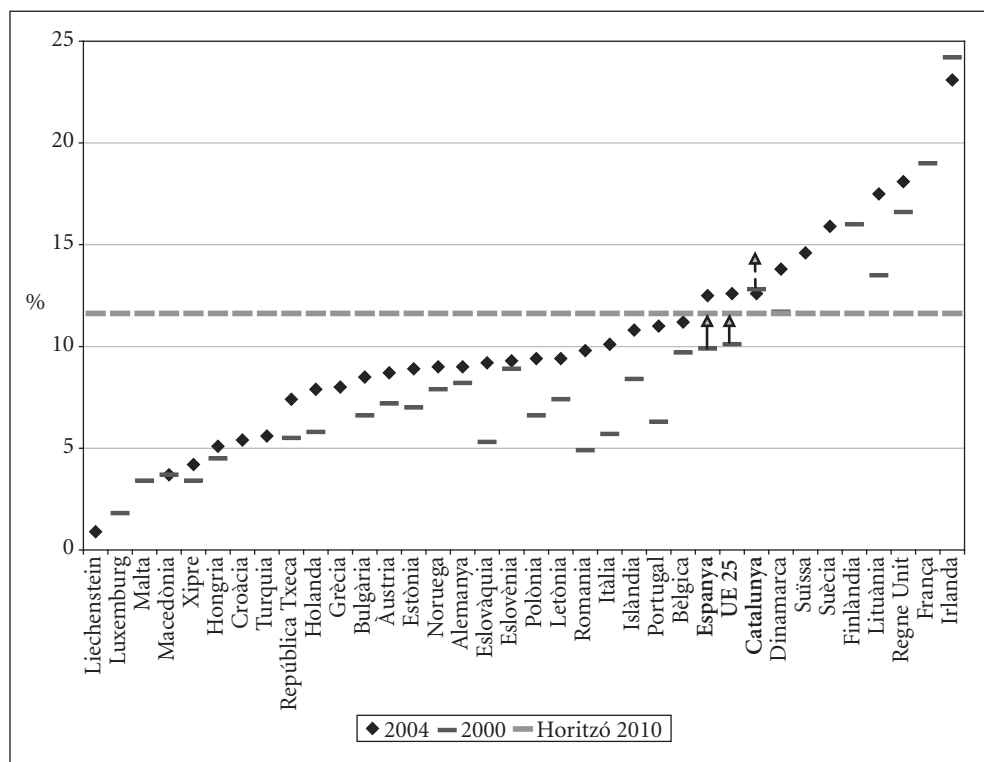

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2000, 2005).

Un progrés més positiu, en canvi, es troba en la formació superior de professionals especialitzats en els àmbits econòmics claus per al desenvolupament de la societat del coneixement (científics, tècnics, etc.). El gràfic 4, que recull el *benchmark* relatiu al nombre de graduats superiors en matemàtiques, ciències i tecnologia, mostra com la Unió Europea ja ha superat l'objectiu marcat. Si la tendència actual continués, la Unió Europea comptaria amb un milió de graduats en disciplines científiques i tècniques l'any 2010, per sobre dels 750.000 actuals (Unió Europea, 2006). No obstant això,

Gràfic 4.

Evolució del nombre de graduats superiors en matemàtiques, ciències i tecnologia per 1.000 habitants, per països europeus (2000, 2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2000, 2004).

l'informe de progrés 2006 ja adverteix que a mitjà termini la tendència de creixement pot atenuar-se, i fins i tot, en algunes àrees, pot arribar a disminuir.

De fet, Catalunya presenta un estancament del nombre de graduats en ciències i tecnologia d'ençà de l'any 2000. Malgrat això, Catalunya se situa per sobre la fita europea, només per sota d'Irlanda, França, el Regne Unit, Lituània, Finlàndia, Suècia, Suïssa i Dinamarca.

Finalment, en cinquè lloc, cal fer menció del *benchmark* relatiu a la participació en la formació al llarg de la vida. Aquesta oferta és bàsica per a la societat del coneixement, perquè s'ocupa de garantir l'actualització de la professionalitat entre la població que ja ha abandonat el sistema educatiu reglat. El gràfic 5 constata que la fita situada en el 12,5% encara no s'ha estat assolit, ni per la Unió Europea, ni per Catalunya, i que encara s'és lluny d'assolir-la. A escala europea, aconseguir la fita prevista requeriria incorporar quatre milions més d'adults europeus a l'oferta existent. A Catalunya, això passa per incrementar la participació en prop de cent mil adults més.

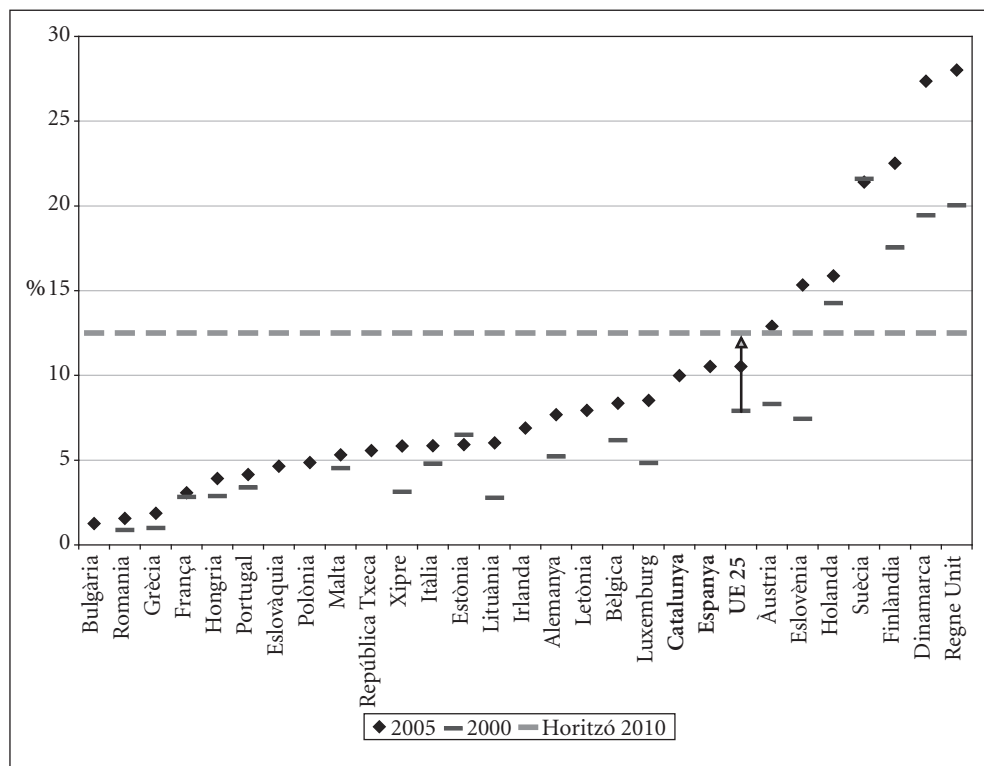
La valoració sobre l'evolució d'aquest indicador, com ja hem comentat anteriorment, no es pot realitzar estrictament a partir de les dades disponibles, perquè l'any 2005 va modificar-se la forma de càlcul de la participació de la població a la formació al llarg de la vida.

En qualsevol cas, pel conjunt de la Unió Europea, l'informe de progrés 2006 destaca que la formació al llarg de la vida encara no rep l'atenció necessària, ni en la dedicació de recursos financers, ni en la definició i implementació de polítiques que contribueixin a millorar substancialment l'accés per part de la població adulta. De fet, per ara, només el Regne Unit, Dinamarca, Finlàndia, Suècia, Holanda, Eslovènia i Àustria presenten percentatges de participació en la formació d'adults per sobre de la fita prevista. Val a dir que la major part d'aquests països ha prioritzat les estratègies d'aprenentatge d'adults i ha desenvolupat plans potents de formació permanent (Unió Europea, 2006). Després d'aquests països i d'Espanya, hi trobem Catalunya, que compta amb una taxa de participació del 10,0%.

En definitiva, aquests *benchmarks* donen pistes sobre el comportament de Catalunya respecte dels dos primers objectius estratègics plantejats en el programa de treball *Educació i Formació 2010*: “millorar la qualitat i l'eficàcia dels sistemes d'educació i formació” (objectiu estratègic 1) i “facilitar l'accés de tots als sistemes d'educació i formació” (objectiu estratègic 2). Ja hem comentat anteriorment que es detecten més progressos amb els indicadors d'eficàcia, que amb els d'accés equitatiu a l'educació, on Catalunya presenta una situació realment preocupant.

Gràfic 5.

Evolució de la participació de la població adulta a la formació al llarg de la vida per països europeus (2000, 2005)

Nota: El càlcul de l'indicador de participació en la formació al llarg de la vida va experimentar un canvi metodològic l'any 2004. Aquest canvi provoca que no sigui possible fer una valoració rigorosa de l'evolució 2000-2005.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Eurostat (2000, 2005).

Respecte al tercer objectiu, “obrir els sistemes d'educació i formació al món exterior”, Catalunya també té terreny per avançar, tant en la coordinació entre els agents socials, econòmics i educatius, com en la integració i la internacionalització del sistema educatiu català. Precisament, el Consell Europeu celebrat l'any 2002 a Barcelona va plantejar el repte que els alumnes europeus dominessin, com a mínim, dues llengües estrangeres.

El 2003, la mitjana europea se situava només en 1,3 llengües entre els alumnes dels ensenyaments secundaris obligatoris, i en 1,6 en els ensenyaments secundaris postobligatoris (Unió Europea, 2006). Catalunya, com és sabut, també presenta retards en aquesta matèria.

L'informe de progrés 2006 apunta algunes recomanacions als governs dels diferents països per tal d'impulsar la posada en pràctica del programa de treball *Educació i Formació 2010* a escala nacional. Entre aquestes, proposa incorporar l'educació i la formació en les polítiques socials i en els programes nacionals de reforma en general, definir plans nacionals específics per acomplir els objectius previstos, millorar la coordinació en l'aplicació del programa de treball entre les diferents administracions i agents socials implicats o garantir el seguiment dels progressos realitzats i l'avaluació de les polítiques des de la perspectiva de l'Estratègia de Lisboa.

EN SÍNTESI...

CATALUNYA, EN EL MARC DE L'ESTRATÈGIA DE LISBOA

- L'Estratègia de Lisboa persegueix com a objectiu per al 2010 “convertir la Unió Europea en l'economia basada en el coneixement més competitiva i dinàmica del món, capaç de créixer econòmicament de manera sostenible amb més i millor ocupació i amb major cohesió social”, i per assolir aquest repte, dóna especial importància a les polítiques d'educació i formació. Per monitoritzar aquestes polítiques dels estats membres, el Consell d'Europa estableix cinc *benchmarks* o punts de referència, que especifiquen l'horitzó a assolir de cara al 2010 pel que fa a l'àmbit educatiu.
- El darrer informe intermedi sobre els progressos registrats en el programa de treball *Educació i formació 2010*, publicat l'any 2006, destaca que el ritme de canvi en la majoria de països no és prou ràpid per assolir la majoria dels objectius plantejats per al 2010. Entre altres causes, s'apunta la insuficient inversió en educació, que limita les possibilitats de reforma dels sistemes educatius.

- A escala europea, les reformes se centren més a potenciar l'eficàcia i la qualitat dels sistemes d'educació i formació que a combatre els seus problemes d'equitat. És indicatiu que en la majoria d'estats membres els progressos més importants es localitzin als ensenyaments superiors, i menys en aspectes relacionats amb l'equitat educativa i la cohesió social (abandonament escolar prematur, accés als ensenyaments postobligatoris, etc.).
- Catalunya també respon a aquests patrons evolutius. A 2005, l'evolució és negativa en els *benchmarks* corresponents a l'adquisició de competències de comprensió lectora als ensenyaments obligatoris —estimat a partir dels resultats del conjunt de l'Estat espanyol—, a l'abandonament escolar prematur i a la finalització dels ensenyaments secundaris postobligatoris. Fins i tot, a 2005, Catalunya experimenta un retrocés respecte a la situació que ja es presentava l'any 2000.
- El *benchmark* que fa referència a l'adquisició de competències bàsiques en l'educació obligatòria preveu per al 2010 disminuir, com a mínim, en un 20% la proporció d'alumnes de quinze anys amb problemes de comprensió lectora. Per al conjunt de la Unió Europea, això suposa situar el pes de la insuficiència formativa en un 15,5% dels alumnes. El 2003 el 19,8% dels alumnes europeus presenta aquesta situació d'insuficiència formativa, i també el 19,4% dels alumnes catalans. Si fem cas de l'evolució del conjunt de l'Estat espanyol, aquesta prevalença hauria pogut augmentar d'ençà de l'any 2000. La nova escolarització d'alumnes d'incorporació tardana podria explicar, en bona part, aquesta evolució negativa.
- El *benchmark* que fa referència a la permanència en els ensenyaments postobligatoris preveu per al 2010 situar l'abandonament escolar prematur, com a màxim, en un 10%. A 2005, en el conjunt de la Unió Europea, aquest fenomen afecta al 15,2% dels joves —amb una sensible millora respecte a la situació de l'any 2000. A Catalunya, en canvi, hi trobem una situació força més desfavorable, amb un 34,1% d'abandonament educatiu prematur —amb una evolució negativa d'ençà de l'any 2000.
- El *benchmark* que fa referència a la graduació en els ensenyaments secundaris postobligatoris preveu per al 2010 garantir, com a mínim, que el 85% de les persones de vint-i-dos anys hagin acabat ensenyaments secundaris superiors. A 2005, en el conjunt de la Unió Europea, aquesta situació es produeix en un 76,9% dels joves d'aquestes edats. A Catalunya, per la seva banda, aquest percentatge

se situa en el 60,3%, a la cua dels països europeus —amb una evolució negativa respecte al 2000.

- El *benchmark* que fa referència a l'adequació de l'educació superior a la societat del coneixement preveu per al 2010 augmentar, com a mínim, en un 15% el número de titulats de matemàtiques, ciències i tecnologia. Això suposaria situar en l'11,6% el percentatge de titulats en aquests àmbits de coneixement. En aquest cas, tant la Unió Europea com Catalunya han assolit el repte plantejat, amb un 12,6% d'alumnes titulats en matemàtiques, ciències i tecnologia.
- El *benchmark* que fa referència a l'accés a la formació al llarg de la vida preveu per al 2010 promoure la participació, com a mínim, del 12,5% de la població adulta a l'aprenentatge permanent. En aquest cas, la fita encara no s'ha assolit, ni al conjunt de la Unió Europea ni a Catalunya. Situar la taxa de participació, que actualment gira a l'entorn del 10%, al nivell plantejat comporta a Catalunya ampliar la demanda existent en un 25% més de la població que ja hi participa.

Quadre 1.

Fortaleses i febleses de Catalunya en el marc de l'Estratègia de Lisboa

Fortaleses	Febleses
<ul style="list-style-type: none"> • Amb dades de 2005, Catalunya ha assolit l'objectiu per al 2010 relacionat amb la graduació superior en matemàtiques, ciències i tecnologia (no pas en increment del nombre de graduats, sinó en el pes relatiu d'aquests per 1.000 habitants). • Pel que fa al nivell d'insuficiència formativa en comprensió lectora i al nivell de participació en la formació al llarg de la vida, Catalunya presenta una situació equivalent a la mitjana europea. 	<ul style="list-style-type: none"> • Catalunya està lluny, encara, d'assolir els <i>benchmarks</i> relacionats amb el pes de la insuficiència formativa en comprensió lectora, amb l'abandonament escolar prematur i amb l'assoliment del nivell d'estudis postobligatoris. Igualment també ha de millorar substancialment el <i>benchmark</i> de participació en la formació al llarg de la vida per assolir els nivells plantejats per al 2010. • Catalunya experimenta un retrocés en els <i>benchmarks</i> corresponents a l'abandonament escolar prematur i a la finalització dels ensenyaments secundaris postobligatoris. A 2005, Catalunya és un dels països europeus a la cua en aquests dos <i>benchmarks</i>.

Font: Elaboració pròpia.

Referències bibliogràfiques

UNIÓ EUROPEA (2001). *Informe del Consejo "Educación" al Consejo Europeo "Futuros objetivos precisos de los sistemas de educación y formación"*. Comunicació 5680/01 EDUC 18, del 14.2.2001.

Disponible a http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/rep_fut_obj_es.pdf

UNIÓ EUROPEA (2002). *Programa de trabajo detallado para el seguimiento de los objetivos concretos de los sistemas de educación y formación en Europa*. Comunicació 2002/C 142/01, del 14.6.2002. Diario Oficial de las Comunidades Europeas. Disponible a http://eur-lex.europa.eu/pri/es/oj/dat/2002/c_142/c_142_20020614es00010022.pdf

UNIÓ EUROPEA (2003). *Implementation of "education & training 2010" work programme. Standing group on indicators and benchmarks. Final list of indicators to support the implementation of the work programme on the future objectives of the education and training systems. Results of the consultation of the working groups*. Disponible a http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/indicators-and-benchmarks_en.pdf

UNIÓ EUROPEA (2004). *"Educación y formación 2010" - Urgen las reformas para coronar con éxito la Estrategia de Lisboa*. Informe intermedio conjunto del Consejo y de la Comisión sobre la ejecución del programa de trabajo detallado relativo al seguimiento de los objetivos de los sistemas de educación y formación en Europa. Comunicació 14358/03 EDUC 168 - COM(2003) 685 final, del 26.02.2004. Disponible a http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir_council_es.pdf

UNIÓ EUROPEA (2005). *Commission staff working paper. Progress towards the Lisbon objectives in education and training. 2005 Report. SEC (2005) 419*. Brussel·les, 22.3.2005. Disponible a <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport05.pdf>

UNIÓ EUROPEA (2006). *Commission staff working document. Progress towards the lisbon objectives in education and training. Report based on indicators and benchmarks. Report 2006. SEC (2006) 639*. Brussel·les, 16.5.2006. Disponible a <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/progressreport06.pdf>

L'estat de l'educació a Catalunya. Anuari 2006 és un informe objectiu i plural que proporciona, a partir de mirades diverses sobre l'educació, una radiografia sobre els punts forts i febles del nostre sistema educatiu. Per això compta amb la contribució de diversos especialistes que aborden temes concrets com el del professorat, l'educació als mitjans de comunicació, la política educativa, la recerca en educació, etc.

L'anuari dedica una àmplia primera part, corresponent al volum I, a proporcionar i interpretar els indicadors més rellevants de l'ensenyament no universitari a Catalunya. En la segona part, dedicada a l'agenda política en educació, destaquen les aportacions de bona part dels exconsellers i exconselleres que –des de la seva perspectiva– apunten quins són els problemes més importants del món educatiu d'avui. La tercera i quarta part ofereixen mirades sobre l'educació i una monografia sobre professorat, respectivament.

Finalment, els directors de l'informe han volgut apuntar un seguit de conclusions, prioritats i propostes per a l'educació a Catalunya amb l'objectiu de contribuir a la reflexió i millora d'un àmbit de gran transcendència social, econòmica i cultural del nostre país com és l'educació.

Editorial
Mediterrània

ISBN: 978-84-8334-894-9

9 788483 348949